సామవేద భాష్యమ్

సంస్కృతభాష్యం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితం

షష్ఠ సంపుటము

వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టు (రి)

హైదరాబాద్ - 500 060. ఆం.ప్ర.

వేదమాత
ఋగ్వేదము
వేదమాత
యజుర్వేదము
ఓమ్
అగ్ని మహర్షి
వాయు మహర్షి
వేదమాత
సామవేదము
వేదమాత
అథర్వణవేదము
ఆదిత్య మహర్షి
అంగిరస మహర్షి

వేదమాత

గాయత్రీమహామంత్రము - గురుమంత్రము

ఋషిః - విశ్వామిత్రః, దేవతా - సవితా, ఛందః - గాయత్రీ, స్వరః - షడ్జః ॥

ఓం భూర్భువస్స్వః । తత్సవితుర్వరేణ్యం

భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ ॥

ఋ.3.62.10., యజు.3.35, 22.9, 30.2, 36.3, సామ.1462.

భావార్థము:- ఓ సచ్చిదానంద స్వరూపా! నీ దివ్యము వరేణ్యమునైన శుద్ధవిజ్ఞాన స్వరూపమును మేము నిత్యము మా హృదయమున ధ్యానింతుము. మాకు సద్బుద్ధినిచ్చి సత్కర్మల నాచరించునట్లు అనుగ్రహింపుము.

సకల జ్ఞాన-వర ప్రదాయిని 'వేదమాత' ప్రార్థన

ఓం స్తుతా మయా వరదా వేదమాతా ప్రచోదయన్తాం। పావమానీ ద్విజానాం ఆయుః ప్రాణం ప్రజాం పశుం కీర్తిం ద్రవిణం బ్రహ్మవర్చసం మహ్యం దత్త్వా వ్రజత బ్రహ్మలోకమ్ ॥ అథర్వ 19-71-1

భావార్థము:- వరములనిచ్చు ఓ వేదమాతా! మేము నిన్ను ప్రతినిత్యము మా హృదయమునందు ధ్యానించెదముగాక! నీవు మాకు దివ్యజీవనమగు ఆయువును, ప్రాణమును, సత్సంతానమును, పాడిపంటలను, కీర్తిని, ధనమును మరియు బ్రహ్మవర్చస్సును ఇచ్చి తదనంతరము శాశ్వతమగు బ్రహ్మలోకమును అనగా మోక్షానందమును ప్రసాదించుము.

వేదం - జీవన నాదం

మానవులందరూ వేదమును చదువవచ్చును

ఓం యథేమాం వాచం కల్యాణీ మావదాని జనేభ్యః ।

బ్రహ్మరాజన్యాభ్యాం శూద్రాయ చార్యాయ చ స్వాయ చారణాయ ॥ యజు. 26-2

పరమేశ్వరుడు ఇట్లు ఉపదేశించుచున్నాడు. ఓ మానవులారా! నేను ఎట్లు ఈ సమస్త మానవులకొరకు సంసార సుఖమును, ముక్తిజ్ఞానమును ప్రసాదించునట్టి కళ్యాణప్రదమగు ఋగ్వేదాది చతుర్వేదవాణిని ఉపదేశించుచున్నానో అటులనే మీరును ఈ చతుర్వేదములను సంపూర్ణముగా అధ్యయనం చేసి అందరికీ ఉపదేశింపుడు. బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర, అతిశూద్రులకును, వారి సేవకులకును, అన్ని వర్ణముల స్త్రీలకును అనగా మానవులందరికిని ఈ నాలుగు వేదములను ప్రసాదించితిని. అనగా మానవులందరు కుల, మత, ప్రాంత, వర్ణ, వర్గాది భేదములు లేకుండా వేదములను చదువుచు - చదివించుచు, వినుచు - వినిపించుచు జ్ఞానవిజ్ఞానములను వృద్ధిపరచుకొంటూ సదా దుఃఖములనుండి దూరులై అమృతానందమును పొందవలయునని అర్థము.

వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టు ప్రచురణలు

సంపూర్ణ 'సామవేద భాష్యమ్' : 6 సంపుటములు (3000 పుటలు)

ప్రథమ ముద్రణ :

శాలివాహన శకం	: 1934 శ్రీ నందననామ సం॥ర కార్తీక మాసం
క్రీ.శ.	: డిసెంబర్, 2012
విక్రమాబ్దము	: 2070
దయానందాబ్దము	: 189
ప్రథమ ముద్రణ ప్రతులు	: 2012 (5000 సెట్లు)
సర్వ హక్కులు	: వేద ధర్మ ప్రచార ట్రస్టు (రి), హైదరాబాద్
ముద్రణ	: దత్తసాయి గ్రాఫిక్స్, లకిడికాపూల్, హైదరాబాద్ - 4 ఫోన్ : 040-23305235, సెల్ : 9849500235.
బైండింగ్	: కోరుడు సంపత్, స్వప్న బైండింగ్ వర్క్స్, దిల్‌సుఖ్‌నగర్, 9949302259
వెల	: రూ॥ 1500/- (6 సంపుటములకు కలిపి) (పోస్టేజి అదనము)

తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానముల వారి పేపరు సహాయముతో ముద్రించబడినది

ప్రతులకు :

1. **వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టు (రి),**
ఆర్యసమాజమందిరం, 2-127, బాదం కాంప్లెక్స్ చైతన్యపురి క్రాస్‌రోడ్డు,
దిల్‌సుఖ్‌నగర్, హైదరాబాద్ - 500060. సెల్ : 94412 00322; 98495 83929

2. **విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్** (అన్ని బ్రాంచిలలో) హైదరాబాద్,
విశాఖపట్నం, విజయవాడ, గుంటూరు, అనంతపురం, హన్మకొండ,
కాకినాడ, తిరుపతి. ఫోన్ : 040-24744580

ओ३म्

विद्यामार्तण्डेन आचार्य रामनाथवेदालङ्कारेण निर्मितम्

सामवेद भाष्यम्

संस्कृतान्ध्राङ्ग्लभाषासमन्वितम्

षष्ठो भागः

आन्ध्रानुवादकः
'चतुर्वेदभाष्यानुवादभास्करः'
श्री वेदानन्द सरस्वती स्वामी

परिष्कर्ता - सम्पादकश्च
सिद्धान्तालङ्कारः, विद्याभूषणः, आर्षविद्याविनोदः
आचार्य मर्रि कृष्णारेड्डी, M.A., M.Ed., Ph.D.

वेदधर्म प्रचार ट्रस्ट, हैदराबाद-60.
2012

THE SAMAVEDA BHASHYAM

with

Vidyamartanda Ramanatha Vedalankara's Commentary

VOLUME - 6

Translated in English by:

Acharya DHARMA DEVA VIDYAMARTANDA VIDYA VACHASPATI

Translated in to Telugu

By

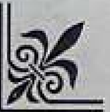
Shri VEDANANDA SARASWATI SWAMI

Editor

Acharya MARRI KRISHNA REDDY, M.A; M.Ed, Ph.D

Veda Dharma Prachara Trust, Hyderabad-60.

2012

విద్యామార్తండేన ఆచార్య రామనాథవేదాలంకారేణ నిర్మితమ్

సామవేద భాష్యమ్

(సంస్కృతభాష్యం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితం)

షష్ఠ సంపుటము

అనువాదకర్త

'చతుర్వేదభాష్యానువాదభాస్కర' - శతాధికగ్రంథకర్త

శ్రీ వేదానంద సరస్వతీస్వామి

(పండిత లోక మలహరి సిద్ధాంతాచార్యులు)

పరిష్కర్త - సంపాదకులు

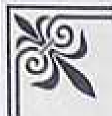
సిద్ధాంతాలంకార, విద్యాభూషణ, ఆర్షవిద్యావినోద

ఆచార్య మట్టి కృష్ణారెడ్డి, M.A., M.Ed., Ph.D.

తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానముల వారి పేపరు సహాయముతో ముద్రించబడినది

వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టు (రి), హైదరాబాద్-60

2012

సామవేద భాష్యమ్

షష్ఠ సంపుటము

౧౫౨౯. ఋషిః - కేతురాగ్నేయః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి పరమేశ్వరో నృపతిశ్చ ప్రార్థ్యతే.

౧౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౧౨
౧౫౨౯. ఆగ్నే స్థూరం రయిం భర పృథుం గోమన్త మశ్వినమ్ ।
౩౨ఉ ౩౧౨ ౩౨
అఙ్ధి ఖం వర్తయా పవిమ్ ॥ ౩ ॥

౩ ౨ ౩౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧౨
ప.వి:– ఆ । అగ్నే । స్థూరమ్ । రయిమ్ । భర । పృథుమ్ । గోమన్తమ్ । అశ్వినమ్।
౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩౨
అఙ్ధి । ఖమ్ । వర్తయ । పవిమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** అగ్రనాయక జగదీశ్వర రాజన్ వా! త్వమ్ **గోమన్తమ్** అన్తః ప్రకాశయుక్తం ధేనుపృథివ్యాదియుక్తం వా, **అశ్వినమ్** ప్రాణసమ్పద్ యుక్తం ప్రశస్త తురంగమయుక్తం వా, **పృథుమ్** సువిశాలమ్, **స్థూరమ్** సుస్థిరమ్ **రయిమ్** ఐశ్వర్యమ్ **ఆభర** ఆహర. **ఖమ్** హృదయాకాశం రాష్ట్రాకాశం వా **అఙ్ధి** తామసికతామపసార్య నిర్మలం కురు. అన్తః శత్రూణాం బాహ్యశత్రూణాం వా విధ్వంసనాయ **పవిమ్** పవిత్రభావం వజ్రాయుధం వా **వర్తయ** ప్రయుంక్ష్వ. ॥ ౩॥

భావార్థః-యథా జగదీశ్వరః సర్వానాన్తరాన్ విఘ్నాన్ శత్రూంశ్చ వినాశ్యాన్తరాత్మానం పవిత్రం కరోతి తథైవ రాష్ట్రస్య రాజా బాహ్యానుపద్రకారిణో హత్వా రాష్ట్రం నిష్కణ్టకం కుర్యాత్. ॥ ౩ ॥

౧౫౨౯. ఈ మంత్రములో మరల పరమేశ్వరుడు మరియు రాజు విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(అగ్నే) అగ్రనాయకుడవగు ఓ పరమాత్మా, లేక రాజా! నీవు (గోమన్తమ్) అంతఃప్రకాశముతో గూడిన, లేక గోసంపదలు, పృథివి మున్నగువానితో (అశ్వినమ్) ప్రాణసంపాదనతో గూడిన, లేక శ్రేష్ఠమగు అశ్వములతో గూడిన (పృథుమ్) అతివిశాలమగు (స్థూరమ్) అతిస్థిరమగు (రయిమ్) ఐశ్వర్యములను (ఆభర) ప్రదానమొనర్చుము (ఖమ్) హృదయాకాశమును, లేక రాష్ట్రమును ఆకాశమును (అఙ్ధి) తామసికత్వమును త్రుంచివేసి నిర్మలమొనర్చివేయుము. అంతఃశత్రువులను, మరియు బాహ్యశత్రువులను విధ్వంసమునకై (పవిమ్) పవిత్రత, లేక శస్త్రాస్త్రములను (వర్తయ) ప్రయోగమొనర్చుము.॥ ౩ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరు డెటుల ఆంతరిక విఘ్నములు, శత్రువులను నష్టమొనర్చి అంతరాత్మను పవిత్రమొనర్చునో, అటులనే రాష్ట్రముయొక్క రాజు బాహ్య ఉపద్రవకారులను నష్టమొనర్చి రాష్ట్రమును నిష్కంటక మొనర్చవలెను.॥ ౩ ॥

1529. O God! bring us wealth of knowledge secure, also vast wealth in horses and in kine or the wealth of power of the senses of perception and action. Purify our heart and make our speech impressive and effective. || 3 ||

౧౫౩౦. ఋషిః - కేతురాగ్నేయః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౫౩౦. అగ్నే నక్షత్రమజరమా సూర్యం
౩ ౨ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
రోహయో దివి । దధజ్జ్యోతిర్జనేభ్యః ॥ ౪ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
ప.వి:- అగ్నే । నక్షత్రమ్ । అజరమ్ - అ - జరమ్ । ఆ । సూర్యమ్ । రో
౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర
హయః । దివి । దధత్ । జ్యోతిః । జనేభ్యః ॥ ౪ ॥

పదార్థః-ప్రథమః పరమాత్మపరః. హే **అగ్నే** జ్యోతిర్మయ ప్రకాశక జగన్నేతః పరమాత్మన్! **జనేభ్యః** జాతేభ్యః ప్రాణిభ్యః **జ్యోతిః** ప్రకాశమ్ **దధత్** ప్రయచ్ఛన్ సన్ త్వమ్ **నక్షత్రమ్** గతిమయమ్, స్వధురి పరిభ్రమన్తమ్. [నక్షత్రాణి నక్షతేర్గతికర్మణః. నిరు... ౩ ।౨౦.] **అజరమ్** ఆసృష్టేరద్యావధి అజీర్ణమ్ **సూర్యమ్** ఆదిత్యమ్ **దివి** ఆకాశే **ఆ రోహయః** ఆరోహితవానసి.

ద్వితీయః నృపతిపరః. హే **అగ్నే** రాష్ట్రనాయక రాజన్ **జనేభ్యః** ప్రజాభ్యః **జ్యోతిః** విద్యాప్రకాశం విద్యుత్ప్రకాశం చ **దధత్** జనయన్ త్వమ్ **నక్షత్రమ్** గతిమన్తమ్, **అజరమ్** జీర్ణతారహితమ్ **సూర్యమ్** విద్యాయా ధర్మస్య చ ఆదిత్యమ్ **దివి** రాష్ట్రగగనే **ఆరోహయః** ఆరోహితవానసి. ॥ ౪ ॥

భావార్థః-యథా పరమేశ్వరో గగనే వస్తుత ఏవ సూర్యం జనయతి తథైవ యో రాజా రాష్ట్రే పరావిద్యాయా అపరావిద్యాయా ధర్మస్య చ ప్రకాశం కరోతి సోఽపి సూర్యమివ జనయతీత్యుచ్యతే. ॥ ౪ ॥

౧౫౩౦. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-మొదట పరమాత్మ పక్షములో :-(అగ్నే) జ్యోతిర్మయుడవు, ప్రకాశకుడవు, జగన్నాయకుడవు నగు ఓ పరమాత్మా! (జనేభ్యః) ఉత్పన్నప్రాణులకొరకు (జ్యోతిః) ప్రకాశమును (దధత్) ప్రదానమొనర్చుచు (నక్షత్రమ్) గతిశీలమగు తన ఇరుసు, అనగా అక్షాంసరేఖపై భ్రమణమొనర్చుచు (అజరమ్) సృష్ట్యారంభమునుండి నేటివరకు జీర్ణముగానట్టి (సూర్యమ్) సూర్యుని (దివి) ఆకాశములో (ఆరోహయః) స్థాపించియుంచినాడు.

రెండవది రాజుపక్షములో :- (అగ్నే) రాష్ట్రనాయకుడవగు ఓ రాజా! (జనేభ్యః) ప్రజలకొరకు (జ్యోతిః) విద్యాప్రకాశము మరియు విద్యుత్ ప్రకాశమును (దధత్) ప్రదానమొనర్చుచు నీవు (నక్షత్రమ్) గతిమంతుడగు (అజరమ్) జీర్ణముగానట్టి అనగా క్షీణించని (సూర్యమ్) విద్య మరియు ధర్మ మను సూర్యుని (దివి) రాష్ట్రగగనములో (ఆరోహయః) అధిరోహింపజేసి యుంచినాడు.॥ ౪ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరు డెటుల ఆకాశములో వాస్తవముగనే సూర్యుని ఉత్పన్నమొనర్చునో, అటులనే ఏ రాజు రాష్ట్రములో పరావిద్య, అపరావిద్య మరియు ధర్మమును ప్రకాశపరచునో అటులనే ఆయనకూడ జ్ఞానసూర్యుని ఉత్పన్నమొనర్చినవాడే యగునుకదా! ॥ ౪ ॥

1530. O God! Thou hast made the Sun, the eternal star, to mount the sky, giving the boon of light to men. || 4 ||

౧౫౩౧. ఋషిః - కేతురాగ్నేయః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మానం నృపతిం చ సమ్బోధయతి.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౫౩౧. అగ్నే కేతుర్విశామసి ప్రేష్ఠః శ్రేష్ఠ ఉపస్థసత్ ।
౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
బోధా స్తోత్రే వయో దధత్ ॥ ౫ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩
ప. విః- అగ్నే । కేతుః । విశామ్ । అసి । ప్రేష్ఠః । శ్రేష్ఠః । ఉపస్థసత్ - ఉపస్థ-
౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
సత్ । బోధ । స్తోత్రే । వయః । దధత్ ॥ ౫ ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** అగ్రనాయక జగదీశ్వర నృపతే వా! త్వమ్ **విశామ్** ప్రజానామ్ **కేతుః** జ్ఞానప్రదః, **ప్రేష్ఠః** ప్రియతమః, **శ్రేష్ఠః** ప్రశస్యతమః, **ఉపస్థసత్** సమీపే విద్యమానశ్చ **అసి** వర్తసే. త్వమ్ **స్తోత్రే** స్తుతి కర్త్రే రాష్ట్రభక్తాయ వా **వయః** ధనాన్నాయుష్యాదికమ్ **దధత్** ప్రయచ్ఛన్ తమ్ **బోధ** బోధయ, నిత్యం కర్తవ్యం ప్రతి జాగరూకం కురు. ॥ ౫ ॥

భావార్థః-యథా జగదీశ్వరః సర్వేషాం జ్ఞానప్రదః ప్రియతమః ప్రశస్యతమః సుఖసమ్ప్రప్రదాతాఽఽయుష్యకరో జాగరయితా చ వర్తతే తథైవ నృపతినా భావ్యమ్.॥ ౫॥

౧౫౩౧. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ మరియు రాజునుగూర్చి సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(అగ్నే) అగ్రనాయకులగు ఓ జగదీశ్వరా! మరియు రాజా! మీరు (విశామ్) ప్రజలయొక్క (కేతుః) జ్ఞానప్రదాత (ప్రేష్ఠః) అత్యధిక ప్రియమైన (శ్రేష్ఠః) శ్రేష్ఠులు మరియు (ఉపస్థసత్) సమీపమునందే విద్యమానమై (అసి) ఉన్నావు. నీవు (స్తోత్రే) స్తుతికర్తవు, రాష్ట్రభక్తులకొరకు (వయః) ధనము, అన్నము, వాయువు మున్నగువానిని (దధత్) ప్రదానమొనర్చుచు వాని (బోధ) బోధను ప్రదానమొనర్చుము. నిరంతరము కర్తవ్యములయెడ జాగరూకులనుగ నొనర్చుము.॥ ౫ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరు డెటుల అందరికి జ్ఞానదాత, ప్రియతముడు, ప్రశస్తతముడు, సుఖ సంపదల- ప్రదాత, ఆయువునిచ్చువాడు మరియు జాగ్రత్తపరచువాడై యున్నాడో, అటులనే రాష్ట్రమునందు రాజుకూడ ఉండవలెను.॥ ౫ ॥

1531. Thou art giver of light to men Thou art Dearest and the Best Being Omnipresent Lord Sweetest and Nearest Give wisdom to us O Lord, Lead our path to Noble life To enable us to shun strife. || 5 ||

౧౫౩౨. ఋషిః - విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మపక్షే సూర్యపక్షే చ వ్యాఖ్యాతా. అత్రాగ్ని తత్త్వస్య మహత్త్వముచ్యతే.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
౧౫౩౨. అగ్నిర్మూర్ధా దివః కకుత్పతిః పృథివ్యా అయమ్ ।
౩ ౧ ౨ర
అపాం రేతాంసి జిన్వతి ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప. విః- అగ్నిః । మూర్ధా । దివః । కకుత్ । పతిః । పృథివ్యాః । అయమ్ । అపామ్।
౧౨ర ౩
రేతాంసి । జిన్వతి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- అగ్నిః అగ్నిరేవ దేహే **మూర్ధా** మస్తిష్కమస్తి, అగ్నిప్రధానత్వాన్మస్తిష్కస్య, అయమేవ సూర్యరూపేణ **దివః** ద్యులోకస్య **కకుత్** రాజా అస్తి, **అయమ్** అయమేవ పార్థివాగ్నిరూపేణ **పృథివ్యాః** భూమేః **పతిః** పాలకోఽస్తి. అగ్నిరేవ **అపామ్** ఉదకానామ్ **రేతాంసి** సూక్ష్మానవయవాన్ **జిన్వతి** భూమేరన్తరిక్షం ప్రతి అన్తరిక్షాచ్చ భూమిం ప్రతి ప్రేరయతి, వృష్టినిమిత్తం భవతీత్యర్థః. ॥ ౧ ॥

అత్రైకస్యాగ్నేరనేకధోల్లేఖే విషయభేదనిబన్ధన ఉల్లేఖాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- అగ్నిరేవ హి సర్వస్య చేతనా చేతనాత్మకస్య జగతః స్థితినిబన్ధనమ్. స ఏవవహ్నివిద్యుదాదిత్యజాఠరాగ్నిప్రాణాగ్నివాడవాగ్న్యాదిరూపేణానేకధా విద్యమానో ఽస్మానుప - కరోతి, యథాహ శ్రుతిః - ఏక ఏవాగ్నిర్బహుధా సమిద్ధః (ఋ. ౮ । ౫౮ । ౨) ఇతి. ॥ ౧ ॥

అపామ్ - వ్యాపనశీలాయాః ప్రకృతేః, జలానాం కర్మణాం వా, రేతాంసి - వీర్యాణి కర్మఫలాని వా ॥౧॥

౧౫౩౨. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౨౭౨వ మంత్రముపై పరమాత్మ మరియు సూర్యునిపక్షములో చేయబడినది. ఇప్పుడిచ్చట అగ్నితత్త్వమహత్వమునుగూర్చి వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అగ్నిః) శరీరమునందగ్నియే (మూర్ధా) మస్తిష్కమువలెనున్నది. ఇదియే సూర్యరూపములో (దివః) ద్యులోకమునకు (కకుత్) రాజుగ నున్నది (అయమ్) ఇదియే పార్థివాగ్నిరూపములో (పృథివ్యాః) పృథివికి (పతిః) పాలనకర్తయై యున్నది. అగ్నియే (అపామ్) జలముల (రేతాంసి) సూక్ష్మావయవములను (జిన్వతి) భూమినుండి అంతరిక్షమువైపు మరియు అంతరిక్షమునుండి భూమివైపునకు ప్రేరితమొనర్చును. అనగా వర్షములకు కారణమగుచుండును.॥ ౧ ॥

ఇచ్చట ఒకే అగ్ని అనేకరూపములలో ఉల్లేఖనమగు కారణమున విషయభేద నిబంధన ఉల్లేఖాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-అగ్నియే సకల చేతన, అచేతనజగత్తుయొక్క స్థితికి కారణమైయున్నది. అదియే పార్థివాగ్ని, విద్యుత్తు, బడబానలము, సూర్యుడు, జాఠరాగ్ని, ప్రాణాగ్ని మున్నగు రూపములలో అనేక విధములుగ విద్యమానమగుచు మనకు ఉపకారమొనర్చుచున్నది అని శ్రుతిచెప్పుచున్నది. [ఏకం ఏవాగ్నిర్బహుధా సమిద్ధః ఋ.౮-౫౮-౨.]॥ ౧ ॥

1532. Omniscient God is like the Head of heaven. He is also the Lord of the earth. He quickens the waters' seed i.e., causes the rain to flow through lightning and feeds all creatures in all worlds. He is the Prime Mover of the inert matter. He is the Giver of the fruits of all actions. || 1 ||

౧౫౩౩. ఋషిః - విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మాగ్ని విషయమాహ.

౧ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩క ౨ర
౧౫౩౩. ఈశిషే వార్యస్య హి దాత్రస్యాగ్నే స్వః పతిః ।
౩ ౨ ౩ ౨౩ ౧౨
స్తోతాస్యాం తవ శర్మణి ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩క ౨ ౩ ౧౨
ప.వి:- ఈశిషే । వార్యస్య । హి । దాత్రస్య । అగ్నే । స్వః । పతిః । స్వ౩రితి।
౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర
పతిః । స్తోతా । స్యామ్ । తవ । శర్మణి ॥ ౨ ॥

• **పదార్థః**-హే **అగ్నే** జగన్నాయక విశ్వవన్ద్య సర్వవిత్ సర్వాన్తర్యామిన్ తేజోమయ కరుణాకర పరమేశ! **స్వః పతిః** ఆనన్దస్య దివ్యప్రకాశస్య చాధిపతిః త్వమ్ **వార్యస్య** వరణీయస్య, **దాత్రస్య** దాతవ్యస్య ఐశ్వర్యస్య **ఈశిషే హి** ఈశ్వరోఽసి ఖలు. **శర్మణి** త్వదీయ శరణప్రాప్తినిమిత్తమ్ అహమ్ **తవ** త్వదీయః **స్తోతా** గుణకర్మ స్వభావానాం కీర్తయితా **స్యామ్** భవేయమ్. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనో గుణకర్మస్వభావానాం చిన్తనాదాంశికరూపేణ మానవోఽపి తథా విధో భవితుం శక్నోతి. ॥ ౨ ॥

౧౫౩౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మాగ్నివిషయము కలదు.

పదార్థము :-(అగ్నే) జగన్నాయక, విశ్వవంద్య, సర్వజ్ఞ, సర్వాంతర్యామి, తేజస్వి, దయాళువు నగు ఓ పరమేశ్వరా! (స్వః పతిః) ఆనందము మరియు దివ్యప్రకాశమున కధిపతివగు నీవు (వార్యస్య) వరించదగిన (దాత్రస్య) దాతవు మరియు ఐశ్వర్యముల (ఈశిషే హి) స్వామివి (శర్మణి) నీ శరణమును పొందుటకు నేను (తవ) నీయొక్క (స్తోతా) గుణకర్మస్వభావములను కీర్తన మొనర్చువాడను (స్యామ్) అగుదునుగాక! ॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరమాత్మయొక్క గుణ, కర్మ, స్వభావముల చింతనమొనర్చుటవల్ల అంశికరూపములో మనుష్యులుకూడ అట్లు కాగలుగుదురు.॥ ౨ ॥

1533. O God! Thou as Lord of light rulest over choicest gifts. May I Thy singer always remain in Thy eternal happiness, under Thy Shelter. || 2 ||

౧౫౩౪.ఋషిః - విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మాగ్నివిషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౫౩౪. ఉదగ్నే శుచయస్తవ శుక్రా భ్రాజన్త ఈరతే ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
తవ జ్యోతీంష్యర్చయః ॥ ౩ ॥

३ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప.విః- ఉత్ - అగ్నే । శుచయః । తవ । శుక్రాః । భ్రాజన్తః । ఈరతే । తవ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
జ్యోతీంషి । అర్చయః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** తేజోమయ పరమాత్మన్! **తవ** త్వదీయాః, త్వద్రచితా ఇత్యర్థః **శుచయః** పవిత్రాః, **శుక్రాః** దీప్తాః, **భ్రాజన్తః** భ్రాజమానాః **అర్చయః** విద్యుత్సూర్యాదిప్రభాః

తవ జ్యోతీంషి త్వదీయాని తేజాంసి **ఉదీరతే** ఉద్గమయన్తి, ద్యోతయన్తి. [ఉక్తం చ ఋషిణా - న తత్ర సూర్యో భాతి న చన్ద్ర తారకం నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయమగ్నిః. తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి. కఠ. ౫-౧౫ఇతి.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- బ్రహ్మాణ్డేఽస్మిన్ వహ్నివిద్యుత్సూర్యతారకాదీని యాన్యపి జ్యోతీంషి సన్తి తాని సర్వాణి మిలిత్వాపి బ్రహ్మణో మహాజ్యోతిషః కణికామపి ప్రకటయితుం నాలం భవన్తి. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మ నృపత్యోరగ్నితత్త్వస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౫౩౪. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మాగ్నియొక్క విషయము కలదు.

పదార్థము :- (అగ్నే) తేజస్వివగు ఓ పరమేశ్వరా! (తవ) నీవు రచించినట్టి (శుచయః) పవిత్ర (శుక్రాః) ప్రదీప్తము (భ్రాజన్తః) మెరయుచుండునట్టి (అర్చయః) విద్యుత్తు, సూర్యుడు మున్నగువాని ప్రభలు (తవ జ్యోతీంషి) నీయొక్క జ్యోతులను (ఉదీరతే) ప్రకాశపరచుచున్నవి.॥ 3 ॥

ఉపనిషత్తు ఋషియును 'పరమేశ్వరుని ప్రకాశముయెదుట సూర్యచంద్రులప్రకాశముగాని, నక్షత్రముల ప్రకాశముగాని, విద్యుత్తుప్రకాశముగాని లెక్కలోనివికావు. ఆయన ప్రకాశముచేతనే ఇదంతయును ప్రకాశించుచున్నది అని చెప్పినారు. (కఠో.౫-౧౫).॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఈ బ్రహ్మాండమునందు అగ్ని, విద్యుత్తు, సూర్యుడు, నక్షత్రములు మున్నగు నవన్నియు కలిసియును బ్రహ్మజ్యోతియొక్క ఒక్కకిరణమును కూడ ప్రకాశపరచుసామర్థ్యము గలవికావు.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ, రాజు మరియు అగ్నితత్త్వముయొక్క వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

1534. Upward O God, rise Thy flames (of knowledge) pure and resplendent, blazing high, the lustres, fair effulgences. We glorify Thee. || 3 ||

పదునాల్గవ అధ్యాయమునందలి నాల్గవఖండము ముగిసినది.

పదునాల్గవ అధ్యాయము కూడ ముగిసినది.

ఏడవ ప్రపాఠకమందలి మొదటి సగము ముగిసినది.

అథ పఞ్చదశోఽధ్యాయః. సప్తమే ప్రపాఠకే ద్వితీయోఽర్ధశ్చ

పదియైదవ అధ్యాయము

౧౫౩౫. ఋషిః - గోతమో రాహూ గణః। దేవతా - అగ్నిః. ఛన్దః - గాయత్రీ. స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మ విషయే ప్రశ్నానుత్థాపయతి.

౧౫౩౫. కస్తే జామిర్జనానామగ్నే కో దాశ్వధ్వరః ।
కో హ కస్మిన్నసి శ్రితః ॥ ౧ ॥

ప.వి:- కః । తే । జామిః । జనానామ్ । అగ్నే । కః । దాశ్వధ్వరః - దాశు- అధ్వరః । కః । హ । కస్మిన్ । అసి । శ్రితః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** జగన్నాయక పరమేశ! **జనానామ్** జాతానాం మానవానాం మధ్యే **కః తే జామిః** కస్తవ బన్ధుః సహాయకః అస్తి, ఇతి కాకుః, న కోఽపీత్యర్థః. **కః** జనానాం మధ్యే కః **దాశ్వధ్వరః** దాశుః తుభ్యం ఫలప్రదః అధ్వరః యజ్ఞః యస్య తాదృశః అస్తి? అత్రాపి కాకుః, న కోఽపీత్యర్థః. యతః సర్వే స్వలాభాయైవ యజ్ఞం కుర్వన్తి, న త్వల్లాభాయ. **కః హ** త్వం కోఽసి ఖలు? **కస్మిన్ శ్రితః అసి** కస్మిన్ ఆశ్రితో విద్యసే? అన్త్యయోః ప్రశ్నయోరుత్తరమప్య త్రైవాన్తర్నిహితమ్ త్వమ్ **కః** కమనీయః, సర్వాతిక్రాన్తః, సుఖస్వరూపశ్చ అసి, ఇతి. [కః కమనో వా క్రమణో వా సుఖో వా. నిరు. ౧౦।౨౩.] కిఞ్చ, కస్మిన్నసి శ్రితః ఇతి కాకుః. న కస్మిన్నపీత్యర్థః, ఆత్మనిర్భరత్వాత్. ॥ ౧ ॥

అత్ర కాకువక్రోక్తిరలఙ్కారః, తృతీయే ప్రశ్నే చ శ్లేషః. యద్వా మన్త్రోఽయం గూఢోత్తరరూపా ప్రహేలికా. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-సర్వేభ్యో మహాన్ పరమేశ్వరో జగత్సృష్టిపాలనాయ కమపి సహాయకం బన్ధుం కమప్యాశ్రయదాతారం వా నాపేక్షతే. నాపి చ కస్యాపి కేనాపి కార్యేణ స్వకీయం లాభమీహతే. ॥ ౧ ॥

౧౫౩౫. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మవిషయములో ప్రశ్నించబడినది.

పదార్థము :-(అగ్నే) జగన్నాయకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (జనానామ్) ఉత్పన్నమైన మానవులమధ్య (కః తే జామిః) నీకు సహాయకబంధువు లెవరున్నారు? అనగా ఎవరును లేరు (కః)

మనుష్యులమధ్య (దాశ్వధ్వరః) ఎవని యజ్ఞము నీ కొరకేదైన ఫలమునిచ్చునది కలదా? అనగా ఏదియునులేదు. ఏలన, మనుష్యులెల్లరును తమ లాభముకొరకే యజ్ఞములనొనర్చెదరు. నీకొరకు మాత్రముకాదు (కః హ) నీ వెవరవు? (కస్మిన్ శ్రితః అసి) ఎవరి ఆశ్రయమందున్నావు? ఈ చివరి రెండు ప్రశ్నలకు సమాధాన మేమన, నీవు (కః హ) నిశ్చయముగనే మనోహరుడవు, అందరికంటె ముందుండువాడవు మరియు సుఖ స్వరూపుడవు (కస్మిన్ అసి శ్రితః) భళారే! నీ వెవరి ఆశ్రయమున్నైన నుండగలవాడవా? అనగా లేదు. ఏలన నీవు ఆత్మ నిర్భరుడవుగదా!.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-సర్వమునకు గొప్పవాడగు పరమేశ్వరుడు జగత్తును నడుపు విషయమునందు ఏ సహాయకబంధువును గాని, ఆశ్రయదాతనుగాని అపేక్షించడు. మరియు ఎవరి సంబంధమైన, ఏ కార్యమునందైనను తన లాభమును కాంక్షించడు.॥ ౧ ॥

1535. Who among men O God, is worthy of being reckoned as Thy kinsman, who can perfectly offer Thee nonviolent spiritual sacrifice! Who knows Thy real essence and on whom art Thou dependent? On none in the world. || 1 ||

౧౫౩౬. ఋషిః – గోతమో రాహూగణః । దేవతా – అగ్నిః । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ పరమాత్మగుణాన్ వర్ణయతి.

౨ ౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౫౩౬. త్వం జామిర్జనానామగ్నే మిత్రో అసి ప్రియః ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సఖా సఖిభ్య ఈడ్యః ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ప.వి:- త్వమ్ । జామిః । జనానామ్ । అగ్నే । మిత్రః – మి – త్రః । అసి ।
౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప్రియః । సఖా – స – ఖా । సఖిభ్యః – స – ఖిభ్యః । ఈడ్యః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** జగన్నాయక పరమేశ! **త్వమ్** సర్వహితచిన్తకః త్వమ్ **జనానామ్** జాతానాం మానవానాం మద్ధ్యే **జామిః** సహాయకో బన్ధుః **ప్రియః మిత్రః** ప్రియః సఖా చ **అసి** భవసి. **సఖిభ్యః** యే త్వయా సహ సఖ్యం స్థాపయన్తి తేభ్యః **ఈడ్యః** స్తుత్యః **సఖా** సుహృద్ భవసి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరస్య కశ్చిత్ సహాయకో నాస్తి, ప్రత్యుత పరమేశ్వర ఏవ పరేషాం సహాయకో బన్ధుః ప్రియః సుహృచ్చ జాయతే. ॥ ౨ ॥

౧౫౩౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క గుణముల వర్ణనకలదు.

పదార్థము :-(అగ్నే) జగన్నాయకుడవు నగు ఓ పరమేశ్వరా! (త్వమ్) ఎల్లర హితచింతకుడవగు నీవు (జనానామ్) ఉత్పన్నమనుష్యుల (జామిః) సహాయకబంధువు (ప్రియః మిత్రః) మరియు ప్రియమిత్రుడవు (అసి) ఐయున్నావు (సఖిభ్యః) నీ మైత్రిని కోరువారికి (ఈడ్యః) స్తుతించదగిన (సఖా) మిత్రుడవై యుందువు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరున కెవ్వరును సహాయకులుగాని, బంధువులుగాని యుండరు. ఏలన ఆ పరమేశ్వరుడే ఇతరులకు సహాయకుడు, బంధువు మరియు పరమమిత్రుడునై యున్నాడు.॥ ౨ ॥

1536. Thou art our Kith and Kin Thou art our Dearest Friend. Thou art our Friend worthy of praise Do us Lord always raise. || 2 ||

౧౫౩౭. ఋషిః – గోతమో రాహూగణః । దేవతా – అగ్నిః । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩ ౨
౧౫౩౭. యజా నో మిత్రావరుణా యజా దేవాఀ ఋతం
౩ ౨ ౨౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
బృహత్ । అగ్నే యక్షి స్వం దమమ్ ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩౨ ౩ ౨
ప. వి:- యజ । నః । మిత్రా – మి – త్రా । వరుణా । యజ । దేవాన్ । ఋతమ్ ।
౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర
బృహత్ । అగ్నే । యక్షి । స్వమ్ । దమమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** జగన్నియన్తః పరమేశ! త్వమ్ **నః** అస్మభ్యమ్ **మిత్రావరుణా** మిత్రావరుణౌ, మిత్రం మైత్రీగుణం వరుణం దోషనివారకం గుణం చ **యజ** ప్రదేహి. **దేవాన్** అన్యాన్ దివ్యాన్ గుణాన్ **బృహత్ ఋతమ్** మహత్ సత్యఞ్చ **యజ** ప్రదేహి. అపి చ **స్వం దమమ్** స్వకీయం దమనగుణమపి **యక్షి** ప్రదేహి ॥ ౩ ॥

భావార్థః-యః పరమేశ్వరః సర్వేషాం గుణానామాకరోఽస్తి సోఽస్మభ్యమపి దివ్యాన్ గుణాన్ ప్రయచ్ఛేత్. ॥ ౩ ॥

౧౫౩౭. ఈ మంత్రములో పరమాత్మనుగూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(అగ్నే) జగన్నాయకుడవునగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (నః) మాకొరకు (మిత్రావరుణా) మైత్రిగుణములను మరియు దోషనివారణగుణములను (యజ) ప్రదానమొనర్చుము (దేవాన్) ఇతర దివ్యగుణములను (బృహత్ ఋతమ్) మరియు మహా సత్యమును (యజ)

ప్రదానమొనర్చుము. తోడ్తో (స్వం దమమ్) నీయొక్క దుష్టదమన గుణములనుకూడ (యక్షి) ప్రదానమొనర్చుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఏ పరమేశ్వరుడు సర్వగుణసంపన్నుడో, అట్టి దివ్యగుణములను మాకుగూడ ప్రదానమొనర్చుగాక! ॥ 3 ॥

1537. O God! Bring to us teachers and preachers who are friendly to all and destroyers of the darkness of ignorance. Bring to our great sacrifice (of knowledge) the enlightened truthful persons. Grant to us Thy perfect peace and bliss. || 3 ||

౧౫౩౮. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మాగ్ని విషయమాహ.

3 ౧ ౨ 3క ౨ర 3౧ ౨ర 3 ౨
౧౫౩౮. ఈడేన్యో నమస్యస్తిరస్తమాంసి దర్శతః ।
౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
స మగ్నిరిధ్యతే వృషా ॥ ౧ ॥

3 ౧౨ 3క ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨
ప.వి:- ఈడేన్యః । నమస్యః । తిరః । తమాంసి । దర్శతః । సమ్ । అగ్నిః ।
3 ౧ ౨ర
ఇధ్యతే । వృషా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- ఈడేన్యః ఈడితుం స్తోతుమర్హః, **నమస్యః** నమస్కర్తుం యోగ్యః, **తమాంసి** తమోగుణాన్ **తిరః** తిరస్కర్తా, **దర్శతః** దర్శనీయః, **వృషా** సుఖవర్షకః **అగ్నిః** జగన్నాయకః పరమేశ్వరః **సమిధ్యతే** అన్తరాత్మని ప్రదీప్యతే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరం స్వాత్మని ప్రదీప్య తన్నేతృత్వముపలభ్య జనైః స్వజీవనమున్నే-తవ్యమ్. ॥ ౧ ॥

౧౫౩౮. ఈ మంత్రము పరమాత్మాగ్ని విషయములో వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (ఈడన్యః) స్తుతించదగిన (నమస్యః) నమస్కరించదగిన (తమాంసి) తమోగుణములను (తిరః) దూరమొనర్చునట్టి (దర్శతః) దర్శించదగిన (వృషా) సుఖములను వర్షింపజేయునట్టి (అగ్నిః) జగన్నాయకుడగు పరమేశ్వరుడు (సమిధ్యతే) అంతరాత్మయందు ప్రదీప్తమగును, అనగా ప్రకాశించును.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుని తమ ఆత్మలలో ప్రదీప్తమొనర్చుకొని, ఆయన నేతృత్వమునుపొంది మనుష్యులు తమ జీవితములను ఉన్నతినొనర్చుకొనవలెను.॥ ౧ ॥

1538. God Who is worthy of all praise, Adorable, the Destroyer of the darkness of ignorance, Who is to be reverently approached, the Rainer of felicity is kindled well in our hearts. || 1 ||

౧౫౩౯. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మోపాసనాయాః ఫలమాహ.

౧ ౨ ౩౧ ౨ర౩ ౨ ౩ ౧ ౨౩౧ ౨
౧౫౩౯. వృషో అగ్నిః సమిధ్యతేఽశ్వో న దేవవాహనః ।
౨ ౩ ౧౨
తం హవిష్మన్త ఈడతే ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప.వి:- వృషా - ఉ । అగ్నిః । సమ్ । ఇధ్యతే । అశ్వః । న । దేవవాహనః -
౩ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩
దేవ - వాహనః । తమ్ । హవిష్మన్తః । ఈడతే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- వృషః సుఖవర్షకః **అగ్నిః** జగన్నాయకః పరమేశ్వరః **సమిధ్యతే** ఉపాసకైః స్వాన్తరాత్మని ప్రదీప్యతే, యః **దేవవాహనః** విదుషాం వాహనభూతః **అశ్వః న** తురంగ ఇవ **దేవవాహనః** దివ్యగుణానాం వాహకః అస్తి. **తమ్** పరమేశ్వరమ్ **హవిష్మన్తః** ఆత్మసమర్పణవన్తః ఉపాసకాః **ఈడతే** ఆరాధ్నువన్తి. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా రథే యోజితో వేగవానశ్వో జనాన్ సద్యః లక్ష్యం ప్రాపయతి తథైవ యోగాభ్యాసేన స్వాత్మని నియుక్తః పరమేశ్వరో దివ్యగుణప్రాపణేనోపాసకాన్ సద్య ఉన్నయతి. ॥ ౨ ॥

౧౫౩౯. ఈ మంత్రము పరమాత్మయొక్క ఉపాసనఫలమునుగూర్చి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(వృషః) సుఖములను వర్షింపజేయు (అగ్నిః) జగన్నాయకుడగు పరమేశ్వరుడు (సమిధ్యతే) ఉపాసకులద్వార మన అంతరాత్మలలో ప్రదీప్తమొనర్చుకొనబడును. అది (దేవవాహనః) విద్వాంసుల వాహనము (అశ్వః న) అశ్వమువలె (దేవవాహనః) దివ్యగుణముల వాహకములై యుండును (తమ్) ఆ పరమేశ్వరుని (హవిష్మన్తః) ఆత్మసమర్పణమొనర్చునట్టి ఉపాసకులు (ఈడతే) ఆరాధించెదరు.॥ ౨ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.

భావార్థము :- ఏ ప్రకారముగ రథమునందు నియుక్త మొనర్చబడిన వేగవంతమగు అశ్వములు శీఘ్రముగనే మనుష్యులను ఎటుల లక్ష్యమునకు చేర్చుచుండునో, అటులనే యోగాభ్యాసముచే తమ అంతరాత్మయందు నియుక్తమైన పరమేశ్వరుడు దివ్యగుణములను ప్రాప్తింపజేసి ఉపాసకులను శీఘ్రముగనే ఉన్నతినొందించును.॥ ౨ ॥

1539. God the Showerer of happiness, Omnipresent and the Protector of all enlightened truthful persons is kindled within and shines forth. Him the offerers of the non - violent sacrifices and devotees praise. || 2 ||

౧౫౪౦.ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మ విషయమాహ.

౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
౧౫౪౦. వృషణం త్వా వయం వృషన్వృషణః సమిధీమహి ।
౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
అగ్నే దీద్యతం బృహత్ ॥ 3 ॥

౧ ౨ర 3 ౨ 3 3 ౨ర 3
ప. విః- వృషణమ్ । త్వా । వయమ్ । వృషన్ । వృషణః । సమ్ । ఇధీమహి ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౨
అగ్నే । దీద్యతమ్ । బృహత్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **వృషన్** కామవర్షక **అగ్నే** జగన్నాయక పరమేశ! **వృషణః** భక్తిరసవర్షకాః **వయమ్** ఉపాసకాః **వృషణమ్** ఆనన్దరసవర్షకమ్, **బృహత్ దీద్యతమ్** సాతిశయం దీప్యమానమ్ **త్వా** త్వామ్ **సమిధీమహి** స్వాత్మని ప్రదీపయామః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- యః పరమాత్మానం భక్తిరసేన క్లేదయతి తం స ఆనన్దరసేన క్లేదయతి. ॥ 3 ॥

౧౫౪౦. ఈ మంత్రమునందును మరల పరమాత్మ విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(వృషన్) మనోరథములను పూర్ణమొనర్చునట్టి (అగ్నే) జగన్నాయకుడవు నగు ఓ పరమేశ్వరా! (వృషణః) భక్తిరసమును వర్షింపజేయునట్టి (వయమ్) ఉపాసకులమగు మేము (వృషణమ్) ఆనందవర్షకుడవగు (బృహత్ దీద్యతమ్) అత్యంతదేదీప్యమానమగు (త్వా) నిన్ను (సమిధీమహి) తమలో ప్రదీప్తమొనర్చుకొందురు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-పరమాత్మను భక్తిరసముతో తడుపువారిని ఆ పరమేశ్వరుడు ఆనందరసముచే తడిపివేయుచుండును.॥ 3 ॥

1540. O Showerer of peace and bliss Thee we may never miss Let us enthrone Thee in our heart As giver of true joy Thou art. Thou art shining everywhere He who knows Thee, has no care Let us shower peace over all And Thee alone we call. || 3 ||

౧౫౪౧. ఋషిః - విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా- అగ్నిః । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మనస్తేజో వర్ణయతి.

౧౫౪౧. ఉత్తే బృహన్తో అర్చయః సమిధానస్య దీదివః ।
అగ్నే శుక్రాస ఈరతే ॥ ౧ ॥

ప.వి:- ఉత్ - తే । బృహన్తః । అర్చయః । సమిధానస్య - సమ్ - ఇధానస్య। దీదివః । అగ్నే । శుక్రాసః । ఈరతే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **దీదివః** సత్యప్రకాశక **అగ్నే** విజ్ఞానవన్ జగన్నేతః పరమాత్మన్! **సమిధానస్య** సమ్యగ్ దీప్యమానస్య **తే** తవ **బృహన్తః** మహాన్తః **శుక్రాసః** పవిత్రాః **అర్చయః** ప్రభాః **ఉదీరతే** ఉద్గచ్ఛన్తి.॥ ౧ ॥

భావార్థః-యదోపాసకః పరమాత్మని తన్మయోజాయతే తదా భౌతికాగ్నేర్జ్వాలా ఇవ తస్య తేజోమయం రూపం తస్య పురత ఆవిర్భవతి. ॥ ౧ ॥

౧౫౪౧. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మతేజము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(దీదివః) సత్యప్రకాశకుడవు (అగ్నే) విజ్ఞానవంతుడవు, జగన్నాయకుడవగు ఓ పరమాత్మా! (సమిధానస్య) దేదీప్యమానుడవగు (తే) నీయొక్క (బృహన్తః) మహా (శుక్రాసః) పవిత్రమగు (అర్చయః) కాంతులు (ఉదీరతే) లేచుచున్నవి.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఉపాసకులు పరమాత్మయందు తన్మయులైనప్పుడు భౌతికాగ్నియొక్క జ్వాలలు తన తేజోవంతమగురూపమున వారియెదుట ప్రత్యక్షమగును.॥ ౧ ॥

1541. Thy mighty flames O Omnipresent and Refulgent God, when Thou art enkindled within, rise on high. || 1 ||

౧౫౪౨. ఋషిః - విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మనే హవిరర్పయతి.

౧౫౪౨. ఉప త్వా జుహ్వో౩ మమ ఘృతాచీర్యన్తు హర్యత ।
అగ్నే హవ్యా జుషస్వ నః ॥ ౨ ॥

ప.వి:– ఉప । త్వా । జుహ్వః । మమ । ఘృతాచీః । యన్తు । హర్యత । అగ్నే । హవ్యా । జుషస్వ । నః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** జ్యోతిర్మయ పరమేశ! హే **హర్యత** కమనీయ! **మమ** స్తోతుర్మదీయాః **ఘృతాచీః** స్నేహార్ద్రాః తేజసా యుక్తాః వా **జుహ్వః** వాచః. [వాగ్ జుహూః. తై. ఆ... ౨ । ౧౭ । ౨.] **త్వా** త్వామ్ **ఉప యన్తు** ప్రాప్నువన్తు. త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **హవ్యా** ఆత్మసమర్పణరూపాణి హవ్యాని **జుషస్వ** ప్రేమ్ణా స్వీకురు. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- శ్రద్ధయా ప్రేమ్ణా చ కృతా పరమాత్మస్తుతిరవశ్యం ఫలదాయినీ జాయతే. ॥ ౨ ॥

౧౫౪౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మకు హవిస్సుల నర్పించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అగ్నే) ఓ జ్యోతిర్మయ పరమేశ్వరా! (హర్యత) ఓ మనోహరా! (మమ) స్తోతనగు నాయొక్క (ఘృతాచీః) స్నేహముచే ఆర్ద్రము, లేక తేజముతో గూడిన (జుహ్వః) వాణులు (త్వా) నిన్ను (ఉప యన్తు) చేరునుగాక ! నీవు (నః) మాయొక్క (హవ్యా) ఆత్మసమర్పణరూప హవిస్సులను (జుషస్వ) ప్రేమతో స్వీకరించుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- శ్రద్ధ మరియు ప్రేమచే చేయబడిన పరమాత్మయొక్క స్తుతులు అవశ్యముగ ఫలదాయకముగ నుండును.॥ ౨ ॥

1542. O Omniscient and much desired God let my mental ideas which are shining, approach Thee. Kindly accept our offerings of devotion. || 2 ||

౧౫౪౩. ఋషిః – విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా – అగ్నిః । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ పరమాత్మనో గుణాన్ వర్ణయతి.

3 1 2r 3 1 2 3 1 2
౧౫౪౩. మన్ద్రం హోతారమృత్విజం చిత్రభానుం
3 1 2 3 1 2 3 1 2
విభావసుమ్ । అగ్నిమీడే స ఉ శ్రవత్ ॥ 3 ॥

3 2 1 2r 3 1 2 3 1 2 3 2 3
ప. వి:- మన్ద్రమ్ । హోతారమ్ । ఋత్విజమ్ । చిత్రభానుమ్ - చిత్ర - భానుమ్।
1 2 3 2 3 2 3 2 3
విభావసుమ్ - విభా - వసుమ్ । అగ్నిమ్ । ఈడే । సః । ఉ । శ్రవత్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- మన్ద్రమ్ ఆనన్దమయమ్, **హోతారమ్** సకల పదార్థప్రదాతారమ్, **ఋత్విజమ్** ఋతూనాం ప్రదాతారమ్, ఋతౌ ఋతౌ యజనీయం వా. [ఋతూన్ యజతి సంగమయతి యః సః, యద్వా ఋతౌ ఋతౌ ఇజ్యతే పూజ్యతే యః సః.] **చిత్రభానుమ్** పృశ్నివర్ణస్య సూర్యస్య రచయితారమ్. [చిత్రః భానుః యస్మాత్ స చిత్రభానుః తమ్.] **విభావసుమ్** దీప్తిధనమ్ **అగ్నిమ్** అగ్రనేతారం జగదీశ్వరమ్, అహమ్ **ఈడే** స్తౌమి ప్రార్థయే వా. [ఈడ స్తుతౌ, అదాదిః. ఈడిరధ్యేషణాకర్మా పూజాకర్మా వా. నిరు. 2 । ౧౫.] **సః ఉ** స ఖలు, మదీయాం స్తుతిం ప్రార్థనాం చ **శ్రవత్** శృణుయాత్. [శ్రు ధాతోర్విధ్యర్థే లేట్.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- యః సచ్చిదానన్దస్వరూపః సకలసృష్టిరచయితా సర్వర్తు చక్రప్రవర్తకః సూర్య చన్ద్రతారాదీనాం ప్రదీపకస్తేజోమయః పరమేశ్వరోఽస్తి స సర్వైర్జనైః ప్రీత్యా వన్దనీయః.॥ 3 ॥

౧౫౪౩. ఇపుడు పరమాత్మయొక్క గుణములనుగూర్చి వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(మన్ద్రమ్) ఆనందమయ (హోతారమ్) సకల పదార్థముల దాత (ఋత్విజమ్) ఋత్విజులలో సామంజస్యమును స్థాపితమొనర్చునట్టి, లేక ప్రతిఋతువునందును పూజనీయుడగు (చిత్రభానుమ్) అనేక వర్ణములుగల సూర్యుని రచించినట్టి (విభావసుమ్) తేజోవంతమగు ధనములను ధనికుడు (అగ్నిమ్) అగ్రనాయకుడగు పరమేశ్వరుని నేను (ఈడే) స్తుతియొనర్తును. లేక ఆయనతో ప్రార్థించెదను (సః ఉ) ఆయన నాయొక్క స్తుతి, ప్రార్థనలను (శ్రవత్) వినవలెను.॥ 3 ॥

భావార్థము :-సచ్చిదానందస్వరూపుడు, సమస్త సృష్టిరచయిత, ఋతుచక్రమును నడుపునట్టి తేజోవంతుడగు పరమేశ్వరుని మానవులెల్లరును ప్రేమతో స్తుతించవలెను.॥ 3 ॥

1543. I praise God Who is exhilirator, Giver of peace, Adorable in all seasons, wondrously splendid, Rich in light. May He listen to our song of praise and prayer. || 3 ||

౧౫౪౪. ఋషిః - భర్గః ప్రాగాథః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చిక - భాష్యే ౩౬ క్రమాఙ్కే

పరమేశ్వరం విద్వాంసం చ సమ్బోధితా.

అత్రాచార్య ఉచ్యతే.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ర ౨ ౩ ౧ ౨
౧౫౪౪. పాహి నో అగ్న ఏకయా పాహ్యు౩త ద్వితీయయా ।
౩ ౨ ౩౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨౩౧ ౨
పాహి గీర్భిస్తిసృభిరూర్జాం పతే పాహి చతసృభిర్వసో ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ప.వి:- పాహి । నః । అగ్నే । ఏకయా । పాహి । ఉత । ద్వితీయయా । పాహి।
౩౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
గీర్భిః । తిసృభిః । ఊర్జామ్ । పతే । పాహి । చతసృభిః । వసో ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** విద్వన్ ఆచార్య! త్వమ్ **ఏకయా** ధర్మోపదేశికయా గిరా **నః** అస్మాన్ **పాహి** పాలయ, **ఉత** అపి చ **ద్వితీయయా** ధర్మానుకూలార్థోపదేశికయా వాచా **పాహి** పాలయ. హే **ఊర్జాం పతే** బ్రహ్మ బలాధిపతే ఆచార్య! త్వమ్ **తిసృభిః గీర్భిః** ధర్మార్థ కామోపదేశికాభిః వాగ్భిః **పాహి** పాలయ. హే **వసో** సద్గుణ నివాసక ఆచార్య! త్వమ్ **చతసృభిః** ధర్మార్థ కామమోక్షోపదేశికాభిః వాగ్భిః **పాహి** పాలయ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఆచార్యస్యేదం కర్తవ్యం యత్ స శిష్యాన్ ధర్మస్య, ధర్మాఽవిరోధినోఽర్థస్య, ధర్మాఽవిరోధినః కామస్య మోక్షస్య చోపదేశేన విదుషః సదాచారాన్ మోక్షాధికారిణశ్చ కుర్యాత్. ॥ ౧ ॥

౧౫౪౪. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౩౬వ మంత్రము. పరమేశ్వరుడు మరియు విద్వాంసులను సంబోధించబడియుండెను. ఇప్పుడిచట ఆచార్యుల విషయముకలదు.

పదార్థము :- (అగ్నే) విద్వాంసుడవగు ఓ ఆచార్యా! నీవు (ఏకయా) ధర్మము నుపదేశించునట్టి ఒకవాణిచే (నః) మమ్ము (పాహి) పాలనమొనర్చుము (ఉత) మరియు (ద్వితీయయా) ధర్మానుకూలముగ ధనము నార్జించు ఉపదేశమునొనర్చునట్టి రెండవవాణిచే (పాహి) మమ్ము పాలనమొనర్చుము. (ఊర్జాం పతే) బ్రహ్మబలముల అధిపతివగు ఓ ఆచార్యా! నీవు (తిసృభిః గీర్భిః) ధర్మము, అర్థము, కామములను గురించి ఉపదేశమొనర్చునట్టి వాణులచే (పాహి) మమ్ము పాలించుము (వసో) సద్గుణముల నివాసకుడవగు ఓ ఆచార్యా! నీవు (చతసృభిః) ధర్మ, అర్థ, కామ మరియు మోక్షములను గురించి ఉపదేశించునట్టి నాలుగు వాణులచే (పాహి) మమ్ము పాలనమొనర్చుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఆచార్యుల కర్తవ్యమేమనగ వారు శిష్యులకు ధర్మపూర్వకమగు ధనము, కామములనుగురించి ఉపదేశించి విద్వాంసులను, సదాచారులను మరియు మోక్షమున కధికారులనుగ సిద్ధపరచవలెను.॥ ౧ ॥

1544. O God, protect us by the hymns of the one Veda (Rigveda), protect us by the hymns of the Second Veda (Yajurveda). Protect us by the hymns of the three Vedas, (Rig. Yajur and Sama). O Almighty Lord of power, protect us with the hymns of the four Vedas [Rig. Yajur, Sama and Atharva]. The four Vedas deal with and stand for jnana (knowledge) Karma (Action) Bhakti (Devotion) and Yoga. || 1 ||

౧౫౪౫. ఋషిః - భర్గః ప్రాగాథః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (నతో బృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునరప్యాచార్య ఉచ్యతే.

౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౫౪౫. పాహి విశ్వస్మాద్రక్షసో అరాణ్ణః ప్ర స్మ వాజేషు నోఽవ ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
త్వామిద్ధినేదిష్ఠం దేవతాతయ ఆపిం నక్షామహే వృధే ॥౨॥

ప.వి:- పాహి । విశ్వస్మాత్ । రక్షసః । అరాణ్ణః - ఆ - రాణ్ణః । ప్ర - స్మ । వాజేషు । నః । అవ । త్వామ్ । ఇత్ । హి । నేదిష్ఠమ్ । దేవతాతయే । ఆపిమ్ । నక్షామహే । వృధే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే అగ్నే! హే విద్వన్ ఆచార్య! త్వమ్ **విశ్వస్మాత్** సర్వస్మాత్ **అరాణ్ణః** అదానశీలాత్ స్వార్థ పరాయణాత్ **రక్షసః** రాక్షసాత్, అస్మాన్ **పాహి** రక్ష, **వాజేషు** దేవాసురసంగ్రామేషు **నః** అస్మాన్ **ప్ర అవ స్మ** ప్రరక్ష. **త్వామ్ ఇత్ హి** త్వామేవ ఖలు వయమ్ **దేవతాతయే** దివ్యగుణప్రాప్తయే **వృధే** ఉన్నత్యై చ **నేదిష్ఠమ్** నికటతమమ్ **ఆపిమ్** బన్ధుమ్ **నక్షామహే** ప్రాప్నుమః [నక్షతిర్వ్యాప్తి కర్మా నిఘ. ౨ । ౧౮.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆచార్యస్యేదం కర్తవ్యం యత్ స శిష్యాణామన్తరాత్మం జాయమానేషు దేవాసురసంగ్రామేషు దివ్యభావానాం విజయాయ సహాయకో భవేత్, స్వార్థవృత్తీశ్చ వినాశ్య పరోపకారవృత్తీర్జనయేత్. ॥ ౨ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మన ఆచార్యస్య చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౫౪౫. ఈ మంత్రములో ఆచార్యుల నుద్బోధించబడినది.

పదార్థము :- ఓ అగ్నే! ఓ విద్వాంసుడవగు ఆచార్యా! మీరు (విశ్వస్మాత్) సకల (అరాణ్ణః) దానమునొనర్చని లోభులను, స్వార్థపరాయణులగు (రక్షసః) రాక్షసభావములుగలవారినుండి (పాహి) మమ్ము రక్షించుము (వాజేషు) దేవాసురసంగ్రామములందు (నః) మమ్ము (ప్ర అవ స్మ) రక్షణచేయుము (త్వాం ఇత్ హి) నిన్నుమాత్రమే మేము (దేవ తాతయే) దివ్యగుణముల ప్రాప్తికొరకు మరియు (వృధే) ముందుకు సాగిపోవుటకు (నేదిష్ఠమ్) అందరికన్న అధిక సమీపస్థ (ఆపిమ్) బంధురూపములో (నక్షామహే) పొందగలుగుదురు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఆచార్యులు తమ శిష్యులయొక్క అంతరాత్మలలో జరుగుచుండు దేవాసుర సంగ్రామములలో దివ్యభావముల విజయముకొరకు సహాయకులుగ నుండవలెను. మరియు స్వార్థవృత్తులను నష్టమొనర్చి పరోపకారవృత్తుల నుత్పన్నమొనర్చవలెను.॥ ౨ ॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయముల వర్ణన యుండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముచే సంగతిగలదని ఎరుగవలెను.

పదిహేనవ అధ్యాయములోని మొదటి ఖండము సమాప్తమైనది.

1545. O God, protect us from every demon of miserly nature and evil. Protect us in all internal and external battles, for we obtain in Thee the nearest friend of all, for the growth of divine virtues and for the promotion of prosperity. || 2 ||

★★★

౧౫౪౬. ఋషిః - త్రిత ఆప్త్యః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

తత్రాదౌ పరమాత్మనః కర్తృత్వం వర్ణయతి.

౧౫౪౬. ఇనో రాజన్నరతిః సమిద్ధో రౌద్రో దక్షాయ
సుషుమాఀ అదర్శి । చికిద్విభాతి భాసా
బృహతాసిక్నీమేతి రుశతీమపాజన్ ॥౧॥

౩౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర
ప. వి:- ఇనః । రాజన్ । అరతిః । సమిద్ధః - సమ్ - ఇద్ధః । రౌద్రః । దక్షాయ ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩
సుషుమాన్ । అదర్శి । చికిత్ । వి । భాతి । భాసా । బృహతా । అసిక్నీమ్ । ఏతి ।
౧ ౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
రుశతీమ్ । అపాజన్ - అప - అజన్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **రాజన్** విశ్వసమ్రాట్ సర్వాన్తర్యామిన్ పరమాత్మన్! త్వమ్ **ఇనః** సర్వేశ్వరః **అరతిః** సర్వవ్యాపకః. [ఋ గతౌ ధాతోః 'అర్తేశ్చ'. ఉ. ౫ । ౭ ఇతి ఊతి ప్రత్యయః.] **సమిద్ధః** స్వతః ప్రకాశశ్చ అసి. అథ పరోక్షకృతమాహ. **రౌద్రః** దుష్టానాం భయంకరః, **సుషుమాన్** సజ్జనేభ్యో రసవాన్ సః. [శోభనం సవనం సుషుః తద్వాన్). **దక్షాయ** బలప్రాప్త్యర్థమ్ **అదర్శి** దృశ్యతే. **చికిత్** సర్వజ్ఞః సః **బృహతా** మహత్యా **భాసా** దీప్త్యా **విభాతి** భాసతే. **రుశతీమ్** రోచమానామ్ ఉషసమ్ **అపాజన్** అపగమయన్ **అసిక్నీమ్** అసితాం రాత్రిమ్. [అసిక్నీ ఇతి రాత్రినామ. నిఘ. ౧ । ౭.] **ఏతి** ప్రాప్నోతి. తథైవ అసిక్నీం రాత్రిమ్ అపాజన్ రుశతీమ్ ఉషసమ్ ఏతీతి వ్యజ్యతే, తత్కృత ఏవ సర్వోఽపి దివసరాత్ర్యాదిప్రపఞ్చ ఇతి భావః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- అహోరాత్రాః పక్షా మాసా ఋతవ ఉత్తరాయణం దక్షిణాయనం సంవత్సర ఇత్యాదికః సర్వోఽపి కాలవిభాగో జలం స్థలమాకాశశ్చన్ద్రః సూర్యస్తారకా ఇత్యాదికశ్చ సక- లోఽపి దేశవిభాగః పరమేశ్వరకృత ఏవ యత్ర స సమ్రాడ్ భూత్వా సర్వం వ్యవస్థాపయతి. ॥ ౧ ॥

౧౫౪౬. ఈ మొదటి ఋచయందు పరమాత్మ కర్తవ్యమునుగూర్చి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (రాజన్) విశ్వమునకు రాజువు, సర్వాంతర్యామివినగు ఓ పరమాత్మా! నీవు (ఇనః) అందరకు స్వామివి (అరతిః) సర్వవ్యాపకుడవు. మరియు (సమిద్ధః) స్వతః ప్రకాశవంతుడవు [ముందర పరోక్షరూపములో చెప్పబడుచున్నది] (రౌద్రః) దుష్టులకు భయంకరుడు (సుషుమాన్) సజ్జనులకు రసమయుడగు ఆ పరమాత్మ (దక్షాయ) బలప్రాప్తికొరకు (అదర్శి) సాక్షాత్కారమొనర్చుకొనబడును (చికిత్) సర్వజ్ఞుడగు ఆయన (బృహతా) గొప్ప (భాసా) దీప్తితో (విభాతి) భాసిల్లుచుండును. (రుశతీమ్) ప్రకాశక ఉషను (అపాజన్) వ్యతీతము, అనగా పంపివేయుచు (అసిక్నీమ్) కాలరాత్రిని (ఏతి) ప్రాప్తింపజేయును. ఇదేవిధముగ కాలరాత్రిని పంపివేయుచు ప్రకాశవంతమగు ఉషను ప్రాప్తింపజేయును. అభిప్రాయమేమన పూర్తి దివారాత్రములు మున్నగువానిని ఆయనయే చేయుచుండును.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- దినములు, రాత్రులు, పక్షములు, మాసములు, ఋతువులు, ఉత్తరాయణ, దక్షిణాయనములు, వర్షములు సంవత్సరములు మున్నగు కాలవిభాగముల నన్నింటిని మరియు జలము, స్థలము, ఆకాశము, చంద్రుడు, సూర్యుడు, తారలు మున్నగు దేశ విభాగముల నన్నింటిని పరమేశ్వరుడే నిర్మించినాడు. దీనియందు ఆయన సమ్రాట్టుగనుండి వ్యవస్థలనన్నింటిని చేయుచున్నాడు.॥ ౧ ॥

1546. O Resplendent God! Thou art the Omnipresent Lord of all. Thou art Terrifier or chastier of the wicked. Thou art kindled in the heart for acquiring strength and art manifest there in beauty. God shines with His lofty splendour, chasing black night. He comes with white-rayed morning. || 1 ||

౧౫౪౭. ఋషిః - త్రిత ఆప్త్యః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ పునరపి పరమాత్మనః కర్తృత్వమాహ.

౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨
౧౫౪౭. కృష్ణాం యదేనీమభి వర్పసా భూజ్జనయన్యోషాం
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧
బృహతః పితుర్జామ్ । ఊర్ధ్వం భానుం
౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
సూర్యస్య స్తభాయన్ దివో వసుభి రరతిర్విభాతి ॥ ౨ ॥

౩ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప.వి:- కృష్ణామ్ । యత్ । ఏనీమ్ । అభి । వర్పసా । భూత్ । జనయన్ ।
౧ ౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౩౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧
యోషామ్ । బృహతః । పితుః । జామ్ । ఊర్ధ్వమ్ । భానుమ్ । సూర్యస్య । స్తభాయన్ ।
౩౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩
దివః । వసుభిః । అరతిః । వి । భాతి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **యత్** యదా **బృహతః పితుః** మహతః పాలకస్య సూర్యస్య **జామ్** దుహితరమ్ **యోషామ్** ఉషసం **జనయన్** జనిష్యమాణః అగ్నిః పరమేశ్వరః **ఏనీమ్** వ్యాప్తామ్ **కృష్ణామ్** కృష్ణవర్ణాం రాత్రిమ్ **వర్పసా** సూర్యస్య రూపేణ. [వర్పస్ ఇతి రూపనామ. నిఘ. ౩ । ౭.] **అభిభూత్** అభిభవతి, తదా **సూర్యస్య** ఆదిత్యస్య **ఊర్ధ్వమ్** ఉపరిస్థితమ్ **భానుమ్** ప్రకాశమణ్డలమ్ **స్తభాయన్** స్తమ్భయన్ **అరతిః** సర్వేషాం స్వామీ స పరమేశ్వరః **దివః** ద్యులోకస్య **వసుభిః** గ్రహనక్షత్రాదిభిః లోకైః **విభాతి** విశేషేణ శోభతే. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- **భువి గగనే చ వ్యాప్తాం కృష్ణాం నిశాం విచ్ఛిద్య రోచమానాముషసం తదనన్తరం చ ప్రఖర ప్రకాశం సూర్యం జనయన్ జగదీశ్వరో మహిమ్నాతితరాం శోభతే. ॥ ౨ ॥**

౧౫౪౭. ఈ మంత్రమందును పరమాత్మ కర్తృత్వములే వర్ణించబడినవి.

పదార్థము :- (యత్) ఎపుడు (బృహతః పితుః) మహా పాలనకర్తయగు సూర్యుని (జామ్) పుత్రికయగు (యోషామ్) ఉషను (జనయన్) ఉత్పన్నమొనర్పదలచుచు అగ్ని పరమేశ్వరుడు (ఏనీమ్) వ్యాప్తమైయున్న (కృష్ణామ్) నల్లనిరాత్రిని (వర్పసా) సూర్యుని రూపముచే (అభిభూత్)

తరిమివేయును. అపుడు (సూర్యస్య) సూర్యుని (ఊర్ధ్వమ్) పైన స్థిరమైయున్న (భానుమ్) ప్రకాశమండలమును (స్తభాయన్) పట్టియుంచిన (అరతిః) సకలమునకు స్వామియగు ఆ పరమేశ్వరుడు (దివః) ద్యులోకమునందలి (వసుభిః) గ్రహములు, నక్షత్రములు మున్నగు లోకములనుండి (విభాతి) విశేషరూపమున శోభిల్లుచుండును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- భూమిపై మరియు ఆకాశములో వ్యాప్తమైయున్న నల్లని రాత్రిని ఛిన్నాభిన్న మొనర్చుచు ప్రకాశించుచున్న ఉషను మరియు ఆ తరువాత తీవ్ర ప్రకాశవంతుడగు సూర్యుని ఉత్పన్నమొనర్చుచు జగదీశ్వరుడు తన మహిమచే అత్యధిక శోభను పొందుచుండును.॥ ౨ ॥

1547. When Omnipresent God pervades with His Radiance Matter covered with darkness and creates the world out of that in - animate Matter Holding aloft the radiant light of the sun, as messenger of heaven, He shines with His all supporting powers. || 2 ||

౧౫౪౮. ఋషిః - త్రిత ఆప్త్యః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ పరమాత్మైవ ప్రాకృతికం ఘటనా చక్రం సఞ్చాలయతీత్యాహ.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౫౪౮. భద్రో భద్రయా సచమాన ఆగాత్స్వసారం జారో

౩క ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర౩౨ ౩ ౨ ౩
అభ్యేతి పశ్చాత్ । సుప్రకేతైర్ద్యుభిరగ్నిర్వితిష్ఠన్

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
రుశద్భిర్వర్ణై రభిరామమస్థాత్ ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.వి:- భద్రః । భద్రయా । సచమానః - ఆ అగాత్ । స్వసారమ్ । జారః ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ర ౩౨ ౩౧౨
అభి । ఏతి । పశ్చాత్ । సుప్రకేతైః - సు - ప్రకేతైః । ద్యుభిః । అగ్నిః । వితిష్ఠన్
౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
వి - తిష్ఠన్ । రుశద్భిః । వర్ణైః । అభి । రామమ్ । అస్థాత్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- **భద్రః** శ్రేష్ఠః సూర్యః **భద్రయా** శ్రేష్ఠయా దీప్త్యా **సచమానః** సంయుజ్యమానః **ఆగాత్** ఆగతోఽస్తి. **జారః** రాత్రేర్జరయితా సః **స్వసారమ్** సుష్ఠుతయా తమసః ప్రక్షేప్త్రీమ్ ఉషసమ్ **పశ్చాత్ అభ్యేతి** ఆగచ్ఛతి. **అగ్నిః** అగ్రనాయకో జగదీశ్వరః **సుప్రకేతైః** సుప్రకాశైః **ద్యుభిః** తేజోభిః సహ **వితిష్ఠన్** వ్యాప్నువన్ **రుశద్భిః** వర్ణైః సూర్యస్య రోచమానైః వర్ణైః **రామమ్** కృష్ణమన్ధకారమ్ **అభి అస్థాత్** అభిభవతి. ॥ ౩ ॥

భావార్థః-రాత్రేరన్తరముషా, ఉషసోఽనన్తరం దివసో, దివసస్యానన్తరం సన్ధ్యా, సన్ధ్యాయా అనన్తరం పునారాత్రీ, రాత్ర్యా అనన్తరం పునరుషా ఇతి యచ్చక్రం ప్రవర్తతే తస్య చాయలితా జగదీశ్వరమతిరిచ్య న కోఽపి వర్తతే, మనుష్యస్య తత్రాఽసామర్థ్యాత్. ॥ 3 ॥

౧౫౪౮. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయే ప్రాకృతిక ఘటనాచక్రమును సంచాలన మొనర్చు వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(భద్రః) శ్రేష్ఠమగు సూర్యుడు (భద్రయా) శ్రేష్ఠమగు దీప్తితో (సచమానః) సంయుక్తమగుచు (ఆగాత్) వచ్చినాడు. (జారః) రాత్రిని జీర్ణపరచుచు అతడు (స్వసారమ్) ఉత్తమరీతిలో అంధకారమును దూరము తరిమికొట్టునట్టి ఉషయొక్క (పశ్చాత్) వెనక నుండి (అభ్యేతి) వచ్చును (అగ్నిః) అగ్రనాయకుడగు జగదీశ్వరుడు (సుప్రకేతైః) చక్కని ప్రకాశక (ద్యుభిః) తేజములతో (వితిష్ఠన్) వ్యాపకమగుచు (రుశద్భిః వర్ణైః) సూర్యుని ప్రకాశకవర్ణములచే (రామమ్) కారుచీకటులను (అభి అస్థాత్) దూరమొనర్చును.॥ 3 ॥

భావార్థము :-రాత్రి తరువాత ఉష, ఉష తరువాత దినము, దినము తరువాత సంధ్య, సంధ్య తరువాత రాత్రి, రాత్రి తరువాత మరల ఉష అను ఈ చక్రమెటుల నడుచుచున్నదో, దానిని నడుపునట్టి జగదీశ్వరుని కన్న ఇతరులెవ్వరును సమర్థులుకారు. ఏలన మనుష్యునిలో ఇట్టి సామర్థ్యము లేదు.॥ 3 ॥

1548. The Blessed Lord has become manifest along with His blessed power. Then the soul having destroyed its ignorance attains knowledge. God far-spreading with conspicuous lustre of knowledge pervades the wise devotee, as his innermost Spirit. || 3 ||

౧౫౪౯. ఋషిః – ఉశనాః కావ్యః । దేవతా – అగ్నిః. ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మ స్తుతివిషయే ప్రశ్నముత్థాపయతి.

౧౫౪౯. కయా తే అగ్నే అఙ్గిర ఊర్జో నపాదుపస్తుతిమ్ ।
వరాయ దేవ మన్యవే ॥ ౧ ॥

ప.పా:- కయా । తే । అగ్నే । అఙ్గిరః । ఊర్జః । నపాత్ । ఉపస్తుతిమ్ – ఉప-స్తుతిమ్ । వరాయ । దేవ । మన్యవే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **అంగిరః** ప్రాణప్రియ, **ఊర్జః నపాత్** బలస్య ప్రాణశక్తేశ్చ న పాతయితః, **దేవ** ప్రకాశక **అగ్నే** జగన్నాయక పరమేశ! **వరాయ** వరణీయాయ, శ్రేష్ఠాయ **మన్యవే** మననీయాయ తేజస్వినేవా! [మన్యతేః 'యజిమనిశున్ధిదసిజనిభ్యో యుచ్'. ఉ. ౩ । ౨౦ ఇతి యుచ్. 'మన్యుః మన్యతేర్దీప్తికర్మణః' ఇతి నిరుక్తమ్. ౧౦ । ౨౯.] **తే** తుభ్యమ్ **కయా** కయా రీత్యా, వయమ్ **ఉపస్తుతిమ్** స్తోత్రమ్, కుర్యామ ఇతి ప్రశ్నః. తస్యోత్తరం యద్ వైదిక్యా రీత్యైవ స్తుతిః కర్తవ్యేతి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- సచ్చిదానన్దస్వరూపస్య నిరాకారస్య సర్వశక్తిమతో న్యాయకారిణో దయాలోరజన్మనోఽనన్తస్య నిర్వికారస్యానాదేరనుపమస్య సర్వాధారస్య సర్వేశ్వరస్య సర్వవ్యాపకస్య సర్వాన్తర్యామినోఽజరామరాభయనిత్యపవిత్రస్య సృష్టికర్తుః పరమేశస్య స్తుతిర్వైదిక్యా పద్ధత్యైవ కర్తవ్యా న సాకారమూర్తిపూజనాది ప్రకారేణ. ॥ ౧ ॥

౧౫౪౯. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ స్తుతివిషయములో ప్రశ్నించబడినది.

పదార్థము :-(అఙ్గిరః) ప్రాణప్రియుడవు (ఊర్జః నపాత్) బలము మరియు ప్రాణశక్తిని పతనము గానీయని (దేవ) ప్రకాశకుడవు (అగ్నే) జగన్నాయకుడవగు ఓ జగదీశ్వరా! (వరాయ) వరణీయుడవు, శ్రేష్ఠుడవు (మన్యవే) మననమొనర్చదగినవాడవు, తేజస్వివగు (తే) నీకొరకు (కయా) ఏరీతిలో మేము (ఉపస్తుతిమ్) స్తోత్రముల నొనర్చుదుము? అను ప్రశ్న వచ్చినది. దీని సమాధాన మేమన, 'వేదోక్తరీతిలోనే స్తుతించవలె'ననునదియే దీని సమాధానము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-సచ్చిదానందస్వరూపుడు, నిరాకారుడు, సర్వశక్తిమంతుడు, న్యాయకారి, దయాళువు, అజన్ముడు, అనంతుడు, నిర్వికారుడు, అనాది, అనుపముడు, సర్వాధారడు, సర్వేశ్వరుడు, సర్వవ్యాపకుడు, సర్వాంతర్యామి, అజరుడు, అమరుడు, అభయుడు, నిత్యుడు, పవిత్రుడు, సృష్టికర్తయునగు పరమేశ్వరుని వైదిక పద్ధతిలోనే స్తుతియొనర్చవలెను. కాని సాకార మూర్తిపూజాపద్ధతిలో కాదు.॥ ౧ ॥

1549. What is the praise wherewith O Omnipresent Giver of strength, we may worship Thee after Thy own wish and thought? [We with our limited knowledge can not comprehend all this]. || 1 ||

౧౫౫౦. ఋషిః - ఉశనాః కావ్యః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి ప్రశ్నం కురుతే.

౧ ౨౩ ౨౩ ౧౨ ౩ ౧౨
౧౫౫౦. దాశేమ కస్య మనసా యజ్ఞస్య సహసో యహో ।
౧౨ ౩౧ ౨ర
కదు వోచ ఇదం నమః ॥ ౨ ॥

ప.వి:- దాశేమ । కస్య । మనసా । యజ్ఞస్య । సహసః । యహో । కత్ । ఉ । వోచే । ఇదమ్ । నమః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **సహసః యహో** బలస్య పుత్ర! అతిశయ బలవన్ పరమేశ! **కస్య యజ్ఞస్య మనసా** కస్య యజ్ఞస్య అభిలాషేణ, వయమ్ త్వామ్ **దాశేమ** ఆత్మానం సమర్పయేమ. **కత్ ఉ** కథం ఖలు, అహమ్ **ఇదం నమః** ఇమం నమస్కారమ్ **వోచే** త్వాం ప్రతి బ్రూయామ్? ॥ ౨ ॥

భావార్థః- అనేకే సకామయజ్ఞా నిష్కామయజ్ఞాశ్చ పచలితాః సన్తి. పరమహం తు హే జగదీశ్వర త్వదుపాసనైకప్రయోజనేన యజ్ఞేనైవ తుభ్యమాత్మానం సమర్పయే, న తు కమపి స్వార్థం మనసి నిధాయ. కథమహం త్వా నమస్కుర్యామ్? కేచిత్ సాష్టాంగం ప్రణమన్తి, కేచిద్ బద్ధాఞ్జలయః ప్రణమన్తి, కేచిన్మూర్ధ్నా శిరో నత్వా ప్రణమన్తి. పరమహం తు చిత్తమేవ త్వయి నమయామి, న శరీరాంగాని. ॥ ౨ ॥

౧౫౫౦. ముందర మరొక ప్రశ్న యొనర్చబడినది.

పదార్థము :-(సహసః యహో) బలముయొక్క పుత్రుడవు అనగా అత్యంత బలశాలివగు ఓ పరమేశ్వరా! (కస్య యజ్ఞస్య మనసా) ఏ యజ్ఞమును మనస్సుతో మేము నీకు (దాశేమ) ఆత్మసమర్పణ మొనర్చవలెను? (కత్ ఉ) ఎటుల నేను (ఇదం నమః) ఈ నమస్కారమును (వోచే) నీ యెడ చెప్పుదును?॥౨॥

భావార్థము :- అనేక సకామయజ్ఞములు మరియు నిష్కామయజ్ఞములు ప్రచులితములై యున్నవి. కాని నేనుమాత్రము ఓ జగదీశ్వరా! నీ ఉపాసనయే నాకు ప్రయోజనమైయున్నది. అట్టి యజ్ఞముతోనే నీకు ఆత్మసమర్పణమొనర్చెదను. కాని ఏ విధమగు స్వార్థమును మనస్సునందుంచుకొని మాత్రముకాదు. నే నెటుల నీకు నమస్కారమొనర్చవలెను? కొందరు సాష్టాంగప్రణామ మొనర్చెదరు. కొందరు అంజలి ఘటించి ప్రణామమొనర్చెదరు. కొందరు మూర్తిపై తలనుంచి ప్రణమిల్లుదురు. కాని నేను మాత్రము నా చిత్తమునే నీకు సమర్పించెదను. శరీరముతో మాత్రము కాదు.॥ ౨ ॥

సాష్టాంగ నమస్కారమనగా,

కం కరయుగములు చరణంబులు
యురవులలాటస్థలంబు యున్నత భుజముల్।
సరధరణికి మోపిమ్రొక్కిన
ఇరవుగ సాష్టాంగమంద్రు పరమ మునీంద్రుల్॥

1550. How shall, we serve Thee O Lord of Power! and with what sacrifices, plan. What reverent word shall we speak here? [O Omniscient God, Thou alone can enlighten us about all this, as our knowledge and power are limited]. || 2 ||

౧౫౫౧. ఋషిః - ఉశనాః కావ్యః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౨ ౩ ౨ఉ ౩౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨
౧౫౫౧. అధా త్వం హి నస్కరో విశ్వా అస్మభ్యం సుక్షితీః ।

౧ ౨ ౩ ౧౨
వాజద్రవిణసో గిరః ॥ 3 ॥

౧౨ర ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩
ప.వి:- అధ । త్వమ్ । హి । నః । కరః । విశ్వాః । అస్మభ్యమ్ । సుక్షితీః -సు-
౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర
క్షితీః । వాజద్రవిణసః - వాజ - ద్రవిణసః । గిరః ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే అగ్నే! హే విశ్వనాయక జగదీశ! **అధ** అథ **త్వం హి** త్వం కిల **నః** అస్మాకమ్ **విశ్వాః గిరః** సర్వాః వాచః **అస్మభ్యమ్** అస్మదర్థమ్ **సుక్షితీః** సునివాసప్రదాః, **వాజద్రవిణసః** వాజో బలమేవ ద్రవిణః ధనం యాసాం తాశ్చ **కరః** కురు [కరః ఇతి కరోతేర్లేటి మధ్యమైకవచనే రూపమ్.] ॥ 3॥

భావార్థః-శ్రద్ధయా పరమాత్మోపాసనేన తాదృశం వాగ్బలం ప్రాప్తుం శక్యతే యచ్ఛ్రోతౄణాం మనసి ప్రభావం జనయేత్. ॥ 3 ॥

౧౫౫౧. ఈ మంత్రములో పరమాత్మప్రార్థన కలదు.

పదార్థము :- విశ్వనాయకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (అధ) ఇపుడు (త్వం హి) నీవు (నః) మాయొక్క (విశ్వాః గిరః) వాణుల నన్నింటిని (అస్మభ్యమ్) మాకొరకు (సుక్షితీః) ఉత్తమ నివాసమునిచ్చునట్టి మరియు (వాజద్రవిణసః) శక్తివంతమగు ధనముతోగూడిన అనగా మమ్ము బలవంతులనుగ (కరః) నొనర్చుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- శ్రద్ధతో పరమాత్మయొక్క ఉపాసన యొనర్చుటవల్ల శ్రోతల మనస్సులపై ప్రభావము పడగలదు. కావున వాణులద్వారా శ్రద్ధతో సత్యమునే ప్రవచింపవలెను.॥ 3 ॥

1551. O God! Thou makest for us all these happy worlds and rewardest our songs with wealth of wisdom; Thou givest us the Vedic Revelation. || 3 ||

౧౫౫౨. ఋషిః - భర్గః ప్రాగాథః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః-మధ్యమః.

తత్రాదౌ పరమాత్మాగ్నిమాహ్వయతి.

౨3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧౨
౧౫౫౨. అగ్న ఆ యా హ్యగ్నిభిర్హోతారం త్వా వృణీమహే ।
౧ ౨ర 3 ౧౨ 3 ౧౨ 3 ౧ ౨ 3౨3 ౧౨
ఆ త్వామనక్తు ప్రయతా హవిష్మతీ యజిష్ఠం బర్హిరాసదే ॥౧॥

౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర 3
ప.విః– అగ్నే । ఆ । యాహి । అగ్నిభిః । హోతారమ్ । త్వా । వృణీమహే ।
౨ 3 ౧౨ర 3 ౧౨ ౧౨ర 3౨
ఆ । త్వామ్। అనక్తు । ప్రయతా – ప్ర-యతా । హవిష్మతీ । యజిష్ఠమ్ । బర్హిః।
3౧౨ 3 ౧౨ర
ఆసదే – ఆ – సదే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** అగ్రనేతః పరమాత్మన్! త్వమ్ **అగ్నిభిః** తేజోభిః సహ **ఆయాహి** ఆగచ్ఛ, **హోతారమ్** దాతారమ్ **త్వా** త్వామ్, వయమ్ **వృణీమహే** సంభజామహే. **యజిష్ఠం త్వామ్** అతిశయేన యష్టారమ్, అస్మాభిః సహ సంగమకారిణం త్వామ్, అస్మాకమ్ **హవిష్మతీ** సమర్పణయుక్తా **ప్రయతా** పవిత్రా ప్రజ్ఞా **బర్హిః** హృదయాసనమ్ **ఆసదే** ఆసత్తుమ్ **అనక్తు** వ్యక్తం కరోతు. [అఞ్జూ వ్యక్తిమ్రక్షణకాన్తిగతిషు, రుధాదిః.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరో హి యదా స్తోతురన్తరాత్మానం ప్రబలసంకల్పస్యోత్సాహస్య వీరతాయా ఆశావాదస్య చాగ్నిభిః సహాగచ్ఛతి తదా స్తోతుర్మార్గాత్ సర్వే విఘ్నా అపయన్తి లక్ష్యప్రాప్తిశ్చ సునిశ్చితా జాయతే. ॥ ౧ ॥

౧౫౫౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మరూప అగ్ని ఆహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-(అగ్నే) అగ్రనేతవగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (అగ్నిభిః) తేజములతో గూడ (ఆ యాహి) రమ్ము (హోతారమ్) దాతవు (త్వా) నిన్ను మేము (వృణీమహే) భజించెదము (యజిష్ఠం త్వామ్) మాతోగూడ అత్యంత స్నేహమొనర్చునట్టి నిన్ను మాయొక్క (హవిష్మతీ) సమర్పణతోగూడిన (ప్రయతా) పవిత్ర ప్రజ్ఞావంతమగు (బర్హిః) హృదయాసనముపై (ఆసదే) కూర్చుండుటకు (అనక్తు) ఇష్టపడుము. ॥౧॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరు డెపుడు స్తోతయొక్క అంతరాత్మయందు ప్రబలమగు సంకల్పము, ఉత్సాహము, వీరత్వము మరియు ఆశావాదమను అగ్నులతో గూడ వచ్చునో, అపుడు స్తోతయొక్క మార్గమునుండి విఘ్నములన్నియును తొలగిపోవును. మరియు లక్ష్యప్రాప్తి గలిగి సునిశ్చిత మనస్సుగలవాడైపోవును. ॥ ౧ ॥

1552. O Our Supreme Leader! Come in our hearts with the help of Thy wise devotees who may instruct us because we long for Thee as Giver of peace and bliss. Let our controlled mental attitude help us in seating Thee in our pure and generous heart, as Thou art the Most Adorable Supreme Being. || 1 ||

౧౫౫౩. ఋషిః - భర్గః ప్రాగాథః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౧౫౫౩. అచ్ఛా హి త్వా సహసః సూనో అఙ్గిరః స్రుచశ్చరన్త్యధ్వరే ।
ఊర్జో నపాతం ఘృతకేశమీమహేఽగ్నిం
యజ్ఞేషు పూర్వ్యమ్ ॥౨॥

ప.వి:- అచ్ఛ । హి । త్వా । సహసః । సూనో । అఙ్గిరః । స్రుచః । చరన్తి । అధ్వరే। ఊర్జః । నపాతమ్ । ఘృతకేశమ్ - ఘృత - కేశమ్ । ఈమహే । అగ్నిమ్। యజ్ఞేషు । పూర్వ్యమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **సహసః సూనో** బలస్య సాహసస్య చ ప్రేరక, [సువతి ప్రేరయతీతి సూనుః. షూ ప్రేరణే, ''సువః కిత్' ఉ. ౩ । ౩౫ ఇతి నుః ప్రత్యయః.] **అఙ్గిరః** ప్రాణప్రియ పరమేశ! **అధ్వరే** ఉపాసనాయజ్ఞే **త్వా అచ్ఛ** త్వాం ప్రతి **హి** నిశ్చయేన **స్రుచః** మదీయా వాచః. [వాగ్ వై స్రుక్. శ. ౧ । ౧ । ౪ । ౧౧.] **చరన్తి** ప్రవర్తన్తే. వయమ్ **యజ్ఞేషు** అస్మాకం జీవనయజ్ఞేషు **ఊర్జః నపాతమ్** బలస్య ప్రాణశక్తేశ్చ న పాతయితారమ్, **ఘృతకేశమ్** దీప్తరశ్మిమ్. [ఘృతం దీప్తమ్, ఘృక్షరణదీప్త్యోః. కేశా రశ్మయః. నిరు... ౧౨ । ౨౫.] **పూర్వ్యమ్** సనాతనమ్ **అగ్నిమ్** అగ్రనేతారం త్వాం పరమాత్మానమ్ **ఈమహే** బలం యాచామహే. [ఈమహే ఇతి యాఞ్చాకర్మసు పఠితమ్. నిఘం ...౩ । ౧౯.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఉపాసనాయా అయమేవ లాభో యదుపాసకో బలనిధేః పరమాత్మనః సకాశాదపరిమితం బలం ప్రాప్య లక్ష్యసిద్ధౌ సఫలో జాయత ఇతి. ॥ ౨ ॥

౧౫౫౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(సహసః సూనో) బలము మరియు సాహసముయొక్క ప్రేరకుడవు (అఙ్గిరః) ప్రాణప్రియుడవగు (అధ్వరే) ఉపాసనాయజ్ఞములో (త్వా అచ్ఛ) నీయెడ (హి) నిశ్చయముగనే (స్రుచః) నా వాణులు (చరన్తి) ప్రవృత్తములగుచున్నవి. మేము (యజ్ఞేషు) నా జీవనయజ్ఞములో (ఊర్జః నపాతమ్) బలము మరియు ప్రాణశక్తిని పతనముగానీయనట్టి (ఘృతకేశమ్) ప్రదీప్తమగు తేజముగల (పూర్వ్యమ్) సనాతనమగు (అగ్నిమ్) అగ్రనేతవు, పరమాత్మవగు నీతో (ఈమహే) బలమును యాచించుచున్నాము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఉపాసనయొక్క ఫలమేమన, ఉపాసకుడు బలమునకు పరమనిధియగు పరమాత్మవద్దినుండి అపరిమితమగు బలమును పొంది లక్ష్యసిద్ధియందు సఫలుడైపోగలడు.॥ ౨ ॥

1553. O God the Generator of strength and All - pervading! Our mental attitudes go always to Thee in this perfectly non-violent sacrifice of devotion. We pray to Thee Our Supreme Leader Who art to be worshipped first of all in our sacrifices, Whose rays of knowledge are spread everywhere and Who dost not allow us to fall down. Thou art our Saviour. || 2 ||

౧౫౫౪. ఋషిః - సుదీతి పురుమీఢౌ తయోర్వాన్యతరః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్రాదౌ పరమేశ్వరాయ స్వాత్మానం సమర్పయతి.

౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ ౧ ౨
౧౫౫౪. అచ్ఛానః శీరశోచిషం గిరో యన్తు దర్శతమ్ । అచ్ఛా
3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
యజ్ఞాసో నమసా పురూవసుం పురుప్రశస్తమూతయే ॥ ౧ ॥

౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧౨ర 3 ౨
ప.వి:- అచ్ఛ । నః । శీరశోచిషమ్ - శీర - శోచిషమ్ । గిరః । యన్తు । దర్శతమ్ ।
౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ర 3 ౨
అచ్ఛ । యజ్ఞాసః । నమసా । పురూవసుమ్ - పురు - వసుమ్ । పురుప్రశస్తమ్ -
3 ౨ 3 ౧ ౨
పురు - ప్రశస్తమ్ । ఊతయే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **నః** అస్మాకమ్ **గిరః** వాచః **శీరశోచిషమ్** అనుశాయిదీప్తిమ్. [శీరమ్ అనుశాయినమితి వా ఆశినమితి వా. నిరు... ౪ । ౧౪.] **దర్శతమ్** దర్శనీయమ్ అగ్నిమ్ అగ్రనాయకం పరమాత్మానమ్ **అచ్ఛ** ప్రతి **యన్తు** ప్రవర్తన్తామ్. అపి చ, అస్మాకమ్ **యజ్ఞాసః** ఉపాసనాయజ్ఞాః **ఊతయే** రక్షాయై **నమసా** నమస్కారేణ సహ **పురూవసుమ్** బహుధనమ్ **పురుప్రశస్తమ్** బహు శ్లాఘ్యం తమ్ అగ్నిం పరమాత్మానమ్ **అచ్ఛ** ప్రతి **యన్తు** గచ్ఛన్తు. [సంహితాయామ్ 'అచ్ఛా' ఇత్యత్ర 'నిపాతస్య చ'. అ... ౬ । 3 । ౧3౬ ఇతి దీర్ఘః.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- **శ్రద్ధయా నమస్కారపూర్వకం కృతైవ పరమాత్మోపాసనా సఫలా భవతి, నైవోన్మనస్కతయా కృతా. ॥ ౧ ॥**

౧౫౫౪. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమేశ్వరునకు ఆత్మసమర్పణ మొనర్చబడుచున్నది.

పదార్థము :- (నః) మాయొక్క (గిరః) వాణులు (శీరశోచిషమ్) వ్యాప్తమగు తేజముగలవి, అవి (దర్శతమ్) దర్శనీయుడు, అగ్రనాయకుడగు పరమాత్మ (అచ్ఛ) యెడ (యన్తు) ప్రవృత్తము కావలెను. తోడ్తో మాయొక్క (యజ్ఞాసః) ఉపాసనాయజ్ఞమును (ఊతయే) రక్షణకొరకు (నమసా) నమస్కారములతోగూడ (పురూవసుమ్) గొప్పధనముగల (పురుప్రశస్తమ్) గొప్ప శ్లాఘనీయుడగు ఆ అగ్నినామక పరమేశ్వరుని (అచ్ఛ) యెడ (యన్తు) చేరుదుముగాక! ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- శ్రద్ధాసహిత నమస్కారపూర్వకముగ యొనర్చబడిన పరమాత్మయొక్క ఉపాసన సఫలవంతమగును. కాని మొక్కుబడిగ చేయునదిమాత్రము కాదు.॥ ౧ ॥

1554. Let our songs come near to Him, Beauteous and Bright with all pervading splendour. Our sacrifices with our homage go unto Him for protection Who is much lauded, worthy of being respectfully approached and the object of many praises. || 1 ||

౧౫౫౫. ఋషిః - సుదీతి పురుమీఢౌ తయోర్వాన్యతరః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమేశ్వరస్య గుణాన్ కీర్తయతి.

౩౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౫౫౫. అగ్నిం సూనుం సహసో జాతవేదసం దానాయ వార్యాణామ్।

౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧
ద్వితా యో భూదమృతో మర్త్యేష్వా

౨ర ౩ ౧౨ ౩౨
హోతా మన్ద్రతమో విశి ॥౨॥

౩౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
ప.వి:- అగ్నిమ్ । సూనుమ్ । సహసః । జాతవేదసమ్ - జాత - వేదసమ్ ।
౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
దానాయ । వార్యాణామ్ । ద్వితా । యః । భూత్ । అమృతః - అ - మృతః ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩౨
మర్త్యేషు । ఆ । హోతా । మన్ద్రతమః । విశి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- సహసః సూనుమ్ బలస్య ప్రేరకమ్, **జాతవేదసమ్** సర్వజ్ఞం, సర్వవ్యాపకం, జ్ఞానస్య ధనస్య చ జనకమ్ **అగ్నిం** అగ్రనాయకం జగదీశ్వరమ్ **వార్యాణామ్** వరణీయానాం సద్గుణానాం సదైశ్వర్యాణాం చ **దానాయ** దాతయే, అహం స్తౌమీతి శేషః. **మర్త్యేషు** మరణధర్మసు ప్రాణిసు మద్ధ్యే **అమృతః** అమరః, **విశి** మానుష్యాం ప్రజాయాం చ **మన్ద్రతమః** అతిశయేన ఆనన్దప్రదః, **హోతా** జీవన యజ్ఞనిష్పాదకః **యః** అగ్నిర్జగదీశ్వరః **ద్వితా** ద్వయోరపి స్థానయోః ఇహలోకే పరస్మిన్ మోక్షలోకే చ **ఆ భూత్** సహాయకో భవతి. ॥ ౨॥

భావార్థః-న కేవలమస్మిన్ జీవనే, ప్రత్యుత జన్మజన్మాన్తరేషు మోక్షలోకే చాపి యో జగదీశ్వరోఽస్మాభిః సఖిత్వం నిర్వహతి స కుతోన వన్దనీయః స్యాత్. ॥ ౨ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మ విషయవర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్బోధ్యా.

౧౫౫౫. ఇపుడు పరమేశ్వరుని గుణములు వర్ణించబడుచున్నవి.

పదార్థము :-(సహసః సూనుమ్) బలముయొక్క ప్రేరకుడు (జాతవేదసమ్) సర్వజ్ఞుడు, సర్వవ్యాపకుడు, జ్ఞానము మరియు బలముల ఉత్పాదకుడు (అగ్నిమ్) అగ్రనాయకుడగు జగదీశ్వరుని (వార్యాణామ్) వరించదగిన సద్గుణముల మరియు శ్రేష్ఠమగు ఐశ్వర్యముల (దానాయ) దానముకొరకు నేను స్తుతించుచున్నాను (మర్త్యేషు) మరణధర్మముగల ప్రాణులమధ్య నేను (అమృతః) అమర మరియు (విశి) మనుష్య - ప్రజలలో (మన్ద్రతమః) అత్యంత ఆనందప్రదాతయగు (హోతా) జీవనయజ్ఞముయొక్క నిష్పాదకుడగు (యః) ఏ అగ్ని జగదీశ్వరుడు (ద్వితా) రెండు స్థానములందును, అనగా ఇహలోక, పరలోకములందు అనగా మోక్షలోకమునందును (ఆ భూత్) సహాయకుడై యుండును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-కేవలము ఈ జన్మయందేగాక జన్మజన్మాంతరములందు మరియు మోక్షలోకమునందును ఏ జగదీశ్వరుడు మనతో మిత్రత్వముతో నిర్వహించుచుండునో ఆయన నిరంతరము వందనీయుడై యుండును.॥ ౨ ॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మయొక్క విషయము వర్ణించియున్నందున ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

పదునైదవ అధ్యాయమందలి రెండవఖండము సమాప్తమైనది.

1555. We pray to God the Generator of strength, Omnipresent and Omniscient, so that He may give to noble devotees precious gifts or valuable possessions. Immortal, He appears in two aspects among men, first as the Dispenser of justice and second as the Sweetest Giver of abiding happiness to mankind. || 2 ||

★★★

౧౫౫౬. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మానం వర్ణయతి.

౧౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౫౫౬. అదాభ్యః పురఏతా విశామగ్నిర్మానుషీణామ్ ।

౨ ౩ ౨౩ ౨ ౩ ౧౨
తూర్ణీ రథః సదా నవః ॥ ౧ ॥

ప. వి:- అదాభ్యః - అ - దాభ్యః । పురఏతా । పురః - ఏతా । విశామ్ ।
అగ్నిః । మానుషీణామ్ । తూర్ణిః । రథః । సదా । నవః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- అగ్నిః జగన్నాయకః సర్వాన్తర్యామీ పరమేశ్వరః **అదాభ్యః** కేనాపి దబ్ధుం పరాజేతుమ్ అశక్యః, **మానుషీణాం విశామ్** మానవీనాం ప్రజానామ్ **పుర ఏతా** అగ్రగన్తా చ భవతి. **రథః** ఏతేన రచితో మానవదేహరూపో రథః **తూర్ణిః** సద్యో గన్తా, **సదా నవః** సదా స్తుత్యశ్చ, వర్తతే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-జగదీశ్వరః ఖలు కీదృశో విలక్షణః శిల్పీ యత్తేన రచిత ఆత్మాధిష్ఠితో మానవదేహరూపో రథశ్చేతనః సన్ స్వయమేవ యాతి స్వయమేవ విరమతి స్వయమేవ చ కర్తవ్యాకర్తవ్యవివేకం కురుతే.॥ ౧ ॥

౧౫౫౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మనుగూర్చి వర్ణించబడియున్నది.

పదార్థము :-(అగ్నిః) జగన్నాయకుడు, సర్వాంతర్యామియగు పరమేశ్వరుడు (అదాభ్యః) ఎవ్వరిచేతను అణచివేయబడజాలని, లేక పరాజితమొనర్చబడజాలనట్టి మరియు (మానుషీణాం విశామ్) మానవులగు ప్రజలయొక్క (పుర ఏతా) ముందరనే చేరియుండునట్టి (రథః) ఆయనచే రచింపబడిన మానవ శరీరరూప రథము (తూర్ణిః) శీఘ్రగామి మరియు (సదా నవః) నిరంతరము స్తుతియోగ్యముగ నుండును.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరు డెటుల విలక్షణమగు శిల్పకారుడైయున్నాడో ఆయునచే రచింపబడిన ఆత్మతోగూడియున్న మానవశరీరరథము చేతనత్వము గలిగియుండియును అది స్వయముగనే నడచుచుండును. స్వయముగనే ఆగిపోవును మరియు స్వయముగనే కర్తవ్య కర్మలను చక్కగా చేయుచుండును.॥ ౧ ॥

1556. Immortal God is the Leader of all people. He is quick to aid His worshippers. He is ever new, being Delightful. || 1 ||

౧౫౫౭. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మా స్తుత్యా కిం ప్రాప్యత ఇత్యాహ.

౧౫౫౭. అభి ప్రయాంసి వాహసా దాశ్వాఀ అశ్నోతి మర్త్యః ।
క్షయం పావక శోచిషః ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- అభి । ప్రయాంసి । వాహసా । దాశ్వాన్ । అశ్నోతి । మర్త్యః । క్షయమ్ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
పావకశోచిషః - పావక - శోచిషః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **దాశ్వాన్** ఆత్మసమర్పకః **మర్త్యః** మనుష్యః **వాహసా** అగ్నిం పరమేశ్వరం ప్రతి కృతేన స్తోత్రేణ. [వాహః అభివహనస్తుతిమ్. నిరు. ౪ ।౧౬.] **ప్రయాంసి** ఆనన్దరసాన్. [ప్రయః ఇతి ఉదకనామ. నిఘం...౧ ।౧౨.] **అభి అశ్నోతి** ప్రాప్నోతి. కిఞ్చ **పావకశోచిషః** పావకదీప్తేః తస్య పరమేశ్వరస్య **క్షయమ్** నివాసం మోక్షమితి యావత్ అభ్యశ్నోతి లభతే. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-దీప్తిమతో జగదీశ్వరస్య స్తుత్యా స్వయమపి తద్గుణధారణేన మనుష్యోఽభ్యు- దయం నిఃశ్రేయసం చ ప్రాప్తుమర్హతి. ॥ ౨ ॥

౧౫౫౭. ఈ మంత్రములో పరమాత్మస్తుతివల్ల ప్రాప్తించునదేమి? అను విషయము కలదు.

పదార్థము :-(దాశ్వాన్) ఆత్మసమర్పణ మొనర్చువారు (మర్త్యః) మనుష్యులు (వాహసా) పరమేశ్వరునియెడ చేయబడిన స్తోత్రములచే (ప్రయాంసి) ఆనందరసములను (అభి అశ్నోతి) పొందగలరు. తోడ్తోడనే (పావక శోచిషః) పవిత్రకారియగు జ్యోతిగల ఆ పరమేశ్వరుని (క్షయమ్) మోక్షధామమును కూడ ప్రాప్తించుకొనగలడు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-మనుష్యులు తేజస్వియగు జగదీశ్వరుని స్తుతివల్ల స్వయముగ ఆయన గుణములను ధారణమొనర్చుకొని అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయస్సును పొందవలెను.॥ ౨ ॥

1557. A devotee who surrenders himself to God is of a charitable disposition, obtains material as well as spiritual gratification by bringing offerings of devotion through his pure mind and God's knowledge, Who is possessed of pure Radiance. || 2 ||

౧౫౫౮. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మనో గుణాన్ వర్ణయతి.

౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౫౫౮. సాహ్వాన్ విశ్వా అభియుజః క్రతుర్దేవానామమృక్తః ।

౩ ౨ ౩ ౧ ౨
అగ్నిస్తువిశ్రవస్తమః ॥ 3 ॥

౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩౧౨
ప.వి:– స్వాహ్వాన్ । విశ్వాః । అభియుజః – అభి – యుజః । క్రతుః । దేవానామ్ ।
౧౨ర ౩ ౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౩
అమృక్తః – అ – మృక్తః । అగ్నిః । తువిశ్రవస్తమః – తువి – శ్రవస్తమః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- విశ్వాః అభియుజః సర్వాన్ ఆక్రాన్తృాన్ కామక్రోధాదీన్ **సాహ్వాన్** స్వబలేన తిరస్కుర్వాణః. [దాశ్వాన్ సాహ్వాన్ మీఢ్వాంశ్చ. అ… ౬ । ౧ । ౧౨ ఇతి క్వస్వన్తో నిపాతః.] **దేవానామ్** దివ్యగుణానామ్ **క్రతుః** కర్తా, **అమృక్తః** న కేనాపి శోధితః, ప్రత్యుత స్వతః శుద్ధః. [న మృక్తః అమృక్తః. మృజూ శౌచాలంకారయోః, నిష్ఠా.] **అగ్నిః** తేజస్వీ పరమేశ్వరః **తువిశ్రవస్తమః** బహుయశస్తమో వర్తతే. [తువి బహు శ్రవః కీర్తిర్విద్యతేఽస్య స తువిశ్రవాః, అతిశయేన తువిశ్రవాః తువిశ్రవస్తమః. తువి బహునామ. నిఘం …౩ । ౧. శ్రవః శ్రవణీయం యశః. నిరు… ౧౧ । ౭.] ॥ ౩ ॥

భావార్థః-అనన్తగుణసమన్వితత్వాజ్జగదీశ్వరస్య కీర్తిః సర్వాతిశాయినీ వర్తతే. ॥ ౩ ॥

౧౫౫౮. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని గుణముల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(విశ్వాః అభియుజః) ఆక్రమణదారులగు సమస్త కామ, క్రోధములు మున్నగు అరిషడ్వర్గములను (సాహ్వాన్) తన బలముచే ఎదుర్కొనుచు (దేవానామ్) దివ్యగుణములను (క్రతుః) ఉత్పాదకము (అమృక్తః) ఎవ్వరితోను శుద్ధమొనర్చబడని అనగా స్వయముగనే శుద్ధమగు (అగ్నిః) తేజోవంతుడగు పరమేశ్వరుడు (తువిశ్రవస్తమః) అత్యంత యశోవంతుడై యున్నాడు.॥ ౩ ॥

భావార్థము :- అనంతగుణములతో నున్నకారణమున పరమేశ్వరుని కీర్తి అత్యంతశ్రేష్ఠము మరియు ఉన్నతమై యున్నది.॥ ౩ ॥

1558. God is Inviolable and Immortal. He destroys all internal obstacles of His devoted truthful persons and gives them knowledge and the power of action. He is the Mightiest in fame. || 3 ||

౧౫౫౯. ఋషిః – సోభరిః కాణ్వః । దేవతా – అగ్నిః । ఛన్దః – కాకుభః ప్రగాథః (కకుబుష్ణిక్) । స్వరః – ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౧౧ క్రమాఙ్కే యజ్ఞాగ్నివిషయేఽతిథివిషయే పరమాత్మవిషయే చ వ్యాఖ్యాతా. అత్ర రాష్ట్రవిషయకం భద్రం ప్రార్థ్యతే.

౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧
౧౫౫౯. భద్రో నో అగ్నిరాహుతో భద్రా రాతిః
౨ ౩ ౧ ౨౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ర
సుభగ భద్రో అధ్వరః । భద్రా ఉత ప్రశస్తయః ॥ ౧ ॥

3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3
ప.వి:- భద్రః । నః । అగ్నిః । ఆహుతః - ఆ-హుతః । భద్రా । రాతిః । సుభగ-
౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3
సు-భగ । భద్రః । అధ్వరః । భద్రాః । ఉత । ప్రశస్తయః - ప్ర-శస్తయః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **ఆహుతః** ప్రదత్తహవిష్కః **అగ్నిః** రాష్ట్రియతాయాః అగ్నిః **నః** అస్మభ్యమ్ **భద్రః** శుభః అస్తు. **రాతిః** రాష్ట్రాయ కృతా దానక్రియా **భద్రా** శుభా అస్తు. హే **సుభగ** హే సౌభాగ్యవన్ రాజన్! **అధ్వరః** త్వయాఽస్మాభిశ్చ కృతః రాష్ట్రయజ్ఞః **భద్రః** శుభః అస్తు. **ఉత** అపి చ **ప్రశస్తయః** రాష్ట్రోన్నత్యా ప్రాప్తాః ప్రశంసాః **భద్రాః** శుభాః సన్తు. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-సర్వే ప్రజాజనా నృపత్యమాత్యాదయో రాజ్యాధికారిణశ్చ రాష్ట్రభక్తా భూత్వా మాతృభూమ్యై స్వబలిదానమపి కర్తుం సదా సముద్యతా భవేయుః. ॥ ౧ ॥

౧౫౫౯. ఈ మొదటిఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౧౧౧వ మంత్రముపై యజ్ఞాగ్ని, అతిథి మరియు పరమాత్మ విషయములో చేయబడినది. ఇప్పుడిచట రాష్ట్రభద్రతావిషయములో ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- (ఆహుతః) ఆహుతులనీయబడినట్టి (అగ్నిః) రాష్ట్రీయత్వముగల అగ్ని (నః) మాకొరకు (భద్రః) (రాతిః) శుభముగ నుండుగాక! మరియు మాద్వారా చేయబడిన రాష్ట్రయజ్ఞము (భద్ర) శుభకరమైయుండుగాక! (ఉత) మరియు (ప్రశస్తయః) రాష్ట్రోన్నతిచే ప్రాప్తించినవన్నియును (భద్రాః) శుభకరమై యుండుగాక! ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ప్రజలు మరియు రాజు, మంత్రి మున్నగు రాజ్యాధికారులు రాష్ట్రభక్తులుగనై మాతృభూమికొరకు తమ బలిదానమిచ్చుటకును నిరంతరము సన్నద్ధముగ నుండవలెను.॥ ౧ ॥

1559. May the Supreme Leader worshipped properly bring us bliss and happiness. May our charity and sacrifice bring us bliss. || 1 ||

౧౫౬౦. ఋషిః - సోభరిః కాణ్వః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - కాకుభః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ మానవ ఉద్బోధ్యతే.

3 ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
౧౫౬౦. భద్రం మనః కృణుష్వ వృత్రతూర్యే యేనా సమత్సు సాసహిః।
౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
అవస్థిరా తనుహి భూరి శర్ధతాం వనేమా తే అభిష్టయే ॥౨॥

ప. వి:- భద్రమ్ । మనః । కృణుష్వ । వృత్రతూర్యే - వృత్ర - తూర్యే । యేన । సమత్సు - స - మత్సు । సాసహిః । అవ । స్థిరా । తనుహి । భూరి । శర్ధతామ్ । వనేమ । తే । అభిష్టయే ॥ 2 ॥

పదార్థః- హే మనుష్య! త్వమ్ **వృత్రతూర్యే** వృత్రాణామ్ ఉపద్రవకారిణాం తూర్యం వధో యత్ర తాదృశే సంగ్రామే. [వృత్రతూర్యమితి సంగ్రామనామ. నిఘ. 2 । 17.] **మనః** స్వకీయం మానసమ్ **భద్రమ్** శుభమ్ **కృణుష్వ** కురు, **యేన** మనసా, త్వమ్ **సమత్సు** యుద్ధేషు. [సమద్ ఇతి సంగ్రామనామ. నిఘం ...2 । 17.] **సాసహిః** శత్రూణాం పరాజేతా భవసి. **శర్ధతామ్** అభిభవతాం శత్రూణామ్. [శృధు ప్రసహనే, చురాదిః.] **భూరి** భూరీణి **స్థిరా** స్థిరాణి బలాని **అవతనుహి** అధః కురు. [భూరి, స్థిరా ఇత్యత్ర శేశ్ఛన్దసి బహులమ్. అ. 6 । 1 । 70 ఇతి శేర్లోపః.] వయమ్ **తే** తవ **అభిష్టయే** అభీష్టయే, అభీష్ట ప్రాప్త్యై **వనేమ** సంగచ్ఛేమహి. [అభీష్టయే ఇతి ప్రాప్తే. 'ఏమన్నాదిషు ఛన్దసి పరరూపం వాచ్యమ్'. అ... 6 । 1 । 94 వా... ఇతి పరరూపం జాయతే.] ॥ 2 ॥

భావార్థః- భద్రేణైవ మనసా సంగ్రామం కృత్వా శత్రవోఽపి భద్రాః స్యురితి యతనీయమ్, నోచేద్ భద్రాః స్యుస్తర్హి విశ్వహితాయ తే బన్ధనీయా వ్యాపాదనీయా వా. ॥ 2 ॥

1560. ఈ మంత్రములో మనుష్యుల గూర్చి తెలుపబడినది.

పదార్థము :- ఓ మానవా! నీవు (వృత్రతూర్యే) ఉపద్రవకారులను హతమొనర్చునట్టి సంగ్రామములో (మనః) నీ మనస్సును (భద్రమ్) భద్రముగ (కృణుష్వ) నుంచుము (యేన) ఏ మనస్సుతో నీవు (సమత్సు) యుద్ధములందు (సాసహిః) శత్రువుల హతమొనర్చువాడవు (శర్ధతామ్) ఉపద్రవకారులగు శత్రువుల (భూరి) అనేకములుగ (స్థిరా) స్థిరమగు బలములను (అవతనుహి) పతనమొనర్చివేయుము. మేము (తే) నీయొక్క (అభిష్టయే) అభీష్టసిద్ధికొరకు (వనేమ) కలిసి ప్రయత్నింతుము.॥ 2 ॥

భావార్థము :- భద్రమగు మనస్సుతోనే యుద్ధమునొనర్చి శత్రువులు కూడ భద్రమగుటకు ప్రయత్నించవలెను. ఒకవేళ భద్రముగ నుండనిచో వారిని విశ్వహితముకొరకై బంధించి కారాగారమునందు పడవేయవలెను. లేక వధించవలెను.॥ 2 ॥

1560. O God! make our minds propitious and full of noble ideas, so that they may be successful in the battles with evils. Bring down the many firm hopes of lust, greed anger and our other fierce internal enemies, since we seek Thy Shelter for the attainment of our goal. || 2 ||

౧౫౬౧. ఋషిః - గోతమో రాహూగణః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౯౯ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మానం విద్వజ్జనం రాజానం చ సమ్బోధితా. అత్రాచార్యాః ప్రార్థ్యతే.

౧౫౬౧. అగ్నే వాజస్య గోమత ఈశానః సహసో యహో ।
అస్మే దేహి జాతవేదో మహి శ్రవః ॥ ౧ ॥

ప. విః- అగ్నే । వాజస్య । గోమతః । ఈశానః । సహసః । యహో । అస్మే ఇతి । దేహి । జాతవేదః - జాత - వేదః । మహి । శ్రవః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** ఛాత్రోన్నాయక విద్వన్ ఆచార్యవర! హే **సహసః యహో** ఆత్మబలస్య పుత్ర, అతిశయేన ఆత్మబలయుక్త ఇత్యర్థః. హే **జాతవేదః** ఉత్పన్నానాం పదార్థానాం జ్ఞాతః ! **గోమతః వాజస్య** వేద వాగ్యుక్తస్య ఐశ్వర్యస్య **ఈశానః** అధీశ్వరః త్వమ్ **అస్మే** అస్మభ్యమ్ **మహిశ్రవః** మహత్ శాస్త్రజ్ఞానం తజ్జన్యం యశశ్చ **దేహి** ప్రయచ్ఛ. [శ్రూయతే ఇతి శ్రవః శాస్త్రం యశో వా.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఆచార్యసకాశాద్ వివిధానాం విద్యానాం జ్ఞానం ప్రాప్య శిష్యా విద్వాంసః కీర్తివన్తశ్చ భవేయుః. ॥ ౧ ॥

వీర్యం వై వాజః శ. ౩ । ౩ । ४ । ८ వాజో జ్ఞానమ్ వజ-గతౌ గతేర్జ్ఞానార్థ గ్రహణమత్ర. శ్రవః జ్ఞానం యశోవా శ్రూయత ఇతి సతః.॥ ౧ ॥

౧౫౬౧. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౧౧వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ, విద్వాంసుడు మరియు రాజును గూర్చి సంబోధించబడియుండెను. ఇప్పుడిచట ఆచార్యులను గూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- (అగ్నే) శిష్యుల నున్నత మొనర్చునట్టి విద్వాంసుడవగు ఓ ఆచార్యవరా! (సహసః యహో) ఆత్మశక్తిపుత్రుడా! అనగా అత్యంత ఆత్మబలసంపన్నుడా! (జాతవేదః) ఉత్పన్నపదార్థముల నెరిగినవాడా! (గోమతః వాజస్య) వేదవాణులతో గూడిన ఐశ్వర్యముల (ఈశానః) అధినాయకుడవగు నీవు (అస్మే) మాకొరకు (మహి శ్రవః) గొప్ప శాస్త్రజ్ఞానము మరియు దానిచే ఉత్పన్నమగు యశస్సును మాకు (దేహి) ప్రదానమొనర్చుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఆచార్యులవద్దినుండి వివిధ విద్యల జ్ఞానమును పొందిన శిష్యులు విద్వాంసులు మరియు సత్కీర్తిమంతులుగ గావలెను.॥ ౧ ॥

1561. O Supreme Leader : Manifested within us through spiritual power, Thou art the lord of knowledge contained in the Vedic hymns and of strength. Bestow on us O Omnipresent and Omniscient Lord, wisdom and high renown. || 1 ||

౧౫౬౨. ఋషిః - గోతమో రాహూగణః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

అథ పరమాత్మాఽఽచార్యో నృపతిశ్చ ప్రార్థ్యతే.

౧ ౨౩ ౧ ౨ర ౩ ౨౩౨ ౩౧౨ ౩౨
౧౫౬౨. స ఇధానో వసుష్కవిరగ్నిరీడేన్యో గిరా ।

౩౨౩౧ ౨
రేవదస్మభ్యం పుర్వణీక దీదిహి ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౧౨ర ౩౨ ౩౨ ౩ ౧౨ ౩౨ ౩౨ ౩౧ ౨
ప.వి:- సః । ఇధానః । వసుః । కవిః । అగ్నిః । ఈడేన్యః । గిరా । రేవత్ । అస్మభ్యమ్
౩
। పుర్వణీక । పురు - అనీక । దీదిహి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **పుర్వణీక** పురు బహూ అనీకం సైన్యం యస్య తథావిధ పరమాత్మన్ ఆచార్య నృపతే వా! **ఇధానః** ప్రకాశయన్, **వసుః** నివాసయితా **కవిః** మేధావీ క్రాన్తద్రష్టా వా, **గిరా ఈడేన్యః** వాచా స్తుత్యః **అగ్నిః** ఉన్నాయకః **సః** అసౌత్వమ్ **అస్మభ్యమ్** ఉపాసకేభ్యః శిష్యేభ్యః ప్రజాజనేభ్యో వా **రేవత్** శ్రీయుక్తం యథా స్యాత్ తథా. [రయేర్మతౌ బహులమ్. వా... ౬ । ౧ । ౩౭ ఇతి సమ్ప్రసారణే, పూర్వరూపే గుణే చ సిద్ధ్యతి.] **దీదిహి** ప్రజ్వల. [దీదయతిః జ్వలతికర్మా. నిఘం ...౧ । ౧౬.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మాఽఽచార్యశ్చ సద్గుణానాం సైన్యేన నృపతిశ్చ యోద్ధృణాం సైన్యేన వర్ధతే నిజానుపాసకాన్ శిష్యాన్ ప్రజాజనాంశ్చ వర్ధయతి. ॥ ౨ ॥

౧౫౬౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ ఆచార్యులు మరియు రాజు ప్రార్థించబడుచున్నారు.

పదార్థము :- (పుర్వణీక) అనేకసేనలుగల పరమాత్మా, ఆచార్యా, లేక ఓ రాజా! (ఇధానః) ప్రకాశము నిచ్చుచు (వసుః) నివాసప్రదాత (కవిః) మేధావి మరియు క్రాంతద్రష్ట (గిరా ఈడేన్యః) వాణులచే స్తుతించదగిన (అగ్నిః) ఉన్నతిపరచునట్టి (సః) నీవు (అస్మభ్యమ్) ఉపాసకులమగు మాకు, శిష్యులు, లేక ప్రజలకొరకు (రేవత్) శుభములతోగూడ (దీదిహి) ప్రకాశించుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుడు, సద్గుణము లను సేనలచే మరియు రాజు యోధులగు సైన్యములతో వృద్ధిచెందుదురు. తన ఉపాసకులు, శిష్యులు మరియు ప్రజలను వృద్ధి పరచుచుందురు.॥ ౨ ॥

1562. He (God) kindled within the heart, Support of all, Omniscient, must be entreated with a song. O Life of our life, shine Thou with wealth of wisdom on us. || 2 ||

౧౫౬౩. ఋషిః – గోతమో రాహూగణః । దేవతా – అగ్నిః । ఛన్దః – ఉష్ణిక్ । స్వరః – ఋషభః.

అథ పునరపి పరమాత్మాఽఽచార్యో నృపతిశ్చ ప్రార్థ్యతే.

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧౨౩ ౧ ౨ర
౧౫౬౩. క్షపో రాజన్నుత త్మనాగ్నే వస్తోరుతోషసః ।
౧ ౨ ౩౧౨ ౩ ౧౨
స తిగ్మజమ్భ రక్షసో దహ ప్రతి ॥ ౩ ॥

౩౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩౨ ౩౧౨
ప. వి:– క్షపః । రాజన్ । ఉత – త్మనా । అగ్నే । వస్తోః । ఉత । ఉషసః । సః ।
౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర
తిగ్మజమ్భ – తిగ్మ – జమ్భ । రక్షసః । దహ । ప్రతి ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **రాజన్** సమ్రాట్ **తిగ్మజమ్భ** తీక్ష్ణదణ్డ **అగ్నే** పరమాత్మన్ ఆచార్య నృపతే వా! **సః** అసౌ వివిధగుణకర్మ సుశోభితః త్వమ్ **త్మనా** ఆత్మనా **క్షపః** రాత్రౌ, **వస్తోః** దివసే **ఉత** అపి చ **ఉషసః** ఉషఃకాలే **రక్షసః** బ్రహ్మచర్యవిరోధినో విద్యావిరోధినః సచ్చారిత్ర్యవిరోధినశ్చ దుర్విచారాన్ **ప్రతి దహ** భస్మీకురు. ॥ ౩ ॥

భావార్థః-యథా జగదీశ్వరో రాత్రిన్దివం జాగరూకో భూత్వోపాసకానాం సచ్చారిత్ర్యం రక్షన్ తేషాం కామక్రోధలోభమోహ హింసాది భావాన్ వినాశయతి తథైవాచార్యః శిష్యేభ్యో నృపతిశ్చ ప్రజాభ్యః కుర్యాత్. ॥ ౩ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మనో రాష్ట్రస్య, మానవోద్బోధనస్య, నృపతేరాచార్యస్య చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౫౬౩. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ, ఆచార్యుడు, రాజు ప్రార్థించబడినారు.

పదార్థము :- (రాజన్) సామ్రాట్ (తిగ్మజమ్భ) తీక్షణ దండముగల (అగ్నే) ఓ పరమాత్మా, రాజా మరియు ఆచార్యా! (సః) వివిధ గుణముల మరియు కర్మలచే సుశోభితులగు మీరు (త్మనా) స్వయముగా (క్షపః) రాత్రియందు (వస్తోః) దినమునందు (ఉత) మరియు (ఉషసః) ఉషఃకాలములో (రక్షసః) బ్రహ్మచర్య విరోధులు, విద్యావిరోధులు మరియు సచ్చరిత్ర విరోధములగు దుష్ట ఆలోచనలను (ప్రతి దహ) భస్మమొనర్చివేయుడు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరు డెటుల దివారాత్రులందు జాగరూకులైయుండి ఉపాసకుల సచ్చరిత్రలను రక్షణయొనర్చుచు వారి కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, హింస మున్నగు భావములను నష్టమొనర్చుచుందురో అటులనే ఆచార్యులు శిష్యులకొరకు, రాజు ప్రజలకొరకు చేయుచుండవలెను.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ, రాష్ట్రము, మానవోద్బోధన, రాజు మరియు ఆచార్యుల విషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

పదిహేనవ అధ్యాయములో మూడవ ఖండము సమాప్తమైనది.

1563. O Resplendent God, shining Thyself by night and when the morning breaks, cast down the wicked or ignoble ideas by Thy might and burn them up one by one O Destroyer of all evil. || 3 ||

★★★

౧౫౬౪. ఋషిః - గోపవనః ఆత్రేయః । దేవతా - అగ్నిః.

ఛన్దః - అనుష్టుభః ప్రగాథః (అనుష్టుప్) । స్వరః - గాన్ధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౮౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర యజ్ఞాగ్నిర్వర్ణ్యతే.

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
౧౫౬౪. విశోవిశో వో అతిథిం వాజయన్తః పురుప్రియమ్ ।

3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
అగ్నిం వో దుర్యం వచ స్తుషే శూషస్య మన్మభిః ॥ ౧ ॥

3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౨
ప.వి:- విశోవిశః - విశః - విశః । వః । అతిథిమ్ । వాజయన్తః । పురుప్రియమ్-

3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧౨ర 3 ౨
పురు - ప్రియమ్ । అగ్నిమ్ । వః । దుర్యమ్ - దుః - యమ్ । వచః । స్తుషే।

3 ౧౨ ౧ ౨ర
శూషస్య । మన్మభిః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే సఖాయః! **వాజయన్తః** బలమ్ ఆరోగ్యమ్ ఆధ్యాత్మికమైశ్వర్యం చ కామయమానాః **వః** యూయమ్ **విశః విశః** మనుష్యస్య మనుష్యస్య **అతిథిమ్** అతిథివత్ సత్కారణీయమ్, **పురుప్రియమ్** బహుప్రీణయితారమ్ **వః** యుష్మాకమ్ **దుర్యమ్** గృహవత్ శరణభూతమ్ **అగ్నిమ్** యజ్ఞాగ్నిమ్ ప్రతి, **వచః** వచనం ప్రేరయతేతి శేషః. అహమపి **శూషస్య** బలినో జ్ఞానవతః పరమేశ్వరస్య **మన్మభిః** వేదమన్త్రైః, యజ్ఞాగ్నిమ్ **స్తుషే** స్తౌమి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-గృహాగతోఽతిథిరివ యజ్ఞాగ్నిరాహుతిప్రదానేన సర్వైః సత్కారణీయః. ॥ ౧ ॥

(వాజనయన్తః) బలమిచ్ఛన్తః వాజఇతిబలనామ నిఘం. ౨ । ౬ (దుర్యమ్) గృహహితమ్ దుర్యాః - గృహాః ని. ౩ । ౪ । ౨ (బహ్మణ్డరూపగృహస్యహితకరమ్ (శూషస్య) సుఖస్య శూషమితి సుఖనామ ని. ౩ । ౬ । (మన్మభిః) మననీయైః స్తోత్రైః. ॥ ౧ ॥

౧౫౬౪. ఈ ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౮౭వ మంత్రముపై పరమాత్మ విషయములో చేయబడియుండెను. ఇప్పుడిచట యజ్ఞాగ్నివిషయములో వర్ణింపబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ మిత్రులారా! (వాజయన్తః) బలము, ఆరోగ్యము మరియు ఆధ్యాత్మిక విషయములను కోరుకొనుచు (వః) మీరు (విశః విశః) ప్రతి మనిషిని (అతిథిమ్) అతిథివలె సత్కరించదగిన (పురుప్రియమ్) అధికప్రియమైన (వః దుర్యమ్) గృహమువలె శరణము నిచ్చునట్టి (అగ్నిమ్) యజ్ఞాగ్నియెడ (వచః) వచనము నిలుపుకొనుడు. నేనుకూడ (శూషస్య) శక్తిమంతుడు, జ్ఞానియగు పరమాత్మరచించిన (మన్మభిః) వేదమంత్రములచే యజ్ఞాగ్నిని (స్తుషే) స్తుతించుచుందును.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-గృహమునకు వచ్చిన అతిథివలె యజ్ఞాగ్నిని ఆహుతులనిచ్చుచు మనుష్యులు సత్కరించుచుండవలెను.॥ ౧ ॥

1564. Desiring strength, we glorify the supreme Leader, who is like much beloved guest, pervading all subjects. I also praise the Lord with thought-provoking hymns for the sake of abiding happiness, as He is true well-wisher of this world which is like His house. || 1 ||

౧౫౬౫. ఋషిః - గోపవనః ఆత్రేయః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - ఆనుష్టుభః ప్రగాథః (గాయత్రీ) । స్వరః - షడ్జః.

అథ యజ్ఞాగ్నేః ప్రశంసామాహ.

౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ఉ ౩౧౨
౧౫౬౫. యం జనాసో హవిష్మన్తో మిత్రం న సర్పిరాసుతిమ్ ।

౩౧ ౨౩ ౧౨
ప్రశంసన్తి ప్రశస్తిభిః ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨
ప.వి:- యమ్ । జనాసః । హవిష్మన్తః । మిత్రమ్ - మి - త్రమ్ । న । సర్పిరా
౩౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర
సుతిమ్ - సర్పిః - ఆ సుతిమ్ । ప్రశంసన్తి - ప్ర - శంసన్తి - । ప్రశస్తిభిః -
౩
ప్ర - శస్తిభిః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- సర్పిరాసుతిమ్ సర్పిః ఘృతమ్ ఆసూయతే హూయతే యస్మిన్ తమ్ **యమ్** యజ్ఞాగ్నిమ్ **హవిష్మన్తః** సుగన్ధిమిష్టపుష్ట్యారోగ్యవర్ధకైః కస్తూరీకేసరఘృతదుగ్ధశర్కరామధుగడుచ్యాదిభిః హవ్యైర్యుక్తాః **జనాసః** యాజ్ఞికాః మనుష్యాః **మిత్రం న** సకాయమివ **ప్రశస్తిభిః** ప్రశంసావచనైః **ప్రశంసన్తి** స్తువన్తి, తమ్ అగ్నిమ్ అహమపి **స్తుషే** స్తౌమి ఇతి పూర్వమన్త్రాదాకృష్యతే. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆధ్యాత్మికం జీవనం యాపయితుమిచ్ఛుభిర్జనైరగ్నిహోత్రేణ పరమాత్మాగ్నౌ స్వాత్మనో హోమస్య ప్రేరణా గ్రాహ్యా. ॥ ౨ ॥

౧౫౬౫. ఇపుడు యజ్ఞాగ్ని ప్రశంసించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(సర్పిరాసుతిమ్) ఘృతాహుతినిచ్చునట్టి (యమ్) ఏ యజ్ఞాగ్నిని (హవిష్మన్తః) సుగంధితము, మధురము, పుష్టివర్ధకము, ఆరోగ్యవర్ధకమునగు కస్తూరి, కేసరి, నేయి, పాలు, చక్కెర, తేనె, తిప్పసత్తు మున్నగు ఆహుతులచే గూడిన (జనాసః) యజ్ఞాగ్ని (మిత్రం న) మిత్రునివలె (ప్రశస్తిభిః) ప్రశంసలతో (ప్రశంసన్తి) కీర్తించుచుందురో అట్టి అగ్నిని నేనుకూడ (స్తుషే) స్తుతించెదను. [ఇచ్చట 'స్తుషే' పదము పూర్వమంత్రమునుండి తీసికొనబడినది.]॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఆధ్యాత్మికజీవితమును గడుపుకొను ఇచ్ఛగల మనుష్యులు అగ్నిహోత్రముచే పరమాత్మాగ్నియందు తన ఆత్మను హోమమొనర్చు ప్రేరణను పొందవలెను.॥ ౨ ॥

1565. Praise Him Whom the men who offer sacrifices and are engaged in destroying all their sins, glorify with their songs of praise like a friend. || 2 ||

౧౫౬౬. ఋషిః - గోపవనః ఆత్రేయః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - ఆనుష్టుభః ప్రగాథః (గాయత్రీ) । స్వరః - షడ్జః.

అథ యజ్ఞాగ్నేరాకాశస్య చ పారస్పరికం వినిమయం దర్శయతి.

౧౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౩౨౩౧ ౨
౧౫౬౬. పన్యాంసం జాతవేదసం యో దేవతాత్యుద్యతా ।
౩ ౧ ౨ర ౩౨
హ వ్యాన్యైరయద్దివి ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧౨
ప.వి:- పన్యాంసమ్ । జాతవేదసమ్ - జాత - వేదసమ్ । యః । దేవతాతి ।
౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩౨
ఉద్యతా - ఉత్ - యతా । హవ్యాని । ఐరయత్ । దివి ॥ ౩ ॥

పదార్థః- యః యజ్ఞాగ్నిః **దేవతాతి** దేవతాతౌ యజ్ఞే. [దేవతాతా ఇతి యజ్ఞనామసు పఠితమ్. నిఘం ...౩ । ౧౭.] **ఉద్యతా** ఉద్యతాని **హవ్యాని** హవీంషి **దివి** అన్తరిక్షే **ఐరయత్** ప్రేరయతి, తమ్ **పన్యాంసమ్** పనీయాంసమ్, అతిశయేన ఆదాన ప్రదానయోర్వ్యవహర్తారమ్, హవ్యం దత్త్వా వినిమయేనాకాశాద్ వృష్టిం గృహ్ణానమ్ ఇత్యర్థః. [పణ వ్యవహారే స్తుతౌ చ, తృజన్తాదీయసున్ ఈకారలోపశ్ఛాన్దసః.] **జాతవేదసమ్** జాతప్రకాశమ్ యజ్ఞాగ్నిమ్, అహం **స్తుషే** స్తౌమి. [అత్ర స్తుషే ఇతి పూర్వతోఽనువృత్తమ్.] ॥ ౩ ॥

భావార్థః- వృష్ట్యర్థమగ్నౌ ప్రాస్తాహుతిరగ్నినా విచ్ఛిన్నా తప్తవాయునా సహోపరి గచ్ఛతి, తత ఊర్ధ్వస్థేషు పవనేషు గతిరుత్పద్యతే, యేన మేఘస్థైర్జలవాష్పైర్యదా శీతాః పవనాః సంఘట్టన్తే తదా వృష్టిర్జాయతే. ॥ ౩ ॥

౧౫౬౬. ఈ మంత్రములో యజ్ఞాగ్ని మరియు అంతరిక్షమునకు గల పరస్పరసంబంధము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(యః) ఏ యజ్ఞాగ్ని (దేవతాతి) యజ్ఞమునందు (ఉద్యతా) సమర్పించబడిన (హవ్యాని) హవిస్సులను (దివి) అంతరిక్షములో (ఐరయత్) చేర్చుచుండునో, అట్టి (పన్యాంసమ్) అత్యంత ఆదాన ప్రదానము అనగా ఇచ్చి పుచ్చుకొనునట్టి వ్యవహారమొనర్చుచు అనగా హవిస్సులను గ్రహించి, దానికి మారుగా ఆకాశమునుండి వర్షమునిచ్చునట్టి (జాతవేదసమ్) ప్రకాశక యజ్ఞాగ్నిని నేను (స్తుషే) స్తుతియొనర్చెదను. [ఇచ్చట 'స్తుషే' అను పదము మొదటి మంత్రమునుండి నడుచుచువచ్చుచున్నది.]॥ ౩ ॥

భావార్థము :-'వర్షముకొరకు' అగ్నియందు వేయబడిన ఆహుతులు అగ్నిచే వేర్వేరుగా సూక్ష్మావయవములుగ విభజించబడి వేడిగాల్పుల (వాయువుల)లో పైకి ఆకాశమునకు చేరును. అపుడు పైన స్థిరమైయున్న పవనము నుత్పన్నమొనర్చివేయును. అందువల్ల మేఘములందలి జలవాయువులతో శీతలవాయువులు ఢీకొనునప్పుడు వర్షములుకురియగలవు.॥ ౩ ॥

1566. We praise God Who is much - lauded, is Omnipresent and Omniscient Lord of the world and Who sends to emancipated state the souls which deserve salvation. || 3 ||

౧౫౬౭. ఋషిః - భరద్వాజో బార్హస్పత్యో వీతహవ్యో వా । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - జగతీ । స్వరః - నిషాదః.

తత్రాదౌ జగదీశ్వరస్య గుణాన్ కీర్తయతి.

౧౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩ ౧
౧౫౬౭. సమిద్ధమగ్నిం సమిధా గిరా గృణే శుచిం పావకం పురో

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అధ్వరే ధ్రువమ్ । విప్రం హోతారం పురువా రమద్రుహం

౩౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
కవిం సుమ్నైరీమహే జాతవేదసమ్ ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
ప.వి:- సమిద్ధమ్ - సమ్ - ఇద్ధమ్ । అగ్నిమ్ । సమిధా - సమ్ - ఇధా ।
౩౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
గిరా । గృణే । శుచిమ్ । పావకమ్ । పురః ॥ అధ్వరే । ధ్రువమ్ । విప్రమ్ - వి -
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
ప్రమ్ । హోతారమ్ । పురువారమ్ - పురు - వారమ్ । అద్రుహమ్ - అ -
౧ ౨ర ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩
ద్రుహమ్ । కవిమ్ । సుమ్నైః । ఈమహే । జాతవేదసమ్ - జాత - వేదసమ్ ॥౧॥

పదార్థః- **సమిద్ధమ్** ప్రదీప్తమ్, తేజోమయమ్ **అగ్నిమ్** అగ్రనాయకం జగదీశ్వరమ్ **సమిధా గిరా** ప్రదీప్తయా తేజోమయ్యా వాచా **గృణే** స్తౌమి. **శుచిమ్** పవిత్రమ్, **పావకమ్** పవిత్ర కర్తారమ్, **పురః** సమక్షమ్ **అధ్వరే** ఉపాసనాయజ్ఞే **ధ్రువమ్** స్థిరతయా విద్యమానమ్, **విప్రమ్** విశేషేణ పూరయితారమ్, **హోతారమ్** సుఖాదీనాం దాతారమ్, **పురువారమ్** బహు వరణీయమ్, పురూణాం బహూనాం దోషాణాం నివారకం వా, **అద్రుహమ్** అద్రోగ్ధారమ్, **కవిమ్** క్రాన్తదర్శనం మేధావినమ్, **జాతవేదసమ్** సర్వజ్ఞం సర్వవ్యాపినం జగదీశ్వరమ్, వయమ్ **సుమ్నైః** సుఖకరైః స్తోత్రైః **ఈమహే** యాచామహే.॥ ౧ ॥

అత్ర విశేషణానాం సాభిప్రాయత్వాత్ పరికరాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యస్తేజస్వీ పవిత్రః పావకో ధ్రువచ్ఛిద్రాణాం పూరయితా సద్గుణానాం దాతా దుర్గుణానాముపహర్తా భక్తవత్సలః క్రాన్తద్రష్టా సర్వజ్ఞః సర్వాన్తర్యామీ పరమేశ్వరోఽస్తి స సర్వైః శ్రద్ధయా సమ్పూజనీయః సద్గుణాన్ యాచనీయశ్చ. ॥ ౧ ॥

౧౫౬౭. ఈ మొదటి మంత్రములో జగదీశ్వరుని గుణముల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(సమిద్ధమ్) తేజోవంతమగు (అగ్నిమ్) అగ్రనాయకుడగు జగదీశ్వరుని (సమిధా గిరా) తేజోమయమగు వాణులచే నేను (గృణే) స్తుతి యొనర్చెదను (శుచిమ్) పవిత్రమగు (పావకమ్) పవిత్రకర్త (పురః) ఎదుట (అధ్వరే) ఉపాసనాయజ్ఞములో (ధ్రువమ్) స్థిరరూపములో

విద్యమానమైయున్న (విప్రమ్) విశేషరూపములో పూర్ణత్వము నిచ్చుచున్నట్టి (హోతారమ్) సుఖములు మున్నగువాని నిచ్చునట్టి (పురువారమ్) గొప్పగా వరించదగిన లేక అనేక దోషములను తొలగించునట్టి (కవిమ్) క్రాంతద్రష్ట, మేధావి (జాతవేదసమ్) సర్వజ్ఞుడు, సర్వవ్యాపకుడగు జగదీశ్వరునితో మేము (సుమ్నైః) సుఖకారియగు స్తోత్రములచే (ఈమహే) యాచనొనర్చెదము.॥ ౧ ॥

ఇచ్చట విశేషణముల సాభిప్రాయముండుటచే పరికర అలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-తేజస్వి, పవిత్రుడు, పవిత్రకర్త, స్థిరముగు ఛిద్రములను నింపివేయువాడు, సద్గుణములదాత, దుర్గుణములను దూరమొనర్చువాడు, భక్తవత్సలుడు, క్రాంతదర్శి, సర్వజ్ఞుడు, సర్వాంతర్యామియగు ఏ పరమేశ్వరుడుగలడో ఆయనను ఎల్లరును శ్రద్ధతో భజించవలెను. మరియు ఆయనతో సద్గుణములను యాచింపవలెను.॥ ౧ ॥

1567. I Praise in this non - violent sacrifice, with an enkindling voice the Resplendent God. I urge forward Him Who is Himself Pure, the Purifier of others and Steadfast. I Worship with delight - inspiring hymns the Possessor of wisdom, the Giver of peace and happiness, Who is extolled by multitudes and is without malice the Omniscient and Omnipresent Lord, Who is intimately acquainted with every living creature. I Pray Him for grace and happiness. || 1 ||

౧౫౬౮. ఋషిః - భరద్వాజో బార్హస్పత్యో వీతహవ్యో వా । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - జగతీ । స్వరః - నిషాదః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
౧౫౬౮. త్వాం దూతమగ్నే అమృతం యుగే యుగే హవ్యవాహం
౨ ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3
దధిరే పాయుమీడ్యమ్ । దేవాసశ్చ మర్తాసశ్చ
౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
జాగృవిం విభుం విశ్పతిం నమసా ని షేదిరే ॥ ౨ ॥

ప.వి:- త్వామ్ । దూతమ్ । అగ్నే । అమృతమ్ - అ - మృతమ్ । యుగేయుగే - యుగే - యుగే । హవ్యవాహమ్ । హవ్య - వాహమ్ । దధిరే । పాయుమ్ । ఈడ్యమ్ । దేవాసః । చ । మర్తాసః । చ । జాగృవిమ్ । విభుమ్ - వి - భుమ్ । విశ్పతిమ్ । నమసా । ని । సేదిరే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** స్వప్రకాశమాన జగన్నాయక ప్రకాశదాతః పరమాత్మన్! **దూతమ్** యో దుఃఖాని దునోతి దహతి తమ్, **అమృతమ్** అమరణధర్మాణమ్, **హవ్యవాహమ్** హవ్యాని దాతుమర్హాన్ పదార్థాన్ గుణాన్ వా యో వహతి ప్రాపయతి తమ్, **పాయుమ్** పాలకమ్, **ఈడ్యమ్** స్తుత్యమ్, **జాగృవిమ్** జాగరూకమ్, **విభుమ్** వ్యాపకమ్, **విశ్పతిమ్** ప్రజాపాలకమ్ **త్వామ్** జగదీశ్వరమ్ **యుగే యుగే** ప్రతియుగమ్ **దేవా సః చ** విద్వాంసో యోగినశ్చ **మర్తాసః చ** సామాన్యా మనుష్యాశ్చ **దధిరే** స్వాత్మని ధారయన్తి, **నమసా** నమస్కారేణ సహ **నిషేదిరే చ** త్వదన్తికే నిషీదన్తి చ. ॥ ౨॥

అత్ర విశేషణానాం సాభిప్రాయత్వాత్ పరికరోఽనుప్రాసశ్చాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-సర్వగుణాఢ్యం పరోపకారిణం పరమాత్మానమతిరిచ్య నాన్యః కోఽపి పరబ్రహ్మత్వేనోపాసనీయః. ॥ ౨ ॥

౧౫౬౮. ఈ మంత్రమందును పైవిషయమే గలదు.

పదార్థము :-(అగ్నే) స్వయం ప్రకాశకుడవు, జగన్నాయకుడవు, ప్రకాశ ప్రదాతవునగు ఓ పరమాత్మా! (దూతమ్) దుఃఖములను దగ్ధమొనర్చునట్టి (అమృతమ్) మరణరహిత (హవ్యవాహమ్) దాతవ్య పదార్థముల, లేక గుణములను ప్రాప్తింపజేయునట్టి (పాయుమ్) పాలనకర్త (ఈడ్యమ్) స్తుతించదగిన (జాగృవిమ్) జాగరూకము (విభుమ్) వ్యాపకుడు (విశ్పతిమ్) ప్రజాపాలకుడవగు (త్వామ్) జగదీశ్వరుడువగు నిన్ను (దేవాసః చ) మరియు విద్వాంసులునగు యోగులుకూడ (మర్తాసః చ) మరియు సామాన్య మనుష్యులు కూడ (దధిరే) తమ ఆత్మలలో ధారణమొనర్చెదరు. మరియు (నమసా) నమస్కారములతో (నిషేదిరే చ) మరియు నీ సమీపమున కూర్చుందురు.॥ ౨ ॥

ఇచ్చట విశేషణముల సాభిప్రాయముండుటచే పరికర అలంకారము మరియు అనుప్రాసముకూడ కలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- సకలగుణములచే సమృద్ధుడగు పరోపకారియగు పరమాత్మను వదలివేసి ఇతరములేమిటినో పరబ్రహ్మరూపముగా ఉపాసించుట ఉచితముగాదు.॥ ౨ ॥

1568. O God, both highly learned and ordinary men have always thought of Thee as Immortal, Giver of salvation to wise noble souls, Punisher of the wicked, the Preserver and Adorable. With reverence, they establish Thee in their hearts as ever Watchful, All - pervading Lord of all men. || 2 ||

౧౫౬౯. ఋషిః - భరద్వాజో బార్హస్పత్యో వీతహవ్యో వా । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - జగతీ । స్వరః - నిషాదః.

అథ గుణకర్మ వర్ణనపూర్వకం పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

3 1 2 3 2 3 1 2 3 2 3 2 3 2 3
1783. వి భూషన్నగ్న ఉభయాఌ అనువ్రతాదూతో దేవానాం

1 2 3 1 2 1 2 3 1 2 3 1 2 3
రజసీ సమీ యసే । యత్తే ధీతిం సుమతిమావృణీ

1 2ర 3 1 2 3 1 2
మహే౽ధస్మాన స్త్రివరూథః శివో భవ ॥ 3 ॥

ప.వి:- విభూషన్ - వి - భూషన్ । అగ్నే । ఉభయాన్ । అను । వ్రతా । దూతః । దేవానామ్ । రజసీ ఇతి । సమ్ - ఈయసే । యత్ । తే । ధీతిమ్ । సుమతిమ్ - సు - మతిమ్ । ఆవృణీమహే- ఆ- వృణీమహే। అధ । స్మ । నః । త్రివరూథః - త్రి -వరూథః । శివః । భవ ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** జగన్నేతః సర్వప్రకాశక పరమాత్మన్! **ఉభయాన్** ద్వ్యాన్ పూర్వమన్త్రోక్తాన్, దేవాన్ మర్త్యాంశ్చ, యోగిజనాన్ సామాన్యజనాంశ్చేత్యర్థః **విభూషన్** సద్గుణాదిభిరలఙ్కుర్వన్, **దేవానామ్** విదుషామ్ **దూతః** ధర్మార్థకామమోక్షాన్ దావయతి ప్రాపయతి యః సః త్వమ్. [దు గతౌ భ్వాదిరత్ర ణిజన్తః.] **వ్రతా అను** స్వకీయాన్ నియమాన్ అనుసరన్ **రజసీ** ద్యావాపృథివ్యౌ **సమీయసే** వ్యాప్నోషి. **యత్** యస్మాత్ **తే** తవ **ధీతిమ్** ధారణాం ధ్యానం వా, **సుమతిమ్** శోభనాం ప్రజ్ఞాం చ **ఆవృణీమహే** వయం సంభజామహే, **అధ** తస్మాత్ **త్రివరూథః** త్రయః పృథివ్యన్తరిక్షద్యులోకాః వరూథాని గృహాణీవ నివాసస్థానాని యస్య సః సర్వవ్యాపకః ఇత్యర్థః. [వరూథమితి గృహనామ. నిఘం ...3 । 4.] యద్వా త్రయాణామ్ ఆధ్యాత్మికాధిదైవికాధి భౌతికదుఃఖానాం వరూథః నివారకః త్వమ్. [వృఞ్ వరణే స్వాదిః, వృఞ్ ఆవరణే చురాదిః. 'జౄవృఞ్భ్యామూథన్' ఉ. 2 । 6 ఇతి ఊథన్ ప్రత్యయః.] **నః** అస్మభ్యమ్ **శివః** మఙ్గళకరః **భవ స్మ** జాయస్వ. ॥ 3॥

భావార్థః- ధ్యాతః పరమేశ్వర ఉపాసకానాం సుఖశాన్తిప్రదో జాయతే. ॥ 3 ॥

1783. ఈ మంత్రములో గుణకర్మల వర్ణనపూర్వకముగ పరమాత్మ ప్రార్థించబడినాడు.

పదార్థము :- (అగ్నే) జగన్నాయకుడవు, సర్వప్రకాశకుడవునగు ఓ పరమేశ్వరా! (ఉభయాన్) పూర్వమంత్రములో చెప్పబడిన విద్వాంసులు, యోగులు మరియు సామాన్యమనుష్యులు మున్నగువారిని (విభూషన్) సద్గుణములు మున్నగువానిచే అలంకృతమొనర్చుచు (దేవానామ్) విద్వాంసులను (దూతః) ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షములను ప్రాప్తింపజేయునట్టి నీవు (వ్రతా అను) తన నియమములను అనుసరించుచు (రజసీ) ద్యావాపృథివీలోకములను (సమీయసే) వ్యాప్తమొనర్చెదవు. (యత్) ఏలన (తే) నీయొక్క (ధీతిమ్) ధారణ మరియు ధ్యానములను (సుమతిమ్) ఉత్తమ మనస్సును (ఆ వృణీమహే)

మేము ప్రాప్తించుకొందుము. (అధ) ఏలన (త్రివరూథః) పృథివి, అంతరిక్షము, ద్యులోకము అను మూడింటియందును గృహమువలెనే నివసించునట్టి, లేక ఆధ్యాత్మిక, ఆధిదైవిక మరియు ఆధిభౌతిక మను మూడు దుఃఖములను దూరమొనర్చునట్టి నీవు (నః) మాకొరకు (శివః) మంగళప్రదముగ (భవ స్మ) నుందువుగాక! ॥ 3 ॥

భావార్థము :- ధ్యానమొనర్చబడిన పరమేశ్వరుడు ఉపాసకులకు సుఖశాంతులను ప్రసాదించగలడు. ॥ 3 ॥

1569. O God! Thou adornest (takest care of) both the highly learned and ordinary people and renderest glorious both worlds the earth and the heaven, as the Destroyer of all misery. Thou pervadest both worlds, since therefore, we apply ourselves to sacred rites and sacred hymns, be Thou manifested as the Prosperer of these three regions i.e. the earth, air and heaven. May Thou as the Creator, Sustainer and Dissolver of the universe be kind unto us. || 3 ||

౧౫౭౦. ఋషిః – ప్రయోగో భార్గవః । పావకోఽగ్నిర్బార్హస్పత్యో వా, గృహపతియవిష్ఠౌ సహసః సుతౌ తయోర్వాన్యతరో వా । దేవతా – అగ్నిః । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౩ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ మహిమవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర వేదవాచో వర్ణ్యన్తే.

౧౫౭౦. ఉప త్వా జామయో గిరో దేదిశతీర్హవిష్కృతః ।
వాయోరనీకే అస్థిరన్ ॥ ౧ ॥

ప. విః– ఉప । త్వా । జామయః । గిరః । దేదిశతీః । హవిష్కృతః – హవిః – కృతః । వాయోః । అనీకే । అస్థిరన్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే అగ్నే! హే ప్రకాశమయ జగదీశ్వర! **హవిష్కృతః** ఆత్మసమర్పకస్య ఉపాసకస్య **జామయః** స్వసార ఇవ హితకారిణ్యః, **త్వా దేదిశతీః** తవ గుణాన్ నిర్దిశన్త్యః **గిరః** వేదవాచః **వాయోః** ప్రాణప్రియస్య తవ **అనీకే** సమీపే **ఉప అస్థిరన్** ఉపతిష్ఠన్తే. [ఉక్తం చాన్యత్ర - ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్ యస్మిన్ దేవా అధి విశ్వే నిషేదుః. యస్తన్న వేద కిమృచా కరిష్యతి య ఇత్ తద్ విదుస్త ఇమే సమాసతే. ఋ... ౧ । ౧౬౪ । ౩౯ ఇతి.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యః పరమేశ్వరోఽగ్నిరివ స్తోతురన్తరాత్మని దివ్యం జ్యోతిః ప్రజ్వాలయతి, వాయురివ చ తత్ సంధుక్షతే, తస్యైవ మహిమానమేకస్వరేణ వేదా వర్ణయన్తి. ॥ ౧ ॥

జామయః - అద్భుతప్రభావోత్పాదికాః జనీ-ప్రాదుర్భావే. వాయోః - వా - గతిగన్ధనయోరితిధాతోః గతిః - జ్ఞానం గమనం ప్రాప్తిశ్చ తస్మాత్ సర్వజ్ఞస్య సర్వశక్తిమతః పరమేశ్వరస్య. ॥ ౧ ॥

౧౫౭౦. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౧౩వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మవిషయములో వ్యాఖ్యానించబడి యుండెను. ఇప్పుడిచట వేదవాణులనుగార్చి వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ అగ్నీ! ఓ ప్రకాశమయ పరమేశ్వరా! (హవిష్కృతః) ఆత్మసమర్పణకర్తలగు ఉపాసకులు (జామయః) సోదరీమణులవలె హితకారిణులు (త్వా దేదిశతీః) నీయొక్క గుణములను నిర్దేశించుచు (గిరః) వేదవాణులు (వాయోః) ప్రాణప్రియుడవగు (అనీకే) నీ సమీపమునకు (ఉప అస్థిరన్) ఉపస్థితమగు [చేరు] చున్నవి. ॥ ౧ ॥

ఇతరత్రయును ఇట్లు చెప్పబడినది. ఋచలు ఆ అవినాశి సర్వోన్నతపరమేశ్వరునే ప్రతిపాదన మొనర్చుచున్నవి. వానియందు సకల దివ్యగుణములు నిండియున్నవి. వానిని తెలిసికొనజాలనివారికి వేదములతో లాభమేమి? వానిని తెలుసుకొనువారు మోక్షపదవిపై సమాసీనులైపోగలరు. (ఋగ్వేద. ౧-౧౪-౩౯). ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఏ పరమేశ్వరుడు అగ్నివలె స్తోతల హృదయములందు దివ్యజ్యోతిని ప్రజ్వలింపజేయగలడో మరియు వాయువువలె వారిని కొలిమితిత్తివలె వాయువును ఒత్తిడిచేయుచుండునో అట్టివాని మహిమనే వేదములన్నియును ఏకస్వరమున గానమొనర్చుచుండును. ॥ ౧ ॥

1570. O Lord : All the words of Thy devotees glorifying Thee and creating wonderful effect, come to thee who art Omniscient and Almighty. || 1 ||

౧౫౭౧. ఋషిః - ప్రయోగో భార్గవః । పావకోఽగ్నిర్బార్హస్పత్యో వా, గృహపతియవిష్ఠౌ సహసః సుతౌ తయోర్వాన్యతరో వా । దేవతా - అగ్నిః. ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథాన్తరిక్షస్య మహత్త్వేన పరమాత్మ మహత్త్వమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౫౭౧. యస్య త్రిధాత్వవృతం బర్హిస్తస్థావసన్దినమ్ ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ఆపశ్చిన్నిదధా పదమ్ ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.వి:- యస్య । త్రిధాతు - త్రి - ధాతు । అవృతమ్ - అ - వృతమ్ । బర్హిః ।
౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
తస్థౌ । అసన్దినమ్ - అ - సన్దినమ్ । ఆపః । చిత్ । ని । దధ । పదమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **యస్య** జగదీశ్వరస్య **త్రిధాతు** వాయు విద్యుత్ సూర్యరూపైః త్రిభిర్ధాతుభిర్యుక్తమ్, **అవృతమ్** అసంవేష్టితమ్ **బర్హిః** అన్తరిక్షమ్. [బర్హిరిత్యన్తరిక్షనామ. నిఘం ...౧ । 3.] **అసన్దినమ్** అబద్ధమ్. [సంపూర్వో దో అవఖణ్డనే దాతుర్బన్ధనే దృశ్యతే.] **తస్థౌ** తిష్ఠతి. యస్మిన్ అన్తరిక్షే **ఆపః చిత్** మేఘజలాని అపి **పదమ్** స్థితిం **ని దధ** నిదధతి [ని పూర్వాద్ దధాతేర్లడర్థే లిటి వ్యత్యయేన ప్రథమపురుషస్య స్థానే మధ్యమ బహువచనమ్, ద్వ్యచో౽తస్తిఙః అ... ౬ । 3 । ౧౩౫ ఇతి దీర్ఘః.] హే మనుష్యాః! తస్య మహిమానం యూయం జానీత ఇతి వాక్యపూర్తిర్విధేయా. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరేణ రచితస్యాన్తరిక్షాదికస్య మహిమ్నా పరమేశ్వరస్యైవ మహిమా ప్రకాశతే.॥ ౨ ॥

౧౫౭౧. ఈ మంత్రములో అంతరిక్షముయొక్క మహత్వముద్వారా పరమాత్మ మహత్వమును వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(యస్య) ఏ పరమాత్మను (త్రిధాతు) వాయువు, విద్యుత్తు మరియు సూర్యుడు ఈ మూడుధాతువులతో గూడిన (అవృతమ్) కూర్చుకొనని అనగా విస్తృతమగు (బర్హిః) అంతరిక్షము (అసన్దినమ్) విస్తరించి (తస్థౌ) స్థిరమైయున్నది. ఆ అంతరిక్షములో (ఆపః చిత్) మేఘజలములుకూడ (పదమ్) స్థిరత్వమును (ని దధ) ధారణమొనర్చబడియున్నవి. [ఓ మానవులారా! ఆయన మహిమను మీరు తెలిసికొనుడు].॥ ౨ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు రచించిన అంతరిక్షము మున్నగువాని మహిమలద్వార పరమేశ్వరుని మహిమయే ప్రకాశమగుచున్నది.॥ ౨ ॥

1571. God is the Lord of this unlimited and vast world, made out of the Promordial Matter consisting of Satva, Rajas and Tamas (creating respectively knowledge, action and inertia). He pervades all objects of the universe. || 2 ||

౧౫౭౨.ఋషిః – ప్రయోగో భార్గవః । పావకో౽గ్నిర్బార్హస్పత్యో వా, గృహపతియవిష్ఠౌ సహసః సుతౌ తయోర్వాన్యతరో వా । దేవతా – అగ్నిః । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ జగదీశ్వరస్య కృపావిషయమాహ.

౧౫౭౨. పదం దేవస్య మీఢుషో౽నాధృష్టాభిరూతిభిః ।
భద్రా సూర్య ఇవో పదృక్ ॥ 3 ॥

ప.వి:- పదమ్ । దేవస్య । మీఢుషః । అనాధృష్టాభిః - అన్ - ఆధృష్టాభిః । ఊతిభిః ।
భద్రా । సూర్యః । ఇవ । ఉపదృక్ - ఉప - దృక్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- మీఢుషః సుఖసేచకస్య **దేవస్య** ప్రకాశకస్య అగ్నేః జగదీశ్వరస్య **పదమ్** ప్రాప్తవ్యం మోక్షపదమ్ **అనాధృష్టాభిః** అదబ్ధాభిః **ఊతిభిః** రక్షాభిః యుక్తం వర్తతే. కిఞ్చ, తస్య **ఉపదృక్** కృపాదృష్టిః **సూర్యః ఇవ** ఆదిత్యః ఇవ **భద్రా** శుభా అస్తి. ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమాత్మనః శరణం గత్వా మానవస్తస్యాఽక్షయ్యాం రక్షామమృతమయీం కృపాదృష్టిం చ లభతే. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ఖణ్డే యజ్ఞాగ్ని పరమేశ్వర విశయోర్వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౫౭౨. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని కృపావిశేషవర్ణన కలదు.

పదార్థము :- (మీఢుషః) సుఖములను సేచనమొనర్చునట్టి (దేవస్య) ప్రకాశక జగదీశ్వరుని (పదమ్) పొందదగిన మోక్షపదవిని (అనాధృష్టాభిః) అపరాజితమగు (ఊతిభిః) రక్షణలతో గూడియున్నది. మరియు ఆయన (ఉపదృక్) కృపాదృష్టి (సూర్యః ఇవ) సూర్యునివలె (భద్రా) శుభకరమైయున్నది.॥ 3 ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు. ॥ 3 ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు పరమాత్మ శరణమునకు చేరి జీవితమునందెప్పుడును క్షీణించనట్టి రక్షణను మరియు అమృతమయమగు కృపాదృష్టిని పొందగలరు.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో యజ్ఞాగ్ని మరియు పరమేశ్వరుని విషయముల వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

పదునైదవ అధ్యాయమందలి నాల్గవ ఖండవముపూర్తియైనది.

పదునైదవ అధ్యాయము ముగిసినది.

ఏడవ ప్రపాఠకమందలి రెండవసగము సమాప్తమైనది.

1572. The realisation of God Who is the Rainer of felicity and Possessor of inviolable protective powers, is the Giver of true happiness like the sight of the sun. || 3 ||

అథ షోడశోఽధ్యాయః సప్తమే ప్రపాఠకే తృతీయోఽర్ధశ్చ.

పదునారవ అధ్యాయము

౧౫౭౩. ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౫౮ క్రమాఙ్కే పరమాత్మస్తుతివిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర గురుశిష్య విషయమూహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౫౭౩. అభిత్వా పూర్వపీతయే ఇన్ద్ర స్తోమేభిరాయవః । సమీచీనాస
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ఋభవః సమస్వరన్ రుద్రా గృణన్త పూర్వ్యమ్ ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:- అభి । త్వా । పూర్వపీతయే - పూర్వ - పీతయే । ఇన్ద్ర । స్తోమేభిః।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ఆయవః । సమీచీనాసః - సమ్ - ఈచీనాసః । ఋభవః - ఋ - భవః । సమ్।
౩ ౨ ౩ ౨
అస్వరన్ । రుద్రాః । గృణన్త । పూర్వ్యమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** విద్యైశ్వర్యవన్ ఆచార్య! **పూర్వపీతయే** పూర్వస్య శ్రేష్ఠస్య విద్యారసస్య పీతిః పానం తస్మై **ఆయవః** విద్యార్థినః **స్తోమేభిః** స్తోత్రైః **త్వా** త్వామ్ **అభి** అభ్యర్థయన్తి. తవైవ నిర్దేశనే **ఋభవః** మేధావినశ్ఛాత్రాః **సమీచీనాసః** పరస్పరం సంగతాః సన్తః **సమస్వరన్** సస్వరం వేదమన్త్రానుచ్చారయన్తి. **రుద్రాః** ప్రాణవన్తో బ్రహ్మచారిణః **పూర్వ్యమ్** 'పూర్వైః కవిభిః ఋషిభిర్వా కృతం స్తోత్రాది కావ్యమపి. [పూర్వైః కృతం పూర్వ్యమ్' 'పూర్వైః కృతమినయౌ చ' అ. ౪ । ౪ । ౧౧౩ ఇతి యః ప్రత్యయః.] **గృణన్త** గాయన్తి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-సుయోగ్యేభ్యో బ్రహ్మవిద్భ్యో గురుభ్యః సుయోగ్యైః శిష్యైరధీతా భౌతికవిద్యా బ్రహ్మవిద్యా చ ఫలదాయినీ జాయతే. ॥ ౧ ॥

౧౫౭౩. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౨౫౮వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మస్తుతి విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచట గురుశిష్యుల విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్ర) విద్యయను ఐశ్వర్యవంతుడవగు ఓ ఆచార్యా! (పూర్వపీతయే) శ్రేష్ఠమగు విద్యారసపానముకొరకు (ఆయవః) విద్యార్థులు (స్తోమేభిః) స్తోత్రములద్వారా (త్వా) నిన్ను (అభి)

అభ్యర్థించుచున్నారు. నీ నిర్దేశనమునందే (ఋభవః) మేధావులగు విద్యార్థులు (సమీచీనాసః) పరస్పరము కలిసి (సమస్వరన్) వేదమంత్రముల నుచ్చరించెదరు. మరియు (రుద్రాః) ప్రాణప్రతిష్ఠాత్ములగు బ్రహ్మచారులు (పూర్వ్యమ్) పూర్వ్యకవులు, లేక ఋషులచే రచించబడిన స్తోత్రములు మున్నగు కావ్యములను కూడ (గృణన్త) గానమొనర్చెదరు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-సుయోగ్యులు, బ్రహ్మవేత్తలగు గురువులచే, సుయోగ్యులగు శిష్యులద్వార చదునబడిన భౌతిక విద్య మరియు బ్రహ్మవిద్య ఫలదాయకముగ నుండును.॥ ౧ ॥

1573. O Lord, wise devotees and all good people praise Thee sincerely with songs, i order to drink deep of the spiritual juice (of place and bliss) before others. They glorify Thee as the First Cause, Eternal. **(ఋభవః) మేధావినః నిఘం. 3 । ౧౫ (రుద్రాః) స్తోతారః రుద్రఇతి స్తోతృనామ నిఘం. 3 । ౧౬ (ఆయవః) మనుష్యాః నిఘం. ౨ । 3.** It is wrong on the part of Sayana and Griffity to take Ribhus and Rudras as the names of the deities of seasons and storm Gods. || 1 ||

౧౫౭౪. ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునరపి గురుశిష్య విషయో వర్ణ్యతే.

౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౫౭౪. అస్యేదిన్ద్రో వా వృధే వృష్ణ్యం శవో మదే
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
సుతస్య విష్ణవి । అద్యా తమస్య
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
మహిమానమా యవో౽నుష్టువన్తి పూర్వథా ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
ప.విః- అస్య । ఇత్ । ఇన్ద్రః । వావృధే । వృష్ణ్యమ్ । శవః । మదే । సుతస్య ।
౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
విష్ణవి । అద్య - అ - ద్య । తమ్ । అస్య । మహిమానమ్ । ఆయవః । అను ।
౩ ౧ ౨
స్తువన్తి । పూర్వథా ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ఇన్ద్రః విద్యైశ్వర్యవాన్ ఆచార్యః **అస్య** శిష్యస్య **వృష్ణ్యమ్** వృషా ఆత్మా తత్ర భవమ్ **శవః** బలమ్ **ఇత్** నిశ్చయేన్ **వావృధే** వర్ధయతి. స శిష్యః **సుతస్య** ప్రాప్తస్య జ్ఞానస్య **విష్ణవి** వ్యాపకే **మదే** ఆనన్దే వర్ధతే. **అస్య** ఇన్ద్రస్య ఆచార్యస్య **తమ్ మహిమానమ్** తత్ మహత్త్వమ్ **ఆయవః**

మనుష్యాః **పూర్వథా** పూర్వస్మిన్ కాలే ఇవ. [అత్ర ప్రత్నపూర్వ విశ్వేమాత్థాల్ ఛన్దసి అ... ౫ । ౩ । ౧౧౧ ఇతి ఇవార్థే థాల్ ప్రత్యయః.] **అద్య** అద్యాపి. [సంహితాయాం నిపాతత్వాద్ దీర్ఘః.] **అనుష్టువన్తి** ప్రశంసన్తి. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆచార్యః శిష్యస్య యదాత్మబలం వర్ధయతి తత్ తస్యాపూర్వో నిధిః. ॥ ౨ ॥

౧౫౭౪. ఈ మంత్రమునందును మరల గురుశిష్యులవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రః) విద్యయును ఐశ్వర్యశాలియగు ఆచార్యులు (అస్య) ఈ శిష్యుల (వృష్ణ్యమ్) ఆత్మిక (శవః) బలమును (ఇత్) నిశ్చయముగనే (వావృధే) వృద్ధిపరచెదరు. ఆ శిష్యులు (సుతస్య) పొందినట్టి జ్ఞానముచే (విష్ణవి) వ్యాపక (మదే) ఆనందములో వృద్ధిని ప్రాప్తించుకొందురు. (అస్య) ఇట్టి ఆచార్యులను (తమ్ మహిమానమ్) అట్టి మహిమను (ఆయవః) మనుష్యులు (పూర్వథా) పూర్వమువలెనే (అద్య) నేడు కూడ (అనుష్టువన్తి) ప్రశంసించుచుందురు. ॥ ౨ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము కలదు. ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఆచార్యులు శిష్యులయొక్క యే ఆత్మబలమును పెంచుదురో, అది శిష్యుల యొక్క అపూర్వనిధియే యై యుండును. ॥ ౨ ॥

1574. God increases the staminal vigour or manly strength of the institutor of this non-violent sacrifice, through the drinking of the expressed spiritual juice of devotion commingled with knowledge and therefore living men even as of old always sing forth their praises to His majesty. || 2 ||

౧౫౭౫. ఋషిః – విశ్వామిత్రః । దేవతా – ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తత్రాదౌ జీవాత్మ పరమాత్మ నోర్విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨

౧౫౭౫. ప్ర వామర్చన్త్యుక్థినో నీథావిదో జరితారః ।

౧ ౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨

ఇన్ద్రాగ్నీ ఇష ఆ వృణే ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨

ప. వి:- ప్ర । వామ్ । అర్చన్తి । ఉక్థినః । నీథావిదః – నీథ – విదః । జరితారః ।

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౧౨ర ౩

ఇన్ద్రాగ్నీ – ఇన్ద్ర – అగ్నీఇతి । ఇషః । ఆ । వృణే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** జీవాత్మపరమాత్మానౌ! **ఉక్థినః** గుణప్రశంసకాః, **నీథావిదః** నీతిజ్ఞాః **జరితారః** స్తోతారః **వామ్** యువామ్ **ప్ర అర్చన్తి** స్తువన్తి. అహమ్ యువయోః సాహాయ్యేన **ఇషః** జ్ఞానరసాన్ ఆనన్దరసాంశ్చ **అవృణే** గృహ్ణామి. [నీథః - ణీఞ్ ప్రాపణేధాతోః 'హనికుషినీరమికాశిభ్యః క్థన్. ఉ... ౨।౧ ఇతి క్థన్ ప్రత్యయః.]॥౧॥

భావార్థః-మనుష్యా జీవాత్మానముద్బోధ్య పరమాత్మానం చ సమభ్యర్చ్యదివ్యం జ్ఞాన- మానన్దం చాధిగమ్య మహతీమున్నతిం కర్తుం పారయన్తి. ॥ ౧ ॥

౧౫౭౫. ఈ మొదటి మంత్రములో జీవాత్మ పరమాత్మలవిషయము వర్ణించబడినది.॥ ౧ ॥

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ జీవాత్మ పరమాత్మలారా! (ఉక్థినః) గుణముల ప్రశంసకులు (నీథావిదః) నీతిమంతులగు (జరితారః) స్తోతలు (వామ్) మీ ఉభయులను (ప్ర అర్చన్తి) ఉత్తమముగ స్తుతించుచుందురు. నేను మీ ఇరువురి సహాయముతో (ఇషః) ఆనందరసముల మరియు జ్ఞానరసములను (అవృణే) పొందుచున్నాను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-మానవులు జీవాత్మ నుద్బోధనమొనర్చి పరమాత్మ నారాధించి దివ్యజ్ఞానము మరియు ఆనందమును పొంది మహా ఉన్నతిని సాధించుకొనగలుగుదురు.॥ ౧ ॥

1575. O God and soul, learned singers skilled in melody, with lauds, hymn you. *I too* choose you both in order to get knowledge. || 1 ||

౧౫౭౬. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాచష్టే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨

౧౫౭౬. **ఇన్ద్రాగ్నీ నవతిం పురో దాసపత్నీరధూనుతమ్ ।**

౩ ౧ ౨ర౩ ౧౨

సాకమేకేన కర్మణా ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౨

ప. వి:- ఇన్ద్రాగ్నీ - ఇన్ద్ర - అగ్నీఇతి । నవతిమ్ । పురః । దాసపత్నీః - దాస-

౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర

పత్నీః । అధూనుతమ్ । సాకమ్ । ఏకేన । కర్మణా ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** జీవాత్మ పరమాత్మానౌ ! **ఏకేన** అద్వితీయేన **కర్మణా** పురుషార్థేన **సాకమ్** సహ **దాసపత్నీః** దాసాః కామక్రోధలోభమోహమదమత్సరరూపాః పతయః స్వామినో యాసాం తాః **నవతిం పురః** పఞ్చజ్ఞానేన్ద్రియవిషయాః పఞ్చకర్మేన్ద్రియవిషయాః తత్తజ్జన్యావ్యాధిస్త్యానసంశయప్రమాదాలస్యావిరతిభ్రాన్తి- దర్శనాలబ్ధభూమికత్వానవస్థితత్త్వరూపాశ్చిత్త

విక్షేపా నవయోగమార్గాన్తరాయాః ఏవం నవతిర్భవన్తి, తాః నవతిం పురః శత్రునగరీః, యువామ్ **అధూనుతమ్** కమ్పయథః. [ధూఞ్ కమ్పనే, లఙర్థే లఙ్.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనః సఖ్యేన జీవాత్మన ఉద్‌బోధనేన చ యోగాభ్యాస నిరతో మానవః సర్వాన్ యోగ విఘ్నాన్ నిరస్య యోగమార్గే సాఫల్యమధిగన్తు మర్హతి. ॥ ౨ ॥

౧౫౭౬. ఈ మంత్రమునందును మరల పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ జీవాత్మ పరమాత్మలారా! (ఏకేన) అద్వితీయమగు (కర్మణా) పురుషార్థముతో (సాకమ్) కూడ (దాసపత్నీః) కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మత్సరములవంటి సేవకులకు ఎవరు స్వాములైయున్నారో, అట్టి (నవతిం పురః) తొంబది శత్రువుల నగరములను, అనగా ఐదు జ్ఞానేంద్రియముల విషయములు, ఐదు కర్మేంద్రియముల విషయములు మరియు వానివానియందు వచ్చుచుండునట్టి, వ్యాధి, స్త్యానము అనగా సమూహము, సంశయము, ప్రమాదము, ఆలస్యము, అవిరతి, అనగా ఎడతెగని, భ్రాంతిదర్శనము, అలబ్ధభూమికత్వము, అనవస్థితత్త్వము అను నీ తొమ్మిది యోగమార్గములలో విఘ్నములై యున్నవి. ఈ ప్రకారముగ తొంబదియైపోవుచున్నవి. అవియే శత్రునగరములు. వానిని మీ రిరువురు (అధూనుతమ్) కంపింపజేయుదురు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని మిత్రత్వమును పొంది మరియు జీవాత్మ నుద్బోధించి యోగాభ్యాసమునందు సంలీనమైన మనుష్యులు ఈ సమస్త యోగవిఘ్నములను తరిమివేసి యోగమార్గములో సఫల- మనోరథులగుట యోగ్యము.॥ ౨ ॥

1576. (1) O God and soul! Ye shake together with one mighty deed (of Yoga Samadhi) the ninety forts surrounded by destructive forces. By ninety forts are meant 10 Pranas, 10 senses of perception and action 6 Rasas and 4 internal senses (antahkaranas) divided into Satva, rajas and tamas.

(2) God and soul shake by one mighty deed (of Yoga) the attitudes of mind dominated by lust, pride and anger etc. || 2 ||

౧౫౭౭. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి జీవాత్మ పరమాత్మ విషయ ఉపదిశ్యతే.

౧ ౨ ౩   ౧౨ ౩ ౨ఉ   ౩   ౧   ౨   ౩ ౧ ౨
౧౫౭౭. ఇన్ద్రాగ్నీ అపస స్పర్యుప ప్ర యన్తి ధీతయః ।

౩   ౧౨   ౩ ౨   ౧౨
ఋతస్య పథ్యా౩ అను ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨
ప.వి:- ఇన్ద్రాగ్నీ - ఇన్ద్ర - అగ్నీఇతి । అపసః । పరి । ఉప । ప్ర । యన్తి । ధీతయః ।
3 ౧౨ 3క ౨ ౧౨ర
ఋతస్య । పథ్యాః । అను ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** జీవాత్మపరమాత్మానౌ! **ధీతయః** ధ్యానకర్తారో జనాః **ఋతస్య** సత్యస్య **పథ్యాః** మార్గాన్ **అను** అనుసరన్తః **అపసః పరి** ధర్మకర్మణాం పారం ప్రాప్య, యువామ్ **ఉప ప్ర యన్తి** ఉప ప్రాప్నువన్తి. ॥ 3 ॥

భావార్థః-జీవనే సత్యమార్గానుగమనం పరమేశ్వరప్రాప్తిశ్చేతి మనుష్యస్య లక్ష్యమ్. ॥ 3 ॥

౧౫౭౭. ఈ మంత్రములో మరల జీవాత్మ పరమాత్మల విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ జీవాత్మ పరమాత్మలారా! (ధీతయః) జ్ఞానకర్తలగు (ఋతస్య) సత్యమగు (పథ్యాః) మార్గములను (అను) అనుసరించుచు (అపసః పరి) ధర్మకర్మల తీరమునకుచేరి మీ ఇరువురను (ఉప ప్ర యన్తి) ప్రత్యక్షమొనర్చుకొందురు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-జీవాత్మయందు సత్యమార్గ అనుసరణ మరియు పరమేశ్వరుని ప్రాప్తియను నీ రెండు కర్తవ్యములు మానవుల లక్ష్యమై యుండును.॥ 3 ॥

1577. To God and soul, meditations go forward from the holy act along the path of Truth and the Eternal law. || 3 ||

౧౫౭౮. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి జీవాత్మ పరమాత్మానౌ వర్ణ్యేతే.

౧ ౨ 3౧ ౨ 3౧౨ 3 ౧ ౨
౧౫౭౮. ఇన్ద్రాగ్నీ తవిషాణి వాం సధస్థాని ప్రయాంసి చ ।
3 ౨ 3౧ ౨ 3 ౨
యువోరప్తూర్యం హితమ్ ॥ ౪ ॥

౧ ౨ర ౧౨ర 3 ౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౨
ప.వి:- ఇన్ద్రాగ్నీ - ఇన్ద్ర - అగ్నీఇతి । తవిషాణి । వామ్ । సధస్థాని - సధ -
3 ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౨
స్థాని । ప్రయాంసి । చ । యువోః । అప్తూర్యమ్-అప్-తూర్యమ్ । హితమ్ ॥౪॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** జీవాత్మపరమాత్మానౌ! **వామ్** యువయోః **తవిషాణి** బలాని **ప్రయాంసి చ** ప్రయత్నాశ్చ. [ప్రపూర్వః యసు ప్రయత్నే దివాదిః.] **సధస్థాని** సహస్థితాని భవన్తి. **యువోః** యువయోః **అప్తూర్యమ్** కర్మానుష్ఠానే త్వరితత్వమ్ **హితమ్** నిహితం వర్తతే. ॥ ౪ ॥

భావార్థః-జీవాత్మా పరమాత్మా చ పరస్పరం సహచరౌ విద్యేతే పరమాత్మనః సఖ్యేన జీవో మహతీమున్నతిం కర్తుం పారయతి. ॥ ౪ ॥

౧౫౭౮. దీనియందును మరల జీవాత్మ పరమాత్మల విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ జీవాత్మ పరమాత్మలారా! (వామ్) మీ ఇరువురి (తవిషాణి) బలము (ప్రయాంసి చ) మరియు ప్రయత్నము (సధస్థాని) కలిసిమెలిసి యుండును. (యువోః) మీ యుభయులందును (అప్తూర్యమ్) కర్మానుష్ఠానముయొక్క శీఘ్రత్వము (హితమ్) నిహితమైయున్నది.॥౪॥

భావార్థము :-జీవాత్మ పరమాత్మలు పరస్పరము కలిసియే యున్నవి. పరమాత్మ మిత్రత్వముతో జీవాత్మ మహా ఉన్నతిని సాధించుకొనగలదు.॥ ౪ ॥

1578. O Soul and God! Your great power and knowledge are together in the heart. Good is your energy, prompting all actions. || 4 ||

౧౫౭౯. ఋషిః-భర్గః ప్రాగాథః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౫౩ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ నృపత్యోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర స్వాన్తరాత్మా ప్రబోధ్యతే.

౩౨ ౧ ౨ ౩ ౨౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౨౩
౧౫౭౯. శగ్ధ్యూ౩షు శచీపత ఇన్ద్ర విశ్వాభి రూతిభిః । భగం
౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨౩౧ ౨ ౩ ౧౨
న హి త్వా యశసం వసువిదమ ను శూర చరామసి ॥ ౧ ॥

౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨
ప.వి:- శగ్ధి । ఉ । సు । శచీపతే - శచీ - పతే । ఇన్ద్ర । విశ్వాభిః । ఊతిభిః ।
౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర
భగమ్ । న । హి । త్వా । యశసమ్ । వసువిదమ్ - వసు - విదమ్ । అను ।
౩ ౧౨ర
శూర । చరామసి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **శచీపతే** ప్రజ్ఞాయాః కర్మణశ్చ స్వామిన్ **ఇన్ద్ర** మదీయ అన్తరాత్మన్! త్వమ్ **విశ్వాభిః** సర్వాభిః **ఊతిభిః** ప్రగతిభిః **ఉ సు** సమ్యక్ **శగ్ధి** శక్తో భవ. హే **శూర** వీర! **భగం న** సూర్యమివ **యశసమ్** యశస్వినమ్, **వసువిదమ్** ఐశ్వర్యాణాం ప్రాపకమ్ **త్వా** త్వామ్, వయమ్ **అను చరామసి** సేవామహే. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-స్వాత్మానం ప్రబోధ్యైవ మనుష్యా ఉన్నతిం కర్తుం శక్నువన్తి. ॥ ౧ ॥

(శచీపతే) శచీతి కర్మనామ నిఘం. ౨ । ౧ ప్రజ్ఞానామ నిఘం. ౩ । ౧. || 1 ||

౧౫౭౯. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చిక యందలి ౨౫౩వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ మరియు రాజవిషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచట మన అంతరాత్మనుగూర్చి ప్రబోధించబడినది.

పదార్థము :-(శచీపతే) ఓ కర్మ మరియు ప్రజ్ఞయొక్క స్వామీ! (ఇన్ద్ర) నా అంతరాత్మా! నీవు (విశ్వాభిః) సమస్త (ఊతిభిః) ఉన్నతులచే (ఉ సు) ఉత్తమముగ (శగ్ధి) శక్తిమంతుడవు (శూర) ఓ శూరవీరుడా! (భగం న) సూర్యునివలె (యశసమ్) యశస్విని మరియు (వసువిదమ్) ఐశ్వర్యములను పొందునట్టి (త్వా) నిన్ను మేము (అను చరామసి) సేవించుచున్నాము.॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-తమ ఆత్మను ఉత్తమ బుద్ధిమత్తత్వముగనొనర్చియే మనుష్యులు ఉన్నతి నొనర్చుకొనగలుగుదురు.॥ ౧ ॥

1579. With all Thy saving helps assist us, O Lord of wisdom and action; We follow Thee as Giver of glorious bliss, Thee Hero, Finder out of wealth (material and spiritual). || 1 ||

౧౫౮౦.ఋషిః - భర్గః ప్రాగాథః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మానం స్తౌతి ప్రార్థయతే చ.

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౫౮౦. పా రో అశ్వస్య పురుకృద్గవామస్యుత్సో దేవ హిరణ్యయః ।
౨ ౩౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
న కిర్హి దానం పరివర్ధిషత్ త్వే యద్యద్యామి తదాభర॥౨॥

౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ర
ప.వి:- పారః । అశ్వస్య । పురుకృత్ - పురు - కృత్ । గవామ్ । అసి । ఉత్సః-
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
ఉత్ - సః । దేవ । హిరణ్యయః । న । కిః । హి । దానమ్ । పరివర్ధిషత్ - పరి - వ
౨ర ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩
ర్ధిషత్ । త్వేఇతి । యద్యత్ - యత్ - యత్ । యామి । తత్ । ఆ । భర ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే ఇన్ద్ర! హే పరమైశ్వర్యశాలిన్ జగదీశ్వర! త్వమ్ **అశ్వస్య** ఆదిత్యస్య ప్రాణస్య వా **పౌరః** పూరయితా, **గవామ్** సూర్యకిరణానాం పృథివీనామ్ ఇన్ద్రియాణాం ధేనూనాం వా **పురుకృత్** బహుకృత్ **అసి** విద్యసే. హే **దేవ** దానాదిగుణయుక్త! త్వం సమ్పదామ్ **హిరణ్యయః** జ్యోతిర్మయః **ఉత్సః** స్రోతః అసి. **త్వే** త్వయి విద్యమానమ్ **దానమ్** దానగుణమ్ **న కిః హి** న కశ్చిదపి **పరి మర్ధిషత్** హింసితుం శక్నోతి. అతః, అహమ్ **యత్ యత్** యత్ కిఞ్చిదపి **యామి** యాచామి. [యామి ఇతి యాఞ్చా కర్మసు పఠితమ్. నిఘం...3 । ౧౯.] **తత్** తత్ సర్వమ్ **ఆ భర** మహ్యమ్ ఆహర. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- పరమాత్మనః కృపయా స్వపురుషార్థేన చ మనుష్యః సర్వామపి దివ్యాం లౌకికీం చ సమ్పదం ప్రాప్తుం శక్నోతి. ॥ ౨ ॥

౧౫౮౦. ఈ మంత్రములో పరమాత్మస్తుతి మరియు ప్రార్థన విషయము కలదు.

పదార్థము :- ఓ ఇంద్రా! పరమైశ్వర్యశాలివగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (అశ్వస్య) సూర్యుడు, లేక ప్రాణములను (పౌరః) పూర్ణమొనర్చునట్టి (గవామ్) సూర్యకిరణములు, భూములు, ఇంద్రియములు, లేక ధేనువులను (పురుకృత్) అతిగా వృద్ధినొందించువాడవై (అసి) ఉన్నావు (దేవ) దానము మున్నగు గుణములతో నిండియున్నవాడా! నీవు సంపదల (హిరణ్యయః) జ్యోతిర్మయుడవై (ఉత్సః) యున్నావు (త్వే) నీయందు విద్యమానమైయున్న (దానమ్) దానగుణములను (న కిః హి) ఎవ్వరును (పరి మర్ధిషత్) నష్టమొనర్చజాలరు. కావున నేను (యత్ యత్) ఏవేవి (యామి) నిన్ను యాచించెదనో (తత్) అవి (ఆ భర) నాకు ప్రదానమొనర్చుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని కృప మరియు తన పురుషార్థముచే మనుష్యులు సమస్త దివ్య మరియు లౌకిక సంపదలను పొందగలుగుదురు.॥ ౨ ॥

1580. O God, Thou art the Increaser of our horse - like power of action and the Multiplier of our kine - like power of the organs of knowledge. Thou art full of refulgence and source of peace. None can impair Thy gift. Bring me whatever I ask for, O Lord. || 2 ||

౧౫౮౧. ఋషిః-భర్గః ప్రాగాథః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః-మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౪౦ క్రమాఙ్కే పరమేశ్వరం రాజానం చ సమ్బోధితా. అత్ర యోగసాధనారతః కశ్చిత్సాధకః పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౨ఉ 3 ౧౨ 3౨ఉ 3 ౧౨
౧౫౮౧. త్వం హ్యేహి చేరవే విదా భగం వసుత్తయే ।
౧౨ 3 ౧౨ 3 ౨3 ౧౨
ఉద్వావృషస్వ మఘవన్ గవిష్టయ ఉదిన్ద్రాశ్వమిష్టయే ॥ ౧ ॥

ప.వి:- త్వమ్ హి । ఆ । ఇహి । చేరవే । విదాః । భగమ్ । వసుత్తయే । ఉత్। వావృషస్వ । మఘవన్ । గవిష్టయే - గో - ఇష్టయే । ఉత్ । ఇన్ద్ర । అశ్వమిష్టయే - అశ్వమ్ - ఇష్టయే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** పరమైశ్వర్యశాలిన్ పరమాత్మన్! **త్వం హి** త్వం ఖలు **చేరవే** యోగాభ్యాసినే మహ్యమ్ **ఏహి** ఆగచ్ఛ. **వసుత్తయే** వసుదత్తయే యోగైశ్వర్యదానేచ్ఛుకాయ మహ్యమ్ **భగమ్** యోగైశ్వర్యమ్ **విదాః** లమ్భయ. హే **మఘవన్** దానవన్! త్వమ్ **గవిష్టయే** గవామ్ అధ్యాత్మ ప్రకాశకిరణానామ్ ఇచ్ఛవే మహ్యమ్ **ఉద్వావృషస్వ** అధ్యాత్మప్రకాశకిరణానామ్ ఉత్సిఞ్చ. **అశ్వమిష్టయే** అశ్వం ప్రాణమ్ ఇచ్ఛతి యః తస్మై మహ్యమ్ **ఉద్వావృషస్వ** ప్రాణబలమ్ ఉత్సిఞ్చ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరం ప్రతిధ్యానేన యోగాభ్యాసీ జనః ప్రాణానామూర్ధ్వారోహణం కుర్వన్ వివిధాన్ అధ్యాత్మప్రకాశాన్ వివిధా యోగసిద్ధీశ్చ లబ్ధుం పారయతి. ॥ ౧ ॥

(చేరవే) పరిచారకాయ జ్ఞానినే భక్తాయ చర గతావితిధాతోః (అశ్వః) వీర్యమ్ వీర్యం వా అశ్వః. శ. ౨ । ౧ । ౪ । ౨౩-౨౪ (భగమ్) యోగైశ్వర్యమ్.॥ ౧ ॥

౧౫౮౧. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౧౪౦వ మంత్రమే. దీనిపై పరమేశ్వరుడు మరియు రాజునుగురించి వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇపుడిచ్చట యోగసాధన విషయుము ఈశ్వరునిగూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) పరమైశ్వర్యవంతుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (త్వం హి) నీవు (చేరవే) యోగాభ్యాసినగు నాకొరకు ఇచ్చటికి (ఏహి) రమ్ము (వసుత్తయే) యోగ ఐశ్వర్యములను దానమొనర్చి ఇచ్చగల నాకొరకు (భగమ్) యోగైశ్వర్యములను (విదాః) ప్రాప్తింపజేయుము (మఘవన్) ఓ దానశీలుడా! నీవు (గవిష్టయే) అధ్యాత్మ ప్రకాశకకిరణములను దానమొనర్చి ఇచ్ఛగల నాకొరకు ఐశ్వర్యముల కిరణములను కోరునట్టి నాపై (ఉద్ వావృషస్వ) అధ్యాత్మప్రకాశకకిరణములను సేచనమొనర్చుము (అశ్వమిష్టయే) ప్రాణములపై ఇచ్ఛగల నాపై (ఉద్ వావృషస్వ) ప్రాణశక్తియొక్క వర్షమును కురిపించుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరునియెడ ధ్యానముచే యోగాభ్యాసమొనర్చు మనుష్యులు ప్రాణములను పైకి ఎక్కించుచు అనేక విధములగు ఆధ్యాత్మిక ప్రకాశములను మరియు వివిధములగు యోగసిద్ధులను పొందగలుగుదురు.॥ ౧ ॥

1581. O God ! come to the wise worshipper in order to grant him more wealth of wisdom. Shower on him peace and bliss, so that he may attain true knowledge and develop vitality in order to have communion with Thee. Grant him also the spiritual wealth of Yoga. || 1 ||

౧౫౮౨. ఋషిః – భర్గః ప్రాగాథః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః – పఞ్చమః.

అథ పునరపి పరమాత్మానం సమ్బోధయతి.

౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
౧౫౮౨. త్వం పురూ సహస్రాణి శతాని చ యూథా
3 ౧ ౨ ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3
దానాయ మంహసే । ఆ పురన్దరం చక్రుమ
౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
విప్ర వచస ఇన్ద్రం గాయన్తోఽవసే ॥౨॥

౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
ప.విః– త్వమ్ । పురు । సహస్రాణి । శతాని । చ । యూథా । దానాయ ।
3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర
మంహసే । ఆ । పురన్దరమ్ – పురమ్ – దరమ్ । చకృమ । విప్రవచసః – విప్ర–
3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర
వచసః । ఇన్ద్రమ్ । గాయన్తః । అవసే ॥ ౨ ॥

పదార్థః– హే ఇన్ద్ర! హే పరమైశ్వర్యశాలిన్ పరమాత్మదేవ! **త్వమ్** పరమదానీ త్వమ్ **పురూ** పురూణి బహూని **సహస్రాణి** సహస్ర - సంఖ్యాకాని, **శతాని చ** శత - సహస్రాణి చ, లక్షసంఖ్యాకాని ఇత్యర్థః **యూథా** గోయూథాని అధ్యాత్మప్రకాశ సమూహాన్ **దానాయ** అన్యేభ్యః ప్రదానాయ **మంహసే** యోగాభ్యాసిభ్యః అస్మభ్యమ్ దదాసి. [మంహతిర్దాన కర్మా. నిఘం ...3 । ౨౦.] **విప్రవచసః** ప్రాజ్ఞవచనాః వయమ్ **గాయన్తః** స్తుతిం కీర్తయన్తః **అవసే** రక్షార్థమ్ **పురన్దరమ్** విపత్పురీణాం విదారయితారమ్ **ఇన్ద్రమ్** వీరం త్వామ్ **ఆ చకృమ** స్వకీయం సఖాయం కుర్మః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః– నిరన్తరం యోగాభ్యాససాధనయా పరమాత్మధ్యానేన ప్రణవజపాదినా చానన్త- ప్రకాశ సమూహాః పురతః సమాయాన్తి యేషాం చాకచక్యేన చమత్కృతః సాధకః పరమాం స్థితిం లభతే.॥ ౨ ॥

౧౫౮౨. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మనుగూర్చి సంబోధించబడినది.

పదార్థము :– ఓ ఇంద్ర! ఓ పరమైశ్వర్యశాలివగు పరమాత్మదేవా! (త్వమ్) పరమదాతవగు నీవు (పురూ) అనేక (సహస్రాణి) వేలాది (శతాని సహస్రాణి చ) మరియు వందలు, వేలు, అనగా లక్షల (యూథా) గొవులమందలను అనగా అధ్యాత్మప్రకాశముయొక్క గుంపులను (దానాయ) ఇతరులకిచ్చుటకొరకు యోగాభ్యాసులమగు మాకొరకు (మంహసే) ఇచ్చుచుందువు (విప్రవచసః) బుద్ధిపూర్వక వచనములు గలవాడా! మేము (గాయన్తః) నీ స్తుతిని గురించిన గానముల నొనర్చుచు

(అవసే) రక్షణకొరకు (పురన్దరమ్) ఆపదలరూప నగరములను ముక్క చెక్కలుగ నొనర్చునట్టి (ఇన్ద్రమ్) నీరుడవగు నిన్ను (ఆ చక్రుమ) మా మిత్రునిగ నొనర్చుకొందుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- నిరంతరము యోగాభ్యాస సాధనచే, పరమాత్మ ధ్యానముచే, ప్రణవజపము మున్నగువానిచే అనంత ప్రకాశసమూహములు ఎదుటికి వచ్చి చేరును. వాని తళుకుబెళుకులచే చమత్కృతుడైన సాధకుడు పరమస్థితిని సాధించుకొనగలుగును.॥ ౨ ॥

1582. O God! Thou bestowest on the institutors of sacrifices and Thy devotees, many hundreds and thousands of gifts (Spiritual as well as material). We who sing at the top of our voice, noble words of praise to procure Thy aid, bring Thee, the Destroyer of the cities of bodies by giving us emancipated state. [We always meditate upon Thee]. || 2 ||

౧౫౮౩. ఋషిః - సోభరిః కాణ్వః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ४४ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ స్తుతి విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర యుగపత్ పరమాత్మానమాచార్యం చోద్దిశ్య బ్రూతే.

౨ఉ ౩ ౧౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౫౮౩. యో విశ్వా దయతే వసు హోతా మన్ద్రో జనానామ్ ।
౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
మధోర్న పాత్రా ప్రథమాన్యస్మై ప్ర స్తోమా యన్త్యగ్నయే ॥౧॥

౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:- యః । విశ్వా । దయతే । వసు । హోతా । మన్ద్రః । జనానామ్ । మధోః ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
న । పాత్రా । ప్రథమాని । అస్మై । ప్ర । స్తోమాః । యన్తు । అగ్నయే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హోతా బ్రహ్మణ్డయజ్ఞస్య శిక్షాయజ్ఞస్య వా సమ్పాదకః, **జనానామ్** మనుష్యాణామ్ **మన్ద్రః** ఆనన్దజనకః **యః** పరమాత్మా ఆచార్యో వా **విశ్వా వసు** విశ్వాని వసూని సర్వాణి ఆధ్యాత్మికాని ధనాని విద్యాధనాని వా **దయతే** దదాతి. **అస్మై అగ్నయే** ఏతాదృశాయ అగ్రనాయకాయ పరమాత్మనే ఆచార్యాయ వా **ప్రథమాని** శ్రేష్ఠాని **మధోః పాత్రా న** మధునా పూర్ణాని పాత్రాణి ఇవ **స్తోమాః** ధన్యవాదవచనాని **ప్ర యన్తు** ప్రగచ్ఛన్తు. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా పరమేశ్వరః పురుషార్థినే భౌతికాన్యాధ్యాత్మికాని చ ధనాని దదాతి తథాఽఽచార్యః శిష్యేభ్యో విద్యాధనాని ప్రయచ్ఛతీతి తౌ సర్వైరభినన్దనీయౌ. ॥ ౧ ॥

దయతే - దదాతి దయ - దానగతిరక్షణహింసాఽఽదానేషు, ప్రాణా - వసవః. ప్రాణాహీదం సర్వం వస్వాదదతే (జైమినీయబ్రా. ౪ । ౨ । ౩). ॥ ౧ ॥

౧౫౮౩. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౪౪వ మంత్రమున పరమాత్మ స్తుతివిషయములో చేయబడినది. ఇప్పుడిచ్చట పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులిరువురును లక్ష్యమునందుంచుకొని వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(హోతా) బ్రహ్మండయజ్ఞము లేక శిక్షణయజ్ఞముల కర్తలగు (జనానామ్) మనుష్యులను (మన్ద్రః) ఆనందమునిచ్చునట్టి (యః) ఏ పరమేశ్వరుడు, లేక ఆచార్యుడు (విశ్వావసు) సమస్త ఆధ్యాత్మిక ధనముల లేక విద్యాధనముల (దదాతి) దాతలైయుందురు. (అస్మై అగ్నయే) అట్టి అగ్రనాయకులగు పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులకొరకు (ప్రథమాని) శ్రేష్ఠమగు (మధోః పాత్రా న) మధుపూర్ణ పాత్రలవంటి (స్తోమాః) ధన్యవాదవచనములను (ప్ర యన్తు) చేర్చిదముగాక ! ॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరు డెటుల పురుషార్థులకు భౌతిక మరియు ఆధ్యాత్మిక ధనములను ప్రదానమొనర్చుచుండునో, అటులనే ఆచార్యులు శిష్యులకు విద్యాధనము నిచ్చుచుండును. కావున వారిరువురును అందరిచే అభినందించదగినవారై యున్నారు.॥ ౧ ॥

1583. God bestows all wealth (material and spiritual) and protects all beings. He is most generous and giver of true delight to righteous people. Let these primeval Vedic songs go forth to that Supreme Leader, like vessel filled with honey to distinguished guests. (Let us utter words full of sweetness like the vessels of honey which are offered to venerable guests.) || 1 ||

౧౫౮౪. ఋషిః - సోభరిః కాణ్వః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునరపి పరమాత్మానమాచార్యం చాహ.

౨౩ ౨ ౩౨ ౩క౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨

౧౫౮౪. అశ్వం న గీర్భి రథ్యం సుదానవో మర్మృజ్యన్తే దేవయవః ।

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨

ఉభే తోకే తనయే దస్మ విశ్పతే పర్షి రాధో మఘోనామ్ ॥౨॥

ప.విః– అశ్వమ్ । న । గీర్భిః । రథ్యమ్ । సుదానవః - సు - దానవః । మర్మృజ్యన్తే । దేవయవః । ఉభే ఇతి । తోకే ఇతి । తనయే । దస్మ । విశ్పతే । పర్షి । రాధః । మఘోనామ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ప్రథమః** పరమాత్మపరః. **దేవయవః** దివ్యగుణాన్ కామయమానాః **సుదానవః** శోభనం యథాస్యాత్తథా ఆత్మసమర్పణకారిణః ఉపాసకాః. [దదాతీతి దానుః. దదాతేః 'దాభాభ్యాం నుః'. ఉ... 3 । 32 ఇత్యనేన నుః ప్రత్యయః.] **రథ్యమ్ అశ్వం న** రథస్య వోఢారం తురగమివ **రథ్యమ్** బ్రహ్మాణ్డరథస్య వోఢారమ్ పరమాత్మానమ్ **గీర్భిః** స్తుతివాగ్భిః **మర్మృజన్తే** అలఙ్కుర్వన్తి ప్రార్థయన్తే చ యత్ - హే **దస్మ** దర్శనీయ **విశ్పతే** ప్రజాపతే పరమాత్మన్! త్వమ్ అస్మాకమ్ **తోకే తనయే** పుత్రే పౌత్రే చ **ఉభే** ఉభయస్మిన్ **మఘోనామ్** ధనినామ్ **రాధః** ధనమివ, ఇతి లుప్తోపమమ్, **రాధః** అధ్యాత్మధనం భౌతికధనం సాఫల్యం చ **పర్షి** సిఞ్చ.

ద్వితీయః ఆచార్యపరః. **దేవయవః** స్వకీయపుత్రాన్ దేవాన్ విదుషః కామయమానాః **సుదానవః** శుభదానకారిణః గృహస్థాః జనాః **రథ్యమ్ అశ్వం న** రథస్య వోఢారం తురగమివ **రథ్యమ్** విద్యారథస్య వోఢారమ్ ఆచార్యమ్ **గీర్భిః** ప్రశంసావచనైః **మర్మృజ్యన్తే** అతిశయేన అలఙ్కుర్వన్తి. కథయన్తి చ యత్. హే **దస్మ** దోషాణాం వినాశక! హే **విశ్పతే** విశాం ప్రజానాం పతే పాలక ఆచార్య! త్వమ్ అస్మాకమ్ **తోకే తనయే** పుత్రే పౌత్రే చ **ఉభే** ఉభయస్మిన్ **మఘోనామ్** విద్యాధనేన ధనవతాం గురూణామ్ **రాధః** విద్యారూపం ధనమ్ **పర్షి** సిఞ్చ, బహులతయా ప్రయచ్ఛేత్యర్థః. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః శ్లేషశ్చ. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- పరమాత్మన ఆచార్యస్య చ కృపయాఽస్మాకం సన్తానాః పరమేశ్వరపూజకాః పురుషార్థినో విద్యావన్తో ధార్మికాశ్చ స్యుః. ॥ ౨ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే గురుశిష్యయోః పరమాత్మజీవాత్మనోర్మానవోద్బోధనస్య చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సఙ్గతిర్వేద్యా.

౧౫౧౪.ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయము వ్యాఖ్యానించబడినది.

పదార్థము :-మొదట పరమాత్మపక్షములో :- (దేవయువః) దివ్యగుణములను కోరునట్టి (సుదానవః) ఉత్తమముగ ఆత్మసమర్పణమొనర్చునట్టి ఉపాసకులు (రథ్యమ్ అశ్వం న) రథమును లాగునట్టి అశ్వములవలె (రథ్యమ్) బ్రహ్మాండరథమును లాగునట్టి పరమాత్మను (గీర్భిః) స్తుతివాణులచే (మర్మృజ్యన్తే) అలంకృతమొనర్చెదరు. మరియు ప్రార్థన చేయుచుందురు. అనగా (దస్మ) దర్శనీయుడవగు (విశ్పతే) ప్రజాపతివగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు మా (తోకే తనయే) పుత్రపౌత్రాదులు (ఉభే) ఉభయులందు (మఘోనామ్) ధనికుల (రాధః) ధనములవంటి (రాధః) ఆధ్యాత్మిక ధనములను, భౌతికధనములను మరియు సఫలత్వములను (పర్షి) సేచనమొనర్చుము. అనేక రూపములుగ ప్రదానమొనర్చుము.

రెండవది ఆచార్యుల పక్షములో:- (దేవయువః) తమ సంతతిని విద్వాంసులనుగ నొనర్చదలచుచు (సుదానవః) ఉత్తమ దాతలగు గృహస్థులు (రథ్యమ్ అశ్వం న) రథమును లాగునట్టి అశ్వములవలె (రథ్యమ్) విద్యారూప రథమును నడుపునట్టి ఆచార్యులను (గీర్భిః) ప్రశంసవచనములతో (మర్మృజ్యన్తే) అలంకరించెదరు. మరియు 'ఓ (దస్మ) దోషములను దూరమొనర్చునట్టి, (విశ్పతే) శిష్యులవంటి ప్రజలపాలకుడవగు ఓ ఆచార్యా! నీవు మా (తోకే తనయే) పుత్రులు, పౌత్రులు (ఉభే) ఉభయులలో (మఘోనామ్) విద్యాధనముల స్వాములగు గురుజనముల (రాధః) విద్యారూప ధనములను (పర్షి) సేచనమొనర్చుము. అనేకరూపములలో ప్రదానమొనర్చుము' అని ప్రార్థించెదరు.॥ ౨ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమా మరియు శ్లేషాలంకారములు గలవు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల కృపచే మన సంతానములు పరమాత్మపూజకులు, పురుషార్థులు, విద్వాంసులు మరియు ధార్మికులుగ వెలుగొందవలెను.॥ ౨ ॥

ఈ ఖండములో గురుశిష్యుల, పరమాత్మ జీవాత్మల మరియు మనుష్యుల ఉద్బోధన విషయము లుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము కలదు.

పదహారవ అధ్యాయమందలి మొదటిఖండము సమాప్తమైనది.

1584. O Lord. The devotees being bounteous givers and desirous of becoming enlightened truthful persons, deck Thee Who art Omnipresent and Adorable with their songs as the men would adorn a chariot horse. O Destroyer of all misery, Lord of men, rain down then both on our sons and grandsons the wealth (spiritual as well material) of the people who possess it abundantly. || 2 ||

౧౫౮౫. ఋషిః – శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా – వరుణః । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

పరమాత్మా రాజాఽఽచార్యశ్చ ప్రార్థ్యతే.

౧౫౮౫. ఇమం మే వరుణ శ్రుధీ హవమద్యా చ మృడయ ।
త్వామవస్యురా చకే ॥ ౧ ॥

ప.వి:– ఇమమ్ । మే । వరుణ । శ్రుధి । హ వ మ్ । అద్య – అ– ద్య । చ । మృడయ । త్వామ్ । అవస్యుః । ఆ । చకే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **వరుణ** దోషనివారక వరణీయ పరమాత్మన్ రాజన్ ఆచార్య వా! **ఇమం మే హవమ్** ఏతద్ మదీయమ్ ఆహ్వానమ్ **శ్రుధి** శృణు. [శృణోతేః 'శ్రుశృణు పృకృవృభ్యశ్ఛన్దసి. అ... ౬ । ౪ । ౧౦౨ ఇతి హేర్ధి రాదేశః. సంహితాయామ్ 'అన్యేషామపి దృశ్యతే' అ... ౬ । ౩ । ౧౩౭ ఇతి దీర్ఘః.] **అద్య** అస్మిన్‌దినే **మృడయ చ** సుఖయ చ. [సంహితాయామ్ అఘా ఇత్యత్ర 'నిపాతస్య చ'అ. ౬ । ౩ । ౧౩౬ ఇతి దీర్ఘః.] **అవస్యుః** త్వద్రక్షణేచ్ఛుః అహమ్. [అవః రక్షణమ్ ఆత్మనః కామయతే ఇతి అవస్యుః, క్యచి 'క్యాచ్ఛన్దసి' అ...౩।౨।౧౭౦ ఇతి ఉః ప్రత్యయః.] **త్వామ్** పరమాత్మానం రాజానమ్ ఆచార్యం వా **ఆచకే** కామయే. [ఆచకే ఇతి కాన్తికర్మా. నిఘం ౨ । ౬.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః-మనుష్యైర్యథాయోగ్యం పరమాత్మానం రాజానమాచార్యం చ సంప్రార్థ్య స్వకీయాన్ దోషాన్ నివార్య సద్గుణాన్ సత్కర్మాణి చ స్వీకృత్యోత్కర్షః సమ్పాదనీయః. ॥ ౧ ॥

౧౫౮౫. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ, రాజు మరియు ఆచార్యులు ప్రార్థించబడినారు.

పదార్థము :-(వరుణ) దోషనివారకులగు ఓ పరమాత్మా, రాజా మరియు ఆచార్యులారా! (ఇమం మే హవమ్) ఈ నాయొక్క పిలుపును (శ్రుధి) వినుడు మరియు (అద్య) నేడు నన్ను (మృడయ చ) ఆనందపరచుడు (అవస్యుః) మీ రక్షణముకోరు నేను (త్వామ్) మిమ్ము (ఆచకే) కోరుచున్నాను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-మనుష్యులు యథాయోగ్యముగా పరమాత్మ, రాజు మరియు ఆచార్యులను ప్రార్థించి తమ దోషములను నివారించుకొని సద్గుణములు మరియు సత్కర్మలను స్వీకరించి ఉన్నతినొందవలెను.॥౧॥

1585. Hear this my call O God (the Most Acceptable) and show Thy gracious love to - day. Desiring protection and knowledge, I long for Thee. || 1 ||

౧౫౮౬. ఋషిః - సుకక్షః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునర్జగదీశ్వరం నృపతిమాచార్యం చ ప్రార్థయతే.

౧ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౫౮౬. కయా త్వం న ఊత్యాభి ప్ర మన్దసే వృషన్ ।
౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
కయా స్తోతృభ్య ఆ భర ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.విః- కయా । త్వమ్ । నః । ఊత్యా । అభి । ప్ర । మన్దసే । వృషన్ । కయా ।
౩ ౧ ౨ ౩
స్తోతృభ్యః । ఆ । భర ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **వృషన్** కామవర్షక విఘ్నవిదారక జగదీశ్వర, రాజన్ ఆచార్య వా! **త్వమ్** త్వమేవ **కయా** సుఖజనికయా. [కమ్ ఇతి సుఖనామ. నిఘం ...౩ । ౬.] **ఊత్యా** రక్షయా **నః అభి** అస్మాన్ అభిముఖీభూయ **ప్ర మన్దసే** ప్రకృష్టతయా ఆనన్దయసి. [మది స్తుతిమోదమదస్వప్నకాన్తిగతిషు, భ్వాదిః.] **కయా** తయైవ సుఖజనయిత్ర్యా రక్షయా, త్వమ్ **స్తోతృభ్యః** త్వద్గుణకర్మస్వభావకీర్తకేభ్యః **ఆభర** మోదమ్ ఆహర. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరో నృపతిరాచార్యశ్చాఽవిద్యాదుఃఖదుర్గుణదుర్వ్యసనసపత్నాదిభ్యో యద్యస్మాన్ సమ్యగ్ రక్షేయుస్తదా వైయక్తికీ సామాజికీ చ మహత్యున్నతిర్భవితుమర్హతి. ॥ ౧ ॥

౧౫౮౬. ఈ మంత్రములో మరల పైవిషయముల వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- (వృషన్) మనోరథములను పూర్ణమొనర్చునట్టి, జీవనమార్గమందలి విఘ్నములను తొలగించునట్టి ఓ జగదీశ్వరా, రాజా మరియు ఆచార్యా! (త్వమ్) మీరుమాత్రమే (కయా) సుఖదాయకమగు (ఊత్యా) రక్షణద్వారా (నః అభి) మాకు అభిముఖులుగనై (ప్ర మన్దసే) మమ్ము ఉత్తమరీతిలో ఆనందపరచెదరు. (కయా) ఆ సుఖదాయకమగు రక్షణద్వారానే మీరు (స్తోతృభ్యః) మీ గుణ కర్మ స్వభావముల కీర్తన మొనర్చునట్టి స్తోతలకు (ఆభర) ఆనందమును ప్రసాదించుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుడు, రాజు మరియు ఆచార్యుడు, అవిద్య (అజ్ఞానము) దుఃఖములు, దుర్గుణములు, దుర్వ్యసనములు, శత్రువులు మున్నగువానినుండి ఒకవేళ మారక్షణ చేయుచుండినచో మేము వైయక్తిక మరియు సామాజిక మహోన్నతిని పొందగలము.॥ ౧ ॥

1586. O Showerer of felicity! Thou delightest us with the protection which is joyful. With that joyful succour, bring happiness and bliss to persons who chant Thy praises. || 1 ||

౧౫౮౭. ఋషిః – మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః – మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౪౯ క్రమాఙ్కే

జగదీశ్వరనృపత్యోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర యజ్ఞసాఫల్యాయ జగదీశ్వర ఆహూయతే.

౧౫౮౭. ఇన్ద్రమి ద్దేవతాతయ ఇన్ద్రం ప్రయత్యధ్వరే ।

ఇన్ద్రం సమీకే వనినో హవామహ ఇన్ద్రం ధనస్య సాతయే ॥౧॥

ప.విః– ఇన్ద్రమ్ । ఇత్ । దేవతాతయే । ఇన్ద్రమ్ । ప్రయతి – ప్ర – యతి । అధ్వరే ।
ఇన్ద్రమ్ । సమీకే । సమ్ । ఈకే । వనినః । హవామహే । ఇన్ద్రమ్ । ధనస్య । సాతయే ॥౧॥

పదార్థః- **ఇన్ద్రమ్ ఇత్** జగదీశ్వరమేవ **దేవతాతయే** యజ్ఞారమ్భాయ. [దేవతాతా ఇతి యజ్ఞనామసు పఠితమ్. నిఘం ...3 । ౧౭.] **ఇన్ద్రమ్** జగదీశ్వరమేవ **అధ్వరే** యజ్ఞే **ప్రయతి** ప్రవృత్తే సతి, **ఇన్ద్రమ్** జగదీశ్వరమేవ **సమీకే** యజ్ఞే సమాప్తే సతి, **ఇన్ద్రమ్** జగదీశ్వరమేవ **ధనస్య** యజ్ఞఫలస్య **సాతయే** ప్రాప్తయే **వనినః** భక్తిమన్తో వయమ్ **హవామహే** ఆహ్వయామః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- **అగ్నిహోత్రాదారభ్యాశ్వమేధపర్యన్తో దేవపూజాసంగతీకరణదానాత్మకో వాయోఽపి యజ్ఞ ఆయోజ్యతే తత్ర సదాపరమేశ్వరస్య స్మరణేన స ఫలవాన్ జాయతే.॥ ౧ ॥**

(దేవతాతయే) యజ్ఞాయ దేవైః స్తోతృభిః తాయతే వితార్యత ఇతి దేవతాతిర్యజ్ఞస్తస్మై దేవ తాతేతియజ్ఞనామ (నిఘం. ౬-౧౭) (సమీకే) సమ్యగ్‌జాతే-సమ్ప్రాప్తే అథవా సంగ్రామే సమీకమితి సంగ్రామ నామ (నిఘం. ౨ । ౧౭) (సాతయే) సంవిభాగాయ దానాయ షణ-సంభక్తౌ షను-దానే (వనినః) భక్తాః వన సంభక్తావితి ధాతోః.॥ ౧ ॥

౧౫౮౭. ఈ మొదటిఋచ పూర్వార్చికయందలి ౨౪౯వ మంత్రము. దీనికచ్చట జగదీశ్వరుడు మరియు రాజు విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట యజ్ఞసఫలతకొరకు జగదీశ్వరునాహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రమ్ ఇత్) జగదీశ్వరుని మాత్రమే (దేవతాతయే) యజ్ఞప్రారంభముకొరకు (ఇన్ద్రమ్) జగదీశ్వరుని మాత్రమే (అధ్వరే) యజ్ఞము (ప్రయతి) ప్రవృత్తమగుటతోనే (ఇన్ద్రమ్) జగదీశ్వరుని మాత్రమే (సమీకే) యజ్ఞ సమాప్తియగుటతోనే (ఇన్ద్రమ్) ఆ జగదీశ్వరుని మాత్రమే (ధనస్య) యజ్ఞఫల (సాతయే) ప్రాప్తికొరకు (వనినః) భక్తియందు తన్మయులమై మేము (హవామహే) పిలిచికొనుచుందుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-అగ్నిహోత్రము మొదలుకొని అశ్వమేధపర్యంతము, లేక దేవపూజ, సంగతీకరణము మరియు దానరూపముగు ఏ యజ్ఞములు ఆయోజనమొనర్పబడునో వానియందు ఎల్లప్పుడును పరమేశ్వరుని స్మరణయందుంచుకొనినచో అవి సంపూర్ణముగ సఫలమగుచుండును.॥ ౧ ॥

1587. We invoke the Lord alone in order to perform a sacrifice. We invoke Him when a non-violent sacrifice is going on; We invoke the Lord while finishing the sacrifice or engaged in a battle against the wicked. We devotees invoke Him while distributing wealth or giving it in charity. || 1 ||

౧౫౮౮.ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) ॥ స్వరః - పఞ్చమః.

అథ జగదీశ్వరస్య మహిమానమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౫౮౮. ఇన్ద్రో మహ్నా రోదసీ పప్రథచ్ఛవ ఇన్ద్రః సూర్యమరోచయత్।

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨
ఇన్ద్రే హ విశ్వా భువనాని యేమిర ఇన్ద్రే స్వానాస ఇన్దవః ॥౨॥

౧౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:- ఇన్ద్రః । మహ్నా । రోదసీ ఇతి । పప్రథత్ । శవః । ఇన్ద్ర । సూర్యమ్।
౩ ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౧౨
అరోచయత్ । ఇన్ద్రే । హ । విశ్వా । భువనాని । యేమిరే । ఇన్ద్రే । స్వానాసః।
౧౨ర
ఇన్దవః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ఇన్ద్రః జగదీశ్వరః **మహ్నా** స్వమహిమ్నా **రోదసీ** ద్యావాపృథివ్యౌ **శవః** తయోర్బలం చ **పప్రథత్** విస్తారితవానస్తి **ఇన్ద్రః** జగదీశ్వర ఏవ **సూర్యమ్** ఆదిత్యమ్ **అరోచయత్** భాసితవానస్తి. **ఇన్ద్రే హ** జగదీశ్వరస్య ఆశ్రయ ఏవ **విశ్వా భువనాని** సర్వే లోకా **యేమిరే** నియన్త్రితాః సన్తి. **ఇన్ద్రే** జగదీశ్వరస్య ఆశ్రయ ఏవ **స్వానాసః** ప్రవహమానాః **ఇన్దవః** ఆపః. [ఇన్దురిత్యుదకనామసు పఠితమ్. నిఘం ...౧ । ౧౨.] **యేమిరే** నియన్త్రితాః సన్తి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-గ్రహోపగ్రహసూర్యనక్షత్రనీహారికాదయః సర్వేఽపి లోకాః జగత్స్రష్టుః పర- మేశ్వరస్యైవ మహిమ్నాధారితా నియన్త్రితాశ్చ తిష్ఠన్తి. ॥ ౨ ॥

౧౫౮౮. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ వర్ణన కలదు.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రః) పరమేశ్వరుడు (మహ్నా) తన మహిమచే (రోదసీ) ద్యులోక, పృథివీలోకముల మరియు (శవః) వానిశక్తులను (పప్రథత్) వ్యాప్తపరచినాడు (ఇన్ద్రః) ఆ పరమాత్మయే (సూర్యమ్) సూర్యుని (అరోచయత్) ప్రకాశపరచినాడు (ఇన్ద్రేహ) పరమాత్మ ఆశ్రయమునందే (విశ్వా భువనాని) సకలలోకములు (యేమిరే) నియంత్రణమందున్నవి (ఇన్ద్రే) జగదీశ్వరుని ఆశ్రయమందే (స్వానాసః) ప్రవహించుచున్న (ఇన్దవః) జలములు (యేమిరే) నియంత్రణమునందుండి ప్రాణులను కాపాడుచున్నవి.॥౨॥

భావార్థము :- గ్రహములు, ఉపగ్రహములు సూర్యుడు, నక్షత్రములు, నీహారికలు మున్నగు సకలలోకములు జగత్స్రష్టయగు పరమేశ్వరుని మహిమచేతనే ధారితము మరియు నియంత్రితమై నిలిచియున్నవి.॥ ౨ ॥

1588. With might hath God spread our heaven and earth, with power hath God lighted up the sun. In God are all creatures closely held; On Him rely all devotees of moonlike nature leading pure and noble lives. || 2 ||

౧౫౮౯. ఋషిః – విశ్వకర్మా భౌవనః । దేవతా – విశ్వకర్మా । ఛన్దః – త్రిష్టుప్ । స్వరః – ధైవతః.

అస్మిన్నేకర్చే సూక్తే స్వకీయోఽన్తరాత్మా ప్రోద్బోధ్యతే.

౧౫౮౯. విశ్వకర్మన్ హవిషా వావృధానః స్వయం యజస్వ
తన్వా౩ం స్వాహితే । ముహ్యన్త్వన్యే అభితో
జనాస ఇహాస్మాకం మఘవా సూరిరస్తు ॥ ౧ ॥

ప.వి:– విశ్వకర్మన్ – విశ్వ – కర్మన్ । హవిషా । వావృధానః । స్వయమ్ । యజస్వ । తన్వమ్ । స్వా । హి । తే । ముహ్యన్తు । అన్యే – అన్ –యే । అభితః । జనాసః । ఇహ । అస్మాకమ్ । మఘవా । సూరిః । అస్తు ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **విశ్వకర్మన్** విశ్వేషాం శారీరికాణాం కర్మణాం కర్తః జీవాత్మన్! **హవిషా** సద్గుణాధానేన **వావృధానః** వృద్ధః త్వమ్ **స్వయమ్** స్వయమేవ **తన్వమ్** తనూమ్ **యజస్వ** యజ్ఞకర్మసు నియోజయ, **హి** యతః, సా **తే** తవ **స్వా** స్వకీయా వర్తతే, తత్ర తవాధికారోఽస్తి. **అభితః** సర్వతః స్థితాః **అన్యే** ఇతరే **జనాసః** జాతాః బాహ్యా ఆన్తరాశ్చ శత్రవః **ముహ్యన్తు** మోహం ప్రాప్నువన్తు. **మఘవా** ఐశ్వర్యశాలీ జగదీశ్వరః **ఇహ** అస్మిన్ జగతి **అస్మాకమ్** అస్మదీయః **సూరిః** ప్రేరకః **అస్తు** జాయతామ్. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-జీవస్యేదం కర్తవ్యం యత్ స స్వకీయం దేహం శుభకర్మసు నియుజ్య పరమాత్మానం పూజయన్నభ్యుదయం నిఃశ్రేయసం చ ప్రాప్నుయాత్. ॥ ౧ ॥

౧౫౮౯. ఈ ఒకే ఋచగల సూక్తములో తమ అంతరాత్మనుగూర్చి ఉద్బోధించబడినది.

పదార్థము :-(విశ్వకర్మన్) సకల శారీరిక కర్మల నొనర్చు ఓ జీవాత్మా! (హవిషా) సద్గుణముల ఆధానముద్వారా (వావృధానః) సమృద్ధమైన నీవు (స్వయమ్) స్వయముగనే (తన్వమ్) శరీరమును (యజస్వ) యజ్ఞకార్యములందు నియుక్తమొనర్చుము (హి) ఏలన (తే) అది (స్వా) నీ స్వంతమది. దానిపై నీకు అధికారముగలదు (అభితః) అన్నివైపుల స్థిరమైయున్న (అన్యే) ఇతర (జనాసః) ఉత్పన్నమైన బాహ్య మరియు ఆంతరిక శత్రువుల (ముహ్యన్తు) మోహమును వదలివేయవలెను (మఘవా) ఐశ్వర్యశాలియగు జగదీశ్వరుడు (ఇహ) ఈ జగమునందు (అస్మాకమ్) మనకు (సూరిః) ప్రేరకుడు (అస్తు) అగుగాక! ॥ ౧ ॥

భావార్థము :-జీవాత్మ తన శరీరమును శుభకర్మల ఆచరణయందుంచి పరమాత్మ పూజలనొనర్చుచు అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయస్సు, అనగా మోక్షమును పొందుట దాని కర్తవ్యమైయున్నది.॥ ౧ ॥

1589. O God Creator of the world, growing in a way in glory through our devotion, give us wisdom while we are in this universe which is Thy body so to speak. Even if other men around us live in folly, may God Who is the Bestower of riches (spiritual as well as material) and All - wise, be always with us, [May we be devoted to Him and spread His Message among men]. || 1 ||

౧౫౯౦. ఋషిః - అనానతః పారుచ్ఛేపిః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - అత్యష్టిః । స్వరః - గాన్ధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౬౩ క్రమాఙ్కే జీవాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర పరమాత్మ విషయోవర్ణ్యతే.

3 2 3 1 2ర 3 2ఉ 3 1 2
౧౫౯౦. అయా రుచా హరిణ్యా పునానో విశ్వా ద్వేషాంసి

3 1 2 3 2 3 2 3 1 2
తరతి సయుగ్వభిః సూరో న సయుగ్వభిః ।

1 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2ర
ధారా పృష్ఠస్య రోచతే పునానో అరుషో హరిః ।

2 3 2 3 1 2 3 1 2ర 3 1 2 3 1 2
విశ్వాయద్రూపా పరియాస్యృక్వభిః సప్తాస్యేభిఋృక్వభిః ॥౧ ॥

3 ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర 3
ప.వి:- అ యా । రుచా। హ రి ణ్యా । పునానః । విశ్వా । ద్వేషాంసి । తరతి।
౧ ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర
సయుగ్వభిః - స - యుగ్వభిః । సూరః । న । సయుగ్వభిః - స - యుగ్వభిః।
౧ ౨ర 3 ౧౨ ౧ ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర 3 ౨
ధారా । పృష్ఠస్య । రోచతే । పునానః । అరుషః । హరిః । విశ్వా । యత్ । రూపా।
3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ర
పరియాసి-పరి-యాసి। ఋక్వభిః। సప్తాస్యేభిః-సప్త-ఆస్యేభిః। ఋక్వభిః ॥౧॥

పదార్థః- ఏషః సోమః పరమేశ్వరః **అయా** అనయా **హరిణ్యా** కష్టహారిణ్యా **రుచా** కాన్త్యా **పునానః** పవిత్రతామాపాదయన్ **సయుగ్వభిః** సహ యోగిభిః మనోబుద్ధ్యాదిభిః, ఉపాసకస్య **విశ్వాద్వేషాంసి** సర్వాణి దురితాని **తరతి** దూరీకరోతి. కథమివ? **సూరః న** సూర్యో యథా **సయుగ్వభిః** సహయోగిభిః రశ్మిభిః **విశ్వా ద్వేషాంసి** సమస్తాని తమాంసి **తరతి** దూరీ కరోతి. **పృష్ఠస్య** ఆనన్దసేక్తుః పరమేశ్వరస్య. [పృషు సేచనే, ఔణాదికః థక్ ప్రత్యయః.] **ధారా** పవిత్రతాయాః ధారా **రోచతే** రుచికరీ భవతి. హే పరమేశ! **అరుషః** ఆరోచమానః **హరిః** దుఃఖహర్తా త్వమ్ తయా ధారయా **పునానః** పవిత్రీకుర్వన్ భవసి, **యత్** యదా **ఋక్వభిః** వేదపాఠిభిః **సప్తాస్యైః ఋక్వభిః** గాయత్ర్యాదిసప్తచ్ఛన్దోమయైః వేదమన్త్రైశ్చ గీయమానః త్వమ్ **విశ్వా రూపా** విశ్వాని రూపాణి **పరి యాసి** పరిప్రాప్నోషి, విభిన్నరూపేషు వర్ణ్యసే ఇత్యర్థః. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారో యమకం చ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా సూర్యస్తమాంస్యపహరతి తథా జగదీశ్వరః పురుషార్థినాముపాసకానాం దుఃఖదుర్వ్యసనాదీన్యపహరతి. ॥ ౧ ॥

హరిణ్యా - అన్ధకార వినాశిన్యా ప్రభయా పరమాత్మపక్షే అజ్ఞానాన్ధకార నివారక శక్త్యాయా అరుషః - ఆరోచమాన ఇతి నిరుక్తే ౧౨ ।౧. ఓణ్యోః - ద్యావాపృథివ్యోః ఓణ్యో ఇతి ద్యావాపృథివీ నామ (నిఘం. 3 ׃ 30. రత్నధామ - సత్యజ్ఞాన శాన్త్యాదీని రమ్యాణి రత్నాని తాని దధాతీతి తమ్.॥ ౧ ॥

౧౫౫౦. ఈ మొదటి మంత్రముయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౪౬౩వ మంత్రమున జీవాత్మ విషయములో చేయబడినది. ఇపుడిచ్చట పరమాత్మ విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఈ సోమక పరమేశ్వరుడు (అయా) ఈ (హరిణ్యా) కష్టములను హరించివేయునట్టి (రుచా) కాంతులతో (పునానః) పవిత్రత నిచ్చుచు (సయుగ్వభిః) సహయోగులగు మనస్సు, బుద్ధి మున్నగువానిద్వార ఉపాసకుల (విశ్వా ద్వేషాంసి) సమస్త ద్వేషములను (తరతి) దూరమొనర్చివేయును. ఎలా? (సూరః న) సూర్యుడు ఎట్లైతే (సయుగ్వభిః) సహయోగీ కిరణముల ద్వారా (విశ్వా ద్వేషాంసి) సమస్త అన్ధకారములను (తరతి) దూరమొనర్చునో (పృష్ఠస్య) అలాగే ఆనందమును సేచనమొనర్చు పరమేశ్వరుని (ధారా)

పవిత్రతయొక్క రసధారలు (రోచతే) మనస్సును ఆనందపరచును. ఓ పరమేశ్వరా! (అరుషః) తేజస్వివి (హరిః) దుఃఖహర్తవునగు నీవు అట్టి ధారతో (పునానః) పవిత్రులనొనర్తువు (యత్) ఎపుడు (ఋక్వభిః) వేదవాణులచే మరియు (సప్తాస్యైః ఋక్వభిః) గాయత్రి మున్నగు ఏడుఛందములుగల వేదమంత్రములచే గానమొనర్చబడుచు నీవు (విశ్వా రూపా) విభిన్నరూపములను (పరి యాసి) ప్రాప్తింపజేయుదువు. అనగా అనేకరూపములుగ వర్ణింపబడుచుందువు.॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము మరియు యమకము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- సూర్యు డెటుల అంధకారమును దూరముతొలగించునో, అటులనే జగదీశ్వరుడు పురుషార్థులగు ఉపాసకుల దుఃఖములను, దుర్వ్యసనములు మున్నగువానిని దూరమొనర్చును.॥ ౧ ॥

1590. As the sun by its beams destroys the hateful darkness, so a devotee purifying himself by the Divine light of wisdom which takes away all darkness of ignorance with his Yogic powers as allies, overcomes all internal enemies like the lust, anger, greed etc. The stream of God's bliss is shining everywhere, because God is the Purifier and Resplendent. All luminous and All-pervading God encompasses all the starry bodies with the seven mouthed rays of the sun created by Himself. || 1 ||

౧౫౯౧. ఋషిః – అనానతః పారుచ్ఛేపిః । దేవతా – పవమానః సోమః ।

ఛన్దః – అత్యష్టిః । స్వరః – గాన్ధారః.

అథ పరమాత్మోపాసనయా జీవః కిం ప్రాప్నోతీత్యుచ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౫౯౧. ప్రాచీమను ప్ర దిశం యాతి చేకితత్సం

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
రశ్మిభిర్యతతే దర్శతో రథో దైవ్యో దర్శతో రథః ।

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
అగ్మన్నుక్థాని పౌంస్యేన్ద్రం జైత్రాయ హర్షయన్

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
వజ్రశ్చ యద్భవథో అనపచ్యుతా సమత్స్వనపచ్యుతా ॥౨॥

ప.వి:- ప్రాచీమ్ । అను । ప్రదిశమ్ - ప్ర - దిశమ్ । యాతి । చేకితత్ । సమ్ । రశ్మిభిః । యతతే । దర్శతః । రథః । దైవ్యః । దర్శతః । రథః । అగ్మన్ । ఉక్థాని । పౌంస్యా । ఇన్ద్రమ్ । జైత్రాయ । హర్షయన్ । వజ్రః । చ । యత్ । భవథః । అనపచ్యుతా - అన్ - అపచ్యుతా । సమత్సు - స - మత్సు । అనపచ్యుతా - అన్ - అపచ్యుతా ॥ 2 ॥

పదార్థః- పరమేశ్వరస్య సఖ్యం ప్రాప్య జీవః **చేకితత్** విజ్ఞానవాన్ సన్ **ప్రాచీమ్ ప్రదిశమ్** ప్రకృష్టాం దిశమ్ **అనుయాతి** అనుధావతి. **దర్శతః** ద్రష్టా, **రథః** రథ ఇవ రంహణశీలః సః **రశ్మిభిః** తేజః కిరణైః **సంయతతే** సంగచ్ఛతే. అస్య **రథః** దేహరూపః రథః **దైవ్యః** దేవేభ్యః సజ్జనేభ్యో హితః, **దర్శతః** దర్శనీయశ్చ జాయతే. సోమస్య శుభగుణప్రేరకస్య పరమాత్మనః ఉపాసనయా **ఉక్థాని** ప్రశంస్యాని **పౌంస్యా** పౌంస్యాని బలాని **ఇన్ద్రమ్** జీవాత్మానమ్ **అగ్మన్** ప్రాప్నువన్తి. తం చ **జైత్రాయ** విజయాయ **హర్షయన్** హర్షయన్తి ఉత్సాహయన్తి. [హృషతుష్టౌ, ణిచి లజి ప్రథమబహువచనే రూపమ్. అడాగమాభావశ్ఛాన్దసః.] **యత్** యస్మాత్, హే సోమ సద్గుణప్రేరక జగదీశ్వర! త్వమ్ **వజ్రః చ** వజ్రోపలక్షితం త్వదీయం దణ్డప్రదానరూపం సామర్థ్యం చ ఉభౌ యువామ్ **అనపచ్యుతా** అనపచ్యుతౌ అస్ఖలితౌ **సమత్సు** దేవాసురసంగ్రామేషు **అనపచ్యుతా** అప్రతిహతవీర్యౌ **భవథః** జాయేథే. ॥ 2 ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరస్య సఖా శత్రుభిరపరాజితః సన్ సదైవోత్కర్షం ప్రాప్నోతి. ॥ 2 ॥

1721. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ ఉపాసనవల్ల జీవు డేమిపొందగల డను విషయము కలదు.

పదార్థము :-పరమేశ్వరుని మిత్రత్వమును పొంది జీవుడు (చేకితత్) విజ్ఞానవంతుడగుచు (ప్రాచీం ప్రదిశమ్) ఉత్తమమగు దిశలవైపు (అనుధావతి) ముందుగా నుండసాగును (దర్శతః) ద్రష్టయగు ఆయన (రథః) రథమువలె వేగవంతముగనై (రశ్మిభిః) తేజమగు కిరణములతో (సంయతతే) కలిసిపోవుచుండును. ఈయన (రథః) శరీరరూప రథము (దైవ్యః) సజ్జనులకు హితమును గలిగించునది మరియు (దర్శతః) దర్శనీయముగనైపోవును. శుభగుణప్రేరకుడగు సోమ పరమేశ్వరుని ఉపాసనచే (ఉక్థాని) ప్రశంసనీయమగు (పౌంస్యా) బలము (ఇన్ద్రమ్) జీవాత్మకు (అగ్మన్) ప్రాప్తించును. మరియు వారిని (జైత్రాయ) విజయముకొరకు (హర్షయన్) ఉత్సాహపరచును. (యత్) ఏలన సద్గుణముల ప్రేరణనొనర్చునట్టి ఓ జగదీశ్వరా! నీవు (వజ్రః చ) మరియు నీయొక్క వజ్రమువలె దండించు సామర్థ్యము రెండింటిచే (అనపచ్యుతా) స్థిరముగ వుంటూ (సమత్సు) దేవాసురసంగ్రామములో (అనపచ్యుతా) అఖండబలము గలవాడవు (భవథః) అగుదువుగాక ! ॥ 2 ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని మిత్రులు శత్రువులచే అపరాజితులుగ నుండుచు ఎల్లప్పుడును అభివృద్ధిని పొందుచుందురు.॥ ౨ ॥

1591. The wise devotee of God moves intelligently directed to the east - makes a progress spiritually. His divine beauteous car of the body tries to obey God and rivals the beams of light, the beautiful celestial car. Hymns lauding manly valour come inciting Indra (soul) to success, that it may be un - conquered, in the battle, both God and the devotee be un-conquered, in the war with evils. || 2 ||

౧౫౯౨. ఋషిః – అనానతః పారుచ్ఛేపిః । దేవతా – పవమానః సోమః ।

ఛన్దః – అత్యష్టిః । స్వరః – గాన్ధారః.

అథోపాసకస్యోపలబ్ధిం వర్ణయతి.

౧౫౯౨. త్వం హ త్యత్పణీనాం విదో వసు సం
మాతృభిర్మర్జయసి స్వ ఆ దమ ఋతస్య ధీతిభిర్దమే ।
పరావతో న సామ తద్యత్రా రణన్తి ధీతయః।
త్రిధాతుభిరరుషీభిర్వయో దధే రోచమానో వయో దధే ॥3॥

ప. పా:– త్వమ్ । హ । త్యత్ । పణీనామ్ । విదః । వసు । సమ్ । మాతృభిః । మర్జయసి । స్వే । ఆ । దమే । ఋతస్య । ధీతిభిః । దమే । పరావతః । న । సామ । తత్ । యత్ర । రణన్తి । ధీతయః । త్రిధాతుభిః –త్రి – ధాతుభిః । అరుషీభిః । వయః । దధే । రోచమానః । వయః । దధే ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే సోమ శాన్త ఉపాసక! **త్వం హ** త్వం ఖలు **పణీనాం త్యత్ వసు** దుర్విచారరూపైః పణిభిః దస్యుభిః అపహృతం తత్ సద్విచారరూపం ధనమ్ **విదః** అవిదః పునః ప్రాప్నోషి. **మాతృభిః** మాతృరూపాభిః వేదవాగ్భిః స్వాత్మానమ్ **సంమర్జయసి** సంశోధయసి సమలఙ్కరోషి వా. **స్వే** స్వకీయే **దమే** ఇన్ద్రియదమనరూపే కార్యే **ఆ** ఆతిష్ఠసి. **ఋతస్య** సత్యస్య

ధీతిభిః ధారణాభిః సహ **దమే** గృహే **ఆ** ఆగచ్ఛసి, **యత్ర** యస్మిన్ గృహే **పరావతః** దూరదేశాత్ **న** యథా **సామ** సామసంగీతం శ్రూయతే, తథైవ **ధీతయః** స్తుతివాచః **రణన్తి** శబ్దాయన్తే. అసౌ ఉపాసకః **త్రిధాతుభిః** పూర్వం పూర్వం బలీయాంసః సత్త్వరజస్తమోరూపా ధాతవో గుణాః యాసు తాభిః **అరుషీభిః** ఆరోచమానాభిః దీప్తిభిః **వయః** ఆనన్దరసం **దధే** స్వాత్మని ధత్తే, **రోచమానః** తేజోభిర్భాసమానః **వయః** జీవనమ్ **దధే** ధత్తే. ॥ 3 ॥

అత్ర యమకమ్ ఉపమాలఙ్కారశ్చ. ॥ 3 ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరస్యోపాసకోఽన్తః ప్రకాశం జితేన్ద్రియత్వమానన్దరసం చ ప్రాప్య చిరం మోదతే.॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మనో నృపతేరాచార్యస్య స్వాత్మప్రబోధనస్యోపాసకస్యోపలబ్ధేశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సఙ్గతిరస్తి.

1775. ఈ మంత్రములో ఉపాసకుల తెలివిని గురించి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- ఓ సోమ, అనగా శాంతగుణముగల ఉపాసకా (త్వం హ) నీవు (పణీనాం త్యత్ వసు) దుర్విచారములవంటి దస్యులచే దొంగిలించుకొనబడిన సద్విచారరూప ధనమును (విదః) మరల ప్రాప్తించుకొనగలవు (మాతృభిః) తల్లివంటి వేదవాణులచే స్వయమును (సంమర్జయసి) సంశోధితము లేక అలంకృతమొనర్చుకొనగలవు (స్వే) నీయొక్క (దమే) ఇంద్రియముల దమనరూప కార్యములందు (ఆ) తత్పరుడవైయుండగలవు (ఋతస్య) సత్యమును (ధీతిభిః) ధారణములతోగూడ (దమే) గృహమునకు (ఆ) చేరుదువు (యత్ర) ఏ గృహములో (పరావతః) దూరప్రదేశమునుండి (న) ఎటుల (సామ) సామగాన సంగీతము వినవచ్చునో, అటులనే (ధీతయః) స్తుతివాణులు (రణన్తి) శబ్దాయమానమగుచుండును. ఆ ఉపాసకులు (త్రిధాతుభిః) ముందు ముందుగా వేనియందు బలముకలదో అట్టి సత్త్వ రజస్తమోగుణములతోగూడిన (అరుషీభిః) మెరయుచుండు ప్రకాశములచే (వయః) ఆనందరసమును (దధే) తనయందు ధారణమొనర్చును. మరియు (రోచమానః) తేజోవంతుడవగుచు (వయః) జీవితమును (దధే) ధారణమొనర్చెదవు.॥ 3 ॥

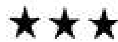
దీనియందు యమకము మరియు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుని ఉపాసకులు అంతఃప్రకాశకము, జితేంద్రియత్వము మరియు ఆనందరసప్రాప్తిని పొంది చిరకాలమువరకు ప్రసన్నులైయుందురు.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ, రాజు, ఆచార్యుడు, ఆత్మప్రబోధనము మరియు ఉపాసకులప్రాప్తిని గురించిన వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

పదహారవ అధ్యాయమునందలి రెండవ ఖండము ముగిసినది.

1592. O devotee! Thou knowest God Who is the Support and real wealth of the worshippers and purifiest thyself with the help of the mother-like Ritambhara (pure intellect) and meditation by reflecting on the Abode of Truth. It appears as if from far away is heard the Psalm of the Sama where hymns resound in joy and the Yogis meditate up on God. A Yogi wins life - power, gleaming he wins vital strength by purifying his body, speech and mind or three elements of vata (wind) Pitta (bile) and kapha (phlegm). || 3 ||

౧౫౯౩. ఋషిః - భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా - పూషా । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అస్మిన్నేకర్చే సూక్తే పూషా పరమేశ్వరః ప్రార్థ్యతే.

౩౧౨ ౩౨౩ ౧౨ ౩౧ ౨౩౨౩ ౨
౧౫౯౩. ఉతనో గోషణిం ధియమశ్వసాం వాజసాముత ।
౩ ౧౨ ౩ ౧౨
నృవత్కృణుహ్యూతయే ॥ ౧ ॥

౩౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩
ప.విః- ఉత । నః । గోషణిమ్ - గోః సనిమ్ - ధియమ్ । అశ్వసామ్ -అశ్వ-
౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩౨ ౩ ౧౨
సామ్ । వాజసామ్ - వాజ - సామ్ । ఉత । నృవత్ । కృణుహి । ఊతయే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే పూషన్ ! హే పుష్టిప్రద జగదీశ్వర! త్వమ్ **ఊతయే** రక్షాయై **నః** అస్మభ్యమ్ **గోషణిమ్** గవామ్ అన్తఃప్రకాశానాం సనిత్రీం సంభక్త్రీమ్, **ఉత** అపి చ **అశ్వసామ్** ఇన్ద్రియబలానాం సనిత్రీం సంభక్త్రీమ్, **ఉత** అపి చ **వాజసామ్** వాజానాం ప్రాణబలానాం సనిత్రీం సంభక్త్రీమ్ అపి చ **నృవత్** నృవతీం పురుషార్థ- యుక్తామ్ **ధియమ్** ప్రజ్ఞామ్ **కృణుహి** కురు. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరోపాసనేన మనుష్యా ఆత్మబలమిన్ద్రియబలం ప్రాణబలం ప్రజ్ఞాబలం పురుషార్థ బలం చ ప్రాప్తుమర్హన్తి. ॥ ౧ ॥

౧౫౯౩. ఈ ఒకే ఋచగల సూక్తమందు 'పూషా' పరమేశ్వరుని ప్రార్థన యొనర్చబడినది.

పదార్థము :- ఓ పూషన్, అనగా పుష్టి ప్రదాతవగు పరమేశ్వరా! నీవు (ఊతయే) రక్షణకొరకు (నః) మాకొరకు (గోషణిమ్) అంతఃప్రకాశమును ప్రాప్తింపజేయునట్టి (ఉత) మరియు (అశ్వసామ్) ఇంద్రియబలములను ప్రాప్తింపజేయునట్టి (ఉత) మరియు (వాజసామ్) ప్రాణశక్తులను కలిగింపజేయునట్టి మరియు (నృవత్) పురుషార్థముతో గూడిన (ధియమ్) యజ్ఞమును (కృణుహి) ప్రదానమొనర్చుము. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని ఉపాసనచే మనుష్యులకు ఆత్మబలము, ఇంద్రియముల బలము, ప్రాణబలము, యజ్ఞబలము మరియు పురుషార్థబలము పొందుచుండుట యోగ్యముగనుండును.॥ ౧ ॥

1593. O God! confer on us for our protection and preservation an intellect that gives us knowledge, power and proper food like true leaders of men. || 1 ||

౧౫౯౪.గోతమో రాహూగణః। దేవతా - మరుతః। ఛన్దః - గాయత్రీ। స్వరః - షడ్జః.

అస్మిన్నేకర్చే సూక్తే విద్వాంసో జనాః సమ్బోధ్యన్తే.

౧౫౯౪. శశమానస్య వా నరః స్వేదస్య సత్యశవసః ।
విదా కామస్య వేనతః ॥ ౧ ॥

ప.వి:- శశమానస్య । వా । నరః । స్వేదస్య । సత్యశవసః - సత్య - శవసః। విద । కామస్య । వేనతః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **నరః** నేతారః మరుతో విద్వాంసో జనాః! యూయమ్ **శశమానస్య** ద్రుతగత్యా ప్రయతమానస్య [శశప్లుతగతౌ, భ్వాదిః.] **స్వేదస్య** స్విన్నగాత్రస్య, **సత్యశవసః** సత్యబలస్య, **వేనతః వా** మహత్వాకాంక్షా యుక్తస్య చ జనస్య. [వేనతిః కాన్తికర్మా. నిఘం ...౨। ౬. వా ఇతి సముచ్చయే. నిరు. ౧।౫.] **కామస్య** కామమ్ అభీప్సితమ్. [అత్ర కర్మణి షష్ఠీ.] **విద** జానీత, పూరయత చ. [సంహితాయాం ద్వ్యచోఽతస్తిఙః. అ... ౬।౩।౧౩౫ ఇతి దీర్ఘః.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరిశ్రమేణ స్విన్నగాత్రస్య సత్యవిజ్ఞానస్య సత్యబలస్య సత్యకర్మణ ఏవ జనస్య మహత్వాకాంక్షాః సిద్ధ్యన్తి, నాలసస్య. ॥ ౧ ॥

౧౫౯౪. ఈ ఒక్క ఋచగల సూక్తములో విద్వాంసులను సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(నరః) నేతలగు ఓ మరుత్తులారా! విద్వాంసులారా! మీరు (శశమానస్య) శీఘ్రముగా ప్రయత్నమొనర్చుచు (స్వేదస్య) చెమటచే తడిసిపోయిన శరీరముగలవారై (సత్యశవసః) వాస్తవబలముగల (వేనతః వా) మరియు మహత్వాకాంక్షతో గూడ మనుష్యుల (కామస్య) మనోరథములను (విద) తెలిసికొనుడు మరియు పూర్ణమొనర్చుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరిశ్రమయొక్క చెమటచే స్నానమాడినట్టి శరీరముగల, సత్యవిజ్ఞానము గల, సత్యబలముగల మరియు సత్యకర్మగల మనుష్యులకు మాత్రమే మహత్వాకాంక్షలు సిద్ధించగలవే కాని సోమరులకు మాత్రము సాధ్యముకాదు.॥ ౧ ॥

1594. O heroes of real strength! grant his desire to the hymning of a devotee sweating with toil and moving. || 1 ||

౧౫౯౫. ఋషిః - ఋజిశ్వాః । దేవతా - విశ్వేదేవాః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అస్మిన్నేకర్చే సూక్తే సన్తానాః కీదృశా భవేయురితి విషయమాహ.

౧౫౯౫. ఉప నః సూనవో గిరః శృణ్వన్త్వమృతస్య యే ।
సుమృడీకా భవన్తు నః ॥ ౧ ॥

ప. వి:- ఉప । నః । సూనవః । గిరః । శృణ్వన్తు । అమృతస్య - అ -మృతస్య । యే । సుమృడీకాః - సు - మృడీకాః । భవన్తు । నః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- యే **నః** అస్మాకమ్ **సూనవః** సన్తానాః స్యుః, తే **అమృతస్య** నాశరహితస్య పరమేశ్వరస్య నిత్యస్య వేదస్య వా **గిరః** వాచః **ఉప శృణ్వన్తు** అర్థబోధపూర్వకం గురుముఖాదాకర్ణయన్తు. ఏవం విద్వాంసో భూత్వా **నః** అస్మభ్యమ్ **సుమృడీకాః** సుష్ఠు సుఖకరాః **భవన్తు** జాయన్తామ్. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఆచార్యముఖాత్ సర్వాణి వేదాదిశాస్త్రాణ్యధీత్య సర్వాసు వ్యావహారిక విద్యాసు బ్రహ్మవిద్యాయాం చ యే పారంగతా భవన్తి త ఏవ స్వాత్మానం సమాజం చ సుఖయితుం శక్నువన్తి.॥ ౧ ॥

౧౫౯౫. ఈ ఒకే ఋచగల సూక్తములో సంతాన మెట్లుండవలె నను విషయము కలదు.

పదార్థము :- (యః) ఏ (నః) మాయొక్క (సూనవః) సంతానముగలదో, వారు (అమృతస్య) అవినాశియగు పరమాత్మ లేక నిరంతరము వేదముల (గిరః) వాణులను (ఉప శృణ్వన్తు) గురుముఖమున అర్థజ్ఞానపూర్వకముగ వినవలెను. ఈ ప్రకారముగ విద్వాంసులై (నః) మాకొరకు (సమృడీకాః) అత్యంత సుఖకారులుగ (భవన్తు) కావలెను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఆచార్యుల ముఖమున సమస్త వేదములు మున్నగు శాస్త్రములను చదువుకొని సమస్త వ్యావహారిక విద్యలందు పారంగతులై యుండువారు మాత్రమే స్వయమును మరియు సమాజమును సుఖవంతముగ నొనర్చగలరు.॥ ౧ ॥

1595. May our sons listen to the words of the Immortal God (given in the form of the Vedas) and be source of happiness to us. || 1 ||

౧౫౯౬.ఋషిః - వామదేవః । దేవతా - ద్యావాపృథివ్యౌ । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ ద్యావాపృథివీనామ్నా ఆత్మబుద్ధి విషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
౧౫౯౬. ప్ర వాం మహీ ద్యవీ అభ్యుపస్తుతిం భరామహే ।

౨ ౩ ౨౩ ౧౨
శుచీ ఉప ప్రశస్తయే ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ర ౧౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩
ప.వి:- ప్ర - వామ్ । మహీ । ద్యవీ ఇతి । అభి । ఉపస్తుతిమ్ - ఉప స్తుతిమ్ ।
౨౩ర౧౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩
భరామహే । శుచీ ఇతి । ఉప । ప్రశస్తయే - ప్ర । శస్తయే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే ద్యావాపృథివీ! హే ఆత్మ బుద్ధీ! వయమ్ **ప్రశస్తయే** ప్రశస్తిం ప్రాప్తుమ్ **ద్యవీ** ద్యోతమానే, **శుచీ** పవిత్రే **వామ్ అభి** యువాం ప్రతి **మహీ** బహు **ఉపస్తుతిమ్** గుణకర్మప్రశంసామ్ **ప్ర ఉప భరామహే** ప్రకర్షేణ ఉపాహరామః. ॥ ౧॥

భావార్థః- ఆత్మా బుద్ధిశ్చో భావపి స్వం స్వం మహత్త్వం ధారయతః. తాభ్యాముపకారః సర్వైర్గ్రాహ్యః. ॥ ౧ ॥

౧౫౯౬. దీనియందు ద్యావాపృథివీలోకముల పేరుతో ఆత్మ మరియు బుద్ధియొక్క వర్ణన కలదు.

పదార్థము:- ఓ ద్యావాపృథివీ! ఓ ఆత్మ మరియు బుద్ధీ! మేము (ప్రశస్తయే) ప్రశంసలను పొందుటకొరకు (ద్యవీ) తేజోవంతము (శుచీ) పవిత్రమునగు (వామ్ అభి) మీ ఇరువురి యెడ (మహి) అత్యధికమగు (ఉపస్తుతిమ్) మీయొక్క గుణకర్మలను (ప్ర ఉప భరామహే) ప్రశంసలను చేయుదుము.॥౧॥

భావార్థము :- ఆత్మ మరియు బుద్ధి రెండు మాత్రమే తమ తమ మహత్త్వమును నిలుపుకొనగలవు. మరియు అందరును వానిచే ఉపకారమును పొందవలెను.॥ ౧ ॥

1596. To both of you father and mother who are like the heaven and the earth! We bring our lofty song of praise; pure pair, to glorify you both. || 1 ||

౧౫౯౭.ఋషిః - వామదేవః । దేవతా - ద్యావాపృథివ్యౌ । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథాత్మబుద్ధ్యోః పరస్పరోపకర్తృత్వమాహ.

౩ ౨ ౩క౨ర ౩ ౨ఉ ౩ ౧౨
౧౫౯౭. పునానే తన్వా మిథః స్వేన దక్షేణ రాజథః ।

౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩ ౨
ఊహ్యాథే సనాదృతమ్ ॥ ౨ ॥

3 1 2 3క2 3 2 12ర 12ర 3 2 3
ప.వి:- పునానే ఇతి । తన్వా । మిథః । స్వేన । దక్షేణ । రాజథః । ఊహ్యాథే
12 3 2 3 2
ఇతి । సనాత్ । ఋతమ్ ॥ 2 ॥

పదార్థః- **తన్వా** స్వరూపేణ **మిథః** అన్యోన్యమ్ **పునానే** పవిత్రీకుర్వాణో యువామ్ ఆత్మబుద్ధీ **స్వేన** స్వకీయేన **దక్షేణ** బలేన **రాజథః** శోభేథే **సనాత్** చిరాత్ **ఋతమ్** సత్యమ్ **ఊహ్యాథే** వహథః. ॥ 2 ॥

భావార్థః- ఆత్మా బుద్ధిశ్చ ద్యావాపృథివీవత్ పరస్పరముపకుర్వన్తౌ మనష్యమభ్యుదయ-మార్గే నిఃశ్రేయసమార్గే చ సమ్యగ్ వహతః. ॥ 2 ॥

1597. ఈ మంత్రములో ఆత్మ మరియు బుద్ధియొక్క పరస్పర సహకారమునుగూర్చి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(తన్వా) స్వరూపముచే (మిథః) పరస్పరము (పునానో) పవిత్రమొనర్చుకొనుచు మీరిరువురు అనగా ఆత్మ మరియు బుద్ధి (స్వేన) మీయొక్క (దక్షేణ) బలములచే (రాజథః) శోభించుచుందురు (సనాత్) చిరకాలమునుండి (ఋతమ్) సత్యమును (ఊహ్యాథే) చరితార్థమొనర్చెదరు. ॥2॥

భావార్థము :- ఆత్మ, బుద్ధి, ఆకాశము మరియు భూమివలె పరస్పరము ఉపకారమొనర్చుకొనుచు మనుష్యులను అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయస మార్గమున చక్కగా నడిపించుదురు. ॥ 2 ॥

1597. Ye sanctify each other's form, by your own proper strength ye rule; further the sacrifice ever more. || 2 ||

1598. ఋషిః - వామదేవః । దేవతా - ద్యావాపృథివ్యౌ । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథోభయోరాశ్రయేణ యోగసిద్ధిమాహ.

3 2 3 12 3123 12 3 2
1598. మహీ మిత్రస్య సాధథస్తరన్తీ పిప్రతీ ఋతమ్ ।
12ర 3 1 2ర
పరి యజ్ఞం నిషేదథుః ॥ 3 ॥

3 1 2 3 12 3 12ర 3 12ర3 12 12ర3
ప.వి:- మహీ ఇతి । మిత్రస్య - మి - త్రస్య । సాధథః । తరన్తీ ఇతి పిప్రతీ
12 3 2 12ర 3 2 3
ఇతి । ఋతమ్ । పరి । యజ్ఞమ్ । ని । సేదథుః ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే ఆత్మబుద్ధీ! **మహీ** మహాత్వా యువామ్ **మిత్రస్య** సుహృద్భూతస్య ఉపాసకస్య **సాధథః** యోగసాధనాం పూరయతః. **తరన్తీ** యోగవిఘ్నాన్ పారయన్త్యౌ **ఋతమ్** సత్యమ్ **పిప్రతీ** ప్రపూరయన్త్యౌ యువామ్ **యజ్ఞమ్** యోగినో యోగయజ్ఞమ్ **పరి ని షేదథుః** పరినిషీదథః, పరివ్యాప్నుథః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-జీవాత్మానం వినా బుద్ధిర్బుద్ధిం చ వినా జీవాత్మా యోగం సాద్ధుమకిఞ్చిత్కరౌ ఖలు. ఉభౌ పరస్పరం మిలిత్వైవ యోగయజ్ఞం పూర్తిం నయతః. ॥ 3 ॥

౧౫౯౮. ఇపుడు రెండింటి ఆశ్రయముతో యోగసిద్ధికలుగు నను వర్ణన యొనర్చబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ ఆత్మ మరియు బుద్ధీ! (మహీ) గొప్పవారగు మీ రిరువురు (మిత్రస్య) మిత్ర ఉపాసకులనలె (సాధథః) యోగసాధనను పూర్ణమొనర్చెదరు (తరన్తీ) యోగముయొక్క విఘ్నములను దాటివేయుచు (ఋతమ్) సత్యమును (పిప్రతీ) పూర్ణమొనర్చుచు మీ రిరువురు (యజ్ఞమ్) యోగియొక్క యోగయజ్ఞమును (పరి నిషేదథుః) నలుదిశలనుండి వ్యాప్తమొనర్చుదురు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-జీవాత్మలేకుండ బుద్ధి మరియు బుద్ధి లేకుండ జీవాత్మ యోగసిద్ధిని సాధించజాలవు. రెండును పరస్పరము కలిసియే యోగయజ్ఞమును పూర్తియొనర్చగలుగును.॥ 3 ॥

1598. Promoting and fulfilling ye mighty ones, perfect God's Law, ye sit around our non - violent sacrifice. || 3 ||

౧౫౯౯.ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౮౩ క్రమాఙ్కే పరమేశ్వరం సమ్బోధితా.

అత్రోపాసకః సమ్బోధ్యతే.

3 ౧ 2 3 ౧2 3౧2 3 2
౧౫౯౯. అయము తే సమతసి కపోత ఇవ గర్భధిమ్ ।

23౧2
వచస్తచ్చిన్న ఓహసే ॥ ౧ ॥

3 2 3 2 3 ౧ 2 3 2
ప.వి:- అయమ్ - ఉ । తే । సమ్ । అతసి । కపోతః । ఇవ । గర్భధిమ్ -
3 2 ౧2ర 3
గర్భ - ధిమ్ । వచః । తత్ । చిత్ । నః । ఓహసే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే ఉపాసక! **అయమ్ ఉ** అయమిన్ద్రః పరమేశ్వరః కిల **తే** తవైవ వర్తతే, యం త్వమ్ **సమతసి** సమ్యక్ ప్రాప్నోషి. కథమివ? **కపోతః ఇవ** పారావతో యథా **గర్భధిమ్** గర్భరూపాణామ్ అల్పవయస్కానాం శిశూనాం ధారకం స్వావాసభూతం నీడం ప్రాప్నోతి తద్వద్. **తత్ చిత్** తత్ ఖలు **నః** అస్మాకమ్ **వచః** వచనమ్, హే ఉపాసక! త్వమ్ **ఓహసే** వితర్కయ, విచారయ. [ఊహ వితర్కే, భ్వాదిః. లేటి రూపమ్.] ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరేణ సహాన్తరంగం మమత్వం సంస్థాప్యోపాసకేన పరమేశ్వరగుణాన్ స్వాత్మని ధారయితుం ప్రయతనీయమ్. ॥ ౧ ॥

(సమ్ అతసి) సమ్యక్ ప్రాప్నోషి అత - సాతత్యగమనే. (గర్భధిమ్) గర్భధారిణీ కపోతీమ్ (ఓహసే) ప్రాప్నోషి శృణోషి వా. ॥ ౧ ॥

౧౫౯౯. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చిక ౧౮౩వ మంత్రము. దాని కచ్చట పరమాత్మను గూర్చి సంబోధించబడినది. ఇచ్చట ఉపాసకునిగూర్చి సంబోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ ఉపాసకా! (అయమ్ ఉ) ఈ ఇంద్రనామ పరమేశ్వరుడు (తే) నీవాడేయై యున్నాడు. ఆయనను నీవు (సమతసి) చక్కగా పొందగలవు. అదెటుల సాధ్యము? (కపోతః ఇవ) పావుర మెటుల (గర్భధిమ్) చిన్నచిన్నపిల్లలను ధారణమొనర్చునట్టి తమ గూళ్లను చేరుకొనుచుండునో (తత్ చిత్) ఈ (నః) మాయొక్క (వచః) వచనములపై ఓ ఉపాసకా! నీవు (ఓహసే) ఆలోచించుము.॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరునితో అంతరంగసంబంధమును స్థాపించుకొని ఉపాసకుడు పరమేశ్వరుని గుణములను తనలో స్థాపించుకొనుటకు ప్రయత్నించవలెను.॥ ౧ ॥

1599. This devotee is Thine own. Thou drawest near, as turns a pigeon to his mate;

Thou carest too, for this our prayer O God. || 1 ||

౧౬౦౦.ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథేన్ద్రం పరమేశ్వరం స్తౌతి.

౧౬౦౦. స్తోత్రం రాధానాం పతే గిర్వాహో వీర యస్య తే ।
విభూతిరస్తు సూనృతా ॥ ౨ ॥

ప.వి:- స్తోత్రమ్ । రాధానామ్ । పతే । గిర్వాహః । వీర । యస్య । తే । విభూతిః - వి - భూతిః । అస్తు । సూనృతా - సూ - నృతా ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **రాధానాం పతే** ఐశ్వర్యాణాం స్వామిన్, **గిర్వాహః** గీర్భిః వేదవాగ్భిః ప్రాప్తవ్య, **వీర** శూర ఇన్ద్ర పరమాత్మన్! **యస్య తే** యస్య తవ **స్తోత్రమ్** స్తుతికీర్తనం సర్వత్ర భవతి, తస్య తవ **సూనృతా** ఋతమయీ ప్రియా మధురా చ వేదవాక్, అస్మభ్యమ్ **విభూతిః** వైభవకారిణీ **అస్తు** భవతు. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-వేదానధీత్య తత్రస్థాః సర్వా విద్యా విజ్ఞాయ సర్వే జనా వైభవశాలినో బ్రహ్మసాక్షాత్కర్తారశ్చ భవన్తు. ॥ ౨ ॥

౧౬౦౦. ఈ మంత్రములో ఇంద్ర పరమాత్మయొక్క స్తుతిని గురించి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(రాధానాం పతే) ఓ ఐశ్వర్యముల స్వామీ! (గిర్వాహః) వేదవాణులచే ప్రాప్తించుకొనదగిన (వీర) శూరవీరుడవగు ఓ పరమాత్మా! (యస్య తే) నీయొక్క ఏ (స్తోత్రమ్) స్తుతికీర్తనలు అంతటను జరుగుచుండును. అట్టి నిన్ను (సూనృతా) సత్యము, ప్రియము మరియు మధురమునగు వేదవాణులు మాకొరకు (విభూతిః) వైభవము నిచ్చునట్టివి (అస్తు) కావలెను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-వేదములను చదివి వానియందు విద్యమానమైయున్న సమస్త విద్యలను తెలిసికొని మానవులందరును వైభవశాలురు మరియు బ్రహ్మసాక్షాత్కారమొనర్చినవారు కావలెను.॥ ౨ ॥

1600. O Hero! Lord of wealth praised in hymns, may glorious fame and might be his who sings the laud to Thee. May the true and sweet speech be like a property to every devotee. || 2 ||

౧౬౦౧. ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమేశ్వరం సమ్బోధయతి.

౧౬౦౧. ఊర్ధ్వస్తిష్ఠా న ఊతయేऽస్మిన్ వాజే శతక్రతో ।
సమన్యేషు బ్రవావహై ॥ ౩ ॥

ప.వి:- ఊర్ధ్వః । తిష్ఠ । నః । ఊతయే । అస్మిన్ । వాజే । శతక్రతో - శత - క్రతో । సమ్ । అన్యేషు - అన్ - యేషు । బ్రవావహై ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **శతక్రతో** అనన్తప్రజ్ఞ అనన్తకర్మన్ ఇన్ద్ర పరమాత్మన్! త్వమ్ **అస్మిన్ వాజే** ఏతస్మిన్ దేవాసురసంగ్రామే **నః ఊతయే** అస్మాకం రక్షాయై **ఊర్ధ్వః** జాగరూకః **తిష్ఠ** భవ. **అన్యేషు** ఇతరేష్వపి అవసరేషు త్వం చ అహం చ **సంబ్రవావహై** పరస్పరమ్ అన్తరంగం సంలాపం కుర్యావః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- యదా యదా బాహ్యే ఆన్తరా వా దేవాసురసంగ్రామా ఉపతిష్ఠన్తే తదా తదా పరమేశ్వర విశ్వాసం స్వాత్మని సబలం కృత్వాఽఽత్మోద్బోధనం ప్రాప్య సర్వానన్తరాయాన్ విఫలీకృత్య విజయః ప్రాప్తవ్యః. ॥ 3 ॥

౧౬౦౧. ఈ మంత్రములో పరమాత్మనుగూర్చి సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(శతక్రతో) అనంతజ్ఞానివి మరియు అనంత కర్మలనొనర్చు ఓ ఇంద్ర పరమాత్మా! నీవు (అస్మిన్ వాజే) ఈ దేవాసురసంగ్రామములో (నః ఊతయే) మా రక్షణకొరకు (ఊర్ధ్వః) జాగ్రత్తగా (తిష్ఠ) ఉండుము. (అన్యేషు) ఇతర అవసరములందుకూడ, నీవు మరియు నేను (సంబ్రవావహై) పరస్పరము అంతరంగసమాలోచనల నొనర్చుకొనవలెను.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఎప్పుడెప్పుడు బాహ్య, లేక ఆంతరిక దేవాసురసంగ్రామము లేర్పడునో అప్పుడప్పుడు పరమాత్మ విశ్వాసులు తమయందు బలవంతముగనైనను ఆత్మోద్బోధనుపొంది అట్టి విఘ్నముల నన్నింటిని విఫలమొనర్చి విజయమును పొందవలెను.॥ 3 ॥

1601. O God the Performer of hundreds of wonderful acts! stand over us for our protection *in* the acquisition of knowledge and in the battle with lust, anger, greed and other internal enemies. At the same time, let us seek Thy advice in all our affairs. Let us tell others also to be prepared to fight with evil propensities. || 3 ||

౧౬౦౨. ఋషిః - హర్యతః ప్రాగాథః । దేవతా - అగ్నిర్హవీంషి వా । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౧౭ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్ర ప్రకారాన్తరేణ వ్యాఖ్యాయతే.

2 3 1 2 3 2 3 2 3 1 2 3 1 2
౧౬౦౨. గావ ఉప వదావటే మహీ యజ్ఞస్య రప్సుదా ।
3 1 2ర 3 1 2
ఉభా కర్ణా హిరణ్యయా ॥ ౧ ॥

1 2ర 1 2ర 3 2 3 1 3 3 1 2 3 1 2
ప.విః- గావః । ఉప । వద । అవటే । మహీ ఇతి । యజ్ఞస్య । రప్సుదా -
3 2 3 2 1 2ర 3 1 2
రప్సు - దా । ఉభా । కర్ణా । హిరణ్యయా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే మానవ! ఉపాసనయజ్ఞే త్వమ్ **అవటే** ఆనన్దరసానాం కూపే అగ్నౌ పరమేశ్వరే, తాదృశం పరమేశ్వరమధికృత్యేత్యర్థః **గావః** గాః వేదవాచః. [ఛన్దసి సర్వేషాం విధీనాం వికల్పనాదత్ర ''ఔతో శ్మసోః'' ఇతి న ప్రవర్తతే.] **ఉపవద** సామీప్యేన ఉచ్చారయ. **మహీ** మహ్యౌ ద్యావాపృథివ్యౌ **యజ్ఞస్య** పూజనీయస్య పరమాత్మనః. [ఇజ్యతే పూజ్యతే ఇతి యజ్ఞః పరమేశ్వరః.] **రప్సు - దా** రప్సు - దే, కీర్తిగాయకే స్తః, యే **ఉభా** ఉభే, **కర్ణా** కర్ణే వివిధైశ్వర్యాణాం విక్షేపికే. [కౄ విక్షేపే ధాతోః ''కౄవృజ్యూసిద్రుపాపన్యని స్వపిభ్యో నిత్. ఉ... 3 ।౧౦ ఇతి నక్ ప్రత్యయః, తస్య చ నిత్త్వాదాద్యుదాత్తత్వమ్.] **హిరణ్యయా** హిరణ్యే జ్యోతిర్మయే స్తః. [రప్సుదా, ఉభా, కర్ణా హిరణ్యయా ఇతి సర్వత్ర స్త్రియాం ప్రథమాద్వివచనస్య' 'సుపాం సులుక్'. అ. ౭ ।౧ ।౩౯ ఇత్యాకారః.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఐశ్వర్యపూర్ణే దీప్తే ద్యావాపృథివ్యౌ జగదీశ్వరస్యైవ మహిమానం గాయతః. ॥ ౧ ॥

౧ - అవటే - ధ్యాన్ రక్షణ పదున్యైకాన్తే. ౨ - గాః - వేదోపదేశవాచః గౌరితి వాజ్ నామ (నిఘం. ౧ ।౧౧). ౨ - హిరణ్యయా - సత్యమయ్యోవాచః సత్యం వై హిరణ్యయమ్. (గోపథ బ్రా.ఉ.3 ।౧౭).॥ ౧ ॥

౧౬౦౨. ఈ మొదటి మంత్రముయొక్క పూర్వార్చికయందలి ౧౧౭వ మంత్రముపై ప్రకరణాంతరముగా వ్యాఖ్య చేయబడినది. ఇతర విషయ వర్ణననొనర్చబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ మానవా! ఉపాసనా యజ్ఞమునందు నీవు (అవటే) ఆనందరసముల కూపమునుండి అగ్నిరూప పరమేశ్వరుని విషయములో (గావః) వేదవాణులను (ఉపవద) సమీపత్వముతో గూడ ఉచ్చారణమొనర్చుము (మహీ) గొప్పవగు ద్యావా పృథివీలోకములు (యజ్ఞస్య) పూజనీయుడగు పరమాత్మయొక్క (రప్సు-దా) కీర్తిని గానమొనర్చునవియై యున్నవి. (ఉభా) ఆ రెండును (కర్ణా) వివిధ ఐశ్వర్యములను వెదజల్లునవి మరియు (హిరణ్యయా) జ్యోతిర్మయములై యున్నవి.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఐశ్వర్యములచే పరిపూర్ణము దేదీప్యమానమైయున్న ద్యులోక, పృథివీలోకములు జగదీశ్వరుని మహిమాగానమునే యొనర్చుచుండును.॥ ౧ ॥

1602. O God, in this solitary place where meditation is secure (un-disturbed) give me the Vedic instructions because Thou art the giver of Noble advice in good acts to Thy devotees. Fill both my ears with Thy Truthful speech (contained in the Vedas). || 1 ||

౧౬౦౩. ఋషిః - హర్యతః ప్రాగాథః । దేవతా- అగ్నిర్హవీంషి వా । ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ వృష్టిముఖేన పరమాత్మనో మహిమానమాచష్టే.

౧౬౦౩. అభ్యారమిదద్రయో నిషిక్తం పుష్కరే మధు ।
అవటస్య విసర్జనే ॥ ౨ ॥

ప.వి:- అభ్యారమ్ - అభి - ఆరమ్ । ఇత్ । అద్రయః - అ - ద్రయః । నిషిక్తమ్ - ని - సిక్తమ్ । పుష్కరే । మధు । అవటస్య । విసర్జనే - వి - సర్జనే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- అగ్నేః పరమాత్మన ఏవ మహిమ్నా **అద్రయః** మేఘాః. [అద్రిరితి మేఘనామ. నిఘం ...౧ । ౧౦.] **అభ్యారమ్ ఇత్** పరస్పరం సంఘట్టన్తే ఖలు. తతః **అవటస్య** మేఘరూపస్య కూపస్య. [అవత ఇతి కూపనామ. నిఘం ...3 । ౨3.] **విసర్జనే** వర్షణే సతి **పుష్కరే** భూమిష్ఠే సరోవరే **మధు** మధురం వృష్ట్యుదకమ్ **నిషిక్తమ్** సంసిక్తం జాయతే. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యదిదం భూమిష్ఠముదకం సూర్యతాపేనాన్తరిక్షం గత్వా మేఘతాం ప్రతిపద్యతే, పునశ్చ పృథివ్యాం వర్షతి, తత్సర్వం జగదీశ్వరస్యైవ కర్తృత్వం విద్యతే. ॥ ౨ ॥

౧౬౦౩. ఈ మంత్రములో వర్షముల వర్ణనద్వార పరమాత్మయొక్క మహిమ వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- అగ్నినామక పరమాత్మయొక్క మహిమతోనే (అద్రయః) మేఘములు (అభ్యారం ఇత్) పరస్పరము ఢీకొనుచుండును. అపుడు (అవటస్య) మేఘములరూప జలనిధుల (విసర్జనే) వర్షములు కురియుటచే (పుష్కరే) భూమియొక్క సరోవరములలో (మధు) మధురమగు వర్షజలములు (నిషిక్తమ్) నిండిపోవును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఈ భూమిపై నున్న జలములు సూర్యుని తాపముచే అంతరిక్షమునకు చేరి మేఘములుగ నగును. మరల భూమిపై వర్షించును. ఇదంతయును జగదీశ్వరుని కర్తృత్వఫలమేయై యున్నది.॥ ౨ ॥

1603. The devotees who are firm like mountains in their resolve, after renouncing the transitory pleasures of the world which is like a well, take delight in the bliss of God the Nourisher of all. || 2 ||

౧౬౦౪. ఋషిః - హర్యతః ప్రాగాథః । దేవతా- అగ్నిర్హవీంషి వా । ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
౧౬౦౪. సిఞ్చన్తి నమసావటముచ్చాచక్రం పరిజ్మానమ్ ।
౩౧౨ ౩ ౧ ౨
నీచీనవారమక్షితమ్ ॥ ౩ ॥

౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
ప.వి:- సిఞ్చన్తి । నమసా । అవటమ్ । ఉచ్చా చక్రమ్ - ఉచ్చా - చక్రమ్ ।
౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩౧౨ ౩ ౧౨ర
పరిజ్మానమ్ - పరి - జ్మానమ్ । నీచీనవారమ్ - నీచీన - వారమ్ । అక్షితమ్ -
౩
అ - క్షితమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- అగ్నేః పరమేశ్వరస్యైవ మహిమ్నా సూర్యకిరణాః **ఉచ్చాచక్రమ్** ఉచ్చా ఉచ్చైః చక్రం విద్యుద్రూపం యస్య తమ్, **నీచీనవారమ్** నీచైర్ముఖద్వారమ్, **అక్షితమ్** అక్షయమ్ **అవటమ్** మేఘరూపం కూపమ్ **పరిజ్మానమ్** జ్మాయాం పృథివ్యాం పరివ్యాప్తం యథా స్యాత్ తథా **నమసా** విద్యుద్వజ్రేణ. [నమః ఇతి వజ్రనామ. నిఘం ...౨ । ౨౦.] **సిఞ్చన్తి** భూమౌ క్షారయన్తి. ॥ ౩ ॥

భావార్థః- యస్య పరమేశ్వరస్య వ్యవస్థయా మేఘానాం నిర్మాణం తతో వృష్టిశ్చ సంజాయతే తం హృది సంధార్య యోగినో ధర్మ మేఘసమాధిమధిగచ్ఛన్తు. ॥ ౩ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమేశ్వరస్య విదుషః సన్తానానామాత్మబుద్ధ్యోరుపాసకస్య వృష్టేశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౬౦౪ ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :- పరమేశ్వరుని మహిమచే సూర్యకిరణములు (ఉచ్చాచక్రమ్) ఉన్నత విద్యుత్తురూప చక్రముగల (నీచీన వారమ్) క్రిందివైపు ద్వారముగల (అక్షితమ్) అక్షయమగు (అవటమ్) మేఘరూప కూపములను (పరిజ్మానమ్) భూమిపై నలువైపుల వ్యాప్తపరచుటకొరకు (నమసా) విద్యుద్రూప వజ్రముచే (సిఞ్చన్తి) సేచనమొనర్చును. ॥ ౩ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుని ఏ వ్యవస్థచే మేఘములనిర్మాణము జరుగునో మరియు వానిచే వర్షములు కురియునో దానిని హృదయములో ధారణమొనర్చి యోగులు ధర్మమేఘసమాధిని పొందవలెను. ॥ ౩ ॥

ఈ ఖండములో పరమేశ్వరుడు, విద్వాంసులు, సంతానము, ఆత్మ, బుద్ధి, ఉపాసకులు మరియు వృష్టియొక్క వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

పదహారవ అధ్యాయమునందలి మూడవఖండము సమాప్తమైనది.

1604. The devotees please God by bowing before Him reverently, as He knows when and how to protect a person. He is Almighty and All - pervading, Imperishable and the Uplifter of the down - trodden and the fallen. || 3 ||

★★★

౧౬౦౫. ఋషిః - దేవాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్రాదావిన్ద్రం పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౧ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ర
౧౬౦౫. మా భేమ మా శ్రమిష్మోగ్రస్య సఖ్యే తవ ।
౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧
మహత్తే వృష్ణో అభి చక్ష్యం కృతం
౨ర ౩ ౨౩ ౧ ౨
పశ్యేమ తుర్వశం యదుమ్ ॥ ౧ ॥

ప.వి:- మా । భేమ । మా । శ్రమిష్మ । ఉగ్రస్య । సఖ్యే - స - ఖ్యే । తవ । మహత్ - తే । వృష్ణః । అభిచక్ష్యమ్ - అభి - చక్ష్యమ్ । కృతమ్ । పశ్యేమ । తుర్వశమ్ । యదుమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే ఇన్ద్ర పరమాత్మన్! **ఉగ్రస్య** అధార్మికాన్ ప్రతి ప్రచణ్డస్య **తవ తే సఖ్యే** సఖిత్వే, వయమ్ **మా భేమ** భీతా మా భూమ, **మా శ్రమిష్మ** శ్రమం ప్రాప్తాం మా భూమ. **వృష్ణః తే** సుఖాదీనాం వర్షకస్య తవ **మహత్** మహిమోపేతమ్ **కృతమ్** కర్మ **అభి చక్ష్యమ్** ప్రశంసనీయమస్తి. త్వత్కృపయా వయమ్ అస్మద్రాష్ట్రే **తుర్వశమ్** హింసకానాం వశకరమ్ **యదుమ్** సంయమశీలం చ జనమ్. [యదవః ఇతి మనుష్యనామసు పఠితమ్. నిఘం ...౨ । ౩. యమేర్దుక్ ప్రత్యయః.] **పశ్యేమ** అవలోకయేమ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-జగదీశ్వరస్య సఖాయో న కదాపి బిభ్యతి, న శ్రామ్యన్తి, ప్రత్యుత సత్కర్మాణి కుర్వన్తః సదైవోన్నతి పథేఽగ్రేసరా జాయన్తే. ॥ ౧ ॥

౧౬౦౫. ఈ మంత్రములో ఇంద్రపరమాత్మనుగూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- ఓ ఇంద్ర పరమేశ్వరా! (ఉగ్రస్య) ధర్మరహితులయెడ ఉగ్రతను చూపునట్టి (తవ) నీయొక్క (సఖ్యే) మిత్రత్వములో యుండునట్టి మేము (మా భేమ) ఎవ్వరిచేతను భయభీతులము గాకుండెదము (మా శ్రమిష్మ) అలసిపోకుందుము (వృష్ణః తే) సుఖములు మున్నగు వర్షములను కురిపించునట్టి నీయొక్క (మహత్) మహా (కృతమ్) కార్యము (అభిచక్ష్యమ్) ప్రశంసనీయమైనది. నీ కృపచే మేము మా రాష్ట్రములో (తుర్వశమ్) హింసకులను వశమునందుంచుకొనువారము మరియు (యదుమ్) సంయమశీలురగు మానవసమాజమును (పశ్యేమ) చూచెదముగాక! ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరునితో మైత్రిని స్థాపించుకొను మనుష్యులు ఎవ్వరికిని భయపడరు, అలసిపోరు. కాని సత్కార్మలనొనర్చుచు నిరంతరము ఉన్నతిమార్గమున మున్ముందుగనుందురు.॥ ౧ ॥

1605. In Thy Friendship, let us not get tired soon May the Benevolent Lord Grant us strength as a boon. Grand is Thy creation God, Let's always see Thy glory Thou art giver of peace and bliss This world tells Thy Story. Let all people be truly diligent Let them also be intelligent. || 1 ||

౧౬౦౬. ఋషిః - దేవాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మోపాసకమాహ.

3౧ ౨ర 3క ౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3౧ ౨
౧౬౦౬. సవ్యామనుస్ఫిగ్యం వావసే వృషా న దానో అస్య రోషతి ।
౨ 3 ౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨3౨ 3 ౨ 3 ౨3 ౧ ౨
మధ్వా సమ్పృక్తాః సారఘేణ ధేనవస్తూయమేహి ద్రవా పిబ ॥౨॥

3 ౨ ౧౨ర 3క ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౨ 3
ప.వి:- సవ్యామ్ । అను । స్ఫిగ్యమ్ । వావసే । వృషా । న । దానః । అస్య ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3౧౨ ౧ ౨ర
రోషతి । మధ్వా । సమ్పృక్తాః । - సమ్ - పృక్తాః । సారఘేణ । ధేనవః । తూయమ్ ।
3 ౧౨ర ౧౨ర
ఆ । ఇహి । ద్రవ । పిబ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే పరమాత్మోపాసక! **వృషా** బలవాన్ త్వమ్ **సవ్యామ్** వామామ్ **స్ఫిగ్యమ్** కటిప్రోథోపలక్షితాం పాదయష్టిమ్ **అను** అన్వాశ్రిత్య, దక్షిణాం చ పశ్చాద్ విధాయ **వావసే** తిష్ఠ. [వసతే ర్లోడర్థే లిటి ఛాన్దసం రూపమ్.] కస్యాఞ్చిద్ ధావనస్పర్ధాయాం భాగగ్రహీతౄణామేషా భంగిర్భవతి. సదైవ విక్రమశీలస్తిష్ఠేతి భావః. **అస్య** ఏవం విధస్య విక్రమశీలస్య తవ **దానః** అవఖణ్డయితా, హింసకః కశ్చిత్. [దాన ఖణ్డనే భ్వాదిః పచాద్యచ్.] **న రోషతి** హింసాం కర్తుం న శక్నోతి [రుష హింసార్థః భ్వాదిః.] హే ఉపాసక! **సారఘేన మధ్వా** మధుమక్షికాజనితేన మధునా **సమ్పృక్తాః** సంయుక్తాః **ధేనవః** గోదుగ్ధాదయః సజ్జితాః సన్తి. [అథాప్యస్యాం తాద్ధితేన కృత్స్నవన్నిగమా భవన్తి 'గోభిః శ్రీణీత మత్సరమ్' ఋ... ౯ । ౪౬ । ౪ ఇతి పయసః. నిరు... ౨ । ౫.] **తూయమ్** శీఘ్రమ్ **ఏహి** ఆగచ్ఛ, **ద్రవ** ధావ, **పిబ** ఆస్వాదయ. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా ధావనప్రతిస్పర్ధాయాం ప్రతిస్పర్ధినో జానున్యాకుఞ్చితం వామం పాద- మగ్రే కృత్వా దక్షిణం చ పశ్చాత్ కృత్వా భంగివిశేషేణ ధావనసన్నద్ధాస్తిష్ఠన్తి తథా

పరమే- శ్వరోపాసకః సదైవ పురుషార్థాయ సజ్జస్తిష్ఠతి. అతస్తన్మార్గే కోఽపి బాధాం జనయితుం న శక్నోతి, ప్రత్యుత తస్య సర్వే స్వాగతమభినన్దనం చ కుర్వన్తి. ॥ ౨ ॥

౧౬౦౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ ఉపాసకులనుగూర్చి సుద్బోధించబడినది.

పదార్థము :- ఓ పరమాత్మ ఉపాసకా! (వృషా) శక్తిశాలివగు నీవు (సవ్యామ్) ఎడమ (స్ఫిగ్యమ్) కాలును ముందుంచి మరియు కుడిపాదమును వెనకనుండి (వావసే) పరుగుతీయుటకు నిలుపుము అనగా నిరంతరము విక్రమశీలునిగ నుండుము (అస్య) అట్టి విక్రమశీలుడవగు నిన్ను (దానః) ఏ హింసకుడైనను (న రోషతి) హింసచేయకుండును. ఓ ఉపాసకా! (సారఘేణ మధ్వా) తేనెటీగలచే లభించిన తేనెతో (సంపృక్తః) సంయుక్తమైన (ధేనవః) గోక్షీరములు మున్నగునవి సిద్ధముగ నున్నవి. నీవు (తూయమ్) శీఘ్రముగ (ఏహి) రమ్ము (ద్రవ) క్రియాశీలుడవై (పిబ) త్రాగుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- పరుగుపందెములో ప్రతిఘటించువారు మోకాలి చిప్పపై వుడచిన ఎడమకాలును ముందుంచి మరియు కుడికాలును వెనక కుంచునట్టి ఆకృతి విశేషములో పరుగెత్తుటకు సిద్ధముగ నిలిచియుండునటులనే పరమేశ్వరుని ఉపాసకులు ఎప్పుడును పురుషార్థమొనర్చుటకు సిద్ధముగ నుందురు. కావున వారి మార్గములో ఏ విధమగు బాధలను ఎవ్వరును వేయజాలరు. కాని ఎల్లరును వారిని అభినందించెదరు.॥ ౨ ॥

1606. God the Rainer of felicity pervades all those who are to be protected or who are to be slain. None who is even given to violence can ever kill him. Words mixed with Substantial knowledge are being uttered. Come quickly, make haste and drink the spiritual juice O men. || 2 ||

౧౬౦౭. ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౫౦ క్రమాఙ్కే పరమాత్మానం సమ్బోధితా.

అత్ర యుగపత్ పరమాత్మానమాచార్యం చాహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౬౦౭. ఇమా ఉ త్వా పురూవసో గిరో వర్ధన్తు యా మమ ।

౩ ౧ ౨౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨ర
పావక వర్ణాః శుచయో విపశ్చితో౨భి స్తోమైరనూషత ॥౧॥

3 ౨ 3 ౧౨ర 3
ప.వి:- ఇమాః । ఉ । త్వా । పురూవసో - పురు - వసో । గిరః । వర్ధన్తు ।
౨ ౧ ౨ర 3 ౧౨ 3 ౨ 3 ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3
యాః । మమ । పావకవర్ణాః - పావక - వర్ణాః । శుచయః । విపశ్చితః - విపః -
౧౨ర 3 ౨ ౧ ౨ర 3
చితః । అభి । స్తోమైః । అనూషత ॥ ౧॥

పదార్థః- హే **పురూవసో** బహ్వైశ్వర్య పరమాత్మన్, బహువిద్యాధనసమ్పన్న ఆచార్య వా! **ఇమాః ఉ** ఏతాః ఖలు **యాః మమ గిరః** యా మదీయా వాచః సన్తి తాః **త్వా** త్వామ్ **వర్ధన్తు** వర్ధయన్తు, తవ మహిమానం ప్రకాశయన్త్విత్యర్థః. పావకవర్ణాః అగ్నివర్ణాః, అగ్నివత్ తేజస్వినః **శుచయః** పవిత్రాః **విపశ్చితః** విద్వాంసః **స్తోమైః** స్తోత్రైః త్వామ్ పరమాత్మానమ్ ఆచార్యం వా **అభ్యనూషత** అభిస్తువన్తి. ॥ ౧ ॥

పావకవర్ణాః ఇత్యత్ర వాచకలుప్తోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా జగదీశ్వరో వేదజ్ఞానప్రదానేన తథాచార్యో వేదాదిశాస్త్రాణాం శిక్షణేన సర్వానుపకరోతి. ॥ ౧ ॥

(పావకవర్ణః) అగ్నిసమానతేజస్కాః. ॥ ౧ ॥

౧౬౦౭. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౨౫౦వ మంత్రముపై పరమాత్మనుగూర్చి సంబోధనమొనర్చబడినది. ఇచ్చట పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులను కలిపి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(పురూవసో) అనేక ఐశ్వర్యములతో గూడిన ఓ పరమేశ్వరా! లేక గొప్ప విద్యాధన సంపన్నుడవగు ఆచార్యా! (ఇమాః ఉ) ఈ గొప్పవగు (యాః మమ గిరః) నాయొక్క ఏ వాణులు గలవో, అవి (త్వా) మిమ్ము (వర్ధన్తు) వృద్ధిపరచవలెను. అనగా మీ మహిమను ప్రకాశపరచవలెను. (పావకవర్ణాః) అగ్నివంటి ఉజ్వలవర్ణముగల తేజస్వి (శుచయః) పవిత్రులగు (విపశ్చితః) విద్వాంసులు (స్తోమైః) స్తోత్రములతో నిన్ను (అభ్యనూషత) స్తుతియొనర్చుచున్నారు.॥ ౧ ॥

దీనియందు 'పావకవర్ణాః' యనుదానిలో వాచకలుప్తోపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరు డెటుల వేదజ్ఞానమును ప్రదానమొనర్చుటద్వార మరియు అటులనే ఆచార్యుడు వేదములు మున్నగు శాస్త్రముల శిక్షణద్వార ఎల్లరకును ఉపకారమొనర్చుచుండెదరు.॥ ౧ ॥

1607. May these my songs of praise exalt Thee Lord, who hast abandant wealth. Learned men who are glorious like the fire and pure in word, mind and deed, purifying all glorify Thee with their hymns. || 1 ||

౧౬౦౮. ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునరపి పరమాత్మాఽఽచార్యయోర్విషయమాహ.

౧౬౦౮. ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అయం సహస్రమృషిభిః సహస్కృతః సముద్ర ఇవ పప్రథే ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౩ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సత్యః సో అస్య మహిమా గృణే శవో యజ్ఞేషు విప్రరాజ్యే ॥౨॥

ప.వి:- అయమ్ । సహస్రమ్ । ఋషిభిః । సహస్కృతః - సహః - కృతః । సముద్రః - సమ్ - ఉద్రః । ఇవ । పప్రథే । సత్యః - సః - అస్య । మహిమా । గృణే । శవః । యజ్ఞేషు । విప్రరాజ్యే - విప్ర - రాజ్యే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **అయమ్** ఏష పరమేశ్వరః ఆచార్యో వా **సహస్రమ్** సహస్రవారమ్ **ఋషిభిః** తత్త్వదర్శిభిర్జనైః **సహస్కృతః** సహసా బలేన కృతః స్తుతః సన్ **సముద్రః ఇవ** సాగరః ఇవ **పప్రథే** యశసా ప్రథితో భవతి. **సః** అసౌ **అస్య** పరమేశ్వరస్య ఆచార్యస్య వా **మహిమా** మహత్త్వమ్ **సత్యః** అవితథో వర్తతే. అహమ్ **విప్రరాజ్యే** విప్రాణాం విపశ్చితాం రాజ్యే **యజ్ఞేషు** ఉపాసనాయజ్ఞేషు శిక్షాయజ్ఞేషు వా, **శవః** అస్య బలమ్ గృణే స్తౌమి. [విప్రరాజ్యే ఇత్యత్ర 'అకర్మధారయే రాజ్యమ్'. అ... ౬ । ౨ । ౧౩౦ ఇత్యుత్తరపదాదిరుదాత్తః.] ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా సముద్రో జలేన విస్తీర్ణో భవతి తథా జగదీశ్వర ఆచార్యశ్చ యశసా.॥ ౨॥

౧౬౦౮. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(అయమ్) ఈ పరమేశ్వరుడు మరియు ఆచార్యుడు (సహస్రమ్) వేలసార్లు (ఋషిభిః) తత్త్వదర్శులగు విద్వాంసులద్వారా (సహస్కృతః) శక్తులతోగూడ స్తుతించబడిన (సముద్రః ఇవ) సముద్రమువలె (పప్రథే) యశస్సుచే ప్రఖ్యాతిజెందుదురు (సః) వారు మరియు (అస్య) ఈ పరమేశ్వరుడు, ఆచార్యుల (మహిమా) మహిమయును (సత్యః) సత్యమైనదే. నేను (విప్రరాజ్యే) విద్వాంసులరాజ్యములో (యజ్ఞేషు) ఉపాసనాయజ్ఞము, లేక శిక్షణ యజ్ఞములలో (శవః) వీరి బలమును (గృణే) స్తుతియొనర్చుచుందును.॥ ౨ ॥

దీనిలో ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-సముద్ర మెటుల జలముచే విస్తీర్ణమగునో, అటులనే జగదీశ్వరుడు మరియు ఆచార్యుడు యశస్సుచే ప్రఖ్యాతిజెందుదురు.॥ ౨ ॥

1608. He having His glory increased (so to say) by the songs of a thousand of Seers Is spread everywhere like the ocean and the same ever Propitious Divinity has His might and strength celebrated during the sacrifice by the glorious Brahmanical psalmody. His majesty is praised as true at solemn rites. [By increasing God's power is meant spreading God's Message and making people devoted to Him]. || 2 ||

౧౬౦౯. ఋషిః - శ్రుష్టిగుః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్రాదావిన్ద్రం పరమేశ్వరం వర్ణయతి.

౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩౨
౧౬౦౯. యస్యాయం విశ్వ ఆర్యో దాసః శేవధి పా అరిః ।

౩౧౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
తిరశ్చిదర్యే రుశ మే పవీరవి తుభ్యేత్సో అజ్యతే రయిః ॥౧॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩
ప.వి:- యస్య । అయమ్ । విశ్వః । ఆర్యః । దాసః । శేవధిపాః । శేవధి -
౨ ౩౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩
పాః । అరిః । తిరః । చిత్ । అర్యే । రుశమే । పవీరవి । తుభ్య । ఇత్ । సః । అజ్యతే।
౨
రయిః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- యస్య యస్య తవ ఇన్ద్రస్య పరమాత్మనః **అయమ్** ఏష ప్రత్యక్షం దృశ్యమానః **విశ్వః** సమ్పూర్ణః సంసారో విద్యతే, యః త్వమ్ **ఆర్యః** శ్రేష్ఠః, **దాసః** దుష్టానాముపక్షయితా, **శేవధిపాః** నిధిపాః. [నిధిః శేవధిరితి యాస్కః. నిరు... ౨ । ४.] **అరిః** ఈశ్వరశ్చ వర్తసే. [అరిః ఈశ్వరః. నిరు. ౫ । ౭.] యశ్చత్వమ్ **అర్యే** స్వామిని, జీవనాధారే పవనే ఇత్యర్థః, **రుశమే** రుచమే. రోచిష్మతి ఆదిత్యే. [రుశదితి వర్ణనామ రోచతేర్జ్వలతి కర్మణః. నిరు... ౬ । ౧౩.] **పవీరవి** విద్యున్మతి పర్జన్యే చ. [పవీరం విద్యుద్వజ్రం వాతి ప్రాప్నోతి తస్మిన్.] **తిరః చిత్** ప్రాప్తః ఏవ తిష్ఠసి. [తిరః సతః ఇతి ప్రాప్తస్య. నిరు. ౩ । ౨౦.] ఏతాదృశాయ **తుభ్య ఇత్** తుభ్యమేవ **సః** జగతి సర్వత్ర వికీర్ణః **రయిః** ధనమ్ **అజ్యతే** సమర్ప్యతే. [తుభ్యమ్ ఇత్యస్య మకారలోపశ్ఛాన్దసః.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- విశ్వసమ్రాట్ శ్రేష్ఠః సజ్జన రక్షకో దుష్టానాం దలయితా భూగర్భే నిహితానాం నిధీనాం రక్షకః సర్వకర్మక్షమః సర్వాన్తర్యామీ యః పరమేశ్వరోఽస్తి తస్యైవ సర్వం ధనమితి హేతోః తదర్పణబుద్ధ్యా తత్ సేవనీయమ్. ॥ ౧ ॥

౧౬౦౯. ఈ మొదటి మంత్రములో ఇంద్రపరమేశ్వరుని వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(యస్య) ఇంద్రపరమాత్మవగు ఏ నీయొక్క (అయమ్) ప్రత్యక్షముగ గాన్పించుచున్న (విశ్వః) ఏ సంపూర్ణప్రపంచముగలదో, అట్టి నీవు (ఆర్యః) శ్రేష్ఠులను మరియు (దాసః) దుష్టులను క్షయింపజేయునట్టి (శేవధిపాః) నిధుల రక్షకులు మరియు (అరిః) సమర్థుడవై యున్నావు. మరియు ఏ నీవు (అర్యే) జీవనధారయగు పవనమునందు (రుశమే) ప్రకాశించు సూర్యునిలో మరియు (పవీరవి) తేజోవంతమగు మేఘములలో (తిరః చిత్) విద్యమానమైయున్నదో అట్టి (తుభ్య ఇత్) నీకొరకుమాత్రమే (సః) ప్రపంచమందంతటను వెదజల్లబడియున్న (రయిః) ధనము (అజ్యతే) సమర్పితమై యున్నది.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- విశ్వముయొక్క సమ్రాట్టు, శ్రేష్ఠుడు, సజ్జనుల రక్షకుడు, దుష్టులను దమనమొనర్చునట్టివాడు, భూగర్భమునందు నిహితమైయున్న నిధులరక్షకుడు, సకలమునొనర్చగల సమర్థుడు, సర్వాంతర్యామియగు ఏ పరమేశ్వరుడుగలడో, ఈ ధనములన్నియును ఆయనవియే. ఈ హేతువుతోనే ఈశ్వరార్పణబుద్ధిచే దానిని సేవించవలెను.॥ ౧ ॥

1609. All good people are the servants of the Lord, the protectors of the Vedic treasure and leading towards Him. They all whether Brahmanas, shoodras, Vaishyas or kshatriyas are His children. The Vedic treasure though hidden in God Who is the Resplendent Lord of the speech and a great wealth is revealed to thee O nobel devotee. || 1 ||

౧౬౧౦. ఋషిః - శ్రుష్టిగుః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునరపి పరమేశ్వరవిషయమాహ.

3 ౨ 3 ౧ ౨ 3౨ 3 ౧ ౨ 3౧ ౨
౧౬౧౦. తురణ్యవో మధుమన్తం ఘృతశ్చుతం విప్రాసో అర్కమానృచుః।

3౨ 3 ౨ ౨ 3 ౨ 3 ౨3 ౨ 3 ౨3 ౧౨
అస్మే రయిః పప్రథే వృష్ణ్యం శవోఽస్మే స్వానాస ఇన్దవః ॥౨॥

ప.వి:- తురణ్యవః । మధుమన్తమ్ । ఘృతశ్చుతమ్ - ఘృత - శ్చుతమ్।
విప్రాసః - వి - ప్రాసః । అర్కమ్ । ఆనృచుః । అస్మేఇతి । రయిః । పప్రథే।
వృష్ణ్యమ్ । శవః । అస్మేఇతి । స్వానాసః । ఇన్దవః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **తురణ్యవః** సత్కర్మసు త్వరణశీలాః **విప్రాసః** విపశ్చితః **మధుమన్తమ్** మధురానన్దమయమ్ **ఘృతశ్చుతమ్** తేజః ప్రస్రావిణం స్నేహప్రస్రావిణం వా **అర్కమ్** అర్చనీయమ్ ఇన్ద్రం పరమేశ్వరమ్. [అర్కో దేవో భవతి యదేనమర్చన్తి. నిరు. ౫ । ౫.] **ఆనృచుః** పూజయన్తి. తస్యైవ కృపయా **అస్మే** అస్మభ్యమ్ **రయిః** ఐశ్వర్యమ్ **పప్రథే** సర్వత్ర విస్తీర్ణోఽస్తి, **వృష్ణ్యమ్** సుఖవర్షణశీలమ్ **శవః** బలమపి, **పప్రథే** విస్తీర్ణమస్తి । తత ఏవ **అస్మే** అస్మభ్యమ్. **స్వానాసః** అభిషూయమాణాః **ఇన్దవః** ఆనన్దరసాః అస్మాభిః ప్రాప్యన్తే. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-జగదీశ్వర ఏవాస్మభ్యం తేజోధనబలానన్దాదీని ప్రయచ్ఛతీతి స సర్వైః స శ్రద్ధం వన్దనీయః. ॥ ౨ ॥

౧౬౧౦. ఈ మంత్రమునందును పరమేశ్వరుని విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (తురణ్యవః) సత్కర్మలలో శీఘ్రతనొనర్చునట్టి (విప్రాసః) విద్వాంసులు (మదుమన్తమ్) మధురమగు ఆనందయుక్తమగు (ఘృతచ్యుతమ్) తేజము మరియు స్నేహమును ప్రవహింపజేయునట్టి (అర్కమ్) అర్చించదగిన ఇంద్రపరమేశ్వరుని (ఆనృచుః) పూజించెదరు. ఆయన కృపవల్లనే (అస్మే) మాకొరకు (రయిః) ఐశ్వర్యములు (పప్రథే) సర్వత్ర వ్యాప్తమైయున్నవి. (వృష్ణ్యమ్) సుఖములను వర్షింపజేయునట్టి (శవః) శక్తియును వ్యాప్తమైయున్నది. ఆయనతోనే (అస్మే) మాకొరకు (స్వానాసః) పవిత్రమొనర్చబడిన (ఇన్దవః) ఆనందరసము మనకు ప్రాప్తించుచుండును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుడే మనకు తేజము, ధనము, బలము, ఆనందము మున్నగువానిని ప్రదానమొనర్చును. ఈ కారణమున ఎల్లరును శ్రద్ధాపూర్వకముగ ఆయునకు వందనము లర్పించవలెను.॥ ౨ ॥

1610. The humble devotees worship the Venerable God Who is the Giver of splendour. They pray to the Almighty for the following purposes. May wealth (Spiritual as well as material spread among us and heroic strength and may we have good pupils leading pure lives and calm like the rays of the moon. || 2 ||

౧౬౧౧. ఋషిః - పర్వతనారదౌ । దేవతా - పవమానః సోమః । ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౭౪ క్రమాఙ్కే

పరమేశ్వరం రాజానమాచార్యం చ సమ్బోధితా.

అత్ర జీవాత్మా పరమాత్మా చ సమ్బోధ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౩౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౧౧. గోమన్న ఇన్దో అశ్వవత్ సుతః సుదక్ష ధనివ ।

౧ ౨౩ ౨౩౨ ౩ ౧ ౨
శుచిఞ్చ వర్ణమధి గోషు ధారయ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩
ప.విః- గోమత్ - నః । ఇన్దో । అశ్వవత్ । సుతః । సుదక్ష - సు -దక్ష ।

౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
ధనివ । శుచిమ్ । చ । వర్ణమ్ । అధి । గోషు । ధారయ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సుదక్ష** సుబల **ఇన్దో** తేజోమయ జీవాత్మన్ పరమాత్మన్ వా! **సుతః** శరీరే గృహీతజన్మా అన్తరాత్మని ప్రేరితో వా త్వమ్ **నః** అస్మభ్యమ్ **గోమత్** ధేనుపృథివ్యాదియుక్తమ్, **అశ్వవత్** తురగవహ్ని విద్యుదాదియుక్తం చ రయిం ధనమ్ **ధవివ** ధన్వ ప్రాపయ. [ధన్వతిః గతికర్మా. నిఘం ...౨ । ౧౪. ధన్వ ఇతి ప్రాప్తే ఇకారాగమశ్ఛాన్దసః.] **గోషు చ** ఇన్ద్రియేషు చ **శుచిం వర్ణమ్** పవిత్రం సాత్త్వికం రూపమ్ **అధి ధారయ** అధి ధేహి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ప్రోద్బోధితో మనుష్యస్యాత్మా సమారాధితః పరమాత్మా చ నిఖిలమైశ్వర్యం ప్రాపయితుం మనోబుద్ధీన్ద్రియాదిషు చ పవిత్రతాం సఞ్చారయితుమలం భవతః. ॥ ౧ ॥

౧౬౧౧. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౭౪వ మంత్రము. అచట పరమేశ్వరుడు, రాజు మరియు ఆచార్యునిగూర్చి సంబోధించబడినది. ఇప్పుడిచట జీవాత్మ, పరమాత్మవిషయములో వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (సుదక్ష) శ్రేష్ఠమగు బలముతోగూడిన (ఇన్దో) తేజోవంతులగు ఓ జీవాత్మా లేక పరమాత్మా (సుతః) శరీరమునందు జన్మను, లేక అంతరాత్మయందు ప్రేరితమైన నీవు (నః) మాకొరకు (గోమత్) గోవులు, భూములు మున్నగువానితో మరియు (అశ్వవత్) అశ్వములు, అగ్ని, విద్యుత్తు మున్నగువానితోగూడిన ధనమును (ధనివ) ప్రాప్తింపజేయుము (గోషు చ) మరియు ఇంద్రియములలో (శుచిం వర్ణమ్) పవిత్రమగు సాత్వికరూపమును (అధిధారయ) ధారణమొనర్పజేయుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఉత్తమముగ ఉద్బోధనమొనర్చబడిన మనుష్యుని ఆత్మ మరియు శ్రేష్ఠరూపములో ఆరాధనమొనర్చబడిన పరమాత్మ సమస్త ఐశ్వర్యములను ప్రాప్తింపజేయును మరియు మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు మున్నగువానియందు పవిత్రతను సంచారమొనర్చుటకు సమర్థవంతమగును. ॥ ౧ ॥

1611. O Omniscient God, giving us calmness like the moon, being manifested within lead us towards the wealth consisting of the rays of knowledge and strength of the senses. Establish in our speech pure letters i.e. pure and truthful words.

External meaning :-

(2) O Almighty God, contemplated in the heart, grant us kine and steeds. Lend beautiful appearance to our cattle by making them healthy and strong. || 1 ||

౧౬౧౨. ఋషిః – పర్వతనారదౌ । దేవతా – పవమానః సోమః । ఛన్దః – ఉష్ణిక్ । స్వరః – ఋషభః.

అథ పునరపి జీవాత్మా పరమాత్మా చ ప్రార్థ్యతే.

౧ ౨ 3 ౧౨ 3౧ ౨
౧౬౧౨. స నో హరీణామ్పత ఇన్దో దేవ ప్సరస్తమః ।

౧౨3 ౨3 ౧౨ 3 ౧ ౨
సఖేవ సఖ్యే నర్యో రుచే భవ ॥ ౨ ॥

౨ 3 ౧౨ర 3౧౨ 3౧ 3
ప.విః– సః । నః । హరీణామ్ । పతే । ఇన్దో । దేవప్సరస్తమః – దేవ – ప్సరస్తమః ।
౧౨ర 3 ౧౨ర 3 ౧౨ర 3 ౨ 3
సఖా – స – ఖా । ఇవ । సఖ్యే – స – ఖ్యే । నర్యః । రుచే । భవ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **హరీణాం పతే** ఇన్ద్రియాణామ్ ఆకర్షణగుణయుక్తానాం సూర్యచన్ద్రభూమణ్డలాదీనాం వా స్వామిన్, **ఇన్దో** తేజస్విన్ జీవాత్మన్ పరమాత్మన్ వా! **దేవప్సరస్తమః** దేవేషు మనోబుద్ధీన్ద్రియాదిషు సూర్యచన్ద్రాదిషు వా ప్సరో రూపం యస్య స దేవప్సరాః అతిశయేన దేవప్సరాః దేవప్సరస్తమః, దేహస్థేభ్యో బ్రహ్మాణ్డస్థేభ్యో వా దేవేభ్యోఽతిశయేన తత్తచ్ఛక్తిప్రదాతా. [ప్సరః ఇతి రూపనామ. నిఘం ...3 । ౭.] **నర్యః** నృభ్యో హితః **సః** అసౌ త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **రుచే** తేజసే **భవ** జాయస్వ. కథమివ? **సఖ్యే** సుహృదే **సఖా ఇవ** సుహృద్ యథా తేజః ప్రయచ్ఛతి తద్వత్. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః:- జీవాత్మా యథా శరీరస్థాన్ సర్వాన్ మనోబుద్ధి ప్రాణాదీన్ సస్వకర్మణి సఞ్చా- లయన్ తేభ్యః శక్తిం చ ప్రయచ్ఛన్ దేహస్య సమ్రాడ్ భవతి తథా పరమేశ్వరో బ్రహ్మాణ్డస్థాన్ సర్వాన్ సూర్యచన్ద్రనక్షత్రాదీన్ సఞ్చాలయన్ తేభ్యః శక్తిం చ ప్రయచ్ఛన్ బ్రహ్మాణ్డస్య సమ్రాడ్ భవతి. ॥ ౨ ॥

౧౬౧౨. ఈ మంత్రములో జీవాత్మ మరియు పరమాత్మ ప్రార్థించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(హరీణాం పతే) ఇంద్రియములు లేక ఆకర్షగుణయుక్తులైన సూర్యుడు, చంద్రుడు, భూమండలము మున్నగువాని స్వామీ! (ఇన్ద్రో) తేజోవంతులగు ఓ జీవాత్మా! లేక పరమాత్మా! (దేవప్సర- స్తమః) శరీరమందలి మనస్సు, బుద్ధి, మున్నగు దేవతల, లేక బ్రహ్మాండమునందు గల సూర్యుడు, చంద్రుడు మున్నగు దేవతలను అత్యంత మహద్రూపములో ఇచ్చునట్టి (నర్యః) మనుష్యుల హితకారుడవగు (సః) నీవు (నః) మాకు (రుచే) తేజస్సునిచ్చుటకొరకు (భవ) ఉన్నావు (సఖ్యే) ఒక మిత్రునకు (సఖా ఇవ) మరొక మిత్రుడు తేజమునిచ్చునటుల ఈయుము.॥ ౨ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-జీవాత్మ ఎటుల శిరమునందుగల మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము మున్నగువానిని తమ తమ కార్యములందు సంచాలనమొనర్పజేయుచు మరియు వానికి శక్తినిచ్చుచు శరీరమునకు చక్రవర్తిగనుండునో, అటులనే పరమేశ్వరుడు బ్రహ్మాండమునందు స్థితమైయున్న సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు మున్నగువానిని సంచాలితమొనర్పజేయుచు మరియు వానికి శక్తినిచ్చుచు బ్రహ్మాండమునకు సమ్రాట్టుగా నున్నాడు. ॥ ౨ ॥

1612. O Lord of men! Resplendent, Most Splendid God, be Thou the object of our love as a friend to his friend, as Thou art our Benefactor. Lend us lustre O Lord. || 2 ||

౧౬౧౩. ఋషిః - పర్వతనారదౌ । దేవతా - పవమానః సోమః । ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

అథ పునరపి జీవాత్మనః పరమాత్మనశ్చ విషయమాహ.

౧౨౩ ౨ ౩౧ ౨ర౩౧ ౨ ౩ ౧౨
౧౬౧౩. సనేమి త్వమస్మదా అదేవ కఞ్చిదత్రిణమ్ ।
౩ ౧ ౨౩ ౨౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨
సాహ్వాం ఇన్దో పరి బాధో అపద్వయుమ్ ॥ ౩ ॥

ప.వి:- సనేమి । త్వమ్ । అస్మత్ - ఆ । అదేవమ్ - అ - దేవమ్ । కమ్ । చిత్ । అత్రిణమ్ । సాహ్వాన్ । ఇన్ద్రో । పరి । బాధః । అప । ద్వయుమ్ ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్రో** తేజస్విన్ జీవాత్మన్ పరమాత్మన్ వా! **త్వమ్** శక్తిశాలీ త్వమ్ **సనేమి** పురాణం సఖ్యమ్. [సనేమి ఇతి పురాణనామ. నిఘం ...3 । 27.] **అస్మత్** అస్మాసు. [అత్ర 'సుపాం సులుక్'... అ... 7 । 1 । 39 ఇతి విభక్తేర్లుక్.] **ఆ** ఆనయ. **అదేవమ్** అదాతారమ్ అసహాయకమ్ **కం చిత్** కమపి **అత్రిణమ్** భక్షకం పాపదుర్వ్యసనాదికం దుర్జనం వా **అప** అపగమయ. **సాహ్వాన్** శత్రూణాం పరాజేతా త్వమ్ **బాధః** బాధకాన్ **పరి** పరి జహి, **ద్వయుమ్** ద్వయువన్తం సత్యానృతోభయయుక్తం పరోక్షమన్యత్ ప్రత్యక్షమన్యత్, మనస్యన్యద్ వచస్యన్యద్ ఇతి ద్వివిధాచరణోపేతం ఛద్మవ్యవహారిణం చ జనమ్ **అప** అపగమయ. ॥ 3 ॥

భావార్థః- జీవాత్మానం ప్రోత్సాహ్య పరమాత్మానం చ సముపాస్య సర్వే జనా దుష్టాన్ ఛద్మాచారిణశ్చ దూరీకృత్య సత్సంగతిం విధాయ స్వాత్మానం సమాజం చోన్నయన్తు.॥ 3 ॥

1613. ఈ మంత్రమునందును మరల జీవాత్మ పరమాత్మల విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రో) తేజోవంతుడవగు ఓ జీవాత్మా, లేక పరమాత్మా! (త్వమ్) శక్తిశాలివగు నీవు (సనేమి) ప్రాతమిత్రత్వమును (అస్మత్) మాదిశకు (ఆ) తెమ్ము (అదేవమ్) ఈయకూడనట్టి సహాయమును, చేయకూడనట్టి (కించిత్) ఏ కర్మనైనను (అత్రిణమ్) మరియు భక్షించదగని పాపములు, దుర్వ్యసనములు మున్నగువానిని, లేక దుర్జనులను (అప) మానుండి దూరమొనర్చుము (సాహ్వాన్) శత్రువులను పరాజితులనొనర్చు నీవు (బాధః) మమ్ము బాధించువారిని (పరి) నలుదిశలనుండి నష్టమొనర్చివేయుము (ద్వయుమ్) సత్యాసత్యములు రెండింటితో కలిసియున్న, లేదా ముందర ఒకటి వెనక వేరొకటి మరియు పైకి ఒకటి, లేక మనస్సులో మరొకటగు ద్వివిధవచనములతో ఆచరించువారి కపట, కుటిల వ్యవహారములుగల మనుష్యులను (అప) దూరమొనర్చివేయుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :-జీవాత్మను ప్రోత్సహించుచు, పరమాత్మ నుపాసించుచు ఎల్లరును దుష్టులు మరియు కపట మోసకారులగు దుర్జనులను దూరము తొలగించివేసి సజ్జనులమైత్రితో స్వయమును మరియు సమాజమును ఉన్నతపరచవలయును.॥ 3 ॥

1613. Drive utterly, far away from us each Godless, each voracious foe, and passion. O Resplendent God! over come and drive the false and the crooked afar. Thou art our Ancient Eternal Friend. || 3 ||

౧౬౧౪. ఋషిః - అత్రిః । దేవతా - పవమానః సోమః । ఛన్దః - జగతీ । స్వరః - నిషాదః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౬౪ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్ర ప్రకారాన్తరేణ వ్యాఖ్యాయతే.

౩ ౨ ౩క ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
౧౬౧౪. అఞ్జతే వ్యఞ్జతే సమఞ్జతే క్రతుం రిహన్తి
౨ ౩క ౨ర ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మధ్వాఽభ్యఞ్జతే । సిన్ధోరుచ్ఛ్వాసే పతయన్తముక్షణం
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
హిరణ్యపావాః పశుమప్సు గృభ్ణతే ॥ ౧ ॥

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- అఞ్జతే - వి- అఞ్జతే । సమ్ । అఞ్జతే । క్రతుమ్ । రిహన్తి । మధ్వా ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అభి । అఞ్జతే । సిన్ధోః । ఉచ్ఛ్వాసే - ఉత్ - శ్వాసే । పతయన్తమ్ । ఉక్షణమ్ ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
హిరణ్యపావాః । హిరణ్య - పావాః । పశుమ్ । అప్సు । గృభ్ణతే ॥౧॥

పదార్థః-పరమేశ్వరోపాసకా విద్వాంసో జనాః **అఞ్జతే** స్వాత్మానం మ్రక్షన్తి మార్జయన్తి, **వ్యఞ్జతే** స్తుతివాచో వ్యక్తీకుర్వన్తి. **సమఞ్జతే** పరమాత్మనా సహ స్వాత్మానం మేలయన్తి, **క్రతుమ్** సజ్జ్ఞానం సత్కర్మ చ **రిహన్తి** ఆస్వాదయన్తి, **మధ్వా** మధురేణ బ్రహ్మానన్దేన **అభ్యఞ్జతే** స్వాత్మని సద్గుణానామ్ అభ్యంగం కుర్వన్తి, స్వాత్మానం సంస్కుర్వన్తీత్యర్థః. **సిన్ధోః** రక్తసముద్రస్య హృదయస్య **ఉచ్ఛ్వాసే** స్పన్దనే **పతయన్తమ్** గతిం ప్రయచ్ఛన్తమ్ **ఉక్షణమ్** బలస్య సేక్తారమ్ **పశుమ్** ద్రష్టారం జీవాత్మానమ్ **హిరణ్యపావాః** జ్యోతిషో రక్షకాః ఉపాసకాః **అప్సు** స్వకీయేషు కర్మసు గృభ్ణతే గృహ్ణన్తి, తత్ప్రేరణానుసారం కర్మాణి కుర్వన్తీత్యర్థః. ॥ ౧ ॥

అత్రైకస్య కర్తృకారకస్యానేకక్రియాభిః సహ సమ్బన్ధాద్, దీపకాలంకారః. 'అథ కారకమేకం స్యాదనేకాసు క్రియాసు చేత్ సా...ద... ౧౦ । ౪౯ ఇతి తల్లక్షణాత్. 'ఞ్జతే' ఇత్యస్య చతుష్కృత్వః పఠనాద్ వృత్త్యనుప్రాసః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-దేహే హృదయస్పన్దనం ధమనిషు శిరాసు చ రక్తసంచరణం ఫుప్ఫుసయోరక్త- శోధనమిత్యాది యత్కిఞ్చిదపి కార్యమస్తి తత్ సర్వం జీవాత్మాధీనం, జీవాత్మాపి చ పరమా- త్మాధీనః. ॥ ౧ ॥

౧౬౧౪. ఈ మొదటిఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చిక యందలి ౫౬౪వ మంత్రమున చేయబడినది. ఇచ్చట మరొక విధముగ చేయబడుచున్నది.

పదార్థము :-పరమేశ్వరుని ఉపాసకులను విద్వాంసులు (అఞ్జతే) స్వయముగ మార్జనము అనగా శుద్ధిపరచెదరు మరియు (వ్యఞ్జతే) స్తుతివచనములను వ్యక్తపరచెదరు (సమఞ్జతే) పరమాత్మతో

మిత్రులై యుందురు. (క్రతుమ్) శ్రేష్ఠమగు జ్ఞానము మరియు శ్రేష్ఠమగు కార్యములను (రిహన్తి) ఆస్వాదనమొనర్చుచుండెదరు. (మధ్వా) మధురమైన బ్రహ్మానందముతో (అభ్యఞ్జతే) తమ ఆత్మయందు సద్గుణములను స్థిరపరచుకొందురు. అనగా తమ ఆత్మలను సంస్కరించుకొందురు (సిన్ధోః) రక్తముయొక్క సాగరమగు హృదయముయొక్క (ఉచ్ఛ్వాసే) స్పందనములో (పతయన్తమ్) నడకను గలిగించుచు (ఉక్షణమ్) బలమును సేచనమొనర్చునట్టి (పశుమ్) ద్రష్ట, అనగా చూచునట్టి జీవాత్మయొక్క (హిరణ్యపావాః) జ్యోతిరక్షకులగు ఉపాసకులు (అప్సు) తమ కర్మలయందు (గృభ్ణతే) గ్రహణమొనర్చుకొందురు. అనగా దాని ప్రేరణననుసరించి కర్మలనొనర్చుచుందురు.॥ ౧ ॥

ఇచ్చట ఒక కర్త కారకునకు అనేక క్రియలచే సంబంధముండు కారణమున దీపకాలంకారము గలదు. ఎట్లన, సాహిత్యదర్పణములో దీని లక్షణమొనర్చబడినది. అనేకక్రియలలో ఒకే కారకుడుండినచో దీపకమైపోవును. (సా.ద. ౧౦-౪౯) 'ఞ్జతే' అనునది నాల్గుసార్లు పఠించబడినందున వృత్త్యనుప్రాసము గలదు. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :-శరీరమునందు హృదయస్పందనము, ధమనులు, శిరలయందు రక్తసంచారము, పుప్పుసములు అనగా ఊపిరితిత్తులలో రక్తశోధనము మున్నగు ఏ కార్యములు జరుగుచుండునో అవి యన్నియును జీవాత్మయొక్క అధీనమున నుండును. మరియు జీవాత్మ పరమాత్మయధీనమున నుండును.॥ ౧ ॥

1614. Devotees of God Who is Source of light go to Him. They realise Him, realise Him within and without Who is the Creator of the world. They attain Him with love. They lick Him (so to speak). Wise men are devoted to God Who dwells within the souls and Who showers His Blessings upon the righteous. He being Omniscient, sees all. The wise meditate upon Him, Who is the Ocean of all virtues. || 1 ||

౧౬౧౫. ఋషిః - అత్రిః । దేవతా - పవమానః సోమః । ఛన్దః - జగతీ । స్వరః - నిషాదః.

అథ జీవాత్మానం వర్ణయతి.

3 2 3 1 2 3 1 2ర

౧౬౧౫. విపశ్చితే పవమానాయ గాయత మహీ న ధారాత్యన్ధో

2 3 2 3 1 2ర 3

అర్షతి । అహిర్న జూర్ణామతి సర్పతి

2 3 2 3 1 2ర 3 2 3 1 2

త్వచమత్యో న క్రీడన్నసరద్ వృషా హరిః ॥ ౨ ॥

3 ౧ ౨ 3 ౧౨ర ౧౨ర 3 ౨
ప. వి:- విపశ్చితే - విపః - చితే । పవమానాయ । గాయత । మహీ ।
౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨ర 3 ౨ ౧౨ర 3
న । ధారా । అతి । అన్ధః । అర్షతి । అహిః । న । జూర్ణామ్ । అతి । సర్పతి ।
౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర
త్వచమ్ । అత్యః । న । క్రీడన్ । అసరత్ । వృషా । హరిః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే మానవాః! యూయమ్ **విపశ్చితే** మేధావినే, **పవమానాయ** మనోబుద్ధీన్ద్రియాదీనాం పావకా జీవాత్మనే **గాయత** తన్మహత్త్వం వర్ణయత. సః **అన్ధః** అన్ధకారం, తమోగుణమ్ **అత్యర్షతి** అతిపారయతి. కథమివ? **మహీ న ధారా** మహతీ జలధారా యథా మార్గే సమాగతాం పాషాణాదిబాధామ్ అత్యర్షతి అతిపారయతి. స జీవాత్మా **జూర్ణామ్** జీర్ణామ్ **త్వచమ్** చర్మమయీం తనూమ్ **అతిసర్పతి** పరిత్యజ్య గచ్ఛతి. కథమివ? **అహిః న** సర్పః యథా **జూర్ణామ్** జీర్ణామ్ **త్వచమ్** కంచులికామ్ **అతిసర్పతి** పరిత్యజ్య గచ్ఛతి. కిఞ్చ, **వృషా** బలవాన్ **హరిః** శరీరరథస్య వాహకః స జీవాత్మా **అత్యః న** రథే నియుక్తః అశ్వః ఇవ **క్రీడన్** క్రీడాం కుర్వన్ **అసరత్** శరీరరథం వహన్ చలతి. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-న జానే కదా జీవో దేహం త్యక్త్వా గచ్ఛేద్, అతః సద్య ఏవ ధర్మకర్మసు మనః కార్యం, నోచేత్ పశ్చాత్తాపో భవిష్యతి. ॥ ౨ ॥

౧౬౧౫. ఈ మంత్రములో జీవాత్మ వర్ణన కలదు.

పదార్థము :- ఓ మానవులారా! మీరు (విపశ్చితే) మేధావంతులు (పవమానాయ) మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు మున్నగువానిని పవిత్రమొనర్చునట్టి జీవాత్మకొరకు (గాయత) గానమొనర్చుడు. దాని మహత్వమును వర్ణించుచుండుడు. అది (అన్ధః) చీకటులవంటి తమోగుణములను (అత్యర్షతి) దాటివెళ్లును (మహీ న ధారా) ఏ ప్రకారముగ జలప్రవాహమార్గములో అడ్డుగనున్న శిలలు మున్నగు బాధలను దాటి జలములు వెళ్లుచుండునో, అటులనే జీవాత్మ (జూర్ణామ్) ప్రాతదైన ముదుసలి (త్వచమ్) చర్మముతో గూడిన శరీరమును (అతిసర్పతి) వదలివేసి వెళ్లిపోవునో, (అహిః న) సర్పమెటుల (జూర్ణామ్) ప్రాతదైన (త్వచమ్) కుబుసమును (అతి సర్పతి) వదలివేసివెళ్లిపోవునో, తోడ్తో (వృషా) శక్తిమంతమైన (హరిః) శరీరరథమును లాగునట్టి ఆ జీవాత్మ (అత్యః న) రథమునకు తాల్చబడిన అశ్వములవలె (క్రీడన్) క్రీడలనొనర్చుచు (అసరత్) శరీరరథమును ధారణమొనర్చి నడుచుచుండును.॥ ౨ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- జీవాత్మ శరీరమును వదలి ఎపుడు వెళ్లిపోవునో తెలియదు. కావున శీఘ్రాతిశీఘ్రముగనే ధర్మకర్మలయందు మనస్సునుంచి పూర్ణమొనర్చుకొనవలెను. అట్లుకానిచో తరువాత పశ్చాత్తాపపడవలసివచ్చును.॥ ౨ ॥

1615. O devotees! Sing to the Omniscient Purifying God, Who dispels all darkness of ignorance with the grand Vedic Speech and rains down nourishment like a mighty shower. As a serpent casts its old skin, so God removes all gloom however old it may be. He the Rainer of felicity and Destroyer of misery and sin enables his devotee to go forward like a playful horse. || 2 ||

౧౬౧౬. ఋషిః - అత్రిః । దేవతా - పవమానః సోమః । ఛన్దః - జగతీ । స్వరః - నిషాదః.

అథ జగదీశ్వరస్య గుణాన్ వర్ణయతి.

౧౬౧౬. అగ్రేగో రాజాప్యస్తవిష్యతే విమానో అహ్నాం

భువనేష్వర్పితః । హరిర్ఘృతస్నుః సుదృశీకో

అర్ణవో జ్యోతీరథః పవతే రాయ ఓక్యః ॥ ౩ ॥

ప.విః- అగ్రేగః - అగ్రే - గః । రాజా । అప్యః । తవిష్యతే । విమానః - వి - మానః । అహ్నామ్ - అ - హ్నామ్ । భువనేషు । అర్పితః । హరిః । ఘృతస్నుః - ఘృత - స్నుః । సుదృశీకః - సు - దృశీకః । అర్ణవః । జ్యోతీరథః । జ్యోతిః - రథః । పవతే । రాయే । ఓక్యః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- అగ్రేగః అగ్రేగన్తా, **రాజా** విశ్వసమ్రాట్, **అప్యః** అద్భ్యః ప్రాణేభ్యో హితః. [ప్రాణా వా ఆపః. తై... బ్రా... ౩ । ౨ । ౫ । ౨, తా... బ్రా... ౯ । ౯ । ౪.] **అహ్నాం విమానః** దినానాం నిర్మాతా, **భువనేషు అర్పితః** లోకలోకాన్తరేషు వ్యాపకః సోమః పరమేశ్వరః, **తవిష్యతే** మహిమ గానేన వర్ధిష్యతే । **ఘృతస్నుః** వృష్ట్యుదకస్య ప్రస్రావయితా. [ఘృతమిత్యుదకనామ. నిఘం ...౧ । ౧౨. స్ను ప్రస్రవణే, అదాదిః]. **సుదృశీకః** సుష్ఠు ద్రష్టుం యోగ్యః, **అర్ణవః** సద్గుణానాం పారావారః, **జ్యోతీరథః** జ్యోతిషాం సూర్యచన్ద్ర విద్యుదాదీనాం రంహయితా, **ఓక్యః** ఓకసే దేహగృహాయ హితః, సః **హరిః** హృదయహారీ జగదీశ్వరః, **రాయే** ఐశ్వర్యాయ **పవతే** ప్రాప్నోతి. ॥ ౩॥

భావార్థః-అహోరాత్రపక్షమాసఋత్వయనసంవత్సరాదీనాం సూర్యచన్ద్రనక్షత్రాదీనాం చ నిర్మాతా సర్వేషాం హితకరః పరమేశ్వరః సర్వైర్వన్దనీయః. ॥ ౩ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మనో జీవాత్మనో నృపతే రాచార్యస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్జ్ఞేయా.

౧౬౧౬. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుని గుణములవర్ణన కలదు.

పదార్థము :- (అగ్రేగః) ముందునడుచువాడు (రాజా) విశ్వమునకు రాజగు (అప్యః) ప్రాణముల హితకరుడు (అహ్నాం విమానః) దినములను నిర్మాణమొనర్చు (భువనేషు అర్పితః) లోకలోకాంతరములలో వ్యాపకమైయున్న సోమ పరమేశ్వరుడు (తవిష్యతే) మహిమయొక్కగానములద్వార పెంపొందును (ఘృతస్నుః) వృష్టిజలములను కురిపించునట్టి (సుదృశీకః) ఉత్తమముగా దర్శించుకొనదగిన (అర్ణవః) సద్గుణముల సముద్రుడు (జ్యోతీరథః) సూర్యుడు, చంద్రుడు, విద్యుత్తు మున్నగు జ్యోతిష్మంతమగు పదార్థములను వేగముగా నడుపునట్టి (ఓక్యః) గృహమువంటి శరీరమునకు హితకరుడగు (హరిః) ఆ హృదయహారియగు జగదీశ్వరుడు (రాయే) ఐశ్వర్యముల నిచ్చుటకొరకు (పవతే) ప్రాప్తించగలడు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- దినములు, రాత్రులు, వారములు, పక్షములు, మాసములు, ఋతువులు, దక్షిణాయన ఉత్తరాయణములు, సంవత్సరములు మున్నగువానిని మరియు సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు మున్నగువానిని నిర్మాణమొనర్చువాడు, ఎల్లరకు హితకారియగు పరమేశ్వరుడు అందరకు వందనీయుడై యున్నాడు.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ, జీవాత్మ, రాజు మరియు ఆచార్యుల వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

పదహారవ అధ్యాయము నాల్గవఖండము సమాప్తమైనది.

పదహారవ అధ్యాయముకూడ ముగిసినది.

ఏడవ ప్రపాఠకమందలి మూడవసగముకూడ ముగిసినది.

1616. God Who is the foremost King to be approached by all and Who is the Creator of all luminaries, pervading all worlds, Destroyer of all misery, the Giver of splendour, Charming on account of His attributes, the Ocean of virtues, Whose Chariot is formed of the rays of light - i.e. Resplendent, the Lord of wealth purifies us, giving us the wealth of Wisdom. || 3 ||

అథ సప్తదశోఽధ్యాయః అష్టమే ప్రపాఠకే ప్రథమోఽర్ధశ్చ.

పదునేడవ అధ్యాయము

౧౬౧౭. ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మా ప్రార్థ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౬౧౭. విశ్వేభిరగ్నే అగ్నిభిరిమం యజ్ఞమిదం వచః ।
౧ ౨
చనో ధాః సహసో యహో ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప.విః- విశ్వేభిః - అగ్నే । అగ్నిభిః - ఇమమ్ । యజ్ఞమ్ - ఇదమ్ । వచః
౧ ౨ర ౩
। చనః । ధాః । సహసః । యహో ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** జగన్నాయక పరమాత్మన్! త్వమ్ **విశ్వేభిః** సర్వైః **అగ్నిభిః** సంకల్పోత్సాహమహత్త్వా కాంక్షావీరతాదీనామ్ అర్చిభిః, **ఇమమ్** ఏతమ్ **యజ్ఞమ్** అస్మదీయం జీవనయజ్ఞమ్ ఆయాహీతి శేషః. **ఇదమ్** ఏతత్ **వచః** వచనం, త్వం శృణు. హే **సహసః యహో** బలస్య పుత్రవద్ విద్యమాన, అతిశయబలవన్! త్వమ్ అస్మభ్యమ్ **చనః** ఆనన్దామృతమ్ **ధాః** దేహి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-నిరగ్నిర్మానవో మృతవద్ భవతి. అతో హృదయేఽగ్నీన్ ప్రజ్వాల్యాఽఽశావాదేన సహ కర్మయోగమాశ్రిత్య విజయశ్రీః సర్వైరాప్తవ్యా. ॥ ౧ ॥

౧౬౧౭. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(అగ్నే) జగన్నాయకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (విశ్వేభిః) సమస్త (అగ్నిభిః) సంకల్పములు, ఉత్సాహములు, మహత్వాకాంక్షలు, వీరత్వము మున్నగు అగ్నులతో గూడ (ఇమమ్) దీనియందు (యజ్ఞమ్) మా జీవనయజ్ఞములో పాల్గొనుము. (ఇదమ్) ఈ (వచః) వచనములను వినుము. (సహసః యహో) బలముయొక్క పుత్రుడవు అనగా అతి శక్తిశాలివగు ఓ పరమాత్మా! నీవు మాకు (చనః) ఆనందామృతమును (ధాః) ప్రదానమొనర్చుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-అగ్నిహీనులగు మనుష్యులు మృతప్రాయులుగ నుందురు. కావున హృదయమునందు అగ్నులను ప్రజ్వలితమొనర్చి ఆశావాదముతోగూడ, కర్మయోగముయొక్క సహాయమును పొంది ఎల్లరును విజయశీలురైపోవలెను.॥ ౧ ॥

1617. O God attainable with the power of Yoga and knowledge! enable us to uphold and keep up this sacrifice, this Vedic speech and knowledge with the help of enlightened persons. || 1 ||

౧౬౧౮. ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మని సమర్పణం కురుతే.

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౧౮. యచ్చిద్ధి శశ్వతా తనా దేవందేవం యజామహే ।
౧ ౨ర ౩ ౨
త్వే ఇద్ధూయతే హవిః ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩౧ ౨ ౩౨ ౩
ప. వి:- యత్ - చిత్ - హి । శశ్వతా । తనా । దేవందేవమ్ -దేవమ్ - దేవమ్।
౧ ౨ర ౧ ౨ ౩ ౨
యజామహే । త్వేఇతి । ఇత్ - హూయతే । హవిః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- యత్ చిత్ హి యద్యపి **శశ్వతా** ప్రమరేణ **తనా** ధనేన. [తనా ఇతి ధననామసు పఠితమ్. నిఘం ...౨।౧౦. తనేన ఇతి ప్రాప్తే 'సుపాం సులుక్'... అ... ౭।౧।౩౯ ఇతి విభక్తేరాకారాదేశః.] వయమ్, **దేవం దేవమ్** విద్వాంసమ్ విద్వాంసమ్ **యజామహే** సత్కుర్మః, తథాపి హే అగ్నే జగన్నాయక పరమాత్మన్! వస్తుతః **హవిః** హోతవ్యం సమర్పణీయం వస్తు ఆత్మమనోబుద్ధ్యాదికమ్ సర్వం కర్మ చ **త్వే ఇత్** త్వయి ఏవ **హూయతే** అస్మాభిః సమర్ప్యతే. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథోచితః సత్కారో మాతాపిత్రతిథినృపత్యాచార్యోపదేశకవానప్రస్థపరివ్రాజకాదీనాం సర్వేషామేవ కర్తవ్యః, కిన్తు జగదుత్పాదకధారకసంహారకాదిరూపేణైకః పరమేశ్వర ఏవ పూజనీయః.॥ ౨ ॥

౧౬౧౮. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయందు సమర్పించబడు విషయముకలదు.

పదార్థము :- (యత్ చిత్ హి) ఐనప్పటికి (శశ్వతా) సమృద్ధియైన (తనా) ధనముతో మనము (దేవం దేవమ్) ప్రతి విద్వాంసుని (యజామహే) సత్కారమొనర్చినను ఓ అగ్నే! ఓ జగన్నాయకడువు నగు పరమేశ్వరా! వాస్తవముగనే (హవిః) సమర్పించదగిన ఆత్మ, మనసు, బుద్ధి మున్నగు మరియు సకలకర్మలు (త్వే ఇత్) నీయందు మాత్రమే (హూయతే) మాద్వారా సమర్పితమగును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- యథోచిత సత్కారములు తల్లి, తండ్రి, అతిథి, రాజు, ఆచార్యుడు, ఉపదేశకుడు, వానప్రస్థులు, సన్యాసులు మున్నగువారందరకును చేయవలసియే యుండును. ఐనను

జగదుత్పాదకుడు, ధారణమొనర్చువాడు, సంహారకర్త మున్నగురూపములలో ఆ ఏకేశ్వరుని మాత్రమే పూజించుట యోగ్యమైయుండును.॥ ౨ ॥

1618. O God, though in this non-violent sacrifice, we worship with our wealth many enlightened persons, our heart is offered to Thee and Thee only. || 2 ||

౧౬౧౯. ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథోపాస్యోపాసకయోః సమ్బన్ధమాహ.

౧౬౧౯. ప్రియో నో అస్తు విశ్పతిర్హోతా మన్ద్రో వరేణ్యః ।
ప్రియాః స్వగ్నయో వయమ్ ॥ 3 ॥

ప.వి:- ప్రియః । నః । అస్తు । విశ్పతిః । హోతా । మన్ద్రః । వరేణ్యః । ప్రియాః । స్వగ్నయః - సు - అగ్నయః । వయమ్ ॥ 3 ॥

పదార్థః-విశ్పతిః ప్రజాపాలకో నృపతిరివ సర్వేషాం జనానాం పాలకః, **హోతా** దాతవ్యానాం వస్తూనాం ప్రదాతా, **మన్ద్రః** ఆనన్దప్రదః, **వరేణ్యః** వరణీయః జగదీశ్వరః **నః** అస్మాకమ్ **ప్రియః** ప్రీతివిషయః **అస్తు** భవతు. **స్వగ్నయః** శుభానాం సంకల్పోత్సాహరాష్ట్రీయతావీరతాదీనామ్ ఆహవనీయాదీనాం వా అగ్నీనాం సమ్పాదకాః **వయమ్** వయమ్ ఉపాసకా జనా అపి, తస్య జగదీశ్వరస్య **ప్రియాః** ప్రీతివిషయాః, స్యామేతి శేషః. ॥ 3 ॥

అత్రాన్యోన్యాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-యదా మనుష్యాః పరమాత్మని ప్రీతిం కుర్వన్తి తదా సోఽపి తేషు ప్రీతిం కరోతి. ॥ 3॥

౧౬౧౯. ఈ మంత్రములో ఉపాస్య, ఉపాసకుల సంబంధమును వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(విశ్పతిః) ప్రజాపాలకుడగు రాజువలె మానవులెల్లర పాలనకర్తయగు (హోతా) ఈయదగిన పదార్థములనిచ్చునట్టి (ఇన్ద్రః) ఆనందప్రదాత (వరేణ్యః) వరించదగిన జగదీశ్వరుడు (నః) మాకు (ప్రియః) ప్రియతముడై (అస్తు) ఉండుగాక (స్వగ్నయః) శుభసంకల్పము, ఉత్సాహము, రాష్ట్రీయత్వము, వీరత్వము మున్నగునవి, లేక ఆహవనీయ మున్నగు అగ్నులుగల (వయమ్) ఉపాసకులమగు మేముకూడ జగదీశ్వరుని (ప్రియాః) ప్రియులమేయై యుండవలెను.॥ 3 ॥

ఈ మంత్రములో అన్యోన్యాలంకారము కలదు. ॥ 3 ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు పరమాత్మను ప్రేమించునప్పుడు ఆయనయును వారిని ప్రేమించును.॥ 3 ॥

1619. May He the Lord of all, Giver of peace and happiness, most acceptable, be our beloved and may we with bright fire of aspiration be dear to Him. || 3 ||

౧౬౨౦. ఋషిః – మధుచ్ఛన్దా వైశ్వామిత్రః । దేవతా – ఇన్ద్రః । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తత్రాదావిన్ద్రనామ్నా పరమాత్మవిషయమాహ.

౧ ౨ ౩౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
౧౬౨౦. ఇన్ద్రం వో విశ్వతస్పరి హవామహే జనేభ్యః ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
అస్మాకమస్తు కేవలః ॥ ౧॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
ప. వి:– ఇన్ద్రమ్ । వః । విశ్వతః । పరి । హవామహే । జనేభ్యః । అస్మాకమ్।
౩ ౧ ౨ర
అస్తు । కేవలః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే సఖాయః! **విశ్వతః పరి** సర్వేభ్యః ఉపరి వయమ్ **ఇన్ద్రమ్** విఘ్నవిదారకం పరమైశ్వర్యవన్తం పరమాత్మానమ్ **జనేభ్యః వః** ప్రజాభ్యః యుష్మభ్యమ్ **హవామహే** ఆహ్వయామః. సః **అస్మాకమ్** స్తోత్ౄణామ్ **కేవలః** అద్వితీయః సఖా **అస్తు** జాయతామ్. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-కామం మాతాపితృనృపత్యాదయోఽస్మాకం సుఖప్రదా భవన్తి, పరం సదా సహాయః సదాఽశరణ శరణః సదా ధైర్యప్రదః సఖా తు జగదీశ్వర ఏవ. ॥ ౧ ॥

౧౬౨౦. ఈ మొదటి మంత్రములో ఇంద్రనామముచే పరమాత్మవర్ణన కలదు.

పదార్థము :- ఓ మిత్రులారా! (విశ్వతః పరి) అన్నిటికన్నపైన, అనగా ముందుగా మేము (ఇన్ద్రమ్) విఘ్ననాశకుడు, పరమైశ్వర్యశాలియగు పరమాత్మను (జనేభ్యః వః) ప్రజలగు మీకొరకు (హవామహే) ఆహ్వానించుచున్నాము. ఆయన (అస్మాకమ్) స్తోతలమగు మాకొరకు (కేవలః) అద్వితీయ (సఖా) మిత్రుడై (అస్తు) యున్నాడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- అగుటకు మాత్రమే తల్లి, తండ్రి, రాజు మున్నగువారు మనకు సుఖములనిచ్చువారై యుండినను నిరంతర సహాయకుడు, అనాథరక్షకుడు, నిరంతరము ధైర్యప్రదాత మరియు వాస్తవమగు మిత్రుడు ఆ పరమాత్మయే యై యున్నాడు.॥ ౧ ॥

1620. O friends! We worship God for the welfare of you and all other people. May He be the only object of our worship and desire. || 1 ||

౧౬౨౧. ఋషిః - మధుచ్ఛన్దా వైశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ 3 ౨ 3౧ ౨ర 3౧ ౨
౧౬౨౧. స నో వృషన్నముం చరుం సత్రాదావన్నపా వృధి ।
3౨ 3 ౧ ౨
అస్మభ్యమప్రతిష్కృతః ॥ ౨ ॥

3 ౨ 3౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3
ప.వి:- సః । నః । వృషన్ । అముమ్ । చరుమ్ । సత్రాదావన్ - సత్రా - దా
౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ర 3
వన్ । అప । వృధి । అస్మభ్యమ్ । అప్రతిష్కృతః - అ - ప్రతిష్కృతః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **వృషన్** సుఖవర్షక, **సత్రాదావన్,** యుగపద్ దానప్రద సత్యప్రేరక సృష్టియజ్ఞసమ్పాదక వా జగదీశ్వర! **అప్రతిష్కృతః** అసఙ్ఖలితః. [అప్రతిష్కృతః అప్రతిష్కృతోఽప్రతిస్ఖలితో వేతి. నిరుక్తమ్ ౬ । ౧౬.] **సః** అసౌ త్వమ్ **అస్మభ్యమ్** త్వదాజ్ఞాయాం పురుషార్థే చ వర్తమానేభ్యః ఉపాసకేభ్యః **అముం చరుమ్** సూర్యప్రతిబన్ధకం మేఘమివ ఏతం మోక్షమార్గప్రతిబన్ధకం కదాచారాదికమ్. [చరురితి మేఘనామ. నిఘం ...౧ । ౧౦.] **అపావృధి** దూరీకురు. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా సూర్యః స్వప్రకాశసఞ్చారబాధకం మేఘకపాటమపావృత్య భూమణ్డలం ప్రకాశయతి తథైవ జగదీశ్వరోఽస్మాకం మోక్షబాధకమవిద్యాదుష్కర్మాదికమపసార్యాస్మాన్ మోక్షం ప్రాపయతి. ॥ ౨ ॥

౧౬౨౧. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(వృషన్) సుఖవర్షమును కురిపించువాడవు (సత్రాదావన్) ఏకమొత్తముగ దానమునిచ్చువాడవు, సత్యప్రేరకుడవు, లేక సృష్టియజ్ఞ సంపాదకుడవగు ఓ జగదీశ్వరా! (అప్రతిష్కృతః) అవిచలుడవు (సః) నగు నీవు (అస్మభ్యమ్) మీ యాజ్ఞలో మరియు పురుషార్థముతో వర్తించుచుండు ఉపాసకులమగు మాకొరకు (అముం చరుమ్) సూర్యుని ప్రతిబంధకములగు మేఘములవలె ఈ మోక్షమార్గములో విఘ్నములను గలిగించు అజ్ఞానము, దురాచారము మున్నగువానిని (అపావృధిః) దూరమొనర్చుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-సూర్యు డెటుల తన ప్రకాశవుయొక్క సంచారవమునందు బాధనుగలిగించునట్టి మేఘరూప తలుపులను తెరచివేసి భూమండలమును ప్రకాశపరచునో,

అటులనే జగదీశ్వరుడు మన మోక్షమార్గములో బాధకములగు అవిద్య, అనగా అజ్ఞానము, దుష్కర్మలు మున్నగువానిని తొలగించి మనకు మోక్షమును ప్రాప్తింపజేయును.॥ ౨ ॥

1621. O Giver of all gifts, Rainer of felicity! Increase our devotional sentiment and quieten this cloud - like restless mind. Thou art irresistible for us O Lord! || 2 ||

౧౬౨౨. ఋషిః - మధుచ్ఛన్దా వైశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ కీదృశః పరమాత్మా క ఇవ కాన్ ప్రాప్నోతీత్యాహ.

౧ ౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౨౨. వృషా యూథేవ వంసగః కృష్టీ రియర్త్యోజసా ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఈశానో అప్రతిష్కృతః ॥ 3 ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧
ప.వి:- వృషా । యూథా - ఇవ । వంసగః । కృష్టీః । ఇయర్తి । ఓజసా । ఈ
౨ర ౧ ౨ర ౩
శానః । అప్రతిష్కృతః - అ - ప్రతిష్కృతః ॥ 3 ॥

పదార్థః-వంసగః వననీయగతిః, కమనీయగమనః **వృషా** వృషభః **యూథా ఇవ** గోయూథాని ఇవ **వృషా** శుభగుణవర్షణకర్తా **వంసగః** వంసం ధర్మసేవినం గచ్ఛతీతి తథావిధః **ఈశానః** జగదీశ్వరః **అప్రతిష్కృతః** కేనాపి అప్రతిరుద్ధః సన్ **ఓజసా** బలేన **కృష్టీః** ఉపాసకాన్ మనుష్యాన్ **ఇయర్తి** ప్రాప్నోతి. ॥ 3 ॥

అత్ర శ్లిష్టోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-యే శ్రద్ధయా పరమేశ్వరముపాసతే పరమేశ్వరోఽపి తేషాం ధర్మాత్మనాం జనానాం సాహాయ్యమవశ్యం కరోతి తేభ్యో బలం చ దదాతి. ॥ 3 ॥

౧౬౨౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ ఎటుల ఎవరివలె ఎవరికి ప్రాప్తించునను విషయము కలదు.

పదార్థము :- (వంసగః) జ్ఞానముతో నడచునట్టి (వృషా) ఆబోతు (యూథా ఇవ) గోవుల మందలో ఎటుల ప్రవేశించునో, అటులనే (వృషా) శుభగుణములను వర్షింపజేయునట్టి (వంసగః) ధర్మసేవకులవద్దకి వెళ్లునట్టి (ఈశానః) జగదీశ్వరుడు (అప్రతిష్కృతః) ఎవ్వరితో గూడ నిరోధింపబడకుండ (ఓజసా) బలముతోగూడ (కృష్టీః) ఉపాసకులచెంతకు (ఇయర్తి) చేరుచుండును.॥ 3 ॥

దీనియందు శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-శ్రద్ధతో పరమేశ్వరుని ఉపాసనయొనర్చువారిని పరమేశ్వరుడు కూడ అట్టి ధర్మాత్ములకు అవశ్యముగా సహకారము నొనర్చుచు వారికికావలసిన శక్తినిచ్చుచుండును.॥ 3 ॥

1622. As the strong bull leads on the herds, He the Rainer of happiness stirs the people with His might, the Ruler irresistible and Fulfiller of all noble desires. || 3 ||

౧౬౨౩. ఋషిః - శంయుర్బార్హస్పత్యః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౧ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్ర పరమేశ్వర ఆచార్యశ్చ ప్రార్థ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
౧౬౨౩. త్వం నశ్చిత్ర ఊత్యా వసో రాధాంసి చోదయ ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
అస్య రాయస్త్వమగ్నే రథీరసి విదా గాధం తుచే తునః ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
ప.విః- త్వమ్ । నః । చిత్రః । ఊత్యా । వసో । రాధాంసి । చోదయ ।
౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
అస్య । రాయః । త్వమ్ । అగ్నే । రథీః । అసి । విదాః । గాధమ్ । తుచే । తు ।
౩
నః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **వసో** నివాసక పరమేశ్వర ఆచార్య వా! **చిత్రః** అద్భుతగుణః **త్వమ్ ఊత్యా** రక్షయా సార్ధమ్ **నః** అస్మభ్యమ్ **రాధాంసి** విద్యాధనాని సచ్చారిత్ర్యాదిధనాని అధ్యాత్మైశ్వర్యాణి చ **చోదయ** ప్రేరయ. హే **అగ్నే** విద్వన్ అగ్రనాయక తేజస్విన్ పరమేశ్వర ఆచార్య వా! **త్వమ్ అస్య** ఏతస్య **రాయః** విద్యాసదాచారాదిధనస్య **రథీః** స్వామీ **అసి** విద్యసే. అతః **నః** అస్మాకమ్ **తుచే** అపత్యాయ **తు** క్షిప్రమ్ **గాధమ్** తలస్పర్శి పాణ్డిత్యమ్ **విదాః** లమ్భయ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా జగదీశ్వరః సర్వేషామాత్మని జ్ఞానసద్గుణాదికం ప్రేరయతి తథైవ విద్వాంసో గురుజనా గృహస్థాన్ సమ్యగుపదిశన్తు, తేషాం పుత్రపౌత్రాదీంశ్చ గురుకులే సర్వా విద్యా అధ్యాప్య విదుషశ్చరిత్రవతశ్చ కుర్యుః. ॥ ౧ ॥

౧౬౨౩. ఈ మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౪౧వ ఋచయే. అచ్చట దీని వ్యాఖ్యనొనర్చబడినది. ఇప్పుడిచట ప్రకరణాంతరముగ పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(వసో) ఓ నివాసక పరమేశ్వరా, లేక ఆచార్యా! (చిత్రః) అద్భుతగుణములుగల

(త్వమ్) మీరు (ఊత్యా) రక్షణతోగూడ (నః) మాకొరకు (రాధాంసి) విద్యాధనము, సచ్చరిత్రత మున్నగు ధనములు మరియు ఆధ్యాత్మిక ఐశ్వర్యముల (చోదయ) ప్రేరితమొనర్పుము (అగ్నే) విద్వాంసులు, అగ్రనాయకులు తేజోవంతులునగు ఓ పరమేశ్వరా! లేక ఆచార్యా! (త్వమ్) నీవు (అస్య) ఈ (రాయః) విద్య, సదాచారము మున్నగు ధనముల (రథీః) స్వామివియై (అసి) ఉన్నావు. కావున (నః) మాయొక్క (తుచే) సంతానముకొరకు (తు) శీఘ్రముగనే (గాధమ్) తలకుమించిన పాండిత్యమును (విదాః) ప్రాప్తింపజేయుము. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరు డెటుల అందరియాత్మలందు జ్ఞానము, సద్గుణములు మున్నగువానిని ప్రేరితమొనర్చునో, అటులనే విద్వాంసులగు గురువులు గృహస్థులకు ఉత్తమమగు ఉపదేశములనొనర్చవలెను. మరియు వారి పుత్ర పౌత్రాదులను గురుకులములందు సకల విద్యలను నేర్పించి విద్వాంసులను మరియు చరిత్రవంతులనుగ నొనర్చవలెను. ॥ ౧ ॥

1623. O All supporting gracious God : Thou art wonderful with thy protective power. Grant unto us material and spiritual wealth in the form of wisdom, peace and bliss. Thou art the Lord and charioteer of all this wealth. Grant prosperity honour and safety for our progency. || 1 ||

౧౬౨౪. ఋషిః - శంయుర్బార్హస్పత్యః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునరపి పరమేశ్వరమాచార్యం చాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౧౬౨౪. పర్షి తోకం తనయం పర్తృభిష్ట్వమదబ్ధైరప్రయుత్వభిః ।
౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
అగ్నే హేడాంసి దైవ్యా యుయోధి
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
నోఽదేవాని హ్వారాంసి చ ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩
ప. వి:- పర్షి । తోకమ్ । తనయమ్ । పర్తృభిః । త్వమ్ । అదబ్ధైః - అ - దబ్ధైః।
౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర ౩
అప్రయుత్వభిః - అ - ప్రయుత్వభిః । అగ్నే । హేడాంసి । దైవ్యా । యుయోధి।
౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩
నః । అదేవాని - అ - దేవాని । హ్వారాంసి । చ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** అగ్రనేతః పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! త్వమ్ **అదబ్ధైః** అబాధైః **అప్రయుత్వభిః** అస్మత్తోఽపృథగ్ భూతైః, సదా సంనిహితైరిత్యర్థః. [ప్ర యు మిశ్రణామిశ్రణయోః,

క్వనిప్ ప్రయుత్వా. తతో నఞ్ సమాసః.] **పర్తృభిః** పాలన పూరణ ప్రకారైః [పృ పాలనపూరణయోః, బహులమన్యత్రాపి' ఉ... ౨ । ౯౬ ఇతి తృచ్.] **తోకం తనయమ్** పుత్రం పౌత్రం చ **పర్షి** పాలయ, విద్యాదిభిః పూరయ చ. **నః** అస్మాకమ్ **దైవ్యా** దైవ్యాని, దేవేషు ధార్మికేషు విద్వత్సు ప్రయుక్తాని **హేడాంసి** అనాదరరూపాన్ అపరాధాన్. [హేడృ అనాదరే, భ్వాదిః, 'సర్వధాతుభ్యోఽసున్' ఉ... ౪ । ౧౯౦ ఇత్యసున్.] **అదేవాని చ** అవాఞ్ఛనీయాని చ **హ్వారాంసి** కుటిలాని కర్మాణి **యుయోధి** పృథక్ కురు. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనః ప్రేరణయా గురూణాం చ శిక్షయా సర్వైర్జనైర్దుర్గుణదుర్వ్యసనాదీని పరిహర్తవ్యాని సద్గుణాః సత్కర్మాణి చ ప్రాప్తవ్యాని. ॥ ౨ ॥

౧౬౨౪. ఈ మంత్రమందును మరల పరమేశ్వరుడు మరియు ఆచార్యుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(అగ్నే) ఓ పరమాత్మ లేక ఆచార్యా! (త్వమ్) నీవు (అదబ్ధైః) బాధించునట్టి (అప్రయుత్వభిః) వదలిపెట్టనట్టి (పర్తృభిః) పాలన, పోషణ విధములచే (తోకం తనయమ్) పుత్రపౌత్రుల (పర్షి) పాలనమొనర్చుము మరియు వారిని విద్య మున్నగువానితో పరిపూర్ణమొనర్చుము (నః) మాయొక్క (దైవ్యా) ధార్మికవిద్వాంసులయెడచేయబడునట్టి (హేడాంసి) అనాదరరూప అపరాధములను (అదేవాని చ) మరియు అవాంఛనీయ (హ్వారాంసి) కుటిలకర్మలను (యుయోధి) మానుండి వేరుచేయుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరమాత్మప్రేరణచే మరియు గురువుల శిక్షణచే మనుష్యులెల్లరును దుర్గుణములు, దుర్వ్యసనములు మున్నగువానిని వదలివేయవలెను. మరియు సద్గుణములు, సత్కర్మలను స్వంతపరచుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

1624. O God! Do Thou save our sons and grandsons with thy preserving indestructible powers, never negligent. Keep far from us the insult of the enlightened truthful persons and wickedness of Godless men. [Let us never insult venerable wise men]. || 2 ||

౧౬౨౫. ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - విష్ణుః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ పరమాత్మస్వరూపమాహ.

౧ ౨ర ౩౨౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧
౧౬౨౫. కిమిత్తే విష్ణో పరిచక్షి నామ ప్ర యద్వవక్షే

౨ ౩౧ ౨ ౧ ౨ర ౩౧ ౨ర
శిపివిష్టో అస్మి । మా వర్పో అస్మదప గూహ

౩౨ఉ ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨
ఏతద్ యదన్యరూపః సమిథే బభూథ ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:- కిమ్ । ఇత్ - తే । విష్ణో । పరిచక్షి - పరి - చక్షి । నామ । ప్ర ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩౨ ౧౨ర
యత్ । వవక్షే । శిపివిష్టః - శిపి - విష్టః । అస్మి । మా । వర్పః । అస్మత్ । అప ।
౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩
గూహః । ఏతత్ । యత్ । అన్యరూపః - అన్య - రూపః । సమిథే - సమ్ -
౨ ౩ ౧ ౨
ఇథే । బభూథ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **విష్ణో** సర్వవ్యాపక జగదీశ! [యో వేవేష్టి వ్యాప్నోతి చరాచరం జగత్ స విష్ణుః.] **కిమ్ ఇత్ తే** కిమ్ ఏతదేవ తవ **పరిచక్షి** పరిఖ్యాపనీయమ్ **నామ** స్వరూపమ్ అస్తి, **యత్ ప్ర వవక్షే** ప్రబ్రూషే **శిపివిష్టః** రశ్మిభిరావృతః, తేజస్వీత్యర్థః **అస్మి** భవామి ఇతి. తదతిరిక్తమపి త్వదీయం స్వరూపం వర్తతే ఇత్యాహ **ఏతత్ - వర్పః** ఇదం రూపమ్ **అస్మత్** అస్మత్సకాశాత్ **మా అప గూహః** న సంవృణు **యత్ సమిథే** ఉపాసనాయజ్ఞే. [సమిథే ఇతి సంగ్రామనామసు పఠితమ్. నిఘం ...౨ । ౧౭। సంగ్రామవాచినః శబ్దా యజ్ఞవాచినోఽపి దృశ్యన్తే.] **అన్యరూపః** జగత్ప్రపఞ్చాధిష్ఠితాద్ రూపాద్ భిన్నరూపః **బభూథ** భవసి. [తథా చోక్తం పురుషసూక్తే త్రి పాదూర్ధ్వ - ఉదైత్ పురుషః పాదోఽస్యేహాభవత్పునః [ఋ... ౧౦ । ౯౦ । ౪ ఇతి.] ॥ ౧ ॥

యాస్కాచార్యో మన్త్రమిమమేవం వ్యాచష్టే - [శిపివిష్టో విష్ణురితి విష్ణోర్ద్వే నామనీ భవతః. కుత్సితార్థీయం పూర్వం భవతీత్యౌపమన్యవః. కిం తే విష్ణోఽప్రఖ్యాతమేతద్ భవత్యప్రఖ్యాపనీయం యన్నః ప్రబ్రూషే శేప ఇవ నిర్వేష్టితోఽస్మీత్యప్రతిపన్నరశ్మిః. అపి వా ప్రశంసానామైవాభిప్రేతం స్యాత్. కిం తే విష్ణో ప్రఖ్యాతమేతద్ భవతి ప్రఖ్యాపనీయం యదుత ప్రబ్రూషే శిపివిష్టోఽస్మీతి ప్రతిపన్నరశ్మిః. శిపయోఽత్ర రశ్మయ ఉచ్యన్తే, తైరావిష్టో భవతి. మా వర్పో అస్మదపగూహ ఏతత్, వర్ప ఇతి రూపనామ, వృణోతీతి సతః యదన్యరూపః సమిథే సంగ్రామే భవసి సంయతరశ్మిః. నిరు... ౫ । ౮.]

భావార్థః- సూర్యాదౌ జగత్ప్రపంచే పరమాత్మనో యత్ తేజోమయం రూపం తత్ సర్వేషాం దృగ్గోచరం జాయతే, పరం తస్య జగత్ప్రపంచాతీతం యద్ వాస్తవం రూపం తద్ యోగిన ఏవ సాక్షాత్ కుర్వన్తి.॥ ౧ ॥

౧౬౨౫. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క స్వరూపమును వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (విష్ణో) సర్వవ్యాపకుడవగు ఓ జగదీశ్వరా! (కిం ఇత్ తే) ఇదియేనా నీయొక్క (పరిచక్షి) ఏ నీయొక్క నలుదిశ లను ప్రకాశముగలదో (యత్) ఏది నీవు (ప్ర వవక్షే)

చెప్పుచుందువో, అనగా నేను (శిపివిష్టః) కిరణములచే చుట్టబడిన, అనగా తేజస్విన్నై (అస్మి) యున్నానని. ఇంతయేగాక తేజోమయ నా స్వరూపము కలదనియు చెప్పుచుందువో (ఏతత్ వర్పః) ఈ రూపమును (అస్మత్) మా నుండి (మా అప గూహః) దాచియుంచకుము (యత్) ఎట్లన నీవు (సమిథే) ఉపాసనారూపయజ్ఞములో (అన్యరూపః) జగత్ప్రపంచములో అధిష్ఠానరూపమునకు భిన్నముగ (బభూథ) నుందువా? ॥ ౧ ॥

భావార్థము :-సూర్యుడు, చంద్రుడు మున్నగునవి జగత్ప్రపంచములో పరమాత్మయొక్క ఏ తేజోమయ రూపములుగలవియో అవి యందరకును దృష్టిగోచరమగుచున్నవి, కాని ఆయనయొక్క జగత్ ప్రపంచాతీతమగు ఏ వాస్తవికరూపముగలదో దానిని యోగులు మాత్రమే సాక్షాత్కార మొనర్చుకొనగలుగుదురు.॥ ౧ ॥

1625. O All - pervading God! What is that sacred name of Thine which, Thou proclaimest when Thou declares 'I am all - glorious. Do not conceal Thy Radiant Form from us, nor keep it secret, since Thou art of another Form (fierce for the wicked) When we are engaged in the battle with the wicked and the evils. || 1 ||

౧౬౨౬. ఋషిః – వసిష్ఠః । దేవతా – విష్ణుః । ఛన్దః – త్రిష్టుప్ । స్వరః – ధైవతః.

అథ పరమాత్మానం స్తౌతి.

౧ ౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౨౬. ప్ర తత్తే అద్య శిపివిష్ట హవ్యమర్యః శంసామి
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨
వయునాని విద్వాన్ । తన్త్వా గృణామి
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
తవసమతవ్యాన్ క్షయన్తమస్య రజసః పరాకే ॥ ౨ ॥

ప.విః– ప్ర । తత్ – తే । అద్య – అ – ద్య । శిపివిష్ట – శిపి – విష్ట । హవ్యమ్ । అర్యః । శంసామి । వయునాని । విద్వాన్ । తమ్ । త్వా । గృణామి । తవసమ్ । అతవ్యాన్ – అ – తవ్యాన్ । క్షయన్తమ్ । అస్య । రజసః । పరాకే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **శిపివిష్ట** తేజః కిరణైరావృత విష్ణో సర్వవ్యాపక జగదీశ! **అర్యః** స్తుతీనామీశ్వరః. [అర్య ఇతీశ్వరనామ. నిఘం... ౨।౨౨.] **వయునాని విద్వాన్** కర్తవ్యకర్మాణి జానానః అహమ్ **అద్య** అస్మిన్ దినే **తే** తవ **తత్** ప్రసిద్ధమ్ **హవ్యమ్** దానమ్ **ప్రశంసామి** ప్రకర్షేణస్తౌమి. **అతవ్యాన్**

అతవీయాన్, అవృద్ధతరః అహమ్ **తవసమ్** ప్రవృద్ధమ్, **అస్య రజసః** అస్య రజోగుణస్య **పరాకే** దూరే **క్షయన్తమ్** క్షియన్తం నివసన్తమ్ **తమ్** ప్రసిద్ధమ్ **త్వా** త్వామ్, **గృణామి** స్తౌమి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- అల్పశక్తిర్మానవో మహాశక్తేః పరమాత్మనో గుణానాం స్మరణేన నిరభిమానో భూత్వా మహాన్తి కార్యాణి కర్తుం స్వాత్మని బలం సఞ్చినుయాత్. ॥ ౨ ॥

౧౬౨౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క స్తుతి కలదు.

పదార్థము :- (శిపివిష్ట) తేజోవంతమగు కిరణములచే చుట్టబడిన, అనగా తేజస్వి, సర్వవ్యాపకుడవగు ఓ విష్ణు జగదీశ్వరా! (అర్యః) స్తుతులయొక్క ఈశ్వరుడు మరియు (వయునాని విద్వాన్) కర్తవ్యకర్మలను ఎరిగినట్టి నేను (అద్య) నేడు (తే) నీయొక్క (తత్) అట్టి ప్రసిద్ధమైన (హవ్యమ్) దానమును (ప్రశంసామి) ప్రశంసించెదను (అతవ్యాన్) మహనీయుడనుగానట్టి నేను (తవసమ్) మహాన్ మరియు (అస్య రజసః) ఈ రజోగుణముయొక్క (పరాకే) ఆవల (క్షయన్తమ్) నివసించునట్టి (తమ్) ఆ ప్రసిద్ధమగు (త్వా) నీయొక్క (గృణామి) స్తుతి యొనర్చుచున్నాను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- అల్పశక్తిగల మనుష్యులు, మహాశక్తిశాలియగు పరమాత్మయొక్క గుణముల స్మరణమువల్ల నిరభిమానముగలవారిగనై మహాకార్యముల నొనర్చుటకొరకు తమ ఆత్మలందు బలమును సంచితమొనర్చుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

1626. O all-glorious Lord! I who am the master of my senses, being acquainted with my actions, offer my mind to Thee and glorify Thee. I am weak and Thou art Almighty, therefore I praise Thee Who art beyond all darkness of ignorance, being Omniscient. || 2 ||

౧౬౨౭. ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - విష్ణుః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ３ ౧ ౨ ర ３ ౧ ౨
౧౬౨౭. వషట్ తే విష్ణవాస ఆ కృణోమి తన్మేజుషస్వ

3 ౨ ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
శిపివిష్ట హవ్యమ్ । వర్ధన్తు త్వా సుష్టుతయో గిరో

3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
మే యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥ 3 ॥

ప.వి:- వషట్ । తే । విష్ణో । ఆసః । ఆ । కృణోమి । తత్ । మే । జుషస్వ । శిపివిష్ట - శిపి - విష్ట । హవ్యమ్ । వర్ధన్తు । త్వా । సుష్టుతయః - సు - స్తుతయః । గిరః । మే । యూయమ్ । పాత । స్వస్తిభిః - సు-అస్తిభిః । సదా - నః ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **విష్ణో** సర్వాన్తర్యామిన్ జగదీశ! అహమ్ **ఆసః** ఆస్యాత్ **తే** తుభ్యమ్ **వషట్** స్తుతిమ్ **ఆకృణోమి** ఆకరోమి. హే **శిపివిష్ట** తేజోభిరావృత పరమేశ! **తత్ మే హవ్యమ్** తద్ మమ సమర్పణమ్, త్వమ్ **జుషస్వ** ప్రీత్యా స్వీకురు. **మే** మమ **సుష్టుతయః** శోభనస్తుతికాః **గిరః** వాచః **త్వా వర్ధన్తు** త్వన్మహిమానం వర్ధయన్తు, ప్రచారయన్తు. హే విష్ణో జగదీశ్వర! **యూయమ్ స్వస్తిభిః** కల్యాణపరంపరాభిః **నః** అస్మాన్ **సదా** సర్వదా **పాత** రక్షత. ॥ 3 ॥

భావార్థః- జనే జనే జగదీశస్య మహిమ్నః ప్రచారేణ సర్వే ధార్మికాభూత్వా స్వస్య సమాజస్య చ జీవనమున్నయన్తు. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జగదీశ్వరస్యాచార్యస్యోపాస్యోపాసకసమ్బన్ధస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వ ఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౬౨౭. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (విష్ణో) సర్వాంతర్యామివగు ఓ జగదీశ్వరా! నేను (ఆసః) ముఖముచే (తే) నీయొక్క (వషట్) స్తుతులను (ఆకృణోమి) పాడుచుందును (తత్ మే హవ్యమ్) అట్టి నాయొక్క సమర్పణమును నీవు (జుషస్వ) ప్రేమపూర్వకముగ స్వీకరించుము (మే) నాయొక్క (సుష్టుతయః) ఉత్కృష్టమగు స్తుతులుగల (గిరః) వాణులు (త్వా) (వర్ధన్తు) నీ మహిమను పెంపొందించవలెను, ప్రచారమొనర్చవలెను. ఓ విష్ణు జగదీశ్వరా! (యూయమ్) నీవు (స్వస్తిభిః) శుభములద్వారా (నః) మమ్ము (సదా) నిరంతరము (పాత) రక్షించుచుండుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- మానవులందరియందు పరమాత్మమహిమను ప్రచారమొనర్చుచు ఎల్లరును స్వయముగ ధార్మికులై తమ మరియు సమాజజీవితమును ఉన్నతపరచవలెను.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో జగదీశ్వరుడు, ఆచార్యుడు మరియు ఉపాస్య, ఉపాసకుల సంబంధముల వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

పదునేడవ అధ్యాయమందలి మొదటిఖండము సమాప్తమైనది.

1627. O All - pervading God! Unot Thee my lips cry Vashat i.e. Fulfiller of all our noble desires. Then do Thou as All glorious accept my offering of heart and be pleased. May these my songs of eulogy extol Thee and do you always preserve us ever more with blessings O learned men. || 3 ||

౧౬౨౮. ఋషిః - వామదేవః । దేవతా - వాయుః । ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

తత్రాదావుపాస్యోపాసకయోః పారస్పరికం సమ్బన్ధమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౨౮. వాయో శుక్రో అయామి తే మధ్వో అగ్రం దివిష్టిషు ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఆ యాహి సోమపీతయే స్పార్హో దేవ నియుత్వతా ॥ ౧ ॥

ప.వి:- వాయో । శుక్రః । అయామి । తే । మధ్వః । అగ్రమ్ । దివిష్టిషు । ఆ । యాహి । సోమపీతయే - సోమ - పీతయే । స్పార్హః । దేవ । నియుత్వతా - ని - యుత్వతా ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **వాయో** సర్వాన్తర్యామిన్ జగదీశ! **దివిష్టిషు** వివేకప్రకాశ ప్రాప్తిషు జాతాసు. [దివిష్టిషు దివ ఏషణేషు. నిరు... ౬ । ౨౨.] **శుక్రః** పవిత్రః అహమ్ **తే** తవ **మధ్వః** ఆనన్దరసస్య **అగ్రమ్** శ్రేష్ఠభాగమ్ **అయామి** ప్రాప్నోమి. హే **దేవ** మోదమయ! **స్పార్హః** స్పృహణీయః త్వమ్ **సోమపీతయే** మమ శ్రద్ధారసస్య పానాయ **నియుత్వతా** నియుక్తేన రథేన ఇవ **ఆయాహి** ఆగచ్ఛ. ॥ ౧ ॥

'నియుత్వతా' ఇత్యత్ర లుప్తోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథోపాసకః పరమేశ్వరస్యానన్దరసానాం పిపాసుర్భవతి తథా పరమేశ్వరోఽప్యుపాసకస్య భక్తిరసానాం పిపాసుర్జాయతే. ॥ ౧ ॥

౧౬౨౮. ఈ మంత్రములో ఉపాస్య, ఉపాసకుల పరస్పర సంబంధము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(వాయో) సర్వాంతర్యామివగు ఓ జగదీశ్వరా! (దివిష్టిషు) వివేక ప్రకాశప్రాప్తి గలిగిన తరువాత (శుక్రః) పవిత్రుడనైన నేను (తే) నీ (మధ్వః) ఆనందరసముయొక్క (అగ్రమ్) శ్రేష్ఠ భాగమును (అయామి) పొందుచున్నాను (దేవ) ఓ మోదమయా! (స్పార్హః) కోరుకొనదగిన నీవు (సోమపీతయే) నా శ్రద్ధారసమును పానమొనర్చుటకు (నియుత్వతా) నియుక్తమగు రథములో ఎవరైన వచ్చునటుల (ఆయాహి) రమ్ము.॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రమునందలి 'నియుత్వతా' యందు లుప్తోపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఉపాసకు డెటుల పరమేశ్వరుని ఆనందరసముయొక్క తృష్ణ గలిగియుండునో, అటులనే పరమేశ్వరుడు కూడ ఉపాసకుల భక్తిరసముయొక్క దాహముతో నుండును.॥ ౧ ॥

1628. O Omnipresent and Omnipotent God! being pure, I offer Thee the best of knowledge when various desires arise in me. Come Thou to protect the juice of devotion, as Thou art Kind. [Kindly accept my offerings of intense love.] || 1 ||

౧౬౨౯. ఋషిః - వామదేవః । దేవతా - ఇన్ద్రవాయూ । ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

అథేన్ద్ర వాయునామ్నా జీవాత్మప్రాణయోః సాహచర్యమాహ.

౧౨ ౩ ౧౨ ౩౧౨
౧౬౨౯. ఇన్ద్రశ్చ వాయవేషాం సోమానాం పీతిమర్హథః ।

౩ ౧ ౨ర ౩౨ఉ ౩ ౨ ౩క౨ర
యువాం హి యన్తీన్దవో నిమ్నమాపో న సధ్ర్యక్ ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩౨ ౩
ప.విః- ఇన్ద్రః । చ । వాయో । ఏషామ్ । సోమానామ్ । పీతిమ్ । అర్హథః ।
౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩క ౨ ౩క
యువామ్ । హి । యన్తి । ఇన్దవః । నిమ్నమ్ । ఆపః । న । సధ్ర్యక్ - స-

ధ్ర్యక్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **వాయో** ప్రాణ! త్వమ్ **ఇన్ద్రః చ** జీవాత్మా చ, యువామ్ **ఏషాం సోమానామ్** ఏతేషామ్ శాన్తరసానామ్ **పీతిమ్ అర్హథః** పానాయ యోగ్యౌ భవథః. **యువామ్ హి** యువాం ఖలు **ఇన్దవః** ప్రకాశపూర్ణాః శాన్తరసాః **సధ్ర్యక్** యుగపత్ **యన్తి** ప్రాప్నువన్తి. కథమివ? **ఆపః న** ఉదకాని యథా **నిమ్నమ్** నీచీనం భూభాగం గచ్ఛన్తి తద్వత్. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-మనుష్యస్యాత్మా ప్రాణాయామేన యోగసాధనయా చ పరమేశ్వరేణ సఖ్యం సంస్థాప్యతతో మధురం శాన్తరసం ప్రాప్తుం ప్రభవతి. ॥ ౨ ॥

౧౬౨౯. ఈ మంత్రములో ఇంద్ర మరియు వాయువు నామముల ద్వారా జీవాత్మ మరియు ప్రాణములు కూడియుండుటను వర్ణించబడియున్నది.

పదార్థము :- (వాయో) ఓ ప్రాణమా! నీవు (ఇన్ద్రః చ) మరియు జీవాత్మ మీ రిరువురును (ఏషాం సోమానామ్) ఈ శాంతరసములను (పీతిమ్ అర్హథః) పానమొనర్చదగినవారై యున్నారు (యువామ్ హి) మీ ఇరువురివైపు (ఇన్దవః) ప్రకాశపూర్ణమగు శాంతరసము (సధ్ర్యక్) కూడి, అనగా కలిసి (యన్తి) వచ్చును (ఆపః న) జలములెటుల (నిమ్నమ్) పల్లపు భూభాగములకు వచ్చునో, అటుల. ॥ ౨ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు. ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- మనుష్యుల ఆత్మ ప్రాణాయామముచే మరియు యోగసాధనచే పరమేశ్వరునితో మిత్రత్వము స్థాపించుకొని ఆయనతో మధుర శాంతరసమును పొందగలుగును.॥ ౨ ॥

1629. O soul and God! You are worthy to drink and protect that expressed divine juice of devotion commingled with knowledge. Devotees of moon - like nature, proceed to you like waters gathering to the vale. [Devotees should acquire the knowledge of the soul and God, then only they will be able to offer true Soma juice of devotion commingled with knowledge to Soul and God, not other wise]. || 2 ||

౧౬౩౦. ఋషిః - వామదేవః । దేవతా - ఇన్ద్రవాయూ । ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨
౧౬౩౦. వాయవిన్ద్రశ్చ శుష్మిణా సరథం శవసస్పతీ ।
౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
నియుత్వన్తా న ఊతయ ఆ యాతం సోమపీతయే ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- వాయో - ఇన్ద్రః । చ । శుష్మిణా । సరథమ్ - స - రథమ్ ।
౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
శవసః । పతీ ఇతి । నియుత్వన్తా - ని - యుత్వన్తా । నః । ఊతయే । ఆ।
౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
యాతమ్ । సోమపీతయే - సోమ - పీతయే ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే **వాయో** ప్రాణ! త్వమ్ **ఇన్ద్రః చ** జీవాత్మా చ **శుష్మిణా** శుష్మిణౌ బలవన్తౌ, **శవసః పతీ** బలస్య పాలకౌ, **నియుత్వన్తా** సదా నియుక్తౌ సన్తౌ **నః ఊతయే** అస్మాకం రక్షణాయ **సరథమ్** ఏకమేవ దేహరథమ్ ఆరుహ్య **సోమపీతయే** శాన్తరసపానాయ **ఆ యాతమ్** ఆగచ్ఛతమ్. ॥ ౩ ॥

భావార్థః-జీవాత్మా ప్రాణేనైవ సహచరితో దేహమాగచ్ఛతి, తేనైవ సహచరితశ్చ జీవనే సర్వాణి కార్యాణి సాధ్నువన్ యోగాభ్యాసేన శాన్తిం ప్రాప్నోతి. ॥ ౩ ॥

౧౬౩౦. ఈ మంత్రమునందును పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము :-(వాయో) ఓ ప్రాణమా! నీవు (ఇన్ద్రః చ) మరియు జీవాత్మ (శుష్మిణా) శక్తివంతమగు (శవసః పతీ) బలముయొక్క రక్షకులు మరియు (నియుత్వన్తా) నిరంతరము కార్యతత్పరులై యుండియును (నః ఊతయే) మా రక్షణకొరకు (సరథమ్) ఒకే శరీరరథముపై ఎక్కి (సోమపీతయే) శాంతరసమును పానమొనర్చుటకు (ఆయాతమ్) విచ్చేయుడు.॥ ౩ ॥

భావార్థము :-జీవాత్మ ప్రాణముతో గూడియే శరీరములోనికి వచ్చును. మరియు దానితో గూడియే జీవితమునందు సకలకార్యములను సాధించుకొని యోగాభ్యాసముద్వారా శాంతిని ప్రాప్తించుకొనును.॥ ౩ ॥

1630. O God and Soul! both of you are mighty, dwelling together on the chariot of body and the universe, lords and protectors of strength. Come to our succour with your powers, to accept the juice of devotion prepared by us. [Both God and soul are mighty, but while God is Almighty, the soul's power is limited, that is why it is necessary for it to worship God. God is the Lord of the chariot of the universe, while soul is the master of the chariot of body. || 3 ||

౧౬౩౧.ఋషిః - రేభసూనూకాశ్యపౌ । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పరమాత్మ జీవాత్మ విషయమాహ.

౧౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౬౩౧. అథ క్షపా పరిష్కృతో వా జాఀ అభి ప్ర గాహసే ।
౧ ౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
యదీ వివస్వతో ధియో హరిం హిన్వన్తి యాత వే ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.వి:- అథ । క్షపా । పరిష్కృతః - పరిః- కృతః । వాజాన్ । అభి ।
౩ ౧ ౨ర ౩౧౨ ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
ప్ర । గాహసే । యది । వివస్వతః - వి - వస్వతః । ధియః । హరిమ్ । హి
౧ ౨ ౧ ౨ర
న్వన్తి । యాతవే ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే మానవ! **యది** యదా **వివస్వతః** తమోగుణాన్ వివాసనవతః పరమేశ్వరస్య **ధియః** ప్రజ్ఞాః **హరిమ్** మనుష్యం త్వామ్. [హరయః ఇతి మనుష్యనామసు పఠితమ్. నిఘం ...౨ । ౩.] **యాతవే** యాతుమ్, పురుషార్థం కర్తుమ్ **హిన్వన్తి** ప్రేరయన్తి, తదా **క్షపా** క్షపయా, పరమేశ్వరస్య దోషక్షపణశక్త్యా **పరిష్కృతః** సంస్కృతః త్వమ్ **వాజాన్** వివిధాని ఐశ్వర్యాణి **అభి ప్రగాహసే** అభ్యాలోడయసి, తేషు ఐశ్వర్యేషు రమసేఇత్యర్థః. [గాహూ విలోడనే, భ్వాదిః.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః-ఆత్మశుద్ధ్యా పురుషార్థేనైవ చ మనుష్యా వివిధాః సమ్పదః ప్రాప్తుం క్షమన్తే.॥౧॥

౧౬౩౧. ఇపుడు పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల విషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ మానవా! (యది) ఎపుడు (వివస్వతః) తమోగుణములను తొలగించునట్టి పరమేశ్వరుని (ధియః) ప్రజ్ఞలు (హరిమ్) మానవులగు మీకు (యాతవే) పురుషార్థమొనర్చుటకొరకు (హిన్వన్తి) ప్రేరణ నిచ్చుచుండునో, అపుడు (క్షపా) పరమేశ్వరుని దోషహరణశక్తిచే (పరిష్కృతః) సంస్కరించబడుచు నీవు (వాజాన్) వివిధ ఐశ్వర్యములతో (అభి ప్ర గాహసే) అవగాహనము అనగా ఆనందమొందుచుందువు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఆత్మశుద్ధి మరియు పురుషార్థముతోనే మనుష్యులు వివిధసంపదలను పొందెదరు.॥ ౧॥

1631. O God, when Thou art worshipped by Thy devotees through contemplation and meditation, at the end of the night or in the morning, Thou endowest them with wisdom and power. This happens, if the intellects and noble deeds of men impel the Destroyer of sins to manifest Himself in their hearts. || 1 ||

౧౬౩౨.ఋషిః – రేభసూనూకాశ్యపౌ । దేవతా – పవమానః సోమః ।

ఛన్దః – అనుష్టుప్ । స్వరః – గాన్ధారః. అథోపాసనావిషయ ఉచ్యతే.

౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨౩౧ ౨
౧౬౩౨. తమస్య మర్జయామసి మదో య ఇన్ద్రపాతమః ।
౧ ౨ర ౧౨౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨
యం గావ ఆసభిర్దధుః పురా నూనఞ్చ సూరయః ॥ ౨ ॥

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
ప.వి:- తమ్ । అస్య । మర్జయామసి । మదః । యః । ఇన్ద్రపాతమః –
౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ఇన్ద్ర– పాతమః । యమ్ । గావః । ఆసభిః । దధుః । పురా । నూనమ్।
౩ ౧ ౨
చ । సూరయః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- అస్య అస్య స్తోతుర్మనుష్యస్య **యః ఇన్ద్రపాతమః** ఇన్ద్రేణ పరమేశ్వరేణ అతిశయేన పాతవ్యః **మదః** హర్షకరః భక్తిరసః అస్తి **తమ్ మర్జయామసి** శోధయామః, పరిష్కుర్మః, **యమ్ పురానూనం చ** ప్రాక్కాలే అద్య చాపి **సూరయః** విపశ్చితః **గావః** స్తోతారః. [గౌరితి స్తోతృనామసు పఠితమ్. నిఘం ...౩ । ౧౬.] **ఆసభిః** ముఖైః **దధుః** ప్రకటయన్తి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆడమ్బరరహితా నిశ్చలా శుద్ధైవోపాసనా జగదీశ్వరస్య స్వీకృతా భవతి. ॥ ౨ ॥

౧౬౩౨. ఈ మంత్రములో ఉపాసనావిషయము గలదు.

పదార్థము :- (అస్య) ఈ స్తోతలగు మనుష్యుల (యః) ఏయ్యది (ఇన్ద్రపాతమః) పరమేశ్వరునిద్వార అధికముగ పొందదగిన (మదః) హర్షదాయకమగు భక్తిరసముగలదో (తమ్)

దానిని మేము (మర్జయామసి) శుద్ధిపరచెదము (యమ్) దానిని (పురా నూనం చ) పూర్వము మరియు ఇప్పుడును (సూరయః) విద్వాంసులగు (గావః) స్తోతలు (ఆసభిః) ముఖములనుండి (దధుః) ప్రకటమొనర్చుచుండిరి.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-నిరాడంబరము, నిశ్చలమునగు శుద్ధ ఉపాసనమాత్రమే పరమేశ్వరునకు స్వీకరించదగినదై యుండును.॥ ౨ ॥

1632. We bring forth in pure form that essence of His (God's) Bliss, which is the best protector of the soul and which the learned active devotees quaff, sitting in their Yogic postures and uttering the Vedic hymns with their mouths. || 2 ||

౧౬౩౩. ఋషిః – రేభసూనూకాశ్యపౌ । దేవతా – పవమానః సోమః ।

ఛన్దః – అనుష్టుప్ । స్వరః – గాన్ధారః.

అథ పరమేశస్తుతిం తత్ఫలం చాహ.

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩క ౨ర
౧౬౩౩. తం గాథయా పురాణ్యా పునా నమభ్యనూషత ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ఉతో కృపన్త ధీతయో దేవానాం నామ బిభ్రతీః ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప. విః– తమ్ । గాథయా । పురాణ్యా । పునానమ్ । అభి । అనూషత । ఉత ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ఉ । కృపన్త । ధీతయః । దేవానామ్ । నామ । బిభ్రతీః ॥ ౩ ॥

పదార్థః-పునానమ్ పవిత్రయన్తమ్ **తమ్** సోమం శుభగుణప్రేరకం పరమాత్మానమ్, స్తోతారః **పురాణ్యా** సనాతన్యా **గాథయా** వేదవాచా. [గాథేతి వాఙ్నామ. నిఘం ...౧ । ౧౧.] **అభ్యనూషత** అభిష్టువన్తి. **ఉత ఉ** అపి చ **నామ** పరమాత్మానం ప్రతినమనమ్ **బిభ్రతీః** ధారయన్త్యః **దేవానామ్** విదుషామ్ **ధీతయః** ప్రజ్ఞాః క్రియాశ్చ **కృపన్త** శక్తిమత్యో జాయన్తే. [కృపూ సామర్థ్యే, భ్వాదిః. 'కృపో రోలః' అ... ౮ । ౨ । ౧౮ ఇతి న ప్రవర్తతే, ఛన్దసి సర్వేషాం విధీనాం వైకల్పికత్వాత్.] ॥ ౩ ॥

భావార్థః- పరమాత్మస్తుత్యా స్తోతౄణాం వాచః ప్రజ్ఞాః క్రియాశ్చ బలవత్యో భూత్వా జీవనే తాన్ సఫలయన్తి. ॥ ౩ ॥

౧౬౩౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ స్తుతి మరియు దాని ఫలమును వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(పునానమ్) పవిత్రపరచునట్టి (తమ్) ఆ సోమమును, అనగా శుభగుణకర్మలను ప్రేరణ నొనర్చునట్టి పరమాత్మను స్తోతలు (పురాణ్యా) సనాతనమగు (గాథయా) విషయములచే (అభ్యనూషత) స్తుతింతురు (ఉత ఉ) మరియు (నామ) పరమాత్మయెడ నమస్కారములను

(బిభ్రతీః) ధారణమొనర్చుచు (దేవానామ్) విద్వాంసుల (ధీతయః) బుద్ధులు మరియు క్రియలు (కృపన్త) శక్తివంతములగుచుండును.॥ 3 ॥

భావార్థము :-పరమాత్మయొక్క స్తుతివల్ల స్తోతలయొక్క వాణులు, ప్రజ్ఞలు మరియు క్రియలు శక్తివంతములుగనై జీవితములో వారిని సఫలవంతులనుగ నొనర్చగలవు.॥ 3 ॥

1633. The learned devotees with the ancient psalms of the Vedas, sing the Glory of God Who is purifier of all. It is by earning His name always in minds that the hands of the enlightened truthfull persons become powerful to do mighty deeds. || 3 ||

౧౬౩౪. ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మానం సమ్బోధితా.

అత్ర యుగపత్ పరమాత్మాఽఽచార్యశ్చ ప్రోచ్యతే.

౨౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨ ౩౧ ౨ర
౧౬౩౪. అశ్వం న త్వా వారవన్తం వన్దధ్యా అగ్నిం నమోభిః ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సమ్రాజన్తమధ్వరాణామ్ ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩౧౨ ౩౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప.విః– అశ్వమ్ । న । త్వా । వారవన్తమ్ । వన్దధ్యై । అగ్నిమ్ । నమోభిః । సమ్రాజన్తమ్ -
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
సమ్ - రాజన్తమ్ । అధ్వరాణామ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-వారవన్తమ్ మాలిన్యనివారక రశ్మికేశయుక్తమ్ **అశ్వం న** ఆదిత్యమివ **వారవన్తమ్** దోషనివారణసామర్థ్యయుక్తమ్ **అధ్వరాణామ్** సృష్ట్యుత్పత్తి స్థిత్యాదియజ్ఞానాం శిక్షాయజ్ఞానాం వా **సమ్రాజన్తమ్** సమ్రాజమ్ **అగ్నిం త్వా** త్వామ్ నాయకం పరమాత్మానమ్ ఆచార్యం వా త్వామ్ **నమోభిః** నమస్కారైః **వన్దధ్యై** వన్దితుమ్, ఆహ్వయామః ఇతి శేషః. [అత్ర 'తుమర్థేసే' అ... ౩ । ౪ । ౯ ఇతి తుమర్థేకధ్యై ప్రత్యయః.] ॥ ౧ ॥

అత్ర శ్లిష్టోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా సూర్యః స్వరశ్మిజాలేన భూమిష్ఠం మలాదికమపనయతి తథా పరమేశ్వర ఆచార్యశ్చ స్వశోధకసామర్థ్యేన జనానాం పాపదుర్గుణదుర్వ్యసనదుఃఖాదికం దూరీకురుతః. ॥ ౧ ॥

౧౬౩౪. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౧౨వ మంత్రము. అచట పరమాత్మను సంబోధించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులను కలిపి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(వారవన్తమ్) మాలిన్యములను తొలగించు కిరణరూప వెంట్రుకలతో గూడిన (అశ్వం న) సూర్యకిరణములవంటి (వారవన్తమ్) దోషనివారణ సామర్థ్యముతోగూడియున్న (అధ్వరాణామ్) సృష్టియొక్క ఉత్పత్తి, స్థితి మున్నగు యజ్ఞముల లేక శిక్షణయజ్ఞముల (రాజన్తమ్) సమ్రాట్టులగు (అగ్నిం త్వామ్) నాయకులగు పరమాత్మ, లేక ఆచార్యులగు మీకు (నమోభిః) నమస్కారములతో (వన్దధ్యై) వందనములొనర్చుటకు నేను పిలుచుచున్నాను.॥ ౧ ॥

దీనియందు శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-సూర్యు డెటుల తన కిరణములచే భూమిపైగల మాలిన్యములు మున్నగువానిని దూరమొనర్చునో, అటులనే పరమేశ్వరుడు మరియు ఆచార్యుడు తమ స్వచ్ఛంద మొనర్చునట్టి సామర్థ్యముచే మనుష్యుల పాపములు, దుర్గుణములు, దుర్వ్యసనములు, దుఃఖములు మున్నగువానిని దూరమొనర్చెదరు.॥ ౧॥

1634. With homage, I revere Thee O God, Who destroyest our internal and external foes, as a horse brushes away the flies which trouble him. Thou art the Lord of all noble non-violent deeds. || 1 ||

౧౬౩౫. ఋషిః – శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా – అగ్నిః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మాచార్యయోర్విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
౧౬౩౫. స ఘానః సూనుః శవసా పృథుప్రగామా సుశేవః ।

౩ ౨ ౩౧ ౨
మీఢ్వాఀ అస్మాకం బభూయాత్ ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
ప. వి:– సః । ఘ । నః । సూనుః । శవసా । పృథుప్రగామా – పృథు – ప్రగామా ।
౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
సుశేవః – సు – శేవః । మీఢ్వాన్ । అస్మాకమ్ । బభూయాత్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **స ఘ** స ఖలు. [సంహితాయాం ఘా ఇత్యత్ర 'ఋచి తునుఘ... అ... ౬ । ౩ । ౧౩౩ ఇత్యనేన దీర్ఘః.] **సూనుః** శుభగుణకర్మవిద్యాదిప్రేరకః. [షూ ప్రేరణే ఇత్యస్మాదౌణాదికో నుః ప్రత్యయః.] **పృథుప్రగామా** పృథుః విస్తీర్ణః ప్రగామా ప్రకృష్టః కర్తవ్యమార్గో యస్మాత్ సః,

విశాలశుభకర్తవ్యమార్గోపదేశకః. [బహువ్రీహౌ పూర్వపదప్రకృతిస్వరః.] **సుశేవః** శోభనః శేవః సుఖం యస్మాత్ సః, పరమేశ్వర ఆచార్యో వా. [శేవమితి సుఖనామసు పఠితమ్. నిఘం ...3 । ౬. 'ఇణ్ శీభ్యాం వన్' ఉ... ౧ । ౧౫౦ అనేన శీఙ్ ధాతోః వన్ ప్రత్యయః.] **నః** అస్మాకం **మీఢ్వాన్** విద్యాధనాదీనాం వృష్టిభిః సేక్తా **బభూయాత్** భవేత్. [అత్ర 'వా ఛన్దసి సర్వేవిధయో భవన్తీతి, నియమాత్ లిజి లిఙ్వత్ కార్యమ్.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- **సూపాసితః పరమేశ్వరః సుసేవిత ఆచార్యశ్చ విద్యాశుభగుణకర్మాద్యుపదేశేన జనాన్ సుఖయతః.** ॥ ౨ ॥

౧౬౩౫. ఈ మంత్రమునందును మరల పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(సః ఘ) వారు నిశ్చయముగనే (సూనుః) శుభగుణములు, కర్మలు, విద్య మున్నగువాని ప్రేరకులు (పృథుప్రగామా) విస్తృతముగ కర్తవ్యమార్గముల నుపదేశించువారు (సుశేవః) ఉత్తమ సుఖముల నిచ్చునట్టి పరమేశ్వరుడు, లేక ఆచార్యుడు (నః) మమ్ము (మీఢ్వాన్) విద్య, ధనము మున్నగు వర్షములచే సేచనమొనర్చువారు (బభూయాత్) అగుదురుగాక! ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఉత్తమరూపములో ఉపాసించబడిన పరమేశ్వరుడు మరియు ఉత్తమరీతిలో సేవించబడిన ఆచార్యుడు విద్య, శుభగుణములు, కర్మలు మున్నగువాని ఉపదేశములచే మనుష్యులను సుఖవంతులనుగ చేయుచుందురు.॥ ౨ ॥

1635. (1) May God Our Father Who pervades all with His might and Our Friend Who brings felicity and pours out His gifts like rain, be ours. [May we be always devoted to God].

(2) May our sons who are of a progressive nature on account of their might and givers of good happiness, be source of peace to us. || 2 ||

౧౬౩౬. ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
౧౬౩౬. స నో దూరాచ్చాసాచ్చ ని మర్త్యాదఘాయోః ।

౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
పాహి సదమిద్విశ్వాయుః ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:- సః । నః । దూరాత్ - దుః - ఆత్ । చ । ఆసాత్ । చ । ని । మర్త్యాత్।
౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩
అఘాయోః । పాహి । సదమ్ । ఇత్ । విశ్వాయుః - విశ్వ - ఆయుః ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! **విశ్వాయుః** విశ్వం సమ్పూర్ణం శతవార్షికమ్ ఆయుర్యస్మాత్ తథావిధః **సః** అసౌ త్వమ్ **దూరాత్ చ** విప్రకృష్టదేశాచ్చ, **ఆసాత్ చ** సమీపాచ్చ **అఘాయోః** అఘం పాపం పరేషా మిచ్ఛతీతి అఘాయుః తస్మాత్. [అఘశబ్దాత్ ఛన్దసి పరేచ్ఛాయాం క్యచ ఉపసంఖ్యానమ్'. వా... ౩ ౹ ౧ ౹ ౮ ఇతి పరేచ్ఛాయాం క్యచ్. అశ్వాఘస్యాత్' అ... ౭ ౹ ౪ ౹ ౩౭ ఇత్యఘస్యాకారాన్తాదేశః.] **మర్త్యాత్** మనుష్యాత్ **సదమ్ ఇత్** సదైవ **నః** అస్మాన్ **నిపాహి** నిరన్తరం రక్ష. ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమేశ ప్రేరణయా సద్గురూణాముపదేశేన చ సర్వే జనాః పాపాత్మనాం కుసంగతిం విహాయ సత్సంగం కృత్వా నైతికనియమాన్ స్వాస్థ్యనియమాంశ్చ పాలయన్తః సదాచారిణో దీర్ఘాయుషశ్చ భవేయుః. ॥ 3 ॥

౧౬౩౬. దీనియందును మరల పైవిషయమే గలదు.

పదార్థము :- ఓ పరమేశ్వరా, లేక ఆచార్యా! (విశ్వాయుః) నూరు సంవత్సరముల పూర్ణాయుష్యప్రాప్తిని గురించి ఉపదేశించునట్టి (సః) మీరు (దూరాత్ చ) దూరమునుండి (ఆసాత్ చ) మరియు సమీపమునుండి (అఘాయోః) ఇతరులను పాపాత్ములనుగ నొనర్పదలచువారగు (మర్త్యాత్) మనుష్యులనుండి (సదమ్ ఇత్) నిరంతరము (అస్మాన్) మమ్ము (నిపాహి) ఎల్లప్పుడును కాపాడుచుండుడు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని ప్రేరణచే మరియు సద్గురువుల ఉపదేశముచే అందరును పాపాత్ముల సాంగత్యములను వదలివేసి, సత్సంగముల నొనర్చి నైతిక నియమముల స్వాస్థ్యముల అనగా ఆరోగ్యనియమములను పాలనమొనర్చుచు సదాచారులు మరియు దీర్ఘాయుష్మంతులుగ నుండవలెను.॥ 3 ॥

1636. From near and far away do Thou, the Ever lasting God, protect us from the sinful man. || 3 ||

౧౬౩౭.ఋషిః – నృమేధః ౹ దేవతా – ఇన్ద్రః ౹

ఛన్దః – బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) ౹ స్వరః – మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౧౧ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ నృపతోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర పరమాత్మా జీవాత్మా చ సమ్బోధ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
౧౬౩౭. త్వమిన్ద్ర ప్రతూర్తిష్వభి విశ్వా అసి స్పృధః ౹ అశస్తిహా
౨౩౧ ౨ ౩౧ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౨
జనితా వృత్రతూరసి త్వం తూర్య తరుష్యతః ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర
ప.వి:- త్వమ్ । ఇన్ద్ర । ప్రతూర్తిషు - ప్ర - తూర్తిషు । అభి । విశ్వాః ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
అసి । స్పృధః । అశస్తిహా - అశస్తి - హా । జనితా । వృత్రతూః - వృత్ర -
౨ ౩ ౨ ౩ ౨
తూః । అసి । త్వమ్ । తూర్య । తరుష్యతః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్ర** విఘ్నవిదారక పరమాత్మన్ జీవాత్మన్ వా! త్వమ్ **ప్రతూర్తిషు** సత్వరేషు దేవాసురసంగ్రామేషు **విశ్వాః** సమస్తాః **స్పృధః** ప్రతిస్పర్ధినీః కామక్రోధాదీనాం సేనాః **అభి అసి** అభిభవసి, పరాజయసే. త్వమ్ **అశస్తిహా** అప్రశస్తీనాం హన్తా, **జనితా** ప్రశస్తిహేతూనాం సద్గుణకర్మణాం జనయితా, **వృత్రతూః** వృత్రాణి పాపాణి తూర్వతి హినస్తి యస్తథావిధశ్చ **అసి** వర్తసే. **త్వమ్** పరమాత్మా జీవాత్మా వా **తరుష్యతః** హింసకాన్. [తరుష్యతిః హన్తికర్మా. నిరు... ౫ ।౨.] **తూర్య** వినాశయ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమాత్మానం ప్రార్థయిత్వా స్వాన్తరాత్మానం చ ప్రోద్బోధ్య మనుష్యః సర్వానప్యాన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ శత్రూన్ విజిత్యస్వోన్నతిమార్గం నిష్కణ్టకం కర్తుమర్హతి. ॥ ౧ ॥

౧౬౩౭. ఈ ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౩౧౧వ మంత్రము. అచట పరమాత్మ మరియు రాజువిషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచట పరమాత్మ జీవాత్మల విషయవర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) విఘ్నములను తొలగించునట్టి ఓ పరమాత్మా, లేక జీవాత్మా! మీరు (ప్రతూర్తిషు) వేగవంతమగు దేవాసురసంగ్రామములందు (విశ్వాః) సకల (స్పృధః) ప్రతిస్పర్ధలనొనర్చునట్టి కామక్రోధములు మున్నగువాని సైన్యములను (అభి అసి) పరాస్తమొనర్చివేయుదురు. మీరు (అశస్తిహా) అప్రశస్తకారులను నాశమొనర్చు మరియు (జనితా) ప్రశస్తకారకమగు శ్రేష్ఠగుణముల మరియు కర్మలకు జన్మనిచ్చునట్టి (వృత్రతూః) పాపులను హింసించువారై (అసి) ఉన్నారు. (త్వమ్) మీరు (తరుష్యతః) హింసకులను (తూర్య) నష్టమొనర్చివేయుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-మనుష్యులు పరమాత్మను ప్రార్థించి మరియు తమ అంతరాత్మను ఉద్బోధించి సమస్త ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులను జయించి ఉన్నతి మార్గమును నిష్కంటకమొనర్చుకొనవలెను.॥౧॥

1637. O Slayer of foes of righteousness! Thou subduest in the battles all our opponents (in the form of lust, anger, greed and jealousy etc). Father art Thou, all - con-quering, Destroyer of sin and ignorance. Thou art the Vanquisher. || 1 ||

౧౬౩౮. ఋషిః - నృమేధః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునరపి పరమాత్మానం జీవాత్మానం చాహ.

౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౩౮. అను తే శుష్మం తురయన్తమీయతుః

౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౧౨
క్షోణీ శిశుం న మాతరా ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
విశ్వాస్తే స్పృధః శ్నథయన్త మన్యవే

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
వృత్రం యదిన్ద్ర తూర్వసి ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర
ప. వి:- అను । తే । శుష్మమ్ । తురయన్తమ్ । ఈయతుః । క్షోణీ ఇతి । శిశుమ్ ।
౩ ౧౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
న । మాతరా । విశ్వాః । తే । స్పృధః । శ్నథయన్త । మన్యవే వృత్రమ్ । యత్ ।
౩ ౧ ౨ర
ఇన్ద్ర । తూర్వసి ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్ర** శూర పరమాత్మన్ జీవాత్మన్ వా! **తే** తవ **తురయన్తం** త్వరాం కుర్వన్తమ్ **శుష్మమ్** బలమ్ **క్షోణీ** ద్యావాపృథివ్యామనోబుద్ధీ వా **అను ఈయతుః** అనుసరతః. కథమివ? **తురయన్తమ్** వేగేన గచ్ఛన్తమ్ **శిశుమ్ న** బాలకమ్ యథా **మాతరా** మాతాపితరౌ. యథా శిశోరనుసరణేన మాతాపితరౌ కమప్యమన్దమానన్దమనుభవతస్తథైవ పరమాత్మబలానుధావనేన ద్యావాపృథివ్యౌ జీవాత్మబలానుధావనేన చ మనోబుద్ధీ విశిష్టాం శక్తిం ప్రాప్నుత ఇత్యర్థః. హే ఇన్ద్ర పరమాత్మన్ జీవాత్మన్ వా! **యత్** యదా, త్వమ్ **వృత్రమ్** కామాదిశత్రుమ్ విఘ్నసమూహం వా **తూర్వసి** హంసి, [తుర్వీ హింసార్థః భ్వాదిః.] తదా **తే** తవ **మన్యవే** తేజసే, తేజః సమ్ముఖమిత్యర్థః. [మన్యుః మన్యతేః దీప్తికర్మణః. నిరు... ౧౦ । ౨౯.] **విశ్వాః** సర్వాః **స్పృధః** శత్రుసేనాః విఘ్నసేనాః వా **శ్నథయన్త** హతప్రాయా దుర్బలా భవన్తి. [శ్నథతిః హన్తికర్మా నిఘం ౨ । ౧౯.]॥ ౨ ॥

భావార్థః-ద్యావాపృథివ్యాదికం సర్వం పరమాత్మబలేనైవ బలవద్ దృశ్యతే, తథైవ దేహస్థం మనోబుద్ధ్యాదికం జీవాత్మబలేన బలవద్ భవతి. మనసి పరమాత్మచిన్తనేన స్వాన్తరా- త్మనశ్చోద్ బోధనేన సర్వే విఘ్నా బాహ్యాభ్యన్తరాః శత్రవశ్చ సమూలమున్మూలయితుం శక్యన్తే. ॥ ౨ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే ఉపాస్యోపాసకయో ర్జీవాత్మనః ప్రాణస్య పరమాత్మన ఆచార్యస్య నృపతేశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి. ॥ ౨ ॥

౧౬౩౮. ఈ మంత్రమునందును మరల పరమాత్మ, జీవాత్మలనే ఉద్బోధించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) శూరవీరులగు ఓ పరమాత్మా, లేక జీవాత్మా! (తే) మీయొక్క (తురయన్తమ్) శీఘ్రముగ కార్యములనొనర్చునట్టి (శుష్మమ్) బలమును (క్షోణీ) ఆకాశము, భూమి లేక మనస్సు, బుద్ధిని (అను ఈయతుః) అనుసరించువారై యున్నారు (తురయన్తమ్) తేజముగనడచుచు (శిశుం న) శిశువుల నెటుల (మాతరా) తల్లిదండ్రులు అనుసరించుచుందురో [అభిప్రాయమేమన శిశువులవెనక వెనక నడుచుటయందు తల్లిదండ్రులు ఏదో గొప్ప ఆనందానుభూతిని పొందుచుందురు.] అటులనే పరమాత్మయొక్క బలమును అనుసరించుటవల్ల ద్యావాపృథివీ మరియు జీవాత్మయొక్క బలమును అనుసరించుటచే మనస్సు, బుద్ధి విశేషమగు శక్తిని పొందుచుండును. ఓ ఇంద్ర పరమాత్మా, లేక జీవాత్మా! (యత్) ఎపుడు మీరు (వృత్రమ్) కామక్రోధములు మున్నగు శత్రువుల, లేక విఘ్నసమూహములను (తూర్వసి) నష్టమొనర్చెదరో, అపుడు (తే) మీయొక్క (మన్యవే) తేజముయెదుట (విశ్వాః) సమస్త (స్పృధః) శత్రుసైన్యములు, లేక విఘ్నముల సైన్యములు (శ్నథయన్త) మృతప్రాయులు, లేక బలహీనులైపోవుదురు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-ద్యులోక పృథివీలోకములు మున్నగునవన్నియును పరమాత్మయొక్క శక్తిచేతనే శక్తివంతములుగ కాన్పించుచుండును. ఇదేవిధముగ శరీరమునందుగల మనస్సు, బుద్ధి మున్నగునవి జీవాత్మయొక్క బలముతోనే శక్తివంతములగును. మనస్సునందు పరమాత్మయొక్క చింతనమువల్ల మరియు మన అంతరాత్మయొక్క ఉద్బోధనమువల్ల సకల విఘ్నములు మరియు ఆంతరిక, బాహ్యశత్రువులు సమూలముగ పెరికివేయబడగలవు.॥ ౨ ॥

ఈ ఖండములో ఉపాస్య, ఉపాసకులు, జీవాత్మ, ప్రాణము, పరమాత్మ, ఆచార్యులు మరియు రాజు విషయముల వర్ణనయుండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంగతిగలదు.

ఈ పదునేడవ అధ్యాయమునందలి రెండవఖండము సమాప్తమైనది.

1638. O Lord, the earth and heaven cling close to Thy victorious might, as father and mother to their child. When thou destroyest sin and ignorance. All the hostile bands (of lust, anger, jealousy etc) shrink and faint at Thy wrath so to speak. (They all become powerless to overcome Thy ture devotees). || 2 ||

౧౬౩౯. ఋషిః - గోషూక్త్యశ్వసూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౨౧ క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జీవాత్మ విషయ ఉచ్యతే.

౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
౧౬౩౯. యజ్ఞ ఇన్ద్రమవర్ధయత్ యద్భూమిం వ్యవర్తయత్ ।

౩ ౧ ౨౩౨ ౩ ౨
చక్రాణ ఓపశం దివి ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:- యజ్ఞః । ఇన్ద్రమ్ । అవర్ధయత్ । యత్ । భూమిమ్ । వ్యవర్తయత్ -
౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
వి - అవర్తయత్ । చక్రాణః । ఓపశమ్ - ఓప - శమ్ । దివి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- యజ్ఞః పరమాత్మసంగమరూపో యాగః **ఇన్ద్రమ్** జీవాత్మానమ్ **అవర్ధయత్** వర్ధయతి, శక్తిమన్తం కరోతి, **యత్** యస్మాత్ సః **దివి** ద్యోతనాత్మకే పరమాత్మని **ఓపశమ్** నివాసమ్ **చక్రాణః** కుర్వాణః **భూమిమ్** భూమ్యుపలక్షితాం పార్థివాం తనూమ్ **వ్యవర్తయత్** వివర్తయతి, సమ్యక్ సఞ్చాలయతి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమాత్మనః సకాశాదేవ బలం ప్రాప్య జీవాత్మా దేహరాజ్యస్య మస్తిష్కసంస్థానం రక్తసంస్థానం పాచనసంస్థానం శ్వాససంస్థానం జ్ఞానేన్ద్రియాణి కర్మేన్ద్రియాణి సర్వమపి సమ్యక్ సఞ్చాలయితుం క్షమతే, అతః స తేన కదాపి న విస్మరణీయః. ॥ ౧ ॥

౧౬౩౯. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౧౨౧వ మంత్రమున పరమాత్మ విషయములో చేయబడియుండెను. ఇపుడిచ్చట జీవాత్మ విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (యజ్ఞః) పరమాత్మయొక్క సాంగత్యమొనర్చు నటరూపయజ్ఞము (ఇన్ద్రమ్) జీవాత్మను (అవర్ధయత్) పెంపొందించును, శక్తిశాలిగ నొనర్చును (యత్) ఏలన ఆ జీవాత్మ (దివి) తేజస్వియగు పరమాత్మయందు (ఓపశమ్) నివాసము (చక్రాణః) చేయుచు (భూమిమ్) పార్థివ శరీరమును (వ్యవర్తయత్) ఉత్తమముగా నడుపును. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- పరమాత్మవద్దినుండియే శక్తినిపొంది జీవాత్మ శరీరరూపరాజ్యమందలి మస్తిష్కసంస్థానము, రక్తసంస్థానము, పాచనసంస్థానము, శ్వాససంస్థానము, జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు మున్నగువాని నన్నింటిని చక్కగా సంచాలన మొనర్చుటయందు సామర్థ్యము గలిగియుండును. కావున అది ఎప్పుడును పరమాత్మను మరవకుండ నుండవలెను. ॥ ౧ ॥

1639. (1) The sacrifice makes Indra (soul) great when it benefits the earth and causes the clouds to appear in the sky.

(2) Adorable God who is present in the sky and makes the earth to rotate, enables the soul to develop its power by meditating upon Him. || 1 ||

౧౬౪౦. ఋషిః - గోషూక్త్యశ్వసూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి జీవాత్మ విషయమాహ.

౧౬౪౦. వ్యా౩న్తరిక్షమతిరన్ మదే సోమస్య రోచనా ।
ఇన్ద్రో యదభినద్వలమ్ ॥ ౨ ॥

ప.విః- వి - అన్తరిక్షమ్ । అతిరత్ । మదే । సోమస్య । రోచనా । ఇన్ద్రః । యత్ । అభినత్ । వలమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ఇన్ద్రః బలవాన్ జీవాత్మా **సోమస్య** భక్తిరసస్య **మదే** ఉత్సాహే **యత్** యదా **వలమ్** ఆవరకం, లక్ష్యప్రాప్తౌ ప్రతిబన్ధకమ్ అవిద్యాస్మితారాగద్వేషాదికం, కామక్రోధాదికం, వ్యాధిస్త్యానసంశయప్రమాదాలస్యాదికం చ విఘ్నసమూహం **అభినత్** భినత్తి తదా **అన్తరిక్షమ్** మధ్యస్థం మనోమయం విజ్ఞానమయం చ ఆకాశమ్, తత్ర చ **రోచనా** రోచనాని తేజోమయాని సద్భావరూపాణి నక్షత్రాణి **వి - అతిరత్** విస్తారయతి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనః సకాశాత్ ప్రాప్తేన బలేనైవ మనుష్యస్యాత్మా పదే పదే సమాగతాన్ విఘ్నాన్ విధ్వస్య లక్ష్యం ప్రాప్తుం క్షమతే. ॥ ౨ ॥

౧౬౪౦. ఈ మంత్రములో మరల జీవాత్మయొక్క విషయము కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రః) శక్తివంతమగు జీవాత్మ (సోమస్య) భక్తిరసముయొక్క (మదే) ఉత్సాహములో (యత్) ఎపుడు (వలమ్) ఆవరణము నేర్పరచునట్టి అనగా లక్ష్యప్రాప్తియందు బాధకములగు అవిద్య, అస్మితము, రాగము, ద్వేషము, కామక్రోధములు మున్నగునవి మరియు వ్యాధుల సమూహము సంశయము, ప్రమాదము, సోమరితనము మున్నగు విఘ్నముల సమూహములను (అభినత్) ఛిన్నాభిన్నమొనర్చివేయును. అపుడు (అన్తరిక్షమ్) మధ్యస్థమగు

మనోమయ, విజ్ఞానమయ ఆకాశమును మరియు (రోచనా) దానియందు ప్రకాశించుచున్న సద్భావనరూప నక్షత్రములను (వి అతిరత్) వ్యాప్తమొనర్చును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- పరమాత్మసన్నిధినుండి ప్రాప్తించిన బలముతో మాత్రమే మనుష్యుల ఆత్మ అడుగడుగున వచ్చుచున్న విఘ్నములను విధ్వంసమొనర్చి లక్ష్యమును చేరుటకు సమర్థవంతమగును.॥ ౨ ॥

1640. When the soul cleaves asunder ignorance, God is extremely pleased to see that the time of the soul's emancipation is close by. || 2 ||

౧౬౪౧. ఋషిః - గోషూక్త్యశ్వసూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి సఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
౧౬౪౧. ఉద్గా ఆజదఙ్గిరోభ్య ఆవిష్కృణ్వన్గుహా సతీః ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౨
అర్వాఞ్చన్నునుదే వలమ్ ॥ ౩ ॥

౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప.విః- ఉత్ - గాః । ఆజత్ । అఙ్గిరోభ్యః । ఆవిః - ఆ - విః । కృణ్వన్ ।
౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
గుహా । సతీః । అర్వాఞ్చమ్ । నునుదే । వలమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- **ఇన్ద్రః** బలవాన్ జీవాత్మా **అర్వాఞ్చమ్** స్వాభిముఖమాగతమ్ **వలమ్** పూర్వమన్త్రోక్తమ్ ఆవరకం విఘ్నసమూహమ్ **నునుదే** పరాంనుదతి, ప్రక్షిపతి. **గుహా సతీః** గుహాయాం విద్యమానాః ప్రచ్ఛన్నాః. [గుహా ఇత్యత్ర 'సుపాం సులుక్...'. అ... ౭ । ౧ । ౩౯ ఇతి సప్తమ్యాలుక్.] **గాః** అధ్యాత్మ ప్రకాశరశ్మీన్ **అఙ్గిరోభ్యః** ప్రాణాయామాభ్యాసిభ్యః **ఉద్ ఆజత్** ఉత్ప్రాపయతి. ॥ ౩ ॥

భావార్థః- యైర్విఘ్నజాలైః పరివృతా యోగాభ్యాసినో వివేకఖ్యాతిప్రకాశం పరమాత్మ-ప్రకాశం వా నాధిగన్తుం పారయన్తి తాన్ విఘ్నాన్ ప్రయత్నశీలో జీవాత్మా పరమాత్మకృపయా పరాజిత్య లక్ష్యం ప్రాప్తుం సఫలో జాయతే. ॥ ౩ ॥

౧౬౪౧. ఈ మంత్రమునందును మరల పైవిషయమే వ్యాఖ్యానించబడినది.

పదార్థము :- ఇంద్రనామక శక్తిశాలియగు జీవాత్మ (అర్వాఞ్చమ్) తన యెదుటికి వచ్చినట్టి (వలమ్) పూర్వమంత్రములో చెప్పబడిన అడ్డుగోడగా నిలిచినట్టి విఘ్నసమూహమును (నునుదే)

బయటికి త్రోసివేయును మరియు (గుహా సతీః) గుహలోదాగియున్న (గాః) అధ్యాత్మ ప్రకాశముయొక్క కిరణములను (అజ్గిరోభ్యః) ప్రాణాయామముయొక్క అభ్యాసముద్వారా (ఉద్ ఆజత్) బయటికి తీసికొనివచ్చును.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఏ విఘ్నజాలములో చుట్టుకొనబడిన యోగాభ్యాసమొనర్చు సాధకులు వివేక ఖ్యాతి యొక్క ప్రకాశమును, లేక పరమాత్మయొక్క ప్రకాశమును ప్రాప్తించుకొనలేరు. అట్టి విఘ్నములను ప్రయత్నశీలురు జీవాత్మ, పరమాత్మల కృపచే వానిని పరాజయమొనర్చి లక్ష్యమును పొందుటలో కృతకృత్యులు కాగలరు.॥ 3 ॥

1641. When a true devotee casts away all the cover of ignorance, God manifests the wisdom hidden behind ignorance for the welfare of wisemen and is highly pleased with them. || 3 ||

౧౬౪౨. ఋషిః – శ్రుతకక్షః సుకక్షో వా ఆజ్గిరసః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౭౦ క్రమాఙ్కే పరమాత్మనృపత్యోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర పరమాత్మ జీవాత్మనోర్విషయ మాహ.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౪౨. త్యము వః సత్రాసాహం విశ్వాసు గీర్ష్వాయతమ్ ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఆ చ్యావయస్యూతయే ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప.వి:– త్యమ్ । ఉ । వః । సత్రాసాహమ్ – సత్రా – సాహమ్ । విశ్వాసు ।
౩ ౨ ౧ ౨ర ౨ ౩ ౧ ౨
గీర్ష్వ । ఆయతమ్ – ఆ– యతమ్ । ఆ । చ్యావయసి । ఊతయే ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే భ్రాతః! త్వమ్ **త్యమ్ ఉ** తమేవ **సత్రాసాహమ్** యుగపత్ సర్వేషాం విఘ్నానాం పరాజేతారమ్ **విశ్వాసు గీర్ష్వ** సర్వేషు వాఙ్మయేషు **ఆయతమ్** వ్యాప్తమ్ పరమాత్మానం జీవాత్మానమ్ వా **వః** వృణు [వృఞ్ వరణే ధాతోర్లోడర్థే లుజి ఛ్లేర్లుకి అడాగమాభావే రూపమ్. 'తిజ్జతిజః' అ... ౮ ।౧ ।౭౮ ఇతి నిఘాతః.] **ఊతయే** రక్షాయై **ఆచ్యావయసి** ఆవర్జయ చ. [చ్యుఙ్ గతౌ, ణిజన్తస్య లేటి మధ్యమైకవచనే రూపమ్.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరః సర్వాసు వేదవాక్షు వ్యాప్తః ('యస్తన్న వేద కిమ్బృచా కరిష్యతి - ఋ... ౧ । ౧౬౪ । ౩౯ ఇతి శృతేః,) జీవాత్మానం చాపి వేదాదివాచః పదే పదే వర్ణయన్తి. పరమాత్మనః శరణం గత్వా, స్వాన్తరాత్మానం చ సముద్బోధ్య జనా రక్షితాః సమున్నతాశ్చ భవితుం పారయన్తి. ॥ ౧ ॥

౧౬౪౨. ఈ మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౧౬౦వ మంత్రమునకు పరమాత్మ మరియు రాజు విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచట పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :- ఓ సోదరా! నీవు (త్యమ్ ఉ) అదే (సత్రాసాహమ్) ఒక్కసారి సమస్త విఘ్నములను పరాజయమొనర్చునట్టి (విశ్వాసు గీర్షు) సకల వాఙ్మయములందు (ఆయతమ్) వ్యాప్తమైయున్న పరమాత్మ, లేక జీవాత్మను (వః) వరించి మరియు (ఊతయే) రక్షణకొరకు (ఆచ్యావయసి) నీ వైపునకు త్రిప్పుకొనుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుడు వేదవాణులన్నిటియందును వ్యాప్తమైయున్నాడు. ఏలన శ్రుతి ఇట్లు చెప్పుచున్నది. ఏమనగా '[దీనిని తెలిసికొననివారు వాస్తవముగా ఋచలనుండి లాభ మేమిపొందగలుగుదురు? (ఋగ్వే.౧-౧౬౪-౩౯.) జీవాత్మనుగూడ వాదములు మున్నగు వాణులు ప్రతి పదముపై వర్ణించుచున్నవి. పరమాత్మ శరణమునకు చేరి, తన అంతరాత్మను ఉత్తమరీతిలో ఉద్బోధనమొనర్చిన మనుష్యులు రక్షితులు మరియు సమున్నతులు కాగలుగుదురు.॥ ౧ ॥

1642. O learned man, Thou speedest down to succour us this Ever conquering God, Him Who is drawn to all our songs. || 1 ||

౧౬౪౩. ఋషిః - శ్రుతకక్షః సుకక్షో వా ఆఙ్గిరసః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పరమాత్మ జీవాత్మనోర్గుణాన్ వర్ణయతి.

౩ ౧ ౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౬౪౩. యుధ్మం సన్తమనర్వాణం సోమపామనపచ్యుతమ్ ।
౧౨ ౩౧ ౨
నరమవార్యక్రతుమ్ ॥ ౨ ॥

ప.వి:- యుధ్మమ్ । సన్తమ్ । అనర్వాణమ్ - అన్ - అర్వాణమ్ । సోమపామ్ - సోమ - పామ్ । అనపచ్యుతమ్ - అన్ - అపచ్యుతమ్ । నరమ్ । అవార్యక్రతుమ్ - అవార్య - క్రతుమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-యుధ్మమ్ సన్తమ్ యోద్ధారం సన్తమ్ **అనర్వాణమ్** అప్రత్యృతమన్యస్మిన్. [యుధ్మః, యుధ సమ్ప్రహారే, 'ఇషియుధీన్ధిదసిశ్యాధూసూభ్యో మక్', ఉ... ౧।౧౪౫ ఇతి మక్ ప్రత్యయః. అనర్వాఽప్రత్యృతోఽన్యస్మిన్. నిరు... ౬।౨౩.] **సోమపామ్** వీరరసస్య పాతారమ్, **అనపచ్యుతమ్** విఘ్నైరవిచలితమ్, **నరమ్** నేతారమ్ **అవార్యక్రతుమ్** న వారయితుం శక్యః క్రతుః సంకల్పః కర్మ వా యస్య తమ్ పరమాత్మానం జీవాత్మానం వా, హే మానవ! త్వమ్ **ఆచ్యావయసి** ఆవర్జయ, స్వాభిముఖం కురు. 'ఆచ్యావయసి' ఇతి పూర్వమన్త్రాదాకృష్యతే. ॥ ౨ ॥

యుధ్మం యోద్ధారం సన్తమ్ అనర్వాణమ్ అనాక్రాన్తారమ్ ఇతి విరోధః, భాష్యోక్తదిశా చ పరిహారః. అతో విరోధాభాసోఽలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-జగదీశ్వరోఽధార్మికైః పరపీడకైర్జనైర్యుద్ధమివ కృత్వా తాన్ పరాజయతే దణ్డయతి చ. దేహధారీ జీవోఽపి వీరతయా దుర్విచారైర్దుష్టజనైశ్చ యుద్ధ్వాఽదమ్యేన సంకల్పబలేన సర్వాన్ శత్రూన్ విజిత్యోన్నతేశ్చరమం సోపానమధిరోఢుం క్షమతే. ॥ ౨ ॥

౧౬౪౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల గుణములను వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(యుధ్మం సన్తమ్) యోధులై యుండియు (అనర్వాణమ్) ఇతరుల ఆశ్రయమునందుండక (సోమపామ్) వీరరసమును పానమొనర్చువారు (అనపచ్యుతమ్) విఘ్నములచే విచలితుడుగానట్టి (నరమ్) నాయకుడు (అవార్యక్రతుమ్) ఎవని సంకల్పము, లేక కర్మలను ఎవ్వరును ఆటంక పరచజాలకుందురో, అట్టి పరమాత్మ లేక జీవాత్మను ఓ మానవా! నీవు (ఆ చ్యావయసి) నీ వైపునకు త్రిప్పుకొనుము. [ఇచ్చట 'ఆచ్యావయసి' అను పదమును పూర్వమంత్రమునుండి తేబడినది.]॥ ౨ ॥

ఇచ్చట 'యుధ్మమ్ సన్తమ్ అనర్వాణమ్' అనగా యోధులైయుండియును ఆక్రమణకారులుగ నుండరు' అను అర్థము ప్రతీతమగుటచే విరుద్ధముగ భాసిల్లుచున్నది. భాష్యమునందీయబడిన వ్యాఖ్యవల్ల అట్టి విరుద్ధము పరిహారము కాగలదు. కావున విరోధమనిపించునది అలంకారమని తెలిసికొనవలెను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుడు అధార్మికులు, ఇతరులను బాధించునట్టివారితో యుద్ధమొనర్చి పరాజితులనుగ మరియు దండితులనుగ నొనర్చునట్లనిపించును. వాస్తవమునకు దేహధారియగు

జీవుడు కూడ వీరత్వముతో దుర్విచారములను మరియు దుష్టులతో యుద్ధమొనర్చి అణగిపోని సంకల్పబలముతో శత్రువులందరను జయించి ఉన్నతియొక్క అన్నిటికన్న పైనున్నట్టి మెట్టుపై చేరుటయందు సమర్థుడు కాగలుగును.॥ ౨ ॥

1643. Do ye extol Indra (God), Who is the subjugator of hosts and ever - encircled with songs of praise and bring Him here for our protection. [God is the Protector of His devotees. May we always realise His presence everywhere.] || 2 ||

౧౬౪౪. ఋషిః - శ్రుతకక్షః సుకక్షో వా ఆఙ్గిరసః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మా జీవాత్మానౌ ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ３ ౨ఉ ３ ౨ ３౧ ౨
౧౬౪౪. శిక్షా ణ ఇన్ద్ర రాయ ఆ పురు విద్వాఌ ఋచీషమ ।
౧ ౨ ３ ౨３ ౧౨
అవా నః పార్యే ధనే ॥ 3 ॥

౧౨ర ３ ౨ ３ ౨ ３ ౨ ３ ౧౨ర
ప.వి:- శిక్ష । నః । ఇన్ద్ర । రాయః । ఆ । పురు । విద్వాన్ । ఋచీషమ । అవ ।
３ ౧ ౨ర ౧౨ర
నః । పార్యే । ధనే ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **ఋచీషమ** ఋగీశానాం విదుషాం మానయితః [చస్య కుత్వాభావః శకారస్య చ మూర్ధన్యాదేశశ్ఛాన్దసః.] **ఇన్ద్ర** పరమైశ్వర్యవన్ పరమాత్మన్ జీవాత్మన్ వా! **పురు** బహు **విద్వాన్** విజ్ఞానవాన్ త్వం **నః** అస్మాన్ **రాయః** భౌతికాని ఆధ్యాత్మికాని చైశ్వర్యాణి **ఆ శిక్ష** ఆనీయ ప్రదేహి. [శిక్షతిర్దానకర్మా. నిఘం... 3 । ౨౦. 'ద్వ్యచోఽతస్తిఙః' అ... ౬ । 3 । ౧3౫ ఇతి దీర్ఘః. [పూర్వపదాత్' అ... ౮ । 3 । ౧౦౬ ఇతి నకారస్య ణత్వమ్.] **పార్యే** సంహితాయాం 'ణః' ఇత్యత్ర 'పూర్వపదాత్' అ... ౮ । 3 । ౧౦౬ ఇతి నకారస్య ణత్వమ్.] **పార్యే** మార్గస్య పారం గత్వా ప్రాపణీయే **ధనే** ఐశ్వర్యే నిమిత్తే **నః** అస్మాన్ **అవ** రక్ష. [అత్రాపి పూర్వోక్తనియమేన సంహితాయాం దీర్ఘత్వమ్.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- పరమాత్మనః ప్రేరణయా జీవాత్మనశ్చ పురుషార్థేన మనుష్యా నిర్ధారితస్యాధ్వనః పారంగత్వా మహైశ్వర్యాణి ప్రాప్తుం శక్నువన్తి. ॥ 3 ॥

౧౬౪౪. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు జీవాత్మచే ప్రార్థించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఋచీషమ) వేదవాగీశులను సన్మానించునట్టి (ఇన్ద్ర) పరమైశ్వర్యశాలివగు ఓ పరమాత్మా! లేక జీవాత్మా! (పురు) అధిక (విద్వాన్) విద్వాంసులగు మీరు (నః) మాకు (రాయః) భౌతిక మరియు ఆధ్యాత్మిక ఐశ్వర్యములను (ఆ శిక్ష) ప్రదానమొనర్చుడు (పార్యే) మార్గమును దాటివెళ్లి పొందదగిన (ధనే) ధనముకొరకు (నః) మమ్ము (అవ) రక్షణచేయుడు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-పరమాత్మ ప్రేరణ మరియు జీవాత్మయొక్క పురుషార్థముచే మనుష్యులు నిర్ధారితమార్గముయొక్క ఆవలితీరమునకు చేరి మహదైశ్వర్యములను పొందగలుగుదురు.॥ 3 ॥

1644. O Omniscient God, Thou Who art worthy of our praises, gives us riches (both material and spiritual in the form of knowledge, devotion etc.) in abundance. Preserve us in the excellent wealth of emancipation. || 3 ||

౧౬౪౫. ఋషిః - గోషూక్త్యశ్వసూక్తినా కాణ్వాయనౌ । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

తత్రాదౌ జగదీశ్వరస్య గుణాన్ వర్ణయతి.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౬౪౫. తవ త్యదిన్ద్రియం బృహత్త వ దక్షముత క్రతుమ్ ।

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
వజ్రం శిశాతి ధిషణా వరేణ్యమ్ ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర
ప. వి:- తవ । త్యత్ । ఇన్ద్రియమ్ । బృహత్ । తవ । దక్షమ్ । ఉత । క్రతుమ్ ।

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
వజ్రమ్ । శిశాతి । ధిషణా ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే ఇన్ద్ర! హే పరమైశ్వర్యవన్ విఘ్నవిదారక శూర పరమాత్మన్! **తవ ధిషణా** త్వదీయా బుద్ధిః, **తవ** త్వదీయమ్ **త్యత్** తత్ ప్రసిద్ధమ్ **వరేణ్యమ్** శ్రేష్ఠం వరణీయం వా **బృహత్** మహత్ **ఇన్ద్రియమ్** ఇన్ద్రత్వమ్ పరమైశ్వర్యవత్త్వమ్, **దక్షమ్** బలమ్, **క్రతుమ్** ప్రజ్ఞానం, కర్మ, సంకల్పం, యజ్ఞం వా **ఉత** అపి చ **వజ్రమ్** న్యాయవజ్రమ్, దణ్డసామర్థ్యం వా **శిశాతి** సదైవ తీక్ష్ణీకరోతి. [శిశీతే నిశ్యతి ఇతి నిరుక్తమ్ ౪ । ౧౮].॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమాత్మనః పరమైశ్వర్యం బలం ప్రజ్ఞానం కర్మ సత్సంకల్పాః యజ్ఞభావనా న్యాయప్రదానం దణ్డసామర్థ్యం చ న కదాపి హ్రసన్తి, ప్రత్యుత సదావృద్ధాని సదాతీక్ష్ణాని చ తిష్ఠన్తి, యేన సర్వేజనా లాభాన్వితా జాయన్తే. ॥ ౧ ॥

౧౬౪౫. ఈ మొదటి మంత్రములో జగదీశ్వరుని గుణముల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :- పరమైశ్వర్యవంతుడవు, విఘ్నవినాశకుడవు, వీరుడవునగు ఓ ఇంద్రపరమేశ్వరా! (తవ ధిషణా) నీయొక్క బుద్ధి (తవ) నీయొక్క (త్యత్) అట్టి ప్రసిద్ధమగు (వరేణ్యమ్) శ్రేష్ఠము, లేక వరించదగిన (బృహత్) గొప్ప (ఇన్ద్రియమ్) ఇంద్రత్వమును, పరమైశ్వర్యమును (దక్షమ్) బలమును (క్రతుమ్) ప్రజ్ఞానము, కర్మ, సంకల్పము, లేక యజ్ఞమును (ఉత) మరియు (వజ్రమ్) న్యాయరూప వజ్రమును, లేక దండసామర్థ్యమును (శిశాతి) నిరంతరము తీక్ష్ణమొనర్చుచుండును.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- పరమాత్మయొక్క పరమైశ్వర్యము, బలము, ప్రజ్ఞానము, కర్మ, శ్రేష్ఠసంకల్పము, యజ్ఞభావన, న్యాయప్రదానము మరియు దండసామర్థ్యము పరిభ్రమించుకొలది వృద్ధియగుచు తీక్ష్ణమగుచునేయుండును. అందువల్ల ఎల్లరును లాభాన్వితులగుచుందురు.॥ ౧ ॥

1645. That lofty power and might of Thine, Thy strength, Thy Supreme Intelligence and Thy surpassing thunderbolt of justice which destroys evil, all this is subtly realised by our pure intellect. || 1 ||

౧౬౪౬. ఋషిః – గోషూక్త్యశ్వసూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – ఉష్ణిక్ । స్వరః – ఋషభః.

అథ జగదీశ్వరస్య మహిమా వర్ణ్యతే.

౧౬౪౬. తవ ద్యౌరిన్ద్ర పౌంస్యం పృథివీ వర్ధతి శ్రవః ।
త్వామాపః పర్వతాసశ్చ హిన్విరే ॥ ౨ ॥

ప.వి:- తవ । ద్యౌః । ఇన్ద్ర । పౌంస్యమ్ । పృథివీ । వర్ధతి । శ్రవః । త్వామ్ । ఆపః । పర్వతాసః । చ । హిన్విరే ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర! **తవ** త్వదీయమ్ **పౌంస్యమ్** పుంసి భవం పౌంస్యంబలమ్ **శ్రవః** యశశ్చ **ద్యౌః** ద్యులోకః **పృథివీ** భూలోకశ్చ **వర్ధతి** వర్ధయతి, గాయతి. **త్వామ్ ఆపః** నద్యః **పర్వతాసః చ** గిరయశ్చ **హిన్విరే** యశోగానేన వర్ధయన్తి. [హి గతౌ వృద్ధౌ చ, స్వాదిః.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆదిత్యః పర్జన్యో విద్యుద్ వాయుః పృథివీ నద్యః పర్వతాః సముద్రా వీరుధః ఋతవస్తారావలిర్మనుష్యాః పశవః పక్షిణః సర్వే పరమేశ్వరస్యైవ మహిమానం గాయన్తి, గాయం గాయం చ న శ్రామ్యన్తి. ॥ ౨ ॥

౧౬౪౬. దీనియందు జగదీశ్వరుని మహిమను వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! (తవ) నీయొక్క (పౌంస్యమ్) బలమును మరియు (శ్రవః) యశమును (ద్యౌః) ద్యులోకము మరియు (పృథివీ) భూలోకములను (వర్ధతి) వృద్ధిపరచుచుండును, కీర్తించుచుండును (త్వామ్) నిన్ను (ఆపః) నదులు (పర్వతాసః చ) మరియు పర్వతములు (హిన్విరే) కీర్తివంతముగ పెంపొందించును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-సూర్యుడు, మేఘములు, విద్యుత్తు, వాయువు, పృథివి, నదులు, పర్వతములు, సముద్రము, లతలు, ఋతువులు, తారావళి, మనుష్యులు, పశువులు, పక్షులు మున్నగునవన్నియును పరమేశ్వరుని మహిమనే గానమొనర్చుచున్నవి మరియు అలుపులేకుండ పాడుచునేయుండును.॥ ౨ ॥

1646. The sky manifests Thy glory. The earth does the same. Rivers, oceans, hills denote Thy might, Who art not remote. || 2 ||

౧౬౪౭. ఋషిః - గోషూక్త్యశ్వసూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

అథ పునః స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧ర ౨ర ౩ ౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
౧౬౪౭. త్వా విష్ణుర్బృహన్ క్షయో మిత్రో గృణాతి వరుణః ।
౧ర ౨ర ౩౨ ౩ ౧ ౨
త్వాం శర్ధో మదత్యను మారుతం ॥ ౩ ॥

౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ప.విః- త్వామ్ । విష్ణుః । బృహన్ । క్షయః । మిత్రః - మి - త్రః । గృణాతి
౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర
వరుణః । త్వామ్ । శర్ధః । మదతి । అను । మారుతమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే ఇన్ద్ర! హే పరమసమ్రాట్ జగదీశ! **త్వామ్** మహాబలమ్ **విష్ణుః** రశ్మిభిర్వ్యాపనశీలః సూర్యః **బృహన్ క్షయః** విస్తీర్ణమ్ అన్తరిక్షరూపం గృహమ్, **మిత్రః** వాయుః.

[[illegible] ఋ... ౬ । ౫౪ । ౫ । ౧౪.] **వరుణః** అగ్నిః. [యో వై [illegible] ఋ... ౫ । ౧ । ౪ । ౧౩.] **గృణాతి** స్తౌతి. **మారుతం శర్ధః** మరుతాం [illegible] **త్వామ్ అను** [illegible] **మదతి** హృష్యతి. ॥ 3 ॥

భావార్థః- జగతి యే కేఽపి పదార్థాః స్వం స్వం కార్యం కుర్వన్తి తే సర్వేఽపి పరమేశ్వరాదేవ శక్తిం లభన్తే. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జీవాత్మనః పరమాత్మనశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్వేద్యా.

[illegible]. ఈ మంత్రములో [illegible] వర్ణించబడినది.

పదార్థము : ఓ ఇంద్రా! పరమ సామ్రాజ్యము గల ఓ జగదీశ్వరా! (త్వామ్) మహాశక్తివంతమగు (విష్ణుః) కిరణములతో వ్యాప్తమైయున్న సూర్యుడు (బృహత్క్షయః) విస్తీర్ణమైన అంతరిక్షమందు గృహము (మిత్రః) గలయట్టి వాయువు మరియు (వరుణః) అగ్ని (గృణాతి) స్తుతిచేయుచున్నవి. (మారుతం శర్ధః) మరుద్గణముల సేనలవలె (త్వామ్ అను) నీయొక్క అనుకూలత్వముచ్చుచుండే (మదతి) హర్షమును పొందుచున్నది.॥ 3 ॥

భావార్థము : ప్రపంచమునందు ఏ వస్తువైనను తన తన కార్యముల నొనర్చుచున్నవియో అన్నియును పరమాత్మనుండియే శక్తిని పొందుచున్నవి.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో జీవాత్మ మరియు పరమాత్మయొక్క విషయ వర్ణనయుండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

పదునేడవ అధ్యాయమునందలి మూడవఖండము సమాప్తమైనది.

1647. (1) Vishnu, Brihan Ksyaya, Mitra and Varuna all these words praise Thy different attributes and powers. Vishnu denotes that Thou art Omnipresent. Brihan Kshyaya denotes that Thou art the Great Support of all. Mitra denotes that Thou art true Friend of all righteous persons. Varuna denotes that Thou art the Best and Most acceptable Lord and Destroyer of ignorance and misery. The power of the air and the Pranas (vital breaths) as well as the learned worshippers take delight in Thee i. e., it is Thou that gives power and support to all these objects.

(2) The sun, the air and the fire glorify Thee. The rest as given above. || 3 ||

౧౬౪౮. ఋషిః - విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౧ క్రమాఙ్కే పరమాత్మానం రాజానం చ సమ్బోధితా. అత్ర పరమాత్మా నృపతిః యోగిరాట్ చ సమ్బోధ్యతే.

౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౪౮. నమస్తే అగ్న ఓజసే గృణన్తి దేవ కృష్టయః ।
౧౨ ౩౧ ౨
అమైరమిత్ర మర్దయ ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧
ప.వి:- నమః । తే । అగ్నే । ఓజసే । గృణన్తి । దేవ । కృష్టయః । అమైః । అమి
౨ ౩ ౧ ౨ర ౩
త్రమ్ - అ - మిత్రమ్ । అర్దయ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **దేవ** దానాదిగుణయుక్త **అగ్నే** అగ్రణీః పరమాత్మన్ నృపతే యోగిరాడ్ వా! **తే ఓజసే** తవ బలాయ ప్రతాపాయ చ **కృష్టయః** మనుష్యాః **నమః గృణన్తి** నమః ఉచ్చారయన్తి, తవ బలం ప్రతాపం చ ప్రశంసన్తీత్యర్థః. త్వమ్ **అమైః** స్వకీయైః బలైః **అమిత్రమ్** యోగమార్గే జీవనమార్గే వా సమాగచ్ఛన్తం శత్రుమ్ **అర్దయ** పీడయ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పదే పదేఽస్మాకం నిర్ధారితే లక్ష్యే యే విఘ్నా ఆగచ్ఛన్తి తే పరమేశ్వరస్య ప్రేరణయా నృపతేః సాహాయ్యేన యోగప్రశిక్షకస్య చ సముచితేన ప్రశిక్షణేన సరలతయైవ దూరీకర్తుం శక్యన్తే.॥ ౧ ॥

౧౬౪౮. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౧౧వ మంత్రము. అచట పరమాత్మ మరియు రాజును సంబోధించబడియుండెను. ఇప్పుడిచట పరమాత్మ, రాజు మరియు యోగిరాజుల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(దేవ) దానము మున్నగు గుణములతో గూడిన (అగ్నే) అగ్రనాయకులగు ఓ పరమాత్మా, రాజా లేక యోగిరాజా! (తే ఓజసే) నీయొక్క బలము మరియు ప్రతాపముకొరకు (కృష్టయః) మనుష్యులు (నమః గృణన్తి) నమస్కరించుచుందురు. అనగా మీయొక్క బలము మరియు ప్రతాపమును ప్రశంసించుచుందురు. మీరు (అమైః) మీ బలములచే (అమిత్రమ్) యోగమార్గము లేక జీవనమార్గములో విఘ్నములనొనర్చు శత్రువులను (అర్దయ) పీడితులనొనర్చివేయుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-అడుగడుగున మన నిర్ధారితమగు లక్ష్యమునందు ఏ విఘ్నములు వచ్చుచుండునో అవి పరమాత్మ ప్రేరణచే, రాజు సహాయముతో మరియు యోగప్రశిక్షకులగు యోగ్య ఆచార్యులచే సరళత్వ పూర్వకముగ తొలగించుకొనవచ్చును.॥ ౧ ॥

1648. O God, glorified by every one for Thy might, Subdue our enemies by Thy Power bright. || 1 ||

౧౬౪౯. ఋషిః - విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ పునరపి త ఏవ ప్రార్థ్యన్తే.

3 ౨ఉ 3 ౧౨3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౨
౧౬౪౯. కువిత్సు నో గవిష్టయే౽గ్నే సంవేషిషో రయిమ్ ।

౧౨ 3 ౧ ౨
ఉరుకృదురు ణస్కృధి ॥ ౨ ॥

3 ౨ 3 ౧౨ర 3 ౧౨ర 3 ౧౨
ప.వి:- కువిత్ । సు । నః । గవిష్టయే - గో - ఇష్టయే । అగ్నే । సంవేషిషః -
3 ౧౨ర 3 ౨ ౧౨ర ౧౨ర 3 3౨ 3
సమ్ - వేషిషః । రయిమ్ । ఉరుకృత్ - ఉరు - కృత్ । ఉరు । నః । కృధి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** అగ్రనాయక పరమాత్మన్ రాజన్ యోగిరాడ్ వా! త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **గవిష్టయే** గవామ్ వివేకఖ్యాతిప్రకాశానామ్ ఇష్టయే ప్రాప్తయే, యద్వా గవిష్టయే గవేషణాయ వివిధవిద్యాసు అనుసన్ధానాయ **కువిత్** బహు **రయిమ్** ఆధ్యాత్మికమైశ్వర్యం భౌతికం ధనం వా **సు సంవేషిషః** సమ్యక్ సమ్ప్రాపయ. [సంపూర్వాద్ విష్ల వ్యాప్తౌ ధాతోర్లేటి సిబాగమే అడాగమే మధ్యమైకవచనే రూపమ్.] **ఉరుకృత్** బహుకర్తా త్వమ్ **నః** అస్మభ్యమ్ ఉరు బహు **కృధి** కురు. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- పరమాత్మనః కృపయా యోగప్రశిక్షకస్య చ యోగ్యేన మార్గదర్శనేన యోగాభ్యాసినః శిష్యా ఆధ్యాత్మికం ధనం ప్రాప్య మోక్షాధికారిణో భవేయుః. నృపతిశ్చ వివిధవిజ్ఞానానామనుసన్ధితృభ్యో విత్తం ప్రాపయ్య రాష్ట్రే విద్యాసూర్యోదయే సహాయకో భవేత్. ॥ ౨ ॥

౧౬౪౯. ఈ మంత్రములో మరల వారితోనే ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(అగ్నే) అగ్రనాయకులగు ఓ పరమాత్మా, రాజా లేక యోగిరాజా! మీరు (నః) మాయొక్క (గవిష్టయే) వివేకఖ్యాతి ప్రకాశముల ప్రాప్తికొరకు లేక వివిధ విద్యల పరిశోధనకొరకు (కువిత్) గొప్ప అనగా అధిక (రయిమ్) ఆధ్యాత్మిక ఐశ్వర్యములు మరియు భౌతిక ధనములను (సు సంవేషిషః) బహు అధికముగ ప్రాప్తింపజేయుడు (ఉరుకృత్) అధికముగ నిచ్చునట్టి మీరు (నః) మాకొరకు అధికముగ (కృధి) ఈయుడు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరమాత్మ కృపచే మరియు యోగ ప్రశిక్షకుల యోగ్యమగు మార్గదర్శనముచే యోగాభ్యాసులగు శిష్యులు ఆధ్యాత్మిక ధనమును ప్రాప్తించుకొని మోక్షాధికారులు కావలెను. మరియు రాజు వివిధ విజ్ఞానములలో అనుసంధానమొనర్చు సాధకులకు ధనసహాయమొనర్చుచు రాష్ట్రములో విద్యాసూర్యుని ఉదయమునందు సహాయకులు గావలెను.॥ ౨ ॥

1649. O Omniscient God, grant us wealth of faith, discrimination and devotion in order to acquire the Knowledge of the Vedas. Do Thou the Cause of abundance, abundantly supply us strength and make us great and generous. || 2 ||

౧౬౫౦. ఋషిః - విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా- అగ్నిః । ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునరపి త ఏవ ప్రార్థ్యన్తే.

౧౬౫౦. మా నో అగ్నే మహాధనే పరావర్గ్భారభృద్యథా ।
సంవర్గం సం రయిం జయ ॥ 3 ॥

ప.వి:- మా । నః । అగ్నే । మహాధనే - మహా - ధనే । పరా । వర్క్ । భారభృత్ - భార - భృత్ । యథా । సంవర్గమ్ - సమ్ - వర్గమ్ । సమ్ । రయిమ్ । జయ ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** అగ్రనాయక పరమాత్మన్ రాజన్ యోగిరాడ్ వా! **మహాధనే** జీవనసంగ్రామే. [మహాధన ఇతి సంగ్రామనామసు పఠితమ్. నిఘం ...౨।౧౭.] త్వమ్ **నః** అస్మాన్ **మా పరావర్గ్** మధ్య ఏవ మా పరిత్యాక్షీః. [వృజీవర్జనే, రుధాదిః, లోడర్థే లుఙి పరావర్జీః ఇతి ప్రాప్తే ఛాన్దసం రూపమ్.] **భారభృత్ యథా** యథా గృహీతరక్షాభారో జనః రక్ష్యం మధ్యే న పరిత్యజతి, యద్వా యథా భారస్య స్థానాన్తరప్రాపణాయ నియుక్తో జనో భారం మధ్యే న పరిత్యజతి. కిఞ్చ, త్వమ్ సంవర్గమ్ సంవృజ్యన్తే పాపతాపాదయో యేన తాదృశమ్ **రయిమ్** అధ్యాత్మం ధనమ్ యద్వా **సంవర్గమ్** సంవృజ్యన్తే దీనజనానాం దుఃఖాని యేన తాదృశమ్ **రయిమ్** భౌతికం ధనమ్ సంజయ సంప్రాపయ. ॥3॥

భావార్థః- యే పరమాత్మానం యోగిరాజం వా శరణం ప్రపద్యన్తే తాన్ స మధ్య ఏవాऽపరిత్యజ్య దేవాసురసంగ్రామే విజేతౄన్ కరోతి. తథైవ నృపతిరపి ప్రజాజనాన్ ప్రారబ్ధేషు మహాకార్యేషు మధ్య ఏవాऽపరిత్యజ్య ధనాదినా తేషాం సాహాయ్యం కృత్వా తాన్ సఫలతాం ప్రాపయేత్. ॥ 3 ॥

౧౬౫౦. ఈ మంత్రములో మరల వారితోనే ప్రార్థనను గురించి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (అగ్నే) అగ్రనాయకులగు ఓ పరమాత్మా, రాజా, లేక యోగిరాజా! (మహాధనే) జీవనసంగ్రామములో మీరు (నః) మమ్ము (మా పరావర్గ్) మధ్యలోనే వదలివేయకుడు (భారభృత్ యథా) ఎవరైనను ఏ రక్షాభారమును చేపట్టినారో వారు రక్షించదగినవారిని మధ్యలోనే

వదలివేయకుందురో, లేక భారమును మోయువారు బరువును దూరమునకు గొనిపోవుటకు నియుక్తమొనర్చబడియుండి ఆ రక్షణీయభారమును మధ్యలోనే వదలివేయక నిర్ణీత స్థానమునకు చేర్చుదురో, అటులనే నీరు (సంవర్గమ్) దేనిచే పాప తాపములు మున్నుగునవి నష్టమైపోవునో అట్టి (రయిమ్) ఆధ్యాత్మిక ధనమును, లేక (సంవర్గమ్) దేనిచే దీనుల కష్టములు తొలగిపోవునో అట్టి (రయిమ్) భౌతిక ధనమును (సంజయ) ప్రాప్తింపజేయుడు.॥ ౩ ॥

భావార్థము :- పరమాత్మ, లేక యోగిరాజు శరణమునకు వెళ్లినవారిని వారు మధ్యలోనే వదలివేయక దేవాసుర సంగ్రామమునందు వారిని విజయవంతులనొనర్చెదరు. అటులనే రాజుకూడ ప్రజలద్వారా ప్రారంభించబడిన మహాకార్యములందు వారిని మధ్యలోనే వదలివేయక ధనము మున్నుగువానిచే వానికి సహాయమొనర్చుచు వారిని సఫలవంతులనుగ నొనర్చవలెను.॥ ౩ ॥

1650. In the great fight with our inner enemies like lust, anger, greed and pride, cast us not off, O Omniscient God, as one casts off a burden. Enable us to win back the wealth of self control and peace which has been snatched away by lust and pride etc. || 3 ||

౧౬౫౧. ఋషిః - వత్సః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౩౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర నృపతిదృష్టాన్తేన పరమాత్మ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౫౧. సమస్య మన్యవే విశో విశ్వా నమన్త కృష్టయః ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సముద్రా యేవ సిన్ధవః ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
ప.వి:- సమ్ । అస్య । మన్యవే । విశః । విశ్వాః । నమన్త । కృష్టయః । సముద్రా
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
య - సమ్ - ఉద్రాయ । ఇవ । సిన్ధవః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- యథా అస్య ఇన్ద్రస్య నృపతేః **మన్యవే** క్రోధాయ **విశ్వాః** సర్వాః **కృష్టయః** కర్షయిత్ర్యః **విశః** శత్రుసేనాః **సం నమన్త** సంనమన్తి తథైవ **అస్య** ఇన్ద్రస్య పరమాత్మనః **మన్యవే** తేజసే **విశ్వాః** సర్వాః **కృష్టయః** యోగాభ్యాసరూపం కృషికర్మ కుర్వాణాః **విశః** ప్రజాః **సం నమన్త** నమ్రా భవన్తి, **సముద్రాయ ఇవ** సముద్రం ప్రాప్తుం యథా **సిన్ధవః** నద్యః **సంనమన్త** నమ్రాః నిమ్నాభిముఖాః జాయన్తే.॥ ౧ ॥

అత్రోపమా శ్లేషశ్చాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- వరిష్ఠః కిల జగదీశస్య ప్రతాపః ప్రభావో మహిమా చ యస్య పురతః సర్వేఽపి నతమస్తకా జాయన్తే. ॥ ౧ ॥

౧౬౫౧. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౧౩౭వ మంత్రమున పరమాత్మ విషయములో చేయబడియుండెను. ఇచ్చట రాజు దృష్టాంతములో పరమాత్మ విషయము కలదు.

పదార్థము :- ఎటుల (అస్య) ఈ ఇంద్రరాజుయొక్క (మన్యవే) క్రోధము యెదుట (విశ్వాః) సమస్త (కృష్టయః) వినాశకులగు (విశః) శత్రుసైన్యములు (సం నమన్త) లొంగిపోవునో, అటులనే (అస్య) ఈ ఇంద్ర పరమాత్మయొక్క (మన్యవే) తేజమునుందర (విశ్వాః) సమస్త (కృష్టయః) యోగాభ్యాసరూప కృషి యొనర్చునట్టి (విశః) ప్రజ లెటుల (సం నమన్త) నమ్రులగుచుందురో (సముద్రాయ ఇవ) సముద్రమును చేరుట కెటుల (సిన్ధవః) నదులు (సం నమన్త) నమ్రత, అనగా క్రిందివైపునకు ప్రవహించునవిగా యగునట్లు కావలెను.॥ ౧ ॥

దీనియందు ఉపమా మరియు శ్లేషాలంకారములు కలవు. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుని ప్రతాపము, ప్రభావము మరియు మహత్వము అన్నిటికన్న గొప్పవైయున్నవి. ఆయన యెదుట యెల్లరును నతమస్తిష్కులై పోవుదురు.॥౧॥

1651. Before his (God's) knowledge and Glory, all people bow down; as rivers bow before and flow towards the sea. || 1 ||

౧౬౫౨. ఋషిః – వత్సః కాణ్వః । దేవతా – ఇన్ద్రః । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ నృపతేః సేనాపతేర్వా దృష్టాన్తేన పరమాత్మనో వీరకర్మోచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨

౧౬౫౨. వి చిద్ వృత్రస్య దోధతః శిరో బిభేద వృష్ణినా ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨

వజ్రేణ శతపర్వణా ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర

ప. వి:- వి । చిత్ । వృత్రస్య । దోధతః । శిరః । బిభేద । వృష్ణినా । వజ్రేణ ।

౩ ౧ ౩ ౩ ౨ ౩

శతపర్వణా - శత - పర్వణా ॥ ౨ ॥

పదార్థః-వృష్ణినా గోలికావర్షకేణ భుశుణ్డ్యాయుధేన, **శతపర్వణా** శతకీలకేన **వజ్రేణ** గదాఽఽయుధేన చ యథా ఇన్ద్రః శూరో రాజా సేనాపతిర్వా **దోధతః** సజ్జనాన్ కమ్పయతః **వృత్రస్య** దుష్టశత్రోః **శిరః** మూర్ధానమ్ **వి బిభేద చిత్** విభినత్తి ఖలు, తథైవ **వృష్ణినా** సుఖవర్షకేణ

శతపర్వణా బహుపాలన కర్త్రా **వజ్రేణ** దణ్డసామర్థ్యేన ఇన్ద్రః వీరః పరమేశ్వరః **దోధతః** కమ్పయతః **వృత్రస్య** పాపస్య **శిరః** శిర ఉపలక్షితం ప్రభావమ్ **వి బిభేద చిత్** విభినత్తి ఏవ. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- పరమాత్మోపాసనయా సర్వే విఘ్నాః సర్వాణి పాపాని చ తథైవ నశ్యన్తి యథా రాజ్ఞః సేనాపతేర్వా శస్త్రాస్త్రైః సర్వే శత్రవః. ॥ ౨ ॥

౧౬౫౨. ఈ మంత్రములో రాజు మరియు సేనాపతుల దృష్టాంతముతో పరమాత్మయొక్క వీరకర్మలను వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- ఎటుల (వృష్ణినా) గుండ్లవర్షమును కురిపించునట్టి తుపాకినుండి, లేక (శతపర్వణా) నూరు మొనలు, లేక మేకులు గల (వజ్రేణ) గదతో ఇంద్ర, అనగా శూరవీరుడగు రాజు, లేక సేనాపతి (దోధతః) సజ్జనులను కంపింపజేయునట్టి (వృత్రస్య) దుష్టశత్రువుల (శిరః) శిరములను (వి బిభేద) త్రెంచివేయునో, అటులనే (వృష్ణినా) సుఖవర్షకుడు (శతపర్వణా) అనేకులను పాలనమొనర్చునట్టి (వజ్రేణ) దండసామర్థ్యముచే ఇంద్ర, అనగా వీరపరమేశ్వరుడు (దోధతః) కంపింపజేయునట్టి (వృత్రస్య) పాపాత్ముల (శిరః) శిరస్సులను, అనగా వారి ప్రభావమును (వి బిభేద చిత్) నష్టభ్రష్టమొనర్చివేయును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని ఉపాసనవల్ల సకల విఘ్నములు, సమస్త పాపములు రాజు లేక సేనాపతియొక్క శస్త్రాస్త్రములచే శత్రువుల సమూహాములు నాశనమైపోవునట్లు తొలగిపోగలవు.॥ ౨ ॥

1652. God strikes off the head (fierce form) of the earth - shaking ignorance with His thunderbolt of knowledge which fulfils the noble desires and which has got un-limited protective power. || 2 ||

౧౬౫౩. ఋషిః - వత్సః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర తృతీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౮౨ క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతపూర్వా. అత్ర పునర్వ్యాఖ్యాయతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
౧౬౫౩. ఓజస్తదస్య తిత్విష ఉభే యత్సమవర్తయత్ ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఇన్ద్రశ్చర్మేవ రోదసీ ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప.వి:- ఓజః । తత్ । అస్య । తిత్విషే । ఉభే ఇతి । యత్ । సమవర్తయత్ -
౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
సమ్ - అవర్తయత్ । ఇన్ద్రః । చర్మ । ఇవ । రోదసీ ఇతి ॥ ౩ ॥

పదార్థః- యత్ ఇన్ద్రః పరమేశ్వరః **చర్మ ఇవ** సన్ధ్యావన్దనార్థమ్ మృగచర్మ యథా కశ్చిత్ ప్రసారయతి తథా **ఉభే రోదసీ** ఉభే ద్యావాపృథివ్యౌ ఇవ అపరాపరారూపే ఉభే అపి విద్యే **సమవర్తయత్** విస్తృణాతి **తత్ అస్య** పరమేశ్వరస్య **ఓజః** జ్ఞానబలమ్ **తిత్విషే** ప్రదీప్తం భవతి. ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలంకారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- మహతీయం జగదీశ్వరస్య కృపా యత్ స సత్పాత్రభూతానామృషీణాం హృదయే పరావిద్యాయా అపరావిద్యాయాశ్చ జ్ఞానం ద్యావాపృథివీవత్ విస్తృణాతి. ॥ 3 ॥

౧౬౫౩. ఈ మూడవ ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౧౨౨వ మంత్రము. అచట పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచట మరల వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(యత్) ఏ (ఇన్ద్రః) పరమేశ్వరుడు (చర్మ ఇవ) సంధ్యావందనముకొరకు ఎటుల మృగచర్మమును ఎవరైనను పరచెదరో, అటులనే (ఉభే రోదసీ) ద్యావా, పృథివి రెండు లోకములవంటి 'అపరా' మరియు 'పరా' యను రెండు విద్యలను (సమవర్తయత్) వ్యాప్తపరచినారో (తత్) వారు (అస్య) ఈ పరమేశ్వరుని (ఓజః) జ్ఞానబలము (తిత్విషే) ప్రదీప్తమగుచున్నది.॥ 3 ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారముగలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని మహాకృప ఏమన ఆయన సత్పాత్రులగు మహర్షుల హృదయములలో పరా విద్య మరియు అపరా విద్యల జ్ఞానమును ద్యావాపృథివీలోకముల వంటి లోకవాణిని వ్యాపకమొనర్చినాడు.॥ 3 ॥

1653. His (God's) might has been gloriously displayed and He rolls up and spreads our both heaven and earth, as men do a skin carpet. [God creates and dissolves the universe by His might.] || 3 ||

౧౬౫౪. ఋషిః – శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తత్రాదావిన్ద్రస్య పరమాత్మనః శక్తిం వేదవాచం వా వర్ణయతి.

3 2 3 23 12 3 12
౧౬౫౪. సుమన్మా వస్వీ రన్తీ సూనరీ ॥ ౧ ॥

3 1 2 3 1 2ర 12ర 12ర 3 12 3 12ర
ప. వి:– సుమన్మా – సు – మన్మా । వస్వీ । రన్తీ । సూనరీ – సు – నరీ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే ఇన్ద్ర జగదీశ్వర! త్వదీయా శక్తిః వేదవాగ్ వా **సుమన్మా** శుభజ్ఞానప్రదాయినీ, **వస్వీ** నివాసికా, **రన్తీ** రమణీయా, **సూనరీ** సుష్ఠు నేతృత్వకారిణీ చ వర్తతే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- **పరమాత్మశక్తిధ్యానేన తదీయవేదవాచోఽధ్యయనేన శ్రవణేన చ మనుష్యా జ్ఞానవన్తః ప్రాప్తసద్గుణనివాసాః సన్మార్గగన్తారః సుఖినశ్చ భవన్తి. ॥ ౧ ॥**

౧౬౫౪. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మయొక్కశక్తి, లేక వేదవాణుల వర్ణనకలదు.

పదార్థము :- ఓ ఇంద్ర జగదీశ్వరా! నీయొక్క శక్తి, లేక వేదవాణులు (సుమన్మా) శుభజ్ఞానము నిచ్చునట్టి (వస్వీ) నివాసప్రదమగు (రన్తీ) రమణీయ మరియు (సూనరీ) ఉత్తమ నేతృత్వమును గలిగించునదియై యున్నది.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- పరమాత్మయొక్క శక్తిని ధ్యానము నొనర్చుటవల్ల, ఆయన వేదవాణుల నధ్యయనమొనర్చుట మరియు శ్రవణ మొనర్చుటవల్ల మనుష్యులు జ్ఞానవంతులు, తమ ఆత్మలందు సద్గుణముల నివాసమొనర్చుకొనువారు, శ్రేష్ఠమార్గమున నడుచువారు మరియు సుఖవంతులగుదురు.॥ ౧ ॥

1654. Call him an ideal devotee of God Who is a man of wisdom Whose sole goal in life Is to establish God's kingdom. Who takes delight in Life Divine And in the welfare of all beings Who becomes good leader of men And to the path of the Sovereign All his followers brings. || 1 ||

౧౬౫౫. ఋషిః – శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః. అథ పరమాత్మానమాహ్వాయతి.

౧౨ ౩౧ ౨౩౨ ౩౧ర ౨ర ౩౨
౧౬౫౫. సరూప వృషన్నా గహీమౌ భద్రౌ ధుర్యావభి ।
౨౩౧ర ౨ర
తావివమా ఉప సర్పతః ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨ ౧ ౨ర
ప. విః– సరూప – స – రూప । వృషన్ । ఆ । గహి । ఇమౌ । భద్రౌ । ధుర్యౌ ।
౩౨ ౩౨ ౧౨ర ౩
అభి । తౌ । ఇమౌ । ఉప । సర్పతః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **సరూప** వివిధరూప, **వృషన్** సుఖవర్షక ఇన్ద్ర జగదీశ్వర! త్వమ్ **ఇమౌ** ఏతౌ **భద్రౌ** కల్యాణకరౌ **ధుర్యౌ** ఆత్మమనోరూపౌ దేహధూర్వహౌ **అభి** ప్రతి **ఆగహి** ఆగచ్ఛ. **తౌ ఇమౌ** ఆత్మమనసీ, త్వామ్ **ఉపసర్పతః** ఉపగచ్ఛతః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జగదుత్పాదకధారకప్రలాయకన్యాయకారిదయాలునిరాకారాజరామరాభయనిత్యపవిత్రత్వాదీని పరమాత్మనోఽనేకాని రూపాణి సన్త్యత ఏవాసౌ సరూపేతి సమ్బోధితః. స్తోతురాత్మమనసీ యదా స్వయం పరమాత్మానం ప్రాప్తుం ప్రయతేతే తదా తత్రైవ నిలీనః స తదర్థమావిర్భవతి. ॥ ౨ ॥

౧౬౫౫. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను పిలిచికొనబడు విషయముకలదు.

పదార్థము :- (సరూప) వివిధరూపములతోగూడిన (వృషన్) సుఖవర్షములను కురిపించు ఓ ఇంద్ర జగదీశ్వరా! నీవు (ఇమౌ) ఈ (భద్రౌ) శుభప్రదమగు (ధుర్యౌ) శరీరరథముయొక్క ఇరుసును వహించునట్టి ఆత్మ మరియు మనస్సుయొక్క (అభి) దిశకు (ఆగహి) రమ్ము. (తౌ ఇమౌ) ఆ రెండు అనగా ఆత్మ మరియు మనస్సు (ఉపసర్పతః) నీవద్దికిచేరుచున్నవి.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- జగదుత్పాదకత్వము, జగద్ధారకత్వము, జగత్సంహారకత్వము, న్యాయకారిత్వము, దయాళుత్వము, నిరాకారత్వము, అజరత్వము, అమరత్వము, అభయత్వము, పవిత్రత మున్నగునవి పరమాత్మయొక్క అనేక రూపములు గలవు. కావుననే ఆయనను 'సరూపుడు' అని సంబోధించబడినది. స్తోతయొక్క ఆత్మ మరియు మనస్సు స్వయముగా పరమాత్మ నెపుడు పొందుటకు ప్రయత్నించునో అపుడు పై రూపములుగ దాగియున్న ఆ పరమాత్మ మనకు ప్రత్యక్షమగును.॥ ౨ ॥

1655. Do thou of pleasing form and mighty hero. Come and approach thy two splendid horses of knowledge and action. These two are coming near to us. || 2 ||

౧౬౫౬. ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ పరమాత్మనో వ్యాపకత్వం వర్ణయతి.

౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨
౧౬౫౬. నీవ శీర్షాణి మృఢ్వం మధ్య ఆపస్య తిష్ఠతి ।

౧ ౨ ౩౧౨౩౨
శృఙ్గేభిర్దశభిర్దిశన్ ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- ని - ఇవ । శీర్షాణి । మృఢ్వమ్ । మధ్యే । ఆపస్య । తిష్ఠతి । శృఙ్గేభిః।
౩౧౨ ౩౨
దశభిః । దిశన్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- ఇన్ద్రో జగదీశ్వరః **దశభిః** దశసంఖ్యకైః **శృంగేభిః** పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశైః స్థూలభూతైః గన్ధరసరూపస్పర్శశబ్దైస్తద్విషయైశ్చ **దిశన్** జగత్ప్రపఞ్చమ్ అతిసృజన్ **ఆపస్య** వ్యాప్తస్య బ్రహ్మాణ్డస్య మధ్యే అభ్యన్తరే తిష్ఠతి విద్యమానోఽస్తి. హే మనుష్యాః! యూయమ్ తత్సత్తాయాం విశ్వస్య **శీర్షాణి** స్వకీయాని మస్తిష్కాణి **ని మృఢ్వమ్** ఇవ సంమార్జయధ్వమ్. [ఇవ శబ్దః పూరణే.]॥ 3 ॥

భావార్థః- చర్మచక్షుర్భిర్జగత్సఞ్చాలకం కమప్యపశ్యన్తో యే జనాః పరమేశ్వరసత్తాయాం న విశ్వసన్తి తే వృథైవ విభ్రామ్యన్తి. యే తు శ్రద్ధాదీపం ప్రజ్వాలయన్తి తే కణే కణే పరమేశ్వరం పశ్యన్తి. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మనో నృపతేర్యోగినశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్వేద్యా.

౧౬౫౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ వ్యాపకత్వమును వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఇంద్ర జగదీశ్వరుడు (దశభిః) పది (శృఙ్గేభిః) కొమ్ములచే, అనగా భూమి, జలము అగ్ని, వాయువు ఆకాశము అను నీ యైదు స్థూల భూతములు మరియు గంధము, రసము, రూపము, స్పర్శ, శబ్దము లను నీ యైదు సూక్ష్మ భూతములు. ఈ యైదు సూక్ష్మభూతములచే (దిశన్) జగత్ప్రపంచమును వదలుచు (ఆపస్య) వ్యాప్తమైయున్న బ్రహ్మాండము (మధ్యే) లో (తిష్ఠతి) వ్యాపకమై యున్నాడు. ఓ మనుష్యులారా! మీరు ఆయన శక్తి, లేక ఉనికిపై విశ్వాసమునుంచి (శీర్షాణి) మీ మస్తిష్కములను (నిమృఢ్వమ్ ఇవ) తోముకొనుడు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- చర్మ చక్షువులతో ప్రపంచ సంచాలకుడగు పరమాత్మను ఎవ్వరు గూడ చూడకపోవటం జూచి పరమాత్మ ఉనికిపైననే విశ్వాసముంచనివారు వ్యర్థముగ భ్రమయందు చిక్కుకొనియున్నారు. శ్రద్ధ యను దీపమును ప్రజ్వలింపజేసుకొనువారు ప్రతి అణువునందును పరమాత్మను దర్శించుకొనుచుందురు.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ, రాజు మరియు యోగిని గురించిన వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముచే సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

పదునేడవ అధ్యాయమందలి నాల్గవ ఖండము సమాప్తమైనది.

పదునేడవ అధ్యాయము కూడ ముగిసినది.

ఎనిమిదవ ప్రపాఠకములో మొదటి అర్ధము కూడ ముగిసినది.

1656. O learned persons! The soul resides in the body acquiring knowledge and doing good actions with the help of ten Pranas (vital breaths). Purify all the ten Pranas in the head and have control over them. || 3 ||

అథాష్టాదశోఽధ్యాయః అష్టమే ప్రపాఠకే ద్వితీయోఽర్ధశ్చ.

పదునెనిమిదవ అధ్యాయము

ఎనిమిదవ ప్రపాఠకముయొక్క రెండవ అర్ధము.

౧౬౫౭.ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః ప్రియమేధశ్చాఙ్గిరసః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౭౩ క్రమాఙ్కే భక్తిరసవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జ్ఞానరసవిషయ ఉచ్యతే.

౧౬౫౭. పన్యం పన్యమిత్ సోతార ఆ ధావత మద్యాయ ।
సోమం వీరాయ శూరాయ ॥ ౧ ॥

ప. వి:- పన్యంపన్యమ్ - పన్యమ్ - పన్యమ్ । ఇత్ । సోతారః । ఆ । ధావత । మద్యాయ । సోమమ్ । వీరాయ । శూరాయ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **సోతారః** జ్ఞానరసాభిషవకర్తారో మనుష్యాః! యూయమ్ **మద్యాయ** మాదయితవ్యాయ, వీరాయ కామక్రోధాదీన్ షడ్రిపూన్ విశేషేణ ప్రకమ్పయిత్రే. [వీరో వీరయత్యమిత్రాన్ వేతేర్వా స్యాద్ గతికర్మణో వీరయతేర్వా. నిరు... ౧ ।౬.] **శూరాయ** బలినే జీవాత్మనే **పన్యం పన్యమ్ ఇత్** స్తుత్యం స్తుత్యమ్ ఏవ **సోమమ్** అధ్యాత్మం జ్ఞానరసమ్ **ఆ ధావత** ఆగమయత. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-మనుష్యైః ప్రశంసార్హమేవ భౌతికమధ్యాత్మం చ జ్ఞానమాత్మని సంచేతవ్యం యేన తేఽభ్యుదయనిఃశ్రేయసమార్గం సమ్యక్ సన్తరేయుః. ॥ ౧ ॥

౧౬౫౭. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౧౭౩వ మంత్రమున భక్తిరసము విషయములో చేయబడియుండెను. ఇపుడిచ్చట జ్ఞానరసము విషయములో చేయబడుచున్నది.

పదార్థము :-(సోతారః) జ్ఞానరసమును పరిశుద్ధపరచునట్టి ఓ మానవులారా! మీరు (మద్యాయ) ఆనందితమొనర్చదగిన (వీరాయ) కామక్రోధములు మున్నగు అరిషడ్వర్గమును

విశేషరూపములో ప్రకంపనమొనర్చజేయు (శూరాయ) శూర వీరత్వముగల జీవాత్మకొరకు (పన్యమ్ పన్యమ్ ఇత్) ప్రశంసనీయమగు, అతి ప్రశంసనీయమగు (సోమమ్) ఆధ్యాత్మ జ్ఞానరసమును (ఆధావత) అందించుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు ప్రశంసనీయమగు భౌతిక మరియు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమును ఆత్మలో సంచయమొనర్చవలెను. దీనివల్ల అభ్యుదయము, నిఃశ్రేయసమార్గమును చక్కగా దాటివేయగలుగుదుము.॥ ౧ ॥

1657. O devotees : Give yourselves up with admirable devotion combined with knowledge to him who should be pleased, who is brave and hero being almighty destroyer of all evils. || 1 ||

౧౬౫౮. ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః ప్రియమేధశ్చాఙ్గిరసః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ బ్రహ్మయుజోరుభయోర్హర్యోః కార్యం వర్ణయతి.

౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧౨
౧౬౫౮. ఏ హ హరీ బ్రహ్మయుజా శగ్మా వక్షతః సఖాయమ్ ।
౧౨ ౩౧ర ౨ర
ఇన్ద్రం గీర్భిర్గిర్వణసమ్ ॥ ౨ ॥

౨ ౩౨ ౩ర ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౨
ప.విః- ఆ । ఇహ । హరీ ఇతి । బ్రహ్మయుజా - బ్రహ్మ - యుజా । శగ్మా ।
౩ ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩౨ ౧౨ర
వక్షతః । సఖాయమ్ - స - ఖాయమ్ । ఇన్ద్రమ్ । గీర్భిః । గిర్వణసమ్ - గిః -
౩
వనసమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- బ్రహ్మయుజా బ్రహ్మణా దేహే యోజితౌ **శగ్మా** సుఖకరౌ శక్తౌ వా **హరీ** జ్ఞానేన్ద్రియ కర్మేన్ద్రియరూపౌ ప్రాణాపానరూపౌ వా అశ్వౌ **సఖాయమ్** సుహృద్భూతమ్ **గిర్వణసమ్** గీర్భిః ప్రశస్తాభిర్వాగ్భిః సేవితమ్. [గీర్భిః వన్యతే సేవ్యతే ఇతి గిర్వణాః తమ్.] **ఇన్ద్రమ్** జీవాత్మానమ్ **ఇహ** దేహరూపే రథే **గీర్భిః** వాగ్భిః సహ **ఆ వక్షతః** ఆ వహతః. [వహ ప్రాపణే, లేటి సిపి అడాగమే ప్రథమద్వివచనే రూపమ్.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరస్యైవాయం మహిమా యత్తేన యోజితౌ జ్ఞానేన్ద్రియ కర్మేన్ద్రియ-రూపౌ ప్రాణాపానరూపౌ వా ఘోటకౌ దేహరథం నిరుపద్రవం వహతో యేన తత్రస్థో జీవో- జీవనయాత్రాం నిర్వహన్ యోగాభ్యాసేన మోక్షపదాధికారీ జాయతే. ॥ ౨ ॥

౧౬౫౭. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ ద్వార కలపబడిన రెండు హరుల కార్యములు వర్ణించబడినవి.

పదార్థము :- (బ్రహ్మయుజా) పరమాత్మద్వారా శరీరమునందు కలుపబడిన (శగ్మా) సుఖదాయకము, లేక శక్తివంతములగు (హరీ) జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియరూప, లేక ప్రాణ, అపానరూప రెండశ్వములు (సఖాయమ్) తమ మిత్రులు (గిర్వణసమ్) ప్రశస్తమగు వాణులచే సేవించబడిన (ఇన్ద్రమ్) జీవాత్మను (ఇహ) ఈ శరీరరథమునందు (గీర్భిః) వాణులతోగూడ (ఆవక్షతః) వహించబడుచుండును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుని ద్వారా కూర్చబడిన జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియరూప, లేక ప్రాణాపాన రూప అశ్వములు శరీరరథమును నిర్విఘ్నముగ నడుపుచుండును. ఇందువల్ల దీనియందుకూర్చున్న జీవాత్మ జీవనయాత్రను సాగించుచు యోగాభ్యాసముద్వారా మోక్షపదమునకు అధికారియైపోవును.॥ ౨ ॥

1658. The preceptor and the pupil, absorbed in meditation and bringing about happiness to all, invoke God Who is like their friend and is worshipped with sacred songs. || 2 ||

౧౬౫౮. ఋషిః – మేధాతిథిః కాణ్వః ప్రియమేధశ్చాఙ్గిరసః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః. అథ జగదీశ్వరమాహ్వాయతి.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ర ౨ర ౩ ౨ఉ ౩ ౨
౧౬౫౮. పాతా వృత్రహా సుతమా ఘా గమన్నారే అస్మత్ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ని యమతే శతమూతిః ॥ 3 ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప.వి:- పాతా । వృత్రహా - వృత్ర - హా । సుతమ్ । ఆ । ఘ । గమత్ । న
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
। ఆరే । అస్మత్ । ని । యమతే । శతమూతిః - శతమ్ - ఊతిః ॥ 3 ॥

పదార్థః- **వృత్రహా** విఘ్నహన్తా, **సుతమ్** అభిషుతం శ్రద్ధాభక్తిరసమ్ **పాతా** పానకర్తా ఇన్ద్రో జగదీశ్వరః **ఘ** నూనమ్ **ఆ గమత్** ఆగచ్ఛతు. **అస్మత్ ఆరే** అస్మత్తః దూరే **న** మా తిష్ఠతు. **శతమూతిః** అనన్తరక్షః సః **ని యమతే** అస్మాన్ నియచ్ఛతు, నియన్త్రణపూర్వకం చాలయతు. ॥ 3 ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరం స్వసమీపేఽనుభూయ స్తోతా జీవో నియమపూర్వకమేవ జీవనం యాపయతి. ॥ 3 ॥

౧౬౫౯. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరు నారాధించబడినది.

పదార్థము :-(వృత్రహా) విఘ్నములను దూరమొనర్చునట్టి (సుతమ్) అభిషుతమొనర్చబడిన శ్రద్ధ, భక్తియొక్క రసమును (పాతా) పానమొనర్చు ఇంద్ర జగదీశ్వరుడు (ఘ) నిశ్చయముగనే (ఆ గమత్) మనవద్దికి చేరినాడు (అస్మత్ ఆరే) మనము దూరమున (న) ఉండవలదు (శత మూతిః) అనంతరక్షణలుగల యది (ని యమతే) మమ్ము నియంత్రణపూర్వకముగ నడుపుగాక! ॥ 3 ॥

భావార్థము :-జగదీశ్వరుడు మన సమీపమందే యున్నాడను అనుభూతితో స్తోతయగు జీవాత్మ నియమపూర్వకముగనే జీవితమును గడుపుకొనగలడు.॥ 3 ॥

1659. God does protect the devotee who is like His son. He is slayer of sin and ignorance. May He Who gives a hundred aids, come to us and never stay far away from us, [May we realise His presence everywhere and at all times]. He controls the universe. || 3 ||

౧౬౬౦. ఋషిః - శ్రుతకక్షః సుకక్షో వా । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౯౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జీవాత్మ విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౬౦. ఆ త్వా విశన్త్విన్దవః సముద్రమివ సిన్ధవః ।
౨ఉ ౩ ౧ ౨
న త్వామిన్ద్రాతి రిచ్యతే ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ప. వి:- ఆ । త్వా । విశన్తు । ఇన్దవః । సముద్రమ్ - సమ్ - ఉద్రమ్ । ఇవ ।
౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩
సిన్ధవః । న । త్వామ్ । ఇన్ద్ర । అతి । రిచ్యతే ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్ర** జీవాత్మన్! **ఇన్దవః** ఆచార్యసకాశాత్ ప్రాప్తా జ్ఞానరసాః, పరమాత్మసకాశాత్ ప్రాప్తా ఆనన్దరసాశ్చ **త్వా** త్వామ్ **ఆ విశన్తు** ప్రవిశన్తు, **సముద్రమ్ ఇవ** ఉదధిం యథా **సిన్ధవః** నద్యః ప్రవిశన్తి తద్వత్. దేహే కశ్చిదపి మనః ప్రాణాదిః **త్వామ్** జీవాత్మానమ్ **న అతిరిచ్యతే** న అతిశేతే - త్వత్తోఽధికో న భవతీత్యర్థః. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- జీవాత్మా ఖలు దేహస్య సమ్రాడ్ వర్తతే. మనోబుద్ధి ప్రాణమస్తిష్కహృదయాదీని సర్వాణ్యపి తస్యైవానుశాసనే వర్తన్తే. స యది జాగరూకోఽస్తి తర్హి సర్వోఽభ్యుదయో సర్వం నిఃశ్రేయసం వా తేన ప్రాప్తుం శక్యతే. ॥ ౧ ॥

౧౬౬౦. ఈ మంత్రముయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౧౯౭వ మంత్రమున పరమాత్మ విషయములో చేయబడినది. ఇపుడిచ్చట జీవాత్మ విషయములో వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ పరమేశ్వరా! (ఇన్దవః) ఆచార్యులచే ప్రాప్తించినట్టి జ్ఞానరసము మరియు పరమాత్మచే లభించిన ఆనందరసము (త్వా) నీయందు (ఆ విశన్తు) ప్రవేశమొనర్చవలెను (సముద్రం ఇవ) సముద్రమునం దెటుల (సిన్ధవః) నదులు ప్రవేశించునో అటులనే శరీరమునందలి మనస్సు, ప్రాణము మున్నగునవేవియును (త్వామ్) జీవాత్మవగు నీకన్న (న అతిరిచ్యతే) అధిక మహత్వమైనవి కావు.॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారముగలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-జీవాత్మ శరీరమునకు సామ్రాట్టుయైయున్నది. మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము, మస్తిష్కము, హృదయము మున్నగునవన్నియును దాని అనుశాసనమునందేయున్నవి. ఒకవేళ అది జాగరూకత గలిగియుండినచో సమస్త అభ్యుదయము, లేక నిఃశ్రేయత్వమును ప్రాప్తించుకొనగలుగును.॥ ౧ ॥

1660. Let all devotees of moon like nature enter into Thee O God, as the rivers flow into the sea. Let no other thought but of Thee, remain in meditation as naught excellent Thee. || 1 ||

౧౬౬౧. ఋషిః - శ్రుతకక్షః సుకక్షో వా । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ జీవాత్మానముద్బోధయతి.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౬౬౧. వివ్యక్థ మహినా వృషన్భక్షం సోమస్య జాగృవే ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
య ఇన్ద్ర జఠరేషు తే ॥ ౨ ॥

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩
ప.వి:- వివ్యక్థ । మహినా । వృషన్ । భక్షమ్ । సోమస్య । జాగృవే । యః । ఇన్ద్ర ।
౧ ౨ ౩
జఠరేషు । తే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **వృషన్** బలవన్ **జాగృవే** జాగరూక **ఇన్ద్ర** జీవాత్మన్! త్వమ్ **మహినా** స్వమహిమ్నా **సోమస్య** జ్ఞానరసస్య ఆనన్దరసస్య చ **భక్షమ్** భాగమ్. [భజతేర్బాహులకాదౌణాదికః

సః ప్రత్యయః.] **వివ్యక్థ** విస్తారయ. [వ్యచతేర్లోడర్థే లిట్.] **యః** భాగః **తే** తవ **జఠరేషు** ఉదరేషు, అభ్యన్తరే ఇతి యావత్, వర్తతే ఇతి శేషః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- మనుష్యో యదపి జ్ఞానమానన్దం వా సఞ్చినోతి తస్య విస్తారస్తేన సతతం విధేయః ॥ ౨ ॥

౧౬౬౧. ఈ మంత్రములో జీవాత్మ నుద్బోధించబడినది.

పదార్థము :-(వృషన్) శక్తివంతము (జాగ్రవే) జాగరూకతగల (ఇన్ద్ర) ఓ జీవాత్మా! నీవు (మహినా) నీ మహిమతో (సోమస్య) జ్ఞానరసము మరియు ఆనందరసముయొక్క (యః) ఏ భాగము (తే) నీ (జఠరేషు) లోపలగలదో దాని (భక్షమ్) భాగమును (వివ్యక్థ) విస్తరింపజేయుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-మనుష్యుడు ఏ జ్ఞానము, లేక ఆనందమును సమకూర్చుకొనునో దానిని నిరంతరము విస్తరించుకొనుచుండవలెను.॥ ౨ ॥

1661. O Rainer of felicity, O ever Wakeful God! by Thy might Thou acceptest the juice of devotion commingled with knowledge. This universe is within thee and Thou pervadest it. It manifests Thy glory. || 2 ||

౧౬౬౨.ఋషిః - శ్రుతకక్షః సుకక్షో వా । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి జీవాత్మానమేవాహ.

౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౬౨. అరం త ఇన్ద్ర కుక్షయే సోమో భవతు వృత్రహన్ ।

౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
అరం ధామభ్య ఇన్దవః ॥ 3 ॥

౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩
ప.విః- అరమ్ । తే । ఇన్ద్ర । కుక్షయే । సోమః । భవతు । వృత్రహన్ - వృత్ర - హన్ । అరమ్ । ధామభ్యః । ఇన్దవః ॥ 3 ॥
౧౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర

పదార్థః-హే **వృత్రహన్** విఘ్నహన్తః **ఇన్ద్ర** జీవాత్మన్! **సోమః** జ్ఞానరసః ఆనన్దరసశ్చ **తే కుక్షయే** తవ ఉదరాయ, తవ స్వాత్మనోఽర్థే **అరమ్** పర్యాప్తమ్ **భవతు** జాయతామ్. అపి చ **ఇన్దవః** క్లేదకాః తే జ్ఞానరసాః ఆనన్దరసాశ్చ **ధామభ్యః** అన్యేభ్యోఽపి ధామభ్యః **అరమ్** పర్యాప్తం జాయన్తామ్. ॥ 3 ॥

భావార్థః- స్వయం గురుజనేభ్యో జ్ఞానం గృహీత్వా జగదీశ్వరోపాసనయా చానన్దం సమ్ప్రాప్య తజ్జ్ఞానస్య తదానన్దస్య చ ప్రసారో జనే జనే, గృహే గృహే, సమాజే సమాజే విధేయః. ॥ 3 ॥

౧౬౬౨. ఈ మంత్రమందును మరల జీవాత్మనే సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(వృత్రహన్) విఘ్నవినాశకుడవగు (ఇన్ద్ర) ఓ జీవాత్మా! (సోమః) జ్ఞానరసము మరియు ఆనందరసము (తే కుక్షయే) నీ పొట్టకొరకు, అనగా నీకొరకు (అరమ్) సరిపడునంత (భవతు) ఉండవలెను. మరియు (ఇన్దవః) పరిపూర్ణపరచునట్టి ఆ జ్ఞానరసము మరియు ఆనందరసము (ధామభ్యః) ఇతరస్థలములకొరకు కూడ (భరమ్) సరిపడునదిగ నుండవలెను.॥ 3 ॥

భావార్థము :-స్వయముగ గురువులనుండి జ్ఞానమునుపొంది మరియు పరమేశ్వరుని ఉపాసనచే ఆనందమును పొంది అట్టి జ్ఞానము మరియు ఆ ఆనందముయొక్క ప్రసారము మనుష్యులందరకు, ప్రతి గృహము మరియు సమాజమునకును అందించవలెను.॥ 3 ॥

1662. O God the Destroyer of all obstacles! This world which is within Thee is enough to exhibit Thy Glory. The devotees of moonlike nature are sufficient to show Thy Greatness and splendour. || 3 ||

౧౬౬౩. ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౫ క్రమాఙ్కే పరమాత్మస్తుతివిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్రాపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౬౩. జరాబోధ తద్వివిడ్ఢి విశే విశే యజ్ఞియాయ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨
స్తోమం రుద్రాయ దృశీకమ్ ॥ ౧॥

౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩
ప.వి:- జరాబోధ - జరా - బోధ । తత్ । వివిడ్ఢి । విశే విశే - విశే -విశే।
౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
యజ్ఞియాయ । స్తోమమ్ । రుద్రాయ । దృశీకమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **జరాబోధ** స్తుతి విజ్ఞ మానవ! [జరాం స్తుతిప్రకారం బుధ్యతే జానాతీతి జరాబోధః తథావిధ.] త్వమ్ **విశే విశే** మనుష్యాయ మనుష్యాయ, ప్రతిమనుష్యహితార్థమిత్యర్థః.

యజ్ఞియాయ పూజనీయాయ రుద్రాయ దుఃఖద్రావయిత్రే పరమాత్మనే **తత్** ఉజ్జ్వలమ్ **దృశీకమ్**. రమణీయమ్ **స్తోమమ్** స్తోత్రమ్, గుణకీర్తనమ్ **వివిడ్ఢి** కురు. ['తద్ వివిడ్ఢి తత్కురు' ఇతి నిరుక్తమ్ ౧౦।౮]. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- సర్వైర్జనైర్జగదీశ్వరస్య గుణగానం కృత్వా యథాశక్తి తద్గుణాన్ స్వాత్మని విధాతుం ప్రయతనీయమ్. ॥ ౧ ॥

౧౬౬౩. ఈ మంత్రముయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౧౫వ మంత్రమున పరమాత్మ స్తుతి విషయములో చేయబడియుండెను. ఇప్పుడిచట అదే విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(జరాబోధ) స్తుతివిజ్ఞుడగు ఓ మానవా! నీవు (విశే విశే) ప్రతి మనుష్యునిమేలుకొరకు (యజ్ఞియాయ) పూజనీయుడగు (రుద్రాయ) దుఃఖహర్తయగు పరమాత్మకొరకు (తత్) ఆ ఉజ్వలము (దృశీకమ్) రమణీయమగు (స్తోమమ్) స్తోత్రముల గుణగానము (శివిడ్ఢి) చేయుచుండుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-మానవులెల్లరును పరమేశ్వరుని గుణగానమొనర్చుచు యథాశక్తి దాని గుణములను తమయందు ధారణమొనర్చుకొను ప్రయత్నమొనర్చవలెను.॥ ౧ ॥

1663. O God! Thou art Dispenser of justice, to be adored, praised and known by every one. Manifest Thyself, in the pure heart of that devotee who glorifies Thee sincerely and earnestly. || 1 ||

౧౬౬౪.ఋషిః - శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మ గుణాన్ వర్ణయన్ తం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౬౬౪. స నో మహాఁ అనిమానో ధూమకేతుః పురుశ్చన్ద్రః ।
౩ ౧ర ౨ర
ధియే వాజాయ హిన్వతు ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ప.వి:- సః । నః । మహాన్ । అనిమానః - అ - నిమానః । ధూమకేతుః - ధూమ-
౩ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩
కేతుః । పురుశ్చన్ద్రః - పురు - చన్ద్రః । ధియే । వాజాయ । హిన్వతు ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **సః** అసౌ ప్రసిద్ధః, **మహాన్** మహాగుణః **అనిమానః** దేశేన కాలేన చ అపరిచ్ఛిన్నః, **ధూమకేతుః** దోధూయమాన ఓంకారధ్వజః **పురుశ్చన్ద్రః** బహ్వాహ్లాదకః. [అత్ర ప్రాస్వాచ్చన్ద్రోత్తరపదే మన్త్రే అ... ౬ । ౧ । ౧౫౧ అనేన సుడాగమః.] **అగ్నిః** అగ్రణీః పరమేశ్వరః **నః** అస్మాన్ **ధియే** జ్ఞానసమ్పాదనాయ కర్మకరణాయ చ **వాజాయ** బలసంచయాయ చ **హిన్వతు** ప్రేరయతు. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- సత్యా పరమాత్మస్తుతిః సైవ యయా మనుష్యో జ్ఞానార్జనాయ బలసంచయాయ పురుషార్థాయ చ ప్రేరణాం ప్రాప్నోతి. ॥ ౨ ॥

౧౬౬౪. ఇపుడీ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క గుణముల వర్ణన యొనర్చుచు ఆయనను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(సః) ఆ ప్రసిద్ధ (మహాన్) గొప్ప గుణములు గలవాడు (అనిమానః) దేశము మరియు కాలముచే హద్దులు లేనట్టి (ధూమకేతుః) గ్రుమ్మరుచుండు 'ఓ౩మ్'కార ధ్వజము గల (పురుశ్చన్ద్రః) అత్యధికమగు ఆహ్లాదదాయకుడగు పరమేశ్వరుడు (నః) మమ్ము (ధియే) జ్ఞాన, కర్మలకొరకు మరియు (వాజాయ) బలముకొరకు (హిన్వతు) ప్రేరితమొనర్చవలెను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-దేనిచే మనుష్యులు జ్ఞానము నార్జించుచు బలమును సమకూర్చుకొను మరియు పురుషార్థ మొనర్చుకొనుటకు ప్రేరణ ఇచ్చునదియే వాస్తవమగు పరమాత్మ స్తుతియని ఎరుగవలెను.॥ ౨ ॥

1664. May this our God, Great, limitless, Remover of ignorance, Excellent Giver of delight, urge us to holy thought, action and wealth (material as well as spiritual). || 2 ||

౧౬౬౫. ఋషిః – శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా – అగ్నిః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ కీదృశః పరమేశ్వరః కిం కరోతీత్యాహ.

౨ ౩౧ ౨ ౩౨ ౩౧౨ ౩౧ ౨
౧౬౬౫. స రేవాఁ ఇవ విశ్పతిర్దైవ్యః కేతుః శృణోతు నః ।

౩౨౩౨ ౩ ౧ ౨
ఉక్థైరగ్నిర్బృహద్భానుః ॥ ౩ ॥

ప.వి:- సః । రేవాన్ । ఇవ । విశ్పతిః । దైవ్యః । కేతుః । శృణోతు । నః । ఉక్థైః । అగ్నిః । బృహద్భానుః - బృహత్ - భానుః ॥ 3 ॥

పదార్థః-రేవాన్ ఇవ మహాధనాఢ్యః ఇవ. [అత్ర రైశబ్దాన్మతుప్. 'రయేర్మతౌ బహులమ్'. అ... ౬।౧।౩౭ ఇతి వార్తికేన సమ్ప్రసారణమ్. 'ఛన్దసీర' అ... ౮।౨।౧౫ ఇతి వత్వమ్.] **విశ్పతిః** ప్రజాపాలకః, **దైవ్యః** దేవానాం విదుషాం హితకరః, **కేతుః** ప్రజ్ఞాపకః, **బృహద్భానుః** మహాతేజాః **సః** ప్రసిద్ధః **అగ్నిః** జగన్నేతా పరమేశ్వరః **ఉక్థైః** స్తోత్రైః **నః** అస్మాన్, అస్మత్ప్రార్థనావచాంసీత్యర్థః **శృణోతు** ఆకర్ణయతు, పూరయత్వితి భావః. ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- యథా కశ్చిత్ ప్రశస్తధనో మనుష్యః ప్రజాః పాలయన్ విదుషః సంమానయన్ జ్ఞానం తేజస్వితాం చ ప్రసారయన్ యాచకానాం వచాంసి శృణ్వన్ సర్వేషాం హితం కరోతి తథైవ జగదీశ్వరోఽపి. పరమేతావాన్ విశేషో యత్ పరమేశ్వరస్య తథాకరణే కశ్చిత్ స్వార్థో నాస్తి. ॥ 3 ॥

౧౬౬౫. ఇపుడు ఏ పరమేశ్వరు డేమిచేయవలె నను విషయము కలదు.

పదార్థము :-(రేవాన్ ఇవ) గొప్ప ధనాఢ్యునివలె (విశ్పతిః) ప్రజాపాలనకర్త (దైవ్యః) విద్వాంసుల హితకారి (కేతుః) జ్ఞానము నిచ్చువాడు (బృహద్భానుః) మహాతేజముగల (సః) ప్రసిద్ధమగు ఆ (అగ్నిః) జగన్నాయకుడగు పరమేశ్వరుడు (ఉక్థైః) స్తోత్రములద్వార (నః) మమ్ము అనగా మా ప్రార్థనలను (శృణోతు) వినవలెను మరియు వానిని పూర్ణపరచవలెను.॥ 3 ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము కలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఏ ప్రకారముగ ఒక ప్రశస్తమగు ధనవంతుడు ప్రజాపాలనమొనర్చుచు, విద్వాంసులను సన్మానించుచు, జ్ఞానము మరియు తేజోవంతములను ప్రసార మొనర్చుచు, యాచకుల యాచనలను వినుచు అందరి హితమును కోరుచు వానిని పూర్ణపరచుచుండునో, అటులనే జగదీశ్వరుడు చేయుచుండును. కాని అది ఎంత విశేషమనగా పరిమేశ్వరుడట్లు చేయుటయందు ఎంత మాత్రమును స్వార్థములేదు.॥ 3 ॥

1665. May the Refulgent, Omniscient and Adorable God ever well - wisher of the enlightened truthful persons, listen to our praises and prayers, as a rich lord of men listens to the requests of the poor. || 3 ||

౧౬౭౬. ఋషిః - శంయుర్బార్హస్పత్యః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౧౫ క్రమాఙ్కే పరమాత్మగానవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్రాపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ 3 ౧ర ౨ర 3 ౨ 3 ౧౨
౧౬౭౬. తద్వో గాయ సుతే సచా పురుహూతాయ సత్వనే ।
౨ఉ 3 ౨ 3 ౧ ౨
శం యద్గవే న శాకినే ॥ ౧ ॥

౨ 3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨
ప.విః- తత్ । వః । గాయ । సుతే । సచా । పురుహూతాయ - పురు - హూతాయ ।
౧ ౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨
సత్వనే । శమ్ । యత్ । గవే । న । శాకినే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే సఖే! **వః** త్వమ్ [అత్ర వ్యత్యయేన ప్రథమాయామేకవచనస్య వసాదేశః.] **సుతే** శ్రద్ధారసేఽభిషుతే సతి **సచా** అన్యైః స్తోతృభిః సహ మిలిత్వా **పురుహూతాయ** బహుభిరాహూతాయ, సత్వనే బలశాలినే ఇన్ద్రాయ పరమాత్మనే **తత్ గాయ** తద్గీతం గానవిషయీకురు **యత్** గీతమ్ **శాకినే గవే న** ఘాసభక్షిణే వృషభాయ ఇవ **శాకినే** శక్తిమతే **గవే** స్తోత్రే తుభ్యమ్ **శమ్** శాన్తిదాయకం భవేత్. ॥ ౧ ॥

అత్ర శ్లిష్టోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- శ్రద్ధానిర్భరేణ చేతసా యత్ స్తుతిగీతం జగదీశ్వరాయోపహ్రియతే తత్ స్తోత్రే మహత్ కల్యాణకరం జాయతే. ॥ ౧ ॥

౧౬౭౬. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౧౧౫వ మంత్రముపై పరమేశ్వరుని గుణకీర్తనలపై చేయబడినది. ఇపుడిచ్చటకూడా ఆ విషయమే కలదు.

పదార్థము :- ఓ మిత్రమా! (వః) నీవు (సుతే) శ్రద్ధారసముత్పన్నమైనపిదప (సచా) ఇతర స్తోతలతో గూడ (పురుహూతాయ) అనేకులచే పిలవబడిన (సత్వనే) శక్తిశాలియగు ఇంద్ర పరమాత్మకొరకు (తత్ గాయ) ఆ గీతములను పాడుము(యత్) ఏ గీతము (శాకినే గవే న) గడ్డినిమేయు ఎద్దులవలె (శాకినే) శక్తిశాలివగు (గవే) స్తోతవగు నీకొరకు (శమ్) శాంతిదాయకముగుగాక! ॥ ౧ ॥

దీనియందు శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- శ్రద్ధతోనిండిన చిత్తముతో ఏ స్తుతి గీతములను ఉపహారముగా జగదీశ్వరున కీయబడునో, అది స్తోతలకు అధిక కల్యాణకారకమగును.॥ ౧ ॥

1666. O men : Sing together the glory of the Almighty destroyer of evils invoked by many devotees in your sacrifices. Let your praise be pleasing to the Omnipotent God, as the grass is to a bull and earth is to a mighty king. || 1 ||

౧౬౬౭. ఋషిః - శంయుర్బార్హస్పత్యః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మనో దానం వర్ణయతి.

౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర౩ ౧౨
౧౬౬౭. న ఘా వసుర్ని యమతే దానం వాజస్య గోమతః ।
౨ ౩౨ ౩ ౨౩౧౨
యత్ సీముపశ్రవద్గిరః ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర
ప.వి:- న । ఘ । వసుః ని । యమతే । దానమ్ । వాజస్య । గోమతః । యత్ ।
౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర
సీమ్ । ఉప । శ్రవత్ । గిరః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- వసుః వాసయితా ఇన్ద్రః పరమేశ్వరః **గోమతః** అధ్యాత్మప్రకాశయుక్తస్య **వాజస్య** బలస్య **దానమ్** దత్తిమ్ **న ఘ** నైవ **నియమతే** నియచ్ఛతి, అవరుద్ధం కరోతి, **యత్ సీమ్** యదా ఖలు, సః **గిరః** శ్రద్ధాభరితాః స్తుతివాచః **ఉప శ్రవత్** ఉపశృణోతి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- శ్రద్ధాలూనాం శ్రద్ధాసిక్తైః ప్రేమభరితైః స్తోత్రైర్ద్రవితో భూత్వా జగదీశ్వరో నవాన్ నవాన్ అధ్యాత్మైశ్వర్యోపహారాన్ స్తోతురుపాయనీకరోతి. ॥ ౨ ॥

౧౬౬౭. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ దానమును వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (వసుః) వసింపజేయునట్టి ఇంద్ర పరమేశ్వరుడు (గోమతః) అధ్యాత్మప్రకాశముతో గూడిన (వాజస్య) బలముయొక్క (దానమ్) దానమును (న ఘ) ఎప్పుడును (ని యమతే) నిలిపివేయడు (యత్ సీమ్) ఎపు డాయన (గిరః) శ్రద్ధతో నిండియున్న స్తుతి వాణులను (ఉప శ్రవత్) వినునో, అపుడు వానిని పూర్ణపరచును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- శ్రద్ధాళువుల శ్రద్ధతో సేచనమొనర్చబడిన, ప్రేమతో నిండిన స్తోత్రములచే ద్రవితుడగు జగదీశ్వరుడు క్రొత్తక్రొత్త ఆధ్యాత్మిక ఐశ్వర్యవముల కానుకలను స్తోతల కిచ్చుచునేయుండును.॥ ౨ ॥

1667. Omnipresent God withholdeth not His bounteous gift of knowledge, when He hath listened to our earnest songs of praise and prayers. || 2 ||

౧౬౬౮. ఋషిః - శంయుర్బార్హస్పత్యః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మనో నృపతేశ్చ విషయమాహ.

3 ౧౨ 3 ౨ఉ 3౨ర ౨ర 3 ౧ర ౨ర
౧౬౬౮. కువిత్సస్య ప్ర హి వ్రజం గోమన్తం దస్యుహా గమత్ ।
౧౨3౧౨
శచీభిరప నో వరత్ ॥ 3 ॥

3 ౧౨ 3 ౨ 3 ౨ 3౨ ౧౨ర 3 ౨
ప.వి:- కువిత్సస్య - కువిత్ - సస్య । ప్ర । హి । వ్రజమ్ । గోమన్తమ్ । దస్యుహా -
3 ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర 3
దస్యు - హా । గమత్ । శచీభిః । అప । నః । వరత్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- **ప్రథమః** పరమాత్మపరః. యః **దస్యుహా** విఘ్నహన్తా ఇన్ద్రో జగదీశ్వరః **కువిత్సస్య** కువిత్ బహు సనోతి దదాతీతి తస్య బహుదానకర్తుర్మనుష్యస్య **గోమన్తమ్ వ్రజమ్.** ప్రశస్తధేనుయుక్తాం గోశాలామ్ అధ్యాత్మప్రకాశసమూహం వా **ప్రగమత్** ప్రగమయతి ప్రాపయతి, సః **శచీభిః** స్వకీయైః కర్మభిః **నః** అస్మభ్యమపి **అప వరత్** గవాదిధనానామ్ అధ్యాత్మప్రకాశానాం వా ద్వారమ్ ఉద్ఘాటయేత్. [కువిత్సస్య, కువిత్పూర్వాత్ షణుదానే ధాతోః కర్తరి డః ప్రత్యయః, డిత్వాత్ టిలోపః. గమత్, గమ్లృగతౌ ణిగర్భః.]

ద్వితీయః నృపతిపరః. **దస్యుహా** దుష్టానాం హన్తా ఇన్ద్రో నృపతిః **కువిత్సస్య** కువిత్ బహు స్యతి హినస్తి యః స కువిత్సః తస్య గోఘాతకస్య దుర్జనస్య **గోమన్తం వ్రజమ్** ధేనుయుక్తం గోగృహమ్ **ప్ర గమత్ హి** ప్రగచ్ఛేత్ ఖలు, అపి చ **శచీభిః** స్వకీయాభిః సేనాభిః, తస్య గాః **నః** అస్మభ్యం ధార్మికేభ్యః **అప వరత్** అపాచ్ఛిన్ద్యాత్. [కువిత్సః, కువిత్పూర్వాత్ షో అన్తకర్మణి ఇతి ధాతోర్డః.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- పరమాత్మా దాతౄణామేవ సహాయకో జాయతే. దుష్టానాం గోఘాతకానా- మయమేవ దణ్డో యత్తేషాం గా అపచ్ఛిద్య ధార్మికేభ్యః సజ్జనేభ్యస్తా ఉపాయనీక్రియేరన్. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జ్ఞానరసస్య జగదీశ్వరస్య జీవాత్మనో నృపతేశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్జ్ఞేయా.

౧౬౬౮. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు రాజు విషయములో వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-మొదట పరమాత్మపక్షమున:- ఏ (దస్యుహా) విఘ్నముల వినాశకుడగు ఇంద్ర జగదీశ్వరుడు (కువిత్సస్య) గొప్ప దానములనిచ్చువారికి (గోమన్తం వ్రజమ్) ఉత్కృష్టమగు ధేనువులతోగూడిన గోశాలలను, లేక ఆధ్యాత్మ ప్రకాశసమూహమును (ప్ర గమత్ హి) ప్రాప్తింపజేయును. ఆయన (శచీభిః) తమ కర్మలచే (నః) మాకొరకును (అప వరత్) గోవులు మున్నగు ధనములను, లేక ఆధ్యాత్మప్రకాశముల ద్వారములను తెరచివేయును.

రెండవది రాజుపక్షములో:- (దస్యుహా) దుష్టులను దండించు ఇంద్రనామకరాజు (కువిత్సస్య) గోఘాతకుల (గోమన్తం వ్రజమ్) గోవులతో నిండిన గోశాలలలో (ప్ర గమత్ హి) చేరవలెను. మరియు (శచీభిః) తమ సైన్యములచే వాని గోవులను (నః) ధార్మికులమగు మాకొరకు (అప వరత్) లాగుకొని అనగా గుంజుకొని తేవలెను.॥ 3 ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు దానవంతులకే సహాయమొనర్చును. దుష్టులగు గోహంతకులగువారి గోవులను తరలించుకొనివచ్చి ధర్మాత్ములగు సజ్జనులకు బహూకరించుటయే వారికి తగిన దండన.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో జ్ఞానరసము, జగదీశ్వరుడు, జీవాత్మ మరియు రాజుయొక్క విషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంగతి గలదు.

పదునెనిమిదవ అధ్యాయమునందలి మొదటి ఖండము సమాప్తము.

1668. God the Destroyer of the wicked goes (so to speak) to the place where a great learned preceptor teaches his pupils and by His wisdom destroys all ignorance. [The expression used here is poetical to show God's pleasure in spreading true knowledge, as Omnipresent Lord He pervades all.] || 3 ||

౧౬౬౯. ఋషిః - మేధాతిథిః । దేవతా - విష్ణుః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౨౨ క్రమాఙ్కే

పరమేశ్వరవిషయే సూర్యవిషయే చ వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర పరమేశ్వర విషయ ఉచ్యతే.

౧౬౬౯. ఇదం విష్ణుర్వి చక్రమే త్రేధా ని దధే పదమ్ ।
సమూఢమస్య పాంసులే ॥ ౧ ॥

ప.వి:- ఇదమ్ । విష్ణుః । వి । చక్రమే । త్రేధా । ని । దధే । పదమ్ । సమూఢమ్ ।-
సమ్ - ఊఢమ్ । అస్య । పాంసులే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **విష్ణుః** సర్వాన్తర్యామీ పరమేశ్వరః **ఇదమ్** ఏతద్ బ్రహ్మాణ్డమ్ మానవశరీరం వా **విచక్రమే** వ్యాప్తవానస్తి. **త్రేధా** త్రిషు స్థానేషు - పృథివ్యామన్తరిక్షే దివి చ, యద్వా శరీరస్య ప్రాణే, మనసి, ఆత్మని చ **పదమ్** చరణమ్ **నిదధే** నిహితవానస్తి. తథాపి **అస్య** పరమేశ్వరస్య తత్ పదమ్ **పాంసులే** ధూలిరాశౌ **సమూఢమ్** ప్రచ్ఛన్న మివాస్తి, చర్మచక్షుర్భిర్న దృశ్యత ఇత్యర్థః. ॥ ౧ ॥

అత్ర లుప్తోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- అత్ర నిరాకారేఽపి పరమేశ్వరే పాదన్యాస ఉపచర్యతే. యథా కశ్చిద్ దేహధారీ పాదవిక్షేపేణభూమేః కమపిప్రదేశం స్వాయత్తీకరోతి తథా జగదీశ్వరః సర్వమపి బ్రహ్మాణ్డం సర్వమపి మానవదేహం చ స్వాయత్తీకృతవానిత్యభిప్రాయః. ॥ ౧ ॥

౧౬౬౯. ఈ మొదటిబుుచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౨౨౨వ మంత్రమున పరమాత్మ మరియు సూర్యుని విషయములో చేయబడినది. ఇపుడిచట పరమేశ్వరుని విషయములో చెప్పబడినది.

పదార్థము :- (విష్ణుః) సర్వాంతర్యామి పరమేశ్వరుడు (ఇదమ్) ఈ బ్రహ్మాండము, లేక మానవ శరీరమునందు (విచక్రమే) వ్యాప్తమైయున్నాడు. ఆయన (త్రేధా) మూడుస్థానములందు అనగా పృథివి, అంతరిక్షము, ద్యులోకములో; శరీరమందలి ప్రాణము, మనస్సు మరియు ఆత్మలో (పదమ్) పాదము (ని దధే) ఉంచబడియున్నది. ఐనను (అస్య) ఈ పరమేశ్వరుని ఆ పాదము (పాంసులే) దుమ్ముయొక్క కుప్పలో (సమూఢమ్) దాగియున్నట్లుండును. అనగా చర్మచక్షువులకది కాన్పించదు.॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో లుప్తోపమాలంకారము గలదు. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఇచ్చట నిరాకారుడగు పరమేశ్వరునకు పాదమునుంచు వర్ణన గౌణము. అభిప్రాయమేమన దేహధారులగు మనుష్య లెటుల అడుగులువేసి భూమిపై ఏ ప్రదేశమునైనను కొలచి స్వాధీనపరచుకొందురో, అటులనే జగదీశ్వరుడు బ్రహ్మాండమునంతయును మరియు మానవశరీరమునంతటిని తన వశమున నుంచుకొనినాడు.॥ ౧ ॥

1669. The Omnipresent God is moving everywhere in the universe. He has established His powers on the three planes - earth, interspace and radiant regions. His power pervades every action of dust and atom on earth. ‖ 1 ‖

౧౬౭౦.ఋషిః - మేధాతిథిః । దేవతా - విష్ణుః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి పరమేశ్వర విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర
౧౬౭౦. త్రీణి పదా వి చక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అతో ధర్మాణి ధారయన్ ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- త్రీణి । పదా । వి । చక్రమే । విష్ణుః । గోపాః - గో - పాః । అదాభ్యః ।
౩ ౩ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
అ - దాభ్యః । అతః । ధర్మాణి । ధారయన్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-గోపాః రక్షకః, **అదాభ్యః** కేనాపి హింసితుం పరాజేతుమ్ అపమానయితుం వాఽశక్యః **విష్ణుః** సర్వాన్తర్యామీ జగదీశ్వరః **త్రీణి పదా** త్రీణ్యపి పదాని, ప్రకృతిం జగత్ప్రపంచం జీవాత్మసమూహం చ **వి చక్రమే** వ్యాప్తవానస్తి. **అతః** అస్మాదేవ కారణాత్, సః **ధర్మాణి** సర్వేషు పదార్థేషు తేషాం ధర్మాన్ గుణకర్మస్వభావాన్ **ధారయన్** వ్యవస్థాపయన్, వర్తతే ఇతి శేషః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యః పరమాత్మా బ్రహ్మాణ్డస్య సర్వేషు పదార్థేషు వ్యాప్తోఽస్తి స ఏవ తేషాం ధారకోఽపి వర్తతే. ॥ ౨ ॥

౧౬౭౦. ఈ మంత్రమునందును మరల పరమేశ్వరుని విషయమే వర్ణించబడియున్నది.

పదార్థము :-(గోపాః) రక్షకుడు (అదాభ్యః) ఎవ్వరితోగూడ హింసితుడు, పరాజితుడు, లేక అవమానితుడు చేయబడజాలనట్టి (విష్ణుః) సర్వాంతర్యామియగు జగదీశ్వరుడు (త్రీణి పదా) ప్రకృతి, జగత్ప్రపంచము మరియు జీవాత్మలగు ఈ మూడింటియందు (విచక్రమే) వ్యాప్తమైయున్నాడు. (అతః) ఈ కారణముననే ఆయన (ధర్మాణి) సకల పదార్థములందు వాని గుణ, కర్మ, స్వభావములను (ధారయన్) వ్యవస్థ యొనర్చుచున్నాడు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఆ పరమేశ్వరుడు బ్రహ్మాండమునందలి సకల పదార్థములందును వ్యాప్తమైయున్నాడు. వానిని ధారణమొనర్చువాడు కూడ ఆయనయేయై యున్నాడు.॥ ౨ ॥

1670. Omnipresent God Who is the Preserver and Indomitable made three worlds - the earth, the middle regions and the sky and thenceforth He is establishing His decrees. || 2 ||

౧౬౭౧. ఋషిః - మేధాతిథిః । దేవతా - విష్ణుః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమేశ్వరస్య మహత్త్వం వర్ణయతి.

౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨
౧౬౭౧. విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత యతో వ్రతాని పస్పశే ।

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ఇన్ద్రస్య యుజ్యః సఖా ॥ 3 ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- విష్ణోః । కర్మాణి । పశ్యత । యతః । వ్రతాని । పస్పశే । ఇన్ద్రస్య ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
యుజ్యః । సఖా - స - ఖా ॥ 3 ॥

పదార్థః- విష్ణోః సర్వాన్తర్యామినో జగదీశ్వరస్య **కర్మాణి** జగత్ప్రపఞ్చసర్జనవ్యవస్థాపనాదీని కర్మాణి **పశ్యత** అవలోకయత, **యతః** యస్మాత్ కారణాత్ స తాని కర్తుమ్ **వ్రతాని** సంకల్పాన్ **పస్పశే** స్పృష్టవాన్, గృహీతవాన్ అస్తి. స జగత్పతిః **ఇన్ద్రస్య** జీవాత్మనః **యుజ్యః** సహయోగీ **సఖా** సుహృత్, వర్తతే ఇతి శేషః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా వ్రతీ జగదీశ్వరో జగత్యస్మిన్ మహాన్తి కర్మాణి కరోతి తథైవ తత్సఖా జీవోఽపి తస్మాద్ బలం ప్రాప్య బహుకార్యక్షమో జాయతే. ॥ 3 ॥

౧౬౭౧. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని మహత్త్వమును వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(విష్ణోః) సర్వాంతర్యామియగు జగదీశ్వరుని (కర్మాణి) జగత్ప్రపంచము నుత్పత్తి జేయుట, దాని వ్యవస్థనొనర్చుట మున్నగు కార్యములను (పశ్యత) చూడుడు (యతః) ఏలన ఆయన వాని నొనర్చుటకు (వ్రతాని) వ్రతమును (పస్పశే) గ్రహించియున్నాడు. ఆయన జగదుత్పత్తి (ఇన్ద్రస్య) జీవాత్మతో (యుజ్యః) కూడ యుండునట్టి (సఖా) మిత్రుడు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- వ్రతదీక్షగల జగదీశ్వరు డెటుల ఈ ప్రపంచములో మహాకార్యముల నొనర్చుచున్నాడో, అటులనే ఆయన మిత్రుడగు జీవాత్మకూడ ఆయనతో బలమును పొంది అనేక కార్యముల నొనర్చుటయందు సమర్థుడగుచున్నాడు.॥ 3 ॥

1671. Look at the works of God From which man can learn his duties Soul's true Friend is the Lord Who is Maker of all beauties. || 3 ||

౧౬౭౨. ఋషిః - మేధాతిథిః । దేవతా - విష్ణుః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మపద సాక్షాత్కార విషయమాహ.

౧ర ౨ర ౩౨ ౩౧ర ౨ర ౩ ౧౨
౧౬౭౨. త ద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యన్తి సూరయః ।
౩౨౩ ౨౩ ౧౨
దివీవ చక్షురాతతమ్ ॥ ౪ ॥

౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩౨
ప.విః- తత్ । విష్ణోః । పరమమ్ । పదమ్ । సదా । పశ్యన్తి । సూరయః । దివి ।
౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩
ఇవ । చక్షుః । ఆతతమ్ - ఆ - తతమ్ ॥ ౪ ॥

పదార్థః-విష్ణోః సర్వవ్యాపకస్య జగదీశ్వరస్య **తత్** ప్రసిద్ధమ్, **పరమమ్** అత్యుత్కృష్టమ్ **పదమ్** ప్రాప్తవ్యం స్వరూపమ్ **సూరయః** విద్వాంసః ఉపాసకాః **సదా** సర్వదా **పశ్యన్తి** తథైవ స్పష్టతః సాక్షాత్కుర్వన్తి, **దివి ఇవ** సూర్యప్రకాశే యథా **ఆతతమ్** విస్తీర్ణం పదార్థమ్ **చక్షుః** నేత్రం పశ్యతి. ॥ ౪ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౪ ॥

భావార్థః-కామం స్థూలదృష్టయో జనాః పరమాత్మానం న పశ్యేయుః పరం సూక్ష్మదృష్టయో విపశ్చితః స్తోతారస్తు తథైవ తం సాక్షాత్కుర్వన్తి యథా సూర్యప్రకాశే కశ్చిజ్జనశ్చక్షుషా విశాలం మూర్తద్రవ్యం పశ్యతి. ॥ ౪ ॥

౧౬౭౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క పరమపద సాక్షాత్కారమును వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(విష్ణోః) సర్వవ్యాపకుడగు జగదీశ్వరుని (తత్) ఆ ప్రసిద్ధమగు (పరమమ్) అతి ఉత్కృష్టమగు (పదమ్) ప్రాప్తించుకొనదగిన స్వరూపమును (సూరయః) విద్వాంసులగు ఉపాసకులు (సదా) ఎల్లప్పుడును (దివి ఇవ) సూర్యుని ప్రకాశమును (పశ్యన్తి) స్పష్టముగ చూచుచుండునటులనే (ఆతతమ్) వ్యాప్తమైయున్న పదార్థములను (చక్షుః) కనులు చూచుచుండునటుల చూచుచుందురు.॥ ౪ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము కలదు.॥ ౪ ॥

భావార్థము :-స్థూలదృష్టిగలవారికి పరమాత్మ కాన్పించకుండును. కాని సూక్ష్మదృష్టిగల విద్వాంసులగు, స్తోతలు మాత్రము ఆయనను సూర్యప్రకాశమునందెటుల ఏ మనుష్యులైనను ఈ విశాలమగు సూర్యప్రకాశముతో ఏ వస్తువునైనను చూచుచుందురో అటులనే వారు తమ సూక్ష్మదృష్టితో ఆయన సాక్షాత్కారమును పొందుచుందురు.॥ ౪ ॥

1672. Wise men in their inner self See All - pervading God And they never cry. They see Him clearly as the sun Shining in the sky. || 4 ||

౧౬౭౩. ఋషిః - మేధాతిథిః । దేవతా - విష్ణుః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునః స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౭౩. త ద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంసః సమిన్ధతే ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩౨
విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్ ॥ ౫ ॥

౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
ప.విః- తత్ । విప్రాసః - వి - ప్రాసః । విపన్యవః । జాగృవాంసః । సమ్ । ఇన్ధతే ।
౧౨ర ౩ ౨ ౩౨
విష్ణోః । యత్ । పరమమ్ । పదమ్ ॥ ౫ ॥

పదార్థః- విపన్యవః వివిధం జగదీశ్వరస్య గుణాన్ పనాయన్తి స్తువన్తి యే తే. [పణ వ్యవహారే స్తుతౌ చ, పన చ. బాహులకాదౌణాదికో యుచ్ ప్రత్యయః.] **జాగృవాంసః** జాగరూకాః. [అత్ర జాగర్తేర్లిటః స్థానే క్వసుః. ద్విర్వచనప్రకరణే ఛన్దసి వేతి వక్తవ్యమ్. అ... ౬ । ౧ । ౬ అనేన ద్విర్వచనాభావశ్చ.] **విప్రాసః** విపశ్చితో జనాః **యత్ విష్ణోః** సర్వవ్యాపకస్య పరమేశ్వరస్య **పరమమ్** సర్వోత్కృష్టమ్ **పదమ్** ప్రాప్తవ్యం స్వరూపమ్ అస్తి **తత్ సమిన్ధతే** స్వాన్తరాత్మని సమ్యక్ ప్రకాశయన్తే. ॥ ౫ ॥

భావార్థః- యే మనుష్యా అవిద్యాలస్యాऽధర్మాచరణాఖ్యాం నిద్రాం విహాయ విద్యాధర్మ యోగాభ్యాసాదిచరణే జాగరూకాః సన్తి త ఏవ సచ్చిదానన్దస్వరూపం సర్వోత్తమం సర్వవ్యాపినం సర్వైః ప్రాప్తుమర్హం జగదీశ్వరం ప్రాప్తుం శక్నువన్తి. ॥ ౫ ॥

౧౬౭౩. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (విపన్యవః) వివిధరూపములలో జగదీశ్వరుని గుణములను స్తుతించువారు (జాగృవాంసః) జాగరూకులగు (విప్రాసః) విజ్ఞానులు (యత్) ఏ (విష్ణోః) సర్వవ్యాపకుడగు పరమేశ్వరుని (పరమమ్) సర్వోత్కృష్టమగు (పదమ్) ప్రాప్తించుకొనదగిన ఏ స్వరూపముగలదో (తత్) దానిని (సమిన్ధతే) తమ అంతరాత్మలలో, ఉత్తమరీతిలో ప్రకాశపరచుకొనుచుందురు. ॥ ౫ ॥

భావార్థము :- అవిద్య, సోమరితనము, అధర్మాచరణరూప నిద్రను వదలివేసి విద్య, ధర్మము, యోగాభ్యాసము మున్నగువాని ఆచరణయందు జాగరూకులైయుందురో వారు మాత్రమే సచ్చిదానంద స్వరూపుడు, సర్వోత్తముడు, సర్వవ్యాపకుడు, అందరిచే పొందదగిన ఆ జగదీశ్వరుని పొందుటకు సమర్థులగుదురు. ॥ ౫ ॥

1673. Full of true devotion Wise men of noble deeds Realise All - pervading God And the Omnipotent Lord Ever wakeful and alert They never anyone hurt. || 5 ||

౧౬౭౪. ఋషిః - మేధాతిథిః । దేవతా - విష్ణుః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ జగదీశ్వరస్య శరీరవ్యాపిత్వమాహ.

౧౬౭౪. అతో దేవా అవన్తు నో యతో విష్ణుర్విచక్రమే ।
పృథివ్యా అధి సానవి ॥ ౬ ॥

ప.విః- అతః । దేవాః । అవన్తు । నః । యతః । విష్ణుః । విచక్రమే - వి - చక్రమే । పృథివ్యాః । అధి । సానవి ॥ ౬ ॥

పదార్థః- యతః యస్మాత్ **విష్ణుః** వ్యాపకో జగదీశ్వరః **పృథివ్యాః** పార్థివాయాః తన్వాః **సానవి అధి** ఉచ్చప్రదేశే మస్తిష్కే **విచక్రమే** వ్యాప్తోఽస్తి, **అతః** అస్మాదేవకారణాత్ **దేవాః** విద్వాంసో జనాస్తత్కృపయా మస్తిష్కాత్ జ్ఞానం ప్రాప్య **నః** అస్మాన్ **అవన్తు** రక్షన్తు. ॥ ౬ ॥

భావార్థః- పరమేశ్వర ఏవ శరీరస్య మస్తిష్కాదిష్వంగేషు స్థితస్సైః సర్వం జ్ఞానగ్రహణాదికం కారయతి. ॥ ౬ ॥

౧౬౭౪. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుడు శరీరములో వ్యాప్తమగుటను వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (యతః) ఏలన (విష్ణుః) సర్వవ్యాపక జగదీశ్వరుడు (పృథివ్యాః) పార్థివశరీరముయొక్క (సానవి అధి) ఉన్నతప్రదేశమగు మస్తిష్కములో (విచక్రమే) వ్యాపించియున్నాడు. (అతః) ఈ కారణముననే (దేవాః) విద్వాంసులు ఆయన కృపచే మస్తిష్కముద్వార జ్ఞానమును పొంది (నః) మాయొక్క (అవన్తు) రక్షణను చేయవలెను.॥ ౬ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడే శరీరమందలి మస్తిష్కము మున్నగు అంగములలో స్థిరమైయున్నవానిద్వార సకల జ్ఞానము మున్నగువానిని గ్రహింపజేయుచుండును.॥ ౬ ॥

1674. Just as the Omnipresent God creates and sustains the universe, so should learned men of absolutely truthful nature take us to the highest stage of salvation of the earth. || 6 ||

౧౬౭౫. ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౮౪ క్రమాఙ్కే పరమాత్మానం రాజానం చ సమ్బోధితా.

అత్ర స్వకీయం మనః సమ్బోధయతి.

౧ర ౨ర ౩౧౨౩ ౨ఉ ౩౧ర ౨ర
౧౬౭౫. మో షు త్వా వాఘతశ్చ నారే అస్మన్నిరీరమన్ ।
౩౧౨ ౩౧౨ ౩౧౨౩ ౨ ౩ ౧ర ౨ర
ఆరాత్తాద్వా సధమాదం న ఆ గహీహ వా సన్నుప శ్రుధి ॥౧॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩౨ ౧౨ర ౩
ప.వి:- మా । ఉ । సు । త్వా । వాఘతః । చ । న । ఆరే । అస్మత్ । ని । రీరమన్ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ఆరాత్తాత్ । వా । సధమాదమ్ । సధ - మాదమ్ । నః । ఆ । గహి । ఇహ । వా ।
౨ ౧౨ర ౩
సన్ । ఉప । శ్రుధి ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే ఇన్ద్ర! హే మదీయమనః! [మన ఏవేన్ద్రః. శ... ౧౨।౬।౧।౧౩.] **వాఘతః చ న** ఆకర్షకాః అపి పదార్థాః **త్వా** త్వామ్ **అస్మత్ ఆరే** అస్మాకం సకాశాత్ దూరమ్ **మా ఉ సు** నైవ ఖలు **నిరీరమన్** నిరమయన్తు. **ఆరాత్తాత్** సుదూరదేశాదపి **నః** అస్మాకమ్ **సధమాదమ్** ఉపాసనాయజ్ఞమ్ **ఆ గహి** ఆగచ్ఛ, **ఇహ వా సన్** అత్రైవ చ విద్యమానః **ఉప శ్రుధి** అస్మదాదేశమ్ ఉపశృణు. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-మనుష్యస్య మనో దూరాత్ సుదూరం ధావతి, నానాసంకల్పవికల్పాంశ్చ కురుతే. తస్యైషా చేష్టా పరమాత్మధ్యానే బాధికా జాయతే. అతోఽత్ర దూరం గతం స్వకీయం మనః ప్రత్యాహ్వయతి. ॥ ౧ ॥

౧౬౭౫. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౨౮౪వ మంత్రము. అచట పరమాత్మ మరియు రాజును వర్ణింపబడియుండెను. ఇప్పుడిచట మనుష్యుడు తన మనస్సును సంబోధించుచున్నాడు.

పదార్థము :- ఓ ఇన్ద్ర! ఓ నా మనసా! (వాఘతః చ న) ఆకర్షణ పదార్థముగూడ (త్వా) నిన్ను (అస్మత్ ఆరే) మాకు దూరము (మా ఉ సు నిరీరమన్) క్రీడల నొనర్పజేయకుము (ఆరాత్తాత్) ఇతరదేశమునుండియును (నః) మాయొక్క (సధమాదమ్) ఉపాసనాయజ్ఞములో (ఆ గహి) విచ్చేయుము (ఇహ వా సన్) ఇచ్చటనేయుండి (ఉప శ్రుధి) మా ఆదేశములను వినుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- మనుష్యుల మనస్సు దూరాతి దూరములకు పరుగెత్తుచుండును. మరియు అనేక సంకల్ప వికల్పముల నొనర్చుచుండును. దాని ఈ చేష్టలు పరమాత్మధ్యానమునందు బాధకలుగుచుండును. కావున సాధకుడు దూరము పరుగిడిపోయిన తన మనస్సును ఇచ్చటికి తిరిగి తెచ్చుకొనుచున్నాడు.॥ ౧ ॥

1675. Let not the wise keep us away from Thee, giving us true knowledge. If Thou art far away from us owing to our ignorance, come and dwell within our hearts O God, delighting our assembly and listening to our prayers.

[Truly wise men never keep people away from God, but some times so called wise men mislead others, hence the necessity of being alert from such persons who are proud of their learning and intelligence]. || 1 ||

౧౬౭౬. ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మోపాసనావిషయమాహ.

౧౬౭౬. ఇమే హి తే బ్రహ్మకృతః సుతే సచా
మధౌ న మక్ష ఆసతే । ఇన్ద్రే కామం జరితారో
వసూయవో రథే న పాదమా దధుః ॥ ౨ ॥

ప.వి:- ఇమే । హి । తే । బ్రహ్మకృతః - బ్రహ్మ - కృతః । సుతే । సచా । మధౌ । న । మక్షః । ఆసతే । ఇన్ద్రే । కామమ్ । జరితారః । వసూయవః । రథే । న । పాదమ్ । ఆ - దధుః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే జగదీశ ! **ఇమే హి** ఏతే ఖలు **తే** తుభ్యమ్ **బ్రహ్మకృతః** స్తోత్రపాఠకర్తారః ఉపాసకాః **సుతే** ఉపాసనాయజ్ఞే **సచా** సంభూయ **ఆసతే** ఉపవిశన్తి, **మధౌ న మక్షః** మధుమక్షికా యథా మధుగోలకే తిష్ఠన్తి. **వసూయవః** అధ్యాత్మధనేచ్ఛుకాః **జరితారః** స్తోతారః **ఇన్ద్రే** పరమైశ్వర్యశాలిని

జగదీశ్వరే త్వయి **కామమ్** అభిలాషమ్ **ఆదధుః** ఆదధతి, **వసూయవః** భౌతికధనాభిలాషిణో జనాః **రథే న** రథే యథా **పాదమ్** చరణమ్ ఆదధతి. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- మధుకృతో మధుమక్షికా యథా మధుగోలకే తిష్ఠన్తి తథైవోపాసనాకర్తారో జనా ఉపాసనా గృహే తిష్ఠన్తి. యథా చ భౌతికం ధనధాన్యాదికం స్థానాన్తరాదానేతుకామా జనా రథే స్వపాదం నిదధతి తథైవ సత్యాహింసా యోగైశ్వర్యాదికామా జనాః పరమాత్మని స్వకామమాదధతి. ॥ ౨ ॥

౧౬౭౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క ఉపాసన విషయము కలదు.

పదార్థము :- ఓ పరమేశ్వరా! (ఇమే హి) ఈ (తే) నీకొరకు (బ్రహ్మకృతః) స్తోత్రపాఠముల నొనర్చునట్టి ఉపాసకులు (సుతే) ఉపాసనాయజ్ఞములో (సచా) అందరుకలిసి (ఆసతే) కూర్చుండియున్నారు (మధౌ న) ఎటుల తేనె తుట్టెపై (మక్షః) తేనెటీగలు (సచా) కలిసి (ఆసతే) కూర్చుండునో (వసూయవః) అధ్యాత్మ ధనమును కోరుకొనునట్టి (జరితారః) స్తోతల సమూహములు (ఇన్ద్రే) పరమైశ్వర్యశాలివి, జగదీశ్వరుడవగు నీయందు (కామమ్) తమ అభిలాషను (ఆదధుః) ఉంచుకొనినారు. వరుసలు తీరి కూర్చున్నారు. (వసూయవః) భౌతికధనమును కోరువారు (రథే న) రథమునందెటుల (పాదమ్) తమ పాదమునుంచుదురో అటుల.॥ ౨ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము కలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-తేనెను సిద్ధపరచునట్టి తేనెటీగలు తేనెతుట్టెపై ఎటుల కూర్చుండునో, అటులనే ఉపాసకులు ఉపాసనాగృహములో కూర్చుందురు. మరియు ధనధాన్యములు మున్నగు ఇతర భౌతిక పదార్థములను ఇతర ప్రదేశములనుండి తెచ్చుకొను కోరికగలవా రెటుల రథముపై తమ పాదమునుంచెదరో, అటులనే సత్యము, అహింస, యోగైశ్వర్యములు మున్నగువానిని కోరుకొనువారు పరమాత్మయందు తమ కోరికలనుంచుదురు.॥ ౨ ॥

1676. O God; Here like flies on honey, those who are the singers of Thy sacred hymns and doers of the noble deeds sanctioned by the Vedas, sit in contemplation upon Thee. The worshippers who are desirous of wealth of wisdom, rest for the object of their desire with confidence on Thee as a man puts his foot on a chariot. || 2 ||

౧౬౭౭.ఋషిః - ఆయుః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్రాదౌ పరమాత్మస్తవనాయ ప్రేరయతి.

౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర
౧౬౭౭. అస్తావి మన్మ పూర్వ్యం బ్రహ్మేన్ద్రాయ వోచత ।

౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
పూర్వీరృతస్య బృహతీరనూషత స్తోతుర్మేధా అసృక్షత ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.విః- అస్తావి । మన్మ । పూర్వ్యమ్ । బ్రహ్మ । ఇన్ద్రాయ । వోచత । పూర్వీః ।
౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ఋతస్య । బృహతీః । అనూషత । స్తోతుః । మేధాః । అసృక్షత ॥ ౧ ॥

పదార్థః- పూర్వ్యమ్ సనాతనమ్ **మన్మ** వేదస్తోత్రమ్, మయా **అస్తావి** ప్రస్తుతమస్తి. హే సఖాయః! యూయమపి **ఇన్ద్రాయ** జగదీశ్వరాయ **బ్రహ్మ** స్తోత్రమ్ **వోచత** శంసత. **ఋతస్య** సత్యస్య వేదస్య **పూర్వీః** శ్రేష్ఠాః **బృహతీః** బృహతీచ్ఛన్దస్కాః ఇమా ఋచః **అనూషత** ఇన్ద్రం జగదీశ్వరం స్తువన్తి. **స్తోతుః** స్తుతికర్తుః **మేధాః** ధారణావత్యోబుద్ధయః **అసృక్షత** సృష్టా భవన్తి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- సామగానేన పరమేశ్వరస్తుత్యా స్తోతౄణామృతమ్భరాః ప్రజ్ఞా ఉద్యన్తి. ॥౧॥

౧౬౭౭. ఈ మొదటి ఋచలో పరమాత్మ స్తుతికొరకు ప్రేరణ నొనర్చబడినది.

పదార్థము :-(పూర్వ్యమ్) సనాతనమగు (మన్మ) వేద స్తోత్రములు నాద్వార (అస్తావి) ప్రస్తుతపరచబడుచున్నవి. ఓ మిత్రులారా! మీరుకూడ (ఇన్ద్రాయ) జగదీశ్వరునికొరకు ((బ్రహ్మ) స్తోత్రములను (వోచత) పాఠమొనర్చుడు (ఋతస్య) సత్యమయములగు వేదముల (పూర్వీః) శ్రేష్ఠమగు (బృహతీః) బృహత్ఛందము గల ఈ మంత్రములు (అనూషత) జగదీశ్వరుని స్తుతి యొనర్చుచున్నవి (స్తోతుః) స్తోతలయొక్క (మేధాః) ధారణావతి బుద్ధులు (అసృక్షత) ఉత్పన్నమగుచున్నవి.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-సామగానములద్వార పరమాత్మస్తుతి యొనర్చుటవల్ల స్తోతల ఋతంభరా ప్రజ్ఞలు ఉత్పన్నమగుచుండును.॥ ౧ ॥

1677. It is God alone who is worthy of worship, there fore do ye chant the ancient solemn words of the Veda which are to be pondered over again and again. Sing the pristine great psalms of the Vedas, which procure intellectual endowment for the singer. || 1 ||

౧౬౭౮. ఋషిః - ఆయుః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మనో గుణకర్మ స్వభావాన్ వర్ణయతి.

౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౨ 3 ౨ఉ
౧౬౭౮. సమిన్ద్రో రాయో బృహతీరధూనుత సంక్షోణీ

3 ౧ ౨ ౨ ౧ ౨3 3 ౨ 3
సము సూర్యమ్ । సం శుక్రాసః శుచయః

౧ర ౨ర 3 ౨3 ౧౨
సంగవాశిరః సోమా ఇన్ద్రమమన్దిషుః ॥ ౨ ॥

౨ ౧౨ర ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3౧ ౨
ప. వి:- సమ్ । ఇన్ద్రః । రాయః । బృహతీః । అధూనుత । సమ్ । క్షోణీ ఇతి ।
3 ౧ ౨ర 3 ౧౨ ౧ ౨ర ౧౨ర
సమ్ । ఉ । సూర్యమ్ । సమ్ । శుక్రాసః । శుచయః । సమ్ । గవాశిరః - గో -
3 ౧ ౨ర ౧౨ర 3
ఆశిరః । సోమాః । ఇన్ద్రమ్ । అమన్దిషు ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ఇన్ద్రః** జగదీశ్వరః **బృహతీః** విస్తీర్ణాః **రాయః** సమ్పదః **సమ్ అధూనుత** సంధూనోతి, సంప్రేరయతి, **క్షోణీ** ద్యావాపృథివ్యౌ **సమ్** సంధూనోతి, సంప్రేరయతి **ఉ** కిఞ్చ, **సూర్యమ్** ఆదిత్యమ్ **సమ్** సంధూనోతి సంప్రేరయతి. **శుక్రాసః** తేజస్వినః **శుచయః** పవిత్రాచరణాః జనాః **ఇన్ద్రమ్** జగదీశ్వరమ్ **సమ్ అమన్దిషుః** సంమోదయన్తి, అపి చ **గవాశిరః** గోభిః తేజోభిః ఆశిరః పరిపక్వాః **సోమాః** శ్రద్ధారసాః **ఇన్ద్రమ్** జగదీశ్వరమ్ **సమ్ అమన్దిషుః** సంమోదయన్తి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరేణైవ, సర్వాః సమ్పదోఽస్మభ్యం ప్రదత్తాః సన్తి, స ఏవ చ సూర్యపవనద్యావాపృథివ్యాదివ్యవస్థాం సఞ్చాలయతీతి కృత్వా సర్వైః పవిత్రాన్తఃకరణైః సద్భిః స శ్రద్ధయోపాసనీయః. ॥ ౨ ॥

౧౬౭౮. ఇపుడు పరమాత్మయొక్క గుణ, కర్మ, స్వభావమును వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రః) జగదీశ్వరుడు (బృహతీ) విస్తీర్ణమగు (రాయః) సంపదలను (సం అధూనుత) ఉత్తమముగ ప్రేరణనొనర్చును (క్షోణీ) ద్యులోకము మరియు భూలోకములు (సమ్) చక్కగా ప్రేరణ నిచ్చుచున్నవి (ఉ) మరియు (సూర్యమ్) సూర్యుని (సమ్) ఉత్తమముగా ప్రేరితమొనర్చును (శుక్రాసః) తేజస్వి మరియు (శుచయః) పవిత్రమగు ఆచరణగలవారు (ఇన్ద్రమ్) జగదీశ్వరుని (సమ్ అమన్దిషుః) చక్కగా ఆనందపరచుచుందురు. మరియు (గవాశిరః) తేజముతో పరిపక్వమైన (సోమాః) శ్రద్ధారసము (ఇన్ద్రమ్) జగదీశ్వరుని (సమ్ అమన్దిషుః) ఉత్తమముగా ఆనందపరచుచుండును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుని గుణకర్మ స్వభావములను చక్కగా తెలిసికొనిన స్తోతలు స్తోత్రములద్వారా అట్టి గుణకర్మ స్వభావములను స్వంతపరచుకొని సదా ఆనందితులగుచుందురు. ॥ ౨ ॥

1678. God rains down upon us abundance of wealth of wisdom. He has created the earth and the sun. He makes us also glorious as the sun. Therefore pure, virile brightly shining and admirers of those who are devoted to God, such devotees always try to please God by their noble conduct. || 2 ||

౧౬౭౯. ఋషిః - అమ్బరీష ఋజిశ్వా చ । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ ఉత్తరార్చికే ౧౩౩౧ క్రమాఙ్కే గురుశిష్య విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర పరమాత్మ భక్తివిషయ ఉచ్యతే.

౧౨ ౩ ౧౨ ౩౧ర ౨ర
౧౬౭౯. ఇన్ద్రాయ సోమ పాతవే వృత్రఘ్నే పరి షిచ్యసే ।
౧౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧౨
నరే చ దక్షిణావతే వీరాయ సదనా సదే ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩
ప.విః- ఇన్ద్రాయ । సోమ । పాతవే । వృత్రఘ్నే - వృత్ర - ఘ్నే । పరి । సిచ్యసే ।
౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర
నరే । చ । దక్షిణా । వతే । వీరాయ । సదనాసదే - సదన - సదే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** మదీయ భక్తిరస! త్వమ్ **వృత్రఘ్నే** పాపానాం హన్త్రే, **దక్షిణావతే** దానవతే **వీరాయ** కామాది షడ్రిపూణాం విశేషేణ ప్రకమ్పయిత్రే, **సదనాసదే** హృదయగృహస్థితాయ, **నరే చ** నేతరి చ **ఇన్ద్రాయ** జగదీశ్వరాయ **పాతవే** పాతుమ్ **పరిషిచ్యసే** పరిక్షార్యసే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమాత్మభక్తా జనాః పాపకర్మాణి పరిత్యజ్య విపులమైశ్వర్యం చ ప్రాప్య సర్వానాన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ విఘ్నాన్ హన్తుం క్షమన్తే. ॥ ౧ ॥

౧౬౭౯. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య ఈ ఉత్తరార్చికయందలి ౧౩౩౧వ మంత్రమున గురు శిష్యుల విషయములో జరిగినది. ఇప్పుడిచట పరమాత్మ భక్తి విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (సోమ) ఓ నా భక్తిరసమా నీవు (వృత్రఘ్నే) పాపవినాశకమవు (దక్షిణావతే) దాతవు. (వీరాయ) కామక్రోధములు మున్నగు అర్గురు శత్రువులను విశేషరూపములో కంపింపజేయునట్టి (సదనాసదే) హృదయసదనములో స్థిరమైన (నరే చ) మరియు నేతృత్వమొనర్చునట్టి (ఇన్ద్రాయ) జగదీశ్వరుని (పాతవే) పానమొనర్చుటకొరకు (పరిషిచ్యసే) ప్రవహింపజేయబడుచున్నావు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వర భక్తులు పాపకర్మలను పరిత్యజించి కావలసిన ఐశ్వర్యములను ప్రాప్తించుకొని సకల ఆంతరిక మరియు బాహ్య విఘ్నములను నష్టమొనర్చుటలో సమర్థులగుదురు.॥ ౧ ॥

1679. O Juice of knowledge combined with devotion! Thou art poured to drink for the soul that is a destroyer of sin, for the gift-giving man who is a hero and sits in his seat at non-violent sacrifices. || 1 ||

౧౬౮౦. ఋషిః - అమ్బరీష ఋజిశ్వా చ । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౮౦. తం సఖాయః పురూరుచం వయం యూయం చ సూరయః ।

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
అశ్యామ వాజగన్ధ్యం సనేమ వాజపస్త్యమ్ ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- తమ్ । సఖాయః - స - ఖాయః । పురూరుచమ్ - పురు - రుచమ్ ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩
వయమ్ । యూయమ్ । చ । సూరయః । అశ్యామ । వాజగన్ధ్యమ్ - వాజ - గన్ధ్యమ్ ।
౧ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩
సనేమ । వాజపస్త్యమ్ - వాజ - పస్త్యమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **సఖాయః** సుహృదః **వయం యూయం చ సూరయః** వయం యూయం చ మేధావినః ఉపాసకాః **తమ్** ప్రసిద్ధమ్ **పురూరుచమ్** బహుదీప్తిమ్ **వాజగన్ధ్యమ్** వాజస్య ఆత్మబలస్య గన్ధ్యం గ్రహణం యస్మాత్ తథావిధమ్ సోమం రసాగారం పరమేశ్వరమ్, **అశ్యామ** ప్రాప్నుయామ, **వాజపస్త్యమ్** వాజస్య విజ్ఞానస్య పస్త్యం పతనం ప్రాప్తిర్యస్మాత్ తాదృశమ్ సోమం శుభగుణకర్మప్రేరకం జగదీశ్వరమ్ **సనేమ** సంభజేమహి.

(వాజపస్త్యం వాజపతనమ్. 'సనేమ వాజపస్త్యమ్ ఇత్యపి నిగమో భవతి'. వాజగన్ధ్యం గధ్యత్యుత్తర- పదమ్. 'అశ్యాయ వాజగన్ధ్యమ్, ఇత్యపి నిగమో భవతి'. గధ్యం గృహ్ణోతేః. ఇతి నిరుక్తమ్ । ౫ । ౧౫). ॥ ౨ ॥

భావార్థః-సర్వే సుహృదః సంభూయ శ్రద్ధయా తరంగితాః సన్తః పరమాత్మానముపాసతే చేత్ తర్హి తేజోబలవిజ్ఞానాదీనాం ప్రాప్తిః సతతం జాయతే. ॥ ౨ ॥

౧౬౮౦. దీనియందును మరల పైనిషయ వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- (సఖాయః) ఓ మిత్రులారా! (వయం యూయం చ సూరయః) మేధావి ఉపాసకులమగు మేము మరియు మీరు (తమ్) ఆ ప్రసిద్ధుడగు (పురూరుచమ్) మహా తేజస్వి (వాజగన్ధ్యమ్) ఆత్మబలమును గ్రహించునట్టి రసాగారమగు సోమ పరమాత్మను (అశ్యామ) చూడబడుటకు (వాజపస్త్యమ్) విజ్ఞానప్రాప్తిని కలిగించునట్టి శుభ గుణకర్మల ప్రేరకుడగు సోమ జగదీశ్వరుని (సనేమ) భజించుచుండవలెను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- మిత్రులెల్లరును కలిసికొని శ్రద్ధయందు తరంగితమగుచు ఒకవేళ పరమేశ్వరు నుపాసించుచుండినచో తేజము, బలము, విజ్ఞానము మున్నగువానిప్రాప్తి నిరంతరము కలుగుచుండును.॥ ౨ ॥

1680. Do ye, O my learned friends, along with us, attain this Most Resplendent God and gain Him who is full of the fragrance of knowledge and Whose home is strength [Who is Almighty Support of the universe.] || 2 ||

౧౬౮౧. ఋషిః - అమ్బరీష ఋజిశ్వా చ । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

తత్ర తృతీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౫౨ క్రమాఙ్కే.

జీవాత్మ శోధనవిషయే ఉత్తరార్చికే చ ౧౩౪౯ క్రమాఙ్కే గురుశిష్యవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర మనః శుద్ధి విషయమాహ.

౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౨౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౮౧. పరి త్యం హర్యతం హరిం బభ్రుం పునన్తి వారేణ ।
౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౨౨
యో దేవాన్విశ్వాఀ ఇత్పరి మదేన సహ గచ్ఛతి ॥ ౩ ॥

ప.వి:- పరి । త్యమ్ । హర్యతమ్ । హరిమ్ । బభ్రుమ్ । పునన్తి । వారేణ । యః । దేవాన్ । విశ్వాన్ । ఇత్ । పరి । మదేన । సహ । గచ్ఛతి ॥ 3 ॥

పదార్థః- యోగాభ్యాసినో జనాః **త్యమ్** తమ్ **హర్యతమ్** కమనీయమ్, **బభ్రుమ్** ఇన్ద్రియాణాం స్వస్వవిషయ గ్రాహిత్వే పోషకమ్, **హరిమ్** జ్ఞానాహరణసాధనభూతమ్ మనః **వారేణ** అశుద్ధి నివారకేణ యోగాంగానుష్ఠానేన **పరి పునన్తి** పవిత్రయన్తి, **యః** యః హరిః యద్ మనః **మదేనసహ** ఉత్సాహేన సార్ధమ్ **విశ్వాన్ దేవాన్ ఇత్** సర్వాణ్యేవ ఇన్ద్రియాణి **పరి గచ్ఛతి** తత్తద్ విషయగ్రాహణాయ పరివ్యాప్నోతి, మనోవ్యాపారాభావే ఇన్ద్రియాణాం విషయగ్రహణాసమర్థత్వాత్. ॥ 3 ॥

భావార్థః- మనుష్యాణాం మనశ్చేద్దూషితం తర్హి తదిన్ద్రియాణి కుమార్గ ఏవ నయతి. అతోఽధ్యాత్మజీవనాయ పరమాత్మదర్శనాయ చ తచ్ఛోధనం నితరామపేక్ష్యతే. ॥ 3 ॥

౧౬౮౧. ఈ మూడవ మంత్రముయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౫౫౨వ మంత్రమున జీవాత్మ శుద్ధి విషయములో మరియు ఉత్తరార్చికయందలి ౧౩౫౯వ మంత్రమున గురుశిష్యుల విషయములో చేయబడినది. ఇప్పుడిచట మనస్సు శుద్ధివిషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- యోగాభ్యాస సాధకులు (త్యమ్) ఆ (హర్యతమ్) కోరదగిన (బభ్రుమ్) విషయ గ్రహణయందు ఇంద్రియములకు సహాయము నొనర్చునట్టి (హరిమ్) జ్ఞానమును గ్రహించుటయందు సాధనమువంటి మనస్సును (వారేణ) ఆ శుద్ధిని తొలగించునట్టి యోగానుష్ఠానముతో (పరి పునన్తి) పవిత్రమొనర్చుకొందురు. (యః) ఏ మనస్సు (మదేన సహ) ఉత్సాహముతోగూడ (విశ్వాన్ దేవాన్ ఇత్) సమస్త ఇంద్రియములలో (పరి గచ్ఛతి) వాని వాని విషయములను గ్రహింపజేయుటకొరకు పరివ్యాప్తమగుచుండును. [ఏలన, మనస్సుయొక్క వ్యవహారము జరుగకుండినచో ఇంద్రియములు విషయములను గ్రహింపజాలవు.]॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఒకవేళ మనుష్యుల మనస్సు దూషితమైనచో అది ఇంద్రియములను చెడు మార్గములందు కొనిపోవుచుండును. కావున ఆధ్యాత్మికజీవితముకొరకు, పరమాత్మదర్శనముకొరకు దాని శోధనము అత్యంత ఆవశ్యకమైయుండును.॥ 3 ॥

1681. Devotees worship that God Who is to be desired by all, Who is the Nourisher and Support of the world, by driving away all evils. He on account of His own Bliss, goes to all enlightened persons, filling them also with that rapturous joy [God is attained or realised by enlightened persons in their pure hearts]. || 3 ||

౧౬౮౨.ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౮౦ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్ర శ్రద్ధాయా మహత్త్వం ప్రతిపాద్యతే.

౧౬౮౨. క స్తమిన్ద్ర త్వా వసవా మర్త్యో దధర్షతి । శ్రద్ధా హి తే
మఘవన్ పార్యే దివి వాజీ వాజం సిషాసతి ॥ ౧ ॥

ప.వి:- కః । తమ్ । ఇన్ద్ర । త్వావసో - త్వా - వసో । ఆ । మర్త్యః । దధర్షతి । శ్రద్ధా - శ్రత్ - ధా । హి । తే । మఘవన్ । పార్యే । దివి । వాజీ । వాజమ్ । సిషాసతి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- త్వావసో త్వం స్వయమేవ వసు యస్య తవ తాదృశ **ఇన్ద్ర** హే జగదీశ! **తమ్** త్వయి శ్రద్ధావన్తం జనమ్ **కః మర్త్యః** కో మనుష్యః **ఆ దధర్షతి** ఆ ధర్షితుమ్ ఉత్సహతే, న కోపీత్యర్థః. హే **మఘవన్** ఐశ్వర్యశాలిన్ **తే** త్వయి **శ్రద్ధా** శ్రద్ధాతా **హి** ఖలు **పార్యే దివి** పారయితవ్యే సమ్పూర్ణే దినే **వాజీ** బలవిజ్ఞానాన్నధనాదివాన్ సన్ **వాజమ్** బలవిజ్ఞానాన్నధనాదికమ్ **సిషాసతి** అన్యేభ్యో దాతుమిచ్ఛతి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- స ఏవ వస్తుతః పరమాత్మని శ్రద్ధావాన్ యస్తత్ప్రేరణయా సత్కర్మాణి కరోతి తత్కృపయా ప్రాప్తైనైశ్వర్యేణ చ దీనానాం సాహాయ్యమాచరతి. ॥ ౧ ॥

౧౬౮౨. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౨౮౦వ మంత్రము. అచట మొదట వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచట శ్రద్ధయొక్క మహత్త్వమును ప్రతిపాదించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(త్వావసో) నీవు స్వయముగనే ఏ ధనమువైయున్నానో అట్టి (ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! (తమ్) నీయందు శ్రద్ధనుంచునట్టి నీ భక్తులను (కః మర్త్యః) ఆహా ఏ మనుష్యుడు (ఆ దధర్షతి) జయించగలడు? అనగా ఎవ్వడును జయించజాలడు (మఘవన్) ఓ ఐశ్వర్యవంతుడా! (తే) నీయందు (శ్రద్ధా) శ్రద్ధగలవారు (హి) మాత్రమే నిశ్చయముగ (పార్యే దివి) తరించదగిన సంపూర్ణమగు (వాజీ) బలము, విజ్ఞానము, అన్నము, ధనము మున్నగువానితో కూడియుండి (వాజమ్) బలము, విజ్ఞానము, అన్నము, ధనము మున్నగునవి (సిషాసతి) ఇతరులకును పంచియివ్వదలచెదవు. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- వాస్తవమునకు పరమాత్మయొక్క భక్తుడనగా ఆయన ప్రేరణచే శ్రేష్ఠకర్మల నొనర్చుచు ఆయన కృపవల్ల ప్రాప్తించిన ఐశ్వర్యములను దీనులకు పంచియిచ్చు నాతడే నిజమైన దాతయై యుండును.॥ ౧ ॥

1682. O Support of the universe ! What man can overcome Thee that art Omnipresent ? O Possesser of all wealth, a wise yogi endowed with truth and living in the Perfect Divine Light, always desires to deffuse the knowledge. || 1 ||

౧౬౮౩. ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౧౬౮౩. మఘోనః స్మ వృత్రహత్యేషు చోదయ యే దదతి ప్రియా వసు।
తవ ప్రణీతీ హర్యశ్వ సూరిభిర్విశ్వా తరేమ దురితా ॥ ౨ ॥

ప. వి:- మఘోనః । స్మ । వృత్రహత్యేషు - వృత్ర - హత్యేషు । చోదయ । యే । దదతి । ప్రియావసు । తవ । ప్రణీతీ - ప్ర - నీతీ । హర్యశ్వ - హరి - అశ్వ । సూరిభిః । విశ్వా । తరేమ । దురితా - దుః - ఇతా ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **హర్యశ్వ** హరయః పరస్పరాకర్షణయుక్తాః **అశ్వాః** వ్యాప్తాః సూర్యచన్ద్రపృథివ్యాదయో లోకాః యస్య తాదృశ జగదీశ్వర! త్వమ్ **మఘోనః** తాన్ ధనవతః మనుష్యాన్ **వృత్రహత్యేషు** వృత్రాణాం పాపానాం పాపినాం దుష్టశత్రూణాం వా హత్యా వినాశో యేషు తేషు దేవాసురసంగ్రామేషు **చోదయ** ప్రేరయ, **యే** ధనవన్తో జనాః **ప్రియావసు** ప్రియాణి వసూని **దదతి** పరోపకారాయ ప్రయచ్ఛన్తి. **తవ ప్రణీతీ** తవ ప్రకృష్టయా నీత్యా, వయమ్ **సూరిభిః** విద్వద్భిః స్తోతృభిః సహ **విశ్వా దురితా** విశ్వాని దురితాని సర్వాణి దుఃఖ దుర్గుణదుర్వ్య సనాదీని **తరేమ** పారయేమ. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- వ్యక్తీనాం సమాజస్య చోన్నతయే ధనేన దానేన చ సహ పాపానాం సంహారః విఘ్నానాం విజయశ్చాప్యపేక్ష్యతే. ॥ ౨ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మనో మనసః శ్రద్ధాయాశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్వేదితవ్యా.

౧౬౮౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- (హర్యశ్వ) పరస్పర ఆకర్షణలచే గూడి వ్యాప్తమైయున్న సూర్యుడు, చంద్రుడు, పృథివి మున్నగు లోకముల స్వామివగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (మఘోనః) మనుష్యులను, అనగా ధనికులను (వృత్రహత్యేషు) దేనియందు పాపులను, లేక పాపాత్ములగు దుష్ట శత్రువులను సంహరించబడునో, అట్టి దేవాసురసంగ్రామములలో (చోదయ) ప్రేరణనీయుము (యే) ఏ ధనవంతుడు (ప్రియా వసు) ప్రియమగు ధనములను (దదతి) పరోపకారముకొరకు దానమొనర్చునో (తవ ప్రణీతీ) మీయొక్క శ్రేష్ఠమగు మార్గదర్శనముచే మేము (సూరిభిః) విద్వాంసులగు స్తోతలతోగూడ (విశ్వా దురితా) సకల దుఃఖములు, దుర్గుణములు, దుర్వ్యసనములు మున్నగువానిని (తరేమ) దాటి వెళ్లుదుముగాక! ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- వ్యక్తుల, సమాజముల ఉన్నతికొరకు ధనము మరియు దానములతో పాటు పాపముల సంహారము మరియు విఘ్నములపై విజయముకూడ అవసరమై యుండును.॥ ౨ ॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ, మనస్సు, మరియు శ్రద్ధ విషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంగతిగలదని ఎరుగవలెను.

పదునెనిమిదవ అధ్యాయమునందలి రెండవ ఖండము సమాప్తము.

1683. O God, possessor of riches, on them who give in charity even their dear wealth, urge to fight with evils or sinful acts. O Lord of charming power, with the help of the vedas revealed by Thee and the learned, people escape from all difficulties. || 2 ||

౧౬౮౪. ఋషిః – విశ్వమనా వైయశ్వః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – ఉష్ణిక్ । స్వరః – ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౮౯ క్రమాఙ్కే మానవం సమ్బోధితా.

అత్ర పరమేశ్వరః సమ్బోధ్యతే.

౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧౨
౧౬౮౪. ఏదు మధోర్మదిన్తరం సిఞ్చాధ్వర్యో అన్ధసః ।
౩౨ఉ ౩౧ ౨ర ౩౧ ౨
ఏవా హి వీర స్తవతే సదావృధః ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర
ప.వి:- ఆ ఇత్ – ఉ । మధోః । మదిన్తరమ్ । సిఞ్చ । అధ్వర్యో । అన్ధసః ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౨ ౩
ఏవ । హి । వీరః । స్తవతే । సదావృధః – సదా – వృధః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **అధ్వర్యో** బ్రహ్మాణ్డయజ్ఞస్య సఞ్చాలక ఇన్ద్ర పరమాత్మన్! త్వమ్ **మధోః** మధురస్య **అన్ధసః** ఆనన్దస్య **మదిన్తరమ్** అతిశయేన తృప్తికరం రసమ్ **ఇత్** నిశ్చయేన **ఆ సిఞ్చ ఉ** ఉపాసకస్య అన్తరాత్మం క్షారయ ఖలు. **ఏవ హి** ఏవమేవ **వీరః** శూరః ఉపాసకః **సదావృధః** సదా వృద్ధః సన్ **స్తవతే** స్తూయతే, ప్రశస్యతే.॥ ౧ ॥

భావార్థః- బ్రహ్మానన్దరసేన సంతృప్తః ఖలూపాసకో నిత్యం వృద్ధిమున్నతిం చ ప్రాప్నువన్ సర్వేషాం ప్రశంసాభాజనం జాయతే. ॥ ౧ ॥

౧౬౮౪. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౩౮౫వ మంత్రము. అచట మానవులను సంబోధించబడినది. ఇపుడిచ్చట పరమేశ్వరుని సంబోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అధ్వర్యో) బ్రహ్మాండయజ్ఞసంచాలకులగు ఓ ఇంద్ర పరమేశ్వరా! నీవు (మధోః) మధురమగు (అన్ధసః) ఆనందముయొక్క (మదిన్తరమ్) అత్యంత తృప్తినిగలిగించు రసములను (ఇత్) నిశ్చయముగనే (ఆ సిఞ్చ ఉ) ఉపాసకుల అంతరాత్మలందు సేచనమొనర్చుము (ఏవ హి) ఇదేవిధముగ (వీరః) శూరవీరులగు ఉపాసకులు (సదావృధః) సదా ఉన్నతి నొందుచు (స్తవతే) ప్రశంసలను పొందవలెను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-బ్రహ్మానందరసముచే సంపూర్ణముగ తృప్తినొందుచు ఉపాసకులు నిరంతరము వృద్ధి మరియు ఉన్నతిని పొందుచు అందరి ప్రశంసలకు పాత్రులగుచుందురు.॥ ౧ ॥

1684. O observer of non-violence ! Surrender the devotion full of sweetness and cheerfulness to God. He makes us grow in every way, and is the only object of our praise and worship. || 1 ||

౧౬౮౫. ఋషిః - విశ్వమనా వైయశ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

అథ పరమేశ్వరస్య మహిమానమాచష్టే.

౧౨ ३ ౧ ౨ ३ ౧ ౨
౧౬౮౫. ఇన్ద్ర స్థాతర్హరీణాం న కిష్టే పూర్వ్య స్తుతిమ్ ।
౧ ౨ ३ ౧౨३ ౨ ३౧౨
ఉదానంశ శవసా న భన్దనా ॥ ౨ ॥

౧౨ర ३ ౨ ३ ౧ ౨ ३ ౨
ప.వి:- ఇన్ద్ర । స్థాతః । హరీణామ్ । న । కిః । తే । పూర్వ్యస్తుతిమ్-పూర్వ్య -
३ ౨ ३ ౧౨ర ३౧౨
స్తుతిమ్ । ఉత్ । ఆనంశ । శవసా । న । భన్దనా ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హరీణామ్ పరస్పరాకర్షణవతాం సూర్యగ్రహోపగ్రహనక్షత్రాదిలోకానాం విషయగ్రహణశీలానాం దేహస్థానామిన్ద్రియాణాం వా **స్థాతః** అధిష్ఠాతః, హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర! **తే** తవ **పూర్వ్యస్తుతిమ్** శ్రేష్ఠాం స్తుతిమ్ **న కిః** న కోఽపి **శవసా** బలేన **న భన్దనా** న కల్యాణేన. [భది కల్యాణే సుఖే చ భ్వాదిః. భన్దనేన ఇతి ప్రాప్తే, 'సుపాం సులుక్...' అ... ౭।౧।౩౯ ఇత్యనేన విభక్తేరాకారాదేశః.] **ఉదానంశ** అతిక్రామతి ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరాదధికో బలవాన్ బలప్రదః కల్యాణవాన్ కల్యాణకర్తా చ జగతీతలే కశ్చిన్నాస్తి. ॥ ౨ ॥

౧౬౮౫. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మహిమను వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(హరీణామ్) పరస్పరము ఆకర్షించుకొనునట్టి సూర్యుడు, గ్రహములు, ఉపగ్రహములు నక్షత్రములు మున్నగు లోకములను మరియు విషయములను గ్రహించునట్టి శరీరమునందు స్థిరమైయున్న ఇంద్రియముల (స్థాతః) అధిష్ఠాతవగు (ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! (తే) నీయొక్క (పూర్వ్యస్తుతిమ్) శ్రేష్ఠమగు స్తుతులను (నః కిః) ఎవ్వరును (శవసా) శక్తిచేతగాని (న భన్దనా) కల్యాణములతోగాని (ఉదానంశ) లంఘించజాలరు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-జగదీశ్వరుని మించిన అధిక బలశాలి, బలప్రదాత, కల్యాణస్వరూపుడు, మరియు కల్యాణకర్త యనువా డెవ్వడును ఈ ప్రపంచమునందులేడు.॥ ౨ ॥

1685. O God, Establisher of men and ever dwelling in them as well as other creatures! praise such as Thine, preeminent, none by his power or by his goodness can attain. [God as Dispenser of justice, establishes men in proper order according to their actions]. || 2 ||

౧౬౮౬.ఋషిః - విశ్వమనా వైయశ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః. అథ జగదీశ్వర మాహ్వాయతి.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౮౬. తం వో వాజానాం పతి మహూమహి శ్రవస్యవః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అప్రాయుభిర్యజ్ఞేభిర్వా వృధేన్యమ్ ॥ ౩ ॥

౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప.విః- తమ్ । వః । వాజానామ్ । పతిమ్ । అహూమహి । శ్రవస్యవః । అప్రాయుభిః - అ - ప్రాయుభిః । యజ్ఞేభిః । వా వృధేన్యమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే సఖాయః! **శ్రవస్యవః** కీర్త్యభిలాషుకా వయమ్ **వః** యుష్మాకమ్ **వాజానామ్** బలవిజ్ఞానధనాన్నాదీనామ్ **పతిమ్** స్వామినం పాలకం వా, కిఞ్చ **అప్రాయుభిః** అప్రమాదయుక్తైః. [అప్రాయువోऽప్రమాద్యన్తః. నిరు. ...౪ ।౧౯.] **యజ్ఞేభిః** సృష్ట్యుత్పత్తిధారణపాలనన్యాయాదిభిః **వావృధేన్యమ్** పరివృద్ధమహిమానమ్ **తమ్** ఇన్ద్రం జగదీశ్వరమ్, వయమ్ **అహూమహి** ఆహ్వయామః. [హ్వయతే ర్లుజి 'బహులం ఛన్దసి'. అ... ౬ ।౧ । ౩౪ ఇతి సమ్ప్రసారణమ్.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- జగతి విద్యమానానాం సర్వేషామైశ్వర్యాణాం స్వామీ, నిత్యం పరోపకారయజ్ఞే సంలగ్నో మహామహిమా రాజరాజేశ్వరో జగదీశః సర్వైః సశ్రద్ధమాహ్వాతవ్యః స్తోతవ్య ఉపాసనీయశ్చ. ॥ 3 ॥

౧౬౮౬. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరు నాహ్వానించబడినది.

పదార్థము :- ఓ స్నేహితులారా! (శ్రవస్యవః) కీర్తిని ఆకాంక్షించు మనము (వః) మనయొక్క (వాజానామ్) బలము, విజ్ఞానము, అన్నము, ధనము మున్నగువాని (పతిమ్) స్వామి మరియు పాలనకర్త (అప్రాయుభిః) ఏవిధమగు ప్రమాదము నొనర్చనివాడు (యజ్ఞేభిః) సృష్టియొక్క ఉత్పన్నము, ధారణ, పాలన, న్యాయము మున్నగు యజ్ఞములచే (వావృధేన్యమ్) విఖ్యాతి గల మహిమాన్వితుడగు (తమ్) ఆ ఇంద్ర జగదీశ్వరుని (అహూమహి) పిలుచుకొనవలెను.॥ 3 ॥

భావార్థము :-విశ్వమునందు విద్యమానమైయున్న సకలైశ్వర్యముల స్వామి, నిరంతరము పరోపకార- రూపయజ్ఞమునందు సంలగ్నమైయున్నవాడు, మహా మహిమాన్వితుడు, రాజరాజేశ్వరుడగు జగదీశ్వరుని పిలిచికొనవలెను. మరియు ఆయన స్తుతి, ఉపాసనల నొనర్చవలెను.॥ 3 ॥

1686. We seeking wisdom, invoke this God for your welfare Who is the Lord of wealth and power and Who can be pleased with noble deeds performed by men, not inattentive to their duties. || 3 ||

౧౬౮౭. ఋషిః - సోభరిః కాణ్వః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - కాకుభః ప్రగాథః (కకుబుష్ణిక్) । స్వరః - ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౦౯ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్ర పరమాత్మస్తుతివిషయ ఉచ్యతే.

౧౬౮౭. తం గూర్ధయా స్వర్ణరం దేవాసో దేవమరతిం దధన్విరే ।
దేవత్రా హవ్యమూహిషే ॥ ౧ ॥

ప.విః- తమ్ । గూర్ధయ । స్వర్ణరమ్ - స్వః - నరమ్ । దేవాసః । దేవమ్ । అరతిమ్ । దధన్విరే । దేవత్రా । హవ్యమ్ । ఊహిషే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే మానవ! త్వమ్ **తమ్** ప్రసిద్ధమ్, **స్వర్ణరమ్** బ్రహ్మానన్దస్య దివ్యప్రకాశస్య వా ప్రాపయితారమ్ అగ్నిమ్ జగన్నాయకం పరమాత్మానమ్ **గూర్ధయ** అర్చ. [గూర్ధయతిః అర్చతికర్మా. నిఘం... ౩ । ౧౪.] **దేవాసః** విద్వాంసో దివ్యగుణా జనాః, తమ్ **దేవమ్** ప్రకాశకమ్, **అరతిమ్** సర్వేషాం స్వామినమ్ అగ్నిం జగదీశ్వరమ్ **దధన్విరే** ఆత్మని ధారయన్తి. హే అగ్నే జ్యోతిర్మయ దేవ! త్వమ్ **దేవత్రా** దేవేషు విద్వజ్జనేషు **హవ్యమ్** దాతవ్యం సద్గుణసమూహమ్ **ఊహిషే** వహ, ప్రాపయ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- హే మనుష్యాః సద్గుణకర్మస్వభావం పరమేశ్వరముపాసతే తే స్వయమపి తాదృశా జాయన్తే. ॥ ౧ ॥

౧౬౮౭. ఈ మొదటి ఋచ వ్యాఖ్యానము పూర్వార్చికయందలి ౧౧౯ వ మంత్రమున జరిగినది. ఇప్పుడిచట పరమాత్మ స్తుతివిషయము చెప్పబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ మానవా! నీవు (తమ్) ఆ ప్రసిద్ధ (స్వర్ణరమ్) బ్రహ్మానందము, లేక దివ్యప్రకాశమును ప్రాప్తింపజేయునట్టి, జగన్నాయకుడగు పరమాత్మయొక్క (గూర్ధయ) అర్చననొనర్చుము. (దేవాసః) విద్వాంసులు, దివ్యగుణవంతులగువారు, అట్టి (దేవమ్) ప్రకాశకుడు (అరతిమ్) ఎల్లరకును స్వామియగు జగదీశ్వరుని (దధన్విరే) తమ ఆత్మలందు ధారణమొనర్చెదరు. ఓ జ్యోతిర్మయదేవా! నీవు (దేవత్రా) విద్వాంసులకు (హవ్యమ్) ఈయదగిన సద్గుణసమూహములను (ఊహిషే) ప్రాప్తింపజేయుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుని శ్రేష్ఠ గుణకర్మ స్వభావముల నుపాసించు స్తోతలు స్వయముగ అటులనే యగుదురు.॥ ౧ ॥

1687. O man, worship Him who is the Leader of all and whom all wisemen approach as the giver of peace and Omniscient Lord of the universe. It is He who gives Knowledge and all enjoyable objects and powers to the wise. || 1 ||

౧౬౮౮. ఋషిః – సోభరిః కాణ్వః । దేవతా – అగ్నిః ।

ఛన్దః – కాకుభః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః – పఞ్చమః.

అథ పునరపి పరమాత్మ స్తుతి విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౮౮. విభూతరాతిం విప్ర చిత్రశోచిషమగ్నిమీడిష్వ యన్తురమ్ ।
౩౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
అస్య మేధస్య సోమ్యస్య సోభరే ప్రేమధ్వరాయ పూర్వ్యమ్ ॥౨॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
ప. వి:– విభూతరాతిమ్ – విభూత – రాతిమ్ । విప్ర – వి – ప్ర । చిత్రశో
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ ౧ ౨ర
చిషమ్ – చిత్ర – శోచిషమ్ । అగ్నిమ్ । ఈడిష్వ । యన్తురమ్ । అస్య । మేధస్య ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
సోమ్యస్య । సోభరే । ప్ర – ఈమ్ । అధ్వరాయ । పూర్వ్యమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **సోభరే** సుష్ఠు స్తోమానామ్ ఆహర్తః [సుష్ఠు ఆహరతి స్తోమాన్ ఇతి సోహరిః, స ఏవ సోభరిః 'హృగ్రహోర్భశ్ఛన్దసి'. వా... ౮ । ౨ । ౩౨ ఇతి హస్య భః.] **విప్ర** విద్వన్! **విభూతిరాతిమ్** వ్యాపకదానమ్, **చిత్రశోచిషమ్** అద్భుతదీప్తిమ్, **అస్య** ఏతస్య **సోమ్యస్య** బ్రహ్మానన్దరూపసోమసమ్పాదినః **మేధస్య** ఉపాసనాయజ్ఞస్య **యన్తురమ్** యన్తారమ్, **పూర్వ్యమ్** సనాతనమ్ **ఈమ్** ఏనమ్ **అగ్నిమ్** అగ్రనేతారం జగదీశ్వరమ్ **అధ్వరాయ** జీవనయజ్ఞస్య సాఫల్యాయ **ప్ర ఈడిష్వ** ప్రకర్షేణ స్తుహి.॥ ౨ ॥

భావార్థః- జీవనయజ్ఞస్య పూర్ణతాయై మనుష్యైరుపాసనాయజ్ఞోఽనుష్ఠేయః. ॥ ౨ ॥

౧౬౮౮. ఈ మంత్రమునందును మరల పరమాత్మయొక్క స్తుతి విషయమేకలదు.

పదార్థము :-(సోభరే) ఉత్తమరీతిలో స్తోత్రముల ఉపహారమును తెచ్చునట్టి (విప్ర) ఓ విద్వాంసా! నీవు (విభూతరాతిమ్) విస్తారమగు దానములనొనర్చు (చిత్రశోచిషమ్) అద్భుతమగు తేజముగల (అస్య) అట్టి (సోమస్య) బ్రహ్మానందరూప సోమ సంపాదకుడు (మేధస్య) ఉపాసనాయజ్ఞమును (యన్తురమ్) నియంత్రణమొనర్చునట్టి (పూర్వ్యమ్) సనాతనుడగు (ఈమ్) ఈ (అగ్నిమ్) అగ్రనాయకుడగు పరమేశ్వరుని (అధ్వరాయ) జీవనయజ్ఞముయొక్క సాఫల్యతకొరకు (ప్ర ఈడిష్వ) శ్రేష్ఠరీతిగా స్తుతికి పాత్రునిగ నొనర్చవలెను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- జీవనయజ్ఞముయొక్క సంపూర్ణత్వము, సఫలత్వముకొరకు మనుష్యులు ఉపాసనాయజ్ఞమును అనుష్ఠించవలెను.॥ ౨ ॥

1688. Do thou O wise devout chanter, praise the Supreme Leader (God) Who is the Liberal Giver of wealth, wonderfully Resplendent, Eternal and Controller of this sacrifice in the form of the universe. Do thou glorify Him for the non - violent noble deed. || 2 ||

౧౬౮౯. ఋషిః - సప్తర్షయః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౧౩ క్రమాఙ్కే పరమాత్మానం సమ్బోధితా.

అత్ర జీవాత్మా సమ్బోధ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౨ర ౩౧౨ ౨ర౩ ౧ ౨
౧౬౮౯. ఆ సోమ స్వానో అద్రి భిస్తిరో వారాణ్యవ్యయా ।
౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩క ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
జనో న పురి చమ్వోర్వి శద్ధరిః సదో వనేషు దధ్రిషే ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧ ౨
ప.విః- ఆ । సోమ । స్వానః । అద్రిభిః - అ- ద్రిభిః । తిరః । వారాణి । అవ్యయా ।
౧౨ర ౩ ౨ ౩క ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩
జనః । న । పురి । చమ్వోః । విశత్ । హరిః । సదః । వనేషు । దధ్రిషే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** జ్ఞానరసాస్వాదక జీవాత్మన్! **అద్రిభిః** ఆదర్ యోగ్యైః గురుజనైః. [ఆద్రియన్తే ఇతి అద్రయస్తైః.] **స్వానః** ప్రేర్యమాణః త్వమ్ **అవ్యయా** అవ్యయాని, భౌతికాని **వారాణి** ఆచ్ఛాదకాని విఘ్నాదీని **తిరః** తిరస్కురు. [అవిః పృథివీ, తస్యా ఇమాని అవ్యయాని భౌతికాని. 'ఇయం [పృథివీ] వా అవిరియం హీమాః సర్వాః ప్రజా అవతి' శ... ౬ । ౧ । ౨ । ౩౩.] అథ పరోక్షకృతమాహ - ఏషః **హరిః** జ్ఞానాహరణశీలః జీవాత్మా **చమ్వోః** మస్తిష్కహృదయయోః **విశత్** ప్రవిశతి, **జనః న** కశ్చిద్ మనుష్యో యథా **పురి** నగర్యామ్ ప్రవిశతి తద్వత్. అథ పునః ప్రత్యక్షకృతమాహ - హే జీవాత్మన్! త్వమ్ **వనేషు** వననీయేషు ఇన్ద్రియేషు ప్రాణేషు చాపి **సదః** నివాసమ్ **దధ్రిషే** ధారయసి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యోఽయం జీవాత్మా దేహం ప్రవిశ్యాణుపరిమాణోఽపి సన్ స్వసామర్థ్యే నాంగమంగం ప్రవిశతి తేన జీవనే యోగమార్గే వా సమాగతాన్ సర్వాన్ విఘ్నాన్ దూరీకృత్య విజయః ప్రాప్తవ్యః. ॥ ౧ ॥

౧౬౮౯. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౧౩వ మంత్రము. అచట పరమాత్మను సంబోధించు వ్యాఖ్యానొనర్చబడియుండెను. ఇపుడిచట జీవాత్మను సంబోధించబడినది.

పదార్థము :- (సోమ) జ్ఞానరసము నాస్వాదనమొనర్చునట్టి ఓ జీవాత్మా! (అద్రిభిః) ఆదరణీయులగు గురువులచే (స్వానః) ప్రేరణ నొనర్పబడుచు నీవు (అవ్యయా) భౌతికముగ (వారాణి) విఘ్నములచే కప్పబడిన అడ్డంకులు మున్నగువానిని (తిరః) తిరస్కరించివేయుము [ఇక ముందర పరోక్షరూపములో ఇట్లు చెప్పబడినది.] ఈ (హరిః) జ్ఞానమును అపహరించునట్టి జీవాత్మ (చమ్వోః) మస్తిష్కము మరియు హృదయములో (విశత్) ప్రవేశమొనర్చును (జనః న) ఏ మనుష్యుడైనను ఎటుల (పురి) నగరమునందు ప్రవేశించునో అని చెప్పి ముందర మరల ప్రత్యక్షరూపములో ఇట్లు చెప్పబడినది. 'జీవాత్మా!' నీవు (వనేషు) సేవించదగిన ఇంద్రియముల మరియు ప్రాణములందు (సదః) నివాసమును (దధిషే) ధారణమొనర్తువు.॥౧॥

భావార్థము :- ఈ జీవాత్మ శరీరములో స్థిరమైయుండి అణువు, పరమాణువుగా కూడ యగుచు తన సామర్థ్యముచే అంగాంగము [ప్రతి అంగము]నందును ప్రవేశమొనర్చుచుండును. జీవితములో లేక యోగమార్గమునందు వచ్చినట్టి విఘ్నములనన్నింటిని దూరమొనర్చుకొని అది విజయము ప్రాప్తించుకొనుట యనునది దాని ముఖ్య ఉద్దేశ్యము, కర్తవ్యమని తలచవలెను.॥ ౧ ॥

1689. O divine juice (of devotion and wisdom) being generated by devotees of firm nature, thou crossest beyond or risest above all ignoble deeds with thy protective power. As a man enters a city, so this delicious juice flows in the heaven and the earth and particularly makes its abode in the forests and the pure hearts of devotees. || 1 ||

౧౬౯౦. ఋషిః - సప్తర్షయః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునరపి జీవాత్మవిషయం ప్రాహ.

౧ ౨ ３౧ర ２ర ３క ２ర ３ ２ఉ ３ ౧ ２ ３ ２
౧౬౯౦. స మామృజే తిరో అణ్వాని మేష్యో మీఢ్వాన్త్సప్తిర్న వాజయుః।

３ ２ ３ ౧２ ３２３ ２ ３ ౧ ２ ３ ౧ ２
అనుమాద్యః పవమానో మనీషిభిః సోమో విప్రేభిరృక్వభిః ॥౨॥

౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩క ౨ ౩ ౨ ౧౨ర
ప. వి:- సః । మా మృజే । తిరః । అణ్వాని । మేష్యః । మీఢ్వాన్ । సప్తిః । న ।

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
వాజయుః । అనుమాద్యః - అను - మాద్యః । పవమానః । మనీషిభిః । సోమ ।

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
విప్రేభిః - వి - ప్రేభిః । ఋక్వభిః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- వాజయుః అన్నకామః **సప్తిః న** అశ్వః ఇవ **వాజయుః** బలవిజ్ఞానకామః, **మీఢ్వాన్** అన్యేషు సుఖస్య సేక్తా, **మేష్యః** జ్ఞానసేక్త్ర్యాః వేదవాచః. [మిషు సేచనే భ్వాదిః. మేషతి జ్ఞానం సిఞ్చతీతి మేషీ వేదవాక్ తస్యాః.] **అణ్వాని** సూక్ష్మాణి విజ్ఞానతత్త్వాని **తిరః** ప్రాప్య. [తిరః సతః ఇతి ప్రాప్తస్య నిరు... ౩ । ౨౦.] **పవమానః** స్వాత్మానం పవిత్రయన్ **సః** అసౌ **సోమః** జీవాత్మా **మనీషిభిః** మననశీలైః **ఋక్వభిః** వేదజ్ఞైః. [ఋచో యేషాం సన్తీతి తే ఋక్వాణః తైః. 'ఛన్దసీవనిపౌ' అ... ౫ । ౨ । ౧౦౯ ఇతి వనిప్ ప్రత్యయః.] **విప్రేభిః** విద్వద్భిః **అనుమాద్యః** అనుహర్షణీయః, ఉద్బోధనీయః సన్ **మామృజే** సద్గుణకర్మభిః అలంక్రియతే. ॥ ౨ ॥

అత్రశ్లిష్టోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- సర్వైర్మనుష్యైర్వేదానధీత్య స్వాత్మశక్తిం పరిజ్ఞాయ సదాచారిణాం విదుషాం సంగేన స్వాత్మోన్నతిః సతతం కార్యా. ॥ ౨ ॥

౧౬౯౦. ఈ మంత్రమునందును మరల జీవాత్మ విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (వాజయుః) ఆహారమును కోరునట్టి (సప్తిః న) అశ్వమువలె (వాజయుః) బలమును మరియు విజ్ఞానమును కోరువారు (మీఢ్వాన్) ఇతరులపై సుఖముల సేచన మొనర్చువారు (మేష్యః) జ్ఞానముచే తడువునట్టి వేదవాణిని వేదవాణుల (అణ్వాని) సూక్ష్మ విజ్ఞానతత్త్వములను (తిరః) ప్రాప్తించుకొని (పవమానః) స్వయమును పవిత్రపరచుకొనుచు (సః) ఆ (సోమః) జీవాత్మ (మనీషిభిః) మననశీలురు (ఋక్వభిః) వేదజ్ఞులగు (విప్రేభిః) విద్వాంసులద్వార (అనుమాద్యః) హర్షింపజేయదగినవాడుగుచు (మామృజే) శ్రేష్ఠమగు గుణకర్మలచే అలంకరించబడును.॥ ౨ ॥

దీనియందు శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులందరును వేదములను, తమ ఆత్మ శక్తులను తెలిసికొని సదాచారులగు విద్వాంసుల సాంగత్యముచే నిరంతరము తమ యున్నతిని స్థిరపరచుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

1690. A devotee of calm nature, desirous of knowledge and power, energetic like the high spirited horse, having attained the knowledge of the subtlest things, becomes rainer of happiness and perfectly pure. He becomes the joy of sages and of holy bards as trained by the wise and then purifies all. || 2 ||

౧౬౯౧. ఋషిః - కలిః ప్రాగాథః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౭౨ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ నృపత్యోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జీవాత్మ విషయ ఉచ్యతే.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౯౧. వయమేన మిదా హ్యోఽపీపేమేహ వజ్రిణమ్ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
తస్మా ఉ అద్య సవనే సుతం భరా నూనం భూషత శ్రుతే ॥౧॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- వయమ్ । ఏనమ్ । ఇదా । హ్యః । అపీపేమ । ఇహ । వజ్రిణమ్ । తస్మై ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ఉ । అద్య - అ - ద్య । సవనే । సుతమ్ । భర । ఆ । నూనమ్ । భూషత ।
౨
శ్రుతే ॥ ౧ ॥

పదార్థః-వయమ్ కర్మయోగినో జనాః **ఏనమ్** ఏతమ్ **వజ్రిణమ్** వాగ్వజ్రయుక్తం స్వాన్తరాత్మానమ్ **ఇదా** అస్మిన్కాలే **హ్యః** గతే చ కాలే **ఇహ** జీవనయజ్ఞే **అపీ పేమ** అవర్ధయామ. [ఓప్యాయీ వృద్ధౌ, ప్యాయః పీ ఆదేశః.] హే భ్రాతః! త్వమపి **తస్మై ఉ** తస్మై అన్తరాత్మనే ఖలు **అద్య** అస్మిన్ దినే **సవనే** కర్మయోగయజ్ఞే **సుతమ్** అభిషుతం వీరరసమ్ **భర** అర్పయ. హే సఖాయః! యూయం సర్వేఽపి **నూనమ్** నిశ్చయేన **శ్రుతే** శాస్త్రజ్ఞానే, స్వాన్తరాత్మానమ్ **ఆ భూషత** అలంకురుత. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- సర్వైర్జనైః స్వాన్తరాత్మానముద్బోధ్య వీరకర్మాణి కర్తవ్యాని వివిధవిద్యానాం జ్ఞానం చ సఞ్చేతవ్యమ్. ॥ ౧ ॥

౧౬౯౧. ఈ మొదటిఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౨౭౨వ మంత్రము. అచట పరమాత్మ మరియు రాజు విషయములో చేయబడినది. ఇప్పుడిచట జీవాత్మ విషయములో చెప్పబడుచున్నది.

పదార్థము :-(వయమ్) కర్మయోగులమగు మేము (ఏనమ్) ఈ (వజ్రిణమ్) వాణులరూప వజ్రముచే గూడిన మా అంతరాత్మలను (ఇదా) ఈ కాలములో మరియు (హ్యః) గడచిన కాలములో (ఇహ) ఈ జీవనయజ్ఞములో (అపీపేమ) వృద్ధిపరచుకొనినాము. ఓ సోదరా! నీవుకూడ (తస్మై ఉ) ఆ అంతరాత్మకొరకు (అద్య) నేడు (సవనే) కర్మయోగమువంటి యజ్ఞములో (సుతమ్) శుభ్రపరచిన వీరరసమును (భర) సమర్పించుము. ఓ మిత్రులారా! మీరందరును (నూనమ్) నిశ్చయముగనే (శ్రుతే) శాస్త్రజ్ఞానముతో మీ అంతరాత్మలను (ఆభూషత) అలంకారమొనర్చుకొనుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- మానవులందరును తమ అంతరాత్మలను ఉద్బోధనమొనర్చుకొని నీరత్వముతో కర్మలనొనర్చవలెను. మరియు వివిధ విద్యల జ్ఞానమును సంపాదించుకొనుట వారి విధి యని ఎరుగవలెను. ॥౧॥

1691. We have pleased God the Destroyer of all sin and misery by our true devotion in the past. O devotees bring the juice of devotion combined with knowledge to day in this famous Vedic sacrifice and adorn Him in the shrine of your hearts. || 1 ||

౧౬౯౨. ఋషిః - కలిః ప్రాగాథః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మానమాహ్వయతి.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౯౨. వృకశ్చిదస్య వారణ ఉరామథిరా వయునేషు

౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ
భూషతి । సేమం న స్తోమం జుజుషాణ ఆ

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
గహీన్ద్ర ప్రచిత్రయా ధియా ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- వృకః - చిత్ । అస్య । వారణః । ఉరామథిః - ఉరా - మథిః ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
ఆ । వయునేషు । భూషతి । సః । ఇమమ్ । నః । స్తోమమ్ । జుషాణః । ఆ ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
గహి । ఇన్ద్ర । ప్ర । చిత్రయా । ధియా ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **వారణః** రోగాదీనాం నివారకః **ఉరామథిః** విస్తీర్ణతమోనాశకః **వృకః చిత్** సూర్యః ఇవ **అస్య** ఇన్ద్రస్య జగదీశ్వరస్య తవ **వారణః** దుఃఖాదీనాం నివారకః ప్రతాపః **వయునేషు** తవ కర్మసు **ఆ భూషతి** భూషణభూతోఽస్తి. [ఆదిత్యోఽపి వృక ఉచ్యతే, యదా వృఙ్క్తే . నిరు... ౫ । ౨౧. ఊర్ణుతే ఆచ్ఛాదయతీతి ఉరా. యద్వా, ఓరతి సర్వత్ర వ్యాప్నోతీతి ఉరా, ఉర గతౌ భ్వాదిః. చిదిత్యుపమార్థకో నిరుక్తే వ్యాఖ్యాతః ౧ । ४, ౩ । ౧౬.] **సః** అసౌ త్వమ్ హే **ఇన్ద్ర** పరమాత్మన్! **నః** అస్మాకమ్ **ఇమమ్** ఏతమ్ **స్తోమమ్** స్తోత్రమ్ **జుజుషాణః** సేవమానః **చిత్రయా ధియా** అద్భుతయా ప్రజ్ఞయా క్రియయా వా సహ **ప్ర ఆ గహి** ప్రకర్షేణ అస్మాన్ ఆగచ్ఛ. [సంహితాయాం 'సేమం' ఇత్యత్ర 'సోఽచి లోపే చేత్ పాదపూరణమ్'. అ... ౬ । ౧ । ౧౩४ ఇత్యనేన 'సః' ఇత్యస్య సోర్లోపే సన్ధిః.] ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లిష్టోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యస్య జగదీశ్వరస్య ప్రతాపః సూర్య - ప్రకాశ ఇవ సర్వత్ర ప్రసరతి స సర్వైః శ్రద్ధయోపాసనీయః. ॥ ౨ ॥

౧౬౯౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను పిలుచుకొనబడుచున్నది.

పదార్థము :- (వారణః) రోగములు మున్నగువాని నివారకుడు (ఉరామథిః) వ్యాపకమైయున్న చీకటులను తొలగించునట్టి (వృకః చిత్) సూర్యునివంటి (అస్య) నీవు జగదీశ్వరుని (వారణః) దుఃఖములు మున్నగువానిని తొలగించునట్టి ప్రతాపము (వయునేషు) నీ కార్యములలో (ఆ భూషతి) భూషణరూపమునై యున్నది. (సః) అట్టి నీవు (ఇన్ద్ర) ఓ పరమాత్మా (నః) మా యొక్క (ఇమమ్) ఈ (స్తోమమ్) స్తోత్రములను (జుజుషాణః) సేవించుచు (చిత్రయా ధియా) అద్భుతమగు ప్రజ్ఞ, లేక క్రియలతో గూడ ((ప్ర ఆ గహి) ఉత్తమముగ మావద్దికి రమ్ము ॥ ౨ ॥

ఈ మంత్రములో శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఏ జగదీశ్వరుని ప్రతాపము సూర్యుని ప్రకాశమువలె సర్వత్ర వ్యాపకమగుచుండునో అట్టి ఆయనను ఎల్లరును భక్తిశ్రద్ధలతో ఉపాసన యొనర్చుచుండవలెను ॥ ౨ ॥

1692. O Soul and God! your great powers and knowledge are together in the heart.

Even a thief and a man of ferocious nature like the wolf, becomes honest and righteous, when he adorns himself with true knowledge. He becomes the remover of all obstacles and follows the path of God's decrees, taking God as the object of worship. So graciously accepting O God! this our praise, with the gift of wondrous wisdom come forth to us. [Be manifest in our hearts endowing us with wisdom]. || 2 ||

౧౬౯౩. ఋషిః – విశ్వామిత్రః । దేవతా – ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తత్రాదావాత్మనో మనసశ్చ విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩౨ఉ ౩ ౧ ౨
౧౬౯౩. ఇన్ద్రాగ్నీ రోచనా దివః పరి వాజేషు భూషథః ।
౧ ౨ ౩ ౨ ౩క౨ర
తద్వాం చేతి ప్ర వీర్యమ్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప.వి:– ఇన్ద్రాగ్నీ - ఇన్ద్ర - అగ్నీ - ఇతి । రోచనా । దివః । పరి । వాజేషు ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩క౨
భూషథః । తత్ । వామ్ । చేతి । ప్ర । వీర్యమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** ఆత్మమనసీ! యువామ్ **వాజేషు** దేవాసురసంగ్రామేషు **దివః** ప్రకాశకస్య పరమాత్మనః **రోచనా** రోచనామ్ దీప్తిమ్ **పరి భూషథః** పరిప్రాప్నుథః. భూ ప్రాప్తౌ, లేటిరూపమ్. రోచనా ఇత్యత్ర 'సుపాం సులుక్...' అ... ౭।౧।౩౯ ఇతి ద్వితీయైకవచనస్య లుక్.] **తత్** ప్రసిద్ధమ్ **వామ్** యువయోః **వీర్యమ్** బలమ్ **ప్ర చేతి** సర్వైః ప్రకృష్టతయా జ్ఞాయతే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-అభ్యన్తరే దేవాసురసంగ్రామే సర్వానాసురాన్ భావాన్ పరాజిత్య మనుష్యస్యాత్మా మనశ్చ పరమాత్మప్రాప్తిలక్ష్యం లబ్ధుమర్హతః. ॥ ౧ ॥

౧౬౯౩. ఈ మొదటి మంత్రములో ఆత్మ మరియు మనస్సు విషయముల వర్ణన గలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ ఆత్మా మరియు మనస్సులారా! (యువామ్) మీరిరువురు (వాజేషు) దేవాసురసంగ్రామములందు (దివః) ప్రకాశకుడగు పరమాత్మయొక్క (రోచనా) జ్యోతిని (పరిభూషథః) నలువైపులనుండి పొందుచుందురు గదా! (తత్) అట్టి ప్రసిద్ధులగు (వామ్) మీ యిరువురి (వీర్యమ్) బలము (ప్ర చేతి) అందరిద్వార ప్రశస్తరూపములో తెలిసికొనబడుచుండును.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-మానవుల ఆత్మ మరియు మనస్సులు ఆంతరిక దేవాసురసంగ్రామములందు సమస్త ఆసురీభావములను పరాజయమొనర్చి పరమాత్మయొక్క లక్ష్యమువరకు చేరుకొనుట కడుయోగ్యమైయున్నది.॥ ౧ ॥

1693. O soul and God! you are the illuminators of the light of knowledge. You appear glorious in knowledge and power. Your might is there peculiarly conspicuous. || 1 ||

౧౬౯౪. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

ద్వితీయా ఋగుత్తరార్చికే ౧౫౭౭ క్రమాఙ్కే జీవాత్మ పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్రాత్మ మనసోర్విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨
౧౬౯౪. ఇన్ద్రాగ్నీ అప సస్పర్యుప ప్ర యన్తి ధీతయః ।
౩ ౧౨ ౩ ౨ ౧౨
ఋతస్య పథ్యా౩ అను ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩
ప.వి:- ఇన్ద్రాగ్నీ - ఇన్ద్ర - అగ్నీఇతి । అపసః । పరి । ఉప । ప్ర । యన్తి ।
౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩క ౨ ౧౨ర
ధీతయః । ఋతస్య । పథ్యాః । అను ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** ఆత్మమనసీ! **ధీతయః** జ్ఞానాని **అపసః పరి** కర్మసు ఏవ **ఉప ప్రయన్తి** పరిసమాప్యన్తే. అతః యువామ్ **ఋతస్య** సత్యకర్మణః **పథ్యాః** మార్గాన్ **అను** అనుసరతమ్. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- కర్మహీనాని కేవలాని జ్ఞానాని న శోభన్తే. ॥ ౨ ॥

౧౬౯౪. ఈ రెండవ ఋచయొక్క వ్యాఖ్య ఉత్తరార్చికయందు ౧౩౭౭వ మంత్రమున జీవాత్మ మరియు పరమాత్మ విషయములో చేయబడినది. ఇపుడిచ్చట ఆత్మ మరియు మనస్సుల విషయములో చెప్పబడినది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ ఆత్మా, మనస్సులారా! (ధీతయః) జ్ఞానము మరియు (అపసః పరి) కర్మలయందే (ఉప ప్రయన్తి) పరిసమాప్తమగుచుండును. కావున మీరిరువురు (ఋతస్య) సత్యకర్మల (పథ్యాః) మార్గములను (అను) అనుసరించవలెను. ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- కర్మరహితమగు ఒక్క జ్ఞానము మాత్రమే శోభించజాలదు. ॥ ౨ ॥

1694. To God and soul, meditations go forward from the holy act along the path of Truth and the Eternal law. || 2 ||

౧౬౯౫. ఋషిః – విశ్వామిత్రః । దేవతా – ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తృతీయా ఋగుత్తరార్చికే ౧౩౭౮ క్రమాఙ్కే జీవాత్మ పరమాత్మనోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్రాత్మ మనసోర్విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౯౫. ఇన్ద్రాగ్నీ తవిషాణి వాం సధస్థాని ప్రయాంసి చ ।
౩ ౨౩ ౩ ౨ ౩ ౨
యువోర ప్తూర్యం హితమ్ ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౩౧౨ ౩౨ ౩
ప. వి:- ఇన్ద్రాగ్నీ – ఇన్ద్ర – అగ్నీఇతి । తవిషాణి । వామ్ । సధస్థాని – సధ – స్థాని ।
౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప్రయాంసి । చ । యువోః । అప్తూర్యమ్ – అప్ – తూర్యమ్ । హితమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** ఆత్మమనసీ! **వామ్** యువయోః **తవిషాణి** బలాని ప్రయాంసి చ ప్రయత్నాశ్చ **సధస్థాని** సహకృతాని భవన్తి. **యువోః** యువయోః **అప్తూర్యమ్** కర్మణి త్వరితత్వమ్ **హితమ్** హితకరం జాయతే. ॥ ౩ ॥

భావార్థః- మనుష్యస్యాత్మా మనశ్చ పరస్పరం మిలిత్వైవ జ్ఞానం సంచిత్య పురుషార్థం కృత్వా బలం కర్మసు సిద్ధిం చ ప్రాప్నుతః. ॥ ౩ ॥

౧౬౯౫. ఈ మూడవ ఋచ ఉత్తరార్చికయందు ౧౫౭౨వ మంత్రము. అచట జీవాత్మ, పరమాత్మల విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇచ్చట ఆత్మ మరియు మనస్సు విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ ఆత్మా మరియు మనస్సులారా! (వామ్) మీ ఇరువురి (తవిషాణి) శక్తి (ప్రయాంసి చ) మరియు ప్రయత్నము (సధస్థాని) కలిసిమెలిసి జరుగుచుండును (యునోః) మీ యిరువుర (అప్తూర్యమ్) కర్మలయొక్క శీఘ్రత్వగుణము (హితమ్) హితకరముగనుండును.॥ 3 ॥

భావార్థము :-మనుష్యుల ఆత్మ, మనస్సు, పరస్పరము కలిసియే జ్ఞానమును ఏకత్రితమొనర్చి పురుషార్థముచే బలము మరియు కర్మలలో సిద్ధిని ప్రాప్తించుకొనుచుండును.॥ 3 ॥

1695. We invoke the Lord alone in order to perform a sacrifice. We invoke him when a non-violent sacrifice is going on; We invoke the Lord while finishing the sacrifice or engaged in a battle against the wicked. We devotees invoke Him while distributing wealth or giving it in charity. || 3 ||

౧౬౯౬. ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బృహతీ । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౯౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర ప్రశ్నోత్తరశైల్యా ఉపాస్యోపాసక విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧౨౩ ౧ర ౨ర
౧౬౯౬. కఈం వేద సుతే సచా పిబన్తం కద్వయో దధే ।
౩ ౧ర ౨ర ౩౧ర ౨ర ౩౨ ౩౧౨
అయం యః పురో విభిన త్త్యోజసా మన్దానః శిప్ర్యన్ధసః ॥ ౧ ॥

ప.వి:- కః । ఈమ్ । వేద । సుతే । సచా । పిబన్తమ్ । కత్ । వయః । దధే । అయమ్ । యః । పురః । విభినత్తి - వి - భినత్తి - ఓజసా । మన్దానః । శిప్రీ - అన్ధసః ॥౧॥

పదార్థః- సుతే ఉపాసకస్య భక్తిరసేఽభిషుతే సతి **సచా** యుగపత్ **ఈమ్** ఏవం భక్తిరసమ్ ఆస్వాదయన్తమ్ ఇన్ద్రం పరమాత్మానమ్ **కః వేద** కో జానాతి? **కత్** కదా, అసౌ ఉపాసకస్యాన్తరాత్మని **వయః** ఆనన్దరసమ్ **దధే** నిదధాతి ఇత్యపి **కః వేద** కో జానాతీతి ప్రశ్నః? తదుత్తరమాహ. **అయం యః** య ఏష **శిప్రీ** సృప్రీ, విస్తీర్ణబలః ఉపాసకః **అన్ధసః** ఆనన్దరసాత్ **మన్దానః** ఉత్సాహం ప్రాప్నువన్

ఓజసా ఆత్మబలేన **పురః** ఆభ్యన్తరాణామసురాణాం దుర్గపంక్తీః **విభినత్తి** విదారయతి, స ఏవ జానాతీతి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-కథం పరమాత్మా భక్తస్య భక్తిరసే నిమగ్నో జాయతే కథం చోపాసకో భగవతో బ్రహ్మానన్దరసే ఇతి కృతాత్మసమర్పణో భగవద్ భక్త ఏవ జానాతి, నాన్యః కశ్చిదననుభూత భక్తి ప్రసాదో జనః. ॥ ౧ ॥

౧౬౯౬. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౨౯౭వ మంత్రము. అచట పరమాత్మ విషయముపై వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇచ్చట ప్రశ్నోత్తరములశైలిలో ఉపాస్య, ఉపాసకుల విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(సుతే) ఉపాసకుల భక్తిరసము అభిషుతమైనపిదప (సచా) ఏకమొత్తముగా (ఈమ్) ఈ భక్తిరసమును (పిబన్తమ్) త్రాగుచు ఇంద్రుపరమాత్మను (కః వేద) ఎవరు ఎరుగుదురు? (కత్) ఎపుడు ఆయన ఉపాసకుల అంతరాత్మలో (వయః) ఆనందరసమును (దధే) ఉంచివేయునది (కః వేద) ఎవరెరుగుదురు? [తరువాత దీని సమాధానము ఇటులనీయబడినది] (అయం యః) ఏ అట్టి (శిప్రీ) విస్తీర్ణబలముగల ఉపాసకులుగలరో వారు (అన్ధసః) ఆనందరసముతో (మన్దానః) ఉత్సాహమును పొందుచు (ఓజసా) ఆత్మబలముచే (పురః) ఆంతరిక శత్రువుల దుర్గములను (వి భినత్తి) ముక్కచెక్కలుగా చేసివేయుదురో వారు మాత్రమే ఎరుగుదురు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరు డెటుల భక్తుల భక్తిరసములో మునిగిపోవుచుండును? మరియు ఎట్టి ఉపాసకులు పరమేశ్వరుని బ్రహ్మానందరసములో మునిగిపోవుదురు? అను విషయములను ఆత్మ సమర్పకులగు భాగవద్భక్తులు మాత్రమే ఎరుగుదురు. ఇతరులెవ్వరును భక్తిప్రసాదముయొక్క అనుభూతిని పొందకుండిరో· వా రీ విషయమును ఎరుగజాలరు.॥ ౧ ॥

1696. We can not comprehend the Lord, Who is All-pervading and who being delighted by the Juice of true devotion, with His might beats the cities of ignorance to dust, enabling His devotees to atattain emancipation. Who can fully know the power that the Lord possesses? [God's Power is Infinite. One can comprehend it fully.] || 1 ||

(శిప్రీ) సృప్రీ సర్వత్ర గతిమాన్ - సర్వవ్యాపక ఇత్యర్థః సృపీ - గతౌ (అన్ధసః) ఆధ్యాత్మేన భక్తిరసేన (పురః) పూరయన్తి దుఃఖైరితి పురః - అవిద్యాః (వయః) ధనం సామర్థ్యరూపమ్ Both Rev. Stevenson and Griffith have wrongly translated the above verse. Rev. Stevenson translating the word "Shipri" as famed for his beautiful countenance and Griffith rendering it into English as "Fair Cheeked God". According to the Vedas God is Formless and All-pervading. "స పర్యగాచ్ఛుక్రమకాయమవ్రణమస్నావిరం శుద్ధమపాపవిద్ధమ్ (యం 4-8)" How can He be Fair-cheeked or famed for beautiful countenance? 'శిప్రీ' means All-Pervading as explained above.

౧౬౯౭.ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బృహతీ । స్వరః - మధ్యమః. అథ జగదీశ్వరం వర్ణయతి.

౩ ౨ ౩ ౧౭ ౨౮౩౧ ౨౩ ౨ ౩౧౨
౧౬౯౭. దానా మృగో న వారణః పురుత్రా చరథం దధే ।

౧ ౨౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
న కిష్ట్వా నియమదా సుతే గమో మహాఀశ్చరస్యోజసా ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౨
ప.విః- దానా । మృగః । న । వారణః । పురుత్రా । చరథమ్ । దధే । న । కిః ।

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨౮
త్వా । ని । యమత్ । ఆ । సుతే । గమః । మహాన్ । చరసి । ఓజసా ॥ ౨ ॥

పదార్థః- వారణః గజః **మృగః** పశుః **న** యథా **చరథమ్** గణ్డస్థలయోః సంచరణశీలమ్ **దానా** దానం మదజలమ్ **దధే** ధారయతి, తథా **వారణః** విపన్నివారకః **మృగః** సజ్జనానామన్వేష్టా ఇన్ద్రః జగదీశ్వరః **పురుత్రా** బహుమ్ [దేవమనుష్యపురుషపురుమర్త్యేభ్యో ద్వితీయాసప్తమ్యోర్బహులమ్. అ... ౫ । ౪ । ౫౬ ఇతి ద్వితీయార్థే త్రా ప్రత్యయః.] **చరథమ్** సంచరణశీలం **దానా** ఆనన్దస్య దానమ్ **దధే** ధారయతి. హే ఇన్ద్ర జగదీశ్వర! త్వమ్ **సుతే** అస్మాకం భక్తిరసే అభిషుతే సతి **ఆ గమః** ఆగచ్ఛ. **త్వా** ఆగచ్ఛన్తం త్వామ్ **న కిః** నకోఽపి **ని యమత్** నియచ్ఛతు, నివారయతు. **మహాన్** మహిమవాన్ త్వమ్ **ఓజసా** ప్రతాపేన సాకమ్ **చరసి** సర్వత్ర వ్యాప్నోషి. ॥ ౨ ॥

అత్రశ్లిష్టోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా గజో గణ్డస్థలయోర్మదజలం ప్రవాహయతి తథా పరమేశ్వర ఉపాసకాన్ ప్రత్యానన్దరసం స్రావయతి. ॥ ౨ ॥

౧౬౯౭. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుని వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(వారణః) ఏనుగు (మృగః) పశువులు (న) ఎటుల (చరథమ్) గండస్థలముల అనగా చెక్కిళ్లనుండి ప్రవహించునట్టి (దానా) మదజలమును (దధే) ధారణమొనర్చునో, అటులనే (వారణః) ఆపదలను నివారించు (మృగః) సజ్జనులను అన్వేషించు ఇంద్రపరమాత్మ (పురుత్రా) అత్యధికమగు (చరథమ్) సంచారమొనర్చునట్టి (దానా) ఆనందదానమును (దధే) ధారణమొనర్చును. ఓ ఇంద్ర పరమేశ్వరా! నీవు (సుతే) మాయొక్క భక్తిరసము పొంగి పొరలునప్పుడు (ఆ గామః) విచ్చేయుము. (త్వా) వచ్చునప్పుడు నిన్ను (న కిః) ఎవ్వరును (ని యమత్) ఆటంకపరచకుందురు (మహాన్) మహామహుడవగు నీవు (ఓజసా) ప్రతాపముచే (చరసి) సర్వత్ర వ్యాప్తమైయుందువు.॥౨॥

దీనియందు శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఏను గెటుల గండస్థలమునుండి మదజలము ప్రవాహిత మొనర్చుచుండునో, అటులనే పరమేశ్వరుడు ఉపాసకుల యెడ ఆనందరసమును ప్రవహింపజేయుచుండును.॥ ౨ ॥

1697. As a wild elephant rushes on this away and that way and drops a fragrant juice from its temples, so does a liberated soul move freely everywhere. No one O mighty liberated soul! can restrain thee, and when thou hast drunk the expressed juice of devotion mingled with knowledge, thou movest everywhere freely by thy might. || 2 ||

౧౬౯౮. ఋషిః – మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – బృహతీ । స్వరః – మధ్యమః. అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౨ ౩ ౧ర ౨ర ౩౧ర్క ౨ర ౩ ౧ ౨
౧౬౯౮. యః ఉగ్రః సన్ననిష్టృతః స్థిరో రణాయ సంస్కృతః ।
౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
యది స్తోతుర్మఘవా శృణవద్ధవం
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
నేన్ద్రోయోషత్యాగమత్ ॥ ౩ ॥

ప.వి:- యః । ఉగ్రః । సన్ । అనిష్టృతః – అ – నిష్టృతః । స్థిరః । రణాయ । సంస్కృతః – సమ్ – కృతః । యది । స్తోతుః । మఘవా । శృణవత్ । హవమ్ । న । ఇన్ద్రః । యోషతి । ఆ । గమత్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- యః ఇన్ద్రో జగదీశ్వరః **ఉగ్రః సన్** అధార్మికాణాం కృతే ప్రచణ్డః సన్ **అనిష్టృతః** తైః అనుపహింసితో భవతి. [స్తృతః ఇత్యత్ర స్తృణాతిర్వధకర్మా. నిఘం ...౨ । ౧౯. నిపూర్వో నిష్టృతః, న నిష్టృతః అనిష్టృతః.] అపి చ, **స్థిరః** అవిచలః సన్ **రణాయ** అసురైః సహ యుద్ధాయ **సంస్కృతః** సజ్జితో జాయతే, సః **మఘవా** ఐశ్వర్యవాన్ **ఇన్ద్రః** జగదీశ్వరః **యది** చేత్ **స్తోతుః** ఉపాసకస్య **హవమ్** ఆహ్వానమ్ **శృణవత్** శృణుయాత్, తర్హి **న యోషతి** పృథక్ న తిష్ఠేత్. [యు మిశ్రణా మిశ్రణయోః, లేటి సిబాగమే అడాగమే చ తిపిరూపమ్.] ప్రత్యుత **ఆ గమత్** తస్యాన్తఃకరణమ్ ఉపాగచ్ఛేత్. ॥ ౩ ॥

భావార్థః- ఉపాసకస్య హృదయాన్నిఃసృతమాహ్వానం జగదీశ్వరోఽవశ్యం శృణోతి, దస్యుభిః సహ యుద్ధే చ తస్మై బలం దత్త్వా తస్య సాహాయ్యం కరోతి. ॥ ౩ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మనో జీవాత్మన ఉపాస్యోపాసకసమ్బన్ధస్యాఽఽత్మమనసోశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౬౯౮. ఈ మంత్రమందును మరల పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము :-(యః) ఏ యింద్ర జగదీశ్వరుడు (ఉగ్రః సన్) అధర్మీయుల విషయములో ప్రచండుడై యుండియును (అనిష్టృతః) వారిచే అహింసకుడై యుండును. మరియు (స్థిరః) అవిచలుడై యుండియును (రణాయ) అసురులతో యుద్ధముకొరకు (సంస్కృతః) సిద్ధముగనుండును (మఘవా) ఐశ్వర్యవంతుడగు (ఇన్ద్రః) జగదీశ్వరుడు (యది) ఒకవేళ (స్తోతుః) ఉపాసకుల (హవమ్) ఆహ్వానమును (శృణవత్) వినినప్పుడు (న యోషతి) వారికి దూరముగనుండడు. కాని (ఆ గమత్) వారి అంతఃకరణములలోనికి చేరుచుండును.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఉపాసకుల హృదయములనుండి వెలువడిన పిలుపులను జగదీశ్వరుడు అవశ్యముగ వినును. మరియు దస్యులతో జరుగు యుద్ధములందు వారికి బలమునిచ్చి సహాయమొనర్చును.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ జీవాత్మ, ఉపాస్య ఉపాసకుల సంబంధము, ఆత్మ మరియు మనస్సు విషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

పదునెనిమిదవ అధ్యాయమునందలి మూడవ ఖండము ముగిసినది.

1698. When God Who is terrible for the wicked, the mighty one, never to be overcome, Immutable, always giving us knowledge (through the Vedas and the conscience) the Possessor of all wealth, listens to the invocation of the chanter. He never harms him, but manifests Himself in his pure heart. || 3 ||

★★★

౧౬౯౯. ఋషిః - నిధ్రువిః కాశ్యపః; దేవతా - పవమానః సోమః;

ఛన్దః-గాయత్రీ; స్వరః - షడ్జః. తత్రాదౌ కవికర్మ వర్ణ్యతే.

౧౬౯౯. పవమానా అసృక్షత సోమాః శుక్రాస ఇన్దవః ।
అభి విశ్వాని కావ్యా ॥ ౧ ॥

ప. పి:- పవమానాః । అసృక్షత । సోమాః । శుక్రాసః । ఇన్దవః । అభి । విశ్వాని । కావ్యా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **పవమానాః** స్వాత్మానమ్ ఇతరాంశ్చ పునానాః, **శుక్రాసః** తేజస్వినః, **ఇన్దవః** స్వకీయేన కావ్యరసేన సహృదయానాం క్లేదకాః **సోమాః** శాన్తాః విద్వాంసః కవిజనాః **విశ్వాని కావ్యా** వివిధాని భక్తిరసకావ్యాని **అసృక్షత** సృజన్తి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- భగవదుపాసకాః కవిజనా ఏవ భక్తిరసకావ్యాని స్రష్టుం ప్రభవన్తి. ॥ ౧ ॥

౧౬౯౯. ఈ మొదటి మంత్రములో కవికార్యముల వర్ణనకలదు.

పదార్థము :-(పవమానాః) స్వయమును మరియు ఇతరులను పవిత్రమొనర్చుచు (శుక్రాసః) తేజస్వి (ఇన్దవః) తన కావ్యరసముచే సహృదయులను తడుపుచుండునట్టి (సోమాః) శాంతి స్వరూపులు, విద్వాంసులునగు కవిజనులు మాత్రమే (విశ్వాని కావ్యా) భక్తిరసముగల కావ్యముల నన్నింటిని (అసృక్షత) చదివివేయుచుందురు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని ఉపాసకులగు కవిజనులు మాత్రమే భక్తిరసకావ్యములను చదివి వేయుటయందు సమర్థులైయుందురు.॥ ౧ ॥

1699. Devotees who are of peaceful and loving nature, brilliant, full of the wealth of devotion and discrimination and purifiers, prepare all noble poems or songs in praise of the Almighty. || 1 ||

౧౭౦౦. ఋషిః – నిధ్రువిః కాశ్యపః । దేవతా – పవమానః సోమః ।

ఛన్దః–గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ సూర్యకిరణానాముపకారవర్ణనముఖేన భగవదుపకారా వర్ణ్యన్తే.

౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
౧౭౦౦. పవమానా దివ స్పర్యన్తరిక్షాదసృక్షత ।
౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
పృథివ్యా అధి సానవి ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:– పవమానాః । దివః । పరి । అన్తరిక్షాత్ । అసృక్షత । పృథివ్యాః । అధి ।
౧ ౨ర
సానవి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- పరమాత్మనా సృష్టాః **పవమానాః** పవిత్రతాసమ్పాదకాః సూర్యరశ్మయః **దివః పరి** ద్యులోకాత్ **అన్తరిక్షాత్** మధ్యలోకాచ్చ **పృథివ్యాః** భూమేః **సానవి అధి** సాను ప్రదేశే **అసృక్షత** సూర్యతాపం మేఘజలం చ వర్షన్తి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యది సూర్యో న భవేత్ తర్హి భూమౌ ప్రకాశస్తాపోవృష్టిర్ఋత్వాదినిర్మాణం కిమపి న భవేత్, సర్వత్ర ఘోరం తమో వ్యాప్నుయాత్. ఏతాదృశో ఉద్భుతః సూర్యః పరమాత్మనైవ రచిత ఇతి తస్యైవ స మహిమా. ॥ ౨ ॥

౧౭౦౦. ఈ మంత్రములో సూర్యకిరణముల ఉపకారముల వర్ణనద్వారా పరమేశ్వరుని ఉపకారముల వ్యాఖ్యాన మొనర్చబడుచున్నది.

పదార్థము :- పరమాత్మచే రచింపబడిన (పవమానాః) పవిత్రమొనర్చునట్టి సూర్యరశ్మిలు (దివః పరి) ద్యులోకమునుండి మరియు (అన్తరిక్షాత్) అంతరిక్షమునుండి (పృథివ్యాః) భూమియొక్క (సానవి అధి) ఉన్నత ప్రదేశములపై (అసృక్షత) సూర్యతాపము మేఘజలమును వర్షింపజేయుచుండును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఒకవేళ సూర్యుడు లేకుండినచో భూమిపై ప్రకాశము, తాపము, వర్షములు, ఋతువులు మున్నగువాని నిర్మాణ మేమాత్రము జరుగకుండెడిది. సకల ప్రదేశములందును కారుచీకటులు వ్యాపకమైయుండెడివి. అట్టి అద్భుతమగు సూర్యుని పరమేశ్వరుడు మాత్రమే రచించినాడు. కావున ఆ మహిమ పరమేశ్వరునిదే యనవచ్చును.॥ ౨ ॥

1700. The wise devotees purifying all, rise above the earth, the middle regions and the heaven and get emancipation. [They move freely everywhere as emancipated souls]. || 2 ||

౧౭౦౧. ఋషిః - నిధ్రువిః కాశ్యపః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ బ్రహ్మానన్దరసాన్ వర్ణయతి.

౧౨ ౩౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨
౧౭౦౧. పవమానాస ఆశవః శుభ్రా అసృగ్రమిన్దవః ।

౨ ౩ ౨౩ ౨౩ ౧ ౨
ఘ్నన్తో విశ్వా అప ద్విషః ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర
ప.విః- పవమానాసః । ఆశవః । శుభ్రాః । అసృగ్రమ్ । ఇన్దవః । ఘ్నన్తః । విశ్వా ।
౧౨ర ౧ ౨ర
అప । ద్విషః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- పవమానాసః పవిత్రతాసమ్పాదకాః, **ఆశవః** త్వరితాః, **శుభ్రాః** నిర్మలాః **ఇన్దవః** క్లేదకాః బ్రహ్మానన్దరసాః **విశ్వాః** సర్వాః **ద్విషః** ద్వేషవృత్తీః **అపఘ్నన్తః** హింసన్తః **అసృగ్రమ్** అన్తరాత్మం సృజ్యన్తే.॥ ౩ ॥

భావార్థః- యదా పరమాత్మోపాసనయా బ్రహ్మానన్దరసాః స్తోతురాత్మని సమాగచ్ఛన్తి తదా సర్వా ద్వేషవృత్తయః స్వయమేవ సమాప్యన్తే విశ్వమైత్రీభావనా చ జాగర్తి. ॥ ౩ ॥

౧౭౦౧. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందరసముల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(పవమానాసః) పవిత్రపరచునట్టి (ఆశవః) వేగముగ నడుచుచున్న (శుభ్రాః) నిర్మలములో (ఇన్దవః) నిండుగ తడిపివేయునట్టి బ్రహ్మానందరసము (విశ్వాః) సకల (ద్విషః) ద్వేషవృత్తులను (అప ఘ్నన్తః) విశేషముగ నష్టమొనర్చివేయుచుండునట్టి (అసృగ్రమ్) అంతరాత్మయందు ప్రవహించుచున్నది.॥ 3 ॥

భావార్థము :-పరమాత్మ ఉపాసనచే బ్రహ్మానందరసము స్తోతల అంతరాత్మలకు చేరినప్పుడు సమస్త ద్వేషవృత్తులు స్వయముగనే సమాప్తమైపోగలవు. మరియు విశ్వమైత్రియొక్క భావన జాగృతి, అనగా మేల్కొనగలదు.॥ 3 ॥

1701. Devotees destroying all ideas of animosity and purifying all, possessing the wealth of wisdom are made the brilliant enjoyers of the bliss of God. || 3 ||

౧౭౦౨. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదౌ ఇన్ద్రాగ్నినామ్నా బ్రహ్మక్షత్రే ప్రశంసతి.

౧౭౦౨. తోశా వృత్రహణా హువే సజిత్వానా పరాజితా ।
ఇన్ద్రాగ్నీ వాజసాతమా ॥ ౧ ॥

ప. వి:– తోశా । వృత్రహణా - వృత్ర - హనా । హువే । సజిత్వానా - స - జిత్వానా । అపరాజితా - అ - పరాజితా । ఇన్ద్రాగ్నీ - ఇన్ద్ర - అగ్నీఇతి । వాజసాతమా - వాజ - సాతమా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **తోశా** తోశౌ తేజస్వినౌ వర్ధకౌ వా, **వృత్రహణా** పాపహన్తారౌ, **సజిత్వానా** సహ విజేతారౌ, **అపరాజితా** అపరాజితౌ, **వాజసాతమా** బలస్య అతిశయేన దాతారౌ **ఇన్ద్రాగ్నీ** బ్రహ్మక్షత్రే. [బ్రహ్మక్షత్రే వా ఇన్ద్రాగ్నీ. కౌ... బ్రా. ౧౨ ।౮.] అహమ్ **హువే** అహ్వయామి. [తోశా, వృత్రహణా, సజిత్వానా, అపరాజితా, వాజసాతమా సర్వత్ర 'సుపాం సులుక్'... అ... ౭ ।౧ ।౩౯ ఇతి ద్వితీయాద్వివచనస్య ఆకారాదేశః.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- సమష్టిరూపేణ రాష్ట్రే వ్యష్టిరూపేణ చ వ్యక్తౌ విద్యమానేన ప్రవృద్ధేన బ్రహ్మ బలేన క్షాత్రబలేన చ రాష్ట్రం మానవశ్చ బాహ్యానాన్తరాంశ్చ శత్రూన్ పరాజిత్య సదా విజయం లభతే. ॥ ౧ ॥

౧౭౦౨. ఈ మంత్రములో ఇన్ద్రాగ్నుల నామములచే బ్రహ్మ, క్షత్రముల వర్ణన యొనర్చ-బడుచున్నది.

పదార్థము :-(తోశా) తేజోవంతుడు, లేక వృద్ధిపరచువాడు (వృత్రహణా) పాపములను నష్టమొనర్చునట్టి (సజిత్వానా) తోడుగానుండి విజయలాభమును గలిగించునట్టి (అపరాజితా) ఎప్పుడును పరాజితుడుగానట్టి (వాజసాతమా) అత్యంత బలమునిచ్చు దాతలు (ఇన్ద్రాగ్నీ) బ్రహ్మ మరియు క్షత్రియులను నేను (హువే) పిలుచుకొనుచున్నాను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-చక్రవర్తిరూపములో రాష్ట్రమునందు మరియు వ్యష్టిరూపమున వ్యక్తియందు విద్యమానమై వృద్ధియగుచున్న బలము, క్షాత్రశక్తిద్వారా రాష్ట్రము మరియు ఆంతరిక శత్రువులను పరాజయమొనర్చి మనుష్యులు నిరంతరము విజయశీలురగుచుందురు.॥ ౧ ॥

1702. I invoke the soul and God, the beaters down of our internal foes and destroyers of sin and ignorance, joint victors (so to speak, because it is with the help of God that soul can overcome all evils) or all - victorious, invincible and bestowers of knowledge and power. || 1 ||

౧౭౦౩. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

ద్వితీయా ఋక్ ఉత్తరార్చికే ౧౫౭౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ జీవాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్ర బ్రహ్మక్షత్ర విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౦౩. ప్ర వామర్చన్త్యుక్థినో నీథా విదో జరితారః ।
౧ ౨౩ ౨౩ ౧ ౨
ఇన్ద్రాగ్నీ ఇష ఆ వృణే ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప.విః- ప్ర । వామ్ । అర్చన్తి । ఉక్థినః । నీథావిదః - నీథ - విదః । జరితారః ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩
ఇన్ద్రాగ్నీ - ఇన్ద్ర - అగ్నీ ఇతి । ఇషః । ఆ । వృణే ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** బ్రాహ్మణ క్షత్రియౌ! **ఉక్థినః** గుణప్రశంసకాః, **నీథావిదః** నీతివేత్తారః, **జరితారః** జ్ఞానవృద్ధాః జనాః **వామ్** యువామ్ **ప్ర అర్చన్తి** ప్రశంసన్తి. అహమ్ యువయోః **ఇషః** ఏష్టవ్యాన్ లాభాన్ **ఆవృణే** స్వీకరోమి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- **మనుష్యైరుత్కృష్టాన్ బ్రాహ్మణాన్ క్షత్రియాంశ్చ సంగృహ్య రాష్ట్రమున్నేతవ్యమ్.** ॥ ౨ ॥

౧౭౦౩. ఈ రెండవ ఋచ ఉత్తరార్చికలో ౧౫౭౭వ మంత్రము. దానికచ్చట జీవాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచట బ్రహ్మ, క్షత్రియ విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ బ్రాహ్మణ క్షత్రియులారా! (ఉక్థినః) గుణముల ప్రశంసకులు (నీథావిదః) నీతిజ్ఞులు (జరితారః) జ్ఞానవృద్ధులగువారు (వామ్) మీయొక్క (ప్ర అర్చన్తి) ప్రశంసనొనర్చెదరు. నేను మీతో (ఇషః) కావలసిన లాభవములను (ఆవృణే) గ్రహణమొనర్చెదను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు ఉత్కృష్టులగు బ్రాహ్మణులను మరియు క్షత్రియులను ఏకత్రితమొనర్చి రాష్ట్రమును ఉన్నతపరచవలెను.॥ ౨ ॥

1703. O God and soul, learned singers skilled in melody, with lauds, hymn you. I too choose you both in order to get knowledge. || 2 ||

౧౭౦౪. ఋషిః – విశ్వామిత్రః । దేవతా – ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తృతీయా ఋగ్ ఉత్తరార్చికే ౧౫౭౬ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ జీవాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్ర బ్రహ్మక్షత్ర విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨
౧౭౦౪. ఇన్ద్రాగ్నీ నవతిం పురో దాసపత్నీరధూనుతమ్ ।
౩౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨
సాక మేకే న కర్మణా ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
ప. విః– ఇన్ద్రాగ్నీ – ఇన్ద్ర – అగ్నీ ఇతి । నవతిమ్ । పురః । దాసపత్నీః – దా
౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర
స – పత్నీః । అధూనుతమ్ । సాకమ్ । ఏకేన । కర్మణా ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** బ్రాహ్మణక్షత్రియౌ! **ఏకేన** అద్వితీయేన **కర్మణా** పురుషార్థేన **సాకమ్** యుగపత్, యువామ్ **దాసపత్నీః** దాసాః ఉపక్షయితారః కామక్రోధాదయోఽధార్మికా దుష్టజనా వా పతయః స్వామినో యాసాం తాః **నవతిం పురః** నవతిసంఖ్యకా అపి శత్రునగరీః **అధూనుతమ్** కమ్పయతమ్. [ధూఞ్ కమ్పనే విధ్యర్థే లఙ్.] ॥ ౩ ॥

భావార్థః- బ్రాహ్మణైర్విద్యాయా బ్రహ్మవర్చసస్య చ ప్రసారం కృత్వా క్షత్రియైశ్చ శత్రుభ్యో రాష్ట్రరక్షాం విధాయ రాష్ట్రమున్నేతవ్యమ్. ॥ ౩ ॥

౧౭౦౪. ఈ మూడవ ఋచయొక్క వ్యాఖ్య ఉత్తరార్చికయందలి ౧౫౭౬వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల విషయములో చేయబడినది. ఇప్పుడిచట బ్రహ్మ, క్షత్రియ విషయములో చెప్పబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ బ్రాహ్మణులారా మరియు క్షత్రియులారా! (ఏకేన) అద్వితీయులగు (కర్మణా) పురుషార్థులచే (సాకమ్) కలిసి మీ రుభయులు (దాసపత్నీః) వినాశకములగు

నాశక్రోధములు మున్నగువానిని తో ధర్మరహితులగు దుష్టుల స్వామిత్వమైనవాని (నవతిం పురః) తొంబది శత్రునగరములను (అధూనుతమ్) కంపాయమాన మొనర్పుచేయుడు. ॥ 3 ॥

భావార్థము :-బ్రాహ్మణులు విద్య, బ్రహ్మవర్చస్సును ప్రచారమొనర్చుచు మరియు క్షత్రియులు శత్రువులనుండి రక్షించుచు రాష్ట్రమును ఉన్నతి పొందింపవలెను. ॥ 3 ॥

1704. (1) O soul and God! Ye shake together with one mighty deed (of Yoga Samadhi) the ninety forts surrounded by destructive forces. By 90 forts are probably meant 10 Pranas, 10 senses of perception and action, 6 Rasas and 4 internal senses (antah karanas) divided into Satva, rajas and tamas standing for light, passion and inertia.

(2) God and soul, shake by one mighty deed (of Yoga Samadhi) the attitude of mind dominated by lust, anger and pride etc. According to Shri Pandit Jaya Devaji Vidya Martanda ninety forts are like this. There are 10 organs taking into consideration their differences with respect to Satva, Rajas and Tamas make them 30, which become 90 with reference to three koshas (sheaths) Deeper research is still required to understand properly and exactly the import of the numeral 90 used in the text here. || 3 ||

౧౭౦౫. ఋషిః - భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదావగ్నినామ్నా పరమాత్మానం సమ్బోధయతి.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౦౫. ఉప త్వా రణ్వ సందృశం ప్రయ స్వన్తః సహస్కృత ।
౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
అగ్నే ససృజ్మహే గిరః ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- ఉప । త్వా । రణ్వసన్దృశమ్ - రణ్వ - సన్దృశమ్ । ప్రయస్వన్తః ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
సహస్కృత - సహః - కృత । అగ్నే । ససృజ్మహే । గిరః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సహస్కృత** సహసా ఆత్మబలేన హృదయే ప్రకటీకృత **అగ్నే** అగ్రనాయక జగదీశ్వర! **ప్రయస్వన్తః** ప్రయత్నవన్తః వయమ్ **రణ్వసన్దృశమ్** రమణీయదర్శనమ్ **త్వా** త్వాం ప్రతి **గిరః** స్తుతివాచః **ఉపససృజ్మహే** ఉపసృజామః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమాత్మస్తుత్యా సార్ధం మనుష్యైః ప్రయత్నోఽప్యనుష్ఠే యస్తదైవాభీష్టకామనాః పూర్యన్తే. ॥ ౧ ॥

౧౭౦౫. ఈ మంత్రములో అగ్నినామముచే పరమాత్మను సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(సహస్కృత) ఆత్మబలముద్వారా హృదయములో ప్రకాశపరచుకొనబడిన (అగ్నే) అగ్రనాయకుడవగు ఓ జగదీశ్వరా! (ప్రయస్వన్తః) ప్రయత్నశీలురమగు మేము (రణ్వసన్దృశమ్) రమణీయముగ దర్శించుకొనదగిన (త్వా) మీయెడ (గిరః) స్తుతివాణులను (ఉప ససృజ్మహే) ఉచ్చరించుచుందుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని స్తుతితోపాటు మనుష్యులు ప్రయత్నము కూడ చేయవలెను. అప్పుడే అభీష్ట కామ్యార్థములు పూర్ణమగుచుండును.॥ ౧॥

1705. O God realised by us in our hearts, we possessing the food of knowledge which satisfies us pour forth our songs to Thee Whose sight (realisation) is lovely. || 1 ||

౧౭౦౬.ఋషిః - భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ పునః పరమాత్మానమాహ.

౧౨ ౩ ౧ ౨౩ ౨ ౩ ౧౨౩ ౧౨ ౩ ౨
౧౭౦౬. ఉప చ్ఛాయామివ ఘృణే రగన్మ శర్మ తే వయమ్ ।

౨౩ ౧ ౨
అగ్నే హిరణ్య సంధృశః ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨
ప.వి:- ఉప । ఛాయామ్ । ఇవ । ఘృణేః । అగన్మ । శర్మ । తే । వయమ్ ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
అగ్నే । హిరణ్యసన్దృశః - హిరణ్య - సన్దృశః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** అగ్రనాయక జగదీశ్వర! **వయమ్** తవోపాసకాః **హిరణ్యసన్దృశః** సువర్ణసదృశ- రమణీయస్య **తే** తవ **శర్మ** శరణమ్ **ఉప అగన్మ** ఉపగతాః స్మః, **ఘృణేః** సూర్యతాపాత్ **ఛాయామివ** యథా ఛాయామ్ ఉపగచ్ఛన్తి తథా. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా సూర్యాతాపాత్ తప్తశిరస్కః స్విద్యద్గాత్రః ఘర్మాకులః కశ్చిద్ విశ్రామాయ వృక్షాది చ్ఛాయామాశ్రయతే తథైవాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికైస్త్రివిధైః కష్టైరాకులా జనా విశ్రాన్త్యై పరమాత్మశరణముపగచ్ఛన్తి చేత్తర్హి తే సర్వదుఃఖేభ్యో విముక్తాః సన్తో నితరామానన్దినో జాయన్తే.॥ ౨ ॥

౧౭౦౬. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(అగ్నే) అగ్రనాయకుడవు, సర్వాంతర్యామివగు ఓ పరమేశ్వరా! (వయమ్) మీ ఉపాసకులమగు మేము (హిరణ్యసన్దృశః) బంగారమువలె రమణీయమగునట్టి (తే) నీయొక్క (శర్మ) శరణమునకు (అగన్మ) చేరుకొనినాము. (ఘృణేః) సూర్యతాపమునుండి తొలగి (ఛాయాం ఇవ) నీడకు చేరుకొనునట్లు చేరుకొనినాము.॥ ౨ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-సూర్యుని తాపముచే మండిపోవుచున్న తలలతో, చెమటచే తడిసిపోయిన శరీరములతో, అతి వేడితో వ్యాకులురైన మనుష్యులు విశ్రాంతికొరకు వృక్షములు మున్నగువాని నీడకు చేరునటులనే ఆధ్యాత్మిక, ఆధిదైవిక మరియు ఆధిభౌతికమగు అనేక కష్టములనుండి విశ్రాంతిని పొందు ఉద్దేశ్యముతో ఒకవేళ పరమాత్మయొక్క శరణమునకు చేరుచుండునపుడు వారు సమస్త దుఃఖములనుండి విముక్తులై అత్యంత ఆనందమును పొందుదురు.॥ ౨ ॥

1706. To Thee for shelter do we come O Resplendent God! as a traveller seeks the shade. Thy vision (realisation) is beneficial and lovely. || 2 ||

౧౭౦౭. ఋషిః - భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ స పరమేశ్వరః కీదృశో యం వయం ఉపగచ్ఛేమేత్యాహ.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర
౧౭౦౭. య ఉగ్ర ఇవ శర్యహా తిగ్మశృఙ్గో న వంసగః ।
౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అగ్నే పురో రురోజిథ ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨
ప.వి:- యః । ఉగ్రః । ఇవ । శర్యహా - శర్య - హా । తిగ్మశృఙ్గః - తిగ్మ -
౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
శృఙ్గః । న । వంసగః । అగ్నే । పుర । రురోజిథ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** అగ్రనాయక తేజస్విన్ జగదీశ! **యః** యస్త్వమ్ **ఉగ్రః ఇవ** ప్రచణ్డః ధనుర్ధర ఇవ **శర్యహా** శర్యాణాం హన్తవ్యానాం కామక్రోధాదీనాం శత్రూణాం యోగవిఘ్నానాం వ్యాధిస్త్యానాదీనాం చ హన్తా, **తిగ్మశృంగః న** తీక్ష్ణకిరణః సూర్య ఇవ **వంసగః** వననీయగతిః సంసేవ్యశ్చ సన్ **పురః** శత్రునగరీః శత్రు దుర్గపంక్తీర్వా **రురోజిథ** భనక్షి. [రుజో భంగే, తుదాదిః, సామాన్య కాలే లిట్.] తస్య తే శర్మ శరణం వయమ్ అగన్మ ఇతి పూర్వమన్త్రాదాకృష్యతే. ॥ ౩ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరోపాసనయా ప్రాప్తబలో జనః సర్వానాన్తరాన్శత్రూన్ యోగ-విఘ్నాంశ్చ పరాజిత్య లక్ష్యం ప్రతి జాగరూకః సన్నభ్యుదయం నిఃశ్రేయసం చ లభతే. ॥ 3 ॥

౧౭౦౭. ఇపు డీ మంత్రములో మన మెవని శరణమునకు చేరితిమో, ఆ పరమాత్మ ఎట్లుండు నను విషయవర్ణన కలదు.

పదార్థము :- (అగ్నే) అగ్రనాయకుడవు, తేజస్వివిగు ఓ జగదీశ్వరా! (యః) ఏ నీవు (ఉగ్రః ఇవ) ప్రచండమగు ధనుర్ధారివలె (శర్యహా) వధించదగిన కామక్రోధములు మున్నగు శత్రువుల మరియు వ్యాధుల సమూహములు మున్నగు యోగవిఘ్నకారులగువాని వినాశపరచునట్టి (తిగ్మశృఙ్గః న) తీక్ష్ణ కిరణములుగల సూర్యునివలె (వంసగః) చక్కని నడకగల మరియు సేవించదగినవాడగుచు (పురః) శత్రునగరముల కోటలను (రురోజిథ) ముక్కచెక్కలుగ చేసివేయుదువు. అట్టి నీయొక్క శరణమునకు మేము చేరుచుందుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుని ఉపాసనాబలమును పొందిన మనుష్యులు సమస్త ఆంతరిక శత్రువులు, యోగముయొక్క విఘ్నములను పరాజయమొనర్చివేసి లక్ష్యముయెడ జాగ్రత్తపడుచు అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయసమును ప్రాప్తించుకొందురు.॥ 3 ॥

1707. Mighty as one who slays the shafts or like a bull with sharpened horn O Omniscient Supreme Leader! Thou breakest down the forts of the bodies by The shafts of knowledge and leadest us to emancipation. || 3 ||

౧౭౦౮. ఋషిః - భరద్వాజో బార్హస్పత్యః; దేవతా - అగ్నిః;

ఛన్దః - గాయత్రీ; స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదౌ జగదీశ్వరం ప్రార్థయతే.

3 ౧ ౨ 3౨ 3 ౨3 ౧ ౨3౧ ౨
౧౭౦౮. ఋతావానం వైశ్వానరమృతస్య జ్యోతిషస్పతిమ్ ।
౧౨ 3౧ ౨
అజస్రం ఘర్మమీమహే ॥ ౧ ॥

3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- ఋతావానమ్ । వైశ్వానరమ్ - వైశ్వ - నరమ్ । ఋతస్య । జ్యోతిషః ।
౧౨ర ౧౨ర 3 ౨ 3
పతిమ్ । అజస్రమ్ - అ - జస్రమ్ । ఘర్మమ్ । ఈమహే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **ఋతావానమ్** సత్యవన్తమ్. [అత్ర 'ఛన్దసీ వనిపౌ' అ... ౫ । ౨ । ౧౦౯ ఇతి వార్తికేన వనిప్ ప్రత్యయః. 'అన్యేషామపి దృశ్యతే' అ... ౬ । ౩ । ౧౩౭ ఇతి ఋతస్య దీర్ఘాన్తాదేశః.] **వైశ్వానరమ్** విశ్వేషాం నృణాం హితమ్, **ఋతస్య** జలస్య ధనస్య వా. [ఋతమిత్యుదకనామ ధననామ చ. నిఘం... ౧ । ౧౨, ౨ । ౧౦.] **జ్యోతిషః** ప్రకాశస్య చ **పతిమ్** స్వామినం పాతారం వా జగదీశ్వరం వయమ్ **అజస్రమ్** అక్షయమ్ **ఘర్మమ్** తేజః ప్రతాపం వా **ఈమహే** యాచామహే. [ఈమహే ఇతి యాఞ్చాకర్మసు పఠితమ్. నిఘం... ౩ । ౧౯.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- **యః స్వయః ప్రతాపీ తేజస్వీ సత్యవాంశ్చ భవతి స ఏవాన్యాంస్తథావిధాన్ కర్తుం శక్నోతి.** ॥ ౧ ॥

౧౭౦౮. ఈ మొదటి మంత్రములో జగదీశ్వరుని ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- (ఋతావానమ్) సత్యమయుడు (వైశ్వానరమ్) మానవులందరి హితకారి (ఋతస్య) జలము, లేక ధనముల మరియు (జ్యోతిషః) జ్యోతియొక్క (పతిమ్) స్వామి, లేక పాలకుడగు జగదీశ్వరునిచే మేము (అజస్రమ్) అక్షయమగు (ఘర్మమ్) తేజము, లేక ప్రతాపమును (ఈమహే) యాచించెదము. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఎవడు స్వయముగ ప్రతాపవంతుడు, తేజోవంతుడు మరియు సత్యవంతుడై యుండునో ఆతడే ఇతరులను తనవలె చేసికొనగలుగును. ॥ ౧ ॥

1708. We desire the presence of the Omniscient Friend of all, the Lord of the light of the Vedas, the Indestructible Brilliant God and pray to Him to give us eternal glow. || 1 ||

౧౭౦౯. ఋషిః - భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ జగదీశ్వరస్య కర్తృత్వమాహ.

౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨౩క ౨ర ౩ ౨
౧౭౦౯. య ఇదం ప్రతి పప్రథే యజ్ఞస్య స్వరుత్తిరన్ ।

౩ ౧ర ౨ర ౩౨
ఋతూనుత్సృజతే వశీ ॥ ౨ ॥

౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౧౨ ౩ ౨
ప.వి:- యః । ఇదమ్ । ప్రతిపప్రథే - ప్రతి - పప్రథే । యజ్ఞస్య । స్వః । ఉత్తిరన్ -

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ఉత్ - తిరన్ । ఋతూన్ - ఉత్ । సృజతే । వశీ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-యః అగ్నిర్జగదీశ్వరః **ఇదమ్** ఏతద్ బ్రహ్మాణ్డమ్ **ప్రతి పప్రథే** విస్తృణాతి, అపి చ **యజ్ఞస్య** ప్రకాశప్రదాతుః ఆదిత్యస్య. [స యః స యజ్ఞోఽసౌ స ఆదిత్యః. శ. ౧౪।౧।౬.] **స్వః** ప్రకాశమ్ **ఉత్తిరన్** వికిరన్ **వశీ** జగద్ వ్యవస్థాం కామయమానః **ఋతూన్** వసన్త గ్రీష్మ వర్షాదీన్ **ఉత్సృజతే** నిర్మిమీతే, తం జగదీశ్వరం వయమ్ 'అజస్రం ఘర్మమ్ ఈమహే' ఇతి పూర్వమన్త్రాదాకృష్యతే. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-అహో! కీదృశోఽయం మహిమా జగత్పతేర్యదసౌ సూర్య ముత్పాద్య సర్వం సౌరమణ్డలం తద్ద్వారేణ సమ్యక్ సఞ్చాలయతి. ॥ ౨ ॥

౧౭౦౯. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుని కర్తవ్యములను గూర్చి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(యః) ఏ పరమేశ్వరుడు (ఇదమ్) ఈ బ్రహ్మాండమును (ప్రతిపప్రథే) వ్యాప్తపరచునో (యజ్ఞస్య) ప్రకాశ ప్రదాతయగు సూర్యుని (స్వః) ప్రకాశమును (ఉత్తిరన్) వెదజల్లుచు (వశీ) జగత్తుయొక్క వ్యవస్థను కోరుకొనుచు (ఋతూన్) వసంత, గ్రీష్మ, వర్ష మున్నగు ఋతువులను (ఉత్సృజతే) రచించును. అట్టి జగదీశ్వరునిచే మేము (అజస్రం ఘర్మమ్ ఈమహే) అక్షయమగు ప్రతాపము, లేక తేజమును కోరుదుము. [ఇచ్చట 'అజస్రం, ఘర్మమ్, ఈమహే' అను పదములను వాక్యపూర్తికొరకు పూర్వమంత్రమునుండి తీసికొనబడినది.] ॥ ౨ ॥

భావార్థము :-అయ్యారే! జగత్పతియొక్క ఈ మహిమ ఎంత అద్భుతమైయున్నదో చూడుడు. ఆయన సూర్యుని ఉత్పన్నమొనర్చి ఆయనద్వార సౌరమండలమంతటిని చాల ఉత్తమముగ సంచాలనమొనర్పజేయుచున్నాడు.॥౨॥

1709. God Who furthering the light of Law and giving happiness as a result of noble deeds, has made this world, as Controller of the universe manifests these different seasons. || 2 ||

౧౭౧౦. ఋషిః - భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మనః సమ్రాట్త్వం వర్ణయతి.

3 2 3 2 3 1 2 3 1 2 3 2 3 1 2
౧౭౧౦. అగ్నిః ప్రియేషు ధామసు కామో భూతస్య భవ్యస్య ।
3 2ఉ 3 1 2
సమ్రాడేకో విరాజతి ॥ 3 ॥

3 ౨ 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧౨ ౧౨ర 3 ౨
ప.వి:- అగ్నిః । ప్రియేషు । ధామసు । కామః । భూతస్య । భవ్యస్య । సమ్రా
3 ౨ ౧ ౨ర 3
ట్ - సమ్ - రాట్ । ఏకః । వి । రాజతి ॥ 3 ॥

పదార్థః- భూతస్య ఉత్పన్నస్య **భవ్యస్య** భావిని కాలే ఉత్పత్స్యమానస్య చ **కామః** కామయితా, ఇచ్ఛాశక్త్యా పఞ్చభూతైః రచయితా **అగ్నిః** అగ్రణీర్జగదీశ్వరః **ప్రియేషు** ప్రీతిపాత్రేషు **ధామసు** లోకేషు **ఏకః** అద్వితీయః **సమ్రాట్** చక్రవర్తీ రాజాసన్ **వి రాజతి** విశేషేణ శోభతే. ॥ 3 ॥

భావార్థః- ఏకః పరమేశ్వర ఏవ సర్వేషాం భూతవర్తమానభవ్యపదార్థానాం శిల్పీ సర్వేషాం లోకానాం చక్రవర్తీ సమ్రాట్ చ సన్ బ్రహ్మాణ్డస్య సర్వాం వ్యవస్థాం సఞ్చాలయతి. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే భక్తికావ్యస్య సూర్యకిరణానాం బ్రహ్మక్షత్రయోర్జగదీశ్వరస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౭౧౦. ఇపుడు పరమాత్మను సామ్రాట్టురూపమున వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(భూతస్య) ఉత్పన్నమైపోయినదానిని మరియు (భవ్యస్య) భవిష్యత్తులో ఉత్పన్నము కానున్నదానిని (కామః) ఇచ్ఛాశక్తిద్వార పంచభూతములచే రచించువాడు (అగ్నిః) అగ్రనాయకుడగు పరమేశ్వరుడు (ప్రియేషు) ప్రియమైన (ధామసు) లోకములందు (ఏకః) ఏకైక అద్వితీయ (సమ్రాట్) చక్రవర్తిరాజైయుండియును (వి రాజతి) విశేషముగ శోభను పొందుచున్నాడు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుడొక్కడే సకల భూతభవిష్యద్వర్తమాన పదార్థముల శిల్పి మరియు సకలలోకముల చక్రవర్తి సామ్రాట్టుయై యుండియును బ్రహ్మాండముయొక్క వ్యవస్థలనన్నింటిని సంచాలన మొనర్చుచున్నాడు.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో భక్తికావ్యము, సూర్యకిరణములు, బ్రహ్మ, క్షత్రియుల మరియు జగదీశ్వరుని విషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండముతో పూర్వఖండమునకు సంగతిగలదు.

పదునెనిమిదవ అధ్యాయమునందలి నాల్గవ ఖండము సమాప్తము.

పదునెనిమిదవ అధ్యాయముకూడ సమాప్తమైనది.

ఎనిమిదవ ప్రపాఠకమునందలి రెండవ అర్ధము కూడ ముగిసినది.

1710. God Who is One and the First cause and Source of Love or desire of what is and what shall, be, shines forth as Supreme Lord in all the worlds which are dear to men. [God is loved by all good persons of the world and worshipped as Love. He is One and One only]. || 3 ||

అథైకోనవింశోఽధ్యాయః అష్టమే ప్రపాఠకే తృతీయోఽర్ధశ్చ.

పందొమ్మిదవ అధ్యాయము

ఎనిమిదవ ప్రపాఠకము యొక్క మూడవ అర్ధము

౧౭౧౧. ఋషిః - విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా- అగ్నిః । ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్రాదావగ్నినామ్నా జీవాత్మ విషయమాహ.

౧౭౧౧. అగ్నిః ప్రత్నేన జన్మనా శుమ్భానస్తన్వా౩ంస్వామ్ ।
కవిర్విప్రేణ వావృధే ॥ ౧ ॥

ప.వి:- అగ్నిః । ప్రత్నేన । జన్మనా । శుమ్భానః । తన్వమ్ । స్వామ్ । కవిః । విప్రేణ - వి - ప్రేణ । వావృధే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- కవిః మేధావీ క్రాన్తదర్శనో జీవాత్మా **ప్రత్నేన జన్మనా** పూర్వేణ జన్మనా, పూర్వజన్మ కృతకర్మసంస్కారవశాదిత్యర్థః **స్వామ్** స్వకీయామ్ ఇహజన్మప్రాప్తామ్ **తన్వమ్** తనూమ్ **శుమ్భానః** సుశోభయన్ **విప్రేణ** విశేషేణ ప్రాతి జ్ఞానేన పూరయతీతి విప్రః ఆచార్యః తేన **వావృధే** వృద్ధిం ప్రాప్నోతి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పూర్వజన్మ కృతకర్మఫలభోగార్థం నూతనకర్మకరణార్థం చ జీవో మానవం జన్మ ప్రాప్నోతి. మాతుర్గర్భాదుత్పన్నో మాతా పితృభ్యాం యథాయోగ్యం పాలితః శిక్షితశ్చ గురుకులం ప్రవిశ్యాచార్యాద్ గృహీతవిద్యః కర్తవ్యాకర్తవ్యే విజ్ఞాయ సత్కర్మాణి కృత్వాఽభ్యుదయం నిఃశ్రేయసం చాధిగన్తుం శక్నోతి. ॥ ౧ ॥

౧౭౧౧. ఈ మంత్రములో అగ్నిపేరుతో జీవాత్మ విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (కవిః) మేధావి, క్రాంతద్రష్టయగు జీవాత్మ (ప్రత్నేన జన్మనా) పూర్వజన్మమున చేసియున్న కర్మల సంస్కారముల వశమున (స్వామ్) తన ఈ జన్మమునందు ప్రాప్తించిన (తన్వమ్) శరీరమును (శుమ్భానః) శోభింపజేయుచు (విప్రేణ) విశేషమగు జ్ఞానముచే పూర్ణమొనర్చునట్టి ఆచార్యులద్వార (వావృధే) ఉన్నతిని పొందుచుండును. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పూర్వజన్మలో చేసినట్టి కర్మల ఫలమనుభవించుటకు మరియు క్రొత్తజన్మముకొరకు జీవుడు మానవజన్మమును పొందును. తల్లి గర్భమునుండి ఉత్పన్నమై తల్లిదండ్రులతో యథాయోగ్యముగ పెంచబడి మరియు శిక్షనుపొంది గురుకులమున ప్రవేశించి ఆచార్యులచే విద్యలను పొంది కర్తవ్యా కర్తవ్యముల తెలిసికొని సత్కార్మల నొనర్చినప్పు డది అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయస్సును పొందగలుగును.॥ ౧ ॥

1711. A wise leader adorning his own person with pure character as a result of his actions done in the previous birth, becoming a poet grows more and more spiritually by the Grace of the Omniscient God. || 1 ||

౧౭౧౨.ఋషిః – విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా – అగ్నిః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః. అథ పరమేశమాహ్వాయతి.

౩ ౧ర ౨ర౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨౩౧౨
౧౭౧౨. ఊ ర్జో న పాతమా హువే ఽగ్నిం పావకశోచిషమ్ ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
అస్మిన్ యజ్ఞే స్వధ్వరే ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౩౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨
ప. వి:– ఊర్జః । నపాతమ్ । ఆ । హువే । అగ్నిమ్ । పావకశోచిషమ్ –పావక–
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
శోచిషమ్ । అస్మిన్ । యజ్ఞే । స్వధ్వరే – సు – అధ్వరే ॥ ౨ ॥

పదార్థః-అహమ్ **అస్మిన్** ఏతస్మిన్ **స్వధ్వరే** శోభనః అధ్వరః అహింసావ్రతాచారః యస్మిన్ తాదృశే **యజ్ఞే** జీవనయజ్ఞే **ఊర్జః** ఆత్మబలస్య ప్రాణశక్తేశ్చ. [ఊర్జబలప్రాణనయోశ్చురాదిః.] **నపాతమ్** న పాతయితారమ్, ప్రత్యుతవర్ధకమ్ **పావకశోచిషమ్** శోధకదీప్తిమ్ **అగ్నిమ్** అగ్రనేతారం పరమేశ్వరమ్ **ఆహువే** ఆహ్వాయామి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-మానవాః పరమాత్మోపాసనయా సత్ప్రేరణాం గృహీత్వా స్వకీయం జీవనం పావయన్తామున్నయన్తాం చ. ॥ ౨ ॥

౧౭౧౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను పిలవబడినది.

పదార్థము :-(అస్మిన్) ఈ (స్వధ్వరే) శుభకరమగు అహింసా వ్రతాచారముగలవారు (యజ్ఞే) జీవనయజ్ఞములో (ఊర్జః) ఆత్మబలము మరియు ప్రాణశక్తిని (నపాతమ్) పతనముగానీయని, కాని ఇంకను వృద్ధిపరచునట్టి (పావకశోచిషమ్) శోధక జ్యోతిగల (అగ్నిమ్) అగ్రనాయకుడగు పరమేశ్వరుని (ఆహువే) పిలిచికొనుచుందును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-మనుష్యులు పరమేశ్వర ఉపాసనద్వార సత్ ప్రేరణను పొంది తమ జీవితములను పవిత్రము మరియు ఉన్నతి నొనర్చుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

1712. I call upon a wise leader who does not allow his spiritual power to be wasted and whose glow (of knowledge) is bright and pure, to be present in this non - violent and indestructible well ordered sacrifice. || 2 ||

౧౭౧౩.ఋషిః - విరూప ఆఙ్గిరసః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ పరమేశ్వరం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౧౩. స నో మిత్రమహస్త్వమగ్నే శుక్రేణ శోచిషా ।
౩౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨
దేవైరా సత్సి బర్హిషి ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప.వి:- సః । నః । మిత్రమహః - మిత్ర - మహః । త్వమ్ । అగ్నే । శుక్రేణ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
శోచిషా । దేవైః । ఆ । సత్సి । బర్హిషి ॥ ౩ ॥

పదార్థః-మిత్రమహః మిత్రం మిత్రభూతం మహః తేజో యస్య తాదృశ, హే **అగ్నే** అగ్రనాయక పరమేశ! **సః** అసౌ **నః** అస్మత్సఖా **త్వమ్** జగదీశ్వరః **శుక్రేణ** పవిత్రేణ **శోచిషా** జ్యోతిషా **దేవైః** దివ్యగుణైశ్చ సహ **బర్హిషి** అస్మాకం హృదయాన్తరిక్షే **ఆ సత్సి** ఆసీద. ॥ ౩ ॥

భావార్థః-పరమాత్మోపాసనయా జనా దివ్యం పవిత్రం ప్రకాశం దివ్యగుణాంశ్చ ప్రాప్తుం శక్నువన్తి.॥ ౩ ॥

౧౭౧౩. ఇపుడు పరమేశ్వరునితో ప్రార్థించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(మిత్రమహః) ఎవనితేజము మనకు మిత్రుడుగనుండునో, అట్టి (అగ్నే) అగ్రనాయకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (సః) అట్టి (నః) మాయొక్క మిత్రమా (త్వమ్) జగదీశ్వరుడవగు నీవు (శుక్రేణ) పవిత్రమగు (శోచిషా) జ్యోతితోగూడ మరియు (దేవైః) దివ్యగుణములతో గూడ (బర్హిషి) మా హృదయాంతరిక్షమునందు (ఆ సత్సి) వచ్చికూర్చుండుము.॥ ౩ ॥

భావార్థము :-పరమాత్మ ఉపాసనచే మనుష్యులు ప్రకాశమును మరియు దివ్యగుణములను ప్రాప్తించుకొనగలుగుదురు.॥ ౩ ॥

1713. So O wise leader, worthy of all honour from thy friends, with thy radiant splendour seat thyself along with other enlightened truthful persons in this sacred grass or a seat made of the grass. || 3 ||

౧౭౧౪. ఋషిః - అవత్సారః । దేవతా - పవమానః సోమః । ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్రాదౌ స్తుతిపూర్వకం పరమేశః ప్రార్థ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౧౪. ఉత్తే శుష్మాసో అస్థూ రక్షో భిన్దన్తో అద్రివః ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
నుదస్వ యాః పరిస్పృధః ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩౧౨ ౩
ప. విః- ఉత్ - తే । శుష్మాసః । అస్థుః । రక్షః । భిన్దన్తః । అద్రివః - అ - ద్రివః ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
నుదస్వ । యాః । పరిస్పృధః - పరి - స్పృధః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **అద్రివః** న కేనాపి దీర్యతే వినాశ్యతే యః తాదృశ పవమాన సోమ పవిత్రతాదాయక సద్గుణకర్మ ప్రేరక జగదీశ! **తే** తవ **శుష్మాసః** బలాని **రక్షః** కామక్రోధాదికం షడ్రిపువర్గం వ్యాధిస్త్యానసంశయాదికం విఘ్నసమూహం వా **భిన్దన్తః** విదారయన్తః **అస్థుః** దృఢం తిష్ఠన్తి. **యాః పరిస్పృధః** యాః స్పర్ధాశీలాః ఆభ్యన్తర్యో బాహ్యో వా. శత్రుసేనాః సన్తి తాః, త్వమ్ **నుదస్వ** విబాధస్వ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరారాధనేన మనుష్యః సర్వానాన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ రిపూన్ విజేతుమపారం బలం సాహసముద్బోధనం చ ప్రాప్నోతి. ॥ ౧ ॥

౧౭౧౪. ఈ మంత్రములో స్తుతిపూర్వకముగ పరమేశ్వరుని ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(అద్రివః) ఎవ్వరిచేతను హతమొనర్చబడజాలనట్టి పవమానసోముడవు అనగా పవిత్రదాయకుడవు, సద్గుణముల, సత్కర్మలప్రేరకుడవు నగు ఓ జగదీశ్వరా! (తే) నీయొక్క (శుష్మాసః) బలము (రక్షః) కామక్రోధములు మున్నగు అరిషడ్వర్గమును మరియు వ్యాధిసమూహములను, సంశయములు మున్నగు యోగమార్గములందలి విఘ్నములను (భిన్దన్తః) తొలగించుకొనుచు (అస్థుః) దృఢత్వముగ స్థిరముగనుందువు (యాః పరిస్పృధః) స్పర్ధలనుగల్గించు ఏ ఆంతరిక, లేక బాహ్య శత్రుసైన్యములు గలవో, వానిని నీవు (నుదస్వ) బయటికి తరిమివేయుము. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని ఆరాధనచే మనుష్యు లెల్లరును ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులను జయించుటకొరకు అపారమగు బలము, సాహసము మరియు ఉద్బోధనను ప్రాప్తించుకొనవలసియుండును. ॥౧॥

1714. (1) O hero of inviolable nature! Thy powers rending the wicked, have raised themselves; drive off the foes who compass us.

(2) O God, worthy of reverence, Thy powers reign supreme, eliminating obstacles. Thou humiliatest the wicked who entertain rivalry unto Thee. || 1 ||

౧౭౧౫. ఋషిః - అవత్సారః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ పరమాత్మానం స్తౌతి.

౩ ౧ ౨౩౧ర ౨ర ౩౧ర ౨ర ౩ ౨
౧౭౧౫. అయా నిజఘ్నిరోజసా రథసఙ్గే ధనే హితే ।
౨౩ ౧౨ ౩ ౨
స్తవా అబిభ్యుషా హృదా ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩
ప.వి:- అయా । నిజఘ్నిః - ని - జఘ్నిః । ఓజసా । రథసఙ్గే - రథ - సఙ్గే ।
౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩౨ర ౩ ౨
ధనే । హితే । స్తవై । అబిభ్యుషా - అ - బిభ్యుషా । హృదా ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే పవమాన సోమ! హే పవిత్రతాదాయక సర్వాన్తర్యామిన్ జగదీశ! త్వమ్ **అయా** అనేన **ఓజసా** బలేన **నిజఘ్నిః** కామక్రోధాదీనాం రిపూణాం హన్తా అసి. [నిపూర్వాద్ హన్తేః 'ఆదృగమహనజనః కికినౌలిట్ చ' అ... ౩ । ౨ । ౧౭౧ ఇత్యనేన కిః ప్రత్యయః, తస్య చ లిడ్వత్త్వాద్ ద్విత్వాదిః.] **రథసఙ్గే** మానవదేహరూపస్య రథస్య ప్రాప్తౌ సత్యామ్ **ధనే హితే** దివ్యైశ్వర్యస్య లాభాయ, అహమ్ **అబిభ్యుషా** నిర్భయేన **హృదా** హృదయేన, త్వామ్ **స్తవై** స్తౌమి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-హార్దిక్యా శ్రద్ధయా స్తుతో జగదీశ్వరః స్తోత్రే సర్వానాభ్యన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ రిపూన్ వినాశయితుం బలం ప్రదాయ తముపకురుతే. ॥ ౨ ॥

౧౭౧౫. ఈ మంత్రమునందును పరమాత్మస్తుతియే యొనర్చబడినది.

పదార్థము :- ఓ పవమాన సోమా! పవిత్రదాయకుడవు, సర్వాంతర్యామివగు ఓ జగదీశ్వరా! నీవు (అయా) ఈ (ఓజసా) బలముచే (నిజఘ్నిః) కామక్రోధాది శత్రువులను విశేషముగ నష్టమొనర్చివేయువాడవు (రథసఙ్గే) మానవ శరీరరూపరథము ప్రాప్తించిన తరువాత (ధనే హితే) దివ్య ఐశ్వర్యములను పొందుటకొరకు నేను (అబిభ్యుషా) నిర్భయమగు (హృదా) హృదయముచే (స్తవై) నీయొక్క స్తుతియొనర్చెదను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- హార్దిక శ్రద్ధతో స్తుతించబడిన జగదీశ్వరుడు స్తోతలయొక్క ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులను నాశమొనర్చుటకొరకు బలమును ప్రదానమొనర్చి వారికి ఉపకారమొనర్చుచుండును.॥ ౨ ॥

1715. O God! Thou by Thy might art the Destroyer of foes (internal) so that I praise Thee with a fearless loving heart, for the acquirement of beneficial wealth of wisdom along with the band of noble devotees. || 2 ||

౧౭౧౬. ఋషిః – అవత్సారః । దేవతా – పవమానః సోమః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః. అథ స్వకీయమన్తరాత్మానముద్బోధయతి.

౧౭౧౬. అస్య వ్రతాని నాధృషే పవమానస్య దూఢ్యా ।
రుజ యస్త్వా పృతన్యతి ॥ 3 ॥

ప.వి:- అస్య । వ్రతాని । న । ఆధృషే – ఆ – ధృషే । పవమానస్య । దూఢ్యా ।
రుజ । యః । త్వా । పృతన్యతి ॥ 3 ॥

పదార్థః-అస్య ఏతస్య **పవమానస్య** పురుషార్థినో జీవస్య. [పవతే గతికర్మా. నిఘం ...౨। ౧౪.] **వ్రతాని** సంకల్పాః కర్మాణి వా **దూఢ్యా** దుర్ధియా శత్రుణా **ఆధృషే న** ఆధర్షణాయ న భవన్తి. హే మదీయ అన్తరాత్మన్! **యః** యోఽపి ఆన్తరో బాహ్యో వా రిపుః **త్వా** త్వామ్ **పృతన్యతి** సేనయా అభియాతి, తమ్ **రుజ** భఙ్గ్ధి. ॥ 3 ॥

భావార్థః-మనుష్యస్యాన్తరాత్మా ప్రబోధనముద్బోధనం చ ప్రాప్య స్వశక్త్యా సర్వాన్ ఆన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ రిపూన్ పరాభూయ దేవాసురసంగ్రామే విజేతుమర్హతి. ॥ 3 ॥

౧౭౧౬. ఇపుడు తన అంతరాత్మను ఉద్బోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అస్య) ఈ (పవమానస్య) నడకగల పురుషార్థియగు జీవుని (వ్రతాని) వ్రతము, లేక కర్మలను (దూఢ్యా) దుర్బుద్ధిగల శత్రువులచే (ఆధృషే న) అణచివేయబడదు. ఓ నా అంతరాత్మా! (యః) ఏ ఆంతరిక లేక బాహ్యశత్రువైనను (త్వా) నీపై (పృతన్యతి) దాడి సలిపినవారిని (రుజ) నష్టభ్రష్టమొనర్చివేయుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :-మనుష్యులు ప్రబోధము మరియు ఉద్బోధనలను పొంది తమ శక్తిచే సకల ఆంతరిక మరియు బయటి శతువులెల్లరను పరాజయమొనర్చి దేవాసురసంగ్రామములందు విజయవంతులగుట వారి అంతరాత్మల కర్తవ్యమైయుండును.॥ 3 ॥

1716. None, no evil-minded, may assail the holy laws of this God, the Purifier Do Thou break to pieces those that fight against Thee i.e. transgress Thy laws and commit sins. || 3 ||

౧౭౧౭. ఋషిః - అవత్సారః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథోపాసకాః కిం కుర్వన్తీత్యాహ.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౧౭. తం హిన్వన్తి మదచ్యుతం హరిం నదీషు వాజినమ్ ।

౨౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ఇన్దుమిన్ద్రాయ మత్సరమ్ ॥ ౪ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩౧ ౨
ప.వి:- తమ్ । హిన్వన్తి । మదచ్యుతమ్ - మద -చ్యుతమ్ । హరిమ్ । నదీషు ।
౩౧ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
వాజినమ్ । ఇన్దుమ్ - ఇన్ద్రాయ । మత్సరమ్ ॥ ౪ ॥

పదార్థః- ప్రాప్తప్రబోధా జాగరూకా ఉపాసకా జనాః **మదచ్యుతమ్** ఉత్సాహప్రావిణమ్, **హరిమ్** పాపహర్తారమ్, **వాజినమ్** బలవన్తమ్, **మత్సరమ్** తృప్తిప్రదమ్, **తమ్** అద్భుతమ్ **ఇన్దుమ్** బ్రహ్మానన్దరసమ్ **నదీషు** ధారాసు **ఇన్ద్రాయ** జీవాత్మనే **హిన్వన్తి** ప్రేరయన్తి. ॥ ౪ ॥

భావార్థః- యే జనాః పరమాత్మోపాసనయా బ్రహ్మానన్దధారాభిః స్వాత్మానం తర్పయన్తి తే ధన్యా జాయన్తే. ॥ ౪ ॥

౧౭౧౭. ఈ మంత్రములో ఉపాసకు లేమిచేయుదు రను విషయము కలదు.

పదార్థము :- ప్రబోధమును పొంది జాగృతిని పొందిన ఉపాసకులు (మదచ్యుతమ్) ఉత్సాహమును వర్షింపజేయు (హరిమ్) పాపములను హరించు (వాజినమ్) శక్తివంతులు (మత్సరమ్) తృప్తిప్రదమునగు (తమ్) అట్టి అద్భుత (ఇందుమ్) బ్రహ్మానందరసమును (నదీషు) ధారలరూపములో (ఇన్ద్రాయ) జీవాత్మకొరకు (హిన్వన్తి) ప్రేరణనొనర్చెదరు.॥ ౪ ॥

భావార్థము :- పరమాత్మ ఉపాసనచే బ్రహ్మానంద ధారలద్వారా తమ ఆత్మలను తృప్తియొనర్చుకొనువారు ధన్యులగుదురని ఎరుగవలెను.॥ ౪ ॥

1717. The wise devotees attain God Who is Joy - distilling, might-conferring among the subjects, Destroyer of sin and misery and Bringer of delight for the soul. || 4 ||

౧౭౧౮. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - బృహతీ । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౪౬ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ నృపత్యోరాహ్వానవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జీవాత్మా సముద్బోధ్యతే.

౧౭౧౮. ఆ మన్ద్రైరిన్ద్ర హరిభిర్యాహి మయూరరో
మభిః । మా త్వా కేచిన్ని యేమ మురిన్న
పాశినోఽతి ధన్వేవ తాꣳ ఇహి ॥ ౧ ॥

ప.విః- ఆ । మన్ద్రైః । ఇన్ద్ర । హరిభిః । యాహి । మయూరరోమభిః - మయూర-రోమభిః । మా । త్వా । కే । చిత్ । ని । యేమః । ఇత్ । న । పాశినః । అతి । ధన్వ । ఇవ । తాన్ । ఇహి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** మదీయ అన్తరాత్మన్! త్వమ్ **మన్ద్రైః** తృప్తిప్రదైః **మయూరరోమభిః** మయూరస్య బర్హిణః రోమాణీవ రోమాణి విషయగ్రహణ సామర్థ్యాని యేషాం తైః. [రుఙ్ గతిరేషణయోః, భ్వాదిః, తతో మనిన్ ప్రత్యయః. రవన్తే విషయాన్ ప్రతి గచ్ఛన్తీతి రోమాణి విషయగ్రహణసామర్థ్యాని.] **హరిభిః** మనోబుద్ధిజ్ఞానేన్ద్రియకర్మేన్ద్రియైః సహ **ఆయాహి** జ్ఞాన క్షేత్రం కర్మక్షేత్రం చ ఆగచ్ఛ. ఆగన్తుమనసం **త్వా** త్వామ్ **కేచిత్** కేఽపి బాధకాః శత్రవో విఘ్నా వా **మా నియేముః** నైవ ఉపరున్ధన్తు, **పాశినః** పాశపాణయో వ్యాధాదయః **ఇత్ న** గన్తారం ఖగాదికం యథా నియచ్ఛన్తి. త్వమ్ **ధన్వా ఇవ** ధనుర్ధర ఇవ **తాన్** బాధకాన్ **అతి ఇహి** అతి క్రామస్వ. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- మనుష్యాణామిదం యోగ్యం యత్తే స్వాన్తరాత్మానముద్బోధ్య బాధకాన్ శత్రూన్ ప్రత్యూహాన్ వా పరాజిత్య స్వోన్నతిం కుర్యుః. ॥ ౧ ॥

౧౭౧౮. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౨౪౬వ మంత్రము. దానికచ్చట పరమాత్మ మరియు రాజు నాహ్వానించువర్ణన యుండెను. ఇప్పుడిచట జీవాత్మ నుద్బోధించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ నా అంతరాత్మా! నీవు (మన్ద్రైః) తృప్తినిచ్చునట్టి (మయూరరోమభిః) నెమలి ఈకలవలె ఆకర్షకమగు వేని రోమములు, అనగా విషయగ్రాహక సామర్థ్యముగలదో, అట్టి (హరిభిః) మనస్సు, బుద్ధి, జ్ఞానేంద్రియములు మరియు కర్మేంద్రియములతోగూడ (ఆయాహి) విచ్చేయుము. అనగా జ్ఞానక్షేత్రము మరియు కర్మక్షేత్రములందు చేరుము. అట్లుచేయు ఇచ్చుగల (త్వా) నిన్ను (కేచిత్) ఎట్టి బాధక శత్రువులుగాని, విఘ్నములుగాని (మా నియేముః) ఆటంకపరచజాలవు. (పాశినః) వలత్రాళ్లను, అనగా ఉచ్చులను చేతధరించిన కిరాతకులు మున్నగువారు (ఇత్ న) ఎగిరిపోవుచుండు పక్షులు మున్నగువానిని వలలందుచిక్కించుకొందురో, నీవు (ధన్వా ఇవ) ధనుర్ధారివలె (తాన్) అట్టి బాధకులను (అతి ఇహి) లంఘించివెళ్లుము.॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-మనుష్యులు తమ అంతరాత్మలను ఉద్బోధన మొనర్చుకొని బాధకులగు శత్రువులను లేక విఘ్నములను పరాజయమొనర్చి తమ యున్నతిని సాధించుకొనుట యోగ్యముగనుండును.॥ ౧ ॥

1718. Like the cooing of peacocks, may the joyous prayers manifest Thy beautiful powers in our hearts. None can entrap Thee as Thou cuttest their net-works like armed persons. || 1 ||

౧౭౧౯. ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - బృహతీ । స్వరః - మధ్యమః.

అథ జీవాత్మనః కర్తవ్యమాహ.

3 ౧ ౨ 3 ౨ 3౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨
౧౭౧౯. వృత్రఖాదో వలం రుజః పురాం దర్మో అపామజః ।

౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ర ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౨
స్థాతా రథస్య హర్యోరభిస్వర ఇన్ద్రో దృఢా చిదారుజః ॥ ౨ ॥

3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨
ప. వి:-వృత్రఖాదః - వృత్ర - ఖాదః । వలంరుజః । వలమ్ - రుజః । పురా

3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౨ 3
మ్ । దర్మః । అపామ్ । అజః । స్థాతా । రథస్య । హర్యోః । అభిస్వరే - అభి -

౨ ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨
స్వరే । ఇన్ద్రః । దృఢా । చిత్ । ఆరుజః - ఆ - రుజః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ఇన్ద్రః** మనుష్యస్యాత్మా **వృత్రఖాదః** పాపభక్షకః, **వలంరుజః** ధర్మాచ్ఛాదకస్య కామక్రోధాదేః భఙ్క్తా, **పురాం దర్మః** శత్రునగరీణాం విదారకః, **అపామ్ అజః** కర్మణాం గతిప్రదాతా, **హర్యోః** జ్ఞానేన్ద్రియకర్మేన్ద్రియరూపయోః అశ్వయోః **రథస్య** దేహరథస్య **స్థాతా** అధిష్ఠాతా, **అభిస్వరే** దేవాసురసంగ్రామే చ **దృళ్హా చిత్** దృఢాన్యపి విఘ్నాదీని **ఆరుజః** ఆమర్దయితా భవేత్. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-మనుష్యాః స్వాత్మశక్తిం విభావ్య తాం ప్రయుజ్య సర్వాబాధా ఉద్ధాయాభ్యుదయ నిఃశ్రేయసరూపం లక్ష్యం ప్రాప్నువన్తు. ॥ ౨ ॥

౧౭౧౯. ఇపుడు జీవాత్మయొక్క కర్తవ్యమును వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రః) మనుష్యుల ఆత్మ (వృత్రఖాదః) పాపములను భక్షించు (వలంరుజః) ధర్మముపై అడ్డుతెరను వేయునట్టి కామక్రోధములు మున్నగువానిని ముక్కచెక్కలుగ నొనర్చునట్టి (పురాం దర్మః) శత్రువుల నగరములను కూల్చివేయునట్టి (అపాం అజః) కర్మలకు చలనమును గలిగించునట్టి (హర్యోః) జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియరూప అశ్వముల (రథస్య) శరీరరూప రథముయొక్క (స్థాతా) అధిష్ఠాత (అభిస్వరే) దేవాసుర సంగ్రామములో (దృళ్హా చిత్) అతికఠినమగు విఘ్నములు మున్నగువానిని (ఆ రుజః) ముక్కముక్కలు నొనర్చునదిగ నుండవలెను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు తమ ఆత్మశక్తిని తెలిసికొని దానిని ప్రయోగించి సమస్త బాధలను నిర్మూలనమొనర్చి అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయసరూప లక్ష్యమునకు చేరుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

1719. God is the Devourer of sin, overthrower of ignorance, Destroyer of cities of bodies (at the time of granting emancipation) Shedder down of water and Prompter of actions, Lord of the world, Impeller of the senses of perception and action (by giving the soul power) and Shatterer even of things that stand most firm. || 2 ||

౧౭౨౦.ఋషిః - విశ్వామిత్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - బృహతీ । స్వరః - మధ్యమః.

అథోపమాముఖేన పరమాత్మనః కర్మ జీవాత్మన ఉపలబ్ధిం చ వర్ణయతి.

3 ౧ ౨3౧ ౨3 ౧౨ 3
౧౭౨౦. గమ్భీరాꣳ ఉదధీంరివ క్రతుం పుష్యసి
౧ ౨ ౧ ౨ 3౧ర ౨ర 3౧౨
గా ఇవ । ప్ర సుగోపా యవసం ధేనవో
3 ౨ 3 ౧ ౨
యథా హ్రదం కుల్యా ఇవాశత ॥ 3 ॥

3 2 3 2 3 2 3 12ర 3 2
ప.వి:- గమ్భీరాన్ । ఉదధీన్ - ఉద - ధీన్ - ఇవ । క్రతుమ్ । పుష్యసి । గాః ।
3 2 3 2 3 2 1 2ర 312 3 2
ఇవ । ప్ర । సుగోపాః - సు - గోపాః । యవసమ్ । ధేనవః । యథా । హ్రదమ్ ।
3 2 3
కుల్యాః । ఇవ । ఆశత ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే పవమాన సోమ! హే పావక జగదీశ్వర! **గమ్భీరాన్** అగాధాన్ **ఉదధీన్ ఇవ** సముద్రాన్ యథా త్వం పుష్యసి, **గాః ఇవ** పృథివ్యాదిలోకాన్ యథా త్వం పుష్యసి, తథైవ **క్రతుమ్** కర్మకర్తారం జీవాత్మానమ్ **పుష్యసి** పుష్ణాసి. హే జీవాత్మన్! **యవసమ్** ఘాసమ్ **ధేనవః యథా** గావః యథా, అపి చ **హ్రదమ్** సరోవరమ్ **కుల్యాః ఇవ** శుద్ధజలస్య ప్రణాళికాః యథా అశ్నువతే, తథైవ **సుగోపాః** సురక్షకాః ఆనన్దరసాః త్వామ్ **ప్ర ఆశత** ప్రకర్షేణ అశ్నువతే. ॥ 3 ॥

అత్ర చతస్రః ఉపమాః తేనోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరో యథా జలైరుదధీన్ పయోభిర్ధేనూర్వివిధైరైశ్వర్యైశ్చ పృథివ్యాది-లోకాన్ పరిపూరయతి తథైవ జీవాత్మానం సద్గుణైః పరిపూరయతి. గావో యథా ఘాసం లఘుకుల్యాశ్చ మహాజలాశయం ప్రాప్నువన్తి తథా జగదీశ్వరాద్ బ్రహ్మానన్దరసా జీవాత్మానం ప్రాప్నువన్తి. ॥ 3 ॥

౧౭౨౦. ఈ మంత్రములో ఉపమానములద్వారా పరమాత్మయొక్క కర్మ మరియు జీవాత్మయొక్క ఉపలబ్ధిని వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-పవమానసోముడవు, పవిత్రకర్తవు నగు ఓ పరమేశ్వరా! (గమ్భీరాన్) అగాధమగు (ఉదధీన్ ఇవ) సముద్రములవలె నీవు పుష్టిపరచెదవు. మరియు (గాః ఇవ) పృథివిమున్నగు లోకములవలె, గోవులను పుష్టిపరచెదవు. అటులనే (క్రతుమ్) కర్మకర్తయగు జీవాత్మను (పుష్యసి) పుష్టిపరచెదవు. ఓ జీవాత్మా! (యవసమ్) గడ్డిగాదములను (ధేనవః యథా) ఎటుల గోవులకు మరియు (హ్రదమ్) సరోవరములను (కుల్యాః ఇవ) శుద్ధజలములకు కాల్వ లెటుల జలనిధులను ప్రాప్తించునో, అటులనే (సుగోపాః) సురక్షణమొనర్చునట్టి ఆనందరసము నీకు (ప్ర ఆశత) శ్రేష్ఠరూపమున ప్రాప్తించుచుండును. ॥ 3 ॥

ఇచ్చట నాలుగు ఉపమానములున్నవి. కావున దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరు డెటుల జలములచే సముద్రములను, పాలతో గోవులను మరియు వివిధ ఐశ్వర్యములచే పృథివి మున్నగులోకములను పరిపూర్ణమొనర్చునో, అటులనే జీవాత్మను సద్గుణములతో పరిపూర్ణమొనర్చును. గోవు లెటుల కసవు [గడ్డి] వద్దికి చేరునో మరియు చిన్న చిన్న నదు లెటుల గొప్ప జలాశయములను నింపుటకొరకు వానియందు ప్రవేశించునో, అటులనే పరమేశ్వరునివద్దినుండి బ్రహ్మానందరసము జీవాత్మకు ప్రాప్తించును.॥3॥

1720. O God, Thou feedest Thy devotees as thousands of pools of water feed deep ocean, as a cowherd feeds his cows, and as the cows lick up the grass, and as streams flow into the lake; Thy worshippers attain Thee and enjoy peace and bliss. || 3 ||

౧౭౨౧. ఋషిః - దేవాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౫౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మాహ్వాన విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర విద్వాంసో గురుజనాః శిష్యజనమాహుః.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౨ఉ ౩ ౧ర ౨ర
౧౭౨౧. యథా గౌరో అపాకృతం తృష్యన్నేత్యవేరిణమ్ ।
౩ ౧ ౨ ౩౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩
ఆ పిత్వే నః ప్రపిత్వే తూయమాగహి
౧౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧౨
కణ్వేషు సు సచా పిబ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర
ప. వి:- యథా । గౌరః । అపా । కృతమ్ । తృష్యన్ । ఏతి । అవ । ఇరిణమ్ ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర
ఆపిత్వే । నః । ప్రపిత్వే । తూయమ్ । ఆ । గహి । కణ్వేషు । సు । సచా । పిబ ॥౧॥

పదార్థః-యథా యేన ప్రాకరేణ **తృష్యన్** పిపాసితః సన్ **గౌరః** గౌరమృగః **ఇరిణమ్** మరుస్థలమ్ **అవ** అవహాయ **అపాకృతమ్** జలేన పూర్ణం సరోవరమ్ **ఏతి** గచ్ఛతి, తథైవ హే విద్యార్థిన్! **నః** గురూణామ్ అస్మాకమ్ **ఆపిత్వే** సమ్ప్రాప్తే **ప్రపిత్వే** ప్రాప్తే సతి త్వమ్ అస్మత్సన్నిధౌ **తూయమ్** శీఘ్రమ్ **ఆ గహి** ఆగచ్ఛ, కిఞ్చ **కణ్వేషు** మేధావినామ్ అస్మాకం సాన్నిధ్యే **సచా** అన్యైః సహాధ్యాయిభిః సహ మిలిత్వా **సు పిబ** సమ్యగ్ లౌకికవిద్యారసమ్ అధ్యాత్మవిద్యారసం చ ఆస్వాదయ. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా పిపాసార్తో మృగో జలవిహీనం ప్రదేశముపహాయ జలప్రచురం ప్రదేశం గచ్ఛతి తథైవ విద్యాపిపాసవో జనా మూర్ఖసంగం విహాయ విద్వత్సంగతిం కుర్యుః. ॥ ౧ ॥

౧౭౨౧. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౨౫౭వ మంత్రమున పరమాత్మను ఆహ్వానించు విషయములో చేయబడినది. ఇపుడిచ్చట విద్వాంసులగు గురువులు శిష్యులను సంబోధించుచున్నారు.

పదార్థము :-(యథా) ఎటుల (తృష్యన్) దప్పికతో గూడిన (గౌరః) గౌరవర్ణము కలిగిన జింక (హరిణమ్) ఎడారిని (అవ) వదిలి (అప్రా కృతమ్) జలపూర్ణమగు సరోవరమువైపునకు (ఏతి) చేరునో అటులనే ఓ విద్యార్థీ! నీవు (నః) గురువులమగు మాతో (ఆపిత్వే) సంబంధము (ప్రపిత్వే) ఏర్పడినప్పుడు మా వద్దికి (తూయమ్) శీఘ్రముగా (ఆ గహి) రమ్ము మరియు (కణ్వేషు) మేధావులమగు మా సన్నిధిలో (సచా) ఇతర సహాధ్యాయులతో కలిసి (సు పిబ) చక్కగా లౌకికవిద్యల రసమును మరియు ఆధ్యాత్మికవిద్యల రసమును పానమొనర్చుము.॥ ౧ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :-దప్పిగొనిన జింక ఎటుల జలరహిత ప్రదేశమును వదిలి జలపూర్ణమగు ప్రదేశమునకు వెళ్లునో, అటులనే విద్యాతృష్ణగలవారు మూర్ఖుల సాంగత్యమును వదిలివేసి విద్వాంసుల వద్దికి చేరవలెను.॥౧॥

1721. As a deer when thirsty goes to the watery pool without grass, come to us quickly O soul desirous of acquiring knowledge and having formed friendship with the wise, drink deep of spiritual juice (of peace and bliss) along with them. || 1 ||

౧౭౨౨. ఋషిః - దేవాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ జగదీశ్వరః సమ్బోధ్యతే.

౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
౧౭౨౨. మన్దన్తు త్వా మఘవన్నిన్ద్రేన్దవో రాధోదేయాయ సున్వతే ।
3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
ఆముష్యా సోమమపిబశ్చమూ సుతం జ్యేష్ఠం తద్దధిషే సహః ॥౨॥

౧ ౨ర 3 ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3
ప. వి:- మన్దన్తు । త్వా । మఘవన్ । ఇన్ద్ర । ఇన్దవః । రాధోదేయాయ - రాధః -
౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨
దేయాయ । సున్వతే । ఆముష్య - ఆ - ముష్య । సోమమ్ । అపిబః । చమూఇతి ।
3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౧౨ర
సుతమ్ । జ్యేష్ఠమ్ । తత్ । దధిషే । సహః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **మఘవన్** ఐశ్వర్యశాలిన్ **ఇన్ద్ర** జగత్పతే పరమేశ్వర! **ఇన్దవః** భక్తిరసాః **సున్వతే** భక్తాయ ఉపాసకాయ **రాధోదేయాయ** ఐశ్వర్యప్రదానాయ **త్వా** త్వామ్ **మన్దన్తు** ప్రసాదయన్తు. త్వమ్ **చమూ** చమ్వోః ఆత్మమనసోః **సుతమ్** అభిషుతమ్ **సోమం** భక్తిరసమ్ **ఆముష్య** ఔత్సుక్యేన

హృత్వా **అపిబః** పిబసి, **తత్** తతశ్చ వినిమయరూపేణ **జ్యేష్ఠమ్** ప్రశస్యతమం వృద్ధతమం వా **సహః** బలమ్, **దధిషే** ఉపాసకే దధాసి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- భక్తిరసేన తృప్తః పరమేశ్వరో భక్తాయ పురుషార్థం దివ్యాం శక్తిం చ ప్రయచ్ఛతి. ॥ ౨ ॥

౧౭౨౨. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుని సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(మఘవన్) ఐశ్వర్యశాలివి (ఇన్ద్ర) జగత్పతివగు ఓ పరమేశ్వరా! (ఇన్దవః) భక్తిరసము (సున్వతే) భక్తునకు (రాధోదేయాయ) ఐశ్వర్యప్రదానమొనర్చుటకొరకు (త్వా) నిన్ను (మన్దన్తు) ప్రసన్నపరచవలెను. నీవు (చమూ) ఆత్మ మరియు మనస్సురూప పాత్రలలో (సుతమ్) అభిషుతమొనర్చబడిన (సోమమ్) భక్తిరసమును (ఆముష్య) ఉత్సాహముగా హరించుకొని (అపిబః) త్రాగుదువు (తత్) దానికిమారుగ (జ్యేష్ఠమ్) అత్యంతప్రశస్తము మరియు వృద్ధ (సహః) బలమును (దధిషే) ఉపాసకునియందు పెట్టియుంచుదువు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-భక్తిరసముతో తృప్తిచెందిన పరమేశ్వరుడు భక్తునకు పురుషార్థము మరియు శక్తిని ప్రదానమొనర్చును. ॥ ౨ ॥

1722. O God, Possessor of all riches, let the devotees of peaceful nature gladden Thee and realise Thee in order to acquire power. Thou acceptest the juice of devotion offered by Thy worshippers and hence possessest all - surpassing might. || 2 ||

౧౭౨౩.ఋషిః - గోతమో రాహూగణః । దేవతా - ఇన్ద్రః.

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౪౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మనృపత్యోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జగదీశ్వర ఆచార్యశ్చ సమ్బోధ్యతే.

౨ ౩౧ర ౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౧౨
౧౭౨౩. త్వమఙ్గ ప్ర శꣳసిషో దేవః శవిష్ఠ మర్త్యమ్ ।
౨ఉ ౩౧ ౨ ౩౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨
న త్వదన్యో మఘవన్నస్తి మర్డితేంద్ర బ్రవీమితే వచః ॥ ౧ ॥

౨ ౩౧ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర
ప.వి:- త్వమ్ । అఙ్గ । ప్ర । శꣳసిషః । దేవః । శవిష్ఠ । మర్త్యమ్ । న । త్వత్ ।
౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర
అన్యః - అన్ - యః । మఘవన్ । అస్తి । మర్డితా । ఇన్ద్ర । బ్రవీమి । తే । వచః ॥౧॥

పదార్థః-హే **శవిష్ఠ** ఆత్మబలేన బలిష్ఠ జగదీశ్వర ఆచార్య వా! **దేవః** ప్రకాశకో విద్యాదిదాతా చ **త్వమ్ అఙ్గ** క్షిప్రమ్. [అఙ్గేతి క్షిప్రనామ. నిరు... ౫ । ౧౭.] **మర్త్యమ్** ఉపాసకం మనుష్యమ్ శిష్యం వా **ప్ర శంసిషః** ప్రశంసాభాజనం కురు. హే **మఘవన్** సకలైశ్వర్యయుక్త జగదీశ్వర విద్యైశ్వర్యవన్ ఆచార్య వా! **త్వత్ అన్యః** త్వద్ భిన్నః కశ్చిత్ **మర్డితా** మోక్షప్రదానేన విద్యాదిప్రదానేన వా సుఖయితా **న అస్తి** న విద్యతే. హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర ఆచార్య వా! అహమ్ **తే** తుభ్యమ్ **వచః** ప్రార్థనావచనం **బ్రవీమి** ఉచ్చారయామి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరముపాస్యాచార్యం చ శిష్యభావేనోపగమ్య జనాః సకలమభ్యుదయం నిఃశ్రేయసం చ ప్రాప్నువన్తు. ॥ ౧ ॥

౧౭౨౩. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౨౪౭వ మంత్రమున పరమాత్మ మరియు రాజు విషయములో చేయబడినది. ఇపుడిచట జగదీశ్వరుడు మరియు ఆచార్యులను సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(శవిష్ఠ) ఆత్మబలములచే బలిష్ఠులగు ఓ జగదీశ్వరా! లేక ఆచార్యా! (దేవః) ప్రకాశకము మరియు విద్య మున్నగువాని దాతలగు (త్వమ్) మీరు (అఙ్గ) శీఘ్రముగనే (మర్త్యమ్) ఉపాసకులగు మనుష్యులను, లేక శిష్యులను (ప్ర శంసిషః) ప్రశంసలకు పాత్రులనుగ నొనర్చుడు. (మఘవన్) సకలైశ్వర్యవంతులగు ఓ జగదీశ్వరా! లేక విద్యయను ఐశ్వర్యయుక్తుడవగు ఓ ఆచార్యా! (త్వత్ అన్యః) మీ కన్న భిన్నముగ మరెవ్వరును (మర్డితా) మోక్షప్రదానము, లేక విద్యమున్నగువాని ప్రదానములద్వార సుఖదాతలు (న అస్తి)లేరు. (ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! లేక ఆచార్యా! నేను (తే) మీకొరకు (వచః) ప్రార్థనవచనములను (బ్రవీమి) ఉచ్చరించుచున్నాను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-మనుష్యులు పరమాత్మ నుపాసించి, ఆచార్యుల వద్ద శిష్యభావముచే చేరి సకల అభ్యుదయములను, నిఃశ్రేయసములను పొందవలెను.॥ ౧ ॥

1723. O dear friend, praise the Lord thus. O Almighty ! Thou art giver of peace and bliss. There is no comforter to a mortal man but Thee. O Lord ! I speak my words to Thee. I glorify Thee sincerely. || 1 ||

౧౭౨౪. ఋషిః - గోతమో రాహూగణః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునస్తావేవ సమ్బోధ్యేతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
౧౭౨౪. మాతే రాధాంసి మాత ఊతయో వసో౽

౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨
స్మాన్ కదా చనా దభన్ । విశ్వా చన

౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ఉపమిమీహి మానుష వసూని చర్షణిభ్య ఆ ॥ ౨ ॥

ప.వి:- మా । తే । రాధాంసి । మా । తే । ఊతయః । వసో । అస్మాన్ । కదా । చ । న । దభన్ । విశ్వా । చ । నః । ఉపమిమీహి - ఉప - మిమీహి । మానుష । వసూని । చర్షణిభ్యః । ఆ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **వసో** వాసయితః జగదీశ్వర ఆచార్య వా! **మా** నైవ **తే** తవ **రాధాంసి** అహింసాసత్యాదీని ఐశ్వర్యాణి, **మా** నాపి చ **తే** తవ **ఊతయః** రక్షాః **అస్మాన్** త్వదుపాసకాన్ త్వచ్ఛిష్యాంశ్చ **కదా చన** కదాపి **ఆదభన్** వఞ్చితాన్ కుర్వన్తు. హే **మానుష** మనుర్భ్యః మనుష్యేభ్యః హితప్రద! **చర్షణిభ్యః నః** మానవేభ్యః అస్మభ్యమ్ త్వమ్ **విశ్వా చ వసూని** విశ్వాని చ ఐశ్వర్యాని ధనధాన్యవిద్యాదీర్ఘాయుష్యాభ్యుదయనిఃశ్రేయసాదీని **ఆ ఉపమిమీహి** సమన్తతః ఉపప్రాపయ. [ఆదభన్, ఆఙ్పూర్వో దభు దమ్భే, లేటి ప్రథమబహువచనే రూపమ్. మిమీహి, మాఙ్మానే శబ్దే చ, జుహోత్యాదిః.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మానమాచార్యం చ సంసేవ్య సర్వాణి దివ్యైశ్వర్యాణి సర్వాయోగ-విభూతయః సకలాని రక్షణాని చ జనైః ప్రాప్తవ్యాని. ॥ ౨ ॥

అస్మిన్ఖణ్డే జీవాత్మనః పరమాత్మన ఉపాసకానాం గురుశిష్యయోశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదే- తత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి. ॥ ౨ ॥

౧౭౨౪. ఈ మంత్రములో మరల వారినే సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(వసో) నివాస ప్రదాతలగు ఓ జగదీశ్వరా! లేక ఆచార్యా! (మా) ఎప్పుడును (తే) నీయొక్క (రాధాంసి) అహింస, సత్యము మున్నగు ఐశ్వర్యములు మరియు (మా) ఎప్పుడును (తే) నీయొక్క (ఊతయః) రక్షణలు (అస్మాన్) నీ ఉపాసకులమగు మాకు, లేక నీ శిష్యులకు (కదా చ న) ఎప్పుడు కూడ (ఆదభన్) వారి ప్రాప్తియందు వంచితులనొనర్చవలదు (మానుష) ఓ మానవుల హితకర్తలారా! (చర్షణిభ్యః నః) మనుష్యులమగు మాకు మీరు (విశ్వా చ వసూని) సకలైశ్వర్యముల, అనగా ధనము, ధాన్యము, విద్య, దీర్ఘాయుష్యము, అభ్యుదయము, నిఃశ్రేయసము మున్నగువానిని (ఆ ఉపమిమీహి) నలువైపులనుండి ప్రాప్తింపజేయుడు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులను సేవించుచు సకల విద్యలు, ఐశ్వర్యములు, సమస్త యోగసంబంధ దివ్యశక్తులను ప్రాప్తింపజేసుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

ఈ ఖండములో మనుష్యులు పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులను సేవించుచు సకల దివ్య ఐశ్వర్యములు, సమస్త యోగశక్తులు మరియు సకల రక్షణలు ప్రాప్తింపజేయవలెను.॥ ౨ ॥

ఈ ఖండములో జీవాత్మ, పరమాత్మ మరియు గురుశిష్యుల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధమేర్పడినది.

పంతొమ్మిదవ అధ్యాయమందలి మొదటి ఖండము సమాప్తమైనది.

1724. O Good Lord, let not They bounteous gifts, let not Thy saving help fail us, at any time. And measure out to us, Thou Lover of mankind, all wealth (spiritual as well as material). || 2 ||

★★★

౧౭౨౫. ఋషిః – వామదేవః । దేవతా – ఉషాః. ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తత్రాదౌ భౌతికోషర్దృష్టాన్తేన దివ్యాముషసం వర్ణయతి.

౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
౧౭౨౫. ప్రతిష్యా సూనరీ జనీ వ్యుచ్ఛన్తీ పరి స్వసుః ।
3 ౧ ౨ 3 ౨
దివో అదర్శి దుహితా ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧౨౦ ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 3 ౨
ప.వి:– ప్రతి । స్యా । సూనరీ – సు – నరీ । జనీ । వ్యుచ్ఛన్తీ – వి – ఉచ్ఛన్తీ ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨
పరి । స్వసుః । దివః । అదర్శి । దుహితా ॥ ౧ ॥

పదార్థః-**ప్రథమః** ప్రాకృతిక్యా ఉషసః పక్షే. **సూనరీ** ప్రకాశస్య సునేత్రీ, **జనీ** సూర్యస్య జనయిత్రీ, **స్వసుః** స్వ సృస్థానీయాయా రాత్రేః **పరి** పర్యవసానకాలే **వ్యుచ్ఛన్తీ** తమో వివాసయన్తీ. [వి పూర్వః ఉఛీ వివాసే భ్వాదిస్తుదాదిశ్చ.] **దివః** ద్యోతమానస్య ద్యులోకస్య **దుహితా** పుత్రీస్థానీయా **స్యా** సా ఉషాః **ప్రతి-అదర్శి** ప్రాచ్యాం దిశి ప్రతిదృశ్యతే. ॥ ౧ ॥

ద్వితీయః దివ్యాయా ఉషసః పక్షే. **సూనరీ** యోగమార్గే సుష్ఠు నేతృత్వకారిణీ, **జనీ** నిఃశ్రేయసస్య జనయిత్రీ, **స్వసుః** సంసారమార్గే ప్రక్షేప్త్ర్యా అవిద్యాయాః **పరి** పర్యవసానే **వ్యుచ్ఛన్తీ** ఉదయన్తీ, **దివః** ప్రకాశమయస్య సవికల్పకసమాధేః **దుహితా** పుత్రీవ విద్యమానా **స్యా** సా ఉషాః ఋతమ్భరా ప్రజ్ఞా **ప్రతి అదర్శి** ప్రతిదృశ్యతే, సాక్షాదనుభూయతే. ॥ ౧ ॥

అత్ర శ్లేషః స్వభావోక్తిశ్చాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా ప్రాకృతిక్యుషా రాత్రేర్నివిడం తమో నివార్య భూతలే ప్రకాశం జనయతి తథైవ యోగమార్గే ఋతమ్భరాప్రజ్ఞా యోగవిఘ్నానపాస్యాధ్యాత్మప్రసాదం ప్రయచ్ఛతి. ॥ ౧ ॥

౧౭౨౫. ఈ మొదటి మంత్రములో భౌతిక ఉషయొక్క దృష్టాంతముచే దివ్య ఉషను వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-మొదట ప్రాకృతిక ఉషపక్షమున :- (సూనరీ) ఉత్తమ నేత్రములుగల (జనీ) ప్రకాశముయొక్క జనని (స్వసుః) సోదరియగు రాత్రియొక్క (పరి) సమాప్తికాలములో (వ్యుచ్ఛన్తీ) చీకటులను తొలగించుచు (దివః) ద్యులోకముయొక్క (దుహితా) పుత్రికయగు (స్యా) ఆ ఉష (ప్రతి అదర్శి) తూర్పుదిశయందు కాన్పించుచున్నది.

రెండవది దివ్య ఉష పక్షములో:- (సూనరీ) యోగమార్గములో ఉత్తమ నేతృత్వమును వహించునట్టి (జనీ) మోక్షమునకు తల్లివంటి (స్వసుః) ప్రాపంచిక మార్గమునందు నడిపించునట్టి అవిద్య, అనగా అజ్ఞానముయొక్క (పరి) సమాప్తిపై (వ్యుచ్ఛన్తీ) ఉదయించుచు (దివః) ప్రకాశవంతమగు సవికల్పక సమాధియొక్క (దుహితా) పుత్రికవంటి (స్యా) ఆ ఋతంభరాప్రజ్ఞ (ప్రతి అదర్శి) సాక్షాత్తుగా అనుభవమునకు వచ్చుచున్నది.॥ ౧ ॥

దీనియందు శ్లేష మరియు స్వభావోక్తి అలంకారములు గలవు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఎటుల ప్రాకృతిక ఉష రాత్రియొక్క ఘోరమగు చీకటులను తొలగించి భూతలముపై ప్రకాశము నుత్పన్నమొనర్చునో, అటులనే యోగమార్గమందు ఋతంభరాప్రజ్ఞ యోగమునందలి విఘ్నములను తొలగించి ఆధ్యాత్మ ప్రసాదము నిచ్చును.॥ ౧ ॥

1725. An enlightened intellect or Divine Dawn of illumination (Jyotishamatee Prajna) is being seen which leads us well towards the path of righteousness and emancipation which generates knowledge, which is born with its sister self - manifest genius and which is the daughter of the light and delight of a Yogi. || 1 ||

౧౭౨౬. ఋషిః – వామదేవః । దేవతా – ఉషాః. ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర౩ ౧ ౨
౧౭౨౬. అశ్వేవ చిత్రారుషీ మాతా గవామృతావరీ ।
౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨
సఖా భూదశ్వినోరుషాః ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప.వి:- అశ్వా - ఇవ । చిత్రా । అరుషీ । మాతా । గవామ్ । ఋతావరీ ।
౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
సఖా - స - ఖా । భూత్ । అశ్వినో । ఉషాః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ప్రథమః** ప్రాకృతిక్యా ఉషసః పక్షే. పశ్యత, **అశ్వా ఇవ** అన్తరిక్షవ్యాపినీ విద్యుదివ **చిత్రా** చిత్రవర్ణా, **అరుషీ** ఆరోచమానా. [అరుషీః ఆరోచనాత్. నిరు... ౧౨ । ౭.] **గవామ్ మాతా** రశ్మీనాం జననీ, **ఋతావరీ** సత్యనియమవతీ. [అత్ర ఛన్దసీవనిపౌ, అ... ౫ । ౨ । ౧౦౯ ఇతి వనిప్. 'వనోరచ' అ... ౪ । ౧ । ౭ ఇతి స్త్రియాం జీష్ నకారస్య రేఫశ్చ. 'అన్యేషామపి దృశ్యతే'. అ... ౬ । ౩ । ౧౩౭ ఇతి ఋతస్య దీర్ఘాన్తాదేశః.] **ఉషాః** ప్రభాతకాన్తిః **అశ్వినోః** ద్యావాపృథివ్యోః **సఖా** సఖీ, సహచారిణీ **అభూత్** అజాయత. [సఖి శబ్దస్య స్త్రియాం సఖీ ఇతి ప్రాప్తే, ఛన్దసి స్త్రియామపి 'అనజ్సౌ' అ... ౭ । ౧ । ౯౩ ఇత్యనజి సఖా ఇతిరూపం భవతి.]

ద్వితీయః దివ్యాయా ఉషసః పక్షే. **అశ్వా ఇవ** వ్యాపినీ విద్యుదివ **చిత్రా** అద్భుతా, **అరుషీ** అహింసికా. [రోషతి హినస్తీతి రుషీ న రుషీ అరుషీ. రుష హి సార్థః భ్వాదిః.] **గవామ్ మాతా** అధ్యాత్మకిరణానాం జననీ, **ఋతావరీ** ఋతమయీ, **ఉషాః** ఋతమ్భరా ప్రజ్ఞా **అశ్వినోః** ఆత్మమనసోః **సఖా** సహచారిణీ **అభూత్** అజాయత. ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లేష ఉపమా చాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా సత్యనియమేన ప్రత్యహముదీయమానా దీప్తిమతీ ప్రాకృతిక్యుషా ద్యావా- పృథివ్యౌ వ్యాప్నోతి తథైవ యోగమార్గే సత్యమయీ ఋతమ్భరా ప్రజ్ఞా యోగసాధకస్యాత్మ- మనసీ వ్యాప్నోతి. ॥ ౨ ॥

౧౭౨౬. ఈ మంత్రములో మరల అదే విషయముచెప్పబడినది.

పదార్థము :-మొదట ప్రాకృతిక ఉషపక్షములో:- (అశ్వా ఇవ) ఆకాశవ్యాప్తియగు విద్యుత్తువలె (చిత్రా) చిత్ర విచిత్రములగు వర్ణముల (అరుషీ) ప్రకాశముగల (గవాం మాతా) కిరణముల జనని (ఋతావరీ) సత్యనియమములుగల (ఉషాః) ఉష (అశ్వినోః) ఆకాశము మరియు భూమియొక్క (సఖా) మిత్రురాలిగ (అభూత్)యైపోయినది.

రెండవది :- దివ్య ఉషపక్షములో:- (అశ్వా ఇవ) వ్యాప్తమైన విద్యుత్తువంటి (చిత్రా) అద్భుత (అరుషీ) హింసయొనర్చనట్టి (గవాం మాతా) ఆధ్యాత్మికరశ్మల జనని (ఋతావరీ) సత్యమయి (ఉషాః) ఋతంభరా ప్రజ్ఞ (అశ్వినోః) ఆత్మ మరియు మనస్సుల (సఖా) మిత్రురాలిగ (అభూత్)యై పోయినది.॥౨॥

ఈ మంత్రములో శ్లేష మరియు ఉపమాలంకారములు గలవు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఏ విధముగ దృఢమగు నియమములచే ప్రతిదినము ఉదయించుచు, ప్రకాశవతియగు ప్రాకృతిక ఉష ఆకాశము, భూమిపై వ్యాప్తమైపోవునో, అదేవిధముగ యోగమార్గమునందు సత్యమయియగు ఋతంభరా ప్రజ్ఞ యోగసాధకుల ఆత్మ మరియు మనస్సులను వ్యాప్తపరచుకొనును.।౨॥

1726. The Usha (Divine Dawn of Illumination) is like resplendent and wonderful lightning, holy, the mother of the rays of light endowed with truth and is the companion of the teacher and the preacher or the prana and apana. || 2 ||

౧౭౨౭. ఋషిః - వామదేవః । దేవతా - ఉషాః. ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి ప్రాకృతికీం దివ్యాం చోషసం వర్ణయతి.

```
        3౧ర   ౨ర3 ౧ ౨   3 ౨  3 ౧ర   ౨ర
౧౭౨౭.  ఉత  సఖాస్యశ్వినో  రుత మాతా  గవామసి ।
        3 ౨  3  ౧౨
        ఉతోషో వస్వ ఈశిషే ॥ 3 ॥
```

```
       3 ౨  ౧౨ర        3          ౧ ౨    3 ౨   3 ౨   ౧౨ర
ప.వి:- ఉత । సఖా - స - ఖా । అసి । అశ్వినోః । ఉత । మాతా । గవామ్।
3     3౨    3      ౧౨ర    3
అసి । ఉత । ఉషః । వస్వ । ఈశిషే ॥ 3 ॥
```

పదార్థః- ప్రథమః ప్రాకృతిక్యా ఉషసః పక్షే. **ఉత** అథ, హే **ఉషః** ప్రభాతకాన్తే! త్వమ్ **అశ్వినోః** ద్యావాపృథివ్యోః **సఖా** సహచారిణీ **అసి** వర్తసే, **ఉత** అపి చ **గవామ్** కిరణానాం **మాతా** జననీ **అసి** వర్తసే. **ఉత** అపి చ, త్వమ్ **వస్వః** ప్రకాశరూపస్య ధనస్య **ఈశిషే** అధీశ్వరీ విద్యసే.

ద్వితీయః దివ్యాయా ఉషసః పక్షే. **ఉత** అథాపి, హే **ఉషః** ఉషర్వద్ విద్యమానే ఋతమ్భరే ప్రజ్ఞే త్వమ్ **అశ్వినోః** యోగినః ఆత్మమనసోః **సఖా** సహచారిణీ **అసి** విద్యసే, **ఉత** అపి చ **గవామ్** ఈశ్వరీయప్రకాశానామ్ **మాతా** జననీ **అసి** విద్యసే. **ఉత** అపి చ, త్వమ్ **వస్వః** యోగసమాధిరూపస్య ధనస్య **ఈశిషే** అధిష్ఠాత్రీ వర్తసే. ॥ 3 ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- యథా ప్రాకృతిక్యుషా ద్యావాపృథివ్యావభివ్యాప్య జ్యోతిర్ధనేన సర్వాన్ ధనవతః కరోతి తథైవ యోగమార్గే ఋతమ్భరా ప్రజ్ఞాఽఽత్మమనసీ అభివ్యాప్య యోగసిద్ధిధనేన యోగినః కృతార్థయతి. ॥ 3 ॥

౧౭౨౭. ఈ మంత్రమునందును మరల ప్రాకృతిక మరియు దివ్య ఉషలను వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-మొదట ప్రాకృతిక ఉషపక్షములో:- (ఉత) మరియు (ఉషః) ఓ ఉషాదేవీ! నీవు (అశ్వినోః) ద్యావాపృథివీలోకముల (సఖా) సహచారిణివై (అసి) ఉన్నావు (ఉత) మరియు (గవామ్) ఈశ్వరీయ ప్రకాశముల (మాతా) తల్లివై (అసి) ఉన్నావు (ఉత) మరియు నీవు (వస్వః) ప్రకాశరూపధనములకు (ఈశిషే) అధీశ్వరివై యున్నావు.

రెండవది దివ్య ఉషపక్షములో:- (ఉత) మరియు (ఉషః) ఉషవలె ప్రవర్తిల్లు ఓ ఋతంభర ప్రజ్ఞా! నీవు (అశ్వినోః) యోగియొక్క ఆత్మ మరియు మనస్సుల (సఖా) సహచారిణివై (అసి) యున్నావు. (ఉత) మరియు (గవామ్) ఈశ్వరీయ ప్రకాశముల (మాతా) తల్లివలె (అసి) ఉన్నావు (ఉత) మరియు నీవు (వస్వః) యోగసమాధిరూప ధనముల (ఈశిషే) అధిష్ఠాత్రివై యున్నావు.॥ 3 ॥

ఈ మంత్రములో శ్లేష అలంకారము గలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ప్రాకృతిక ఉష ద్యావాపృథ్వీలలో వ్యాపించి అందరిని జ్యోతిరూప ధనవంతులను చేయునటుల యోగమార్గావలంబులను ఋతంభరాప్రజ్ఞ ఆత్మ మరియు మనస్సులందు వ్యాపించి యోగసిద్ధులను కలిగింపజేసి కృతార్థులను చేయును. ॥ 3 ॥

1727. O Usha, (Vishoka Jyotishmati Prajna or the enlightened intellect free from grief) Thou art the companion of the teacher and the preacher, Mother of the rays of light and the ruler of wealth (of wisdom). || 3 ||

౧౭౨౮. ఋషిః – ప్రస్కణ్వః కాణ్వః । దేవతా – అశ్వినౌ ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౭౮ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్ర ఋతమ్భరా ప్రజ్ఞా వర్ణ్యతే.

3 2 3 1 2 2 3 క 2 2 3 2 3 2
౧౭౨౮. ఏషో ఉషా అపూర్వ్యా వ్యుచ్ఛతి ప్రియా దివః ।

3 1 2 3 2
స్తుషే వామశ్వినా బృహత్ ॥ ౧ ॥

3 2 3 2 1 2 2 3 2 3 2 3 2
ప.పి:- ఏషా- ఉ । ఉషాః । అపూర్వ్యా – అ- పూర్వ్యా । వి । ఉచ్ఛతి । ప్రియా । దివః ।
3 2 3 2
స్తుషే । వామ్ । అశ్వినా । బృహత్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **ఏషా ఉ** ఇయం ఖలు **అపూర్వ్యా** అనుపమా, **ప్రియా** ప్రీతికరీ **ఉషాః** ప్రకాశమయీ ఋతమ్భరా ప్రజ్ఞా **దివః** ద్యోతమానాత్ ఆత్మలోకాత్ **వ్యుచ్ఛతి** ప్రకటీభవతి. హే **అశ్వినా** తయా ఋతమ్భరయా ప్రజ్ఞయా చమత్కృతౌ మన ఆత్మానౌ! అహమ్ **వామ్** యువామ్ **బృహత్** బహు **స్తుషే** స్తౌమి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యదా యోగినో మానసాకాశే ఋతమ్భరా ప్రజ్ఞారూపిణీ దివ్యోషా ఆవిర్భవతి తదా దేహస్థాన్యాత్మమనోబుద్ధిప్రాణేన్ద్రియాదీని సర్వాణ్యపి దివ్యేన జ్యోతిషా ప్రదీప్తాని జాయన్తే. ॥ ౧ ॥

౧౭౨౮. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౧౭౮వ మంత్రముపై మొదట వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచట ఋతంభరా ప్రజ్ఞ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ఏషా ఉ) ఈ (అపూర్వ్యా) అపూర్వమగు (ప్రియా) ప్రియమగు (ఉషాః) ప్రకాశవంతమగు ఋతంభరా ప్రజ్ఞ (దివః) దేదీప్యమానమగు ఆత్మలోకమునుండి (వ్యుచ్ఛతి) ప్రకాశముగుచున్నది. (అశ్వినా) అట్టి ఋతంభరా ప్రజ్ఞచే చమత్కృతమైన ఓ మనసా మరియు ఆత్మలారా! నేను (వామ్) మీ ఇరువురును (బృహత్) చాలగొప్పగా (స్తుషే) స్తుతియొనర్చుచున్నాను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- యోగియొక్క మనస్సు అను ఆకాశములో ఋతంభరాప్రజ్ఞారూప దివ్య ఉష ప్రకాశించునప్పుడు శరీరములో స్థిరమైయున్న ఆత్మ, మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము, ఇంద్రియములు మున్నగునవన్నియును దివ్యజ్యోతిచే ప్రదీప్తమైపోవును.॥ ౧ ॥

1728. This newly manifested, Divine Dawn of Illumination, the destroyer of darkness (of ignorance) descends from light and delight of a great Yogi. I highly extol your praise teachers and preachers who enable me to manifest this Divine Dawn. || 1 ||

౧౭౨౯. ఋషిః - ప్రస్కణ్వః కాణ్వః । దేవతా - అశ్వినా ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ మన ఆత్మనోర్గుణ కర్మాణి వర్ణయతి.

౨ ౩౧ర ౨ర ౩౧౨ ౩ ౨
౧౭౨౯. యా దస్రా సిన్ధుమాతరా మనోతరా రయీణామ్ ।
౩ ౨ ౩౧ ౨౩౧౨
ధియా దేవా వసువిదా ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప.వి:- యా । దస్రా । సిన్ధుమాతరా - సిన్ధు - మాతరా । మనోతరా ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
రయీణామ్ । ధియా । దేవా । వసువిదా - వసు - విదా ॥ ౨ ॥

పదార్థః-యా యౌ అశ్వినౌ మన ఆత్మానౌ **దస్రా** దోషాణాముపక్షేతారౌ, **సిన్ధుమాతరా** సిన్ధుః ఆనన్దరసస్య స్యన్దయిత్రీ జగదమ్బా మాతా మాతృవత్ పాలయిత్రీ యయోః తౌ, **రయీణామ్** సత్యాహింసాదీనాం స్వాస్థ్యదీర్ఘాయుష్యాదీనాం చైశ్వర్యాణాం **మనోతరా** అతిశయేన దీపయితారౌ. [మన్యతే దీప్తికర్మా. నిరు... ౧౦ । ౨౯.] **దేవా** దేవౌ బలస్య దాతారౌ, **ధియా** ప్రజ్ఞయా కర్మణా చ **వసువిదా** వసువిదౌ యోగసిద్ధిరూపస్యైశ్వర్యస్య లమ్భకౌ స్తః తౌ అహం 'స్తుషే' ఇతి పూర్వేణ సమ్బన్ధః. [అత్ర సర్వత్ర 'సుపాం సులుక్'... అ... ౭ । ౧ । ౩౯ ఇతి ప్రథమాద్వివచనస్యాకారాదేశః.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-మన ఆత్మనోః సాధనేన దోషక్షయః స్వాస్థ్యం దీర్ఘాయుష్యం బలం సత్యాహింసాద్యైశ్వర్యాణి యోగసిద్ధయశ్చ ప్రాప్యన్తే. ॥ ౨ ॥

౧౭౨౯. ఈ మంత్రములో మనస్సు మరియు ఆత్మల గుణకర్మల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(యా) మనస్సు మరియు ఆత్మలవంటి ఏ అశ్వియుగళము (దస్రా) దోషములను తొలగించునట్టి (సిన్ధుమాతరా) ఆనందమును స్రవింపజేయుజగదంబ ఎవరిని తల్లివలె పాలనమొనర్చునదిగనుండునో అట్టి (రయీణామ్) అహింస, సత్యము మున్నగునవి లేక ఆరోగ్యము, దీర్ఘాయుష్యము మున్నగు ఐశ్వర్యములను (మనోతరా) అత్యంత దీప్తమొనర్చునట్టి (దేవా) బలముయొక్క దాత (ధియా) ప్రజ్ఞ మరియు కర్మలచే (వసువిదా) యోగసిద్ధివంటి ఐశ్వర్యములను ప్రాప్తింపజేయునవిగా నున్నవియో, వానిని నేను (స్తుషే) స్తుతియొనర్చుచుందును. [ఇచ్చట 'స్తుషే'యనుపదము పూర్వమంత్రమునుండి తీసికొనబడినది.]॥ ౨ ॥

భావార్థము :-మనస్సు మరియు ఆత్మలను సాధించుకొనునప్పుడు దోషములు క్షీణించి ఆరోగ్యము, దీర్ఘాయువు, బలము, సత్యాహింసలుమున్నగు ఐశ్వర్యములు మరియు యోగసిద్ధులు ప్రాప్తించగలవు. ।౨॥

1729. O Prana and apana, you are destroyers of internal foes movers of the nerves, helping in the achievement of wealth of wisdom, givers of strength and by the action of controlling, inpellers of the riches of knowledge. [By the practice of Pranayama one is able to check lust, anger etc. and acquire more and more knowledge as his intellect becomes sharper.] || 2 ||

౧౭౩౦. ఋషిః - ప్రస్కణ్వః కాణ్వః । దేవతా - అశ్వినౌ.

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ మన ఆత్మనోర్మహత్త్వముచ్యతే.

౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨
౧౭౩౦. వచ్యన్తే వాం కకుహాసో జూర్ణాయామధి విష్టపి ।
౨ ౩ ౨౩ ౨౩ ౧ ౨
యద్వాం రథో విభిష్పతాత్ ॥ ౩ ॥

౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩౧౨
ప.వి:- వచ్యన్తే । వామ్ । కకుహాసః । జూర్ణాయామ్ । అధి । విష్టపి । యత్ ।
౩ ౧౨ర ౩౨ర ౧౨ర
వామ్ । రథః । విభిః । పతాత్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే అశ్వినౌ మన ఆత్మానౌ ! **వామ్** యువయోః **కకుహాసః** మహాన్తః స్తోమాః **వచ్యన్తే** ఉచ్యన్తే, **యత్** యతః **జూర్ణాయామ్** జీర్ణాయామ్, వృద్ధాయామ్ **విష్టపి అధి** అవస్థాయామపి **విభిః** ఇన్ద్రియరూపైః అశ్వైః **వామ్** యువయోః **రథః** దేహరథః **పతాత్** గచ్ఛతి. [కకుహాసః, కకుహ ఇతి మహన్నామసు పఠితమ్. నిఘం... ౩ । ౩. వచ్యన్తే సమ్ప్రసారణాచ్చ అ... ౬ । ౧ । ౧౦౮ ఇత్యత్ర 'వా ఛన్దసి' అ. ౬ ॥ ౧ । ౧౦౬ ఇత్యనువృత్తేః పూర్వరూపాభావాద్ యణాదేశః. విష్టప్ ఇతి నిరుక్తే ౨ । ౧౪. ద్యులోకవాచకోఽపి సన్ అత్ర ఆయురవస్థావిశేషవాచకో బోధ్యః. విభిః వయన్తి గచ్ఛన్తీతి వయః అశ్వాః, వీ గత్యాదిషు. పతాత్, పత్లృ ధాతోర్లేటి రూపమ్.] ॥ ౩ ॥

భావార్థః-వృద్ధావస్థాయామపి యచ్ఛరీరం సమ్యక్ కార్యం కరోతి స సర్వోఽపి ప్రాణాపానసహ చరితయోర్మన ఆత్మనోరేవ ప్రతాపః. ॥ ౩ ॥

౧౭౩౦. ఈ మంత్రములో 'ఉష' నామముద్వార జగదంబతో ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- మనస్సు మరియు ఆత్మలవంటి ఓ అశ్వియుగళమా! (వామ్) మీ ఇరువురి (కకుహాసః) మహాస్తోత్రములు (వచ్యన్తే) గానమొనర్చబడును. (యత్) ఏలన (జూర్ణాయామ్) వృద్ధి (విష్టపి అధి) పరిస్థితియందు (విభిః) ఇంద్రియరూప అశ్వములద్వారా (వామ్) మీ (రథః) శరీరరూప రథము (పతాత్) నడుచుచుండును.॥ ౩ ॥

భావార్థము :- వృద్ధావస్థయందును శరీరము ఉత్తమరీతిలో పనులుచేయుచునేయుండును. అదంతయును ప్రాణాపానముల సహితమైన మనస్సు మరియు ఆత్మయొక్క ప్రతాపమేయైయున్నది.॥ ౩ ॥

1730. O Prana and apana! when this soul in which you enjoy, goes to the admirable emancipated state along with the vital breaths, as an aero-plane goes to the sky, then our praises receive expression. When your chariot becomes old i.e. when you attain old age, then you are extolled on account of your mature experience. || 3 ||

౧౭౩౧.ఋషిః - గోతమో రాహూగణః। దేవతా - ఉషాః।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్। స్వరః - ఋషభః.

తత్రాదావుషర్నామ్నా జగదమ్బాం ప్రార్థయతే.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨
౧౭౩౧. ఉషస్తచ్చిత్రమా భరాస్మభ్యం వాజినీవతి।
౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
యేన తోకం చ తనయం చ ధామహే ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- ఉషః। తత్ చిత్రమ్। ఆ। భర। అస్మభ్యమ్। వాజినీవతి। యేన।
౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర
తోకమ్। చ। తనయమ్। చ। ధామహే ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **వాజినీవతి** వివేకపూర్ణక్రియామయి **ఉషః** తేజోమయి జగన్మాతః. త్వమ్ **అస్మభ్యమ్** అస్మదర్థమ్ **తత్** ప్రసిద్ధమ్ **చిత్రమ్** అద్భుతం భౌతికం దివ్యంచైశ్వర్యమ్ **ఆభర** ఆహర, **యేన** ఐశ్వర్యేణ, వయమ్ **తోకం చ తనయం చ** పుత్రం చ పౌత్రం చ **ధామహే** పుష్ణీయామ. [అత్ర ధాఞ్, ధాతోర్లోటి 'బహులం ఛన్దసి' అ... ౨।౪।౭౬ ఇతి శ్లోరభావః.] ॥ ౧ ॥

యాస్కాచార్యో మన్త్రమిమమేవం వ్యాఖ్యాతవాన్. ('ఉషస్తచ్చిత్రం చాయనీయం మంహనీయం ధనమాహరాస్మభ్యమ్ అన్నవతి యేన పుత్రాంశ్చ పౌత్రాంశ్చ దధీమహి' ఇతి నిరు. ౧౨।౬.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఉషర్వత్ తేజోమయీ జగన్మాతా జగద్వ్యవస్థాయై సకలాః క్రియా నిష్పాదయన్తీ స్వసన్తానేభ్యః సర్వమాధ్యాత్మికం భౌతికం చైశ్వర్యం ప్రయచ్ఛన్తీ సుఖకారిణీ జాయతే. ॥ ౧ ॥

౧౭౩౧. ఈ మంత్రములో ఉష నామము ద్వార జగదంబతో ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(వాజినీవతి) వివేకవంతమగు (ఉషః) తేజోమయివగు ఓ జగన్మాతా! నీవు (అస్మభ్యమ్) మాకొరకు (తమ్) ఆ ప్రసిద్ధమగు (చిత్రమ్) అద్భుతమగు భౌతిక మరియు దివ్య

ఐశ్వర్యములను (ఆ భర) తెమ్ము (యేన) దానిచే మేము (తోకం చ తనయం చ) పుత్రులు మరియు పౌత్రులను (ధామహే) పుష్టివంతులనుగ నొనర్చెదము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఉషవంటి తేజస్విని జగన్మాత జగత్తుయొక్క వ్యవస్థకొరకు సమస్తక్రియల నొనర్చుచు తన సంతానవములకు సమస్త ఆధ్యాత్మిక మరియు భౌతిక ఐశ్వర్యములను ప్రదానమొనర్చుచు సుఖకారిణియగుచున్నది.॥ ౧ ॥

1731. O Divine Dawn of illumination enriched with ample wealth of wisdom, bestow on us that wonderful light (of knowledge) where with we may support our sons and grand sons, as does an accomplished wife. || 1 ||

౧౭౩౨. ఋషిః - గోతమో రాహూగణః । దేవతా - ఉషాః ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః. అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ర ౨ ర ౩ ౧ ౨
౧౭౩౨. ఉషో అద్యేహ గోమత్యశ్వావతి విభావరి ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨
రేవదస్మే వ్యుచ్ఛ సూనృతావతి ॥ ౨ ॥

౧ ౨ ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ర ౩
ప.వి:- ఉషః । అద్య - అ - ద్య । ఇహ । గోమతి । అశ్వావతి । విభావరి - వి - భావరి । రేవత్ । అస్మే ఇతి । వి । ఉచ్ఛ । సూనృతావతి - సూ - నృతావతి ॥౨॥

పదార్థః- హే **గోమతి** గావః ధేనవః దివ్యప్రకాశాశ్చాస్యాః సన్తీతి తాదృశి, **అశ్వావతి** అశ్వాస్తురగాః ప్రాణబలాని చాస్యాః సన్తీతి తాదృశి. [అత్ర మన్త్రే 'సోమాశ్వేన్ద్రియ విశ్వదేవ్యస్య మతౌ' అ... ౬ । ౩ । ౧౩౧ ఇత్యశ్వశబ్దస్యదీర్ఘః.] **విభావరి** జ్యోతిర్మయి, **సూనృతావతి** సూనృతా ప్రియా సత్యా మధురా చ వేదవాగస్యా అస్తీతి తాదృశి **ఉషః** జగన్మాతః ! త్వమ్ **అద్య** అస్మిన్ దినే **ఇహ** అస్మాకం జీవనే **అస్మే** అస్మభ్యమ్ **రేవత్** దివ్యైశ్వర్యయుక్తం యథా స్యాత్ తథా. [అత్ర రయిశబ్దాన్మతుపి 'రయేర్మతౌ బహులమ్' అ. ౬ । ౧ । ౩౪ వా... ఇతి వార్త్తికేన యకారస్య సమ్ప్రసారణే 'ఛన్దసీరః' అ. ౮ । ౨ । ౧౫ ఇతి మతుపో మస్య వత్వమ్]. **వ్యుచ్ఛ** తమోగుణాధిక్యం వివాసయ. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా జ్యోతిర్మయీ ఉషా రాత్రేరన్ధకారం నివారయతి తథైవ జగజ్జననీ స్తోతౄణాం మానసపటలాత్ తమోగుణ సామ్రాజ్యం దూరీకృత్య తాన్ సత్త్వగుణప్రధానాన్ కరోతి. ॥ ౨ ॥

౧౭౩౨. ఈ మంత్రములో మరల అదేవిషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(గోమతి) గోవులు మరియు దివ్యప్రకాశములుగల (అశ్వావతి) అశ్వములు మరియు ప్రాణవతియగు (విభావరి) జ్యోతిర్మయి (సూనృతావతి) ప్రియము, సత్యము, మధురమగు వేదవాణులుగల (ఉషః) ఓ జగన్మాతా! నీవు (అద్య) నేడు (ఇహ) మాయొక్క ఈ జీవితములో (అస్మే) మాకొరకు (రేవత్) దివ్యైశ్వర్యములతోగూడ ఉదయించుచు (వ్యుచ్ఛ) తమోగుణముల అధికత్వములను నివారించుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఎటుల జ్యోతిర్మయియగు ఉష రాత్రియొక్క అంధకారమును తొలగించునో, అటులనే జగన్మాత స్తోతల మనోక్షేత్రమునుండి తమోగుణముల సామ్రాజ్యమును దూరమొనర్చి వానిని సత్వగుణ ప్రధానత్వముగలవానిగ నొనర్చివేయును.॥ ౨ ॥

1732. (1) O Divine Dawn of illumination possessing knowledge and power, radiant lady of sweet strains, shine thou on us this day auspiciously.

(2) The second meaning of both these verses is regarding an accomplished lady, who is highly educated and who speaks true and sweet words. || 2 ||

౧౭౩౩. ఋషిః - గోతమో రాహూగణః । దేవతా - ఉషాః ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

అథ పునరపి జగదీశ్వరీం మాతరం ప్రార్థయతే.

3 ౧ర ౨ర 3 ౧ ౨ 3౨ 3 ౧ ౨
౧౭౩౩. యుఙ్క్ష్వా హి వాజినీవత్యశ్వాం అద్యారుణాం ఉషః ।
౧ ౨ 3 ౨3 ౧ ౨3 ౧ ౨
అథా నో విశ్వా సౌభగాన్యా వహ ॥ 3 ॥

3 ౨ 3 ౧౨ర 3౨ 3 ౨ 3 ౨
ప.వి:- యుఙ్క్ష్వ । హి । వాజినీవతి । అశ్వాన్ । అద్య - అ - ద్య । అరుణాన్ । ఉషః । అథ । నః । విశ్వా । సౌభగాని - సౌ - భగాని । ఆ - వహ ॥ 3 ॥
3 ౧౨ర 3 ౧౨ర ౧౨ర 3 ౨ 3

పదార్థః-హే **వాజినీవతి** హే ప్రశస్తక్రియామయి **ఉషః** ఉషర్వత్ తేజోమయి, జగన్మాతః! త్వమ్ **అద్య** అస్మిన్ దినే **అరుణాన్** తేజోమయాన్ **అశ్వాన్** ఇన్ద్రియరూపాన్ **యుఙ్క్ష్వ హి** జ్ఞానే క్రియాయాం చ యోజయ ఖలు. **అథ** తతశ్చ **నః** అస్మభ్యమ్ **విశ్వా** సర్వాణి **సౌభగాని** సౌభాగ్యాని **ఆవహ** ప్రాపయ. ॥ 3 ॥

భావార్థః-సైవ మాతా శ్రేష్ఠా మన్యతే యా సన్తానం జ్ఞానే కర్మణి చ ప్రేరయేత్, యతస్తత ఏవ సౌభాగ్యవృద్ధిర్జాయతే. ॥ 3 ॥

౧౭౩౩. ఈ మంత్రమును మరల జగదీశ్వరియగు ఆ తల్లితో ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(వాజినీవతి) ప్రశస్తమగు క్రియలుగల (ఉషః) ఉషాదేవివంటి తేజోమయివంటి ఓ జగన్మాతా! నీవు (అద్య) నేడు (అరుణాన్) తేజోవంతమగు (అశ్వాన్) ఇంద్రియరూప అశ్వములను (యుజ్‌క్ష్వ హి) జ్ఞానమును గ్రహించు మరియు కర్మలనాచరించుటలో నియుక్తమొనర్చుము. (అథ) తదనంతరము (నః) మాకొరకు (విశ్వా) సమస్త (సౌభగాని) సౌభాగ్యములను (ఆవహ) ప్రాప్తింపజేయుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :-తమ సంతానములను జ్ఞాన, కర్మలలో ప్రేరణయొనర్చునట్టి తల్లిమాత్రమే శ్రేష్ఠమైనదిగ నెంచబడుచున్నది. ఏలన ఆమె వల్లనే సౌభాగ్యములు వృద్ధియగుచుండును.॥ 3 ॥

1733. O Divine Dawn of illumination, who hast a store of wealth of wisdom! Yoke to day thy glowing horses of senses and then bring us all delight and all felicities. || 3 ||

౧౭౩౪.ఋషిః - గోతమో రాహూగణః। దేవతా - అశ్వినౌ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్।స్వరః - ఋషభః.

తత్రాదౌ ప్రాణాపాణ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩౨ ౩౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨
౧౭౩౪. అశ్వినా వర్తిరస్మదా గోమద్దస్రా హిరణ్యవత్।
౩ ౨ఉ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
అర్వాగ్రథం సమనసా ని యచ్ఛతమ్ ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩౨ ౩౧ ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩౨
ప.వి:- అశ్వినా। వర్తిః। అస్మత్ - ఆ। గోమత్। దస్రా। హిరణ్యవత్। అర్వాక్।
౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩
రథమ్। సమనసా - స - మనసా। ని। యచ్ఛతమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **దస్రా** దస్రా దోషాణాముపక్షేతారౌ **అశ్వినా** శరీరవ్యాప్తౌ ప్రాణాపానౌ! **అస్మత్** అస్మాకమ్. [అత్ర 'సుపాం సులుక్...' అ... ౭।౧।౩౯ ఇతి షష్ఠ్యా లుక్.] **వర్తిః** గృహమ్ **ఆ** సమన్తాత్ **గోమత్** గోభిర్యుక్తమ్, **హిరణ్యవత్** సువర్ణాదిభిర్ధనైశ్చ యుక్తం భవేదితి హేతోః, యువామ్ **సమనసా** సమనసౌ మనసా సంయుక్తౌ భూత్వా **రథమ్** అస్మాకం దేహరూపం శకటమ్ **అర్వాగ్** అనుకూలం యథాస్యాత్తథా **ని యచ్ఛతమ్** నియన్త్రితం కురుతమ్. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-దేహే స్వస్థే సత్యేవ పురుషార్థం కృత్వా గోహిరణ్యాదీని ధనాని ప్రాప్తుం శక్యన్తే, స్వాస్థ్య ప్రాప్తేశ్చ ప్రాణాయామో ముఖ్యం సాధనమ్. ॥ ౧ ॥

౧౭౩౪. ఈ మంత్రములో ప్రాణ, అపానముల విషయము వర్ణించబడినది.।

పదార్థము :-(దస్రా) దోషములను హరించివేయునట్టి (అశ్వినా) శరీరములో వ్యాపించియున్న ఓ ప్రాణాపానములారా! (అస్మత్) మాయొక్క (వర్తిః) గృహము (ఆ) నలుదిశలనుండి (గోమత్) ధేనువులతో మరియు (హిరణ్యవత్) సువర్ణము మున్నగు ధనములచే పూర్ణమైనదిగ నుండవలెను. ఈ కారణమున నీవు (సమనసా) మనస్సుగలదానివిగనై (రథమ్) మా శరీరరూపరథమును (అర్వాక్) అనుకూలరూపములో (నియచ్ఛతమ్) నియంత్రితమొనర్చుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-శరీరము ఆరోగ్యవంతముగ నున్నప్పుడు మాత్రమే పురుషార్థమొనర్చి గోవులు, సువర్ణము మున్నగు ధనములను పొందగలుగుదుము. మరియు ఆరోగ్యమును పొందుటకొరకు ప్రాణాయామము ముఖ్యసాధనమై యున్నది.॥ ౧ ॥

1734. O Prana and apana wonderful in act, destroyers of diseases, do ye being united with our minds direct our chariot of the body along with the senses and full of splendour, keeping it under your control. || 1 ||

౧౭౩౫. ఋషిః - గోతమో రాహూగణః । దేవతా - అశ్వినౌ ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

అథ ప్రాణాయామవిషయ ఉచ్యతే.

౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౩ ౧ర ౨ర
౧౭౩౫. ఏహ దేవా మయోభువా దస్రా హిరణ్యవర్తని ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఉషర్బుధో వహన్తు సోమపీతయే ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.వి:- ఆ - ఇహ । దేవా । మయోభువా - మయః - భువా । దస్రా ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩
హిరణ్యవర్తనీ - హిరణ్య - వర్తనీ ఇతి । ఉషర్బుధః - ఉషః -బుధః । వహన్తు ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
సోమపీతయే - సోమ - పీతయే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ఉషర్బుధః యే ఉషసి బుధ్యన్తే బోధం ప్రాప్నువన్తి తే జనాః **సోమపీతయే** సోమస్య సుఖస్యాప్తదీర్ఘాయుష్య శాన్త్యాదేః పీతిః రక్షణం తస్మై **ఇహ** దేహే **దేవా** దేవౌ, గమనాగమనకారిణౌ, **మయోభువా** సుఖస్య భావయితారౌ, **దస్రా** దోషాణాముపక్షేతారౌ, **హిరణ్యవర్తనీ** హిరణ్యం శారీరం మానసం చ తేజో వర్తయన్తౌ అశ్వినౌ ప్రాణాపానౌ **ఆ వహన్తు** ఆనయన్తు, ప్రాణాయామం సాధ్నువన్త్వితి భావః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యోగాఙ్గేన ప్రాణాయామేన సర్వాన్ శారీరాన్ మానసాంశ్చ దోషాన్ దగ్ధ్వా యోగసిద్ధిం ప్రాప్య జనైరభ్యుదయనిఃశ్రేయసే సాధనీయే. ॥ ౨ ॥

౧౭౩౫. ఈ మంత్రములో ప్రాణాయామ విషయము గలదు.

పదార్థము :- (ఉషర్బుధః) ఉషః కాలమునందు బోధను పొందుచుండువారు (సోమపీతయే) సుఖము, ఆరోగ్యము, దీర్ఘాయుష్యము, శాంతి మున్నగువాని రక్షణకొరకు (ఇహ) ఈ శరీరములో (దేవా) గమనాగమనముల నొనర్చునట్టి (మయోభువా) సుఖముల నిచ్చునట్టి (దస్రా) దోషములను క్షీణింపజేయునట్టి (హిరణ్యవర్తనీ) శారీరిక మరియు మానసిక తేజములనిచ్చునట్టి ప్రాణాపానరూప అశ్వినులను (ఆ వహన్తు) తెచ్చుకొనవలెను. అనగా ప్రాణాయామమును సాధించుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు యోగాంగమగు ప్రాణాయామముద్వారా సకల శారీరిక మరియు మానసిక దోషములను భస్మమొనర్చివేసి యోగసిద్ధిని పొంది అభ్యుదయము, నిఃశ్రేయసమును సాధించుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

1735. (1) May they who wake at the dawn, bring here teachers and preachers, who are enlightened and truthful, givers of happiness, dispellers of the darkness of ignorance and whose conduct is beneficial and charming, inorder to drink deep of the Soma (juice of various herbs) which we have prepared.

(2) Let those Yogis who Wake at the dawn bring under control the Prana and the Apana which are destroyers of diseases, givers of happiness and beneficial, in order to enjoy the bliss of God. || 2 ||

౧౭౩౬. ఋషిః - గోతమో రాహూగణః । దేవతా - అశ్వినా ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౨ ３౨ఉ ３ ౨ ３౨ఉ ３౧౨ ３౧౨
౧౭౩౬. యావిత్థా శ్లోకమా దివో జ్యోతిర్జనాయ చక్రథుః ।
౨ ３ ౧ ౨ ３ ౨
ఆ న ఊర్జం వహతమశ్వినా యువమ్ ॥ ３ ॥

౨ ３౨ ౧ ౨ర ３౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ３౧౨
ప.వి:- యా । ఇత్థా । శ్లోకమ్ - ఆ । దివః । జ్యోతిః । జనాయ । చక్రథుః ।
３ ౧౨ర ３ ３
ఆ । నః । ఊర్జమ్ । వహతమ్ । అశ్వినా । యువమ్ ॥ ３ ॥

పదార్థః-హే **అశ్వినౌ** జీవనవ్యాప్తౌ ప్రాణాపానౌ! **యౌ** యౌ యువామ్ **ఇత్థా** సత్యమ్ **జనాయ** యోగసాధకాయ మనుష్యాయ **దివః** ద్యోతమానస్య జీవాత్మనః **శ్లోకమ్** ఉపశ్లోక్యం స్తుత్యమ్ **జ్యోతిః** ప్రకాశమ్ **చక్రథుః** కురుతః, తౌ **యువమ్** యువామ్ **నః** అస్మభ్యమ్ **ఊర్జమ్** బలమ్. [ఊర్జబలప్రాణనయోః, చురాదిః.] **ఆ వహతమ్** ప్రాపయతమ్. ॥ 3 ॥

భావార్థః- **ప్రాణాయామేన ప్రకాశావరణక్షయాత్ జ్యోతిష్ప్రాప్తౌ సత్యామ్ ఆత్మప్రాణయోర్బలే చ ప్రాప్తే ధారణాసు మనసో యోగ్యతా జాయతే. ॥ 3 ॥**

అస్మిన్ ఖణ్డే ప్రకృతికా దివ్యాయాశ్చోషసః ఋతమ్భరాయాః ప్రజ్ఞాయా ఆత్మమనసోర్జ గదమ్బాయాః ప్రాణాపానయోశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

ఇత్యేకోనవింశోఽధ్యాయే ద్వితీయః ఖణ్డః సమాప్తః.

౧౭౩౬. ఈ మంత్రములో మరల పైవిషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(అశ్వినౌ) జీవితములో వ్యాప్తమైయున్న ఓ ప్రాణాపానములారా! (యౌ) ఏ మీరిరువురు (ఇత్థా) వాస్తవముగా (జనాయ) యోగసాధకులగు మనుష్యులకొరకు (దివః) తేజస్వియగు జీవాత్మకొరకు (శ్లోకమ్) స్తుతియోగ్యమగు (జ్యోతిః) జ్యోతిని (చక్రథుః) ఉత్పన్నమొనర్చుదురు. అట్టి (యువమ్) మీరిరువురు (నః) మాకు (ఊర్జమ్) బలమును (ఆవహతమ్) ప్రాప్తింపజేయుడు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-ప్రాణాయామముద్వారా ప్రకాశముపై కప్పబడియున్న ఆవరణము క్షీణించినందున జ్యోతియొక్క ప్రాప్తి, ఆత్మ మరియు ప్రాణబలము ప్రాప్తించిన తరువాత ధారణలయందు మనస్సు యోగ్యముగనైపోవును.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో ప్రాకృతిక మరియు దివ్య 'ఉష' ఋతంభరా ప్రజ్ఞ ఆత్మ, మనస్సు, జగదంబ మరియు ప్రాణాపానముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము కలదు.

పంతొమ్మిదవ అధ్యాయమునందలి రెండవఖండము సమాప్తమైనది.

1736. O Ashvins (Teachers and preachers) who bring down the hymns by God's grace and thereby give a light to men, do ye, bring strength and joy hither unto us. [The teachers and preachers reflect upon the hymns of the Veda and spread their gospel for the benefit of humanity]. || 3 ||

౧౭౩౭. ఋషిః - వసుశ్రుత ఆత్రేయః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - పఙ్క్తిః । స్వరః - పఞ్చమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౨౫ క్రమాజే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్రాగ్నినామ్నా జగదీశ్వరస్య పరిచయః ప్రస్తూయతే.

౩౧౨ ౨౨౩ ౨౩ ౩ ౨౩ ౧౨
౧౭౩౭. అగ్నిం తం మన్యే యో వసురస్తం యం
౨౨౩౧౨ ౨౩౧౨ ౩౨౩ ౩
యన్తి ధేనవః । అస్తమర్వన్త ఆశవోఽస్తం
౧౨ ౩ ౨౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
నిత్యాసో వాజిన ఇషం స్తోతృభ్య ఆభర ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨౨ ౧ ౨౨ ౧ ౨౨
ప.వి:- అగ్నిమ్ । తమ్ । మన్యే । యః । వసుః । అస్తమ్ । యమ్ । యన్తి ।
౩౧౨ ౧౨౨ ౧౨౨ ౩౧౨ ౧౨౨ ౧౨౨ ౩౧౨ ౧౨౨
ధేనవః । అస్తమ్ । అర్వన్తః । ఆశవః । అస్తమ్ । నిత్యాసః । వాజినః । ఇషమ్ ।
౩ ౧ ౨ ౨
స్తోతృభ్యః । ఆ । భర ॥ ౧ ॥

పదార్థః-అహమ్ **అగ్నిమ్** అగ్నిశబ్దవాచ్యం జగదీశ్వరమ్ **తం మన్యే** తం జానామి **యః వసుః** యః ధర్మాత్మనాం నివాసకో వర్తతే. [వాసయతీతి **వసుః**. వస నివాసే.] **అస్తమ్ యమ్** శరణరూపం యమ్. [అస్తమితి గృహనామ. నిఘం ౩. ౪.] **ధేనవః** పయస్విన్యో గావః **యన్తి** మాతృత్వప్రాప్త్యర్థం గచ్ఛన్తి, **అస్తమ్** శరణరూపమ్ యమ్ **ఆశవః** శీఘ్రగామినః **అర్వన్తః** అశ్వాః **యన్తి** వేగప్రాప్త్యర్థం గచ్ఛన్తి, **అస్తమ్** శరణరూపం యమ్ **నిత్యాసః** అనాద్యనన్తాః **వాజినః** బలవన్తో జీవాత్మానః **యన్తి** బలప్రాప్త్యర్థం గచ్ఛన్తి. హే అగ్నే జగదీశ్వర! త్వమ్ **స్తోతృభ్యః** స్తావకేభ్యః, త్వద్గుణకర్మ స్వభావ **కీర్తన పరేభ్యో** జనేభ్యః **ఇషమ్** అభీష్టమ్ అభ్యుదయనిఃశ్రేయసరూపం ఫలమ్ **ఆభర** ఆహర. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-సర్వేఽపి స్వస్వశక్తిప్రాప్త్యర్థం యముపగచ్ఛన్తి స పరమేశ్వర ఏవ ముఖ్యతోఽగ్ని శబ్దవాచ్యోఽస్తి. ॥ ౧ ॥

౧౭౩౭. ఈ మొదటిఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౨౫వ మంత్రముపై వ్యాఖ్యయొనర్చబడినది. ఇప్పుడిచట అగ్నినామముతో జగదీశ్వరుని పరిచయము చేయబడుచున్నది.

పదార్థము :-నేను (అగ్నిమ్) అగ్నినామక పరమాత్మను (తం మన్యే) నమ్ముదును. (యః వసుః) ఆయన ధర్మాత్ములకు నివాసమునిచ్చువాడై యున్నాడు (అస్తం యమ్) శరణరూపములో ఎవరివద్ద (ధేనవః) పాడియావులు (యన్తి) మాతృత్వ ప్రాప్తికొరకు చేరుచుండునో (అస్తమ్)

శరణరూపముగ ఎవరివద్ద (ఆనవః) శీఘ్రగాములగు (అర్వన్తః) అశ్వములు (యన్తి) వేగమును పుంజుకొనుటకొరకు చేరుచుండునో (అస్తమ్) శరణరూపముగ ఎవరివద్ద (నిత్యాసః) అనాది మరియు అనంతమగు (వాజినః) జీవాత్మలు (యన్తి) బలముకొరకు చేరుచుండునో, ఓ అగ్ని జగదీశ్వరా! నీవు (స్తోతృభ్యః) స్తోతలకు అనగా నీయొక్క గుణ, కర్మ, స్వభావములను కీర్తనయొనర్చుచుండు మనుష్యులకు (ఇషమ్) అభీష్టసిద్ధి, అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయస్సు రూప ఫలమును (ఆ భర) ప్రాప్తింపజేయుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఎల్లరును తమ తమ శక్తులను పొందుటకొరకు ఎవని శరణమునకు చేరుచుందురో ఆయనయే పరమేశ్వరుడు. ముఖ్యముగ ఆయన అగ్నిశబ్దవాచ్యుడు.॥ ౧ ॥

1737. I regard Him as God Who is the Support of all, to Whom the Vedic Hymns and the words of the devotees lead us to our True Home; Who is approached by all wisemen taking people across the ocean of misery as their Abode, as kine to their shed, Who is adored by all immortal emancipated souls. O Supreme Leader, (God) Grant to Thy devotees true knowledge which is like spiritual food. || 1 ||

౧౭౩౮. ఋషిః - వసుశ్రుత ఆత్రేయః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - పఙ్క్తిః । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ సోఽగ్నినామ్నా జగదీశ్వరః కిం కరోతీత్యాహ.

౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ర ౨ర ౩ ౧ ౨
౧౭౩౮. అగ్నిర్హి వాజినం విశే దదాతి విశ్వచర్షణిః ।

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
అగ్నీ రాయే స్వాభువం స ప్రీతో యాతి

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
వార్యమిషం స్తోతృభ్య ఆభర ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
ప.వి:- అగ్నిః । హి । వాజినమ్ । విశే। దదాతి । విశ్వచర్షణిః -విశ్వ - చర్షణిః।
౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩ ౧౨ర
అగ్నిః । రాయే । స్వాభువమ్ - సు - ఆభువమ్ । సః । ప్రీతః । యాతి । వార్యమ్।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
ఇషమ్ । స్తోతృభ్యః । ఆ । భర ॥ ౨ ॥

పదార్థః- విశ్వచర్షణిః విశ్వద్రష్టా **అగ్నిః హి** అగ్నిశబ్దాభిధేయో జగదీశ్వరః ఖలు **విశే** ప్రజాయై **వాజినమ్** బలవన్తం ప్రాణమ్ **దదాతి** ప్రయచ్ఛతి. **అగ్నిః** స ఏవాగ్నిశబ్దవాచ్యో జగదీశ్వరః **సు - ఆభువమ్** సమ్యగ్ దేహగృహీతజన్మానం జీవమ్ **రాయే** ఐశ్వర్యాయ, ప్రేరయతీతి శేషః. **ప్రీతః** శుభకర్మభిః ప్రసన్నః **సః** అగ్నిర్జగదీశ్వరః **వార్యమ్** వరణీయమ్ ఉపాసకమ్ **యాతి** ప్రాప్నోతి. హే జగదీశ! **స్తోతృభ్యః** త్వద్గుణకర్మ స్వభావకీర్తన పరేభ్యో జనేభ్యః తమ్ **ఇషమ్** అభీష్టమ్ అభ్యుదయనిఃశ్రేయసరూపం ఫలమ్ **ఆభర** ఆహర. ॥ 2 ॥

భావార్థః-కోఽపి సమ్రాడ్ యథా ప్రజాః శుభకర్మసు ప్రేరయన్ తాభ్యః సుఖమైశ్వర్యం చ దదాతి తథైవ జగదీశ్వర ఉపాసకేభ్యోఽభ్యుదయనిఃశ్రేయసరూపం ఫలం ప్రదాయ తేషాం కల్యాణం కరోతి. ॥ 2 ॥

1738. ఈ మంత్రములో ఆ అగ్నినామక జగదీశ్వరు డేమిచేయుచుండు నను విషయము కలదు.

పదార్థము :- (విశ్వచర్షణిః) విశ్వముయొక్క ద్రష్ట (అగ్నిః హి) అగ్నిశబ్దవాచ్యుడగు జగదీశ్వరుడే (విశే) ప్రజలకు (వాజినమ్) శక్తివంతమగు ప్రాణమును (దదాతి) ఇచ్చును (అగ్నిః) ఆ అగ్నిశబ్దవాచ్య జగదీశ్వరుడే (సు ఆభువమ్) ఉత్తమముగా శరీరమునందు జన్మను గ్రహించిన జీవునకు (రాయే) ఐశ్వర్యములకు ప్రేరణనిచ్చును (ప్రీతః) శుభకర్మలచే ప్రసన్నుడైయున్న (సః) ఆ అగ్నిజగదీశ్వరుడు (వార్యమ్) వరణీయ ఉపాసకులకు (యాతి) ప్రాప్తించును. ఓ జగదీశ్వరా! (స్తోతృభ్యః) నీయొక్క గుణ, కర్మ, స్వభావముల స్తుతియొనర్చువారగు మనుష్యులకు నీవు (ఇషమ్) వారి అభీష్టములగు అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయసరూప ఫలమును (ఆ భర) ప్రదానమొనర్చుము.॥ 2 ॥

భావార్థము :- సామ్రాట్టు ప్రజల నెటుల శుభకర్మలందు ప్రేరితమొనర్చునో, వారికి ఐశ్వర్యములను ప్రదానమొనర్చునో, అటులనే జగదీశ్వరుడు ఉపాసకులకు అభ్యుదయము మరియు మోక్షరూపఫలములనిచ్చి వారికి శుభములను కలిగించును.॥ 2 ॥

1738. Omniscient Lord of all mankind gives nourishing food and heroic off-spring to the man who worships Him. When God is propiciated through the performance of noble deeds, He makes the riches flow in on us, which are produced in many places and are productive of fame and which may serve for gifts. O God, bring desirable spiritual food of wisdom for those who celebrate Thy praise. || 2 ||

౧౨౩౯.ఋషిః – వసుశ్రుత ఆత్రేయః । దేవతా – అగ్నిః ।

ఛన్దః – పఙ్క్తిః । స్వరః – పఞ్చమః.

అథ పునరప్యగ్నినామానం జగదీశ్వరం వర్ణయతి.

౨ ౩౧ర ౨ర౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨
౧౨౩౯. సో అగ్నిర్యో వసుర్గృణే సం యమాయన్తి ధేనవః ।
౧ర ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
సమర్వన్తో రఘుద్రువః సం సుజాతాసః సూరయః
౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ఇషం స్తోతృభ్య ఆభర ॥ ౩ ॥

౨ ౩౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
ప.వి:– సః । అగ్నిః । యః । వసుః । గృణే । సమ్ । యమ్ । ఆయన్తి – ఆ–
౧ ౨ర ౩౧౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧౨
యన్తి । ధేనవః । సమ్ । అర్వన్తః । రఘుద్రువః – రఘు – ద్రువః । సమ్ । సుజాతాసః–
౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
సు – జాతాసః । సూరయః । ఇషమ్ । స్తోతృభ్యః । ఆ । భర ॥ ౩ ॥

పదార్థః-సః స ఏవ **అగ్నిః** అగ్నిశబ్దవాచ్యో జగదీశ్వరోఽస్తి, **యః వసుః** యః సర్వాచ్ఛాదకః సర్వవ్యాపకో వర్తతే. [వస్తే ఆచ్ఛాదయతి సర్వం స వసుః.] తమహమ్ **గృణే** స్తౌమి, **యమ్ ధేనవః** స్తోతౄణాం వాచః. [ధేనురితి వాఙ్నామ. నిఘం ౧ ।౧౧.] **సమాయన్తి** సంప్రాప్నువన్తి. **రఘుద్రువః** శీఘ్రగామినః **అర్వన్తః** పృథివీచన్ద్రాదయో లోకాః **సమ్** సమాయాన్తి, సమ్ప్రాప్నువన్తి, **సుజాతాసః** సుప్రసిద్ధాః **సూరయః** విద్వాంసః **సమ్** సమాయన్తి, సమ్ప్రాప్నువన్తి. హే అగ్నే జగదీశ్వర! త్వమ్ **స్తోతృభ్యః** త్వద్ గుణకర్మస్వభావకీర్తనపరేభ్యో జనేభ్యః **ఇషమ్** అభీష్టమ్ అభ్యుదయనిఃశ్రేయసరూపం ఫలమ్ **ఆభర** ఆహర. ॥ ౩ ॥

భావార్థః- గావోఽశ్వాః మనుష్యాః సూర్యచన్ద్రనక్షత్రపృథివీమంగల బుధ బృహస్పత్యాదయో లోకాః నద్యః పర్వతాః సముద్రా నిర్ఝరా వృక్షా వీరుధః సర్వేఽపి స్వాన్ స్వాన్ గుణాన్ యస్మాద్ విన్దన్తి స ఏవాగ్నిశబ్దవాచ్యో జగదీశ్వరోఽస్తి. ॥ ౩ ॥

౧౨౩౯. ఈ మంత్రములో అగ్నినామక జగదీశ్వరుని వర్ణనయొనర్చబడుచున్నది.।

పదార్థము :-(సః) అదే (అగ్నిః) అగ్నిశబ్దవాచ్య జగదీశ్వరుడు (యః) ఏ (వసుః) కప్పివేయు అనగా సర్వవ్యాపకుడు కలడో, ఆయనను నేను (గృణే) స్తుతించుచుందును (యమ్)

ఎవరివద్దికి (ధేనవః) స్తోతలవాణులు (సమాయన్తి) చేరునో వారివద్దికి (రథుద్రువః) వేగవంతములగు (అర్వన్తః) పృథివి, చంద్రుడు మున్నగు లోకములు (సమ్) చేరుచుండును. (సుజాతాసః) సుప్రసిద్ధుడగు (సూరయః) విద్వాంసులు (సమ్) చేరుచుందురు. ఓ జగదీశ్వరా! నీవు (స్తోతృభ్యః) నీయొక్క గుణ, కర్మ, స్వభావముల స్తుతి యొనర్చువారికి (ఇషమ్) అభీష్టములు, అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయసరూప ఫలమును (ఆ భర) ప్రదానమొనర్చుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :-గోవులు, అశ్వములు, మనుష్యులు, పృథివి, సూర్యుడు, చంద్రుడు [కుజుడు మంగళుడు, లేక అంగారకుడు, బుధుడు, బృహస్పతి, శుక్రుడు, శనైశ్చరుడు] మున్నగు లోకములు, నదులు, పర్వతములు, సముద్రములు, సెలయేరులు, వృక్షములు, లతలు మున్నగునవన్నియును తమ తమ గుణముల నెవరితో పొందుచుండునో, ఆయనయే అగ్నిశబ్దవాచ్యుడగు జగదీశ్వరుడు.॥ 3 ॥

1739. I praise that Omniscient God Who is kind and all - protecting, Whom all the Vedic speech approaches, Who is glorified by all earnest and active devotees of good nature. O Lord! grant knowledge and wisdom to those who sing Thy praise. || 3 ||

౧౭౪౦.ఋషిః - సత్యశ్రవా ఆత్రేయః । దేవతా - ఉషాః ।

ఛన్దః - పఙ్క్తిః । స్వరః - పఞ్చమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౨౧ క్రమాఙ్కేఽధ్యాత్మ ప్రభావిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జగన్మాతా సమ్బోధ్యతే.

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
౧౭౪౦. మహే నో అద్య బోధయోషో రాయే దివిత్మతి ।
౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ర
యథా చిన్నో అబోధయః సత్యశ్రవసి వాయ్యే
౨ర 3 ౧ ౨
సుజాతే అశ్వసూనృతే ॥ ౧ ॥

3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨
ప.వి:- మహే। నః । అద్య - అ - ద్య । బోధయ । ఉషః । రాయే । దివిత్మతీ।
౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧
యథా । చిత్ । నః । అబోధయః । సత్యశ్రవసి - సత్య - శ్రవసి । వాయ్యే । సు
౨ర 3 ౧౨ర ౧౨ర 3
జాతే - సు -జాతే । అశ్వసూనృతే - అశ్వ - సూనృతే ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **సుజాతే** సుప్రసిద్ధే **అశ్వసూనృతే** అశ్వా వ్యాప్తా సూనృతా ప్రియసత్యాత్మికా వేదవాగ్ యస్యాః తాదృశి **ఉషః** ఉషర్వత్ జాగరయిత్రీ జగన్మాతః! **దివిత్మతీ** దివ్యప్రకాశేన దేదీప్యమానా త్వమ్ **నః** అస్మాన్ **మహే రాయే** మహతేఽభ్యుదయనిఃశ్రేయసరూపాయ ఐశ్వర్యాయ **అద్య** అస్మిన్ దినేఽపి **బోధయ** జాగరూకాన్ కురు **యథాచిత్** యేన ప్రకారేణ, త్వమ్ **సత్యశ్రవసి** సత్యయశసి **వాయ్యే** వాతుం యోగ్యే తన్తువత్ సన్తాననీయేఽస్మాకం పూర్వజీవనే. [వేఞ్ తన్తుసన్తానే, ణ్యత్.] **నః** అస్మాన్ **అబోధయః** జాగరూకాన్ కృతవతీ ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా ప్రాకృతికృ్యుషాః సర్వాన్ ప్రాణినః కాచిన్మాతా వా స్వసన్తానాన్ జాగరయతి సత్కర్మసు సంలగ్నాంశ్చ కరోతి తథైవ జగదీశ్వరీ జగన్మాతాఽబోధానస్మానాజన్మన ఆమరణం స్వకర్తవ్యాచరణాయ దివానిశం ప్రబోధయేద్ యేన వయం కీర్తిమభ్యుదయం నిఃశ్రేయసం చ లభేమహి ॥ ౧ ॥

౧౭౪౦. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౪౨౧వ మంత్రమున ఆధ్యాత్మప్రభ విషయములో చేయబడియుండెను. ఇప్పుడిచట జగన్మాతను సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(సుజాతే) సుప్రసిద్ధమగు (అశ్వసూనృతే) వ్యాపక ప్రియమైన సత్యవేదవాణులు (ఉషః) ఉషవలె మేల్కొలుపునట్టి ఓ జగన్మాత! (దివిత్మతీ) దివ్యప్రకాశముచే దేదీప్యమానమగు నీవు (నః) మాకు (మహే రాయే) మహా అభ్యుదయము మరియు మోక్షమువంటి ఐశ్వర్యములకొరకు (అద్య) నేడు కూడ (బోధయ) అదేవిధంగా జాగరణమైనది. (యథా చిత్) ఎటుల నీవు (సత్యశ్రవసి) సత్యమగు కీర్తిమంతులు (వాయ్యే) సూదిబెజ్జములో దారమువలె వ్యాప్తమొనర్చదగిన మా పూర్వజన్మములో (నః) మమ్ము మేల్కొలిపియుంటివో అటులనే ఇప్పుడును (అబోధయః) మేల్కొలుపుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-ప్రాకృతిక 'ఉష' సకల ప్రాణులను తల్లి తన సంతానముల నెటుల మేల్కొలుపునో మరియు శ్రేష్ఠకార్యములందు నియమించునో అటులనే జగదీశ్వరియగు తల్లి అజ్ఞానులమగు మనను జన్మించినది మొదలుకొని మృత్యుపర్యంతము మన కర్తవ్యపాలనకొరకు రేయింబవళ్లు మేల్కొలుపుచుండవలెను. అందువల్ల మనము కీర్తి, అభ్యుదయము మరియు మోక్షమును పొందుచుందుము.॥ ౧ ॥

1740. O Dawn of Divine Illumination! O bright burner of all sins! awaken us to-day to the acquisition of the great spiritual wealth. Thou art full of true wisdom, manifest thyself beautifully within our hearts, enabling us to listen to the inner voice or sweet and true message of God. || 1 ||

౧౭౪౧.ఋషిః - సత్యశ్రవా ఆత్రేయః । దేవతా - ఉషాః ।

ఛన్దః - పజ్క్తిః । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునరపి జగన్మాతరం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ర ౨ర
౧౭౪౧. యా సునీథే శౌచద్రథే వ్యౌచ్ఛో దుహితర్దివః ।
౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ర
సా వ్యుచ్ఛ సహీయసి సత్యశ్రవసి వాయ్యే
౨ర౩ ౧౨
సుజాతే అశ్వసూనృతే ॥ ౨ ॥

ప.వి:- యా । సునీథే - సు - నీథే । శౌచద్రథే - శౌచత్ - రథే । వ్యౌచ్ఛః- వి - ఔచ్ఛః । దుహితః । దివః । సా । వి । ఉచ్ఛ । సహీయసి । సత్యశ్రవసి - సత్య- శ్రవసి । వాయ్యే । సుజాతే - సు-జాతే । అశ్వసూనృతే - అశ్వ - సూనృతే ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **సుజాతే** సుప్రసిద్ధే **అశ్వసూనృతే** అశ్వా వ్యాప్తా సూనృతా ప్రియసత్యాత్మికా వేదవాగ్ యస్యాః తాదృశి **దివః దుహితః** దివ్యప్రకాశదోగ్ధ్రి ఉషః జగన్మాతః ! **యా** ప్రసిద్ధా, త్వమ్ **శౌచద్రథే** శుచత్ పవిత్రో రథః ఆత్మరూపో రథో యస్య స శుచద్రథః, అతిశయేన శుచద్రథః శౌచద్రథః తస్మిన్. [ఛన్దసి అపత్యప్రత్యయా అతిశయార్థేఽపి భవన్తి.] **సునీథే** సునేతరి మనుష్యే **వ్యౌచ్ఛః** ప్రకాశం కరోషి, సా తాదృశీ త్వమ్ **సహీయసి** అతిశయేన సోఢ్రు సహీయః తస్మిన్ **సత్యశ్రవసి** సత్యయశసి **వాయ్యే** వాతుం యోగ్యే తన్తువత్ సన్తాననీయే మమ జీవనేఽపి **వ్యుచ్ఛ** వివేకఖ్యాతేః ప్రకాశం కురు. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యే పవిత్రాచరణా నేతారో జనా భవన్తి తేషు పవిత్రతాం నేతృత్వబలం చ జగన్మాత్రైవ నిదధాతి, తథైవ సాఽస్మాకమపి జీవనం పవిత్రం విధాయ వివేకఖ్యాతిప్రకాశం జనయిత్వాఽస్మాన్నిఃశ్రేయసాధికారిణః కరోతు. ॥ ౨ ॥

౧౭౪౧. ఈ మంత్రమునందును మరల జగన్మాతతో ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(సుజాతే) సుప్రసిద్ధ (అశ్వసూనృతే) వ్యాపకముగు ప్రియ సత్యవేదవాణులు గల (దివః దుహితః) దివ్యప్రకాశమును పితికి యిచ్చునట్టి ఓ జగన్మాతా! (యా) ఏ ప్రసిద్ధమగు నీవు (శౌచద్రథే) అత్యంత పవిత్రమగు ఆత్మరూప రథముగల (సునీథే) ఉత్తమ నేతృత్వమునొనర్చు

మనుష్యునిలో (వ్యౌచ్ఛః) ప్రకాశమగుచుందువో (సా) అట్టి నీవు (సహీయసి) అతి సహనశీలురు (సత్యశ్రవసి) సత్యమగు కీర్తిమంతులు (వాయ్యే) సూదిబెజ్జములో దారమువలె వ్యాప్తమొనర్చదగిన నా జీవితమందును (వ్యుచ్ఛ) వివేక ఖ్యాతిని ప్రకాశపరచుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పవిత్ర ఆచరణగల నాయకులగువారియందు పవిత్రత మరియు నేతృత్వ మను శక్తిని ఆ జగన్మాతయే నిహితమొనర్చును. ఆవిధముగనే ఆమె మా జీవితములందు పవిత్రతను నింపివేయవలెను. వివేకఖ్యాతి యను ప్రకాశమును ఉత్పన్నమొనర్చి మమ్ము మోక్షమున కధికారులనుగ నొనర్చవలెను.॥ ౨ ॥

1741. O Divine Dawn of illumination, O bringer of light of knowledge as thou dispellest the darkness in the person, who is treading upon the path of righteousness and whose chariot of body is bright (pure and healthy), so dispel our darkness and awaken us to the acquisition of great spiritual wealth. Thou art full of true wisdom, manifest thyself beautifully within our hearts and enable us to listen to the inner voice or sweet and true message of God. || 2 ||

౧౭౪౨. ఋషిః - సత్యశ్రవా ఆత్రేయః । దేవతా - ఉషాః ।

ఛన్దః - పఙ్క్తిః । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩౨ ౩౧ ౨౩క౨ర
౧౭౪౨. సా నో అద్యాభర ద్వసుర్వ్యుచ్ఛా దుహితర్దివః ।
౨ఉ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ర
యో వ్యౌచ్ఛః సహీయసి సత్యశ్రవసి వాయ్యే
౨ర౩ ౧౨
సుజాతే అశ్వసూనృతే ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩
ప.వి:- సా। నః । అద్య - అ - ద్య । ఆభరద్వసుః - ఆభరత్ - వసుః ।
౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
వి। ఉచ్ఛ । దుహితః । దివః । యా । ఉ । వ్యౌచ్ఛః - వి - ఔచ్ఛః । సహీయసి।
౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౨ ౧౨ర
సత్యశ్రవసి - సత్య - శ్రవసి । వాయ్యే । సుజాతే - సు -జాతే । అశ్వసూనృతే-
౧ ౨ర ౩
అశ్వ - సూనృతే ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే **సుజాతే** సుప్రసిద్ధే, **అశ్వసూనృతే** అశ్వా వ్యాప్తా మహతీ సూనృతా ప్రియసత్యాత్మికా వేదవాగ్ యస్యాః తాదృశి **దివః దుహితః** దివ్యప్రకాశస్య దోగ్ధ్రి జగన్మాతః ! **ఆభరద్ వసుః** ఆహరతి దివ్యాని వసూని యా తాదృశీ **సా** త్వమ్ **అద్య** అస్మిన్ దినే **నః** అస్మభ్యమ్ **వ్యుచ్ఛ** తమోగుణమవిద్యాన్ధకారం చ వివాస్య సత్త్వగుణస్య విద్యాయాశ్చ ప్రకాశం జనయ, **యా ఉ** యా ఖలు త్వమ్ **సహీయసి** అతిశయేన సహనశీలే, **సత్యశ్రవసి** సత్యయశసి **వాయ్యే** సత్సంగాయ ప్రాప్తవ్యే కస్మింశ్చిన్మహాపురుషే. [వా గతి గన్ధనయోః, ణ్యత్.] **వ్యౌచ్ఛః** ప్రకాశం జనయసి. ॥ 3 ॥

భావార్థః-జగదీశ్వరీ మాతా యథా మహాపురుషాణాం హృదయే ప్రకాశం జనయతి తథైవాస్మానపి దివ్యప్రకాశప్రదానేనానుగృహ్ణాతు. ॥ 3 ॥

౧౭౪౨. ఈ మంత్రమునందును మరల పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము :-(సుజాతే) సుప్రసిద్ధమగు (అశ్వసూనృతే) వ్యాపకమగు ప్రియ సత్యవేదవాణులు గల (దివః దుహితః) దివ్యప్రకాశమును పితికి ఇచ్చునట్టి ఓ జగన్మాతా! (ఆభరద్వసుః) దివ్యధనములను తెచ్చునట్టి (సా) నీవు (అద్య) నేడు (నః) మాకొరకు (వ్యుచ్ఛ) తమోగుణము, లేక అవిద్యాంధకారమును దూరమొనర్చి వివేకఖ్యాతియను ప్రకాశమును వ్యాప్తపరచుము (యా ఉ) అట్టి నీవు (సహీయసి) అతి సహనశీలురు (సత్యశ్రవసి) సత్యయశస్సుగల (వాయ్యే) సత్సంగముకొరకు వచ్చియున్న ఏ మహాత్మునియందో (వ్యౌచ్ఛః) ప్రకాశము నుత్పన్నమొనర్చెదవు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-జగదీశ్వరియగు మాత యెటుల మహాపురుషుల హృదయములో ప్రకాశము నుత్పన్నమొనర్చునో అటులనే మమ్ముకూడ దివ్యప్రకాశముచే అనుగ్రహించుగాక! ॥ 3 ॥

1742. O Divine Dawn of illumnation ! O bringer of light! grant us to day the wealth of wisdom The rest as in the previous verse. || 3 ||

౧౭౪౩.ఋషిః - అవస్యు రాత్రేయః । దేవతా - అశ్వినౌ ।

ఛన్దః - పఙ్క్తిః । స్వరః - పఞ్చమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౧౮ క్రమాఙ్కే-ఽధ్యాత్మవిషయే శిల్పవిషయే చ వ్యాఖ్యాతా. అత్ర యోగాభ్యాసవిషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౪౩. ప్రతి ప్రియతమం రథం వృషణం వసువాహనమ్ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
స్తోతా వామశ్వినావృషి స్తోమేభిర్భూషతి ప్రతి మాధ్వీ
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మమ శ్రుతం హవమ్ ॥ ౧ ॥

ప. వి: - ప్రతి । ప్రియతమమ్ । రథమ్ । వృషణమ్ । వసువాహనమ్ - వసు - వాహనమ్ । స్తోతా । వామ్ । అశ్వినా । ఋషిః । స్తోమేభిః । భూషతి । ప్రతి । మాధ్వీఇతి । మమ । శ్రుతమ్ । హవమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **అశ్వినౌ** యోగశాస్త్రాధ్యాపకయోగక్రియా ప్రశిక్షకౌ! **ప్రియతమమ్** అతిశయేన ప్రియమ్, **వృషణమ్** బలవన్తమ్, **వసువాహనమ్** వసుభిః నివాసకైః మనః ప్రాణేన్ద్రియాదిభిః ఉహ్యతే ఇతి వసువాహనః తమ్ **రథమ్** ఆత్మాధిష్ఠితం దేహరథమ్ ప్రతి ఉద్దిశ్య శిష్యేషు అధ్యాత్మ శారీరయోగ ప్రశిక్షణాయేత్యర్థః **స్తోతా** యుష్మత్ప్రశంసకః **ఋషిః** తత్త్వద్రష్టా ఆచార్యః **స్తోమేభిః** ప్రశంసావచనైః **వామ్** యువామ్ **ప్రతిభూషతి** అలఙ్కరోతి, యువాం ప్రశంసతీత్యర్థః. హే **మాధ్వీ** ప్రాణానాం మధువిద్యావిదౌ! యువామ్ **మమ** యోగప్రశిక్షణార్థినః **హవమ్** ఆహ్వానమ్ **శ్రుతమ్** శృణుతమ్. ॥౧॥

భావార్థః- యే యోగప్రశిక్షణం ప్రాప్తుమిచ్ఛేయుస్తే యోగకలాకుశలౌ ప్రాణవిద్యావిదౌ యోగాధ్యాపక యోగక్రియాప్రశిక్షకౌ ప్రాప్యాష్టాఙ్గయోగవిధినా యోగమభ్యస్య సకలదుఃఖ-మోక్షమధిగచ్ఛేయుః. ॥ ౧ ॥

౧౭౪౩. ఈ మొదటిఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౧౮వ మంత్రము. అచ్చట ఆధ్యాత్మ విషయము మరియు శిల్ప విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచట యోగాభ్యాస విషయములో చెప్పబడుచున్నది.

పదార్థము :- (అశ్వినౌ) యోగశాస్త్రముయొక్క అధ్యాపకులు మరియు యోగక్రియల ప్రశిక్షకులారా! (ప్రియతమమ్) అత్యంత ప్రియమగు (వృషణమ్) శక్తిశాలురు (వసువాహనమ్) నివాసకమగు మనస్సు, ప్రాణము, ఇంద్రియములు మున్నగువానిచే నడుపబడునట్టి (రథమ్) ఆత్మచే అధిష్ఠితమగు శరీరరథమును (ప్రతి) లక్ష్యముననుంచుకొని, అనగా అధ్యాత్మ మరియు శరీరరథమునకు శిక్షణనిచ్చుటకొరకు (స్తోతా) నీయొక్క ప్రశంసకులగు (ఋషిః) తత్త్వదర్శులగు ఆచార్యులు (స్తోమేభిః) ప్రశంసవచనములతో (వామ్) మీ యిరువురను (ప్రతిభూషతి) అలంకృతమొనర్చుచున్నారు. అనగా నీ ప్రశంసల నొనర్చుచున్నారు. (మాధ్వీ) ప్రాణముల మధువిద్యనెరిగినట్టి ఓ విద్వాంసులారా! మీరు (మమ) యోగశిక్షణను కోరునట్టి మాయొక్క (హవమ్) పిలుపును (శ్రుతమ్) వినుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- యోగశిక్షణను పొందదలచువారు యోగకళయందు కుశలురు, ప్రాణవిద్యనెరిగినట్టి, యోగశాస్త్రమును చదివించునట్టి మరియు యోగక్రియల ప్రశిక్షణ నొనర్చునట్టి విద్వాంసులవద్దికివెళ్లి అష్టాంగయోగముయొక్క విధులచే యోగాభ్యాసమునొనర్చి సమస్త దుఃఖములనుండి విముక్తిని పొందవలెను.॥ ౧ ॥

1743. O breaths, the vehicles and dwelling place of the soul, O showerers of joy when properly controlled, the most beloved soul, the observer in every chariot like body, the describer of all true qualities, graces you both with Vedic hymns. O learned people, well versed in the sweet Brahma Yajna, do listen to my invocation. || 1 ||

౧౭౪౪. ఋషిః - అవస్యు రాత్రేయః । దేవతా - అశ్వినా ।

ఛన్దః - పఙ్క్తిః । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పునరపి యోగాభ్యాసవిషయమాహ.

౩౧ ౨ ౩౧ర ౨ర ౩౧ర ౨ర
౧౭౪౪. అత్యాయాతమశ్వినా తిరో విశ్వా అహం సనా ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩
దస్రాహిరణ్యవర్తనీ సుషుమ్నా సిన్ధువాహసా
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మాధ్వీ మమ శ్రుతం హవమ్ ॥ ౨ ॥

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప.విః- అత్యాయాతమ్ - అతి - ఆయాతమ్ । అశ్వినా । తిరః । విశ్వాః ।
౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
అహమ్ । సనా । దస్రా । హిరణ్యవర్తనీ - హిరణ్య - వర్తనీఇతి । సుషువమ్ణా -
౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ర ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩
సు - సువమ్ణా । సిన్ధువాహసా - సిన్ధు - వాహసా । మాధ్వీఇతి । మమ । శ్రుతమ్ ।
౧ ౨ర
హవమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **అశ్వినా** యోగాధ్యాపకయోగ క్రియాప్రశిక్షకౌ! **అత్యాయాతమ్** ఇతరాణి కార్యాణ్యతిక్రమ్య అస్మాన్ యోగం శిక్షయితుమ్ ఆగచ్ఛతమ్. అహమపి యోగం శిక్షితుమ్ **సనా** సదా **విశ్వాః** సర్వాః బాధాః **తిరః** తిరస్కరోమి. హే **దస్రా** యోగవిఘ్నానామ్ ఉపక్షేతారౌ, **హిరణ్యవర్తనీ** యోగవిద్యాప్రశిక్షణే ప్రశస్తమార్గావలమ్బినౌ, **సుషుమ్నా** సుసుమ్నౌ, శోభనం సుమ్నం సుఖం యాభ్యాం తౌ సుప్రశస్తానన్దదాతారౌ, **సిన్ధువాహసా** జ్ఞాననదీనాం వాహకౌ, **మాధ్వీ** ప్రాణానాం మధువిద్యావిదౌ యోగాధ్యాపకయోగ ప్రశిక్షకౌ! యువామ్ **మమ** యోగజిజ్ఞాసోః **హవమ్** ఆహ్వానమ్ **శ్రుతమ్** శృణుతమ్. [అత్ర 'దస్రా', 'సుషుమ్నా', 'మాధ్వీ' ఇతి సమ్బోధనాన్తేషు పదేషు పాదాదిత్వాత్ షాష్ఠేనాద్యుదాత్తత్వమ్. తతః పరం 'హిరణ్యవర్తనీ, సిన్ధువాహసా ఇత్యత్రాపి 'ఆమన్త్రితం పూర్వమవిద్యమానవత్'. అ... ౮ ।౧ । ౭౨ ఇతి పూర్వామన్త్రితస్యావిద్యమానత్వాత్ పాదాదిత్వే సతి షాష్ఠేనాద్యుదాత్తత్వమేవ, న త్వాష్టమికేన నిఘాత ఇతి జ్ఞేయమ్.]॥ ౨ ॥

భావార్థః-తావేవ యోగాధ్యాపకయోగప్రశిక్షకౌ ప్రశస్తౌ మన్యేతే యౌ యోగమార్గే సమాగతాన్ వ్యాధిస్త్యానసంశయాలస్యాదీన్ విఘ్నాన్ సరలేన విధినా దూరీకర్తుం శిక్షయతోఽపి చ మధువిద్యాఖ్యాయాః ప్రాణవిద్యాయాః ప్రదానేఽష్టాంగయోగప్రశిక్షణే చ నిపుణౌ భవతః. ॥ ౨ ॥

౧౭౪౪. ఈ మంత్రమందును మరల యోగాభ్యాస విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (అశ్వినా) ఓ యోగముయొక్క అధ్యాపకులు మరియు యోగక్రియల ప్రశిక్షకులారా! మీ యిరువురు (అత్యాయాతమ్) సకల విఘ్నములను దూరమొనర్చి మాకు యోగమును నేర్పుటకొరకు విచ్చేయుడు. నేనుకూడ యోగమును నేర్పుటకొరకు (సనా) సదా (విశ్వాః) సమస్త బాధలను (తిరః) తిరస్కరించివేయుదును. (దస్రా) యోగవిఘ్నములను నష్టమొనర్చునట్టి (హిరణ్యావర్తనీ) ప్రశస్తమార్గము నవలంభించునట్టి (సుషుమ్ణా) ఉత్కృష్టమగు సుఖములనిచ్చునట్టి (సిన్ధువాహసా) జ్ఞాననదులను ప్రవహింపజేయునట్టి (మాధ్వీ) ప్రాణములందు విద్య నెరిగినట్టి యోగముయొక్క ఓ అధ్యాపకులారా! మరియు యోగ ప్రశిక్షకులారా! మీరు ఉభయులు (మమ) యోగ జిజ్ఞాసువునగు నాయొక్క (హవమ్) పిలుపును (శ్రుతమ్) వినుడు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- యోగ అధ్యాపకులు మరియు యోగప్రశిక్షకులుగ ఎట్టివారు ప్రశంసించబడుదురన, యోగమార్గములో వచ్చునట్టి వ్యాధి, స్త్యానము అనగా సమూహములు, సంశయములు, సోమరితనము మున్నగు విఘ్నములను సరళరీతిలో దూరమొనర్చుటను నేర్పునట్టి, మధువిద్యయను పేరుగల ప్రాణవిద్య నిచ్చుటయందు మరియు అష్టాంగయోగముయొక్క ప్రశిక్షణయందు చతురులైనవారు మాత్రమే ప్రశంసించబడుదురు.॥ ౨ ॥

1744. O teachers and preachers who are destroyers of ignorance and sins, who ride in a golden chariot or whose chariot of body is full of splendour, wonderful, most gracious, givers of joy, and bringers of the flood of happiness and light, lovers of sweetness, skilled in pleasure - conferring knowledge, listen to my invocation. || 2 ||

౧౭౪౫. ఋషిః – అవస్యు రాత్రేయః । దేవతా – అశ్వినౌ ।

ఛన్దః – పఙ్క్తిః । స్వరః – పఞ్చమః. అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨
౧౭౪౫. ఆ నో రత్నాని బిభ్రతా వశ్వినా గచ్ఛతం యువమ్ ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
రుద్రా హిరణ్యవర్తనీ జుషాణా వాజినీవసు
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మాధ్వీ మమ శ్రుతం హవమ్ ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- ఆ । నః । రత్నాని । బిభ్రతా । అశ్వినా । గచ్ఛతమ్ । యువమ్ । రుద్రా।
౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨
హిరణ్యవర్తణీ - హిరణ్య - వర్తనీఇతి । జుషాణా । వాజినీవసూ - వాజినీ - వసూఇతి।
౩ర౧౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
మాధ్వీఇతి । మమ । శ్రుతమ్ । హవమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే **అశ్వినా** అశ్వినౌ యోగాధ్యాపకయోగప్రశిక్షకౌ! **రత్నాని** రమణీయాని యోగసిద్ధ్యైశ్వర్యాణి **బిభ్రతా** ధారయన్తౌ **యువమ్** యువామ్ నః యోగజిజ్ఞాసూనస్మాన్ **ఆగచ్ఛతమ్** ఆయాతమ్. హే **రుద్రా**, రుద్రౌ, రుదం రోదకం యోగవిఘ్నాదికం ద్రావయతో యౌ తౌ, **హిరణ్యవర్తనీ** తేజస్విమార్గావలమ్బినౌ, **జుషాణా** జుషాణౌ ప్రీతిం కుర్వన్తౌ, **వాజినీవసూ** వాజినీ బలవతీ యోగాభ్యాసక్రియా ఏవ వసు ధనం యయోస్తౌ, **మాధ్వీ** మధుమయప్రాణవిద్యావిదౌ యోగాధ్యాపకప్రశిక్షకౌ! యువామ్ **మమ** యోగజిజ్ఞాసోః **హవమ్** ఆహ్వానమ్ **శృతమ్** శృణుతమ్.॥౩॥

భావార్థః-తావేవ యోగాధ్యాపకయోగప్రశిక్షకౌ యోగవిద్యాప్రదానే సఫలౌ జాయేతే యౌ స్వయం యోగసిద్ధిసమ్పన్నౌ యోగవిద్యాధురంధరౌ భవతః. ॥ ౩ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జగదీశ్వరస్య జగన్మాతుర్యోగాభ్యాసస్య చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

ఇత్యేకోనవింశోఽధ్యాయే తృతీయః ఖణ్డః సమాప్తః.

౧౭౪౫. ఈ మంత్రములో మరల పైవిషయవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(అశ్వినా) ఓ యోగ శాస్త్రాధ్యాపకా! మరియు యోగవిధుల ప్రశిక్షకులారా! (రత్నాని) యోగసిద్ధియొక్క రమణీయ ఐశ్వర్యములను (విభ్రతా) ధారణమొనర్చునట్టి (యువమ్) మీరిరువురు (నః) యోగజిజ్ఞాసువులమగు మావద్దికి (ఆగచ్ఛతమ్) విచ్చేయుడు (రుద్రా) రోదకములగు యోగవిఘ్నములు మున్నగువానిని తొలగించునట్టి (హిరణ్యవర్తనీ) తేజోవంతమగు మార్గము నవలంభించునట్టి (జుషాణా) ప్రీతియొనర్చునట్టి (వాజినీవసూ) యోగాభ్యాసక్రియయే ధనముగనెంచునట్టి (మాధ్వీ) మధురమగు ప్రాణవిద్యనెరుగునట్టి యోగాధ్యాపకులారా! మరియు యోగ ప్రశిక్షకులారా! మీ రుభయులు (మమ) యోగజిజ్ఞాసకులమగు మాయొక్క (హవమ్) పిలుపును (శ్రుతమ్) వినుడు.॥ ౩ ॥

భావార్థము :-స్వయముగ యోగసిద్ధులతోగూడి యోగవిద్యయందు దురంధరులగు విద్వాంసులుమాత్రమే యోగాధ్యాపకులు మరియు యోగ ప్రశిక్షకులుగ యోగవిద్య నిచ్చుటయందు సఫలీకృతులగుదురు. ॥ ౩ ॥

ఈ ఖండములో జగదీశ్వరుడు, జగన్మాత మరియు యోగాభ్యాస విషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

పంతొమ్మిదవ అధ్యాయములో మూడవఖణ్డము సమాప్తము.

1745. Come to us o ye teachers and preachers, bringing your precious treasures of truth and peace etc., come you are devotees of God and your conduct is full of truth, rejoicing and loving, with your store of wealth of wisdom, skilled in pleasure - cemferring knowledge, come. Listen to my invocation. || 3 ||

★★★

౧౭౪౬. ఋషిః - బుధగవిష్ఠిరావాత్రేయౌ । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౭౩ క్రమాఙ్కే

యజ్ఞవిషయే పరమాత్మవిషయే చ వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర యజ్ఞాగ్ని వర్ణనముఖేన జీవాత్మపరమాత్మనోర్విషయః సూచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౪౬. అబో ధ్యగ్నిః సమిధా జనానాం ప్రతి ధేనుమివా
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
యతీముషాసమ్ । యహ్వా ఇవ ప్ర వయా
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ముజ్జిహానాః ప్ర భా నవః స స్రతే నాకమచ్ఛ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ప. వి:- అబోధి । అగ్నిః । సమిధా - సమ్ - ఇధా । జనానామ్ । ప్రతి । ధేనుమ్ ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ఇవ । ఆయతీమ్ - ఆ - యతీమ్ । ఉషాసమ్ । యహ్వాః । ఇవ । ప్ర । వయామ్ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ఉజ్జిహానాః । ఉత్ - జిహానాః । ప్ర । భానవః । సస్రతే । నాకమ్ । అచ్ఛ ॥౧॥

పదార్థః- **ధేనుమివ** పయస్వినీం గామివ **ఆయతీమ్** ఆగచ్ఛన్తీమ్ **ఉషాసమ్ ప్రతి** ఉషసమ్ అభిలక్ష్య **జనానామ్** యజమానానామ్ **సమిధా** సమిద్ధోమేన **అగ్నిః** యజ్ఞాగ్నిః **అబోధి** ప్రబుద్ధోఽస్తి. **వయామ్** శాఖామ్ **ప్ర ఉజ్జిహానాః** ప్రోద్గమయన్తః **యహ్వాః** ఇవ మహాన్తో వృక్షాః ఇవ **భానవః** యజ్ఞాగ్నేర్జ్వాలాః **నాకమ్ అచ్ఛ** సూర్యం ప్రతి **ప్ర సస్రతే** ప్రసరన్తి. ॥ ౧ ॥

అత్ర స్వభావోక్తి రూపమాలఙ్కారశ్చ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథోషసి సమాగతాయాం యజ్ఞాగ్నిః సూర్యం ప్రత్యుద్గచ్ఛతి తథైవో- పాసకానామాత్మాగ్నిః పరమాత్మానం ప్రతి ప్రసరతి. ॥ ౧ ॥

౧౭౪౬. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౭౩వ మంత్రమున యజ్ఞము మరియు పరమాత్మ విషయములో యొనర్చబడినది. ఇప్పుడిచట యజ్ఞాగ్ని వర్ణనద్వారా జీవాత్మ పరమాత్మల విషయమును సూచించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ధేనుమ్ ఇవ) పాడియావులవలె (ఆయతీమ్) వచ్చుచు (ఉషసమ్ ప్రతి) ఉషాదేవిని లక్ష్యమునందుంచుకొని (జనానామ్) యజమానుల (సమిధా) సమిధుల హోమముచే (అగ్నిః) యజ్ఞాగ్ని (అబోధి) ప్రకాశవంతమైనది. (వయామ్) శాఖను (ప్ర ఉజ్జిహానాః) పైకెత్తుచు (యహ్వాః ఇవ) గొప్ప గొప్ప వృక్షములవలె (భానవః) అగ్నిని ప్రజ్వలింపజేయవలెను. (నాకం అచ్ఛ) సూర్యునివైపునకు (ప్ర సస్రతే) లేచుచున్నది.॥ ౧ ॥

దీనియందు స్వభావోక్తి మరియు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఎటుల ఉష వచ్చుటతోనే యజ్ఞాగ్ని సూర్యునివైపువెళ్లునో అటులనే ఉపాసకుల ఆత్మరూప అగ్ని పరమాత్మవైపునకు వెళ్లిపోవును.॥ ౧ ॥

1746. As fir is wakened by the peoples' fuel to meet the dawn which cometh like a milch cow and like young trees shooting upon high their branches (or like the flocks of moving birds) its flames are mounting to the vault of heaven so is the divine spiritual fire enkindled by the fuels of Prana i.e. by the practice of Pranayama at down. Great souls being full of splendour like the rays of the sun, go to all-pervading God (Meditate on Him) and enjoy perfect bliss. || 1 ||

౧౭౪౭.ఋషిః - బుధగవిష్ఠిరావాత్రేయౌ । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
౧౭౪౭. అబోధి హోతా యజథాయ దేవానూర్ధ్వో అగ్నిః
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సుమనాః ప్రాతరస్థాత్ । సమిద్ధస్య రుశదదర్శి పాజో
౩ ౨ ౩౧ర ౨ర ౩ ౧ ౨
మహాన్ దేవస్తమసో నిరమోచి ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ప.వి:- అబోధి । హోతా। యజథాయ । దేవాన్ । ఊర్ధ్వః । అగ్నిః । సుమనాః -
౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩
సు - మనాః । ప్రాతః । అస్థాత్ । సమిద్ధస్య - సమ్ - ఇద్ధస్య । రుశత్ । అదర్శి
౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩
పాజః । మహాన్ । దేవః । తమసః । నిః । అమోచి ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హోతా హోమసాధనః అగ్నిః **యజథాయ** యజనాయ **దేవాన్** విదుషో యజమానాన్ **అబోధి** ప్రబోధయతి. **ప్రాతః** ప్రభాతే **సుమనాః** శోభనాని మనాంసి యస్మాత్ తాదృశః **అగ్నిః** యజ్ఞాగ్నిః **ఊర్ధ్వః** ఊర్ధ్వోన్ముఖః **అస్థాత్** తిష్ఠతి. **సమిద్ధస్య** ప్రదీప్తస్య అస్య యజ్ఞాగ్నేః **రుశత్** రోచమానమ్ **పాజః** రూపమ్ **అదర్శి** దృశ్యతే. **మహాన్** మహిమోపేతః **దేవః** ప్రకాశకః ఏషోఽగ్నిః, తమసః అన్ధకారాత్ **నిరమోచి** నిర్మోచితవానస్తి. ॥ ౨ ॥

అత్రాపి స్వభావోక్తిరలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా ప్రజ్వలిత ఊర్ధ్వజ్వాలో రోచమానో యజ్ఞాగ్నిస్తమసో నిర్మోచయతి తథైవ దేదీప్యమాన ఊర్ధ్వయాత్రో రోచిష్ణురాత్మా మనోబుద్ధ్యాదీన్ తమోగుణాద్ నిర్మోచయతి. ॥ ౨ ॥

౧౭౪౭. ఈ మంత్రమునందును పై విషయవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(హోతా) యజ్ఞసాధనమగు అగ్ని (యజథాయ) యజ్ఞమొనర్చుటకొరకు (దేవాన్) విద్వాంసులు యజమానులను (అబోధి) మేల్కొలిపినారు (ప్రాతః) ప్రభాతకాలమున (సుమనాః) మనస్సులకు శుభమును గలిగించునట్టి (అగ్నిః) యజ్ఞాగ్ని (ఊర్ధ్వః) ఊర్ధ్వోన్ముఖముగ (అస్థాత్) స్థిరమైపోయినది. (సమిద్ధస్య) ప్రజ్వలితమైన ఈ యజ్ఞాగ్నియొక్క (రుశత్) ప్రకాశించుచుండు (పాజః) రూపము (అదర్శి) కాన్పించుచున్నది. (మహాన్) మహనీయమగు (దేవః) ప్రకాశరూప అగ్ని (తమసః) అంధకారమునుండి (నిరమోచి) విముక్తమొనర్చినది.॥ ౨ ॥

ఈ మంత్రమునందును స్వభావోక్తి అలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఎటుల ఉజ్వలితమై ఉన్నతజ్వాలలు గలిగిన, ప్రకాశించుచుండు యజ్ఞాగ్ని చీకటులనుండి విడిపించునో, అటులనే దేదీప్యమానమగు ఊర్ధ్వయాత్రనొనర్చు తేజస్వియగు ఆత్మ, మనస్సు, బుద్ధి మున్నగువానిని తమోగుణమునుండి విముక్తపరచును.॥ ౨ ॥

1747. Omniscient God Who is Giver of happiness and bliss, is praised by the devotees in order to please the enlightened truthful persons and to get divine virtues. When God is thus glorified, He Who is so Kind, rises aloft in the morning in the hearts of the wise devotees. When kindled within with the fuel of the Prana by the practice of Pranayama, His radiant might is made apparent and then the Great God dispels all darkness (of ignorance.) || 2 ||

౧౭౪౮. ఋషిః - బుధగవిష్ఠిరావాత్రేయౌ ; దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథోపాస్యోపాసక విషయమాహ.

౧ ౨ ౩౧౨ ౩౧ర ౨ర౩ ౧ ౨ ౩
౧౭౪౮. యదీం గణస్య రశనామజీగః శుచిరఙ్క్తే

౧ ౨౩౧ ౨౩౨ ౧ర ౨ర
శుచిభిర్గోభిరగ్నిః । ఆ ద్దక్షిణా యుజ్యతే

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
వాజయన్త్యుత్తానా మూర్ధ్వో అధయజ్జుహూభిః ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౧౨ర౩౧౨ ౧౨ర ౩
ప.వి:- యత్ । ఈమ్ । గణస్య । రశనామ్ । అజీగరితి । శుచిః । అఙ్క్తే ।
౧౨ర ౧౨ర ౩౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
శుచిభిః । గోభిః । అగ్నిః । ఆత్ । దక్షిణా । యుజ్యతే । వాజయన్తీ । ఉత్తానామ్ ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ఊర్ధ్వః । అధయత్ । జుహూభిః ॥ ౩ ॥

పదార్థః-యత్ యదా **ఈమ్** అయమ్ ఉపాసకః **గణస్య** స్తోత్రసమూహస్య **రశనామ్** శృఙ్కలామ్ **అజీగః** గృణాతి శబ్దయతి. [గృ శబ్దే ధాతోర్లడర్థే లుఙ్.] తదా **శుచిః** పవిత్రః శోచమానశ్చ **అగ్నిః** పరమేశ్వరః **శుచిభిః** పవిత్రైః శోచమానైశ్చ **గోభిః** తేజోభిః **అఙ్క్తే** తం ప్రకాశయతి. [అఞ్జూ వ్యక్తిమ్రక్షణకాన్తి గతిషు.] **ఆత్** తదనన్తరమ్ **వాజయన్తీ** ఉపాసకం బలినం కుర్వతీ **దక్షిణా** ఆత్మసమర్పణక్రియా **యుజ్యతే** ప్రవర్తతే. **ఊర్ధ్వః** సర్వోన్నతో జగదీశ్వరః **జుహూభిః** వాగ్భిః. [వాగ్ జుహూః. తైః ... ఆ... ౨।౧౭।౨.] **ఉత్తానామ్** ఉద్గతాం స్తుతిమ్ **అధయత్** పిబతి. ॥ ౩ ॥

భావార్థః- ఉపాసకస్య హృదయాన్నిర్గతాం పవిత్రాం స్తుతిం జగదీశ్వరోఽవశ్యం స్వీకరోత్యుపాసకం చ కృతకృత్యం విదధాతి. ॥ ౩ ॥

౧౭౪౮. ఈ మంత్రములో ఉపాస్య, ఉపాసకుల విషయవర్ణనకలదు.

పదార్థము :- (యత్) ఎపుడు (ఈమ్) ఈ యుపాసకులు (గణస్య) స్తుతిసమూహముల (రశనామ్) గొలుసుల (అజీగః) ధ్వనినొనర్చుదురో, అపుడు (శుచిః) పవిత్రము మరియు దేదీప్యమానముగు (అగ్నిః) పరమేశ్వరుడు (శుచిభిః) పవిత్రము మరియు దేదీప్యమానముగు (గోభిః)

తేజముతో (అఙ్క్తే) దానిని ప్రకాశపరచును (ఆత్) తదనంతరము (వాజయన్తీ) ఉపాసకులను బలశాలురనుగ నొనర్చుచు (దక్షిణా) ఆత్మసమర్పణక్రియను (యుజ్యతే) ప్రవృత్తిచేయును (ఊర్ధ్వః) అపుడు సర్వోన్నత జగదీశ్వరుడు (జుహూభిః) వాణులద్వార (ఉత్తానామ్) ఉచ్చారణమొనర్చుచున్న స్తుతులను (అధయత్) పానమొనర్చును.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఉపాసకుల హృదయములనుండి వెడలినట్టి పవిత్రమగు స్తుతులను పరమేశ్వరుడు అవశ్యముగ స్వీకరించును. మరియు ఉపాసకులను కృతకృత్యులనుగ నొనర్చును.॥ 3 ॥

1748. When the Supreme Leader (God) takes the hand of the band of devotees, it (the band of devotees) becoming pure by the pure speech of God, (contained in the Veda) begins to understand the real nature of Dharma, (righteousness) adharma (un-righteousness) truth and untruth etc., it shines forth with brilliant rays of wisdom. Then it becomes full of increasing power and being elevated, enjoys that power with the mind. || 3 ||

౧౭౪౯. ఋషిః - కుత్స ఆఙ్గిరసః । దేవతా - ఉషాః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథోపర్యుషాస్తేనాధ్యాత్మికీం ప్రభాం వర్ణయతి.

౧౭౪౯. ఇదం శ్రేష్ఠం జ్యోతిషాం జ్యోతిరాగాచ్చిత్రః ప్రకేతో
అజనిష్ట విభ్వా । యథా ప్రసూతా సవితుః సవాయైవా
రాత్ర్యుషసే యోనిమారైక్ ॥ ౧ ॥

ప.వి:- ఇదమ్ । శ్రేష్ఠమ్ । జ్యోతిషామ్ । జ్యోతిః - ఆ - అగాత్ । చిత్రః । ప్రకేతః - ప్ర - కేతః । అజనిష్ట । విభ్వా - వి - భ్వా । యథా । ప్రసూతా - ప్ర- సూతా । సవితుః । సవాయ । ఏవ । రాత్రి । ఉషసే । యోనిమ్ । ఆరైక్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- ఇదమ్ ఏతత్ **జ్యోతిషామ్** అగ్నివిద్యుదాదీనాం మధ్యే **శ్రేష్ఠమ్** ప్రశస్యతమమ్ **జ్యోతిః** ఉషాః **ఆగాత్** ఆగమత్. **చిత్రః** అద్భుతః **విభ్వా** విభుః. [అత్ర 'సుపాం సులుక్' ... అ... ౭ ।౧ ।౩౯ ఇతి విభక్తేరాకారాదేశః.] **ప్రకేతః** ప్రకాశః **అజనిష్ట** ఉత్పన్నోఽస్తి. **యథా** యేన ప్రకారేణ

ప్రసూతా ఉత్పన్నా ఏషా ఉషాః **సవితుః** ఆదిత్యస్య **సవాయ** ఉత్పత్తయే భవతి **ఏవా** ఏవమ్ **రాత్రీ** నిశా. [అత్ర 'రాత్రేశ్చాజసౌ' అ. ౪ । ౧ । ౩౯ ఇతి రాత్రిశబ్దాన్ జీప్.] **ఉషసే** ఉషసో జన్మార్థమ్ **యోనిమ్** అన్తరిక్షమ్ **ఆరైక్** అరిచత్. [రిచిర్ విరేచనే, లుజి 'ఇరితో వా'. అ. ౩ । ౧ । ౫౭ ఇతి చ్లేర్వైకల్పికేఙి జి 'అరిచత్, అరైక్షీత్' ఇతి ప్రాప్తే ఛాన్దస శ్లేర్లుక్.] ॥ ౧ ॥

యాస్కాచార్యో మన్త్రమిమమేవం వ్యాఖ్యాతవాన్ - [ఇదం శ్రేష్ఠం జ్యోతిషాం జ్యోతిరాగమత్. చిత్రం ప్రకేతనం ప్రజ్ఞాతతమమ్ అజనిష్ట విభూతతమమ్. యథా ప్రసూతా సవితుః ప్రసవాయ రాత్రిరాదిత్యస్య, ఏవం రాత్ర్యుషసే యోని మరిచత్ స్థానమ్. నిరు. ౬ । ౧౯.]

అత్రోపమాలఙ్కారః స్వభావోక్తిశ్చ. 'జ్యోతి' ఇత్యస్యావృత్తౌ యమకమ్, 'సవి, సవా' ఇత్యత్ర ఛేకానుప్రాసః. ప్రాకృతిక్యా ఉషసో వర్ణనేనాధ్యాత్మిక్యుషా వ్యజ్యతే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా రాత్ర్యన్ధకారం సమాప్య జ్యోతిష్మత్యుషా గగనే ప్రాదుర్భవతి జ్యోతిష్మత్తరం సూర్యం చావిర్భావయతి తథైవావిద్యాయా గాఢం తమో విచ్ఛిద్య జ్యోతిష్మత్యధ్యాత్మప్రభా ప్రాదుర్భూయ జ్యోతిష్మత్తమాం పరమాత్మప్రభాం ప్రకటయతి ॥ ౧ ॥

౧౭౪౯. ఈ మంత్రములో ఉషయొక్క దృష్టాంతముచే ఆధ్యాత్మిక ప్రభయొక్క వర్ణన చేయబడినది.

పదార్థము :- (ఇదమ్) ఈ (జ్యోతిషామ్) అగ్ని విద్యుత్తు మున్నగు జ్యోతులలో (శ్రేష్ఠమ్) శ్రేష్ఠమగు (జ్యోతిః) ఉషాజ్యోతి (ఆగాత్) వచ్చియున్నది. (చిత్రః) అద్భుతమగు (విభ్వా) వ్యాపకమగు (ప్రకేతః) ప్రకాశము (అజనిష్ట) ఉత్పన్నమైనది (యథా) ఎటుల (ప్రసూతా) ఉత్పన్నమైన ఈ ఉష (సవితుః) సూర్యుని (సవాయ) ఉత్పన్నముకొరకు ఆకాశమును వట్టిగ, అనగా ఖాళీ చేసినది. (ఏవా) ఇదేవిధముగ (రాత్రీ) రాత్రియును (ఉషసే) ఉషయొక్క జన్మముకొరకు (యోనిమ్) ఆకాశమును (ఆరైక్) ఖాళీచేసివేసినది.

దీనియందు ఉపమా మరియు స్వభావోక్తి అలంకారము గలదు. 'జ్యోతి' యొక్క ఆవృత్తిలో 'యమకము' మరియు 'సవి, సవా'లయందు ఛేకానుప్రాసమున్నది. ప్రాకృతిక ఉషయొక్క వర్ణనముచే ఆధ్యాత్మిక ఉషయొక్క వ్యంజనమేర్పడుచున్నది.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఏవిధముగ రాత్రియొక్క చీకటులను సమాప్తమొనర్చి జ్యోతిష్మతియగు 'ఉష' ఆకాశమునందు ప్రకాశించునో మరియు తనకన్న అధిక జ్యోతిష్మంతుడగు సూర్యుని ప్రకటించునో, అటులనే అవిద్యయను గాఢాంధకారమును చీల్చివేసి జ్యోతిష్మతియగు ఆత్మప్రభ ప్రత్యక్షమై, తనకన్న అధికమగు జ్యోతిర్మయి పరమాత్మయొక్క ప్రభను ప్రత్యక్షపరచును.॥ ౧ ॥

1749. This the best of lights is seen In the sanctuary of my heart Wonderful wisdom with bright sheen. Has made me active and smart Night of nescience is turned into dawn Dawn is turned into Sun Divine I have become intoxicated. With this splendid Wine Divine. || 1 ||

౧౭౫౦.ఋషిః - కుత్స ఆఙ్గిరసః । దేవతా - ఉషాః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ రాత్ర్యుషర్వర్ణనేనాపరాపరావిద్యే ప్రకాశయతి.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ర
౧౭౫౦. రుశద్వత్సా రుశతీ శ్వేత్యాగాదారైగు కృష్ణా
౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
సదనాన్యస్యాః । సమానబన్ధూ అమృతే
౩ ౨ఉ ౨ ౧౨ ౩ ౨
అనూచీ ద్యావా వర్ణం చరత ఆమినానే ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర
ప.వి:- రుశద్వత్సా - రుశత్ - వత్సా । రుశతీ । శ్వేత్యా । ఆ । అగాత్ । అరైక్ ।
౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨
ఉ । కృష్ణా । సదనాని । అస్యాః । సమానబన్ధూ - సమాన - బన్ధూఇతి । అమృతే-
౩ ౨ ౩ర౧౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧
ఆ -మృతే ఇతి । అనూచీఇతి । ద్యావా । వర్ణమ్ । చరతః । ఆమినానే - ఆ -మినానే
౨
ఇతి ॥ ౨ ॥

పదార్థః-రుశద్వత్సా రుశద్ జ్వలితః వత్సః సూర్యరూపో యస్యాః సా, **రుశతీ** రక్తవర్ణా, **శ్వేత్యా** ఉజ్జ్వలా ఉషాః **ఆగాత్** ఆగతాస్తి. **కృష్ణా** కృష్ణవర్ణా రాత్రిః **అస్యాః** ఉషసః **సదనాని** స్థానాని **ఆరైక్ ఉ** అరిచత్ ఖలు. ఇమే రాత్ర్యుషసౌ సమానబన్ధూ సమానః ఏకః సూర్యరూపః బన్ధుర్యయోః తాదృశ్యౌ, **అమృతే** ప్రవాహరూపేణ వినాశరహితే, **అనూచీ** అన్యోన్యమ్ అనువర్తమానే, **ద్యావా** ద్యావౌ స్వస్వప్రకాశేన ప్రకాశితే, **వర్ణమ్** స్వస్వరూపమ్ **ఆమినానే** అన్యోన్యస్మిన్ ప్రవేశయన్త్యౌ. [మినాతిః గతికర్మా. నిఘం. ౨ । ౧౪, శానచ్.] **చరతః** గగనప్రాంగణే విచరతః. ॥ ౨ ॥

యాస్కమునిరిమం మన్త్రమేవం వ్యాఖ్యాతవాన్ - [రుశద్వత్సా సూర్యవత్సా. రుశదితి వర్ణనామ రోచతేర్జ్వలతి కర్మణః. సూర్యమస్యా వత్సమాహ, సాహచర్యాద్ రసహరణాద్ వా. రుశతీ శ్వేత్యాగాత్ - శ్వేత్యా శ్వేతతేః. అరిచత్ కృష్ణా సదనాన్యస్యాః, కృష్ణవర్ణా రాత్రిః. కృష్ణం కృష్యతేః, నికృష్టో వర్ణః. అథైనే సంస్తౌతి సమానబన్ధూ సమానబన్ధనే. అమృతే అమరణధర్మాణౌ. అనూచీ అనూచ్యౌ ఇతరేతరమభిప్రేత్య. ద్యావా వర్ణం చరతః, తే ఏవ ద్యావౌ ద్యోతనాత్. అపి వా ద్యావా చరతః, తయాసహ చరత ఇతిస్యాత్. ఆమినానే ఆమిన్వానే, అన్యోన్యస్యాధ్యాత్మం కుర్వాణే. నిరుం ౨ । ౨౦. ఇతి.]

అత్ర స్వభావోక్తిరలఙ్కారః. ఉషోరాత్ర్యోః కృష్ణగౌరభగిన్యోర్వ్యవహారసమారోపాత్ సమాసోక్తిరపి. తయోరఙ్గాఙ్గిభావసఙ్కరః. ఉషోరాత్రివర్ణనే నాఽపరాపరావిద్యయోరర్థోఽపి వ్యజ్యతే. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా రాత్ర్యనన్తరం రోచమానసూర్యరూప వత్సోషాః సమాగచ్ఛతి తథైవా- పరావిద్యానన్తరం జ్యోతిష్మద్బ్రహ్మవత్సా పరావిద్యా సమాయాతి. రాత్ర్యుషర్వదిమే ఉభే అపి విద్యే మనుష్యాణాం కల్యాణకర్యౌ స్తః. ॥ ౨ ॥

౧౭౫౦. ఈ మంత్రములో రాత్రి మరియు ఉషయొక్క వర్ణనద్వార 'అపరా' మరియు 'పరా' విద్యలను ప్రకాశపరచబడినది.

పదార్థము :- (రుశద్వత్సా) దేనికి ప్రకాశమయుడగు సూర్యరూప వత్సముగలదో, అట్టి (రుశతీ) ఎఱ్ఱని వర్ణముగల (శ్వేత్యా) ఉజ్వలమగు ఉష (ఆగాత్) వచ్చినది (కృష్ణా) నల్లని రాత్రి (అస్యాః) ఈ ఉషయొక్క (సదనాని) సదనములను (ఆరైక్ ఉ) ఖాళీ చేసివేసినది. ఈ రాత్రి మరియు ఉష (సమాన బన్ధూ) సూర్యరూపమువంటి బంధువుగల (అమృతే) ప్రవాహరూప అమరుడగు (అనూచీ) ఒకటి తరువాత రెండవది వచ్చునట్టి (ద్యావా) తమ తమ ప్రకాశముచే ప్రకాశితములగు (వర్ణమ్) తమ తమ రూపములను (ఆమినానే) ఒకటి మరొకదానియందు అనగా ఒకదానియందు మరొకదానిని ప్రవేశింపజేయునదిగనగుచు (చరతః) ఆకాశప్రాంగణములో విహరించుచుండును.॥ ౨ ॥

ఇచ్చట స్వాభావోక్తి అలంకారము గలదు. ఉష మరియు రాత్రులలో నల్లని మరియు తెల్లని ఇరువురు అక్క చెల్లంౘ్రడ వ్యవహారముల సమారోపములుండుటవల్ల సమాసోక్తి కూడ కలదు. ఇరువురి అంగాంగ భావ సంకరముగలదు. ఉష మరియు రాత్రియొక్క వర్ణనమువల్ల పరా మరియు అపరా విద్యల అర్థముకూడ ధ్వనితమగుచున్నది. ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఎటుల రాత్రి తరువాత ప్రకాశవంతమగు సూర్యరూప బిడ్డలుగల ఉష వచ్చునో అటులనే 'అపరా' విద్య తరువాత జ్యోతిర్మయ బ్రహ్మరూప బిడ్డలుగల 'పరా' విద్య వచ్చును. రాత్రి మరియు ఉషవంటి ఈ రెండు విద్యలు కూడ మనుష్యులకు శుభకరములేయై యున్నవి.॥ ౨ ॥

1750. (1) The brilliant shining morn-foster child of the radiant sun comes forth, to it the Dark (Night) resigns her dwelling. They are akin, immortal, following each other and destroying one another in their passage through earth.

(2) Vishoka Prajna or the Divine Dawn of illumination manifests itself along with the Prana which is like its bright child. The Sushumna which is the destroyer of pain prepares place for the Divine Dawn. They both are akin, immortal and indescribable, following each other and related with the Samana Prana (a particular kind of vital breath). Both remain connected with the bright soul, generating acceptable or desirable knowledge and bliss. || 2 ||

౧౭౫౧. ఋషిః - కుత్సఆఙ్గిరసః । దేవతా - ఉషాః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨
౧౭౫౧. సమానో అధ్వా స్వస్రోరనన్తస్తమన్యాన్యా చరతో దేవశిష్టే ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౨ ౧ ౨
న మేథేతే న తస్థతుః సుమేకే నక్తోషాసా సమనసా విరూపే ॥౩॥

౧ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ప.వి:- సమానః - సమ్ - ఆనః । అధ్వా । స్వస్రోః । అనన్తః - అన్ - అన్తః ।
౩౧ ౨ ౩౨ ౩ ౧౨ ౩౨ ౩ ౧౨
తమ్ । అన్యాన్యా - అన్యా - అన్యా । చరతః । దేవశిష్టే - దేవ - శిష్టేఇతి । న ।
౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨౩ర ౧౨ ౧౨ర ౩౧ ౨ ౧౨ర
మేథేతేఇతి । న । తస్థతుః । సుమేకే - సు - మేకే ఇతి । నక్తా । ఉషాసా । సమనసా -
౩ ౧౨ర ౩ ౧౨
స - మనసా । విరూపే - వి - రూపేఇతి ॥ ౩ ॥

పదార్థః-స్వస్రోః భగిన్యోః అనయోః నక్తోషసోః **సమానః** ఏక ఏవ **అనన్తః** అసీమః **అధ్వా** మార్గః వర్తతే. **తమ్** ఆకాశరూపమ్ అధ్వానమ్ **దేవ శిష్టే** జగదీశ్వరేణ అనుశిష్టే శిక్షితే **అన్యాన్యా** పరస్పరం సమ్బద్ధే **చరతః** విచరతః. ఇమే **సుమేకే** సుష్ఠు నియమేషు ప్రక్షిప్తే. [మేకః, డుమిఞ్ ప్రక్షేపణే ధాతోర్బాహులకాదౌణాదికః కన్ ప్రత్యయః. శోభనో మేకః నియమేషు ప్రక్షేపణం యయోస్తే.] **విరూపే** కృష్ణగౌరరూపవిభిన్నవర్ణే, **సమనసా** సమానమనస్కే ఇవ **నక్తోషసా** రాత్ర్యుషసౌ **న మేథేతే** న పరస్పరం హింస్తః. [మేథృ మేధాహింసనయోః, భ్వాదిః.] **న తస్థతుః** న కార్యాద్ విరమతః, ప్రత్యుత అస్పృష్టే విశ్రామప్రదానప్రకాశప్రదాన రూపస్వస్వకార్యసంలగ్నే స్తః. ॥ ౩ ॥

అత్ర నక్తోషసోః స్వసృత్వారోపాద్ రూపకాలఙ్కారః. 'సమనసా' ఇతి లుప్తోపమమ్. ॥ ౩ ॥

భావార్థః-నక్తోషర్వదపరాపరావిద్యే అపి మనుష్యైః సామఞ్జస్యేన గృహ్యేతాం చేత్తర్హి నిశ్చయేనాభ్యుదయనిఃశ్రేయససిద్ధిర్భవితుం శక్నోతి. ॥ ౩ ॥

౧౭౫౧. ఈ మంత్రమునందును మరల అదే విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(స్వస్రోః) రాత్రి మరియు 'ఉష'లవంటి ఈ ఇరువురు అక్కచెల్లెండ్రవంటివారి (సమానః) ఒకే (అనన్తః) ఏ అనంతమగు (అధ్వా) మార్గముగలదో (తమ్) అట్టి ఆకాశరూప మార్గముపై (దేవశిష్టే) జగదీశ్వరుని అనుశాసనమందుండియును (అన్యాన్యా) కంఠాలింగనమొనర్చుకొని (చరితః) విచరించుచుండును. ఇవి (సుమేకే) చక్కగా

నియమములందు బంధింపబడియుండునట్లు (విరూపే) నలుపు, తెలుపు యను విభిన్నరూపములు గల మరియు (సమనసా) సమాన మనస్సుగలవిగా నుండి ఎటుల (నక్తోషాసా) రాత్రి మరియు ఉషలు (న మేథేతే) పరస్పరము హింసించుకొనకుండనుండునో మరియు (న తస్థతు) తమ కార్యములనుండి విరక్తిచెందకుండ నుండి ఎటుల సృష్టినుండి మొదలుకొని నేటివరకును విశ్రామప్రదానము మరియు ప్రకాశ ప్రదానరూప తమ తమ కార్యములందు సంలగ్నమేయై యుండును.॥ 3 ॥

దీనియందు రాత్రి మరియు 'ఉష'లయందు సోదరీమణుల ఆరోపణముండుటచే రూపకాలంకారము కలదు. 'సమనసా'యందు లుప్తోపమాలంకారము కలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- రాత్రి మరియు ఉషలవంటి అపరా, మరియు పరా విద్యలనుకూడ మనుష్యులొకవేళ సామంజస్యముగ గ్రహించినచో నిశ్చయముగనే అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయసము అనగా మోక్షముల సిద్ధిపొందగలుగుదురు.॥ 3 ॥

1751. (1) The infinite path of the sisters - night and dawn is common, under the command of the Lord, it is traversed by them alternately. Fair -formed, of different hues and yet one-minded (so to speak). Serving mankind equally, the night and down clash not, neither do they tarry. (They never stop, but continue travelling from the beginning of the world till its end).

(2) Like the night and dawn, the path of the two sisters "Divine Dawn" and 'sushumnavritti is the same. They belong to the soul. Both are guided by the shining soul and attain it. They create bliss well and are upholders of the Dharma Megha Samadhi; they differ from each other as one creates happiness and the other knowledge, yet they take refuge in the mind commonly. They don't clash with one another, neither do they tarry. || 3 ||

౧౭౫౨. ఋషిః - అత్రిః । దేవతా - అశ్వినౌ । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

తత్రాదౌ ప్రాణాయామ విషయం వర్ణయతి.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౨ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౫౨. ఆ భాత్యగ్నిరుషసామనీకముద్విప్రాణాం దేవయా

౨ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
వాచో అస్థుః । అర్వాఞ్చా నూనం రథ్యేహ యాతం

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౨ ౨
పీపివాంసమశ్వినా ఘర్మమచ్ఛ ॥ ౧ ॥

౨ 3 ౨ 3౧౨ ౧౨ర ౧ ౨ర
ప.వి:- ఆ । భాతి । అగ్నిః । ఉషసామ్ । అనీకమ్ । ఉత్ । విప్రాణామ్ - వి -
3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౨
ప్రాణామ్ । దేవయాః - దేవ - యాః । వాచః । అ స్థుః । అర్వాఞ్చా । నూనమ్ ।
3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ ౧౨ర
రథ్యా - ఇహ । యాతమ్ । పీపివాంసమ్ । అశ్వినా । ఘర్మమ్ । అచ్ఛ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-అగ్నిః యజ్ఞాగ్నిః **ఆ భాతి** ఆభాసతే, **ఉషసామ్** ప్రభాతకాన్తీనామ్ **అనీకమ్** కిరణసైన్యమపి **ఆ భాతి** ఆభాసతే. **విప్రాణామ్** మేధావినామ్ ఉపాసకానామ్ **దేవయాః** పరమాత్మారాధనకామాః **వాచః** గిరః **ఉద్ అస్థుః** ఉత్తిష్ఠన్తి. హే **రథ్యా** రథ్యౌ దేహరథవోఢారౌ **అశ్వినా** అశ్వినౌ ప్రాణాపానౌ. యువామ్ **అర్వాఞ్చా** అర్వాఞ్చౌ అస్మదభిముఖౌ సన్తౌ **నూనమ్** నిశ్చయేన **ఇహ** అత్ర **పీపివాంసమ్** ఆప్యాయితమ్. [ఓప్యాయీ వృద్ధౌ, లిటః క్వసుః, ప్యాయః పీ ఆదేశః.] **ఘర్మమ్** ప్రాతఃకాలికం బ్రహ్మయజ్ఞమ్ **అచ్ఛ** ప్రతి **ఆయాతమ్** ఆగచ్ఛతమ్. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-ఉషఃకాలే స్వచ్ఛే ప్రభాతవాయౌ బ్రహ్మయజ్ఞే కృతః ప్రాణాయామోఽపూర్వం తేజో జాగర్తిం స్ఫూర్తిమారోగ్యం బలం చ ప్రయచ్ఛతి. ॥ ౧ ॥

౧౭౫౨. ఈ మొదటి మంత్రములో ప్రాణాయామముయొక్క వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(అగ్నిః) యజ్ఞాగ్ని (ఆ భాతి) ఆభాసితము అనగా ఉన్నది లేనట్లుగా యనిపించుట (విప్రాణామ్) మేధావులగు ఉపాసకుల (దేవయాః) పరమాత్మయొక్క ఆరాధనేచ్ఛగల (వాచః) వాణులు (ఉద్ అస్థుః) లేచుచున్నవి. (రథ్యా) శరీరరథమును నడుపునట్టి (అశ్వినా) ఓ ప్రాణాపానములారా! మీ రిరువురు (అర్వాఞ్చా) మాకు అభిముఖులైయుండి నిశ్చయముగనే (ఇహ) ఇచట (పీపివాంసమ్) సమృద్ధమగు (ఘర్మమ్) ప్రాతఃకాలీన బ్రహ్మయజ్ఞము, అనగా సంధ్య (అచ్ఛ) కొరకు (ఆయాతమ్) రండు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఉషఃకాలమునందు స్వచ్ఛమగు ప్రభాతకాల వాయువునందు చేయబడిన ప్రాణాయామము అపూర్వతేజము, జాగృతి, స్ఫూర్తి, ఆరోగ్యము మరియు బలప్రదానములనొనర్చును.॥ ౧ ॥

1752. The Sun, which is the bright face of the dawns is shining; the wise men's pious voices have ascended; borne on your chariot (of body) O Prana and apana or teachers and preachers, turn you hither and come unto our brimming sacrifice and enable us to acquire dignity and power. || 1 ||

౧౭౫౩.ఋషిః - అత్రిః । దేవతా - అశ్వినౌ । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ ప్రాణాపానయోర్మహత్త్వముచ్యతే.

౧౨ ౩ ౧ర ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ర
౧౭౫౩. న సంస్కృతం ప్రమి మీతో గమిష్ఠాన్తి నూనమశ్వినో

౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
ప స్తుతేహ । దివా భి పిత్వేఽవసాగమిష్ఠా

౧ర ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ప్రత్యవర్త్తిం దాశుషే శమ్భవిష్ఠా ॥ ౨ ॥

ప.విః- న । సంస్కృతమ్ - సమ్ - కృతమ్ । ప్ర । మిమీతః । గమిష్ఠా । అన్తి । నూనమ్ । అశ్వినా । ఉపస్తుతా - ఉప - స్తుతా - ఇహ । దివా । అభిపిత్వే - అభి - పిత్వే । అవసా । ఆగమిష్ఠా - ఆ - గమిష్ఠా । ప్రతి । అవర్త్తిమ్ । దాశుషే । శమ్భవిష్ఠా - శమ్ - భవిష్ఠా ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ఉపస్తుతా ఉపస్తుతౌ, మహత్త్వవర్ణనేన ప్రశంసితౌ **నూనమ్** నిశ్చయేన **ఇహ** అస్మిన్ దేహే **అన్తి** అన్తికే **గమిష్ఠా** అతిశయేన కృతగమనాగమనౌ **అశ్వినా** ప్రాణాపానౌ **సంస్కృతమ్** కృత సంస్కారం జీవనయజ్ఞమ్ **న ప్ర మిమీతః** న ప్ర హింస్తః. [మాఙ్ మానే శబ్దే చ జుహోత్యాదిః ప్రపూర్వోఽత్ర హింసాయాం వర్తతే పరస్మైపదం వ్యత్యయేన.] **దివా అభిపిత్వే** దివసే ప్రాప్తే, ప్రాతఃకాలే ఇత్యర్థః **అవసా** రక్షణేన సహ **ఆగమిష్ఠా** ఆగమిష్ఠౌ అతిశయేన ఆగన్తారౌ ప్రాణాపానౌ **అవర్త్తిమ్** ఆధివ్యాధిదుర్గతిదుర్బలతాదికమ్ **ప్రతి** ప్రతిరుధ్య **దాశుషే** హవిర్దత్తవతే అగ్నిహోత్రిణే **శంభవిష్ఠా** అతిశయేన సుఖస్య భావయితారౌ, జాయేతే ఇతి శేషః. [గమిష్ఠా, అశ్వినా ఇత్యాదౌ సర్వత్ర 'సుపాం సులుక్...' అ... ౭ । ౧ । ౩౯ ఇత్యనేన ప్రథమాద్వివచ- నస్యాకారాదేశః.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-సమ్యక్ సేవితౌ ప్రాణాపానౌ మనుష్యం రోగాదిపాశేభ్య ఉద్ధృత్య దీర్ఘాయుషం కురుతః. ॥ ౨ ॥

౧౭౫౩. ఈ మంత్రములో ప్రాణాపానముల మహత్వము యొక్క వర్ణన గలదు.

పదార్థము :-(ఉపస్తుతా) మహత్వముయొక్క వర్ణనలద్వారా ప్రశంసించబడిన (నూనమ్) నిశ్చయముగనే (ఇహ) ఈ శరీరములో (అన్తి) సమీపమునకుచేరి (గమిష్ఠా) అత్యంతముగా

గమనాగమనములనొనర్చునట్టి (అశ్వినా) ప్రాణాపానములు (సంస్కృతమ్) సంస్కరించబడిన జీవనయజ్ఞమును (న ప్రమిమీతః) హింసయొనర్చకుండును (దివా అభిపిత్వే) దినమువచ్చినతోనే, అనా ప్రాతఃకాలమున (అవసా) రక్షణతోగూడ (ఆగమిష్ఠా) వచ్చునట్టి ప్రాణాపానముల (అవర్తిన్) మనోవ్యథలు, వ్యాధులు, దుర్గతి, దుర్బలత మున్నగువానిని (ప్రతి) నిలిపివేసి (దాశుషే) హవిస్సులనొనర్చునట్టి అగ్నిహోత్రులకొరకు (శమ్భవిష్ఠా) అత్యంత సుఖదాయకముగనుండును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-చక్కగా సేవించబడిన ప్రాణాపానములు, రోగములు మున్నగు త్రాళ్లతో బంధించబడిన మనుష్యుల నుద్ధరించి వారికి దీర్ఘాయువునిచ్చునవిగ నుండును.॥ ౨ ॥

1753. 1(1) Most frequent guests! they scorn not what is ready even now and lauded Ashwins (in the form of Prana and apana) are within. With promptest aid they come at morning and evening, the devotee's most healthful guards from trouble, [The pranayama or the practice of control of breath must be performed every morning and evening in the interest of on's health.)

(2) The mantra is equally applicable to the teachers and preachers who are invited to come in the morning and evening. || 2 ||

౧౭౫౪. ఋషిః – అత్రిః । దేవతా – అశ్వినా । ఛన్దః – త్రిష్టుప్ । స్వరః – ధైవతః.

అథ పునరపి ప్రాణాపానయోర్విషయమాహ.

౧౭౫౪. ఉతా యాతం సంగవే ప్రాత రహ్నో మధ్యన్దిన
ఉదితా సూర్యస్య । దివా నక్త మవసా
శన్తమేన నేదానీం పీతిరశ్వినా తతాన ॥3॥

ప. వి:- ఉత – ఆ । యాతమ్ । సంగవే – సమ్ – గవే । ప్రాతః । అహ్నః – అ – హ్నః । మధ్యన్దినే । ఉదితా – ఉత్ – ఇతా । సూర్యస్య । దివా । నక్తమ్ । అవసా । శన్తమేన । న । ఇదానీమ్ । పీతిః । అశ్వినా । ఆ । తతాన ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **అశ్వినా** అశ్వినౌ ప్రాణాపానౌ! యువామ్ **అహ్నః** దివసస్య **సంగవే** సంగచ్ఛన్తే గావో యస్మిన్ దోహనార్థం స సంగవః రాత్రేః పరభాగకాలో బ్రాహ్మముహూర్తం వా తస్మిన్, **ప్రాతః** ప్రాతః కాలే, **మధ్యన్దినే** మధ్యాహ్నే **ఉత** అపి చ **సూర్యస్య** ఆదిత్యస్య **ఉదితా** ఉదితౌ అస్తమనకాలే, **దివా** దినే, **నక్తమ్** రాత్రౌ చ **శన్తమేన** సుఖయితృతమేన **అవసా** రక్షణేన **ఆయాతమ్** గమనాగమనే కురుతమ్. **ఇదానీమ్** అధునా **పీతిః** మృత్యుః. [పీయతిర్హింసాకర్మా. నిరు... ౪. ౨౫.] **న ఆ తతాన** స్వపాశం న విస్తారయేత్, నాస్మాన్ హన్యాదితి భావః. [తను విస్తారే, విధ్యర్థే లిట్.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- **విధిపూర్వకం ప్రాతఃసాయం చ కృతః ప్రాణాయామో దివానిశం సర్వేష్వేవ కాలేషు కష్టాన్మృత్యోశ్చ ప్రాణాయామినం త్రాయతే. ॥ 3 ॥**

అస్మిన్ ఖణ్డే యజ్ఞాగ్నేః పరమాత్మన ఉపాస్యోపాసకయోరుషస ఆధ్యాత్మిక్యాః ప్రభాయా రాత్ర్యుష సోరపరాపరావిద్యయోః ప్రాణాపానయోశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

ఇత్యేకోనవింశోఽధ్యాయే చతుర్థః ఖణ్డః సమాప్తః.

౧౭౫౪. ఈ మంత్రమందును మరల ప్రాణాయామ విషయ వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(అశ్వినా) ఓ ప్రాణాపానములారా! మీరు (అహ్నః) దినమునందలి (సఙ్గవే) గోవులను పితుకుకాలములో, అనగా బ్రహ్మముహూర్తములో మరియు (నక్తమ్) రాత్రులందు (శన్తమేన) అత్యంత సుఖదాయకముగ (అవసా) రక్షణలతోగూడ (ఆయాతమ్) రండు (ఇదానీమ్) ఈ సమయమున (ప్రీతిః) మృత్యువు (న ఆ తతాన) మమ్ము కబళించకుండుగాక! ॥ 3 ॥

భావార్థము :-విధిపూర్వకముగ ప్రాతః సాయంకాలములందు చేయబడిన ప్రాణాయామము రాత్రింబగళ్లు అన్నికాలములందును కష్టములు మరియు మృత్యువునుండి ప్రాణాయామము నొనర్చువారిని రక్షణచేయుచుండును.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో యజ్ఞాగ్ని, పరమాత్మ, ఉపాస్య - ఉపాసకుల, ఉష, ఆధ్యాత్మిక ప్రభ, రాత్రి, ఉషే, అపరా - పరా విద్య మరియు ప్రాణాపానముల విషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో గూడ సంబంధము గలదు.

పంతొమ్మిదవ అధ్యాయమునందలి నాల్గవ ఖండము సమాప్తమైనది.

1754. O ashvins in the form of Prana and apana or preachers and teachers! Ye come at the milking of the cows, at early morning, at noon of day and when the sun is setting night and day, with your felicitous preservation. Even now the drinking of the Soma (devotion with knowledge) can not proceed without you. || 3 ||

౧౭౫౫. ఋషిః – గోతమో రాహూగణః । దేవతా – ఉషాః ।

ఛన్దః – జగతీ । స్వరః – నిషాదః. అథోషసో వర్ణయతి.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౧౨
౧౭౫౫. ఏతా ఉ త్యా ఉషసః కేతుమక్రత పూర్వే అర్ధే రజసో
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర ౩ ౨ ౩
భానుమఞ్జతే । నిష్కృణ్వానా ఆయుధానీవ ధృష్ణవః
౨ ౩ ౧ర ౨ర ౩ ౧౨
ప్రతి గావోఽరుషీర్యన్తి మాతరః ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర
ప.వి:– ఏతాః । ఉ – త్యాః । ఉషసః । కేతుమ్ । అక్రత । పూర్వే । అర్ధే ।
౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
రజసః । భానుమ్ । అఞ్జతే । నిష్కృణ్వానాః – నిః – కృణ్వానాః । ఆయుధాని –
౩ ౧౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨
ఇవ । ధృష్ణవః । ప్రతి । గావః । అరుషీః । యన్తి । మాతరః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- ఏతాః ఉ ఇమాః ఖలు **త్యాః** తాః **ఉషసః** ప్రభాతసంధ్యాః **కేతుమ్** ప్రజ్ఞానమ్ **అక్రత** అకృషత. [కరోతేర్లుఙి 'మన్త్రే ఘసహ్వరణశ .... కృగమిజనిభ్యో లేః' అ... ౨ । ౪ । ౮౦ ఇతి చ్లేర్లుక్.] **రజసః** అన్తరిక్షలోకస్య **పూర్వే అర్ధే** ప్రాచీనే దిగ్భాగే **భానుమ్** ప్రకాశమ్ **అఞ్జతే** వ్యక్తీకుర్వన్తి. **ధృష్ణవః** శత్రుధర్షణశీలా యోద్ధారః **ఆయుధాని ఇవ** శస్త్రాస్త్రాణి యథా నిష్కృణ్వన్తి తేజయన్తి ఏవం **నిష్కృణ్వానాః** భూప్రదేశాన్ స్వభాసా ప్రకాశయన్త్యః, **గావః** గమనశీలాః, **అరుషీః** ఆరోచమానాః **మాతరః** మాతృరూపాః ఉషసః **ప్రతి యన్తి** గచ్ఛన్త్యాగచ్ఛన్తి చ. ॥ ౧ ॥

యాస్కాచార్యో మన్త్రమిమమేవం వ్యాచష్టే - [ఏతాస్తా ఉషసః కేతుమకృషత ప్రజ్ఞానమ్. ఏకస్యా ఏవ పూజనార్థే బహువచనం స్యాత్. పూర్వే అర్ధే అన్తరిక్షలోకస్య సమఞ్జతే భానునా. నిష్కృణ్వానా ఆయుధానీవ ధృష్ణవః. నిరిత్యేష సమిత్యేతస్య స్థానే 'ఏమీదేషాం నిష్కృతం జారిణీవ' (ఋ... ౧౦ । ౩౪ । ౫.) ఇత్యపి నిగమో భవతి. ప్రతియన్తి గావో గమనాత్, అరుషీరారోచనాత్, మాతరో భాసో నిర్మాత్ర్యః. నిరు... ౧౨ । ౭.]

అత్రోషః సు మాతృత్వారోపాద్ రూపకాలఙ్కారః, 'నిష్కృణ్వానా ఆయుధానీవ ధృష్ణవః' ఇత్యుపమా. ఉభావపి స్వభావోక్తేరఙ్గమిత్యఙ్గాఙ్గిభావరూపః సఙ్కరః. ప్రాకృతిక్యా ఖలూషసాఽఽధ్యాత్మికీ హ్యుషా వ్యజ్యతే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా ప్రాకృతిక్యుషా రాత్రేరన్ధకారం విచ్ఛిద్య భువి ప్రకాశం జనయతి తథాధ్యాత్మికీ జ్యోతిష్మతీప్రజ్ఞా తమోభావం నిరస్య చిత్తప్రసాదం జనయతి. ॥ ౧ ॥

౧౭౫౫. దీనియందు ఉషలను గురించిన వర్ణనయుండును.

పదార్థము :-(ఏలా ఉ) ఈ (స్యాః) ఆ (ఉషసః) ఉషలు (కేతమ్) ప్రజ్ఞానమును (అక్రత) ఉత్పన్నమొనర్చినవి. ఇవి (రజసః) అంతరిక్షలోకముల (పూర్వే అర్ధే) పూర్వముయొక్క అర్ధభాగములో (భానుమ్) ప్రకాశమును (అఞ్జతే) వ్యక్తపరచుచున్నది. (ధృష్ణవః) శత్రువులను హతమొనర్చునట్టి యోధులు (ఆయుధాని ఇవ) ఎటుల శస్త్రాస్త్రములను తళతళలాడించెదరో, అటులనే భూప్రదేశములను (నిష్కృణ్వానాః) ప్రకాశపరచుచు (గావః) గమనశీలము (అరుషీః) దేదీప్యమానమగు (మాతరః) ఉషామాతలు (ప్రతియన్తి) రాకపోకలొనర్చుచుందురు.॥ ౧ ॥

ఇచ్చట ఉషలలో మాతృత్వ ఆరోపణలుండుటచే రూపకాలంకారముగలదు. 'నిష్కృణ్వానా, ఆయుధానీవ, ధృష్ణవః' లలో ఉపమాలుగలవు. ఈ రెండును స్వభావోక్తి అంగములైయున్నవి. కావున అంగాంగీభావనరూప సంకరమ్మైనది. ప్రాకృతిక ఉషయొక్క వర్ణనవల్ల ఆధ్యాత్మిక ఉషయొక్క వ్యంజనమగుచున్నది.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-ప్రాకృతిక ఉష ఎటుల రాత్రియొక్క చీకటులను ఛిన్నాభిన్నమొనర్చి భూమిపై ప్రకాశమునుత్పన్నమొనర్చునో, అటులనే ఆధ్యాత్మిక జ్యోతిష్మతియగు ప్రజ్ఞ తమోభావములను తొలగించి చిత్తప్రసాదము నుత్పన్నమొనర్చును.॥ ౧ ॥

1755. (1) These dawns have raised their banner; in the eastern half of middle air, they have spread abroad their shining light.

Like heroes who prepare their weapons for the fray, the cows are coming on, the mothers, red of hue.

(2) The Divine Dawns of illumination are being manifest, bringing light of wisdom. These Dawns are shining and givers of knowledge. Like heroes who prepare their weapons for the battle, those Divine dawns in the form of jyotishmati and Ritambhara Prajna (Resplendent Truth-bearing intellects) Impel all organs of the body and the vital breaths. || 1 ||

౧౭౫౬. ఋషిః - గోతమో రాహూగణః । దేవతా - ఉషాః ।

ఛన్దః - జగతీ । స్వరః.- నిషాదః. అథ పునరప్యుషా వర్ణ్యతే.

౧౨ ౩ ౨ ౩౨౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨౩ ౧
౧౭౫౬. ఉదపప్తన్నరుణా భానవో వృథా స్వాయుజో అరుషీర్గా
౨ ౧౨౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩
అయుక్షత । అక్రన్నుషాసో వయునాని పూర్వథా
౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర
రుశన్తం భానుమరుషీర శిశ్రయుః ॥ ౨ ॥

२ ३ २ ३ १ २ १ २र ३ १ २ ३
ప.వి:- ఉత్ । అపప్తన్ । అరుణాః । భానవః । వృథా । స్వాయుజః - సు -
१ २ १२र ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
ఆయుజః । అరుషీః । గాః । అయుక్షత । అక్రన్ । ఉషాసః । వయునాని । పూర్వథా
१ २र ३ २ १२र ३
రుశన్తమ్ । భానుమ్ । అరుషీః । అశిశ్రయుః ॥ २ ॥

పదార్థః- **అరుణాః** ఆరక్తవర్ణాః **భానవః** ప్రకాశాః **వృథా** అనాయాసమ్ **ఉదపప్తన్** ఉద్గచ్ఛన్తి. **అరుషీః** ఆరోచమానాః ఉషసః **స్వాయుజః** సుఖేన ఆయోక్తుం శక్యాః **గాః** సూర్యదీధితీః **అయుక్షత** ప్రాచీనే వియతి సమ్పృక్తవత్యః. **ఉషాసః** ఉషసః **పూర్వథా** పూర్వేష్వహః సు ఇవ. [అత్ర 'ప్రత్నపూర్వ...' అ... ५ । ३ । १११ ఇత్యనేన ఇవార్థే థాల్ ప్రత్యయః.] **వయునాని** లోకజాగరణకర్మాణి **అక్రన్** కుర్వన్తి. **అరుషీః** అరుష్యః ఆరక్త గుణా ఇమా ఉషసః **రుశన్తమ్** రోచమానమ్. [రుశదితి వర్ణనామ, రోచతేర్జ్వలతికర్మణః. నిరు... २ । २०.] **భానుమ్** ఆదిత్యమ్ **అశిశ్రయుః** ఆశ్రితవత్యః సన్తి. [శ్రిఞ్ సేవాయాం భ్వాదిః, లజి ప్రథమబహువచనే వ్యత్యయేన శపః స్థానే శ్లుః.] ॥ २ ॥

అత్ర స్వభావోక్తిరలఙ్కారః. 'పూర్వథా' ఇత్యత్రోపమా. ॥ २ ॥

భావార్థః-యథోషసాముదయే వ్యోమ భూతలం చ ప్రకాశితం జాయతే మానవాశ్చ జాగర్తిమనుభవన్తి తథైవాధ్యాత్మికీనాం జ్యోతిష్మతీనాం ప్రజ్ఞానామావిర్భావే చిత్తపటలం ప్రసీదత్యాత్మబుద్ధిప్రాణేన్ద్రియాదీని చ సర్వాణి యోగసిద్ధయే సచేష్టాని భవన్తి. ॥ २ ॥

१२७८. ఈ మంత్రమునందును ఉషయొక్క వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- (అరుణాః) ఎరుపు వర్ణము గల (భానవః) ప్రకాశము (వృథా) అనాయాసముగ (ఉదపప్తన్) లేచుచున్నది. (అరుషీః) మెరయుచున్న ఉషలు (స్వాయుజః) సుఖముతో కలిపివేయునట్టి (గాః) కిరణములను (అయుక్షత) పూర్వదిశయందుగల ఆకాశములో జతపరచినది. (ఉషాసః) ఉషలు (పూర్వథా) పూర్వదినములవలె (వయువాని) లోకజాగరణకర్మలను (అక్రన్) ఒనర్చుచున్నవి. (అరుషీః) ఎరుపువర్ణముగల ఈ ఉషలు (రుశన్తమ్) ప్రకాశవంతులగు (భానుమ్) సూర్యుని (అశిశ్రయుః) ఆశ్రయమును పొందియున్నవి.॥२॥

ఈ మంత్రములో స్వభావోక్తి అలంకారము గలదు. 'పూర్వథా' యందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ २ ॥

భావార్థము :- ఉషలు ఉదయించుటతోనే ఆకాశము మరియు భూమండల మెటుల ప్రకాశించునో మరియు మనుష్యులు జాగృతినొందెదరో, అటులనే ఆధ్యాత్మిక జ్యోతిష్మతి ప్రజ్ఞల అవిర్భావమగుటవల్ల చిత్తపటలము నిర్మలమైపోవును. ఆత్మ, బుద్ధి, ప్రాణము, ఇంద్రియములు మున్నగు సకలయోగసిద్ధులకొరకు చేష్టలొనర్చునవియగును.॥ २ ॥

1756. (1) Rapidly have the ruddy beams of light shot up; the red cows (clouds of morning) have they harnessed, easy to be yoked. The dawns have made their path ways as before; red hued, they have attained refulgent brilliancy.

(2) The shining rays of wisdom manifest themselves in many parts and the senses become full of various consciousness in Samadhi. (In the Yogic terminology, they are called vishayavati Prajnas. These Divine dawns awaken all the previous Sanskaras or memories and being resplendent, they take refuge in the bright soul. || 2 ||

౧౭౫౭. ఋషిః - గోతమో రాహూగణః । దేవతా - ఉషాః ।

ఛన్దః - జగతీ । స్వరః - నిషాదః. అథ పునరపి సైవోషా వర్ణ్యతే.

౧౨ 3 ౧౨3౨3 ౨ 3౧౨ 3 ౨3 ౧ ౨3౧
౧౭౫౭. అర్చన్తి నారీరపసో న విష్టిభిః సమానేన యోజనేనా
౨3౧౨ ౨3 ౧౨ 3౧౨ 3 ౧౨3
పరావతః । ఇషం వహన్తీః సుకృతే సుదానవే
౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౨
విశ్వేదహ యజమానాయ సున్వతే ॥ 3 ॥

౧౨ర ౧౨ర 3౧౨ 3౧౨ 3 ౧౨ 3 ౧౨
ప.వి:- అర్చన్తి । నారీః । అపసః । న । విష్టిభిః । సమానేన - సమ్ - ఆనేన-
౧ ౨ర 3 ౧౨ ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧
యోజనేన । ఆ । పరావతః । ఇషమ్ । వహన్తీః । సుకృతే - సు - కృతే । సుదా
౨ 3 ౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర 3 ౨
నవే - సు - దానవే । విశ్వా । ఇత్ - అహ । యజమానాయ । సున్వతే ॥ 3 ॥

పదార్థః- అపసః అపస్విన్యః కర్మవత్యః. [అత్ర మతుబర్థకస్య లుక్. అపః ఇతి కర్మనామ. నిఘం. ౨ । ౧.] **నారీః న** నార్యోయథా. [అత్ర జసి ఛాన్దసః పూర్వసవర్ణదీర్ఘః.] **ఆ పరావతః** దూరదేశాదపి ఆగత్య **సమానేన యోజనేన** సమానయా యోజనయా **విష్టిభిః** కర్మభిః. [విష్టీ ఇత్యస్య కర్మనామసు. నిఘం. ౨ । ౧ పాఠాద్ విష్ ధాతుః కరోత్యర్థః. విష్టీ ఇత్యపి పాఠాన్తరే కర్మనామసు పఠితమ్.] **సుకృతే** సుకర్మణే ధర్మాత్మనే, **సుదానవే** సుష్ఠు దానకరణశీలాయ జనాయ **ఇషమ్** అన్నాదికమ్ వస్తు, **సున్వతే** భక్తిరసమభిషుణ్వతే **యజమానాయ** యాజ్ఞికాయ పురుషాయ చ **అహ** నిశ్చయేన **విశ్వా ఇత్** విశ్వాని ఏవ అభీష్టాని. [అత్ర 'శేశ్ఛన్దసి బహులమ్' అ... ౬ । ౧ । ౭౦ ఇత్యనేన శసః శేర్లోపః.] **వహన్తీః** ప్రాపయన్త్యః, తమ్ **అర్చన్తి** సత్కుర్వన్తి, తథైవ ఇమాః ప్రాకృతిక్యః ఆధ్యాత్మిక్యశ్చ ఉషసః అపి కుర్వన్తి. ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- యే సుకర్మాణో ధర్మాత్మానః పరోపకారిణః పరమేశ్వరోపాసకా యజ్ఞకర్తారశ్చ భవన్తి తాన్ యథానార్యః సత్కుర్వన్తి తథైవ నిశాన్తేఽరుణేన ప్రకాశేనావిర్భవన్త్యః ప్రాకృతిక్య ఉషసో యోగమార్గేఽనుభూతా జ్యోతిష్మత్యః ప్రజ్ఞాశ్చాపి తానభినన్దన్తి, ప్రేయోమార్గే శ్రేయోమార్గే చ తేషాం సాహాయ్యమాతన్వన్తీత్యర్థః. ॥ 3 ॥

౧౭౫౭. ఈ మంత్రమునందును ఆ ఉష విషయ వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(అపసః) కర్మణ్యులగు (నారీః న) నారీరత్నము లెటుల (ఆ పరావతః) దూరదేశములనుండి వచ్చి (సమానేన యోజనేన) సమానమగు యోజనలొనర్చి (విష్టిభిః) కర్మలద్వారా (సుకృతే) ధర్మాత్ములు (సుదానవే) ఉత్తమదాతలగు మనుష్యులకు (ఇషమ్) అన్నము మున్నగు పదార్థములు (సున్వతే) భక్తిరసమును ప్రవహింపజేయునట్టి మరియు (యజమానాయ) యజ్ఞమొనర్చువారికి (అహ) నిశ్చయముగనే (విశ్వా ఇత్) అభీష్టములగు వస్తువులన్నింటిని (వహన్తీః) ప్రాప్తింపజేయుచు వారిని (అర్చన్తి) సత్కారమొనర్చెదరో, అటులనే ఈ ప్రాకృతిక, మరియు ఆధ్యాత్మిక ఉషలు కూడ చేయుచుండును.॥ 3 ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-శుభకర్మలనొనర్చునట్టి ధర్మాత్ములు, పరోపకారియగు పరమేశ్వరుని ఉపాసకులు ఎవరు యజ్ఞకర్తలైయుందురో వారిని నారీమణు లెటుల సత్కరించెదరో, అటులనే రాత్రియొక్క చివరియందు ఎరుపుదనముతో కాంతులను వెదజల్లుచు ప్రాకృతిక ఉషలు మరియు యోగమార్గములో అనుభవమొనర్చుకొనినట్టి జ్యోతిష్మంతులగు ప్రజలు కూడ వానినభినందించెదరు. అనగా ప్రేమమార్గము మరియు శ్రేయోమార్గములందు వానికి సహాయమొనర్చుచుండెదరు.॥ 3 ॥

1757. The Divine Dawns of illumination sing their songs like women active in their tasks and through the contemplation (Samadhi) give all knowledge even of the distant objects, bringing all desirable wisdom and power to the pious liberal devotee. || 3 ||

౧౭౫౮. ఋషిః - దీర్ఘతమా ఔచథ్యః । దేవతా - అశ్వినౌ ।

ఛన్దః - జగతీ । స్వరః - నిషాదః. తత్రాదౌ ప్రభాతకాలం వర్ణయతి.

౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౨ ౩ ౨ ౩క౨ర
౧౭౫౮. అబోధ్యగ్నిర్జ్మ ఉదేతి సూర్యో వ్యు౩షాశ్చన్ద్రా మహ్యావో
౩ ౧ ౨ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
అర్చిషా । ఆయుక్షాతామశ్వినా యాతవే రథం
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
ప్రాసావీద్దేవః సవితా జగత్ పృథక్ ॥ ౧ ॥

ప.వి:- అబోధి - అగ్నిః । జ్మః । ఉత్ - ఏతి । సూర్యః । వి । ఉషాః । చన్ద్రా । మహీ । ఆవః । అర్చిషా । ఆయుక్షాతామ్ । అశ్వినా । యాతవే । రథమ్ । ప్ర । అసావీత్ । దేవః । సవితా । జగత్ । పృథక్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-అగ్నిః యజ్ఞవహ్నిః **అబోధి** యజ్ఞకుణ్డే ప్రబుద్ధోఽస్తి. ప్రాచ్యాం దిశి **జ్మః** పృథివ్యాః. [జ్మా ఇతి పృథివీనామసు పఠితమ్. నిఘం. ౧।౧. జ్మాయాః ఇతి ప్రాప్తే ఆకారలోపశ్ఛాన్దసః.] **సూర్యః** భాస్కరః **ఉదేతి** ఉదయం భజతే. **చన్ద్రా** ఆహ్లాదప్రదా **మహీ** మహతీ **ఉషాః** ప్రభాతసన్ధ్యా **అర్చిషా** ప్రభయా **వి ఆవః** వివృతీవతీ స్వాత్మానమ్. [వి పూర్వాద్ వృణోతేర్లుఙి 'మన్త్రేఘసహ్వర' అ... ౨।౪।౮౦ ఇతి చ్లేర్లుక్. 'ఛన్దస్యపి దృశ్యతే' అ... ౬।౪।౭౩ ఇత్యనజాదిత్వేఽప్యాడాగమః.] **అశ్వినా** అశ్వినౌ ప్రాణాపానౌ **యాతవే** యాతుమ్. [యాతే స్తుమర్థే తవేన్ ప్రత్యయః.] **రథమ్** దేహశకటమ్ **ఆయుక్షాతామ్** అయోజయతామ్. **దేవః** ప్రకాశకః **సవితా** ఆదిత్యః **జగత్** జడచేతనాత్మకం సర్వం సంసారమ్ **పృథక్** విభక్తరూపేణ **ప్రాసావీత్** ఆవిర్భావితవాన్. ॥ ౧ ॥

అత్ర స్వభావోక్తిరలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ప్రభాతస్య రమణీయే స్వచ్ఛే స్ఫూర్తిప్రదాయకే కాలే సర్వైః స్త్రీ పురుషైః ప్రాణాయామవిధినాఽష్టాఙ్గో యోగోఽభ్యసనీయః. ॥ ౧ ॥

౧౭౫౮. ఈ ప్రథమ మంత్రములో ప్రభాతకాలముయొక్క వర్ణన చేయబడినది.

పదార్థము :- ఈ మంత్రములో (అగ్నిః) యజ్ఞాగ్ని (అబోధి) యజ్ఞకుండములో ప్రతిష్ఠితమైనది. పూర్వదిశలో (జ్మః) దిగ్మండలమునుండి (సూర్యః) సూర్యుడు (ఉదేతి) ఉదయించుచున్నాడు. (చన్ద్రా) ఆహ్లాదదాయిని (మహీ) గొప్పదగు (ఉషాః) ఉషాదేవి తన (అర్చిషా) ప్రభలతోగూడ (వి ఆవః) ఆవిర్భవించినది. (అశ్వినా) ప్రాణాపానములు (యాతవే) నడుచుటకొరకు (రథమ్) శరీరరథమును (ఆయుక్షాతామ్) నియుక్తమొనర్చబడినది. (దేవః) ప్రకాశకుడగు (సవితా) సూర్యుడు (జగత్) జడ చేతనముల జగత్తును (పృథక్) వేర్వేరు (ప్రాసావీత్) ప్రకటపరచినాడు.॥ ౧ ॥

దీనియందు స్వాభావోక్తి అలంకారము గలదు. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ప్రభాతమునందలి రమణీయము, స్వచ్ఛము, స్ఫూర్తిదాయకమగు కాలములో స్త్రీపురుషు లెల్లరును ప్రాణాయామ విధిద్వారా అష్టాంగయోగము నభ్యసించవలెను.॥ ౧ ॥

1758. (1) The terrestrial fire is lighted up, the radiant sun rises. The magnificent joyful Aurora encompasses all things with her radiance. The sun hath roused the world in sundry ways.

(2) When the fire of knowledge is kindled in the soul, there is the Dawn of the illumination of Sun - like God. The joyful Bright intellect (jyoishmati Prajna) dispels all darkness of ignorance with its splendour. O Ashvins in the form of Prana and apana, yoke the mind in the chariot of body to attain soul, so that it may acquire knowledge of the objects of the world. || 1 ||

౧౭౫౯. ఋషిః - దీర్ఘతమా ఔచథ్యః । దేవతా - అశ్వినౌ ।

ఛన్దః - జగతీ । స్వరః - నిషాదః.

అథ ప్రాణాపాన చాలితస్య దేహరథస్య విషయమాహ.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
౧౭౫౯. యదుద్యుఞ్జాథే వృషణమశ్వినా రథం ఘృతేన నో
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
మధునా క్షత్రముక్షతమ్ । అస్మాకం బ్రహ్మ పృతనాసు
౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
జిన్వతం వయం ధనా శూరసాతా భజేమహి ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప.వి:- యత్ । యుఞ్జాతే ఇతి । వృషణమ్ । అశ్వినా । రథమ్ । ఘృతేన ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩
నః । మధునా । క్షత్రమ్ । ఉక్షతమ్ । అస్మాకమ్ । బ్రహ్మ । పృతనాసు । జిన్వతమ్ ।
౨ ౩౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
వయమ్ । ధనా । శూరసాతా - శూర - సాతా । భజేమహి ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **అశ్వినా** ప్రాణాపానౌ! **యత్** యదా, యువామ్ **వృషణమ్** బలవన్తమ్ **రథమ్** దేహశకటమ్ **యుఞ్జాథే** గమనాయ నియుక్తం కురుతః, తదా **నః** అస్మాకమ్ **క్షత్రమ్** క్షాత్రబలమ్ **ఘృతేన** తేజసా **మధునా** మాధుర్యేణ చ **ఉక్షతమ్** సిఞ్చతమ్. **అస్మాకమ్** వీరాణాం నః **పృతనాసు** సేనాసు **బ్రహ్మ** బ్రహ్మబలమ్ **జిన్వతమ్** ప్రేరయతమ్. **వయమ్** వీరాః **శూరసాతా** శూరసాతౌ దేవాసురసంగ్రామే. [శూరసాతౌ ఇతి సంగ్రామనామసు పఠితమ్. నిఘం ... ౨ । ౧౭.] **ధనా** ధనాని దివ్యాని భౌతికాని చైశ్వర్యాణి **భజేమహి** ప్రాప్నుయామ. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-క్షత్రియేషు కేవలం క్షాత్రబలమేవ న ప్రత్యుత బ్రహ్మబలమప్యపేక్ష్యతే. తథైవ బ్రాహ్మణేషు బ్రహ్మబలాతిరిక్తం క్షాత్రబలమప్యభీష్టం భవతి. ఉభయోః సమన్వయేనైవ వ్యక్తీనాం రాష్ట్రాణాంచోన్నతిర్జాయతే. ॥ ౨ ॥

౧౭౫౯. ఈ మంత్రములో ప్రాణాపానములచే నడుచునట్టి శరీరరథముయొక్క విషయము గలదు.

పదార్థము :-(అశ్వినా) ఓ ప్రాణాపానములారా! (యత్) ఎపుడు నీవు (వృషణమ్) శక్తివంతమగు (రథమ్) శరీరరథమును (యుఞ్జాథే) నడుచుటకొరకు నియుక్తమొనర్చెదవో, అపుడు (నః) మాయొక్క (క్షత్రమ్) క్షాత్రబలమును (ఘృతేన) తేజముతో మరియు (మధునా) మాధుర్యముచే (ఉక్షతమ్) సేచనమొనర్చవలెను (అస్మాకమ్) వీరులమగు మాయొక్క (పృతనాసు) సైన్యములందు (బ్రహ్మ) బ్రహ్మబలమును (జిన్వతమ్) ప్రేరితమొనర్చుము (వయమ్) వీరులమగు మేము (శూరసాత) దేవాసుర సంగ్రామములో (ధనా) దివ్యమగు భౌతిక ఐశ్వర్యములను (భజేమహి) ప్రాప్తింపజేసికొందుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-క్షత్రియులలో కేవలము క్షాత్రబలమేగాక బ్రహ్మబలముకూడ ఎటుల ఆవశ్యకమైయుండునో, అటులనే బ్రాహ్మణులందు బ్రహ్మబలమేగాక క్షాత్రబలముకూడ కావలసియుండును. ఆ రెండింటి సమన్వయముతోనే వ్యక్తుల మరియు రాష్ట్రముయొక్క ఉన్నతికాగలుగును.॥ ౨ ॥

1759. (1) O Ashvins in the form of Prana and apana, when you engage the noble soul that is rainer of peace and happiness in the practice of Yoga, then you balm our power with honey - like sweetness and splendour. In our senses, you create particular kind of knowledge, so that we acquire wisdom, strength and wealth in our battles (internal as well as external).

(2) The mantra is also applicable to the Ashvins in the form of teachers and preachers. O ye teachers and preachers, when ye yoke your peace - raining Chariot, distil to us strength along with knowledge and splendour. To our devotion give victorious strength in wars. May we win wealth of all kind in battles. || 2 ||

౧౭౬౦. ఋషిః – దీర్ఘతమా ఔచథ్యః । దేవతా – అశ్వినా ।

ఛన్దః – జగతీ । స్వరః – నిషాదః.

అథ పునరపి తమేవ విషయం వర్ణయతి.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౬౦. అర్వాఙ్ త్రిచక్రో మధువాహనో రథో జీరాశ్వో
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
అశ్వినోర్యాతు సుష్టుతః । త్రిబన్ధురో మఘవా
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
విశ్వసౌభగః శం న ఆ వక్షద్ ద్విపదే చతుష్పదే ॥ ౩ ॥

3౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧ 3 ౧ ౨ర
ప. వి:- అర్వాజ్ । త్రిచక్రః - త్రి - చక్రః । మధువాహనః - మధు వాహ -
౧౨ర 3౧౨ 3౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర
నః । రథః । జీరాశ్వః - జీర - అశ్వః । అశ్వినోః । యాతు । సుష్టుతః - సు -
3 ౨ 3 ౨ 3౧౨ 3౧౨ 3౨ 3
స్తుతః । త్రిబన్ధురః - త్రి - బన్ధురః । మఘవా । విశ్వసౌభగః - విశ్వ - సౌభగః ।
౨ 3 ౨ 3 ౧౨ 3 ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర 3
శమ్ । నః । ఆ । వక్షత్ । ద్విపదే-ద్వి- పదే । చతుష్పదే- చతుః - పదే ॥3॥

పదార్థః-అశ్వినోః ప్రాణాపానయోః **త్రిచక్రః** త్రీణి ఆత్మమనఃప్రాణరూపాణి చక్రాని యస్మిన్ సః, **మధువాహనః** మధురగతిః, **జీరాశ్వః** జీరాః వేగవన్తః అశ్వాః ఇన్ద్రియరూపా యస్మిన్ సః. [జీరాః ఇతి క్షిప్రనామసు పఠితమ్. నిఘం ...౨ । ౧౫.] **సుష్టుతః** సుప్రశంసితః, **త్రిబన్ధురః** త్రయః సత్త్వరజస్తమోరూపాః బన్ధురాః బన్ధాః యస్మిన్ సః, **మఘవా** బ్రహ్మక్షత్రరూపధనః, **విశ్వసౌభగః** అఖిలసౌభాగ్యోపేతః **రథః** దేహశకటః **అర్వాజ్** అస్మదనుకూలమ్ **యాతు** చలతు. కిఞ్చ **నః** అస్మాకమ్ **ద్విపదే** మనుష్యాద్యాయ **చతుష్పదే** గవాద్యాయ చ **శమ్** సుఖమ్ **ఆ వక్షత్** ఆవహతు. [వహేర్లేటి సిబడాగమౌ.] ॥ 3 ॥

భావార్థః-ప్రాణాపానయోరేవ సామర్థ్యేన మనుష్యాణాం శరీరరథః సబలః సఫలక్రియః సజ్జనానాం హితావహో గవాశ్వాదీనాముపయోగినాం పశూనాం సుఖకరో దుష్టానాం విధ్వంసకరశ్చ జాయతే.॥ 3 ॥

౧౭౬౦. ఈ మంత్రమునందును మరల పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము :-(అశ్వినోః) ప్రాణాపానముల (త్రిచక్రః) ఆత్మ, మనస్సు మరియు ప్రాణములను ఈ మూడుచక్రములు గల (మధువాహనః) మధురమగు నడకగల (జీరాశ్వః) వేగవంతమగు ఇంద్రియరూప అశ్వములుగల (సుష్టుతః) చక్కని ప్రశంసగల (చిత్రబంధురః) సత్వ, రజస్, తమస్సు లను ఈ మూడు బంధనములు గల (మఘవా) బ్రహ్మబలము మరియు క్షాత్రబలమువంటి ధనముగలవారు (విశ్వసౌభగః) అన్ని సౌభాగ్యములతో గూడిన (రథః) శరీరరూపరథము (అర్వాజ్) మాకు అనుకూలముగ (యాతు) నడవవలెను. తోడ్తో (నః) మాయొక్క (ద్విపదే) రెండు పాదముల మరియు (చతుష్పదే) నాలుగు పాదములుగలవానికి (శమ్) సుఖములను (ఆ వక్షత్) ప్రాప్తిగలిగించవలెను.॥ 3 ॥

భావార్థము :-ప్రాణాపానముల సామర్థ్యముతోనే మానవుల శరీరరథము సఫలము క్రియావంతముగ, సజ్జనుల హితకారిగ, గోవులు, అశ్వములు మున్నగు ఉపయోగకర పశువులకు సుఖముల నిచ్చునట్టిదిగా మరియు దుష్టులను విధ్వంసమొనర్చునట్టిదిగా నగును.॥ 3 ॥

1760. (1) O teachers and preachers! Let your threewheeled, easy-going, swift - horsed, much - praised, three seated, opulent chariot bestowing all delight and all resplendent, bring weal to us and to other men and to all quadrupeds.

(2) Spiritual interpretation :-

The three - wheeled chariot of Prana and Apana, yoked with Om and immemorial, immortal soul, highly praised in the Vedas, moves manifestly. May the concentrated soul full of wisdom, the giver of prosperity to mankind, with its three charioteers (Ida, Pingala and Sushumna or wind, bile and Phlegm) bring weal to our bipeds and quadrupeds [Three wheeled means three states of waking, dreaming and slumber]. || 3 ||

౧౭౬౧. ఋషిః - అవత్సారః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథానన్దవర్షా వర్ణ్యన్తే.

౧౭౬౧. ప్ర తే ధారా అసశ్చతో దివో న యన్తి వృష్టయః ।
అచ్ఛా వాజం సహస్రిణమ్ ॥ ౧ ॥

ప.విః- ప్ర । తే । ధారాః । అసశ్చతః - అ - సశ్చతః । దివః । న । యన్తి ।
వృష్టయః । అచ్ఛ । వాజమ్ । సహస్రిణమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే పవమాన సోమ పావక రసాగార పరమేశ్వర! **అసశ్చతః** కేనాపి అప్రతిరుధ్యమానస్య **తే** తవ **ధారాః** ఆనన్దధారాః **దివః** ఆకాశాత్ **వృష్టయః న** వర్షాః ఇవ **సహస్రిణమ్** సహస్రసంఖ్యావన్తమ్ **వాజమ్** బలమ్ **అచ్ఛ** ప్రాపయితుమ్ **ప్ర యన్తి** ఉపాసకం ప్రతి ప్ర యాన్తి **దివః న** ఆకాశాద్ యథా **వృష్టయః** వర్షాః **వాజమ్** అన్నమ్ **అచ్ఛ** ప్రాపయితుమ్ **ప్ర యన్తి** భూతలం ప్రయాన్తి, [వాజః ఇత్యన్నన్నామ బలనామ చ. నిఘం ...౨।౭।౯]. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా మేఘాద్ వర్షాధారా అన్నముత్పాదయితుం క్షేత్రేషు వర్షన్తి తథా జగదీశ్వరాదానన్దధారా బలముత్పాదయితుముపాసకానామన్తరాత్మని వర్షన్తి ॥ ౧ ॥

౧౭౬౧. ఈ మంత్రములో ఆనందవర్షముల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :- ఓ పవమానసోమా! అనగా పవిత్రమొనర్చునట్టి రసాగారపరమేశ్వరా! (అసశ్చతః) ఎవ్వరిచేతను ఆటంకము కలిగించజాలని (తే) నీయొక్క (ధారాః) ఆనందధారలు (సహస్రిణమ్) వేలసంఖ్యలుగల (వాజమ్) బలమును (అచ్ఛ) ప్రాప్తింపజేయుటకు (ప్ర యన్తి) ఉపాసకులవద్దికి

చేరుచుండును (దివః న) ఆకాశమునుండి ఎటుల (వృష్టయః) వర్షములు (వాజమ్) అన్నములను (అచ్ఛ) పొందుటకొరకు (ప్ర యన్తి) భూమికి చేరుచుండునటుల.॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఎటుల మేఘములనుండి వర్షధారలు అన్నముల నుత్పన్నమొనర్చుటకొరకు చేలలో కలియుచుండునో, అటులనే జగదీశ్వరునుండి ఆనంద ధారలు బలము నుత్పన్నమొనర్చుటకొరకు ఉపాసకుల అంతరాత్మలలో వర్షించుచుండును.॥ ౧ ॥

1761. O God, Thy streams of grace that never fail, flow forth like showers of rain from heaven, to bring a thousand stores of wealth of wisdom and power. || 1 ||

౧౭౬౨. ఋషిః - అవత్సారః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ పరమేశ్వరః కింకరోతీత్యుచ్యతే.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౨౩ ౧ ౨
౧౭౬౨. అభి ప్రియాణి కావ్యా విశ్వా చక్షాణో అర్షతి ।
౧ ౨ ౩ ౧ర ౨ర
హరిస్తుఞ్జాన ఆయుధా ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.విః- అభి । ప్రియాణి । కావ్యా । విశ్వా । చక్షాణః । అర్షతి । హరిః । తుఞ్జానః।
౧ ౨ర
ఆయుధా ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హరిః మనోహరః దోషహర్తా చ పరమేశ్వరః **విశ్వా** విశ్వాని **ప్రియాణి** ప్రీతికరాణి **కావ్యా** హితవచనాని **చక్షాణః** బ్రువాణః. [చక్షిఙ్ వ్యక్తాయాం వాచి, అదాదిః.] **ఆయుధా** ఆయుధాని, కామక్రోధాదిశత్రూణాం పరాజయార్థం రిపుదలనసామర్థ్యాని **తుఞ్జానః** ప్రయచ్ఛన్ **అభి అర్షతి** అస్మాన్ ప్రత్యాగచ్ఛతి, అన్తరాత్మం ప్రకటీ భవతి. [తుఞ్జతిర్దానకర్మా. నిఘం ...౩ ।౨౦.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరోఽస్మభ్యం హితావహాన్ సన్దేశాన్ ప్రేరయతి, శత్రూణాం పరాజయాయ బలం చ ప్రయచ్ఛతి ॥ ౨ ॥

౧౭౬౨. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరు డేమిచేయుచుండె నను విషయము కలదు.

పదార్థము :-(హరిః) మనోహరుడు మరియు దోషములను హరించునట్టి పరమేశ్వరుడు (విశ్వా) సకల (ప్రియాణి) ప్రియమైన (కావ్యా) హితకారకమగు వచనములను (చక్షాణః) ఉపదేశించుచు మరియు (ఆయుధా) శస్త్రాస్త్రములను అనగా కామక్రోధములు మున్నగు

శత్రువులను పరాజయమొనర్చుటకొరకు శత్రువులనణచివేయు సామర్థ్యములను (తజ్జానః) ఇచ్చుచు (అభి అర్షతి) మా వైపునకు వచ్చుచున్నాడు. మరియు అంతరాత్మలో ప్రవేశించుచున్నాడు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు మనకొరకు హితకరమగు సందేశములను ప్రేరితమొనర్చును. మరియు శత్రువులను హరించుటకొరకు శక్తినిచ్చుచుండును.॥ ౨ ॥

1762. God the Destroyer of sin and ignorance, giving all well beloved sacred lore (in the form of the Vedas) and endowing men with the weapons of detachment and discrimination etc. is all - pervading. || 2 ||

౧౭౬౩. ఋషిః - అవత్సారః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమేశ్వరః కేషు సీదతీత్యాహ.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨
౧౭౬౩. స మర్మృజాన ఆయుభిరిభో రాజేవ సువ్రతః ।
౩ ౧ర ౨ర
శ్యేనో న వంసుషీదతి ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩
ప.విః- సః । మర్మృజానః । ఆయుభిః । ఇభః । రాజా । ఇవ । సువ్రతః - సు-
౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩
వ్రతః । శ్యేనః । న । వంసు । సీదతి ॥ ౩ ॥

పదార్థః- మనుష్యాన్ **ఆయుర్భిః** ఆయుభిః, ఆయుర్వ్యైరిత్యర్థః **మర్మృజానః** అలఙ్కుర్వాణః. [మృజా శౌచాలఙ్కారయోః, చురాదిః. లిటః కానచ్.] కిఞ్చ **రాజా ఇవ** సమ్రాడివ **ఇభః** ఇతభయః **సువ్రతః** సుకర్మా చ **సః** పవమానః సోమః పావకః జగదుత్పాదకః శుభగుణకర్మప్రేరకః శాన్తః పరమేశ్వరః **వంసు** ఇచ్ఛుకేషు జనేషు **సీదతి** ఉపవిశతి. కథమివ? **శ్యేనః న** శ్యేనపక్షీ యథా **వంసు** వనేషు **సీదతి** ఉప విశతి. [ఇభేన గతభయేన ఇతి నిరుక్తమ్. ౬ । ౧౨. షీదతి, సంహితాయాం షత్వం ఛాన్దసమ్. వంసు ఇచ్ఛుకేషు, వనోతిః కాన్తికర్మా. నిఘం ...౨ । ౬. యద్వా వంసు వనేషు, వన శబ్దస్యాన్తలోపశ్ఛాన్దసః.] ॥ ౩ ॥

అత్రోపమాఽలఙ్కారః. ప్రథమా పూర్ణోపమా, ద్వితీయా శ్లిష్టా పూర్ణోపమా, ఉభయోః సంసృష్టిః. ॥ ౩ ॥

భావార్థః-యే పరమాత్మానం కామయన్తే తత్ప్రీతిపరవశః స తేషాం హృది స్థితః సతతం సత్ప్రేరణాం కురుతే. ॥ ౩ ॥

౧౭౬౩. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుడెవరియందు స్థితమగు నను విషయము కలదు.

పదార్థము :- మనుష్యులకు (ఆయుభిః) ఆయుష్యముల వర్షములచే (మర్మృజానః) అలంకృతమొనర్చుచు మరియు (రాజా ఇవ) రాజువలె (ఇభః) నిర్భయము మరియు (సువ్రతః) శుభకర్మలుగల (సః) ఆ పవనసోముడు అనగా జగదుత్పన్నకర్త, శుభగుణకర్మలను ప్రేరణ మొనర్చునట్టి శాంతపరమేశ్వరుడు (వంసు) ఆయనపై ఎవరు సంలీనమగుదురో వారియందు (సీదతి) కూర్చుండును. (శ్యేనః న) డేగపక్షి ఎటుల (వంసు) వనములలో (శీదతి) కూర్చుండునో అటుల.॥ ౩ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు. ఇది మొదట పూర్ణోపమానము మరియు రెండవది శ్లిష్ట పూర్ణోపమానము. రెండింటికి సంసృష్టియైయున్నది.॥ ౩ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరునియందు ప్రేమగలవారి ప్రేమపై పరవశుడైన ఆయన వారి హృదయములో స్థిరమై నిరంతరము వారిపై శుభప్రేరణలను కలిగించుచుండును.॥ ౩ ॥

1763. God Who is always Doer of noble deeds, when followed by virtuous persons, sits in the hearts of His devotees, like a noble and fearless king. || 3 ||

౧౭౬౪. ఋషిః – అవత్సారః । దేవతా – పవమానః సోమః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ పరమేశ్వరః ప్రార్థ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ర
౧౭౬౪. స నో విశ్వా దివో వసూతో పృథివ్యా అధి ।
౩ ౧ ౨౩౧ ౨
పునాన ఇన్దవా భర ॥ ౪ ॥

౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨
ప.వి:- సః । నః । విశ్వా । దివః । వసుః । ఉత । ఉ । పృథివ్యాః । అధి । పునానః ।
౩ ౨ ౩
ఇన్దో । ఆ । భర ॥ ౪ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్దో** ఆనన్దరసేన క్లేదక రసాగార జగదీశ! **పునానః** పవిత్రీకుర్వాణః **సః** అసౌ ధనాధీశః త్వమ్ **దివః** ఆత్మలోకాద్ **ఉత ఉ** అపి చ **పృథివ్యాః అధి** పార్థివాద్ దేహాత్ **విశ్వా వసు** విశ్వాని ఆత్మబలయోగసిద్ధ్యారోగ్యాదీని వసూని **నః** అస్మభ్యమ్ **ఆ భర** ఆహర. ॥ ౪ ॥

భావార్థః- పరమేశకృపాతో వయం దైహికోన్నతిమాత్మికోన్నతిం చ కుర్వాణా అభ్యుదయనిఃశ్రేయసాధికారిణో భవేమ. ॥ ౪ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే ప్రాకృతికీనామాధ్యాత్మికీనాం చోషసాం, ప్రాణాపానచాలితస్య దేహరథస్య, పరమేశ్వరస్య, పరమేశ్వరకృతానామానన్దవృష్టీనాం చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

ఇత్యేకోనవింశోఽధ్యాయే పఞ్చమః ఖణ్డః సమాప్తః.

ఇత్యేకోన వింశోఽధ్యాయః, అష్టమ ప్రపాఠకశ్చ సమాప్తః.

౧౭౬౪. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుడు ప్రార్థించబడుచున్నాడు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రో) ఆనందరసముతో తడిపివేయు రసాగారుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (పునానః) పవిత్రమొనర్చుచు (సః) ఆ ధనపతివగు నీవు (దివః) ఆత్మలోకమునుండి (ఉత ఉ) మరియు (పృథివ్యాః అధి) పార్థివ శరీరమునుండి (విశ్వావసు) సమస్త ఆత్మబలము యోగసిద్ధి, ఆరోగ్యము మున్నగు ధనములను (నః) మాకొరకు (ఆ భర) తెమ్ము.॥ ౪ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని కృపవల్ల మనము శారీరికోన్నతి మరియు ఆత్మికోన్నతిని పొందుచు అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయస్సునకు అధికారులము కావలెను.॥ ౪ ॥

ఈ ఖండములో ప్రాకృతిక మరియు ఆధ్యాత్మిక ఉషల, ప్రాణాపానములచే నడచునట్టి శరీరరథము, పరమేశ్వరుడు మరియు పరమేశ్వరునిచే యగునట్టి ఆనందవర్షముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

పంతొమ్మిదవ అధ్యాయములో ఐదవ ఖండము సమాప్తమైనది.

పంతొమ్మిదవ అధ్యాయముకూడ సమాప్తమైనది.

ఎనిమిదవ ప్రపాఠకమునందలి మూడవ అర్ధము ముగిసినది.

1764. O Resplendent God! bring Thou hitherward to us, while purifying us, all wealth of heaven and earth i. e. spiritual as well as material. [By spiritual wealth is meant wisdom, purity, self - control, peace etc.]. || 4 ||

అథ వింశోఽధ్యాయః
నవమే ప్రపాఠకే ప్రథమోఽర్ధశ్చ
ఇరువదవ అధ్యాయము

౧౭౬౫. ఋషిః – నృమేధః । దేవతా – పవమానః సోమః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః. అథానన్దధారా వర్ణయతి.

౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ర ౨ర
౧౭౬౫. ప్రాస్య ధారా అక్షరన్ వృష్ణః సుతస్యౌజసః ।
3౧ర ౨ర 3 ౧ ౨
దేవాఀ అను ప్రభూషతః ॥ ౧ ॥

౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర 3 ౧౨ ౧౨ర 3౨ర
ప. వి:– ప్ర । అస్య । ధారాః । అక్షరన్ । వృష్ణః । సుతస్య । ఓజసః । దేవాన్ ।
౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర
అను । ప్రభూషతః – ప్ర – భూషతః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-వృష్ణః కామవర్షకస్య, **సుతస్య** ప్రకటీకృతస్య, **ఓజసః** ఓజస్వినః. [అత్ర మతుబర్థకస్య లుక్.] **దేవాన్** విదుషః ఉపాసకాన్ **అను** ఆనుకూల్యేన **ప్రభూషతః** దివ్యగుణైః అలఙ్కుర్వతః **అస్య** ఏతస్య పవమానస్య సోమస్య పావకస్య రసాగారస్య పరమాత్మనః **ధారాః** ఆనన్దధారాః **ప్ర అక్షరన్** ప్రవర్షన్తి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-మేఘాత్ పవిత్రాస్తోయధారా ఇవ రసమయాత్ పరమేశ్వరాత్ పవిత్రాః పావికాశ్చ యాః పరమానన్దధారా వర్షన్తి తాసు సర్వైః స్వాత్మా స్నపనీయః. ॥ ౧ ॥

౧౭౬౫. ఈ మంత్రములో ఆనందధారల వర్ణనకలదు.

పదార్థము :- (వృష్ణః) మనోరథములను పూర్ణమొనర్చునట్టి (సుతస్య) ప్రకటించబడిన (ఓజసః) ఓజోవంతులు (దేవాన్) విద్వాంసులగు ఉపాసకులను (అను) అనుకూలతాపూర్వకముగా (ప్రభూషతః) దివ్యగుణములచే అలంకరించుచు (అస్య) ఈ పవిత్రమొనర్చునట్టి రసాగారమగు పరమాత్మయొక్క (ధారాః) ఆనందధారలు (ప్ర అక్షరన్) వర్షించుచున్నవి.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- మేఘములచే పవిత్రమగు జలధారలవలె, పరమేశ్వరునుండి పవిత్రము మరియు పవిత్రత నిచ్చునట్టి పరమానందధారలు ప్రవహించుచున్నవి. మానవులెల్లరును వానియందు తమ ఆత్మలను స్నానమాడించవలెను.॥ ౧ ॥

1765. (1) The streams of bliss of this God Who is the Shower of peace and power and who desires that enlightened truthful persons should follow Him, are flowing out everywhere.

(2) The mantra is also applicable to the Vedic speech or wisdom revealed by Omniscient God in the beginning of the human creation as the word (ధారాః) used in the mantra stands for Speech besides the streams. ధారేతివాఙ్నామ నిఘం. ౧।౧౧ || 1 ||

౧౭౬౬. ఋషిః - నృమేధః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ కే కీదృశం పరమాత్మానమారాధ్నువన్తీత్యాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౭౬౬. సప్తిం మృజన్తి వేధసో గృణన్తః కారవో గిరా ।
౧ ౨ ౩ ౨ ౩క ౨ర
జ్యోతిర్జజ్ఞానముక్థ్యమ్ ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:- సప్తిమ్ । మృజన్తి । వేధసః । గృణన్తః । కారవః । గిరా । జ్యోతిః ।
౩ ౨ ౩క ౨
జజ్ఞానమ్ । ఉక్థ్యమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- గిరా వాచా **గృణన్తః** అర్చన్తః. [గృణాతిః అర్చతికర్మా. నిఘం... ౩।౧౪.] **వేధసః** మేధావినః [వేధా ఇతి మేధావినామ. నిఘం. ౩ । ౧౫.] **కారవః** స్తోతారః. [కారుః కర్తా స్తోమానామ్. నిరు... ౬ । ౫.] **ఉక్థ్యమ్** ప్రశంసనీయమ్ **జ్యోతిః** ప్రకాశమ్ **జజ్ఞానమ్** ఉత్పాదయన్తమ్ **సప్తిమ్** సప్తరశ్మిం సూర్యమివ విద్యమానం సోమం పరమాత్మానమ్ **సృజన్తి** స్వాత్మని ప్రకటయన్తి ॥ ౨ ॥

భావార్థః- సూర్యవత్ ప్రకాశకస్య పరమేశ్వరస్యోపాసనేనోపాసకస్యాత్మని దివ్యం జ్యోతిః ప్రకాశతే. ॥ ౨ ॥

౧౭౬౬. ఈ మంత్రములో ఎవరు ఎట్టి పరమేశ్వరుని ఆరాధింతురను విషయము కలదు.

పదార్థము :- (గిరా) వాణిచే (గృణన్తః) అర్చననొనర్చుచు (వేధసః) మేధావులు (కారవః) స్తోతలు (ఉక్థ్యమ్) ప్రశంసనీయమును (జజ్ఞానమ్) ఉత్పన్నమొనర్చునట్టి (సప్తిమ్) ఏడురశ్మలుగల సూర్యునివలె విద్యమానుడైయున్న సోమపరమాత్మను (సృజన్తి) తమ ఆత్మలందు ప్రకాశపరచుకొందురు. ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- సూర్యునివలె ప్రకాశించునట్టి పరమేశ్వరుని ఉపాసనలచే ఉపాసకుల ఆత్మలలో దివ్యజ్యోతియొక్క ప్రకాశము వ్యాప్తిచెందగలదు. ॥ ౨ ॥

1766. The singers praise All - pervading God with their songs and learned wise priests worship that most Admirable Light of lights, that is manifested in their hearts. They purify themselves with the worship of the Almighty Who is absolutely Pure. || 2 ||

౧౭౬౭. ఋషిః - నృమేధః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ పరమేశ్వరః ప్రార్థ్యతే.

౧౭౬౭. సుషహో సోమ తాని తే పునానాయ ప్రభూవసో ।
వర్ధా సముద్ర ముక్థ్య ॥ 3 ॥

ప. వి:- సుషహో - సు - సహో । సోమ । తాని । తే । పునానాయ । ప్రభూవసో - ప్రభు - వసో । వర్ధ । సముద్రమ్ - సమ్ - ఉద్రమ్ । ఉక్థ్య ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **ప్రభూవసో** ప్రభూతైశ్వర్య **సోమ** జగత్పతే సర్వాన్తర్యామిన్ పరమేశ! **పునానాయ** స్వాత్మానం పవిత్రీకుర్వాణాయ ఉపాసకాయ **తే** తవ **తాని** ప్రసిద్ధాని తేజాంసి **సుషహో** సుషహోని సమ్యక్ కామక్రోధాది పూరణామభిభవకరాణి, సన్తు ఇతి శేషః. హే **ఉక్థ్య** ప్రశంసనీయ సోమ చన్ద్రవదాహ్లాదక దేవ! త్వమ్ **సముద్రమ్** ఐశ్వర్యసముద్రమ్ **వర్ధ** వర్ధయ. [రాయః సముద్రాంశ్చతురః. సామ... ౭౦ ఇతివచనాత్ సముద్రేణాత్ర ఐశ్వర్యసముద్రో గృహ్యతే.] ॥ 3 ॥

భావార్థః-పూర్ణః సోమశ్చన్ద్రో యథా జలస్య సముద్రం వర్ధయతి తథైవ భక్త్యుపహారైః పూర్ణః సోమః పరమేశ్వర ఉపాసకాయ భౌతికస్య దివ్యస్య చైశ్వర్యస్య సముద్రం వర్ధయతి. ॥ 3 ॥

౧౭౬౭. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుడు ప్రార్థించబడుచున్నాడు.

పదార్థము :-(ప్రభూవసో) కావలసినంత ఐశ్వర్యము గల (సోమ) జగత్పతి, సర్వాంతర్యామి వగు ఓ పరమేశ్వరా! (పునానాయ) స్వయమును ప్రకాశమొనర్చుకొనునట్టి ఉపాసకులకొరకు (తే) నీయొక్క (తా నీ) ఆ ప్రసిద్ధమగు తేజములు (సుషహో) చక్కగా కామక్రోధములు మున్నగు శత్రువులను పరాస్తమొనర్చువారుగ గావలెను. (ఉక్థ్య) ఓ పరమాత్మా! నీవు (సముద్రమ్) ఐశ్వర్య సముద్రమును (వర్ధ) వృద్ధినొందించుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- పూర్ణచంద్రునివంటి సోము డెటుల జలసముద్రమును పొంగింపునో అటులనే భక్తియొక్క ఉపహారములచే పూర్ణసోమునివంటి పరమేశ్వరుడు ఉపాసకులకొరకు భౌతిక మరియు దివ్య ఐశ్వర్యముల సముద్రమును పొంగించును. అనగా వృద్ధిపరచును.॥ 3 ॥

1767. O Possessor of much wealth, Thy splendours in the form of kindness and compassion are the destroyers of the internal enemies - lust, greed, anger etc. Fill full Thy worshipper, who has become the ocean of noble virtues by Thy Grace, Who art the purifier of all. Fill full also the sea of joy. || 3 ||

౧౭౬౮. ఋషిః – వామదేవః । దేవతా – ఇన్ద్రః । ఛన్దః – ద్విపదా గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౩౮ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జగదీశ్వర ఆచార్యశ్చోచ్యతే.

౩౨ ౩౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨
౧౭౬౮. ఏష బ్రహ్మా య ఋత్వియ ఇన్ద్రో నామ శ్రుతో గృణే ॥౧॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ప.వి:– ఏషః । బ్రహ్మా । యః । ఋత్వియః । ఇన్ద్రః । నామ । శ్రుతః । గృణే ॥ ౧॥

పదార్థః- ఏషః అయమ్ జగదీశ్వరః ఆచార్యశ్చ **బ్రహ్మా** చతుర్వేదవిత్ వర్తతే, **యః ఋత్వియః** ఋతూనాం ప్రభుః ఋతుమృతుం విద్యావర్షకో వా విద్యతే. [ఋతుభిః ప్రభుః ఇన్ద్రః. తై.స. ...౪ । ౪ ।౮ ।౧. ఋతుమృతుం వర్షతి కాఠ... సం ౧౯ । ౫. యద్యపి 'ఛన్దసి ఘస్' అ. ౫ । ౧ । ౧౦౬ ఇత్యనేన తదస్య ప్రాప్తమిత్యర్థే ఘస్ ప్రత్యయో విహితస్తథాపి బాహులకాదన్యస్మిన్నర్థేఽపి జ్ఞేయః.] తస్య జగదీశ్వరస్య ఆచార్యస్య చ **ఇన్ద్రః నామ** ఇన్ద్ర ఇతి సంజ్ఞాఽస్తి. తేన అహమ్ **శ్రుతః** కీర్తిమాన్ బహుశ్రుతో వా క్షాతః. తమహమ్ **గృణే** అర్చామి స్తౌ[illegible] వా ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా చతుర్ణాం వేదానాం సృష్ట్యాదౌ ప్రకాశకః సర్వేషామృతూనాం స్రష్టా పరమేశ్వరః సర్వైరర్చనీయస్తథా వేదవేదాఙ్గాధ్యాపయితా ప్రత్యృతు విద్యావర్షక ఆచార్యోఽపి సత్కరణీయః ॥ ౧ ॥

౧౭౬౮. ఈ మొదటిఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౩౮వ మంత్రము. దానికచ్చట పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచట జగదీశ్వరుడు మరియు ఆచార్యుడు ఇరువురి విషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఏషః) ఈ జగదీశ్వరుడు, లేక ఆచార్యుడు (బ్రహ్మా) నాల్గువేదముల జ్ఞాతలైయున్నారు. (యః) వీరు (ఋత్వియః) ఋతువుల అధికారులు ప్రతి ఋతువునందును

విద్యలవర్షమును కురిపించువారై యున్నారు. అట్టి జగదీశ్వరుడు, లేక ఆచార్యులకు (ఇన్ద్రః నామ) ఇంద్రు డను నామము కలదు. వారి ద్వార నేను (శ్రుతః) కీర్తిమంతుడను, లేక అనేక విద్యలను నేర్చిన విద్వాంసుడనైనాను. వారికి నేను (గృణే) అర్చన, లేక స్తుతుల నొనర్చుచుందును. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- సృష్ట్యాదియం దెటుల చతుర్వేదముల ప్రకాశకుడు, సకలఋతువులను రచించునట్టి పరమేశ్వరుడు అందరిచే పూజించదగినవాడైయున్నాడో అటులనే వేదవేదాంగములను చదివించునట్టి, ప్రతి ఋతువునందును, విద్యయను వర్షమును కురిపించునట్టి ఆచార్యుడు కూడ సత్కరించయోగ్యుడై యున్నాడు. ॥ ౧ ॥

1768. God, Who is the Lord Supreme
Should be worshipped in every season.
He is the most important theme
Of the Vedas and of reason.
Him I always glorify And my life purify. || 1 ||

౧౭౬౮. ఋషిః – వామదేవః । దేవతా – ఇన్ద్రః । ఛన్దః – ద్విపదా గాయత్రీ । స్వరః – షడ్జః.

అథ జగదీశ్వరస్యాచార్యస్య చ మహిమా వర్ణ్యతే.

౧ర ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౬౮. త్వామిచ్ఛవసస్పతే యన్తి గిరో న సంయతః ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
ప.వి:- త్వామ్ । ఇత్ । శవసః । పతే । యన్తి । గిరః । న । సంయతః – సమ్ –
౧ ౨ర
యతః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **శవసః పతే** అధ్యాత్మబలస్య బ్రహ్మబలస్య విద్యాబలస్య వా స్వామిన్ పరమేశ ఆచార్య వా! **గిరః న** వాచః ఇవ **సంయతః** ప్రయత్నశీలాః ప్రజా అపి. [సంయతన్తే ఇతి సంయతః, సమ్పూర్వో యతీ ప్రయత్నే భ్వాదిః, తతః క్విప్ ప్రత్యయః.] **త్వామ్ ఇత్** త్వామేవ **యన్తి** ప్రాప్నువన్తి. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా వేదవాచో జగదీశగుణాన్ వర్ణయన్తి పురుషార్థిన్యః ప్రజాశ్చ తం ప్రాప్తుం యతన్తే తథైవాచార్యోఽపి వాగ్భిః స్తోతవ్యః ప్రయత్నశీలైర్విద్యార్థిభిః శిష్యభావేనోపసదనీయశ్చ. ॥ ౨ ॥

౧౭౬౮.ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుడు మరియు ఆచార్యుల మహిమ వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(శవసః పతే) ఆధ్యాత్మికబలము, బ్రహ్మబలము, లేక విద్యాబలముయొక్కస్వామివగు పరమేశ్వరా, లేక ఆచార్యా! (గిరః న) వాణులవంటి (సంయతః) ప్రయత్నశీలురగు ప్రజలు కూడ (త్వామ్ ఇత్) మిమ్ము మాత్రమే పొందగోరుదురు.॥ ౨ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము కలదు. ॥ ౨ ॥

భావార్థము :-వేదవాణి లెటుల జగదీశ్వరుని గుణములను వర్ణించుచుండునో మరియు ప్రజ లెటుల ఆయనను పొందుటకు ప్రయత్నించుచుందురో, అటులనే వాణులచే ఆచార్యులనుకూడ స్తుతి యొనర్చబడును. మరియు ప్రయత్నశీలురగు విద్యార్థులు శిష్యభావముచే వారివద్దికి చేరవలెను.॥ ౨ ॥

1769. To Thee alone, O Lord of strength, go as it were, all songs of praise of a man who possesses selfcontrol. || 2 ||

౧౭౭౦. ఋషిః - వామదేవః । దేవతా -ఇన్ద్రః । ఛన్దః - ద్విపదా గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తృతీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ४౫౩ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మానం-జీవాత్మానం రాజానం చ సమ్బోధితా.

అత్ర పరమేశ్వర ఆచార్యశ్చోచ్యతే.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨

౧౭౭౦. వి స్రుతయో యథా పథ ఇన్ద్ర త్వద్ యన్తు రాతయః ॥౩॥

౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨

ప.విః- వి । స్రుతయః । యథా । పథః । ఇన్ద్ర। త్వత్ । యన్తు। రాతయః ॥౩॥

పదార్థః-యథా యేన ప్రకారేణ **పథః** రాజమార్గాత్ **స్రుతయః** లఘుమార్గాః వియన్తి విభిన్నాసు దిక్షు గచ్ఛన్తి తద్వత్, హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర ఆచార్య వా! **త్వత్** త్వత్సకాశాత్, **రాతయః** ఐశ్వర్యదానాని విద్యాదానాని చ **వియన్తు** వివిధం గచ్ఛన్తు. ॥ ౩ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా రాజమార్గాదన్యే వివిధాలఘుమార్గా నిఃసృత్య పథికానుపకుర్వన్తి తథైవ పరమేశ్వరాదాచార్యాచ్చ దివ్యగుణకర్మాణి వివిధా విద్యాచ్చ నిఃసృత్యోపాసకాన్ శిష్యాంశ్చోపకుర్వన్తు.॥ 3 ॥

౧౭౭౦. ఈ మూడవ మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ४౫౩వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ, జీవాత్మ మరియు రాజును గూర్చి సంబోధించబడినది. ఇపుడిచ్చట పరమేశ్వరుడు మరియు రాజును గూర్చి వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (యథా) ఏవిధముగ (పథః) రాజు మార్గమునుండి (సుతయః) చిన్న చిన్న మార్గము లెటుల వివిధ దిశలకు చేర్చుచుండునో, అదే విధముగ (ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! లేక ఆచార్యా! (త్వమ్) మీ వద్దనుండి (రాతయః) ఐశ్వర్యముల దానము, లేక విద్యాదానము (వియన్తు) అనేకవిధములగు మనుష్యులవద్దకి చేరుచుండును.॥ 3 ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఎటుల రాచమార్గమునుండి వివిధ చిన్నచిన్న మార్గములు బయలుదేరి బాటసారులకు ఉపకారమొనర్చుచుండునో, అటులనే పరమేశ్వరుడు మరియు ఆచార్యులనుండి దివ్యగుణ కర్మలు మరియు వివిధ విద్యలు వెల్లి ఉపాసకుల లేక శిష్యులకు ఉపకృతులనొనర్చవలెను.॥3॥

1770. Like streams of water on their way to the sea, let Thy gifts of various kinds (secular and spiritual,) flow from Thee. || 3 ||

౧౭౭౧. ఋషిః - ప్రియమేధః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - ఆనుష్టుభః ప్రగాథః (అనుష్టుప్) । స్వరః - గాన్ధారః

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే 354 క్రమాఙ్కే పరమాత్మానం రాజానం చ సమ్బోధితా.

అత్ర పరమాత్మా జీవాత్మా చ సమ్బోధ్యతే.

౧౭౭౧. ఆ త్వా రథం యథోతయే సుమ్నాయ వర్తయామసి ।
తువి కూర్మిమృతీషహమిన్ద్రం శవిష్ఠ సత్పతిమ్ ॥ ౧ ॥

ప.వి:- ఆ । త్వా । రథమ్ । యథా । ఊతయే । సుమ్నాయ । వర్తయామసి । తువికూర్మిమ్ । తువి - కూర్మిమ్ । ఋతీషహమ్ - ఋతి - సహమ్ । ఇన్ద్రమ్ । శవిష్ఠ । సత్పతిమ్ - సత్ - పతిమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **శవిష్ఠ** బలవత్తమ పరమేశ జీవాత్మన్ వా! **తువికూర్మిమ్** బహూనాం కర్మణాం కర్తారమ్, **ఋతీషహమ్** ఋతీః ఆక్రాన్త్రీః శత్రుసేనాః సహతే పరాభవతి యస్తమ్, **సత్పతిమ్** సతాం పాలకమ్ **ఇన్ద్రమ్ త్వా** సత్యాహింసాద్యైశ్వర్యవన్తం విఘ్నవిదారణసమర్థం పరమేశం జీవాత్మానం చ త్వామ్ **ఊతయే** రక్షాయై **సుమ్నాయ** సుఖాయ చ, వయమ్ **ఆ వర్తయామసి** అస్మదభిముఖం ప్రవర్తయామః. కథమివ? **యథా** యేన ప్రకారేణ **రథమ్** శకటం కశ్చిత్ ప్రవర్తయతి. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-మనుష్యో యది పరమేశ్వరముపాసీత తస్యాత్మా చ యది జాగరూకః సక్రియశ్చ జాయేత తదా స మహాన్తముత్కర్షం నిఃశ్రేయసం చాపి ప్రాప్తుం శక్నుయాత్. ॥ ౧ ॥

౧౭౭౧. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి 3౫౪వ మంత్రము. అచ్చట రాజును గూర్చి సంబోధించబడియుండెను. ఇపుడిచట పరమాత్మ మరియు జీవాత్మలను గూర్చి సంబోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (శవిష్ఠ) బలిష్ఠులగు ఓ పరమాత్మా, లేక జీవాత్మలారా! (తువికూర్మిమ్) అధిక కర్మల కర్తలు (ఋతీషహమ్) ఆక్రామక శత్రుసైన్యములను పరాజయమొనర్చునట్టి (సత్పతిమ్) సజ్జనుల పాలన కర్తవగు (ఇన్ద్రం త్వా) సత్యము, అహింస మున్నగు ఐశ్వర్యములతోగూడిన, విఘ్నములను దూరమొనర్చుటయందు సమర్థుడవగు నీవు పరమేశ్వరుడు, లేక జీవాత్మను మేము (ఊతయే) రక్షణకొరకు మరియు (సుమ్నాయ) సుఖములకొరకు (ఆవర్తయామసి) తమ వైపునకు త్రిప్పుకొందుము. (యథా) ఎటుల (రథమ్) రథమునకు అశ్వములను ప్రవృత్తపరచబడునో అటుల.॥ ౧ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము కలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఒకవేళ మనుష్యులు పరమేశ్వరుని ఉపాసన యొనర్చినచో మరియు వారి ఆత్మ ఒకవేళ జాగరూకత మరియు సక్రియావంతమైనచో వారు గొప్ప అభివృద్ధినిచెంది మోక్షమునుకూడ ప్రాప్తించుకొనగలుగుదురు.॥ ౧ ॥

1771. We engage ourselves in Thy worship in our hearts O God of great might, to obtain Thy succour. Increase Thou our happiness progressively, like the motion of a chariot. Thou art Performer of many meritorious acts, the Destroyer of all wicked tendencies and the Protector of holy men. || 1 ||

౧౭౭౨.ఋషిః - ప్రియమేధః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - ఆనుష్టుభః ప్రగాథః (గాయత్రీ) । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౭౨. తువిశుష్మతువిక్రతో శచీవో విశ్వయా మతే ।

౧ ౨ ౩ ౨
ఆ పప్రాథ మహిత్వనా ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧౨ర
ప. వి:- తువి శుష్మ - తువి - శుష్మ । తువిక్రతో - తువి - క్రతో । శచీవః ।
౧౨ర 3 ౨ 3 ౨
విశ్వయా । మతే । ఆ । పప్రాథ । మహిత్వనా ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **తువిశుష్మ** బహుబల, **తువిక్రతో** బహుప్రజ్ఞ, బహుయజ్ఞ **శచీవః** కర్మవన్, **మతే** మననశీల పరమేశ జీవాత్మన్ చ, త్వమ్ **విశ్వయా** బహువిధేన **మహిత్వనా** మహిమ్నా **ఆ పప్రాథ** పరిపూర్ణోఽసి. [శుష్మమితి బలనామ. నిఘం ౨।౯. శచీతి కర్మనామ. నిఘం ... ౨।౧. విశ్వయా విశ్వేన, అత్ర 'సుపాం సులుక్'... అ ... ౭।౧।౩౯ ఇత్యనేన విభక్తేర్యాదేశః. ఆ పప్రాథ, ప్రా పూరణే, అదాదిః. అత్రాకర్మకః.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యద్యపి మహత్త్వేన పరమేశో జీవాత్మానమతిశేతే తథాఽప్యుభావపి బలవన్తౌ, ప్రాజ్ఞౌ, మన్తారౌ, కర్మణ్యౌ చ స్తః. యథా పరమేశ్వరం వినా బ్రహ్మాణ్డస్య వ్యవస్థా న భవితుం శక్నోతి తథా జీవాత్మానం వినా శరీరవ్యవస్థా న జాయతే. ॥ ౨ ॥

౧౭౭౨. దీనియందును మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (తువిశుష్మ) అధికశక్తిమంతుడవు (తువిక్రతో) అనేకప్రజ్ఞలుగల, లేక అనేకయజ్ఞముల నొనర్చునట్టి (శచీవః) కర్మిష్ఠివి మరియు (మతే) మననశీలుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! లేక జీవాత్మా! మీరు (విశ్వయా) అనేక ప్రకారములగు (మహిత్వనా) మహత్వములచే (ఆ పప్రాథ) పరిపూర్ణులైయున్నారు. ॥౨॥

భావార్థము :- మహత్వముచే పరమేశ్వరుడు జీవాత్మకన్న గొప్పవాడైయ్యె యుండియును ఇరువురును శక్తిమంతులు, బుద్ధిశాలురు మననశీలురు మరియు కర్మణ్యులై యున్నారు. ఏవిధముగ పరమేశ్వరుడులేకుండిన బ్రహ్మాండముయొక్క వ్యవస్థ జరుగకుండెడిదో, అటులనే జీవాత్మ లేకుండినచో శరీరముయొక్క వ్యవస్థ జరుగదు. ॥ ౨ ॥

1772. O Possessor of great might, Performer of meritorious acts, Worthy of Divine worship, Thou has manifested Thyself within us with Thy all - pervading might and majesty. || 2 ||

౧౭౭౩. ఋషిః - ప్రియమేధః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - ఆనుష్టుభః ప్రగాథః (గాయత్రీ) । స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమేశ్వరస్య జీవాత్మనశ్చ మహత్త్వమాచష్టే.

౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ర ౨ర3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
౧౭౭౩. యస్య తే మహినా మహః పరిజ్మాయన్తమీయతుః ।
౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
హస్తా వజ్రం హిరణ్యయమ్ ॥ 3 ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప.వి:- యస్య । తే । మహినా । మహః । పరి । జ్మాయన్తమ్ । ఈయతుః ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
హస్తా । వజ్రమ్ । హిరణ్యయమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే ఇన్ద్ర! హే పరమేశ జీవాత్మన్ వా! **మహః** మహతః **యస్య తే** యస్య తవ **మహినా** మహిమ్నా **హస్తా** మనుష్యస్య హస్తౌ **జ్మాయన్తమ్** మహాం పృథివీమివాచరన్తమ్ విశాలమిత్యర్థః, **హిరణ్యయమ్** జ్యోతిర్మయమ్ **వజ్రమ్** ఆయుధమ్ **పరి ఈయతుః** పరిగృహ్ణీతః, స త్వం 'మహిత్వనా ఆ పప్రాథ' ఇతి పూర్వేణ సమ్బన్ధః. ॥ ౩ ॥

భావార్థః-యన్మనుష్యా వివిధాయుధపరిగ్రహణపరిచాలన - శత్రువిజయాదీని మహాన్తి కర్మాణి కర్తుం సమర్థా జాయన్తే స మహిమా పరమేశ్వరస్య జీవాత్మనశ్చైవ వర్తతే. ॥ ౩ ॥

౧౭౭౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల మహిమ వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- ఓ ఇంద్ర! ఓ పరమేశ్వరా! లేక జీవాత్మా! (మహః) గొప్పదగు (యస్య తే) నీయొక్క (మహినా) మహిమచే (హస్తా) మనుష్యుల రెండు హస్తములు (జ్మాయన్తమ్) పృథివివలె ఆచరణ యొనర్చునవి, అనగా విశాలము (హిరణ్యయమ్) జ్యోతిర్మయము (వజ్రమ్) వజ్రమును (పరి ఈయతుః) గ్రహించునో, అట్టి నీవు (మహిత్వనా ఆపప్రాథ) మహిమచే పరిపూర్ణమైనవి. [ఇచట 'మహిత్వనా, ఆ పప్రాథ' యనునవి వాక్యపూర్తికొరకు పూర్వమంత్రమునుండి తీసికొనబడినవి.]॥ ౩ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు ఏ వివిధ శస్త్రాస్త్రములను గ్రహించి వానిని ప్రయోగించుట, శత్రువులను జయించుట మున్నగు గొప్ప కార్యములనొనర్చుటయందు సమర్థులైయుందురో, ఆ మహిమయంతయును పరమాత్మ మరియు జీవాత్మలదేయై యున్నది.॥ ౩ ॥

1773. O God! With the might and majesty of Thy Mighty Self, let Thy two Hands in the form of two powers of preserving the good and destroying the wicked or creating and dissolving the universe grasp the thunderbolt of justice, full of splendour. || 3 ||

౧౭౭౪. ఋషిః - దీర్ఘతమా ఔచథ్యః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ (విరాట్) । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ ప్రాప్త మనుష్యజన్మా జీవాత్మా కీదృశో భవేదిత్యాహ.

౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨
౧౭౭౪. ఆ యః పురం నార్మిణీమదీదేదత్యః కవిర్నభన్యో౩నార్వా ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
సూరో న రురుక్వాఞ్ఛతాత్మా ॥ ౧ ॥

౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩౨ ౩క ౨
ప.వి:- ఆ । యః । పురమ్ । నార్మిణీమ్ । అదీదేత్ । అత్యః । కవిః । నభన్యః ।
౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩౧౨ ౩౨ ౩
న । అర్వా । సూరః । న । రురుక్వాన్ । శతాత్మా - శత - ఆత్మా ॥ ౧ ॥

పదార్థః-యః యః అగ్నిః నేతా జీవాత్మా **నార్మిణీమ్** హాసవిలాసయుక్తామ్ **పురమ్** దేహనగరీమ్ **ఆ అదీదేత్** తేజసా ఆదీపయతి, సః **అత్యః** దేహాద్ దేహాన్తరం గన్తా యద్వా మోక్షం గన్తా. [అత సాతత్యగమనే. అతతి సతతం గచ్ఛతీతి అత్యః.] **కవిః** క్రాన్తప్రజ్ఞః, **నభన్యః న** నభసి భవో వాయురివ **అర్వా** దోషాణాం హింసకః. [ఋణోతి హినస్తి దోషాన్ యః స అర్వా. ఋ హింసాయామ్, స్వాదిః. ఔణాదికో వనిప్ ప్రత్యయః.] **సూరః న** ఆదిత్యః ఇవ **రురుక్వాన్** దీప్తః. [రోచతేర్దీప్తికర్మణో లిటః క్వసుః.] **శతాత్మా** శరీరేణ శతాయుశ్చ భవేదితి శేషః. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-జీవాత్మా పూర్వకృతశుభకర్మానుసారేణ మానవదేహం ప్రాప్య బుద్ధివివేకేన కర్తవ్యకర్మాణ్యాచరన్ వాయురివ సర్వాన్ దోషాన్ వినాశ్య సూర్య ఇవ రోచిష్ణుః సన్నుత్కర్షం ప్రాప్నుయాత్. ॥ ౧ ॥

౧౭౭౪. ఈ మంత్రములో మనుష్యజన్మను పొందు జీవాత్మ ఎటులుండవలె నను విషయము కలదు.

పదార్థము :- (యః) ఏ అగ్ని అనగా నేతయగు జీవాత్మ (నార్మిణీమ్) హాస విలాసములతోగూడ (పురమ్) శరీరనగరమును (ఆ అదీదేత్) తేజముతో దీప్తివంతమొనర్చునో, అది (అత్యః) ఒక శరీరమునుండి రెండవ శరీరమునకు వెళ్లునట్టి, లేక మోక్షమును పొందునట్టి (కవిః) దూరదర్శి ప్రజ్ఞగల (నభ్యః న) ఆకాశవర్తియగు వాయువువలె (అర్వా) దోషముల నివారకుడు మరియు (సూరః న) సూర్యునివంటి తేజస్వి మరియు (శతాత్మా) శరీరముతో శతాయుష్మంతుడై యుండవలెను. ॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- జీవాత్మ పూర్వజన్మమందొనర్చిన శుభకర్మల ననుసరించి, మానవశరీరమును పొంది బుద్ధియొక్క వివేకత్వముతో కర్తవ్యకర్మల నొనర్చుచు వాయువువలె దోషములనన్నింటిని నష్టమొనర్చుచు అభివృద్ధిని పొందవలెను. ॥ ౧ ॥

1774. Omniscient God is to be approached by all; He is inviolable, Present every where like the sky. He is Bright like the sun, the Shelter of innumerable devout souls. He lights up the joyous state of emancipation. || 1 ||

౧౭౭౫. ఋషిః - దీర్ఘతమా ఔచథ్యః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ (భురిక్) । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ ద్విజన్మనో విషయమాహ.

౧౭౭౫. అభి ద్విజన్మా త్రీ రోచనాని విశ్వా రజాంసి శుశుచానో అస్థాత్।
హోతా యజిష్ఠో అపాం సధస్థే ॥ ౨ ॥

ప.వి:- అభి । ద్విజన్మా - ద్వి - జన్మా । త్రీ । రోచనాని । విశ్వా । రజాంసి।
శుశుచానః । అస్థాత్ । హోతా । యజిష్ఠః । అపామ్ । సధస్థే - సధ - స్థే ॥ ౨॥

పదార్థః-ద్విజన్మా ఏకం జన్మ మాతాపితృభ్యాం, ద్వితీయం జన్మాచార్యస్య విద్యాయాశ్చ సకాశాదితి ద్వే జన్మనీ యస్య సః **త్రీ రోచనాని** త్రీణి దైహికాత్మికసామాజికతేజాంసి **అభి** అభిప్రాప్య **విశ్వా రజాంసి** సర్వాన్ రజోగుణాన్ **శుశుచానః** సత్త్వగుణేన ప్రకాశయన్ **హోతా** హోమకర్తా, **అపాం సధస్థే** నదీనాం సఙ్గమే **యజిష్ఠః** అతిశయేన యష్టా పరమేశ్వరపూజకః సన్ **అస్థాత్** తిష్ఠతి, నివసతి.॥ ౨ ॥

భావార్థః- **మనుష్యో మాతాపితృభ్యాం జన్మ ప్రాప్య యథా సమయం గురుకులం ప్రవిష్టో విద్యా అధీత్య తేజాంసి ప్రాప్యాచార్యగర్భాద్ ద్వితీయం జన్మాధిగమ్య కృతసమావర్తనసంస్కారః స్నాతకః సన్ గృహం గత్వా బ్రహ్మయజ్ఞదేవయజ్ఞాదీని శుభకర్మాణ్యాచరన్నితరాన్ మనుష్యాంశ్చోపదేశేన ధార్మికాన్ కుర్వన్ జీవనం యాపయేత్. ॥ ౨ ॥**

౧౭౭౫. ఈ మంత్రములో రెండవ జన్మ (ద్విజన్మ)ల విషయము గలదు.

పదార్థము :-(ద్విజన్మా) ఒక జన్మ తల్లిదండ్రులచే, రెండవజన్మ ఆచార్యుల మరియు విద్యచే. ఈ ప్రకారముగా రెండుజన్మల నెవరు పొందినారో వారు (త్రీరోచనాని) దైహిక, ఆత్మిక మరియు సామాజిక మను మూడు తేజములను (అభి) పొంది (విశ్వా రజాంసి) రజోగుణముల నన్నింటిని (శుశుచానః) సత్త్వగుణముచే ప్రకాశితమొనర్చుచు (హోతా) హోమమొనర్చునట్టి (అపాం సధస్థే) నదులసంగమ స్థానములందు (యజిష్ఠః) అత్యంత శ్రద్ధతో పరమేశ్వరపూజరూప యజ్ఞమొనర్చువాడవై (అస్థాత్) నివాసమొనర్చుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు తల్లిదండ్రులచే జన్మను పొంది సమయానుకూలమున గురుకులమునకు చేరి, విద్యలను నేర్చి తేజమును పొంది ఆచార్యుల గర్భమునుండి రెండవజన్మను

పొంది సమావర్తన సంస్కారముచేయించుకొని, స్నాతకుడై, గృహమునకు చేరుకొని బ్రహ్మయజ్ఞము, దేవయజ్ఞము మున్నగు శుభకర్మల నొనర్చుచు మరియు ఇతర మనుష్యులకు ఉపదేశములద్వారా ధార్మికులనుగ నొనర్చుచు జీవితమును గడుపుకొనుచుండుము.॥ ౨ ॥

1775. God Who is realised by the combination of knowledge and action, Who gives light to the sun, the moon and the fire and thus enlightens all worlds, Who is the Giver of peace and the Most Adorable is always present with the souls in the hearts. || 2 ||

౧౭౭౬. ఋషిః - దీర్ఘతమా ఔచథ్యః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ (నిచృత్) । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పునరపి ద్విజన్మనో విషయమాహ.

 ౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౧౨ ౩౧ర ౨ర ౩౨
౧౭౭౬. అయంస హోతా యో ద్విజన్మా విశ్వా దధే వార్యాణి శ్రవస్యా ।
 ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
మర్తో యో అస్మై సుతుకో దదాశ ॥ 3 ॥

 ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర
ప. వి:- అయమ్ । సః । హోతా । యః । ద్విజన్మా - ద్వి - జన్మా । విశ్వా ।
౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩౧
దధే। వార్యాణి । శ్రవస్యా । మర్తః । యః । అస్మై । సుతుకః - సు - తుకః । దదా
౨
శ ॥ 3 ॥

పదార్థః-యః ద్విజన్మా యో మాతాపితృభ్యామేకమ్ ఆచార్యసకాశాద్ ద్వితీయమితి ద్వే జన్మనీ ప్రాప్య ద్విజో జాయతే **సః అయమ్** స ఏష **హోతా** సర్వేభ్యో విద్యాసుఖాదీనాం దాతా, హోమకర్తా చ జాయతే. అపి చ **విశ్వా** విశ్వాని **శ్రవస్యా** శ్రవస్యాని యశోయోగ్యాని **వార్యాణి** వరణీయాని యమనియమాదీని కర్మాణి **దధే** స్వజీవనే ధారయతి. **యః** యశ్చ **మర్తః** మనుష్యః, ఆచార్య ఇత్యర్థః **అస్మై** ఏతస్మై **దదాశ** విద్యాం ప్రయచ్ఛతి, స తేన సుశిక్షితేన విదుషా ద్విజేన **సుతుకః** సుపుత్రో జాయతే. ॥ 3 ॥

భావార్థః- ఆచార్యాద్ విద్యామధీత్య స్నాతకః సన్ ద్విజో భూత్వా తథాఽఽచరేద్ యేన తస్య యశః సర్వత్ర ప్రసరేత్. ఏతాదృశేన గుణినా ద్విజేన సత్యమాచార్యోఽపి స్వాత్మానం సుపుత్రం మన్యతే. ॥ 3 ॥

౧౭౭౬. ఈ మంత్రమునందును మరల ద్విజన్మ విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (యః ద్విజన్మా) ఎవరు తల్లిదండ్రులద్వార ఒక జన్మ మరియు ఆచార్యులద్వారా రెండవజన్మ. ఈ ప్రకారముగ రెండుజన్మలను పొంది ద్విజుడైపోవునో (సః అయమ్) అతడు (హోతా) అందరకు విద్య, సుఖము మున్నగువానిని ఇచ్చువాడు మరియు హోమము నొనర్చువాడుగనగును. తోడ్తో (విశ్వా) సకల (శ్రవస్య) యశములకు యోగ్యుడు (వార్యాణి) వరణీయమగు యమ నియమాది కార్యములను (దధే) తన జీవితములో ధారణ మొనర్చుకొందురో (యః) మరియు అట్టి (మర్తః) మనుష్యులు అనగా ఆచార్యులు (అస్మై) ఇట్టి (దదాశ) విద్యను ఇచ్చెదరో, వారు అట్టి సుశిక్షితులగు ద్విజులచే (సుతుకః) సుపుత్రులు గలవారగుదురు.॥ ౩ ॥

భావార్థము :- ఆచార్యులచే విద్యను పొంది, స్నాతకుడై, ద్విజుడుగనై తన యశస్సును సకల ప్రదేశములందును వ్యాప్తిజెందునట్లు ఆచరించుకొనుచుండవలెను. అట్టి గుణవంతుడగు ద్విజునివల్ల ఆచార్యుడు కూడ వాస్తవముగనే సుపుత్రవంతుడుగ సంతృప్తిజెందును.॥ ౩ ॥

1776. This God is the Giver of happiness and is realised through knowledge and action. He has in His keeping all things worth choosing through the love of glory. The man who gives himself up to Him hath noble offspring. || 3 ||

౧౭౭౭. ఋషిః - వామదేవః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - పదపఙ్క్తిః । స్వరః-పఞ్చమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ४३४ క్రమాఙ్కే పరమేశ్వరార్చనవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జీవాత్మ విషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౨౩ ౨ ౩ ౧
౧౭౭౭. అగ్నే తమద్యాశ్వం న స్తోమైః క్రతుం న భద్రం

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
హృది స్పృశమ్ । ఋధ్యామా త ఓహైః ॥౧॥

ప. వి:- ౧౨ర అగ్నే । తమ్ । ౩ ౨ ౩ ౨ అద్య-అ-ద్య । ౧౨ర అశ్వమ్ । న । ౧౨ర స్తోమైః । ౧౨ర క్రతుమ్ । న । ౩౨ భద్రమ్ । ౩ ౧ ౨ హృదిస్పృశమ్ -హృది - ౩ ౧ ౨ర స్పృశమ్ । ౩ ౧ ౨ ఋధ్యామ । ౩ తే । ౧ ౨ర ఓహైః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** జీవననాయక పరమేశ! **అద్య** అస్మిన్ దినే **అశ్వం న** వ్యాపకం సూర్యమివ ప్రకాశవానమ్, **క్రతుం న** యజ్ఞ-కర్మ ఇవ **చ భద్రమ్** కల్యాణకరమ్, **హృదిస్పృశమ్**

హృదయనివాసినమ్ **తమ్** శరీరవర్తినం స్వాన్తరాత్మానమ్ **తే ఓహైః** త్వయా ప్రేరితైః **స్తోమైః** వేదమన్త్రైః **బుధ్యామ** వర్ధయేమ, ఉద్బోధయేమ. [బుధు వృద్ధౌ, దివాదిః స్వాదిశ్చ.] ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యస్తేజస్వీ కర్మణ్యశ్చ జీవాత్మా సర్వేషాం హృది సన్నివిష్టః స ఉద్బోధకైర్వేద-మన్త్రైరధికాధికముద్బోధనీయో గుణగరిమ్ణా వర్ధనీయశ్చ. ॥ ౧ ॥

౧౭౭౭. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౩౪వ మంత్రము. అచ్చట పరమేశ్వరుని అర్చన విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచట జీవాత్మ విషయము వర్ణింపబడుచున్నది.

పదార్థము :- (అగ్నే) జీవన నాయకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (అద్య) నేడు (అశ్వం న) వ్యాపకసూర్యునివంటి ప్రకాశవంతుడవు (క్రతుం న) యజ్ఞకర్మలవంటి (భద్రమ్) భద్రపురుషుడవు (హృది స్పృశమ్) హృదయమునందు నివాసమొనర్చువాడవగు (తమ్) అట్టి శరీరవర్తియగు మా అంతరాత్మలను (తే ఓహైః) నీద్వారా ప్రేరితమైన (స్తోమైః) వేదమంత్రములచే మేము (బుధ్యామ) వృద్ధిపరచుకొని ఉద్బోధించుచుందుము.॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఆ తేజస్వి మరియు కర్మణ్యవంతమగు జీవాత్మలు అందరి హృదయములందు స్థిరమైయున్నవి. వానిని ఉద్బోధనమొనర్చు వేదమంత్రములద్వారా అధికాధికముగ ఉద్బోధించవలెను. మరియు దాని గుణకర్మలను వృద్ధిపరచవలెను.॥ ౧ ॥

1777. O our Supreme Leader (God) today we seek to please Thee, the Auspicious, the Heart - delighting, with praises in the sacrificial hall, as men try to please their horses by giving suitable, nourishing food. || 1 ||

౧౭౭౮. ఋషిః - వామదేవః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - పదపఙ్క్తిః । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మానం వర్ణయతి.

౨ ౩క ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౭౭౮. అధా హ్యగ్నే క్రతోర్భద్రస్య దక్షస్యసాధోః ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
రథీ ర్ఋతస్య బృహతో బభూథ ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩౧౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౩ ౧౨
ప.విః- అధ । హి । అగ్నే । క్రత్వోః । భద్రస్య । దక్షస్య । సాధోః । రథీః । ఋతస్య ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨
బృహతః । బభూథ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-అధ అథ, హే **అగ్నే** జీవనోన్నాయక పరమాత్మదేవ! త్వమ్ **భద్రస్య క్రత్వోః** శుభస్య కర్మణః

సాధోః దక్షస్య శోభనస్య బలస్య, **బృహతః, ఋతస్య** మహతః సత్యస్య చ రథీః స్వామీ **హి** నిశ్చయేన **బభూథ** బభూవిథ. [అత్ర బభూథా తతన్థ జగృభ్యవవర్థేతి నిగమే. అ ... ౭ । ౨ । ౬౪ ఇతి నిపాతనాదిడభావః. 'రథీః' ఇత్యత్ర 'ఛన్దసీవనిపౌ చ వక్తవ్యౌ' వా... ౫ । ౨ । ౧౨౨ ఇతి వార్తికేన మత్వర్థే ఈః ప్రత్యయః. 'అధా' ఇత్యత్ర 'నిపాతస్య' చ. అ ... ౬ । ౩ । ౧౩౬ ఇత్యనేన దీర్ఘః.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా జగదీశ్వరః శ్రేష్ఠస్య కర్మణో బలస్య సత్యస్య చాధిపతిర్వర్తతే తథైవ మనుష్యైరపి భావ్యమ్ ॥ ౨ ॥

౧౭౭౮. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(అధ) మరియు (అగ్నే) జీవితమును ఉన్నతపరచునట్టి ఓ పరమాత్మదేవా! నీవు (భద్రస్య క్రత్వోః) శుభకర్మల (సాధోః దక్షస్య) సాధుబలముయొక్క మరియు (బృహతః ఋతస్య) మహా సత్యముయొక్క (రథీః) స్వామివి (హి) నిశ్చయముగనే (బభూథ) ఐ యున్నావు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరు డెటుల శ్రేష్ఠకర్మలు బలము మరియు సత్యముల కెటుల అధిపతియో అటులనే మనుష్యులును ఐయుండుట శ్రేయస్కరము. ॥ ౨ ॥

1778. O God! Thou art now the promoter of the strength auspicious, lofty knowledge and sacrifice in the form of this universe. || 2 ||

౧౭౭౯. ఋషిః - వామదేవః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - పదపఙ్క్తిః । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మా ప్రార్థ్యతే.

౩౧౨ ౩౧ర ౨ర ౩౨ ౧ర ౨ర
౧౭౭౯. ఏభిర్నో అర్కైర్భవా నో అర్వాఙ్స్వా౩ర్ణ జ్యోతిః ।
౨౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨
అగ్నే విశ్వేభిః సుమనా అనీకైః ॥ ౩ ॥

ప. వి:– ఏభిః । న । అర్కైః । భవ । నః । అర్వాఙ్ । స్వః । న । జ్యోతిః । అగ్నే । విశ్వేభిః । సుమనాః – సు – మనాః । అనీకైః ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** జీవనాధార సర్వాన్తర్యామిన్ జగదీశ! త్వమ్ **ఏభిః** ఏతైః **అర్కైః** అర్చనసాధనైః వేదమన్త్రైః. [అర్కో మన్త్రో భవతి యదనేనార్చన్తి. నిరు. ౫ । ౫.] **నః అర్వాఙ్** అస్మదభిముఖః **భవ** జాయస్వ. త్వమ్ **స్వః న** సూర్య ఇవ **జ్యోతిః** జ్యోతిః స్వరూపోఽసి. **సుమనాః** ప్రసన్నమనాః త్వమ్ **విశ్వేభిః** సర్వైః **అనీకైః** సద్గుణసైన్యైః తేజోభిర్వా సహ **నః అర్వాఙ్ భవ** అస్మదభిముఖో భవ. ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- యథా సూర్యః స్వరశ్మిభిరస్మదభిముఖో జాయతే తథైవజగదీశ్వరోఽఖిలైః సద్గుణైస్తేజోభిశ్చాస్మాన్ ప్రాప్నుయాత్. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే ఆనన్దధారాణాం పరమేశ్వరస్య జీవాత్మనో ద్విజన్మనశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్వేద్యా.

ఇతి వింశోఽధ్యాయే ప్రథమ ఖణ్డః సమాప్తః.

౧౭౭౯. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ ప్రార్థించబడినాడు.

పదార్థము :-(అగ్నే) జీవనధారుడవు, సర్వాంతర్యామివగు ఓ జగదీశ్వరా! నీవు (ఏభిః) ఈ (అర్కైః) అర్చనలకు సాధనమగు వేదమంత్రములద్వార (నః అర్వాఙ్) మాకు అభిముఖుడవు (భవ) అగుము. నీవు (స్వః న) సూర్యునివలె (జ్యోతిః) జ్యోతిస్వరూపుడవు (సుమనాః) ప్రసన్నమగు మనస్సుగలవాడవగు నీవు (విశ్వేభిః) సకల (అనీకైః) సద్గుణవంతులగు సైన్యములతో లేక తేజములతోగూడ (నః అర్వాఙ్ భవ) మాకు అభిముఖుడవగుము.॥ 3 ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-సూర్యు డెటుల తన కిరణములచే మాకు అభిముఖుడగునో, అటులనే జగదీశ్వరుడు సకల సద్గుణములు మరియు తేజములతో మాకు ప్రాప్తించుగాక! ॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో ఆనందధారలు, పరమేశ్వరుడు, జీవాత్మ మరియు ద్విజన్మల విషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

ఇరువదవ అధ్యాయములో మొదటిఖణ్డము సమాప్తము.

1779. O God, Shining as the sun, propitious and surrounded with all Thy radiance, with our hymns manifest Thyself in our hearts with all Thy splendours. || 3 ||

౧౭౮౦.ఋషిః - ప్రస్కణ్వః కాణ్వః । దేవతా - అగ్నిరశ్వినావుషాశ్చ ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ४౦ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్ర యోగ విషయో నిరూప్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర

౧౭౮౦. అగ్నే వివ స్వదుషసశ్చిత్రం రాధో అమర్త్య ।

౨ ౩ ౧ ౨ ౩

ఆ దాశుషే జాతవేదో వహా

౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨౩౧ ౨

త్వమద్యా దేవాఀ ఉషర్బుధః ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౧ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩

ప.వి:- అగ్నే । వివస్వత్ - వి - వస్వత్ । ఉషసః । చిత్రమ్ । రాధః । అమర్త్య -

౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨

అ - మర్త్య । ఆ । దాశుషే । జాతవేదః - జాత - వేదః । వహ । త్వమ్ । అద్య -

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర

అ - ద్య । దేవాన్ । ఉషర్బుధః - ఉషః - బుధః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **అమర్త్య** అమరకీర్తే **జాతవేదః** యోగజ్ఞానప్రద **అగ్నే** యోగిరాజ! **త్వమ్ అద్య** అస్మిన్ దినే **దాశుషే** ఆత్మసమర్పనకారిణే మహ్యమ్ **వివస్వత్** తామసవృత్తీనాం వివాసయిత్ర్య, **ఉషసః** యోగమార్గే ఉదితాయా జ్యోతిష్మత్యాః ప్రజ్ఞాయాః **చిత్రమ్** అద్భుతమ్ **రాధః** ఐశ్వర్యమ్, **ఉషర్బుధః దేవాన్** ఉషసి జ్యోతిష్మత్యాం ప్రజ్ఞాయాం యే బుధ్యన్తే జాగ్రతి తాన్ దివ్యగుణాంశ్చ **ఆవహ** ప్రాపయ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమాత్మకృపయా జీవాత్మనః సతతప్రయాసేన యోగగురోః శిక్షయా చోత్తరోత్తరం నవా నవా ఉపలబ్ధయో యోగాభ్యాసినో జాయన్తే వివేకఖ్యాత్యా కైవల్యం చాప్యధిగమ్యతే. ॥ ౧ ॥

౧౭౮౦. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ४౦వ మంత్రమున చేయబడినది. ఇపుడిచ్చట యోగ విషయములో దర్శింపజేయబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అమర్త్య) అమరకీర్తిమంతుడవు (జాతవేద) యోగజ్ఞానము నిచ్చువాడవు నగు (అగ్నే) ఓ యోగిరాజా! (అద్య) నేడు (దాశుషే) ఆత్మసమర్పణమొనర్చిన నాకొరకు (వివస్వత్) తామసవృత్తుల అంధకారమును దూరమొనర్చునట్టి (ఉషసః) యోగమార్గమునందు

ఉదయించునట్టి జ్యోతిష్మతి ప్రజ్ఞయొక్క (చిత్రమ్) అద్భుతమగు (రాధః) ఐశ్వర్యములను మరియు (ఉషర్బుధః దేవాన్) ఉషః కాలమునందు జాగృతి నొందునట్టి దివ్యగుణములను (ఆ వహ) ప్రాప్తింపజేయుము.॥ ౧॥

భావార్థము :- పరమాత్మ కృపవల్ల జీవాత్మ నిరంతర మొనర్చబడుచుండు ప్రయత్నమువల్ల మరియు యోగమును నేర్పునట్టి గురువుయొక్క శిక్షణవల్ల క్రమక్రమముగ యోగాభ్యాసికి యోగసిద్ధులు లభించుచుండును. మరియు వివేక ఖ్యాతివల్ల మోక్షము కూడ ప్రాప్తించగలదు.॥ ౧ ॥

1780. O immortal, Omnipresent and Omniscient God: Grant unto us today (every day) the wonderful Wealth of enlightenment. Bring to Thy devotees divine virtues created by spiritual wisdom. Mayst Thou dispel gloom of ignorance by appearing in our hearts, just as darkness of night recedes at the advent of dawn. || 1 ||

౧౭౮౧. ఋషిః - ప్రస్కణ్వః కాణ్వః। దేవతా - అగ్నిరశ్వినావుషాశ్చ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ)। స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పునరపి యోగవిషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨౩ ౧ ౨
౧౭౮౧. జుష్టో హి దూతో అసి హవ్యవాహనోఽగ్నే రథీరధ్వరాణామ్।
౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨౩ ౧౨ ౩ ౨
సజూరశ్విభ్యాముషసా సువీర్యమస్మే ధేహి శ్రవో బృహత్ ॥౨॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- జుష్టః। హి। దూతః। అసి। హవ్యవాహనః - హవ్య - వాహనః।
౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨
అగ్నే। రథీః। అధ్వరాణామ్। సజూః - స - జూః। అశ్విభ్యామ్। ఉషసా।
౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨
సువీర్యమ్ - సు - వీర్యమ్। అస్మే ఇతి। ధేహి। శ్రవః। బృహత్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** మార్గదర్శక యోగిరాడ్! **జుష్టః** సేవితః త్వమ్ **హి** నిశ్చయేన **దూతః** దోషాణాముపతాపయితా [టుదు ఉపతాపే, స్వాదిః. దుతనిభ్యాం దీర్ఘశ్చ. ఉ... ౩।౯౦ ఇతి క్తః ప్రత్యయో ధాతోర్దీర్ఘశ్చ.] **హవ్యవాహనః** ప్రాప్తవ్యానాం యోగసిద్ధీనాం ప్రాపయితా, **అధ్వరాణామ్** క్రియమాణానామష్టాంగయోగయజ్ఞానామ్ **రథీః** చాలకశ్చ **అసి** విద్యసే. త్వమ్ **అశ్విభ్యామ్**

ప్రాణాపానాభ్యామ్ **ఉషసా** జ్యోతిష్మత్యా ప్రజ్ఞయా చ **సజూః** సప్రీతిః సన్ **అస్మే** అస్మభ్యమ్ **సువీర్యమ్** సువీర్యయుక్తమ్ **బృహత్ శ్రవః** యోగశాస్త్రస్య మహద్ జ్ఞానమ్ తజ్జన్యం యశశ్చ **ధేహి** ప్రయచ్ఛ.॥ ౨ ॥

భావార్థః- అష్టాంగయోగమభ్యస్యతే జనాయ ప్రణవజపః పరమేశ్వరోపాసనం యోగగురు నిర్దిష్టమార్గానుసరణం చ లక్ష్యప్రాప్తౌ పరమసహాయకాని జాయన్తే. ॥ ౨ ॥

౧౭౮౧. ఈ మంత్రమందును యోగ విషయమే చెప్పబడినది.

పదార్థము :-(అగ్నే) మార్గదర్శకుడవగు ఓ యోగిరాజా! (జుష్టః) సేవించియున్న నీవు (హి) నిశ్చయముగనే (దూతః) దోషములను దహించివేయునట్టి (హవ్యవాహనః) పొందదగిన యోగసిద్ధులను ప్రాప్తింపజేయునట్టి మరియు (అధ్వరాణామ్) చేయబడునట్టి యజ్ఞముల (రథీః) సారథివై (అసి) ఉన్నావు. నీవు (అశ్విభ్యామ్) ప్రాణాపానములచే మరియు (ఉషసా) జ్యోతిష్మతి యజ్ఞముచే (సజూః) సహాయకారివై (అస్మే) మమ్ము (సువీర్యమ్) ఉత్తమ శక్తిమంతులనుగ (బృహత్ శ్రవః) యోగశాస్త్రముయొక్క మహాజ్ఞానము మరియు దానిచే ఉపలబ్ధమగు యశస్సును (ధేహి) ప్రదానమొనర్చుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-అష్టాంగయోగముయొక్క అభ్యాసమొనర్చునట్టి సాధకులు ప్రణవజపము, పరమేశ్వరుని ఉపాసన మరియు యోగగురువుద్వార చూపబడిన మార్గము ననుసరించుటయనునది లక్ష్యప్రాప్తియందు పరమ సహాయకమై యుండును.॥ ౨ ॥

1781. O God! Thou art well - loved Messenger, Destroyer of the wicked, Sustainer of the world and Charioteer of noble non - violent deeds. Accordant with the sun and the moon and the dawn or Prana apana and the Dawn of the Divine Illumination. grant us heroic strength and lofty fame. || 2 ||

1782 ౧౭౮౨. ఋషిః - బృహదుక్థో వామదేవ్యః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౨౫ క్రమాఙ్కే 325

చన్ద్రసూర్యవిషయే మన ఆత్మ విషయే చ వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర ప్రకారాన్తరేణ వ్యాఖ్యాతయే.

1782

౧౭౮౨. 3 1 2 3 1 2ర 3 1 2ర3
విధుం దద్రాణం సమనే బహూనాం యువానం
1 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2
సన్తం పలితో జగార । దేవస్య పశ్య కావ్యం
3 2ఉ 3 2 3 1 2ర
మహిత్వాద్యా మమార సహ్యః సమాన ॥ ౧ ॥

ప.వి:- విధుమ్ - వి - ధుమ్ । దద్రాణమ్ । సమనే - సమ్ - అనే । బహూనామ్ । యువానమ్ । సన్తమ్ । పలితః । జగార । దేవస్య । పశ్య । కావ్యమ్ । మహిత్వా । అద్య - అ - ద్య । మమార । సః । హ్యః । సమ్ - ఆన ॥ ౧ ॥

పదార్థః-సమనే సంగ్రామే **బహూనామ్** అనేకేషాం రిపూణామ్ **విధుమ్** వేద్ధారమ్. [వ్యధ తాడనే దివాదిః, 'పృభిదివ్యధి గృధిధృషిభ్యః' ఉ ... ౧ । ౨౩ ఇత్యనేన ఉః ప్రత్యయః, 'గ్రహిజ్యా...' అ. ౬ । ౧ । ౧౬ ఇతి సమ్ప్రసారణమ్]. **దద్రాణమ్** తేషాం దుర్గతిం కుర్వాణమ్. [ద్రా కుత్సాయాం గతౌ, ణ్యన్తః, లిటః కానచ్.] **యువానం సన్తమ్** తరుణమపి సన్తం కఞ్చిద్ వీరమ్ **పలితః** వృద్ధః కాలః **జగార** నిగిరతి. **దేవస్య** క్రీడాకర్తుః జగత్పతేరిన్ద్రస్య **మహిత్వా** మహత్ **కావ్యమ్** జగద్రూపం దృశ్యకావ్యమ్ **పశ్య** నిభాలయ, యత్ **సః** అసౌ **అద్య** అస్మిన్దినే **మమార** మృతః శేతే, యః **హ్యః** గతే దివసే **సమాన** సమ్యక్ ప్రాణాన్ ధారయతి స్మ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- విపులశక్తిమన్తామపి మృత్యుముఖాన్నోద్ధార ఇత్యవలోక్య ధర్మకర్మసు పరమాత్మచిన్తనే చ మనో నివేశనీయమ్. ॥ ౧ ॥

౧౭౮౨. ఈ మొదటి మంత్రవ్యాఖ్యానము పూర్వార్చికయందలి 325వ మంత్రముపై సూర్యచంద్రుల మరియు మనస్సు ఆత్మలవిషయములో చేయబడినది. ఇప్పుడు మరో విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.॥ ౧ ॥

పదార్థము :-(సమనే) సంగ్రామములో (బహూనామ్) అనేక శత్రువులను (విధుమ్) ఛిద్రమొనర్చునట్టి (దద్రాణమ్) వారిని దుర్గతి పాలుచేయునట్టి (యువానాం సంతమ్) యువకులగు వీరులనైనను (పలితః) వృద్ధురాలగు కాలము (జగార) మ్రింగివేయగలదు (దేవస్య) క్రీడనొనర్చునట్టి జగత్పతి ఇంద్ర పరమేశ్వరుడు (మహిత్వా) గొప్పదగు (కావ్యమ్) జగమువంటి దృశ్యకావ్యమును (పశ్య) చూడుము. (సః) అట్టి (అద్య) నేడు (మమార) చచ్చిపడిపోయినది. (యః) అట్టి (హ్యః) కాలము (సమాన) చక్కగా ఊపిరి పీల్చుచుండెను. జీవించియుండెను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఎంతగొప్ప శక్తివంతుడైనను వాడుకూడ మృత్యువు ముఖమున పడకుండయుండడు. ఇది చూచిన పిదప ధర్మకార్యములలో మరియు పరమేశ్వరుని చింతనమునందు మనస్సునుంచవలసియుండును.॥ ౧ ॥

1782. (1) I, the hoary devotee worship the eternally Young God, the Sustainer of the universe and the Destroyer of myriads of sins in spiritual warfare. Behold the wonderful Poetic work of God (in the form of the Vedas). Ignorance and sin, which were alive yesterday, are levelled up to - day through His Grace.

(2) The hoary time swallows a young hero who was mighty and was killing many persons in the battle. Behold the greatness of God. He who was alive and active yesterday has passed away to day. [A man should always bear in mind the transitory nature of the world, be humble before the Almighty God and should utilise his time properly. not putting off for to - morrow what he can do to-day as stated in the Maha Bharat. || 1 ||

౧౭౮౩. ఋషిః - బృహదుక్థో వామదేవ్యః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

అథేన్ద్రస్య పరమాత్మనో గుణా వర్ణ్యన్తే.

౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ఉ ౩ ౧ ౨ర
౧౭౮౩. శాక్మనా శాకో అరుణః సుపర్ణ ఆ యో మహః శూరః
౩ ౧ ౨ర ౨ ౩ ౧౨ ౩౨ఉ ౩ ౧౨
సనాద నీడః । యచ్చికేత సత్యమిత్తన్న మోఘం వసు
౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ర
స్పార్హముత జేతోతదాతా ॥౨॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప.విః- శాక్మనా । శాకః । అరుణః । సువర్ణః - సు - పర్ణః । ఆ । యః । మహః ।
౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
శూరః । సనాత్ । అనీడః - అ - నీడః । యత్ । చికేత । సత్యమ్ । ఇత్ । తత్ ।
౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర
న । మోఘమ్ । వసు । స్పార్హమ్ । ఉత । జేతా । ఉత । దాతా ॥ ౨ ॥

పదార్థః-శాక్మనా శక్మనా బలేన **శాకః** శక్తః, **అరుణః** ఆరోచమానః, **సుపర్ణః** సుపాలకః ఇన్ద్రో జగదీశ్వరః. [యః పిపర్త్తి పాలయతి పూరయతి వా స పర్ణః. 'ధాపౄవస్యజ్యతిభ్యో నః' ఉ. ౩ । ౬ ఇతి పిపర్త్తేర్నః ప్రత్యయః.] **ఆ** అస్మాన్ ఆగచ్ఛతు. [ఉపసర్గశ్రుతేర్యోగ్యక్రియాధ్యాహారః.] కీదృశః ఇన్ద్రః? **యః మహః** మహాన్, **శూరః** వీరః **సనాత్** సద్దైవ **అనీడః** అనికేతశ్చ వర్తతే. సః **యత్ చికేత** యత్ జానాతి **తత్ సత్యమ్ ఇత్** తత్ సత్యమేవ భవతి, **న మోఘమ్** అస్యృతం న. సః **స్పార్హమ్** స్పృహణీయమ్ **వసు** ఆధ్యాత్మికం భౌతికం చైశ్వర్యమ్ **ఉత జేతా** అధిగన్తాపి భవతి **ఉత దాతా** దాతాపి చ భవతి.॥ ౨ ॥

భావార్థః- య ఇన్ద్రః పరమేశ్వరః సర్వశక్తిమాంస్తేజస్వీ మనస్వీ పాలయితా పూరయితా మహాన్శూరఃసత్యజ్ఞానోవసుమాన్వసుప్రదాతాచాస్తిససర్వై రుపాసనీయోఽభినన్ద నీయశ్చ. ॥ ౨ ॥

౧౭౮౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ గుణముల వర్ణన గలదు.

పదార్థము :- (శక్మనా) శక్తితో (శాకః) శక్తిమంతుడు (అరుణః) తేజముతో దేదీప్యమానుడగు (సుపర్ణః) ఉత్కృష్ట, పాలనకర్తయగు ఇంద్రజగదీశ్వరుడు (ఆ) మావద్దకి రావలెను (యః) ఏ (మహః) మహా (శూరః) వీరుడు (సనాత్) ఎల్లప్పుడును (అనీడః) గృహములేనివాడై యున్నాడో, ఆయన (యత్ చికేత) ఎరుగునో (తత్ సత్యమ్ ఇత్) అది సత్యమైయుండెను. (న మోఘమ్) సత్యమేయైయుండును. వ్యర్థమైనవిగాకుండును. అవి (స్పార్హమ్) కోరదగిన (వసు) ఆధ్యాత్మిక మరియు ఆధిభౌతిక ఐశ్వర్యముల (ఉత జేతా) విజయవంతముకూడ యైయుండును. (ఉత దాతా) మరియు దాతయునై యుండును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఏ ఇంద్ర పరమేశ్వరుడు సర్వశక్తిమంతుడు, తేజస్వి, మనస్వి, పాలనకర్త, పూరణకర్త, మహనీయుడు, శూరుడు, సత్యజ్ఞానవంతుడు, ఐశ్వర్యశాలి మరియు ఐశ్వర్యదాతయునై యున్నాడో, ఆయన ఉపాసన మరియు ఆయన అభినందనమును ఎల్లరును చేయవలసియుండును.॥ ౨ ॥

1783. God is Almighty through His own strength (not dependent on any one else). He is Resplendent and well protector of the world. He is Powerful Destroyer of all evils, Eternal, Great and without a fixed abode being Omnipresent. That which He knows is true and not illusory. He is the Winner of all desirable wealth which He freely bestows upon righteous persons. || 2 ||

౧౭౮౪. ఋషిః - బృహదుక్థో వామదేవ్యః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౮౪. ఐభిర్దదే వృష్ణ్యా పౌంస్యాని యేభిరౌక్షద్ వృత్రహత్యాయ

౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
వజ్రీ । యే కర్మణః క్రియమాణస్య మహ్న

౨ ౩౨ ౩ ౧౨ ౩౨
ఋతే కర్మముదజాయన్త దేవాః ॥ ౩ ॥

ప.వి:- ఆ । ఏభిః । దదే । వృష్ణ్యా । పౌంస్యాని । యేభిః । ఔక్షత్ । వృత్రహత్యాయ - వృత్ర - హత్యాయ । వజ్రీ । యే । కర్మణః । క్రియమాణస్య । మహ్నః । ఋతేకర్మమ్ - ఋతే - కర్మమ్ । ఉదజాయన్త - ఉత్ - అజాయన్త । దేవాః ॥ 3 ॥

పదార్థః-మహ్నః కర్మణః మహతః సృష్ట్యుత్పత్త్యాదికర్మణః **క్రియమాణస్య** విధీయమానస్య సతః **యే దేవాః** యే దివ్యగుణాః ఇన్ద్రే పరమేశ్వరే **ఋతేకర్మమ్** ప్రయత్నం వినైవ, స్వభావతః ఇత్యర్థః **ఉదజాయన్త** ఉద్భూతాః, **యేభిః** యైః దేవైః దివ్యగుణైః **వజ్రీ** వజ్రధరః ఇవ స ఇన్ద్రో జగదీశ్వరః **వృత్రహత్యాయ** విఘ్నానాం హననాయ **ఔక్షత్** జీవాత్మానమ్ అసిఞ్చత్, **ఏభిః** ఏతైస్తైర్దివ్యగుణైః అద్యాపి సః **వృష్ణ్యా** వృష్ణ్యాని సుఖవర్షకాణి **పౌంస్యాణి** బలకర్మాణి **ఆదదే** గృహ్ణాతి, కరోతీత్యర్థః ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరే స్వభావతః సదాతనా యే గుణాః సన్తి తైరేవ స సమగ్రం సృష్టివ్యాపారం కరోతి, తేషాం గుణానాం కఞ్చిదంశం స మనుష్యేష్వపి నిదధాతి యేన తే విఘ్నపాపదోషాదీనాం వినాశాయ ప్రభవన్తి. ॥ 3 ॥

౧౭౮౪. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(మహ్నః కర్మణః) మహా సృష్ట్యుత్పత్తి మున్నగు కార్యములొనర్చు సమయమున (యే దేవాః) ఏ దివ్యగుణములు (ఇన్ద్ర) పరమేశ్వరునియందు (ఋతేకర్మమ్) ఏ ప్రయత్నము లేకుండనే స్వభావసిద్ధముగనే (ఉదజాయన్త) ప్రకాశవంతమైనవియో (యేభిః) ఏ దివ్యగుణములచే (వజ్రీ) వజ్రధారివలె ఆ జగదీశ్వరుడు (వృత్రహత్యాయ) విఘ్నముల వినాశముకొరకు (ఔక్షత్) జీవాత్మకు సేచనమొనర్చినాడో (ఏభిః) అట్టి దివ్యగుణములతో ఆయన నేడు కూడ (వృష్ణ్యా) సుఖవర్షక (పౌంస్యాని) శక్తియుక్తమగు కర్మలను (ఆదదే) చేయుచున్నాడు.॥ 3 ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరునియందు స్వభావసిద్ధముగ ఎల్లప్పుడును యుండునట్టి ఏ గుణములు గలవో, అవి సృష్టియొక్క కార్యక్రమములన్నింటిని చేయుచుండును. అట్టి గుణములనుండి కొన్ని అంశములను ఆయన మనుష్యులందును నిహిత మొనర్చివేయును. దానివల్ల అట్టి విఘ్నములు, పాపములు, దోషములు మున్నగువాని వినాశమునందు వారు సమర్థులగుదురు.॥ 3 ॥

1784. It is to the enlightened persons that God gives powers which rain happiness and it is through them, that He the Holder of the thunderbolt of justice, destroys ignorance and sins. It is by remaining in the true knowledge of the great works of God in the form of creation and preservation of the world, that people become truly wise. || 3 ||

౧౭౮౫. ఋషిః - బిన్దుః పూతదక్షో వా । దేవతా - మరుతః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౭౪ క్రమాఙ్కే

భక్తిజ్ఞానకర్మవీరతాసేవారసవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర బ్రహ్మానన్దరసవిషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౧౭౮౫. అస్తి సోమో అయం సుతః పిబన్త్యస్య మరుతః ।
౩౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
ఉత స్వరాజో అశ్వినా ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ప.వి:- అస్తి । సోమః । అయమ్ । సుతః । పిబన్తి । అస్య । మరుతః । ఉత ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౧ ౨
స్వరాజః - స్వ - రాజః । అశ్వినా ॥ ౧ ॥

పదార్థః-అయమ్ ఏషః **సోమః** ఆనన్దరసః **సుతః అస్తి** అభిషుతో వర్తతే. **స్వరాజః అస్య** స్వకీయదీప్తిమతః అస్య **మరుతః** ప్రాణాః **ఉత** అపి చ **అశ్వినౌ** ఆత్మా మనశ్చ **పిబన్తి** ఆస్వాదనం కుర్వన్తి. [స్వరాజః అస్య స్వరాజమ్ ఇమమ్. ద్వితీయార్థే షష్ఠీ.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఉపాసకైః పరమాత్మధ్యానేన యో బ్రహ్మానన్దరసః ప్రాప్యతే తేనాత్మమనః ప్రాణాదీని సర్వాణ్యపి తరంగితాని జాయన్తే. ॥ ౧ ॥

౧౭౮౫. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౧౭౪వ మంత్రమున భక్తిరసము, జ్ఞానరసము మున్నగువాని విషయములో చేయబడియుండెను. ఇప్పుడిచట బ్రహ్మానందరస విషయ వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(అయమ్) ఈ (సోమః) ఆనందరసము (సుతః అస్తి) పరమాత్మ వద్దినుండి పరిస్రుతమొనర్చబడినది (స్వరాజః అస్య) నిజదీప్తిగల ఈ రసమును (మరుతః) ప్రాణము (ఉత) మరియు (అశ్వినౌ) ఆత్మ మరియు మనస్సు (పిబన్తి) పానమొనర్చును.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఉపాసకులద్వార పరమాత్మ ధ్యానముచే బ్రహ్మానందరసము ప్రాప్తించుకొనబడును. దానివల్ల ఆత్మ, మనస్సు, ప్రాణము మున్నగునవన్నియును తరంగితమైపోగలవు.॥ ౧ ॥

1785. Here is the Soma (juice of devotion combined with knowledge) ready pressed; of this the virtuous devotees partake as also good husband and wife, who are like the sun and the earth. || 1 ||

౧౭౮౬. ఋషిః - బిన్దుః పూతదక్షో వా । దేవతా - మరుతః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ కీదృశం బ్రహ్మానన్దరసం కే పిబన్తీత్యాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౮౬. పిబన్తి మిత్రో అర్యమా తనా పూతస్య వరుణః ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨
త్రిషధస్థస్య జావతః ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప. విః- పిబన్తి । మిత్రః - మి - త్రః । అర్యమా । తనా । పూతస్య । వరుణః ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
త్రిషధస్థస్య - త్రి - సధస్థస్య । జావతః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-తనా తనేన విస్తరేణ **పూతస్య** పవిత్రస్య, **త్రిషధస్థస్య** త్రయః ఆత్మమనః ప్రాణరూపాః సధస్థాః స్థితిస్థానాని యస్య తస్య, **జావతః** జవతః వేగయుక్తస్య రసస్య **మిత్రః** మైత్రీకరుణామోదితోపేక్షావృత్తియుక్తో యోగీ, **అర్యమా** సూర్యవత్ తేజోమయో జ్యోతిష్మతీప్రజ్ఞాయుక్తో యోగీ, **వరుణః** వారితవ్యాధి స్త్యానసంశయాద్యన్తరాయసమూహో యోగీ చ **పిబన్తి** ఆస్వాదనం కుర్వన్తి. [తను విస్తారే ఇత్యతో నిష్పన్నాత్ తనశబ్దాత్ తృతీయైకవచనస్య 'సుపాం సులుక్'... అ... ౭ । ౧ । ౩౯ ఇతి అనేన ఆలాదేశః. జవతేర్గత్యర్థాచ్ఛతరి 'జవతః' ఇతి ప్రాప్తే 'జావతః' ఇత్యత్ర 'అన్యేషామపి దృశ్యతే' అ... ౬ । ౩ । ౧౩౭ ఇత్యనేన దీర్ఘః.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- పరిపక్వా యోగిన ఏవ సమాధౌ స్థితాః పవిత్రం బ్రహ్మానన్ద రసమాస్వాదయన్తి ॥ ౨ ॥

౧౭౮౬. ఈ మంత్రములో ఏవిధమగు బ్రహ్మానందరసము నెవరు త్రాగెదరను విషయము గలదు.

పదార్థము :-(తనా) విస్తృతమగు రూపమున (పూతస్య) పవిత్రమగు (త్రిషధస్థస్య) ఆత్మ, మనస్సు, ప్రాణము అను నీ మూడు స్థానములలో (స్థిత జావతః) వేగవంతమగు బ్రహ్మానందరసమును (మిత్రః) మైత్రి, కరుణ, ఆనందము, ఉపేక్ష యను వృత్తులతోగూడిన యోగి (అర్యమా) సూర్యునివలె తేజస్వి మరియు జ్యోతిష్మతి ప్రజ్ఞచే గూడిన ఏ యోగి (వరుణః) వ్యాధి, సంశయము మున్నగు విఘ్నములను నివారణమొనర్చినాడో అట్టి యోగులు ఈ ఆనందరసమును సేవించెదరు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరిపక్వయోగి మాత్రమే సమాధియందు స్థిరమై పవిత్రమగు బ్రహ్మానందరసమును ఆస్వాదనమొనర్పగలరు.॥ ౨ ॥

1786. Persons who are friendly to all, just, and noble can partake of this pure and vast bliss of God which is realised through the three arteries known as Ida, pingala and Sushumna which engenders true delight. || 2 ||

౧౭౮౭. ఋషిః - బిన్దుః పూతదక్షో వా । దేవతా - మరుతః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ పునర్బ్రహ్మానన్దవిషయమాహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౮౭. ఉతో న్వస్య జోషమా ఇన్ద్రః సుతస్య గోమతః ।
౩ ౧ ౨ర
ప్రాతర్హోతేవ మత్సతి ॥ 3 ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- ఉత । ఉ । ను । అస్య । జోషమ్ - ఆ । ఇన్ద్రః । సుతస్య । గోమతః ।
౩ ౧ ౧ ౨ర ౩
ప్రాతః । హోతా । ఇవ । మత్సతి ॥ 3 ॥

పదార్థః- ఉత ఉ ను అపి చ **ప్రాతః** ప్రభాతవేలాయామ్ **సుతస్య** బ్రహ్మయజ్ఞేన అభిషుతస్య **గోమతః** ప్రకాశయుక్తస్య **అస్య** బ్రహ్మానన్దరూపస్య సోమరసస్య **జోషమ్** సేవనమ్. [జుషీ ప్రీతిసేవనయోః, తుదాదిః, ఘఞ్ ప్రత్యయః.] **ఇన్ద్రః** యోగీ జనః **మత్సతి** స్తౌతి. [మది స్తుత్యాదౌ, లేటి సిబ్ వికరణే రూపమ్.] **హోతా ఇవ** హోమకర్తా యథా యజ్ఞాగ్నిం స్తౌతి తథా. ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా ప్రాతర్దేవయజ్ఞేఽగ్నౌ హోమకర్తా పురుషోఽగ్నిం స్తౌతి తథా యోగీ బ్రహ్మయజ్ఞే పరమాత్మసఙ్గేన ప్రాప్తమానన్దం స్తౌతి. ॥ 3 ॥

౧౭౮౭. ఈ మంత్రమునందును మరల బ్రహ్మానందవిషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (ఉత ఉ ను) మరియు (ప్రాతః) ప్రాతఃకాలమున (సుతస్య) బ్రహ్మయజ్ఞముద్వార పరిస్రుత మొనర్చబడిన (గోమతః) ప్రకాశవంతమగు (అస్య) ఈ బ్రహ్మానందరూప సోమరసమును (జోషమ్) సేవించిన (ఇన్ద్రః) యోగులు (మత్సతి) స్తుతించుచుందురు (హోతా ఇవ) వారెటుల స్తుతి యొనర్చెదరో (హోతా ఇవ) అటులనే హోమమొనర్చు యాజ్ఞికులు అగ్నిని స్తుతించుచుండెదరు.॥ 3 ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ప్రాతఃకాలమునందు దేవయజ్ఞాగ్నియందు హోమమొనర్చు యాజ్ఞికు లెటుల అగ్నిని స్తుతి యొనర్చుచుండెదరో, అటులనే యోగులు బ్రహ్మయజ్ఞములో పరమాత్మ సాంగత్యమున ప్రాప్తించిన ఆనందమును స్తుతించెదరు.॥ 3 ॥

1787. A noble soul drinks with pleasure the expressed juice of this devotion with knowledge, early in the morning and becomes delighted like the person who performs yajna (sacrifice) in the morning. || 3 ||

౧౭౮౮. ఋషిః - జమదగ్నిర్భార్గవః । దేవతా - సూర్యః ।
ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః-మధ్యమః.
తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౭౬ క్రమాఙ్కే
పరమాత్మనృపత్యాచార్య విషయే వ్యాఖ్యాతా.
అత్రాదిత్య దృష్టాన్తేన జీవాత్మాప్రోద్‌బోధ్యతే.

౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨
౧౭౮౮. బణ్మహాఀ అసి సూర్య బడాదిత్య మహాఀ అసి ।
౩౧౨౩౧౨౩౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨
మహస్తే సతో మహిమా పనిష్టమ మహ్నా దేవ మహాఀ అసి ॥ ౧ ॥

ప.వి:- బట్ - మహాన్ । అసి । సూర్య । బట్ - ఆదిత్య - ఆ - దిత్య । మహాన్ । అసి । మహః । తే । సతః । మహిమా । పనిష్టమ । మహ్నా । దేవ । మహాన్ । అసి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **బట్** సత్యమ్, హే **సూర్య** భాస్కర! త్వమ్ **మహాన్ అసి** విశాలోసి, **బట్** సత్యమ్, హే **ఆదిత్య** దివాకర! త్వమ్ **మహాన్ అసి** మహత్త్వోపేతోఽసి. హే **పనిష్టమ** సౌరమణ్డలే స్తుత్యతమ! [పణ వ్యవహారే స్తుతౌ చ. పన్యతే స్తూయతే యః స పనిః, అతిశయేన పనిః పనిష్టమః, మధ్యే సుడాగమశ్ఛాన్దసః, తస్య షత్వం చ.] **మహః సతః తే** తేజస్వినఃసతః తవ **మహిమా** గరిమా, అద్భుతోఽస్తి. హే **దేవ** ప్రకాశక! త్వమ్ **మహ్నా** మహిమ్నా **మహాన్ అసి** గౌరవపూర్ణోఽసి - ఇతి సూర్యస్య అన్యోక్త్యా జీవాత్మానమాహ ॥ ౧ ॥ **అత్రాన్యోక్తిరలఙ్కారః.** ॥ ౧ ॥

భావార్థః- సూర్యః పరిమాణేన మహాన్ తత్పరిధేరష్టలక్షక్రోశద్రాఘిమ్ణోఽప్యధికత్వాత్, కర్మ భిర్మహాన్ సమస్త గ్రహోపగ్రహాణాం ప్రకాశకత్వాజ్జీవనాధారత్వాచ్చ, గురుత్వాకర్షణేన మహాన్ సర్వేషాం ఖగోలపిణ్డానామాకర్షణేన ధారకత్వాత్, జ్యోతిషా చ మహాన్ జ్యోతిష్పుఞ్జత్వాత్. తథైవ మనుష్యస్యాత్మన్యపి మహతీ శక్తిర్నిహితాస్తి, తాంపరిచిత్య స మహాన్తి కర్మాణి కుర్యాదిత్యుద్బోధనమ్. ॥ ౧ ॥

౧౭౮౮. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౨౭౬వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ, రాజు మరియు ఆచార్యుల విషయవర్ణనచేయనైనది. ఇపుడిచ్చట సూర్యుని దృష్టాంతముతో జీవాత్మ నుద్బోధించబడినది.

పదార్థము :- (బట్) వాస్తవముగనే (సూర్య) ఓ సూర్యా! నీవు (మహాన్ అసి) విశాలమైనవాడవు (బట్) వాస్తవముగా (ఆదిత్య) ఆదిత్యుడవు నీవు (మహాన్ అసి) మహనీయుడవు (పనిష్టమ) సౌరమండలములో అందరికన్న అధిక స్తుతి యొనర్చదగినవాడవు (మహః సతః తే) తేజోవంతుడవగు నీయొక్క (మహిమా) మహత్వము అద్భుతమైనది. (దేవ) ఓ ప్రకాశకా! నీవు (మహ్నా) మహిమతో (మహాన్ అసి) మహనీయుడవు [ఇది సూర్యుని అన్యోక్తిద్వారా జీవాత్మకు చెప్పబడినది.]॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో అన్యోక్తి అలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- సూర్యుడు పరిమాణములో మహా గొప్పవాడు. ఏలన అతని పరిధి ఎనిమిదిలక్షల క్రోశులకన్న అధిక పొడవైనది. ఆకాశపిండము లన్నింటిని తన ఆకర్షణశక్తిచే ధారణమొనర్చియున్నది. జ్యోతియందును మహనీయుడై యున్నాడు. ఏలన ఆయనయే జ్యోతిపుంజమై యున్నాడు. ఇదేవిధముగ మానవుల ఆత్మయందును మహా గొప్పశక్తి నిహితమై యున్నది. దానిని తెలిసికొని మహా గొప్పకర్మల నొనర్చవలెనని మనుష్యులకు దాని నుద్బోధనమొనర్చబడినది.॥ ౧ ॥

1788. Verily O creator of the world, Thou art Great : truly O Self-resplendent Immortal Supreme Being. Thou art Great. O most admired for greatness of Thy majesty, God, by Thy glory, Thou art Great. || 1 ||

౧౭౮౯. ఋషిః - జమదగ్నిర్భార్గవః। దేవతా-సూర్యః।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ)। స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨
౧౭౮౯. బట్ సూర్య శ్రవసా మహాఀ అసి సత్రా దేవ
౩౧ ౨ ౩౨ ౩౧౨ ౩క౨ర ౩౧౨
మహాఀ అసి । మహ్నా దేవానామసుర్యః పురోహితో
౩ ౨ఉ ౩౧౨
విభు జ్యోతిరదాభ్యమ్ ॥ ౨ ॥

౨ 3 ౧౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨
ప.వి:- బట్ । సూర్య । శ్రవసా । మహాన్ । అసి । సత్రా । దేవ । మహాన్ ।
3 ౨ 3 ౧ ౨ 3క ౨ 3క ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
అసి మహ్నా । దేవానామ్ । అసుర్యః - అ - సుర్యః । పురోహితః - పురః -
3 ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర 3
హితః । విభు - వి - భు । జ్యోతిః । అదాభ్యమ్ - అ - దాభ్యమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-బట్ సత్యమ్, హే **సూర్య** ప్రభాకర! త్వమ్ **శ్రవసా** యశసా **మహాన్ అసి** మహిమవాన్ వర్తసే. **సత్రా** సత్యమేవ, హే **దేవ** జ్యోతిర్మయ! త్వమ్ **మహాన్ అసి** మహాన్ విద్యసే. **అసుర్యః** అసురాః ప్రాణవన్తః, తేభ్యోహితః త్వమ్. [అసుశబ్దాన్మత్వార్థీయో రః. తతోఽసురప్రాతిపదికాద్ హితార్థే యత్ ప్రత్యయః.] **మహ్నా** మహిమ్నా **దేవానామ్** భూమణ్డలసోమమంగలబుధాదీనాం ప్రకాశ్యానామ్ **పురోహితః** ప్రకాశ ప్రదానాయ సమ్ముఖం నిహితో విద్యసే. త్వమ్ **విభు** వ్యాపకమ్ **అదాభ్యమ్** హింసితుమశక్యమ్ **జ్యోతిః** తేజః అసి ఇతి సూర్యస్యాన్యోక్త్యా జీవాత్మాన మాహ. ॥ ౨ ॥

అత్రాప్యన్యోక్తిరలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-జీవాత్మాఽపి సూర్యవద్ యశస్వీ గుణైర్మహాన్ అగ్రణీర్జ్యోతిష్మాంశ్చాస్తీతి స స్వకీయాన్ గుణాన్ పరిచిత్య మహాన్తి కార్యాణి కుర్వన్నభ్యుదయం నిఃశ్రేయసం చ విన్దతు. ॥ ౨ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డేఽధ్యాత్మయోగో మృత్యోర్ధ్రువత్వమ్ పరమాత్మా బ్రహ్మానన్దరస ఆత్మోద్ బోధనమ్ ఇత్యేతేషాం విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

ఇతి వింశోఽధ్యాయే ద్వితీయః ఖణ్డః సమాప్తః.

౧౭౮౯. ఈ మంత్రమునందును మరల పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము :-(బట్) వాస్తవముగనే (సూర్య) ఓ సూర్యుడా! నీవు (శ్రవసా) యశస్సుచే (మహాన్ అసి) మహాగొప్పవాడవు (సత్రా) నిజముగనే (దేవ) ఓ జ్యోతిర్మయుడా! నీవు (మహాన్ అసి) మహాగొప్పవాడవు. (అసుర్యః) ప్రాణుల హితార్థము నీవు (మహ్నా) మహిమచే (దేవానామ్) భూమండలము సోమ, మంగళ, బుధ మున్నగు ప్రకాశనీయముల (పురోహితః) ఎదుట నిహితమైయున్నావు. దీనివల్ల అవి ప్రకాశితమగుచున్నవి. నీవు (విభు) వ్యాపకుడవు (అదాభ్యమ్) హింసయొనర్చబడజాలనట్టి (జ్యోతిః) జ్యోతివి [ఇది సూర్యుని అన్యోక్తిచే జీవాత్మకు చెప్పబడినది.]॥ ౨ ॥

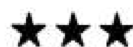
దీనియందును అన్యోక్తి అలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- జీవాత్మయును సూర్యునివలె యశోవంతమగు గుణములందు మహాగొప్ప అగ్రణి మరియు జ్యోతిష్మంతమై యున్నది. కావున అది తన గుణములను తెలిసికొని మహాకార్యముల నొనర్చుచు అభ్యుదయము మరియు నిఃశ్రేయస్సును ప్రాప్తించుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

ఈ ఖండములో అధ్యాత్మయోగము, మృత్యువుయొక్క స్వాభావికత్వము, పరమాత్మ, బ్రహ్మానందరసము, ఆత్మోద్బోధన విషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదు.

ఇరువదవ అధ్యాయములో రెండవ ఖణ్డము సమాప్తము.

1789. Truly thou art Great in glory, Thou art truly very Great. O God, Thou art the Life of all enlightened persons, their High Priest, Divine, far spread, Unconquerable Light. || 2 ||

౧౭౯౦. ఋషిః - సుకక్షః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౫౦ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ విషయమాచార్య విషయం చోపజీవ్య వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జీవాత్మా ప్రోద్బోధ్యతే.

౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౭౯౦. ఉప నో హరిభిః సుతం యాహి మదానాం పతే ।
౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ఉప నో హరిభిః సుతమ్ ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర
ప. వి:- ఉప । నః । హరిభిః । సుతమ్ । యాహి । మదానామ్ । పతే । ఉప ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
నః । హరిభిః । సుతమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **మదానాం పతే** ఆనన్దదాయినాం జ్ఞానానాం కర్మణాం చ స్వామిన్ జీవాత్మన్! త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **హరిభిః** జ్ఞానేన్ద్రియైః **సుతమ్** ఉత్పాదితం జ్ఞానమ్ **ఉప యాహి** ఉప ప్రాప్నుహి, **నః** అస్మాకమ్ **హరిభిః** కర్మేన్ద్రియైః **సుతమ్** నిష్పాదితం కర్మ **ఉప యాహి** ఉప ప్రాప్నుహి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- మనఃసహితైర్జ్ఞానేన్ద్రియకర్మేన్ద్రియరూపైః సాధనైర్నిష్పాదితే జ్ఞానకర్మణీ సంగృహ్య మనుష్యస్య జీవాత్మాఽధ్యాత్మమార్గేపదం నిధాయోత్కర్షం ప్రాప్నుయాత్. ॥ ౧ ॥

౧౭౯౦. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౧౫౦వ మంత్రమున పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయములో చేయబడినది. ఇప్పుడిచట జీవాత్మనుగూర్చి సంబోధించబడినది.

పదార్థము :- (మదానాం పతే) ఆనందదాయకుడవు, జ్ఞానముల మరియు కర్మల స్వామివగు ఓ జీవాత్మా! నీవు (నః) మాయొక్క (హరిభిః) జ్ఞానేంద్రియములచే (సుతమ్) ఉత్పన్నమొనర్చబడిన జ్ఞానమును (ఉప యాహి) పొందుము (నః) మాయొక్క (హరిభిః) కర్మేంద్రియములచే (సుతమ్) ఉత్పన్న మొనర్చబడిన కర్మలను (ఉపయాహి) ప్రాప్తించుకొనుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- మనస్సుతో గూడ జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియములవంటి సాధనములచే నిష్పన్నమొనర్చబడిన జ్ఞానము మరియు కర్మలను సంగ్రహపరచికొని మానవులజీవాత్మ అధ్యాత్మ మార్గములో పాదమునుమోపి ఉన్నతిని పొందవలెను.॥ ౧ ॥

1790. Come O Lord of rapturous joys, to our sacrifice with thy attributes which destroy all darkness and evils or come with Thy wonderful rays of knowledge, O Divine Sun. [Let us always realise the presence of God within and without us, when performing Yajnas and other noble deeds.] || 1 ||

౧౭౯౧. ఋషిః - సుకక్షః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునర్జీవాత్మ విషయ ఏవోచ్యతే.

3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨
౧౭౯౧. ద్వితా యో వృత్రహన్తమో విద ఇన్ద్రః శతక్రతుః ।
౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
ఉప నో హరిభిః సుతమ్ ॥ ౨ ॥

3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- ద్వితా । యః । వృత్రహన్తమః - వృత్ర - హన్తమః । విదే । ఇన్ద్రః ।
3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧౨ర 3 ౧.౨ర 3 ౨
శతక్రతుః - శత - క్రతుః । ఉప । నః । హరిభిః । సుతమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **యః ఇన్ద్రః** యో జీవాత్మా **వృత్రహన్తమః** అతిశయేన కామక్రోధాదీనాం శత్రూనాం వ్యాధిస్త్యానాదీనాం యోగవిఘ్నానాం వా హన్తా, **శతక్రతుః** బహుయజ్ఞశ్చ, ఇత్యేవమ్ **ద్వితా** ద్విధా **విదే** జ్ఞాయతే, సః **నః** అస్మాకమ్ **హరిభిః** జ్ఞానేన్ద్రియైః కర్మేన్ద్రియైశ్చ **సుతమ్** ఉత్పాదితం జ్ఞానం కర్మ చ **ఉప** ఉప ప్రాప్నోతు. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జీవాత్మనః ఖలు ద్వివిధం కర్మ, శత్రువధః యోగాది యజ్ఞపూర్తిశ్చ. తత్కార- ణాయ స జ్ఞానేన్ద్రియకర్మేన్ద్రియాణ్యుపయుజ్యోన్నతిశిఖరమారోహతు. ॥ ౨ ॥

౧౭౯౧. ఈ మంత్రమునందును జీవాత్మయొక్క విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (యః ఇన్ద్రః) ఏ జీవాత్మ (వృత్రహన్తమః) కామ, క్రోధములు మున్నగు శత్రువులను మరియు వ్యాధి, మనోవికలత మున్నగు యోగవిఘ్నముల అత్యంత వినాశకము (శతక్రతుః) మరియు అనేక యజ్ఞముల నొనర్చు, ఈ ప్రకారముగ (ద్వితా) రెండురూపములలో (విదే) తెలిసికొనబడును. అవి (నః) మాయొక్క (హరిభిః) జ్ఞానేంద్రియముల మరియు కర్మేంద్రియములచే (సుతమ్) ఉత్పన్నమొనర్చబడిన, జ్ఞాన, కర్మలను (ఉప) సమీపత్వముచే పొందవలెను. ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- జీవాత్మయొక్క రెండువిధములగు అనేక కర్మలుగలవు. ఒకటి శత్రువధ, రెండవది యోగము మున్నగు యజ్ఞముల పూర్తి అనువానిని పూర్తిపరచుటకు అది జ్ఞానేంద్రియ మరియు కర్మేంద్రియములను ఉపయోగించుకొని ఉన్నతి శిఖరము నధిరోహించవలెను. ॥ ౨ ॥

1791. O God, Who art known and remembered by the wise in two ways as the Greatest Slayer of all evils and as Omniscient Lord, come to our non - violent sacrifice with Thy powers which destroy all darkness. || 2 ||

౧౭౯౨. ఋషిః - సుకక్షః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునర్జీవాత్మానమాహ.

౧　　２ర　　　３ ౧　２ర ３ ౧ ２
౧౭౯౨. త్వం హి వృత్రహన్నేషాం పాతా సోమానామసి ।
౧２ ３ ౧ ２　３ ２
ఉప నో హరిభిః సుతమ్ ॥ ３ ॥

２　　３　　　　　　　　　　２ ౧ ２ర
ప.వి:- త్వమ్ । హి । వృత్రహన్ - వృత్ర - హన్ । ఏషామ్ । పాతా । సోమానామ్ ।
౧２ర ౧２ర　　౧２ర ３ ２
అసి । ఉప । నః । హరిభిః । సుతమ్ ॥ ３ ॥

పదార్థః- హే **వృత్రహన్** కామక్రోధాది షడ్ రిపూణాం యోగమార్గే సమాగతానాం విఘ్నానాం వా హన్తః జీవాత్మన్! **త్వం హి** త్వం ఖలు **ఏషామ్** ఏతేషామ్ **సోమానామ్** జ్ఞానరసానాం కర్మరసానాం చ **పాతా** ఆస్వాదయితా **అసి** విద్యసే. **నః** అస్మాకమ్ **హరిభిః** మనః సహితైర్జ్ఞానేన్ద్రియైః కర్మేన్ద్రియైశ్చ **సుతమ్** ఉత్పాదితం జ్ఞానం కర్మ చ **ఉప** ఉపప్రాప్నుహి. ॥ ３॥

భావార్థః- **జీవాత్మా ఖలు శుభం జ్ఞానం కర్మ చ సమ్పాద్య యోగవిధినా పరమాత్మ సాక్షాత్కారేణ నిఃశ్రేయసం ప్రాప్తుమర్హతి ॥ 3 ॥**

౧౭౯౨. ఈ మంత్రములో మరల జీవాత్మను ఉద్బోధించబడినది.

పదార్థము :- (వృత్రహన్) కామ, క్రోధములు మున్నగు అరిషడ్వర్గములను మరియు యోగమార్గమునందు విఘ్నముల వినాశకుడవగు ఓ జీవాత్మా! (త్వం హి) నీవు నిశ్చయముగానే (ఏషామ్) ఈ (సోమానామ్) జ్ఞానరసముల మరియు కర్మరసముల (పాతా) పానమొనర్చునట్టివాడవై (అసి) ఉన్నావు (నః) మాయొక్క (హరిభిః) మనస్సు సహితముగ జ్ఞానేంద్రియ మరియు కర్మేంద్రియములతో (సుతమ్) ఉత్పన్న మొనర్చబడిన జ్ఞానకర్మలను (ఉప) సమీపత్వమున పొందుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- జీవాత్మ తన శుభకర జ్ఞాన మరియు కర్మలను సంపాదనమొనర్చుకొని యోగవిధిలో పరమాత్మసాక్షాత్కారమొనర్చుకొని మోక్షమును పొందుట యోగ్యమైయుండును.॥ 3 ॥

1792. O Destroyer of all sins, Thou art the Protector of all the objects of the world created by Thee. Come with Thy charming and sin - destroying powers. || 3 ||

౧౭౯౩. ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - భురిగనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే 3.౨౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ స్తుతివిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర యుగపదాచార్యపరమాత్మనోర్విషయ ఉచ్యతే.

౧౭౯౩. ప్ర వో మహే మహేవృధే భరధ్వం ప్రచేతసే ప్ర సుమతిం కృణుధ్వమ్ । విశః పూర్వీః ప్ర చర చర్షణిప్రాః ॥ ౧ ॥

ప.వి:- ప్ర । వః । మహే । మహేవృధే - మహే - వృధే । భరధ్వమ్ । ప్రచేతసే - ప్ర - చేతసే । ప్ర । సుమతిమ్ - సు - మతిమ్ । కృణుధ్వమ్ । విశః । పూర్వీః । ప్ర । చర । చర్షణిప్రాః - చర్షణి - ప్రాః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే విద్యార్థినః ప్రజాః వా! యూయమ్ **మహేవృధే** మహత్త్వాయ వర్ధయతి యస్తస్మై, **మహే** మహతే ఇన్ద్రాయ ఆచార్యాయ పరమాత్మనే వా **ప్ర భరధ్వమ్** ఉత్తమమ్ ఉపహారమ్

ఆనయత. **ప్రచేతసే** ప్రకృష్టచిత్తాయ ప్రకృష్ట జ్ఞానాయ వా తస్మై **సుమతిమ్** శోభనాం స్తుతిమ్ **ప్ర కృణుధ్వమ్** ప్రకురుత హే ఇన్ద్ర ఆచార్య పరమాత్మన్ వా! **చర్షణిప్రాః** చర్షణయో మనుష్యాః తాన్ విద్యయా ధనధాన్యాదిభిః సద్గుణైర్వా ప్రాతి పూరయతీతి తాదృశః త్వమ్ **విశః** విద్యార్థినః ప్రజాః వా **పూర్వీః** శ్రేష్ఠాః **ప్రచర** ప్రకురు. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా జగదీశ్వరో జనాన్ సుఖయతి తథాచార్యస్యాపీదం కర్తవ్యం యత్ స ఛాత్రజనాన్ విద్యాదిభిః ప్రపూర్య సుఖయేత్, తేషు యోగాభ్యాసాద్యభిరుచిం చ జనయిత్వా తానధ్యాత్మపథికానపి విదధ్యాత్. ॥ ౧ ॥

౧౭౯౩. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౩౭౮వ మంత్రమున పరమాత్మ స్తుతివిషయములో జరిగియుండెను. ఇచ్చట ఏకమొత్తముగ పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయము కలదు.

పదార్థము :- ఓ విద్వాంసులారా! మరియు ప్రజలారా! మీరు (మహేవృధే) మహత్త్వముకొరకు వృద్ధియొనర్చునట్టి (మహే) మహాన్ ఇంద్రుడు, అనగా ఆచార్యుడు, లేక పరమాత్మకొరకు (ప్ర భరధ్వమ్) ఉత్తమ ఉపహారములను తెండు (ప్రచేతసే) శ్రేష్ఠమగు చిత్తము, లేక ఉత్తమమగు జ్ఞానవంతులు ఆయనకొరకు (సుమతిమ్) ఉత్తమస్తుతి (ప్ర కృణుధ్వమ్) ఉత్తమముగ యొనర్చుడు. ఓ ఆచార్యా మరియు పరమాత్మా! (చర్షణి ప్రాః) మనుష్యులను విద్య, ధనము, ధాన్యములు మరియు సద్గుణములచే పూర్ణమొనర్చు మీరు (విశః) విద్యార్థుల, లేక ప్రజలను (పూర్వీః) శ్రేష్ఠముగ ప్రచారమొనర్చుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరు డెటుల మనుష్యులను సుఖవంతులనుగ నొనర్చునో, అటులనే ఆచార్యుల కర్తవ్యమేమన వారు శిష్యులను విద్య మున్నగువానిచే పూర్ణమొనర్చి సుఖవంతులనుగ నొనర్చవలెను. మరియు వారిలో యోగాభ్యాసము మున్నగువాని అభిరుచిని ఉత్పన్నమొనర్చి వారిని ఆధ్యాత్మికమార్గ బాటసారులనుగ నొనర్చవలెను.॥ ౧ ॥

1793. (1) O men! Glorify God in order to get great spiritual development. Make ready your devotion and sublime intellect to attain the Omniscient Supreme Being. Sing your best songs of praise for Him. And O Lord! Satisfier of the wants of mankind, may Thy power be manifested among wise people.

(2) O men! Please and satisfy a great scholar who extends knowledge to all. Admire him. O scholar, you should also preach Truth among the people, being a lover of mankind. || 1 ||

౧౭౯౪.ఋ... - వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - భురిగను... । స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పునరపి పరమాత్మన ఆచార్యస్య చ విషయ ఉచ్యతే.

౧౭౯౪. ఉరువ్యచసే మహినే సువృక్తిమిన్ద్రాయ బ్రహ్మ
జనయన్త విప్రాః । తస్య వ్రతాని న మినన్తి ధీరాః ॥ ౨ ॥

ప.విః- ఉరువ్యచసే - ఉరు - వ్యచసే । మహినే । సువృక్తిమ్ - సు - వృక్తిమ్ । ఇన్ద్రాయ । బ్రహ్మ । జనయన్త । విప్రాః - వి - ప్రాః । తస్య । వ్రతాని । న । మినన్తి । ధీరాః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ఉరువ్యచసే** విద్యాదిషు బహువ్యాప్తయే **మహినే** మహతే **ఇన్ద్రాయ** పరమాత్మనే ఆచార్యాయ చ, తయోః ప్రసాదాయేత్యర్థః **విప్రాః** విద్వాంసో జనాః **సువృక్తిమ్** శోభనాం క్రియామ్ **బ్రహ్మ** జ్ఞానసంగ్రహం చ **జనయన్త** జనయన్తి. **ధీరాః** ప్రజ్ఞావన్తః తే **తస్య** ఇన్ద్రస్య పరమాత్మనః ఆచార్యస్య వా **వ్రతాని** నియమాన్ **న మినన్తి** న భఞ్జన్తి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- **బుద్ధిమద్భిర్జనైః పరమాత్మనాఽఽచార్యేణ చ నిర్ధారితా నియమాః సదైవ పాలనీయాస్తద్ద్వారా చ ప్రేయోమార్గే చ శ్రేయోమార్గే చ స్వోన్నతిర్విధేయా.** ॥ ౨ ॥

౧౭౯౪. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(ఉరు వ్యచసే) విద్య మున్నగువానియందు అధికముగ వ్యాప్తమైయుండునట్టి (మహినే) గొప్పవారగు (ఇన్ద్రాయ) పరమాత్మ, లేక ఆచార్యులకొరకు, అనగా ప్రసన్నతకొరకు (విప్రాః) విద్వాంసులు (సు వృక్తిమ్) ఉత్తమక్రియ మరియు (బ్రహ్మ) జ్ఞానసంగ్రహము (జనయన్త) చేయుదురు (ధీరాః) బుద్ధిశాలురగువారు (తస్య) ఆ పరమాత్మ, లేక ఆచార్యుల (వ్రతాని) నియమములను (న మినన్తి) తెంపివేయరు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-బుద్ధిశాలురగు మనుష్యులు పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులనుండి నిర్ధారిత నియమములను ఎల్లప్పుడును పాలించుచుండవలెను. మరియు వారిద్వార ప్రేయోమార్గము మరియు శ్రేయోమార్గములలో తమ ఉన్నతి నొనర్చుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

1794. Wise men sing the glory of God Who is Sublime, All - pervading Lord of the world. By giving up all evil, they acquire the Vedic wisdom. The sages never violate His statutes. [They always obey His laws and injunctions as given in the Vedas]. || 2 ||

౧౭౫౫. ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - భురిగనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧౭౫౫. ఇన్ద్రం వాణీరనుత్తమన్యుమేవ సత్రా
రాజానం దధిరే సహధ్యై ।
హర్యశ్వాయ బర్హయా సమాపీన్ ॥ 3 ॥

ప. వి:- ఇన్ద్రమ్ । వాణీః । అనుత్తమన్యుమ్ - అనుత్త - మన్యుమ్ । ఏవ ।
సత్రా । రాజానమ్ । దధిరే । సహధ్యై । హర్యశ్వాయ -హరి - అశ్వాయ । బర్హయ ।
సమ్ । ఆపీన్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- **అనుత్తమన్యుమ్** న నుత్తో బాధితో మన్యుస్తేజో యస్య తాదృశమ్ **రాజానమ్** యశసా ప్రదీప్తమ్ **ఇన్ద్రమ్ ఏవ** పరమాత్మానమేవ ఆచార్యమేవ వా **వాణీః** వాణ్యః, స్తోతౄణాం శిష్యాణాం వా వాచః **సహధ్యై** విఘ్నానాం దోషాణాం వా అభిభవాయ. [షహ అభిభవే, తుమర్థే అధ్యైన్ ప్రత్యయః.] **సత్రా** ఉపాసనాసత్రే, విద్యాసత్రే వా **దధిరే** నేతృరూపేణ స్థాపయన్తి. హే మనుష్య ! త్వమ్ **హర్యశ్వాయ** హరయః పరస్పరాకర్షణ యుక్తా హరయః సూర్యచన్ద్ర భూమణ్డలాదయో లోకాః యస్య తస్మై పరమాత్మనే, జితేన్ద్రియాయ ఆచార్యాయ చ, తాదృశం పరమాత్మానమాచార్యం చ ప్రాప్తుమిత్యర్థః **ఆపీన్** బన్ధూన్ **సంబర్హయ** సంప్రేరయ. ॥ 3 ॥

భావార్థః-విద్యాయజ్ఞే గురుముపాసనాయజ్ఞే చ పరమేశ్వరం ప్రాప్య మనుష్యైః స్వసమీహితాని సాధ్యాని. ॥ 3 ॥

౧౭౫౫. ఈ మంత్రమునందును మరల అదే విషయము కలదు.

పదార్థము :-(అనుత్తమన్యుమ్) బాధలులేనట్టి తేజోవంతులు (రాజానమ్) యశస్సుచే ప్రదీప్తమగు (ఇన్ద్రమ్ ఏవ) పరమాత్మ, లేక ఆచార్యులను మాత్రమే (వాణీః) స్తోతల, లేక శిష్యుల వాణులు (సహధ్యై) విఘ్నములు, లేక దోషములను ప్రభావరహితమొనర్చుటకొరకు (సత్రా) ఉపాసనాసత్రములో, లేక విద్యాసత్రములో (దధిరే) నాయకుని రూపములో స్థాపనమొనర్చును. ఓ మానవా! నీవు (హర్యశ్వాయ) ఆయన నిర్మించిన సూర్యుడు, చం(777దుడు, భూమండలములు పరస్పర ఆకర్షణములద్వారా సంయుక్తపరచిన పరమాత్మను పొందుటకొరకు, లేక జితేంద్రియుడగు ఆచార్యుని పొందుటకొరకు (ఆపీన్) బంధువులను చక్కగా ప్రేరిత మొనర్చుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :-విద్యాయజ్ఞమునందు గురువును మరియు ఉపాసనాయజ్ఞములో పరమేశ్వరుని ప్రాప్తించుకొని మనుష్యులు తమ అభీష్టములను సాధించుకొనవలెను.॥ 3 ॥

1795. The voices of the singers, rise up about God Whose wrath for the evil-doers is truly resistless and Who is the Sovereign of the universe, in order to subdue their internal enemies in the form of lust, anger, jealousy and pride etc. O devotee, you should also encourage your kith and kin for the attainment of God Who is Charming. (Giver of Bliss). || 3 ||

౧౭౯౬. ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ) । స్వరః - మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౧౦ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

దానం కస్మై దేయమిత్యాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨౩౨ ౩ ౧ ౨౩౧ ౨ర
౧౭౯౬. యదిన్ద్ర యావతస్త్వ మేతావదహమీశీయ ।
౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
స్తోతారమిద్దధిషే రదావసో న పాపత్వాయ రంసిషమ్ ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧
ప. విః- యత్ । ఇన్ద్ర । యావతః । త్వమ్ । ఏతావద్ । అహమ్ । ఈ
౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
శీయ । స్తోతారమ్ । ఇత్ । దధిషే । రదావసో - రద - వసో । న । పాపత్వాయ ।
౩
రంసిషమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర! **యావతః** యావత్పరిమాణస్య ధనస్య **త్వమ్** త్వమ్ ఈశిషే అధీశ్వరోఽసి **ఏతావద్** ఏతావతః ధనస్య యది **అహమ్ ఈశీయ** అధీశ్వరో భవేయమ్, తర్హి హే **రదావసో** ధనదాతః ! అహమ్ **స్తోతారమ్ ఇత్** తవోపాసకమేవ, తేన ధనేన **దధిషే** ధారయేయమ్, **పాపత్వాయ** పాపకర్మణే **న రంసిషమ్** నైవ దద్యామ్. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- మనుష్యః సత్పాత్రాయైవ ధనాదికం ప్రయచ్ఛేత్, పాపవృద్ధయే కదాపిన దద్యాత్. ॥ ౧ ॥

౧౭౯౬. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౩౧౦వ మంత్రమున యైపోయినది. ఇప్పుడిచట దాన మెవరికీయవలె నను విషయమున వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! (యావతః) ఎంతధనమునకు (త్వమ్) నీ వధికారివో (ఏతావత్) అంత ధనమున కొకవేళ (అహమ్) నేను (ఈశీయ) అధిపతినగుదునో, అపుడు (రదావసో) ఓ ధనదాతా! నేను (స్తోతారమ్ ఇత్) నీ ఉపాసకులనే ఆ ధనముచే (దధిషే) ధారణ పోషణమొనర్తును. (పాపత్వాయ) పాపకర్మలకొరకు (న రంసిషమ్) దానమొనర్చకుందును.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు సత్పాత్రులకు మాత్రమే ధనము మున్నగువానిని దానమొనర్చవలెను. కాని పాపములను వృద్ధిపరచువారికి ఎప్పుడును దానమొనర్చరాదు.॥ ౧ ॥

1796. O God ! If I were the Lord of riches, knowledge and power as ample as thine own, I would support Thy devotees (righteous persons) and O Giver of all wealth. I would never give it to the wicked, who promote sins. || 1 ||

౧౭౯౭. ఋషిః – వసిష్ఠః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః – పఞ్చమః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧
౧౭౯౭. శిక్షే యమిన్మహయతే దివేదివే రాయ

౨ర ౩ ౧ ౨ ౨ఉ ౩౧ ౨ ౩
ఆ కుహచిద్ విదే । న హి త్వదన్యన్మఘవన్న

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ఆప్యం వస్యో అస్తి పితా చ న ॥౨॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప.వి:- శిక్షేయమ్ । ఇత్ । మహయతే । దివే దివే - దివే -దివే । రాయః ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩౨ ౩ ౨
ఆ । కుహచిద్విదే - కుహచిత్ - విదే । న । హి । త్వత్ । అన్యత్ - అన్ - యత్ ।
౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
మఘవన్ । నః । ఆప్యమ్ । వస్యః । అస్తి । పితా । చ । న ॥ ౨ ॥

పదార్థః- యది అహం ధనపతిర్భవేయం తర్హి **కుహచిద్విదే** యత్ర కుత్రాపి విద్యమానాయ **మహయతే** పరమేశ్వర పూజకాయ సమాజసేవకాయ జనాయ. [మహయతిః అర్చతికర్మా. నిఘం ...3 । ౧౪.] **దివే దివే** ప్రతిదినమ్ **రాయః** ధనాని **ఆ శిక్షేయమ్ ఇత్** దద్యామ్ ఏవ. [శిక్షతిః దదాతికర్మా. నిఘం 3 । ౨౬.] హే **మఘవన్** ధనాధిప పరమాత్మన్! **త్వద్ అన్యత్** త్వద్భిన్నం కిఞ్చిత్ **నః** అస్మాకమ్ **ఆప్యమ్** ప్రాప్తవ్యమ్ కిఞ్చ **వస్యః** అతిశయేన ఆచ్ఛాదయితృ, శరణప్రదమిత్యర్థః **నహి** నైవ **అస్తి** విద్యతే, **పితా చ** పితృవత్ పాలకశ్చాపి **న** న విద్యతే. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-దానం సదా సుపాత్ర ఏవ దేయం న తు కుపాత్రే ॥ ౨ ॥

౧౭౯౭. ఈ మంత్రములో మరల అదే విషయము కలదు.

పదార్థము:- ఒకవేళ ధనాఢ్యుడ నైనచో (కుహచిద్విదే) ఎచ్చటనుండినవారైనను (మహాయతే) పరమేశ్వర భక్తులు, సమాజ సేవకులగు మనుష్యులకు (దివేదివే) ప్రతిదినము (రాయః) ధనమును (ఆ శిక్షేయమ్ ఇత్) అవశ్యముగ దానమొనర్చుచుందును. (మఘవన్) ధనపతివగు ఓ పరమేశ్వరా! (త్వత్ అన్యత్) నీకన్న ఇతరులెవ్వరైనను (నః) మాయొక్క (ఆప్యమ్) పొందదగిన (వస్యః) అత్యధిక శరణమునిచ్చువారుగాని (నహి అస్తి) లేరు (పితా చ) మరియు తండ్రివంటి పాలకులుకూడ (న) లేరు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఎల్లప్పుడును కుపాత్రులకు దానము నీయవలదు. సత్పాత్రులకొసగిన దానము సత్ఫలితముల నొసగగలదు.॥ ౨ ॥

1797. Each day would I give money to the man who worships God, in what so ever place he may be. O Possessor of all wealth there is none else who bestows gifts like Thee, none worthy of equal praise, none else who cherishes us as a Father. || 2 ||

౧౭౯౮.ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - విరాడనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

అథోపాస్యోపాసక విషయమాహ.

3 ౧ ౨ర 3 ౨ఉ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
౧౭౯౮. శ్రుధీ హవం విపిపానస్యాద్రేర్బోధా విప్రస్యార్చతో

3 ౨ 3 ౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨
మనీషామ్ । కృష్వా దువాంస్యన్తమా సచేమా ॥ ౧ ॥

3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర 3
ప.వి:- శ్రుధి । హవమ్ । విపిపానస్య - వి - పిపానస్య । అద్రేః - అ - ద్రేః।
౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
బోధ । విప్రస్య - వి - ప్రస్య । అర్చతః । మనీషామ్ । కృష్వ । దువాంసి । అన్తమా।
౧ ౨ర 3 ౨
సచా । ఇవమా ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే ఇన్ద్ర జగదీశ్వర! త్వమ్ **విపిపానస్య** జ్ఞానకర్మరసం విశేషేణ పీతవతః **అద్రేః** అవినశ్వరస్య జీవాత్మనః **హవమ్** ఆహ్వానమ్ **శ్రుధి** శృణు, **అర్చతః** పూజకస్య **విప్రస్య** మేధావినో విదుషః **మనీషామ్** స్తుతిమ్ **బోధ** బుధ్యస్వ. సమ్ప్రతి స్తోతా సమ్బోధ్యతే - హే స్తోతః! త్వమ్ **సచా** అన్యైః స్తోతృభిః సహ **ఇమా** ఇమాని **అన్తమా** అన్తమాని అన్తికతమాని **దువాంసి** పరిచరణాని

ఇన్ద్రాయ జగదీశ్వరాయ **కృష్వ** కురు. [విపిపానస్య విపూర్వః పా పానే, లిటః కానచ్. అద్రేః, న దీర్యతే ఇత్యద్రిః తస్య. 'అన్తమా, ఇమా' అత్ర శేశ్ఛన్దసి బహులమ్. అ... ౬ ౹ ౧ ౹ ౭౦ ఇత్యనేన శసః శేర్లోపః. కృష్వ డుకృఞ్ కరణే లోటి వికరణాభావశ్ఛన్దసః. సంహితాయాం 'ద్వ్యచోఽతస్తిఙః అ... ౬ ౹ ౩ ౹ ౧౩౫ ఇతి దీర్ఘః.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః-హార్దికాని నిశ్ఛలాన్యేవోపాసనాని పరమేశ్వరః స్వీకరోతి, ఛలఛిద్రోపేతాని కృత్రిమాణి న. ॥ ౧ ॥

౧౭౯౮. ఈ మంత్రములో ఉపాస్య ఉపాసకుల విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-ఓ ఇంద్ర జగదీశ్వరా! నీవు (విపి పానస్య) ఎవరు విశేషరూపమున జ్ఞానరసము మరియు కర్మరసములను పానమొనర్చియుండిరో అట్టి (అద్రేః) అవినాశియగు జీవాత్మయొక్క (హవమ్) ప్రార్థనను (శ్రుధి) వినుము (అర్చతః) పూజకులగు (విప్రస్య) మేధావులగు విద్వాంసుల (మనీషామ్) స్తుతులను (బోధ) ఎరుగుము [ముందర స్తోతను సంబోధించబడుచున్నది.] ఓ స్తోతా! నీవు (సచా) ఇతర స్తోతలతోగూడ కలిసి (ఇమా) ఈ (అన్తమా) అతి సమీపమునగల (దువాంసి) పూజలను (కృష్వ) ఇంద్ర జగదీశ్వరునికొరకు చేయుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-హార్దికము మరియు నిశ్చలమునగు ఉపాసనలను మాత్రమే పరమేశ్వరుడు స్వీకరించగలడు. మోసకపటములతో గూడిన కృత్రిమమగు ఉపాసనలను స్వీకరించడు.॥ ౧ ॥

1798. Listen Thou to my call O God, Who constantly drinks the juice of Thy devotion and is firm like a mountain in his resolve. Attend to the song of Thy worshipper and increase his intellect more and more. Make my communion with Thee everlasting. [Let me always have communion with Thee]. || 1 ||

౧౭౯౯. ఋషిః - వసిష్ఠః ౹ దేవతా - ఇన్ద్రః ౹ ఛన్దః - విరాడనుష్టుప్ ౹ స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩క ౨ర
౧౭౯౯. న తే గిరో అపి మృష్యే తురస్య న సుష్టుతిమ సుర్యస్య
౩ ౧ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
విద్వాన్ ౹ సదా తే నామ స్వయశో వివక్మి ॥ ౨ ॥

౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
ప.వి:- న ౹ తే ౹ గిరః ౹ అపి ౹ మృష్యే ౹ తురస్య ౹ న ౹ సుష్టుతిమ్ -సు -
౨ ౩క ౨ ౩క ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩
స్తుతిమ్ ౹ అసుర్యస్య - అ - సుర్యస్య ౹ విద్వాన్ ౹ సదా ౹ తే౹ నామ ౹ స్వయశః -
స్వ - యశః ౹ వివక్మి ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే ఇన్ద్ర జగదీశ! **తురస్య** దోషాణాం హింసకస్య **తే** తవ **గిరః** కర్తవ్యోపదేశాత్మికా వాచః, అహమ్ **న అపి మృష్యే** న పరిత్యజామి, న ఉపేక్షే. తవ **అసుర్యస్య** బలస్య **విద్వాన్** జ్ఞాతా అహమ్ **సుష్టుతిమ్** త్వదీయాం సుస్తుతిమపి **న** న అపిమృష్యే పరిత్యజామి. **సదా** సర్వదా **తే** తవ **స్వయశః** స్వకీర్తిమత్ **నామ** నామ **వివక్మి** వచ్మి. [తురస్య, తుర్వతి హినస్తి దోషానితి తురః, తుర్వీ హింసార్థః. అసుర్యస్య, అసురః ప్రాణవాన్, మత్వర్థే రః, అసురస్య స్వమ్ అసుర్యమ్ బలమ్. 'అసురస్య స్వమ్' అ... ४ । ४ । ౧౨౩ ఇతి యత్. వివక్మి, వచ పరిభాషణే అదాదిః, 'బహులం ఛన్దసి' అ... ౨ । ४ । ౭౬ ఇతి శపః శ్లుః]. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశనామస్మరణేన తదుపాసనేన చ సర్వే దోషాః క్షీయన్తే, సద్గుణాస్తేజాంసి బలాని యశాంసి చ సమాగచ్ఛన్తి. ॥ ౨ ॥

౧౭౯౯. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-ఓ ఇంద్రజగదీశ్వరా! (తరస్య) దోషములను తొలగించు (తే) నీయొక్క (గిరః) కర్తవ్యములనుపదేశించు వాణులను నేను (న అపిమృష్యే) వదలకుందును. అనగా ఉపేక్షించను. నీయొక్క (అసుర్యస్య) బలమును (శిద్వాన్) జ్ఞాతనగు నేను (సుష్టుతిమ్) నీయొక్క ఉత్కృష్టమగు స్తుతులనుకూడ (న) వదలలేను. (సదా) ఎల్లప్పుడు (తే) నీయొక్క (స్వయశః) నిజకీర్తిగల (నామ) నామమును (వివక్మి) జపించుచుందును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని నామస్మరణమొనర్చుచుండినందుః మరియు ఆయన ఉపాసన యొనర్చుచుండినందున దోషములన్నియును నష్టమైపోవును. మరియు సద్గుణములు, తేజము, బలము మరియు యశము ప్రాప్తించగలవు.॥ ౨ ॥

1799. O God, I know and never forget the hymns and praises of Thee as Thou takes us away from all misery and art the Giver of life. Thy self - refulgent name I ever utter O Lord. || 2 ||

౧౮౦౦. ఋషిః - వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - విరాడనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩
౧౮౦౦. భూరి హి తే సవనా మానుషేషు భూరి మనీషీ హవతే

౨ ౨ఉ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨
త్వామిత్ । మారే అస్మన్మఘవన్ జ్యోక్కః ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర 3 ౧౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౨ 3
ప.వి:- భూరి । హి । తే । సవనా । మానుషేషు । భూరి । మనీషీ । హవతే ।
౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3౧౨
త్వామ్ । ఇత్ । మా । ఆరే । అస్మత్ । మఘవన్ । జ్యోక్ । కరితి ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే ఇన్ద్ర జగదీశ! **మానుషేషు** మనుష్యేషు **తే** తవ **సవనా** సవనాని ఆనన్దప్రదానాని **భూరి హి** భూరీణి ఖలు వర్తన్తే. **మనీషీ** మనస్వీ జనః **త్వామ్ ఇత్** త్వామేవ **భూరి** బహు **హవతే** ఆహ్వయతి. హే **మఘవన్** ధనాధిప ! త్వమ్ స్వాత్మానమ్ **అస్మత్** అస్మాకం సకాశాత్ **జ్యోక్** చిరమ్ **ఆరే** దూరే **మా కః** మా కార్షీః. [కరోతీర్లుఙి 'మన్త్రే ఘసహ్వర' అ... ౨ । ४ । ౮౦ ఇతి చ్లేర్లుక్]. ॥ 3 ॥

భావార్థః- ఉపాస్యోపాసకయోః సామీప్యేనైవోపాసనా ఫలవతీ జాయతే. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జీవాత్మనః పరమాత్మన ఆచార్యస్య ధనదానస్యోపాస్యోపాసకయోశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్ విజ్ఞేయా.

ఇతి వింశోఽధ్యాయే తృతీయః ఖణ్డః సమాప్తః.

౧౮౦౦. ఈ మంత్రమునందును పై విషయవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- ఓ ఇంద్రజగదీశ్వరా! (మానుషేషు) మనుష్యులలో నీయొక్క (సవనా) ఆనందప్రదానములు (భూరి హి) అధికముగ నున్నవి (మనీషీ) మనస్వీజనులు (త్వామ్ ఇత్) నిన్ను మాత్రమే (భూరి) అనేకానేకములుగ (హవతే) పిలుచుచుందురు. (మఘవన్) ఓ ధనముల అధినాయకా! నీవు స్వయముగ (అస్మత్) మానుండి (జ్యోక్) చాలాకాలమువరకు (ఆరే) దూరముగ (మా కః) ఉండకుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఉపాస్య మరియు ఉపాసకుల సామీప్యతవల్లనే ఉపాసన సఫలవంతమగును.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో జీవాత్మ, పరమాత్మ, ఆచార్యుడు, ధనదాత మరియు ఉపాస్య, ఉపాసకుల విషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదు.

ఇరువదవ అధ్యాయములో మూడవ ఖణ్డము సమాప్తము.

1800. Among mankind, there are many kinds of yajnas (sacrifices) performed to please and attain Thee O God. Many many are the hymns of praise that are sung to Thee by the wise. There fore do not O Almighty Lord, keep us away from Thee for a long time. [Let us always realise Thy presence within our hearts and outside every where else]. || 3 ||

౧౮౦౧. ఋషిః - సుదాః పైజవనః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - శక్వరీ । స్వరః - ధైవతః.

తత్రా దౌ పరమాత్మనః శత్రువినాశగుణః ప్రశస్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౧౮౦౧. ప్రో ష్వస్మై పురో రథమిన్ద్రాయ శూష మర్చత
౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
అభీకే చిదు లోకకృత్ సఙ్గే సమత్సు
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
వృత్రహా । అస్మాకం బోధి చోదితా
౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ర ౩ ౧౨
నభన్తామన్యకేషాం జ్యాకా అధి ధన్వసు ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- ప్ర । ఉ । సు । అస్మై । పురోరథమ్ - పురః - రథమ్ । ఇన్ద్రాయ ।
౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨
శూషమ్ । అర్చత । అభీకే । చిత్ । ఉ । లోకకృత్ - లోక - కృత్ । సఙ్గే -
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
సమ్ - గే । సమత్సు - స - మత్సు । వృత్రహా - వృత్ర - హా । అస్మాకమ్ ।
౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
బోధి । చోదితా । నభన్తామ్ । అన్యకేషామ్ -అన్ - యకేషామ్ । జ్యాకాః । అధి ।
౧ ౨ర
ధన్వసు ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే సఖాయః! **అస్మై ఇన్ద్రాయ** ఏతస్మై జగదీశ్వరాయ, అస్య జగదీశ్వరస్య మహిమానం గాతుమిత్యర్థః, **పురోరథమ్** యేన రథః సర్వేషాం పురః తిష్ఠతి తాదృశమ్, సర్వాగ్రగన్తృత్వహేతుమిత్యర్థః **శూషమ్** అస్య బలమ్ **ప్ర అర్చత ఉ** ప్రశంసత సః **అభీకే చిత్ ఉ** స్వసఖ్యుః ఉపరి ఆక్రమణే జాతే **లోకకృత్** తస్య విజయకర్తా జాయతే. **సమత్సు** దేవాసురసంగ్రామేషు **సఙ్గే** సంఘట్టే సతి **వృత్రహా** పాపాదీనాం శత్రూణాం హన్తా భవతి. స జగదీశ్వరః **అస్మాకమ్** వీరాణామ్ అస్మాకమ్ **చోదితా** ప్రేరకః సన్ **బోధి** అస్మాన్ ఉద్బోధయేత్. [బుధ అవగమనే, ణ్యర్థగర్భః, విధ్యర్థే లుఙ్, అడభావశ్చ.] **ధన్వసు అధి** ధనుఃషు అధిరోపితాః **అన్యకేషామ్** శత్రూణామ్ **జ్యాకాః** ప్రత్యఞ్చాః **నభన్తామ్** త్రుట్యన్తామ్, తే నిఃసాధనా భూత్వా పరాజీయన్తామితి భావః. [నభ హింసాయామ్, భ్వాదిః.] ॥ ౧ ॥

అత్ర శ్లేషేణ జీవాత్మపరః సేనాపతి పరశ్చాప్యర్థోఽధ్యవసేయః.

భావార్థః-యథా వీరః సేనాపతిరాక్రాన్తృాన్ శత్రూన్ హత్వా స్వరాష్ట్రస్య విజయం కారయతి తథైవ పరమేశ్వరః పాపవిఘ్నాది రూపాన్ రిపూన్ వినాశ్య స్వోపాసకాన్ విజయినః కరోతి. ॥ ౧ ॥

౧౮౦౧. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క శత్రువినాశక గుణములను ప్రశంసించబడినది.

పదార్థము :- ఓ మిత్రులారా! (అస్మై ఇన్ద్రాయ) ఈ జగదీశ్వరుని మహిమాగానముకొరకు (పురోరథమ్) రథమును అన్నిటికన్న ముందుంచునట్టి (శూషమ్) దీనిబలమును (ప్ర అర్చత ఉ) ప్రశంసించుడు (అభీకే చిత ఉ) మన మిత్రులపై ఆక్రమణము జరిగినప్పుడు (లోకకృత్) వారిని విజయము నొనర్పజేయువాడగును (సమత్సు) దేవాసురసంగ్రామములందు (సజ్గే) పోరాడునప్పుడు (వృత్రహా) పాపములు మున్నగు శత్రువులను వధించువాడగును. ఆ జగదీశ్వరుడు (అస్మాకమ్) వీరులమగు మాకు (చోదితా) ప్రేరకుడగుచు (బోధి) మాకు ఉద్బోధన నీయవలెను. (ధన్వాసు అధి) ధనుస్సులపై ఎక్కించిన (అన్యకేశామ్) శత్రువుల (జ్యాకాః) వింటినారులు (నభన్తామ్) తెగిపోవలెను. అనగా వారు సాధనహీనులు గావలెను.॥ ౧ ॥

ఇచ్చట శ్లేషవల్ల జీవాత్మ పరకము మరియు సేనాపతి పరక అర్థమనియు ఎరుగవలెను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- సేనాపతి ఎటుల ఆక్రాంత శత్రువులను వధించివేసి తన రాష్ట్రమునకు విజయమును కలిగించునో, అటులనే పరమేశ్వరుడు పాపములు, విఘ్నములు మున్నగువానివంటి శత్రువులను నాశమొనర్చి తన ఉపాసకులను విజయశీలురుగ నొనర్చును.॥ ౧ ॥

1801. O men! praise ye the inviolable might of that God Who makes us firm in battles (internal as well as external) in the close conflict, Who is the Slayer of sins and the Giver of knowledge. Let Him attend to our solmen prayers and grant that the relaxed strings of our enemies' bows be broke in pieces. Let us also overcome by His Grace the internal enemies like lust, pride, anger etc. || 1 ||

౧౮౦౨. ఋషిః - సుదాః పైజవనః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - శక్వరీ । స్వరః - ధైవతః.

అథ పరమాత్మనో నిఃసపత్నత్వం వర్ణ్యతే.

౨ఉ 3 ౧౨ 3౨ 3 ౨3౧ ౨
౧౮౦౨. త్వం సిన్ధూఁ రవా సృజోఽధరాచో అహన్నహిమ్ ।
3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౧ ౨ ౨ 3 ౧౨
అశత్రురిన్ద్ర జజ్ఞిషే విశ్వం పుష్యసి వార్యమ్ । తన్త్వా పరి
3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౨ఉ 3 ౧౨
ష్వజామహే నభన్తామన్యకేషాం జ్యాకా అధి ధన్వసు ॥ ౨ ॥

౨ ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర
ప.వి:- త్వమ్ । సిన్ధూన్ । అవ । అసృజః । అధరాచః । అహన్ । అహిమ్ ।
3 ౨ 3 ౨ 3 ౧౨ర 3 ౧౨ర
అశత్రుః - అ - శత్రుః । ఇన్ద్ర । జజ్ఞిషే । విశ్వమ్ । పుష్యసి । వార్యమ్ । తమ్ ।

3 ౧౨ర 3 ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
త్వా । పరి । స్వజామహే । నభన్తామ్ । అన్యకేషామ్ -అన్ - యకేషామ్ । జ్యాకాః ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర
అధి । ధన్వసు ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర! **త్వమ్ అహిమ్** ఆనన్దవృష్టిబాధకం విఘ్నసమూహమ్ **అహన్** హంసి, తతశ్చ **సిన్ధూన్** ఆనన్దప్రవాహాన్ **అధరాచః** అధరం జీవాత్మానం ప్రతి గమనశీలాన్ కృత్వా **అవాసృజః** అవసృజసి విముఞ్చసి. త్వమ్ **అశత్రుః** నిః సపత్నః **జజ్ఞిషే** జాతోఽసి. త్వమ్ **విశ్వమ్** సర్వమ్ **వార్యమ్** వరణీయమ్ ఉపాసకజనమ్ **పుష్యసి** పుష్ణాసి. **తం త్వా** తాదృశం త్వామ్, వయమ్ **పరిష్వజామహే** ఆశ్లిష్యామః. తథా కురు యేన **అన్యకేషామ్** శత్రూణామ్ **ధన్వసు అధి** ధనుఃషు అధిరోపితాః **జ్యాకాః** ప్రత్యఞ్చాః **నభన్తామ్** త్రుట్యన్తామ్. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా సూర్యో వృష్టిప్రతిబన్ధకం హత్వా మేఘేభ్యో వారిధారా విముచ్య సర్వం ప్రాణిజాతమోషధ్యాదికం చ పుష్ణాతి, యథా వా కశ్చిత్ సేనాపతిరైశ్వర్యప్రతిబన్ధకం శత్రుం హత్వా రాష్ట్రే ఐశ్వర్యధారాః ప్రవాహ్య ప్రజాం పుష్ణాతి తథైవ జగదీశ్వర ఆనన్దప్రతిబన్ధకం విఘ్నసమూహం విహత్యోపాసకస్యాన్తరాత్మమానన్దధారాప్రవాహేణ తం పరిపోషయతి. ॥ ౨ ॥

౧౮౦౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ శత్రురహితుడగుటను వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! (త్వమ్) నీవు (అహిమ్) ఆనందవర్షమునందు బాధకములగు విఘ్నసమూహములను (అహన్) నష్టమొనర్చెదవు. మరల (సిన్ధూన్) ఆనందప్రవాహములను (అధరాచః) జీవాత్మకు అభిముఖముగనొనర్చి (అవాసృజః) వదలివేయుదువు. నీవు (అశత్రుః) శత్రురహితుడవు (జజ్ఞిషే) ఐయున్నావు. నీవు (విశ్వమ్) సమస్త (వార్యమ్) వరణీయమగు ఉపాసకుల సమాజమును (పుష్యసి) పుష్టిపరచెదవు (త్వం త్వా) అట్టి నిన్ను మేము (పరిష్వజామహే) ఆలింగనమొనర్చుకొందుము. అట్లు చేయుము. దీనివల్ల (అన్యకేశామ్) శత్రువుల (ధన్వసు అధి) ధనుస్సులపై ఎక్కుపెట్టిన (జ్యాకాః) వింటినారులు (నభన్తామ్) తెగిపోవలెను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-సూర్యు డెటుల వర్షముల ఆటంకములను తొలగించి మేఘములనుండి జలధారలను వదిలించి సకల ప్రాణుల మరియు ఓషధులు మున్నగువానిని పుష్టిపరచివేయునో, లేక ఎటుల ఏ సేనాపతియైనను ఐశ్వర్యములకు ప్రతిబంధకులగు శత్రువులను వధించి రాష్ట్రములో ఐశ్వర్యముల ధారలను ప్రవహింపజేసి ప్రజల పోషణనొనర్చునో, అటులనే జగదీశ్వరుడు ఆనందములకు ప్రతిబంధకములగు విఘ్నములను దూరమొనర్చి ఉపాసకుల అంతరాత్మలందు ఆనందధారలను ప్రవహింపజేసి వారిని పరిపుష్టిజేసివేయును. ॥ ౨ ॥

1802. O God! Thou createst the oceans and waters which flow downward. and strikest through the all - developing cloud; Thou art without a foe, the Preserver of every valuable thing. We embrace Thee. Let the strings of our internal enemies like lust, anger, pride etc. be broken into pieces. || 2 ||

౧౮౦౩. ఋషిః - సుదాః పైజవనః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - శక్వరీ । స్వరః - ధైవతః.

అథ పరమాత్మనః శత్రువినాశకత్వం ధనదత్వం చాహ.

౧౮౦౩. వి ష్ణు విశ్వా అరాతయో ఊర్యో నశన్త నో ధియః । అస్తాసి శత్రవే వధం యో న ఇన్ద్ర జిఘాంసతి । యా తే రాతిర్దదిర్వసు నభన్తామన్యకేషాం జ్యాకా అధి ధన్వసు ॥ 3 ॥

ప.వి:- వి । సు । విశ్వాః । అరాతయః - అ - రాతయః । అర్యః । నశన్త । నః । ధియః । అస్తా । అసి । శత్రవే । వధమ్ । యః । నః । ఇన్ద్ర । జిఘాంసతి । యా । తే । రాతిః । దదిః । వసు । నభన్తామ్ । అన్యకేషామ్ -అన్ - యకేషామ్ । జ్యాకాః । అధి । ధన్వసు ॥ 3 ॥

పదార్థః- **విశ్వాః** సర్వాః **అర్యః** ఆక్రాన్త్ర్యః **అరాతయః** అదాత్ర్యః శత్రుసేనాః విఘ్నసేనాశ్చ **సు** సమ్యక్ **వి నశన్త** వినశ్యన్తు, **నః** అస్మాన్ **ధియః** యోగస్య ధారణాధ్యానసమాధయః ప్రాప్నువన్తు. హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర! **యః** శత్రుః **నః** అస్మాన్ **జిఘాంసతి** హన్తుమిచ్ఛతి, తస్మై **శత్రవే** రిపవే కామక్రోధాదికాయ, త్వమ్ **వధమ్** మృత్యుమ్ **అస్తా అసి** ప్రక్షేప్తా భవసి. **యా తే** తవ **రాతిః** దానప్రవృత్తిః అస్తి, సా అస్మభ్యమ్ **వసు** నివాసకం దివ్యమైశ్వర్యమ్ **దదిః** దాత్రీ భవతు. **అన్యకేషామ్** శత్రూణామ్ **ధన్వసు అధి**. ధనుఃషు అధిరోపితాః **జ్యాకాః** ప్రత్యఞ్చాః **నభన్తామ్** త్రుట్యన్తామ్, తే నిః సాధనా అసహాయాః సన్తో వినశ్యన్త్విమితి భావః. [అర్యః, 'అరీ' ఇతి దీర్ఘాన్తస్య జసి రూపమ్. అనశన్త, ణశ అదర్శనే, లోడర్థే లుఙి అడాగమాభావశ్ఛాన్దసః. వ్యత్యయేనాత్మనేపదమ్. దదిః దదాతేః 'ఆదృగమహనజనః కికినౌ లిట్ చ' అ... 3 । 2 । ౧౭౧ ఇతి కిః ప్రత్యయః]. ॥ 3 ॥

భావార్థః- యథా రాజా సేనాపతిర్వా శత్రూన్ హత్వా ప్రజాభ్యో ధనాదికం ప్రయచ్ఛతి తథైవాధ్యాత్మమార్గే బాధకభూతాన్ విఘ్నాన్ కామక్రోధాదిశత్రూంశ్చ వినాశ్య జగదీశ్వరో దివ్యమైశ్వర్యముపాసకాయ ప్రయచ్ఛతి. ॥ 3 ॥

౧౮౦౩. ఈ మంత్రములో శత్రువినాశక మరియు ధనప్రవాహకమగు పరమాత్మగుణముల వర్ణన గలదు.

పదార్థము :- (విశ్వాః) సకల (అర్యః) ఆక్రమణమొనర్చునట్టి (అరాతయః) దానహీనమగు శత్రుసైన్యములు మరియు విఘ్నసేనలు (సు) పూర్ణరూపమున (వినశన్త) నష్టమైపోవలెను (నః) మమ్ము (ధియః) యోగముయొక్క ధారణ, ధ్యాన మరియు సమాధిసిద్ధులు ప్రాప్తించుగాక! (ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! (యః) ఏ శత్రువులు (నః) మమ్ము (జిఘాంసతి) వధించదలచుచున్నారో, అట్టి (శత్రవే) కామ, క్రోధములు మున్నగునవి. అట్టి శత్రువులపై నీవు (వధమ్) మృత్యువును (అస్తా అసి) వేయువాడవై యున్నావు. (యా) ఏ (తే) నీయొక్క (రాతిః) దానముయొక్క ప్రవృత్తులు గలవో, అవి మాకొరకు (వసు) నివాసకమగు దివ్య ఐశ్వర్యములను (దాదిః) ఇచ్చునవియై యుండవలెను. (అన్యకేషామ్) శత్రువుల (ధన్వసు అధి) ధనుస్సులపై ఎక్కించబడిన (జ్యాకాః) వింటినారులు (నభన్తామ్) తెగిపోవలెను. అనగా వారు సాధనరహితులు, అసహాయకులుగనై నష్టమైపోవలెను.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఎటుల రాజు, లేక సేనాధిపతి శత్రుసంహారమొనర్చి ప్రజలకు ధనము మున్నగువానిని ఇచ్చుచుందురో, అటులనే ఆధ్యాత్మ మార్గమున బాధలను గలిగించు విఘ్నములు మరియు కామక్రోధములు మున్నగు శత్రువులను నాశమొనర్చి జగదీశ్వరుడు ఉపాసకులకు దివ్యమగు ఐశ్వర్యములను ప్రదానమొనర్చును.॥ 3 ॥

1803. Destroyed be all malignities and the ideas of miserliness that some times overpower our minds. Let our intellects always be dedicated to Thee, O God! Cast Thy bolt at the foes who would smite us dead and be to us a liberal Bestower of wealth. The weak bow strings of our weak internal foes like lust and anger break upon Thy Sight O Lord. || 3 ||

౧౮౦౪. ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః ప్రియమేధశ్చాఙ్గిరసః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః -షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౧౮౦౪. రేవాఁ ఇద్రేవత స్తోతా స్యాత్త్వావతో మఘోనః ।
ప్రేదు హరివః సుతస్య ॥ ౧ ॥

ప.వి:- రేవాన్ । ఇత్ । రేవతః । స్తోతా । స్యాత్ । త్వావతః । మఘోనః ।
ప్ర । ఇత్ । ఉ । హరివః । సుతస్య॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **హరివః** దోషహరణగుణోపేత ఇన్ద్ర జగదీశ్వర! **సుతస్య** అన్తరాత్మని ప్రకటీకృతస్య **రేవతః** ఐశ్వర్యవతః **మఘోనః** దానవతః **త్వావతః** త్వత్సదృశస్య తవ **స్తోతా** ఉపాసకః **రేవాన్ ఇత్** ఐశ్వర్యవానేవ **ఇత్ ఉ** అవస్యమేవ **ప్ర స్యాత్** ప్రజాయేత. [హరివః, హరివన్ 'మతువసో రు సమ్బుద్ధౌ ఛన్దసి' అ...౮ । ౩ । ౧. ఇతి నకారస్య రుత్వమ్. రేవతః, 'రయేర్మతౌ బహులమ్' వా... ౬ । ౧ । ౩౬ ఇతి రయేర్యకారస్య సమ్ప్రసారణమ్. మఘోనః, మంహతిర్దానకర్మా. నిరు... ౧ । ౬. త్వావతః, 'యుష్మదస్మదోః సాదృశ్యే వతుబ్వాచ్య' వా... ౫ । ౨ । ౩౯. ఇతి సాదృశ్యార్థే వతుప్.] ॥ ౧ ॥

'త్వావతః త్వత్సదృశస్య తవ' ఇత్యత్రానన్వయాలఙ్కారః. 'రేవా ఇద్ రేవతః స్తోతా' ఇత్యత్ర సమాలఙ్కారో ధ్వన్యతే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఐశ్వర్యవాన్ జగదీశ్వరః స్వోపాసకమప్యైశ్వర్యవన్తం కరోతి. ॥ ౧ ॥

౧౮౦౪. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను గూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(హరివః) దోషములను హరించివేయునట్టి ఓ ఇంద్రజగదీశ్వరా! (సుతస్య) అంతరాత్మయందు ప్రకటించబడిన (రేవతః) ఐశ్వర్యవంతులు (మఘోన) దాతలు (త్వావతః) నీ వెటుల అనగా నీ వంటి, నీకన్న గొప్పవాడు ప్రపంచములో ఇతరు లెవ్వరును యుండరో, అట్టి నీయొక్క (స్తోతా) ఉపాసకులు (ఇత్ ఉ) అవశ్యముగ (రేవాన్ ఇత్) ఐశ్వర్యవంతులుగానే (ప్ర స్యాత్) కావలెను.॥ ౧ ॥

'త్వావతః'లో అనన్వయ అలంకారము గలదు. 'రేవాగ్ం ఇద్ రేవతః స్తోతా' యందు సమాలంకారము వ్యంగ్యముగ నున్నది.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఐశ్వర్యవంతుడగు పరమేశ్వరుడు తన ఉపాసకులను కూడ ఐశ్వర్యవంతులనుగ నొనర్చును.॥ ౧ ॥

1804. O Lord of all men! Rich be the praiser of one Rich and liberal like Thee. High rank be his who drinks deep of the divine juice of Thy devotion. || 1 ||

౧౮౦౫. ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః ప్రియమేధశ్చాఙ్గిరసః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

ద్వితీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౨౫ క్రమాఙ్కే

వ్యాఖ్యాతపూర్వా ఇన్ద్రేఽశ్రద్ధధానస్య కా గతిర్భవతీత్యుచ్యతే.

3౨ 3 ౨ 3౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర
౧౮౦౫. ఉక్థం చ న శస్యమానం నాగో రయిరా చికేత ।
౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
న గాయత్రం గీయమానమ్ ॥ ౨ ॥

3౨ 3 ౨ 3౧ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- ఉక్థమ్ । చ । న । శస్యమానమ్ । న । అగోః - అ - గోః । రయిః ।
3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
ఆ । చికేత । న । గాయత్రమ్ । గీయమానమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- అగోః న విద్యతే గౌః సర్వగతః ఇన్ద్రో జగదీశ్వరో యస్య స అగుః తస్య అగోః ఇన్ద్రేఽశ్రద్ధధానస్య జనస్య **న** నైవ **శస్యమానమ్** ఉచ్యమానమ్ **ఉక్థమ్** స్తోత్రమ్ **న** నైవ **రయిః** దీయమానం ధనమ్, **న** నాపి చ **గీయమానమ్** గానవిషయీక్రియమాణమ్ **గాయత్రమ్** గాయత్రనామకం సామగానమ్ **ఆచికేత** ఆచికితే ఆద్రియతే కేనాపి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరేఽశ్రద్ధధానస్య జనస్య స్తోత్రపాఠధనదానసామగానాదికం సర్వం నిష్ఫలం జాయతే, యతః స కేనచిత్ స్వార్థేనైవ ప్రేరితస్తాని కృత్యాని కరోతి సర్వాణి సత్కర్మాణీశ్వరార్పణబుద్ధ్యైవ శోభన్తే. ॥ ౨ ॥

౧౮౦౫. ఈ రెండవఋుచ పూర్వార్చికయందలి ౨౨౫వ మంత్రము. దానినచ్చట వ్యాఖ్యానించబడినది. దీనియందిపుడు ఇంద్రజగదీశ్వరునియందు శ్రద్ధగలవారి స్థితి ఎట్లుండునను విషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (అగోః) సర్వవ్యాపక ఇంద్రజగదీశ్వరునియందు శ్రద్ధయుంచని మనుష్యుల (న శస్యమానమ్) చెప్పబడుటగాని (న ఉక్థ్యమ్) స్తోత్రమొనర్చుటయను ధనముగాని (న) మరియును (గీయమానమ్) గానమొనర్చుటగాని (గాయత్రమ్) గాయత్రి నామక సామగానము (ఆ చికేత) ఎవ్వరిచేతనైనను ఆదరించబడుటగాని యుండదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరునియందు శ్రద్ధయుంచని మనుష్యుల స్తోత్రపాఠములను, ధనదానములు, సామగానములు మున్నగునవన్నియును నిష్ఫలములైపోవును. ఏలన అవి ఏదోయొక స్వార్థము చేతనే ప్రేరితమై ఆ కార్యముల నొనర్పజేయబడుచుండును. సకల సత్కార్మలన్నియును ఈశ్వరార్పణబుద్ధితో జేయు కర్మలన్నియును శోభాయమానమగుచుండును.॥ ౨ ॥

1805. Does not the Omniscient Lord know the praises and the songs sung by a good singer ? He certainly knows them well. || 2 ||

౧౮౦౬. ఋషిః - మేధాతిథిః కాణ్వః ప్రియమేధశ్చాఙ్గిరసః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః -షడ్జః. అథ జగదీశ్వరం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨
౧౮౦౬. మా న ఇన్ద్ర పీయత్నవే మా శర్ధతే పరా దాః ।
౧ ౨ ౩ ౧౨౨
శిక్షా శచీవః శచీభిః ॥ 3 ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర
ప.వి:- మా । నః । ఇన్ద్ర । పీయత్నవే । మా । శర్ధతే । పరా । దాః । శిక్ష ।
౩ ౧౨ర
శచీవః । శచీభిః ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర! త్వమ్ **నః** అస్మాన్ **మా** నైవ **పీయత్నవే** హింసకాయ కామక్రోధలోభాదికాయ. [పీయతిర్హింసాకర్మా. నిరు. ४। २४.] **మా** నాపి చ **శర్ధతే** బలవతే కస్మైచిన్మానవాయ శత్రవే. [శర్ధ ఇతి బలనామ. నిఘం... २।९.] **పరా దాః** పరిత్యాక్షీః. హే **శచీవః** శక్తిశాలిన్, త్వమ్ **శచీభిః** స్వకీయాభిః శక్తిభిః **శిక్ష** అస్మాన్ శక్తాన్ కర్తుమిచ్ఛ. [శక్లృ శక్తౌ, ణిచి సన్నన్తః, లోటి రూపమ్.] ॥ 3 ॥

అత్ర శకారస్యానేకశ ఆవృత్తౌ వృత్త్యనుప్రాసః, 'శచీ' ఇత్యస్య ద్విరుక్తౌ లాటానుప్రాసః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-యే పరమాత్మని శ్రద్ధావన్తో భవన్తి తాన్ న హింసకా హింసితుం, న పరాజేతారః పరాజేతుం శక్నువన్తి. పరమాత్మ - ప్రేరణయా శక్తిమన్తో మేధావినః కర్మయోగినశ్చ సన్తస్తే సర్వా అపి విపదో వినిఘ్నన్తి. ॥ 3 ॥

౧౮౦౬. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరునిగూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! నీవు (నః) మమ్ము (మా పీయత్నవే) హింసకములగు కామ, క్రోధ, లోభములవంటి శత్రువులకు గాని, (శర్ధతే) శక్తిమంతులగు ఏ మానవ శత్రువులకొరకు గాని (పరా దాః) వదలివేయకుము (శచీవః) శక్తిశాలివగు ఓ పరమాత్మా! నీవు (శచీభిః) నీ శక్తులద్వార (శిక్ష) మమ్ము శక్తిశాలురనుగా నొనర్చివేయుము.॥ 3 ॥

ఇచ్చట 'శ' కారము అనేకసార్లు ఆవృత్తియందు వచ్చినందున వృత్త్యనుప్రాసమైనది. 'శచీ' అనునది రెండుసార్లు పాఠమునందు వచ్చుటచే లాటానుప్రాసము అను అలంకారముగలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- పరమాత్మయందు ఎవరు శ్రద్ధగలవారైయుందురో అట్టివారిని హింసకులు, హింసయొనర్చుటగాని మరియు హరించదలచు శత్రువులు వారిని హరించుటగాని జరగదు. పరమాత్మ ప్రేరణచే శక్తిశాలురు, మేధావులు, కర్మయోగులైయుండియును వారు సకల ఆపదలను అణచివేయగలుగుదురు.॥ 3 ॥

1806. O God! kindly never deliver us over to the violent disrespectful and the proud. Never permit us to be conquered, but by Thy acts, O Almighty Lord, teach us to vanquish all evils and evil doers. Help us with power and wisdom. Teach us by Thy Acts O Lord. ‖ 3 ‖

౧౮౦౭. ఋషిః – నీపాతిథిః కాణ్వః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – అనుష్టుప్ । స్వరః – గాన్ధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౪౮ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్రోపాసకేన జగదీశ్వర ఆహూయతే.

౧౮౦౭. ఏన్ద్ర యాహి హరిభిరుప కణ్వస్య సుష్టుతిమ్ ।
దివో అముష్య శాసతో దివం యయ దివావసో ॥ ౧ ॥

ప.విః– ఆ । ఇన్ద్ర । యాహి । హరి భిః । ఉప । కణ్వస్య । సుష్టుతిమ్ – సు – స్తుతిమ్ । దివః । అముష్య । శాసతః । దివమ్ । యయ । దివావసో – దివా – వసో ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర! త్వమ్ **హరిభిః** ఆనన్దరసరూపైః సోమరసైః సహ [హరిః సోమః. నిరు.౪ । ౧౯.] **కణ్వస్య** మేధావినః ఉపాసకస్య. [కణ్వ ఇతి మేధావినామ.నిఘం....౩ । ౧౫.] **సుష్టుతిమ్** శోభనాం స్తుతిమ్ **ఉప-ఆ-యాహి** ఉపాగచ్ఛ. హే **దివావసో** దీప్తిధన జగదీశ. **దివః** ద్యోతమానాయాః దేహరూపాయా అయోధ్యాపుర్యాః **శాసతః** శాసకస్య **అముష్య** మేధావినః ఉపాసకస్య **దివమ్** ద్యోతమానాం దేహపురీమ్, త్వమ్ **యయ** గచ్ఛ. [యా ప్రాపణే అదాదిః, ఛాన్దసః శపః శ్లుః, తతో లోడన్తం మధ్యమైకవచనే ఛాన్దసం రూపమ్. 'లోట్ చ' అ... ౮ । ౧ । ౫౨ ఇతి నిఘాత ప్రతిషేధః. దేహపుర్యా అయోధ్యేతి నామ. యథాహ శ్రుతిః. అష్టాచక్రా నవద్వారా దేవానాంపూరయోధ్యా. అథ... ౧౦ । ౨ । ౩౧ ఇతి.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా పరమేశ్వరో బ్రహ్మాణ్డస్య శాసకస్తథా జీవాత్మా దేహస్య శాసకః. స చక్రవర్తీ సమ్రాడ్ జగదీశ్వరః స్తోతర్దేహపురం సమాగమ్యాతిథ్యం స్వీకరోతు. ॥ ౧ ॥

౧౮౦౭. ఈ మొదటిమంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౩౪౮వ మంత్రము. దానినచ్చట వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచట ఉపాసకులు జగదీశ్వరు నాహ్వానించుకొను విషయము కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! నీవు (హరిభిః) ఆనందరసములతోగూడ (కణ్వస్య) మేధావులగు ఉపాసకుల (సుష్టుతిమ్) ఉత్కృష్టమగు స్తుతియందు (ఉప ఆయాహి) విచ్చేయుము (దివావసో) దీప్తిధనివగు ఓ జగదీశ్వరా! (దివః) తేజోవంతమగు శరీరరూప అయోధ్యానగరి (శాసతః) శాసకులగు (అముష్య) మేధావులగు ఈ ఉపాసకుల (దివమ్) తేజోవంతమగు శరీరపురియందు నీవు (యయ) చేరుకొనుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరు డెటుల బ్రహ్మాండశాసకుడై యున్నాడో, అటులనే జీవాత్మ శరీరమునకు శాసకుడై యున్నాడు. ఆ చక్రవర్తియగు జగదీశ్వరుడు స్తోతయొక్క దేహ పురమునకుచేరి ఆతిథ్యమును స్వీకరించుగాక!॥ ౧ ॥

1807. O God, Possessor of brilliant treasures, appear in our hearts with Thy grief - removing powers and accept the lovely praise of the intelligent devotees. O Dweller in the Light and Bliss, O Ruler of the radiant Spheres and the Divine Emancipation, bestow on us Divine happiness. || 1 ||

౧౮౦౮. ఋషిః - నీపాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పునరప్యుపాసకేన పరమేశ్వరో నిమన్త్ర్యతే.

౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౮౦౮. అత్రా వినేమి రేషామురాం న ధూనుతే వృకః ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
దివో అముష్య శాసతో దివం యయ దివావసో ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.విః- అత్ర । వి । నేమిః । ఏషామ్ । ఉరామ్ । న । ధూనుతే । వృకః । దివః ।
౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩
అముష్య । శాసతః । దివమ్ । యయ । దివావసో - దివా - వసో ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **వృకః** ఆదిత్యః **ఉరాం న** యథా తమసా ఆచ్ఛాదికాం రాత్రిమ్ **వి ధూనుతే** వికమ్పయతి, తథా **అత్ర** అస్యాం దేహపుర్యామ్ **ఏషామ్** ఏతేషాం మరుతాం ప్రాణానామ్ **నేమిః** నేతా జీవాత్మా **ఉరామ్** ఆచ్ఛాదికామ్ అవిద్యారాత్రిమ్ **వి ధూనుతే** వికమ్పయతి. తస్యాః **దివః** దేహపుర్యాః **శాసతః** శాసకస్య **అముష్య** అస్య జీవాత్మనః **దివమ్** ద్యోతమానాం దేహపురీమ్, హే **దివావసో** దీప్తిధన పరమాత్మన్! త్వమ్ **యయ** ఆయాహి. [వృకః, 'ఆదిత్యోఽపి వృక ఉచ్యతే, యదావృఙ్క్తే', నిరు...౫.౨౧. ఉరామ్, ఊర్ణోతి తమసా ఆచ్ఛాదయతి భువమ్ ఆకాశం చ యా సా ఉరా రాత్రిః నేమిః, ణీఞ్ ప్రాపణే, 'నియోమిః' ఉ ౪.౪౪. ఇతి మిః ప్రత్యయః. నయతీతి నేమిః నేతా.] ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. 'దివో', దివం, దివా' ఇత్యత్ర వృత్త్యనుప్రాసః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-సూర్య ఇవ తేజస్వీ జీవాత్మా యత్ర స్థితః సన్నజ్ఞానపాపాదిరాత్రిం విదృణాతి సా దేహపురీ నూనం ప్రశంసనీయా పరమాత్మనివాసయోగ్యా చ. ॥ ౨ ॥

౧౮౦౮. ఈ మంత్రములో ఉపాసకులు మరల పరమేశ్వరుని ఆహ్వానించుచున్నారు.

పదార్థము :-(వృకః) సూర్యుడు (ఉరాం న) అంధకారముచే కప్పివేయు రాత్రి నెటుల (వి ధూనుతే) భయకంపితమొనర్చునో, అటులనే (అత్ర) ఈ దేహపురమునందు (ఏషామ్) ఈ మరుత్తులు, అనగా ప్రాణుల (నేమిః) నాయకుడగు జీవాత్మ (ఉరామ్) కప్పివేయునట్టి అవిద్య, అనగా అజ్ఞానరూప రాత్రిని (వి ధూనుతే) వికంపితమొనర్చును. అట్టి దేహనగరియొక్క (శాసతః) శాసకుడగు (అముష్య) ఈ జీవాత్మయొక్క (దివమ్) తేజోవంతమగు శరీరపురమునందు (దివావసో) దేదీప్యమానమగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (యయ) చేరుకొనుము.॥ ౨ ॥

ఇచట ఉపమాలంకారము గలదు 'దివో, దివం, దివా'లయందు వృత్త్యనుప్రాసము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-సూర్యునివలె తేజస్వియగు జీవాత్మ ఎచట స్థిరమైయుండి అజ్ఞానము, పాపము మున్నగు చీకటిని తొలగించునో అట్టి శరీరపురి నిశ్చయముగనే ప్రశంసించదగినది. మరియు పరమాత్మ నివసించయోగ్యమైనదిగ నున్నది.॥ ౨ ॥

1808. As a wolf shakes a flock of sheep, the meditation of God shakes (changes) the hearts of even those sinners who approach Him sincerely. || 2 ||

౧౮౦౯.ఋషిః - నీపాతిథిః కాణ్వః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః -గాన్ధారః.

అథ పునరపి పరమేశ్వర ఆహూయతే.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౮౦౯. ఆ త్వా గ్రావా వదన్నిహ సోమీ ఘోషేణ వక్షతు ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
దివో అముష్య శాసతో దివం యయ దివావసో ॥ 3 ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౩ ౨
ప. వి:- ఆ । త్వా । గ్రావా । వదన్ । ఇహ । సోమీ । ఘోషేణ । వక్షతు । దివః ।
౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩
అముష్య । శాసతః । దివమ్ । యయ । దివావసో - దివా - వసో ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే జగదీశ్వర! **ఇహ** అస్యాం దేహపురి **సోమీ** శ్రద్ధారసమయః **గ్రావా** అర్చకో జీవాత్మా. [గృణాతిః అర్చతికర్మా. నిఘం. ౩।౧౪.] **వదన్** స్తోత్రాణి ఉచ్చారయన్ **ఘోషేణ** స్వాగతశబ్దేన **త్వా** త్వామ్ **ఆవక్షతు** ఆవహతు. [వహతేర్లోటి వికరణవ్యత్యయేన సిప్.] హే **దివావసో** దీప్తిధన పరమాత్మన్! **దివః** ద్యోతమానాయాః దేహపుర్యాః **శాసతః** శాసకస్య **అముష్య** అస్య జీవాత్మనః **దివమ్** ద్యుతిమయీం దేహపురీమ్, త్వమ్ **యయ** ఆగచ్ఛ. ॥ 3 ॥

భావార్థః- యో హార్దికైః స్వాగతవచోభిః పరమాత్మానమాహ్వయతి తత్ప్రార్థనాం సోఽవశ్యం శృణోతి. ॥ 3 ॥

౧౮౦౯. ఈ మంత్రమందును మరల పరమాత్మ పిలవబడుచున్నాడు.॥ 3 ॥

పదార్థము :- ఓ జగదీశ్వరా! (ఇహ) ఈ దేహపురియందు (సోమీ) శ్రద్ధారసముచే నిండియున్న (గ్రావా) పూజకుడగు జీవాత్మ (వదన్) స్తోత్రముల నుచ్చరించుచు (ఘోషేణ) స్వాగత శబ్దములచే (త్వా) నిన్ను (ఆ వక్షతు) తన వద్దికి తెచ్చుకొనవలెను. (దివావసో) దీప్తి ధనివగు ఓ పరమేశ్వరా! (దివః) తేజోమయమగు శరీరనగరముయొక్క (శాసతః) శాసకుడగు (అముష్య) ఈ జీవాత్మయొక్క (దివమ్) తేజోవంతమగు శరీరనగరములోనికి (యయ) నీవు ప్రవేశించుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- హార్దిక స్వాగతవచనములతో పరమాత్మ నాహ్వానించువారి ప్రార్థనలను ఆయన అవశ్యముగ వినగలడు.॥ 3 ॥

1809. O God! may a devotee singing songs in Thy praise and uttering hymns of prayer bring Thee in his heart. [May he succeed in meditating upon Thee and realise Thee]. || 3 ||

౧౮౧౦. ఋషిః - జమదగ్నిర్భార్గవః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - ద్విపదా గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదౌ బ్రహ్మానన్దరసవిషయ ఉచ్యతే.

౧౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
౧౮౧౦. పవస్వ సోమ మన్దయన్నిన్ద్రాయ మధుమత్తమః ॥ ౧ ॥

౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప.వి:- పవస్వ । సోమ । మన్దయన్ । ఇన్ద్రాయ । మధుమత్తమః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** బ్రహ్మానన్దరస! **మధుమత్తమః** అతిశయేన మధురః త్వమ్ **ఇన్ద్రాయ** జీవాత్మనే **మన్దయన్** మోదం ప్రయచ్ఛన్ **పవస్వ** ప్రస్రవ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- **బ్రహ్మానన్దస్య మాధుర్యం స ఏవ జానాతి యస్తమనుభవతి.** ॥ ౧ ॥

౧౮౧౦. ఈ మొదటి మంత్రములో బ్రహ్మానందరస విషయవర్ణన గలదు.

పదార్థము :-(సోమ) ఓ బ్రహ్మానందరసమా! (మధుమత్తమః) అత్యంత మధురమగు నీవు (ఇన్ద్రాయ) జీవాత్మను (మన్దయన్) మోదమొనర్చుచు (పవస్వ) ప్రవాహితమొనర్చుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-బ్రహ్మానందముయొక్క మాధుర్యమును ఉపాసకులు మాత్రమే అనుభవించగలుగుదురు.॥ ౧ ॥

1810. O Wine Divine, Thou be ever mine. Making me pure and fine. Thou art sweetest to my soul. I drink Thee deep attaining Goal. || 1 ||

౧౮౧౧. ఋషిః - జమదగ్నిర్భార్గవః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - ద్విపదా గాయత్రీ । స్వరః -షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౨ 3 ౧ ౨ 3౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
౧౮౧౧. తే సుతాసో విపశ్చితః శుక్రా వాయు మసృక్షత ॥ ౨ ॥

3 ౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ర 3 ౨ 3 ౨
ప.వి:- తే । సుతాసః । విపశ్చితః - విపః - చితః । శుక్రాః । వాయుమ్ ।

3
అసృక్షత ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **సుతాసః** పరమాత్మనా ప్రేరితాః, **విపశ్చితః** మేధాయుక్తాః, **శుక్రాః** పవిత్రాః **తే** ప్రసిద్ధాః సోమాః బ్రహ్మానన్దరసాః **వాయుమ్** ప్రాణమ్ **అసృక్షత** ఊర్ధ్వం ప్రేరయన్తి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- **ప్రాప్తా బ్రహ్మానన్దాః యోగినః ప్రాణానూర్ధ్వం ప్రేరయన్తస్తస్మై నిఃశ్రేయసం ప్రయచ్ఛన్తి.** ॥ ౨ ॥

౧౮౧౧. ఈ మంత్రమునందును మరల పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము :-(సుతాసః) పరమాత్మ ప్రేరేపించబడిన (విపశ్చితః) మేధావంతులగు (శుక్రాః) పవిత్రమగు (తే) అట్టి ప్రసిద్ధమగు బ్రహ్మానందరసమువంటి సోముడు (వాయుమ్) ప్రాణమును (అసృక్షత) పై వైపునకు ప్రేరితమొనర్చును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-ప్రాప్తించిన బ్రహ్మానందము యోగియొక్క ప్రాణములను పై దిశకు ప్రేరిత మొనర్చుచు ఆతనికి మోక్షప్రాప్తిని గలిగించును. ॥ ౨ ॥

1811. Wise men, full of the wealth of wisdom and devotion and becoming true sons of God, shining on account of the observance of Brahmacharya (continence and self control) and being pure, realise the Omnipotent Lord within their hearts. || 2 ||

౧౮౧౨. ఋషిః - జమదగ్నిర్భార్గవః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - ద్విపదా గాయత్రీ । స్వరః -షడ్జః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౮౧౨. అసృగ్రం దేవవీతయే వాజయన్తో రథా ఇవ ॥ 3 ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప. విః- అసృగ్రమ్ । దేవవీతయే - దేవ - వీతయే । వాజయన్తః । రథాః ।
3
ఇవ ॥ 3 ॥

పదార్థః- అహమ్ ఏతాన్ బ్రహ్మానన్దరూపాన్ సోమరసాన్ **దేవవీతయే** దివ్యగుణానాం ప్రాప్తయే **అసృగ్రమ్** స్వాన్తరాత్మని సృజామి, ప్రవాహయామి. [అసృజమ్ ఇతి ప్రాప్తే 'బహులం ఛన్దసి' అ... ౭. ౧. ౮. ఇత్యనేన రుడాగమః, తతః కుత్వమ్.] ఏతే **వాజయన్తః** అన్నాని ప్రయచ్ఛన్తః **రథాః ఇవ** శకటాః ఇవ **వాజయన్తః** బలాని ప్రయచ్ఛన్తః, సన్తీతి శేషః. ॥ 3 ॥

అత్ర శ్లిష్టోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా రథా అన్నాద్యానయనాయ సాధనతాం యాన్తి తథా బ్రహ్మానన్దరసా అధ్యాత్మబలాదీనాం ప్రాప్తయే సాధనీభవన్తి. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జగదీశ్వరస్య బ్రహ్మానన్దరసస్య చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

ఇతి వింశోఽధ్యాయే చతుర్థః ఖణ్డః సమాప్తః.

౧౮౧౨. దీనియందును ఆ పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-నే నీ బ్రహ్మానందరూప సోమరసములను (దేవవీతయే) దివ్యగుణములను పొందుటకొరకు (అసృగ్రమ్) నా అంతరాత్మయందు ప్రవాహిత మొనర్చుకొనుచున్నాను (వాజయన్తః) ఈ అన్నప్రదానమొనర్చుచు (రథాః ఇవ) రథములవంటి (వాజయన్తః) బలప్రదానమొనర్చుచున్నాను.॥ 3 ॥

ఈ మంత్రములో శ్లిష్టోపమాలంకారము కలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఎటుల అన్నము రథములు మున్నగువానిని తెచ్చుటయందు సాధనముగ యగుచున్నదో, అటులనే బ్రహ్మానందరసము ఆధ్యాత్మబలములు మున్నగువానిని ప్రాప్తించుకొనుటలో సాధనముగ నుండును. ॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో జగదీశ్వరుడు మరియు బ్రహ్మానందరసముల విషయ వర్ణన లుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

ఇరువదవ అధ్యాయములో నాలుగవ ఖణ్డము సమాప్తము.

1812. The wise devotees desiring strength have been sent forth to attain God like chariots speeding in the race. || 3 ||

★★★

౧౮౧౩.ఋషిః - పరుచ్ఛేపో దైవోదాసిః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - అత్యష్టిః । స్వరః -గాన్ధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౬౫ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

పరమేశ్వరస్య గుణకర్మ స్వభావా వర్ణ్యన్తే.

3౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧
౧౮౧౩. అగ్నిం హోతారం మన్యే దాస్వన్తం వసోః సూనుం
౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
సహసో జాతవేదసం విప్రం న జాతవేదసమ్ ।
౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
య ఊర్ధ్వయా స్వధ్వరో దేవో దేవాచ్యా కృపా ।
3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
ఘృతస్యవిభ్రాష్టిమను శుక్రశోచిష ఆ జుహ్వానస్య సర్పిషః॥౧॥

ప.వి:- అగ్నిమ్ । హోతారమ్ । మన్యే । దాస్వన్తమ్ । వసోః । సూనుమ్ । సహసః । జాతవేదసమ్ - జాత - వేదసమ్ । విప్రమ్ - వి - ప్రమ్ । న । జాతవేదసమ్ - జాత - వేదసమ్ । యః । ఊర్ధ్వయా । స్వధ్వరః -సు - అధ్వరః । దేవః । దేవాచ్యా । కృపా । ఘృతస్య । విభ్రాష్టిమ్ -వి - భ్రాష్టిమ్ । అను । శుక్రశోచిషః - శుక్ర - శోచిషః । ఆజుహ్వానస్య - ఆ - జుహ్వానస్య । సర్పిషః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- అహమ్ **అగ్నిమ్** జగన్నేతారం పరమేశ్వరమ్ **హోతారమ్** శ్రద్ధోపహారాణాం గ్రహీతారమ్. [హు దానాదనయోః ఆదానే చేత్యేకే.] **వసోః** వసునః దివ్యస్య భౌతికస్య చ ధనస్య **దాస్వన్తమ్** దాతారమ్, **సహసః** బలస్య ఉత్సాహస్య ప్రోద్బోధనస్య చ **సూనుమ్** ప్రేరకమ్, **జాతవేదసమ్** జాతే జాతే విద్యమానమ్, సర్వాన్తర్యామినమ్ **విప్రం న** విద్వాంసం జనమివ **జాతవేదసమ్** జాతానాం పదార్థానాం వేత్తారమ్ చ **మన్యే** జానామి, **యః దేవః** యః ప్రకాశకః పరమేశ్వరః **ఊర్ధ్వయా** ఉన్నతయా **కృపా** శక్త్యా. [కృపూ సామర్థ్యే, భ్వాదిః.] **స్వధ్వరః** శోభనస్య జగత్ప్రపఞ్చరూపస్య యజ్ఞస్య సఞ్చాలకో విద్యతే, అపి చ యః **ఆజుహ్వానస్య** యజ్ఞాగ్నౌ హూయమానస్య **శుక్రశోచిషః** శుక్రదీప్తేః **సర్పిషః** సర్పణస్వభావస్య ద్రవీభూతస్య **ఘృతస్య** ఆజ్యస్య **విభ్రాష్టిమ్** విశిష్టాం దీప్తిమ్ అపి **అను** అనుప్రవిష్టోఽస్తి. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. 'జాతవేదసమ్' ఇత్యస్యావృత్తౌ యమకమ్ 'దేవో, దేవా' ఇతి చ ఛేకానుప్రాసః, సకారాదీనామసకృదావృత్తౌ చ వృత్త్యనుప్రాసః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-సూర్యచన్ద్రవిద్యున్నక్షత్రాదిషు ఘృతాహుత్యా ప్రదీప్తాసు వహ్నిజ్వాలాసు చ యా ప్రభా దృగ్గోచరతాం యాతి సా జగదీశ్వర ప్రదత్తైవ. ॥ ౧ ॥

౧౮౧౩. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్యానము పూర్వార్చికయందలి ౪౬౫వ మంత్రమున జరిగియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట పరమాత్మ గుణ, కర్మ, స్వభావముల విషయవర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(అగ్నిమ్) నేను జగన్నాయకుడగు పరమేశ్వరుని (హోతారమ్) శ్రద్ధయొక్క ఉపహారమును పొందునట్టి (వసోః) దివ్య మరియు భౌతిక ధనములను (దాస్వన్తమ్) దాత (సహసః) బలము, ఉత్సాహము మరియు ఉద్బోధనముల (సూనుమ్) ప్రేరకుడు, (జాతవేదసమ్) ప్రతి ఉత్పన్న పదార్థములందు విద్యమానమైయున్న సర్వాంతర్యామి (విప్రం న) మరియు విద్వాంసులవంటి (జాతవేదసమ్) ఉత్పన్న పదార్థముల జ్ఞాతయని (మన్యే) ఎరుగుదును (యః దేవః) ఆ ప్రకాశవంతుడగు పరమేశ్వరుడు (ఊర్ధ్వయా) అ[illegible]గ (దేవాచ్యా) ప్రకాశమగు అగ్ని,

విద్యుత్తు, సూర్యుడు మున్నగువానియందు వ్యక్తమగు (కృపా) శక్తితో (స్వధ్వర) ఉత్కృష్టమగు, జగత్ప్రపంచరూప యజ్ఞసంచాలకుడై యున్నాడు. తోడ్తోడ ఆయన (ఆజుహ్వానస్య) యజ్ఞాగ్నియందు హోమమొనర్చబడు (శుక్రశోచిషః) ప్రకాశవంతమగు కాంతిగల (సర్పిషః) కరిగినట్టి (ఘృతస్య) నేతియొక్క (విభ్రాష్టిమ్) విశిష్టమగు దీప్తియందును (అను) దృష్టిగోచరమగుచుండును.॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు. 'జాతవేదసమ్' యొక్క ఆవృత్తియందు చమకము మరియు 'దేవో, దేవా'లయందు ఛేకానుప్రాసము గలదు. సకారము మున్నగునవి అనేకసార్లు వచ్చుటలో వృత్త్యనుప్రాసము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-సూర్యుడు, చంద్రుడు, విద్యుత్తు, నక్షత్రములు మున్నగువానియందు మరియు ఘృతముయొక్క ఆహుతులచే ప్రదీప్తమగు అగ్నిజ్వాలలయందు ఏ కాంతి దృష్టిగోచరమగుచుండునో, అది జగదీశ్వరుడిచ్చినదియే యని ఎరుగవలెను.॥ ౧ ॥

1813. I deem God as the Giver of happiness, and wealth (material as well as spiritual), the Impeller of spiritual power. Who knoweth all that is, even as a Sage who knoweth all, Performer of the Noble Yajna (sacrifice) of the universe with His Supreme Power that reaches enlightened persons and Who is shining through the brilliant, resplendent sun which gives light, as its Impeller and Director. || 1 ||

౧౮౧౪. ఋషిః - పరుచ్ఛేపో దైవోదాసిః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - అత్యష్టిః । స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౮౧౪. యజిష్ఠం త్వా యజమానా హువేమ జ్యేష్ఠమఙ్గిరసామ్ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ ౩
విప్ర మన్మభిర్విప్రేభిః శుక్ర మన్మభిః । పరిజ్మానమివ
౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
ద్యాం హోతారం చర్షణీనామ్ । శోచిష్కేశం వృషణం
౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
యమిమా విశః ప్రావన్తు జూతయే విశః ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర 3 ౧౨ర ౧ ౨ర 3
ప.పి:- యజిష్ఠమ్ । త్వా । యజమానాః । హువేమ । జ్యేష్ఠమ్ । అఙ్గిరసామ్ । విప్ర -
౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర
వి - ప్ర । మన్మభిః । విప్రేభిః - వి - ప్రేభిః । శుక్ర । మన్మభిః । పరిజ్మానమ్ - పరి -
3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3
జ్మానమ్ । ఇవ । ద్యామ్ । హోతారమ్ । చర్షణీనామ్ । శోచిష్కేశమ్ - శోచిః - కేశమ్ ।
౧ ౨ర 3 ౨ ౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ర
వృషణమ్ । యమ్ । ఇమాః । విశః । ప్ర । అవన్తు । జూతయే । విశః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **విప్ర** విశేషేణ పూరయితః జగదీశ! **యజమానాః** ఉపాసనాయజ్ఞస్య యష్టారః వయమ్ **యజిష్ఠమ్** యష్టృతమమ్, **అఙ్గిరసాం జ్యేష్ఠమ్** తపస్వినాం శ్రేష్ఠమ్ **త్వా** త్వామ్ **మన్మభిః** వేదమన్త్రైః **హువేమ** ఆహ్వాయేమ. హే **శుక్ర** తేజస్విన్ పవిత్ర పరమాత్మన్! **మన్మభిః** మననశీలైః **విప్రేభిః** ఉపాసకైః విద్వద్భిః సహ త్వాం హువేమ. **ద్యామ్** ఆకాశమ్ **పరిజ్మానమ్ ఇవ** సూర్యద్వారా పరిమిమానమివ, **చర్షణీనామ్** మనుష్యాణామ్ **హోతారమ్** సుఖప్రదాతారమ్, **శోచిష్కేశమ్** శోచిర్భిః ప్రకాశమానమ్, **వృషణమ్** వృష్టికరమ్ **యమ్** యం త్వామ్ **ఇమాః** ఏతాః **విశః** ప్రజాః ఉపాసతే, తం త్వామ్ **విశః** తాః ప్రజాః **జూతయే** బలవేగాదిప్రాప్తయే. [ఊతియూతిజూతి సాతి హేతికీర్తయశ్చ. అ.....3। 3। ౯౭. ఇత్యనేనోదాత్తః క్తిన్ ప్రత్యయోధాతోర్దీర్ఘత్వం చ నిపాత్యతే.] **ప్రావన్తు** ప్రాప్నువన్తు. ॥ ౨ ॥

అత్ర 'పరిజ్మానమివ ద్యామ్' ఇత్యుత్ప్రేక్షాలఙ్కారః, 'మన్మభిః' ఇత్యస్యావృత్త్యా యమకమ్, 'విప్ర విప్రే' ఇత్యత్ర ఛేకానుప్రాసః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-విప్రజనైః సహ మిలిత్వా సామూహికోపాసనయా సర్వైః స పరమాత్మా పూజనీయో యః సృష్టియజ్ఞస్య సఞ్చాలకో జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠస్తేజస్వితమః కామవర్షకశ్చ వర్తతే యశ్చ సూర్యం పూర్వతః పశ్చిమాన్తం యాత్రాం కారయన్ తేనాకాశం పరిమాతీవ ॥ ౨ ॥

౧౮౧౪. ఈ మంత్రమందును మరల పైవిషయ వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- (విప్ర) విశేషరూపములో పూర్ణత్వమొనర్చునట్టి ఓ పరమాత్మా! (యజమానాః) ఉపాసనాయజ్ఞముయొక్క యాజ్ఞికులమగు మేము (యజిష్ఠమ్) అందరికన్న గొప్ప యజ్ఞకర్త (అఙ్గిరసాం జ్యేష్ఠమ్) తపస్విలలో శ్రేష్ఠమగు (త్వా) నిన్ను (మన్మభిః) వేదమంత్రములచే (హువేమ) పిలిచెదము (శుక్ర) తేజస్వివి, మరియు పవిత్రుడవునగు ఓ పరమేశ్వరా! (మన్మభిః) మననశీలురు, (విప్రేభిః) విద్వాంసులగు ఉపాసకులతోగూడ కలిసి నిన్ను పిలుచుచున్నాము. (ద్యామ్) ఆకాశమును (పరిజ్మానమ్ ఇవ) సూర్యుని ద్వారా కొలతలు వేయునట్టి మరియు (చర్షణీనామ్) మనుష్యుల (హోతారమ్) సుఖప్రదాత (శోచిష్కేశమ్) తేజములచే ప్రకాశవంతుడవు (వృషణమ్) వృష్టికర్తవగు (యమ్) నీయొక్క (ఇమాః) ఈ (విశః) ప్రజలు ఉపాసించుచుందురు. అట్టి నిన్ను (విశః) ఆ ప్రజలు (జూతయే) బలము, వేగము మున్నగువాని ప్రాప్తికొరకు (ప్రావన్తు) పొందవలెను.॥ ౨ ॥

ఇచ్చట 'పరిజ్మానమివ ద్యామ్'లలో ఉత్ప్రేక్షాలంకారము. 'మన్మభిః' యొక్క ఆవృత్తియందు యమకము మరియు 'విప్ర, విప్రే'లలో ఛేకానుప్రాసము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- విప్రజనులతో కలిసి ఎవడు సృష్టియజ్ఞముయొక్క సంచాలకుడు, జ్యేష్ఠుడు, శ్రేష్ఠుడు, సర్వాధిక తేజోవంతుడు, మనోరథములను పూర్ణమొనర్చువాడో మరియు ఎవడు సూర్యుని తూర్పునుండి పడమరవరకు యాత్రనొనర్పజేయుచున్నవాడో పరమాత్మయొక్క పూజలను ఉపాసకులందరును కలిసి సామూహిక ఉపాసన నొనర్చవలెను. ఆయనయొక్క ఈ క్రియ సూర్యునిద్వారా ఆకాశమును కొలతలు వేయునట్లుండును.॥ ౨ ॥

1814. O Omniscient Resplendent God! We worshippers call on Thee as the Most Adorable, the Greatest Leader with the Vedic hymns which give us knowledge and fill us with wisdom. Thou pervadest all beings and art like the Sun giving happiness to men. Thou art Resplendent Rainer or felicities Whom all people should thoroughly know and deeply love so that Thou may speed them on or lead them to emancipation. || 2 ||

౧౮౧౫. ఋషిః – పరుచ్ఛేపో దైవోదాసిః । దేవతా – అగ్నిః ।

ఛన్దః – అత్యష్టిః । స్వరః – గాన్ధారః.

అథ జీవాత్మనో రణకౌశలం వర్ణయతి.

౨ఉ 3 ౨ 3౧ ౨ 3౧౨3 ౧౨ 3
౧౮౧౫. సహి పురూ చిదోజసా విరుక్మతా దీద్యానో ।

౧౨ 3౧ ౨3౧ ౨ర 3౨
భవతి ద్రుహన్తరః పరశుర్న ద్రుహన్తరః ।

3౨ 3౨3 ౧౨ 3 ౨3౧ ౨3 ౨ 3౨
వీడు చిద్యస్య సమృతౌ శ్రువద్వనేవ యత్ స్థిరమ్ ।

3౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨3 ౧ ౨
నిష్షహమాణో యమతే నాయతే ధన్వాసహా నాయతే ॥ 3 ॥

3 ౨ 3 ౧౨ర 3౧౨ర 3 ౧౨ర
ప.వి:- సః । హి । పురు । చిత్ । ఓజసా । విరుక్మతా – వి – రుక్మతా ।
౧౨ర ౧౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨
దీద్యానః । భవతి । ద్రుహన్తరః – ద్రుహమ్ – తరః । పరశుః । న । ద్రుహన్తరః –

3 2 3 2 3 1 2ర 1 2ర 3 1 2ర
ద్రుహమ్ - తరః । వీడు । చిత్ । యస్య । సమృతౌ । సమ్ - ఋతౌ । శ్రువత్ ।
1 2ర 3 2 3 2 3 1 2 3 1 2ర 3
వనా । ఇవ । యత్ । స్థిరమ్ । నిష్షహమాణః - నిః - సహమానః । యమతే ।
2 3 1 2 3 1 2ర 2 3
న । అయతే । ధన్వాసహా - ధన్వ - సహా । న । అయతే ॥ 3 ॥

పదార్థః- **విరుక్మతా** దీప్తిమతా **ఓజసా** ప్రతాపేన **పురు చిత్** అత్యధికమ్ **దీద్యానః** ద్యోతమానః **స హి** స ఖలు అగ్నిః అగ్రణీః జీవాత్మా **ద్రుహన్తరః** ద్రుహం ద్రోగ్ధారం శత్రుం కామక్రోధాదికం తరతి అతిక్రామతి యః తథావిధః **భవతి** జాయతే, **పరశుః న** పరశుః ఇవ **ద్రుహన్తరః** ద్రుహం ద్రోగ్ధారం తరతి హినస్తి యః తాదృశో భవతి, **యస్య** అగ్నేః జీవాత్మనః **సమృతౌ** సంఘట్టే సతి **వీడు చిత్** బలవదపి, **వనా ఇవ** వనమివ అరణ్యమివ **యత్ స్థిరమ్** బద్ధమూలం, తదపి **శ్రువత్** శీర్యతే స్రవతి వా. [శౄ హింసాయామ్, స్రు గతౌ వా, ఛాన్దసం రూపమ్]. సః **నిష్షహమాణః** శత్రూన్ అభిభవన్, తాన్ **యమతే** యమయతే యుద్ధాదుపరతాన్ కరోతి. [యము ఉపరమే, ణేర్లుకి రూపమ్.] **న అయతే** స్వయం యుద్ధాన్నపలాయతే, అపితు **ధన్వాసహా న** ధానుష్కః ఇవ **అయతే** దేవాసురసంగ్రామం గచ్ఛతి. ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః, త్రిస్ర ఉపమాః. 'ద్రుహన్తరః', 'నాయతే' అనయోరావృత్తౌ యమకమ్. ॥ 3 ॥

భావార్థః- దేహధారీ జీవాత్మా బద్ధమూలానప్యాన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ సర్వాఞ్ఛత్రూనున్మూల్య రణకుశలః సేనాపతిరివ దేవాసురసంగ్రామే విజయీ భవేత్. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మజీవాత్మనోర్విషయస్య వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

1818. ఈ మంత్రములో జీవాత్మయొక్క రమణీయ కౌశల్యము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (విరుక్మతా) దీప్తివంతమగు (ఓజసా) ప్రతాపముచే (పురుచిత్) అత్యధిక (దీద్యానః) ద్యుతివంతమగు (స హి) ఆ అగ్ని అనగా అగ్రనాయకుడగు జీవాత్మ (ద్రుహన్తరః) ద్రోహమొనర్చునట్టి కామక్రోధములు మున్నగు శత్రువులనుండి తీరమునకు చేర్చునట్టివాడుగ (భవతి)యై పోవును (పరశుః న) గొడ్డలివలె నుండి (ద్రుహన్తరః) ద్రోహమొనర్చువారిని కూడా హతమార్చువాడగును (యస్య) ఏ జీవాత్మతోనైనను (సమృతౌ) ఢీకొనుట జరిగినప్పుడు (వీడుచిత్) శక్తిశాలుడైనను (వనా ఇవ) అరణ్యములవలె (యత్ స్థిరమ్) స్థిరమైయున్నవాడుకూడ (శ్రువత్) నష్టమైపోవును. లేక విచలితుడైపోవును. ఆయన (నిష్షహమాణః) శత్రువులను నిర్లక్ష్యమొనర్చుచు వారిని (యమతే) రణక్షేత్రమునుండి తరిమికొట్టును (న అయతే) స్వయముగా యుద్ధమునుండి పలాయనముగాకుండును. కాని (ధన్వాసహా న) ధనుర్ధారివలె (అయతే) దేవాసురసంగ్రామమున వీరరణమొనర్చును.॥ 3 ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారముగలదు. మూడు ఉపమానములు కలవు 'ద్రుహన్తరః' మరియు 'నాయతే'ల ఆవృత్తులలో యమకము గలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము:- దేహధారియగు జీవాత్మ జడముగ నుండియును అంతరిక మరియు బయటి శత్రువులందరను నిర్మూలనమొనర్చి రణకుశలుడగు సేనాపతివలె దేవాసుర రణక్షేత్రమున విజయశీలుడగును.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల విషయవర్ణన యుండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదు.

ఈ తొమ్మిదవ ప్రపాఠకమునందలి మొదటిసగము ముగిసినది.

1815. He by His shining powerful might blazing forth, slays the wicked Who hate noble persons, like an axe which cuts into pieces the trees. By meeting with Him the firm impenetrable fortess of sins is swept away as if it were a stream of water, Who pressing on, subues and control all. He never recedes, just as brave archers never draw back. [He never leaves the world, but at the same time is never attached to it. He is never caught in its snare]. || 3 ||

౧౮౧౬. ఋషిః - అగ్నిః పావకః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - విష్టారపఙ్క్తిః । స్వరః - పఞ్చమః.

తత్రాగ్నినామ్నా పరమాత్మనః స్వరూపముపకారం చ వర్ణయతి.

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౮౧౬. అగ్నే తవ శ్రవో వయో మహి భ్రాజన్తే అర్చయో విభావసో ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
బృహద్భానో శవసా వాజముక్థ్యం౩ దధాసి దాశుషే కవే ॥౧॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
ప. వి:- అగ్నే । తవ । శ్రవః । వయః । మహి । భ్రాజన్తే । అర్చయః । విభావసో -
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩క౨
విభా - వసో । బృహద్భానో - బృహత్ - భానో । శవసా । వాజమ్ । ఉక్థ్యమ్।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
దధాసి । దాశుషే । కవే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** జగన్నేతః పరమేశ! **తవ** త్వదీయమ్ **శ్రవః** యశః **వయః** ఐశ్వర్యం **మహి** మహత్ వర్తతే హే **విభావసో** తేజోధన! తవ **అర్చయః** దీప్తయః **భ్రాజన్తే** వహ్నిసూర్యనక్షత్రాదిషు దీప్యన్తే. హే **బృహద్భానో** మహాతేజస్క! హే **కవే** క్రాన్తదర్శిన్! త్వమ్ **దాశుషే** ఆత్మసమర్పకాయ **శవసా** బలేన సహ **ఉక్థ్యమ్** ప్రశంసనీయమ్ **వాజమ్** ఆనన్దరూపమైశ్వర్యమ్ **దధాసి** ప్రయచ్ఛసి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరః స్వయం ప్రకాశవానః సన్నన్యాన్ ప్రకాశయతి, స్వయం బలవాన్ సన్నన్యేభ్యో బలాని ప్రయచ్ఛతి, స్వయం యశస్వీ సన్నన్యాన్ యశస్వినః కరోతి, స్వయమానన్దవాన్ సన్నన్యానానన్దినః కరోతి. ॥ ౧ ॥

౧౮౧౬. ఈ మొదటి మంత్రములో అగ్నినామముతో పరమాత్మస్వరూపము మరియు అతని ఉపకారముల వర్ణనకలదు.

పదార్థము :-(అగ్నే) జగన్నాయకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (తవ) నీయొక్క (శ్రవః)యశస్సు మరియు (వయః) ఐశ్వర్యములు (మహి) గొప్పవైయున్నవి. (విభావసో) ఓ ప్రకాశనిధీ! నీయొక్క (అర్చయః) దీప్తులే (భ్రాజన్తే) అగ్ని, సూర్యుడు, నక్షత్రములు మున్నగునవన్నియును ప్రకాశించుచున్నవి. (బృహద్భానో) ఓ మహా తేజస్వీ! (కవే) ఓ క్రాంతద్రష్టా! నీవు (దాశుషే) ఆత్మ సమర్పణమొనర్చువారికి (శవసా) బలముతో గూడ (ఉక్థ్యమ్) ప్రశంసనీయమగు ఆనందరూప ఐశ్వర్యములను (దధాసి) ఇచ్చెదవు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుడు స్వయముగ ప్రకాశవంతుడై యుండియును ఇతరములను కూడ ప్రకాశపరచుచుండును. స్వయముగ శక్తిమంతుడైయుండియును. ఇతరులకు శక్తినిచ్చును. స్వయముగ యశస్వియైయుండియును ఇతరులను యశోవంతులనుగ నొనర్చును. స్వయముగ ఆనందస్వరూపుడై- యుండియును ఇతరులను ఆనందపరచుచుండును.॥ ౧ ॥

1816. O God, Possessor of resplendent treasures, Thy glory and knowledge are great. Thy radiance is of exceeding brilliance O Omniscient Refulgent Lord, it is Thou that bestowest upon Thy devotees who give themselves upto Thee the most admirable wisdom and strength with Thy Power. || 1 ||

౧౮౧౭. ఋషిః - అగ్నిః పావకః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - విష్టారపఙ్క్తిః । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మా కీదృశోఽస్తి కిం చ కరోతీత్యాహ.

3 ౧౨ 3 ౧౨3 ౧౨ 3 ౧౨ 3 ౧ ౨
౧౮౧౭. పావకవర్చాః శుక్రవర్చా అనూనవర్చా ఉదియర్షి భానునా ।

3 ౨ 3 ౧౨ 3 ౨3౧ ౨ 3 ౨3 ౧ ౨ 3 ౨
పుత్రో మాతరా విచరన్నుపావసి పృణక్షి రోదసీ ఉభే ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧౨ 3 ౨ 3
ప.వి:- పావకవర్చాః - పావక - వర్చాః । శుక్రవర్చాః - శుక్ర - వర్చాః ।
౧౨ర ౧౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3
అనూనవర్చాః - అనూన - వర్చాః । ఉత్ । ఇయర్షి । భానునా । పుత్రః - పుత్-
౨ 3 ౧ ౨ 3౧౨ 3 ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ర3 ౧౨
త్రః । మాతరా । విచరన్ - వి-చరన్ । ఉప । అవసి । పృణక్షి । రోదసీ ఇతి ।
3 ౧ ౨
ఉభే ఇతి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే అగ్నే అగ్రనాయక జగదీశ్వరా! **పావకవర్చాః** పవిత్రకారితేజస్కః, **శుక్రవర్చాః** ఉజ్జ్వలతేజస్కః పూతతేజస్కశ్చ, **అనూనవర్చాః** అన్యూనతేజస్కః, త్వమ్ **భానునా** జ్యోతిషా సహ, ఉపాసకానామ్ అన్తరాత్మమ్ **ఉదియర్షి** ఉద్గచ్ఛసి. **మాతరా** మాత్రోః మాతాపిత్రోః అన్తికే **విచరన్** భ్రమన్ **పుత్రః** తనయః ఇవ **మాతరా** మాత్రోః ద్యావాపృథివ్యోః **విచరన్** భ్రమన్ త్వమ్ తౌ **ఉపావసి** రక్షసి. అపి చ **ఉభే** ద్వే అపి **రోదసీ** ద్యావాపృథివ్యౌ **పృణక్షి** పరస్పరం సంయోజయసి. [పృచీ సమ్పర్చనే, రుధాదిః.] ॥ ౨ ॥

అత్ర తృతీయే పాదే శ్లిష్టోలుప్తోపమాలఙ్కారః 'వర్చా' ఇత్యస్యావృత్తౌ లాటానుప్రాసః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరో హి సూర్యవత్ స్వకీయేన దివ్యేన తేజసా స్తోతౄణాం హృదయం పునాతి, ద్యావాపృథివ్యౌ రక్షతి, తయోర్మధ్యే పరస్పరం సామఞ్జస్యం చ స్థాపయతి. ॥ ౨ ॥

౧౮౧౭. ఇపుడు పరమాత్మ ఎట్లున్నాడు మరియు ఏమిచేయుచున్నా డను విషయమును వర్ణించుచున్నాము.

పదార్థము :- అగ్రనాయకుడగు ఓ జగదీశ్వరా! (పావక వర్చాః) పవిత్ర తేజోవంతుడా! (శుక్రవర్చాః) ఉజ్జ్వల మరియు పవిత్ర తేజముగలవాడా! (అనూన వర్చాః) మచ్చలేని తేజముగలనీవు (భానునా) జ్యోతితోగూడ ఉపాసకుల అంతరాత్మలలో (ఉదియర్షి) ఉదయించెదవు (మాతరా) తల్లిదండ్రుల సమీపమున (విచరన్) విచరించుచుండు (పుత్రః) పుత్రులవలె (మాతరా) ద్యులోక భూలోకములందు (విచరన్) విచరించుచు నీవు వానిని (ఉపావసి) రక్షణచేయుచుందువు. తోడ్తో (రోదసీ) ద్యులోక భూలోకములు (ఉభే) రెండింటిని (పృణక్షి) పరస్పరము సంయుక్తపరచెదవు.॥ ౨ ॥

ఇచ్చట మూడవ చరణములో శ్లిష్ట లుప్తోపమాలంకారము గలదు. 'వర్ప' యొక్క ఆవృత్తియందు లాటానుప్రాసము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుడు సూర్యునివలె తన దివ్య తేజస్సుతో స్తోతల హృదయములను పవిత్రమొనర్చుచున్నాడు. ద్యావా పృథివీలోకములను రక్షించును. మరియు వానిమధ్య పరస్పరము సామంజస్యమును స్థాపించును.॥ ౨ ॥

1817. O Possessor of purifying shining and abiding radiance, Thou art ever manifest in our hearts with Thy splendour. Being All - pervading, Thou Protectest us as a son protects his parents. Thou preservest the Heaven and the earth. [This simile of the son is only partial, just to denote the dury of a son towards his parents]. || 2 ||

౧౮౧౮. ఋషిః - అగ్నిః పావకః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - సతోబృహతీ । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ 3౨ 3౧ ౨ 3౧౨3౨
౧౮౧౮. ఊ ర్జో నపాజ్జాత వేదః సుశస్తి భిర్మన్దస్వ ధీతిభిర్హితః ।
౨ఉ 3 ౧ ౨3౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౨ ౨
త్వే ఇషః సం దధుర్భూరివర్పసశ్చిత్రోతయో వామజాతాః ॥ 3 ॥

౧ 3 ౧౨ 3 ౧౨
ప. వి:- ఊర్జః । నపాత్ । జాతవేదః - జాత - వేదః । సుశస్తిభిః -సు - శస్తిభిః ।
౧౨ర 3౧౨ 3 ౨ ౧ ౨ ౧౨ర 3 ౧ ౨ర
మన్దస్వ । ధీతిభిః । హితః । త్వేఇతి । ఇషః । సమ్ । దధుః । భూరివర్పసః -
౧ ౨ర 3 ౧౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
భూరి - వర్పసః । చిత్రోతయః - చిత్ర - ఊతయః । వామజాతాః - వామే -
3
జాతాః ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **ఊర్జః నపాత్** బలస్య (ప్రాణశక్తేశ్చ) న పాతయితః ప్రత్యుత ప్రవర్ధక **జాతవేదః** సర్వజ్ఞ, సర్వాన్తర్యామిన్ జగత్పతే! **ధీతిభిః** ధ్యానక్రియాభిః **హితః** హృది నిహితస్త్వమ్ **సుశస్తిభిః** సుప్రశస్తిభిః, అస్మాన్ **మన్దస్వ** మోదయస్వ [మన్దతిరత్ర ణ్యర్థగర్భో బోధ్యః.] **భూరివర్పసః** బహురూపాః, వివిధగుణా ఇత్యర్థః. [వర్ప ఇతి రూపనామ. నిఘం... 3।౭.] **చిత్రోతయః** చిత్రా

మఞ్జులా ఊతిః గతిః ఆచారో యేషాం తే. [ఊతిః, అవ రక్షణగత్యాదిషు. ఊతియూతిజూతి.... అ. ౩ । ౩ । ౯౭ ఇత్యుదాత్తే క్తిని 'జ్వరత్వర'... అ.. ౬ । ౪। ౨౦ ఇతి ఊఠ్.] **వామజాతాః** సేవనీయాత్ ఆచార్యాత్ ప్రాప్తశ్రేష్ఠజన్మానః ఉపాసకాః **త్వే** త్వయి **ఇషః** స్వకీయాన్ అభిలాషాన్ **సందధుః** సమర్పయన్తి. ॥ ౩ ॥

భావార్థః- యే జనాః స్వాత్మానం పరమాత్మనే సమర్పయన్తి తే సుప్రశస్తయః సుకీర్తిమన్తశ్చ జాయన్తే. ॥ ౩ ॥

౧౮౧౮. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను గూర్చి ప్రార్థించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఊర్జః నపాత్) బలము మరియు ప్రాణశక్తిని పతనము గానీయనివాడు కాని ఇంకను వృద్ధిపరచునట్టి (జాతవేదః) సర్వజ్ఞుడవు, సర్వాంతర్యామివి, జగత్పతివినగు ఓ పరమేశ్వరా! (ధీతిభిః) ధ్యానక్రియల ద్వార (హితః) హృదయములలో ధారణమొనర్చుకొనబడిన నీవు (సుశస్తిభిః) ఉత్తమ ప్రశంసల తో (మన్దస్వ) మమ్ము ఆనందితులనొనర్చుము (భూరివర్పసః) అనేకరూపములు అనగా గుణములుగల (చిత్రోతయః) మనోహరమగు ఆచరణలుగల (వామజాతాః) సేవించదగిన ఆచార్యులచే శ్రేష్ఠజన్మను పొందిన ఉపాసకులు (త్వయి) నీయందు (ఇషః) తమ అభిలాషలను (సందధుః) కూర్చుకొనియున్నారు.॥ ౩ ॥

భావార్థము :-స్వయముగ పరమాత్మలో ఆత్మసమర్పణమొనర్చుకొనిన మనుష్యులు ఉత్తమ ప్రశంసనీయులు మరియు ఉత్తమ కీర్తిశాలురగుదురు.॥ ౩ ॥

1818. O Omniscient God, Preserver of our strength, rejoice in our hymns of praise and be pleased with our works. Devotees dedicate to Thee their multi-formed, wondrously protecting noble desires. || 3 ||

౧౮౧౯.ఋషిః - అగ్నిః పావకః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - సతోబృహతీ । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ జగదీశ్వరం స్తౌతి ప్రార్థయతే చ.

౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨౩౧
౧౮౧౯. ఇరజ్యన్నగ్నే ప్రథయస్వ జన్తుభిరస్మే
౨ర ౧ ౨౩ ౨౩ ౧౨ ౩
రాయో అమర్త్య । స దర్శతస్య వపుషో
౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర
వి రాజసి పృణక్షి దర్శతమ్ క్రతుమ్ ॥ ౪ ॥

Scanned with CamScanner

ప.వి:- ఇరజ్యన్ । అగ్నే । ప్రథయస్వ । జన్తుభిః । అస్మే ఇతి । రాయః । అమర్త్య - అ - మర్త్య । సః । దర్శతస్య । వపుషః । వి । రాజసి । పృణక్షి । దర్శతమ్ । క్రతుమ్ ॥ ४ ॥

పదార్థః- హే **అమర్త్య** అమర **అగ్నే** మార్గదర్శక పరమాత్మన్! **ఇరజ్యన్** ఈశ్వరో భవన్ త్వమ్. [ఇరజ్యతిః ఐశ్వర్యకర్మా. నిఘం.... ౨ । ౨౧.] **జన్తుభిః** జాతైః అభ్యాసవైరాగ్యప్రణవజపమైత్రీ కరుణాముదితోపేక్షా- జ్యోతిష్మతీప్రజ్ఞాఋతమ్భరాప్రజ్ఞాసమాధ్యాదిభిః. [జాయన్తే జన్యన్తే వా యే తే జన్తవః. కమిమని జని గాభాయాహిభ్యశ్చ ఉ... ౧। ౭౩. ఇతి తుః ప్రత్యయః.] **అస్మే** అస్మభ్యమ్ **రాయః** అభ్యుదయనిఃశ్రేయసరూపాణి ఐశ్వర్యాణి **ప్రథయస్వ** విస్తారయ. **సః** అసౌ ప్రసిద్ధః త్వమ్ **దర్శతస్య** దర్శనీయస్య, త్వద్దర్శన సహాయభూతస్య వా **వపుషః** అన్నమయప్రాణమయమనోమయ విజ్ఞానమయానన్ద మయరూపస్య దేహపఞ్చకస్య **వి రాజసి** విశిష్టో రాజా భవసి. త్వమేవాస్మాకం మనసి **దర్శతమ్** జ్ఞానదర్శన సాధనమ్ **క్రతుమ్** సంకల్పమ్ **పృణక్షి** సంయోజయసి. ॥ ४ ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరస్యైవ సాహాయ్యేన యోగసాధనారతా ఉపాసకాః స్వలక్ష్యపూర్తౌ సఫలీభవన్తి. ॥ ४ ॥

౧౮౧౯. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుని స్తుతి, ప్రార్థనల నొనర్చబడినది.

పదార్థము :- (అమర్త్య) అమరుడవు (అగ్నే) మార్గదర్శివిగు ఓ పరమేశ్వరా! (ఇరజ్యన్) అందరకు ఈశ్వరుడవగుచును నీవు (జన్తుభిః) ఉత్పన్నమగు, అభ్యాసము, వైరాగ్యము, ప్రణవజపము, మైత్రి, కరుణ, ఆనందము, విరక్తి, జ్యోతిష్మతియగు ప్రజ్ఞ, ఋతంభరా ప్రజ్ఞ, సమాధి మున్నగువానిచే (అస్మే) మాకొరకు (రాయః) అభ్యుదయ, నిఃశ్రేయస రూప ఐశ్వర్యములను (ప్రథయస్వ) మాయందు విస్తరింపజేయుము. (సః) అట్టి ప్రఖ్యాతిగల నీవు (దర్శతస్య) దర్శనీయుడవు (వపుషః) అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ, ఆనందమయ రూప పంచశరీరములకు (వి రాజసి) విశిష్టమగు రాజువు మాత్రమే మా మనస్సులలో (దర్శతమ్) జ్ఞానదర్శన సాధన (క్రతుమ్) సంకల్పమును (పృణక్షి) సంయుక్తమొనర్చెదవు.॥ ४ ॥

భావార్థము :- యోగసాధనయందు సంలగ్నమైన ఉపాసకులు పరమాత్మ సహాయముననే తమ లక్ష్యపూర్తియందు సఫలీకృతులగుచుందురు.॥ ४ ॥

1819. O Immortal God! Spreading forth, as Ruler over living beings, bestow on us abundant wealth. Thou art Lord of all on account of Thy creative power, fair to look upon. (spiritually) Thou leadest us to beauteous power, action and knowledge. || 4 ||

౧౮౨౦.ఋషిః - అగ్నిః పావకః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - సతోబృహతీ । స్వరః - పఞ్చమః.

అథ పరమేశ్వరస్య గుణకర్మస్వభావానాహ.

3 ౧ ౨ 3 ౨3 ౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
౧౮౨౦. ఇష్కర్తారమధ్వరస్య ప్రచేతసం క్షయన్తం రాధసో మహః ।
3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ఉ
రాతిం వామస్య సుభగాం మహీ
3 ౧ ౨ 3౨ 3 ౨
మిషం దధాసి సానసిం రయిమ్ ॥ ౨ ॥

3 ౧౨ 3 ౧౨ ౧౨ర 3 ౧ ౨ర
ప.విః- ఇష్కర్తారమ్ । అధ్వరస్య । ప్రచేతసమ్ - ప్ర - చేతసమ్ । క్షయన్తమ్ ।
౧౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧౨ 3 ౧౨ 3 ౧౨ర 3 ౨
రాధసః । మహః । రాతిమ్ । వామస్య । సుభగామ్ - సు - భగామ్ । మహీమ్ ।
౧౨ర ౧౨ర 3 ౨ 3 ౨
ఇషమ్ । దధాసి । సానసిమ్ । రయిమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే జగదీశ్వర! **అధ్వరస్య** జీవనయజ్ఞస్య **ఇష్కర్తారమ్** సంస్కర్తారమ్, **ప్రచేతసమ్** ప్రచేతయతి జాగరయతీతి ప్రచేతాః తమ్, **మహః** మహతః **రాధసః** దివ్యస్య ధనస్య **క్షయన్తమ్** ఈశ్వరమ్. [క్షయతిరైశ్వర్యకర్మా. నిఘం. ౨ । ౨౧.] **వామస్య** వననీయస్య చారుణః ఐశ్వర్యస్య **రాతిమ్** దాతారమ్. [రా దానే కర్తరి క్తిన్.] త్వాం వయమ్ ఉపాస్మహే ఇతి శేషః. త్వమ్ **శుభగామ్** సౌభాగ్యకారిణీమ్, **మహీమ్** మహతీమ్ **ఇషమ్** అభీష్టాం దుఃఖముక్తిమ్, అపిచ **సానసిమ్** సంభజనీయమ్ **రయిమ్** భౌతికం దివ్యం చైశ్వర్యమ్ **దధాసి** ప్రయచ్ఛసి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆరాధితః పరమేశ్వర ఉపాసకాన్ జాగరూకాన్ విధాయ తేభ్యః సకలామభీష్టాం లౌకికీం దివ్యాం చ సమ్పదం ప్రదాయ తాన్ కృతార్థయతి. ॥ ౨ ॥

౧౮౨౦. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని గుణకర్మ స్వభావముల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :- ఓ జగదీశ్వరా! (అధ్వరస్య) జీవనయజ్ఞమును (ఇష్కర్తారమ్) సంస్కరించునట్టి (ప్రచేతసమ్) జాగృతమొనర్చునట్టి (మహః) గొప్ప (రాధసః) దివ్యధనముల (క్షయన్తమ్) ఈశ్వరుడు (వామస్య) సేవనీయ, సురమ్యమైన ఐశ్వర్యముల (రాతిమ్) దాతవగు నిన్ను మేము ఉపాసన యొనర్తుము నీవు (సుభగామ్) సౌభాగ్యకారిణి (మహీమ్) గొప్పదగు (ఇషమ్) కావలసిన దుఃఖవిముక్తిని మరియు (సానసిమ్) సేవించదగిన (రియమ్) భౌతిక మరియు దివ్య ఐశ్వర్యములను (దధాసి) ప్రదానమొనర్చెదవు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఆరాధించబడిన పరమేశ్వరుడు ఉపాసకులను జాగరూకుల నొనర్చి వారికి సకల లౌకిక మరియు దివ్యసంపదలను ప్రదానమొనర్చి కృతార్థుల నొనర్చును.॥ ౫ ॥

1820. We praise Thee, the Performer of the sacrifice in the form of this universe, the All - wise (Omniscient), the lord of great wealth and the Giver of renowned gifts. It is Thou, the Possessor of riches that bestowest stores of provisions and wealth of wisdom which discriminates between good and evil. || 5 ||

౧౮౨౧. ఋషిః - అగ్నిః పావకః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - ఉపరిష్టాజ్జ్యోతిస్త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అత్ర పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧౮౨౧. ఋతావానం మహిషం విశ్వదర్శత మగ్నిం
సుమ్నాయ దధిరే పురో జనాః । శ్రుత్కర్ణం
సప్రథస్తమం త్వా గిరా దైవ్యం మానుషా యుగా ॥ ౬ ॥

ప.వి:- ఋతావానమ్ । మహిషమ్ । విశ్వదర్శతమ్ - విశ్వ - దర్శతమ్ । అగ్నిమ్ । సుమ్నాయ । దధిరే । పురః - జనాః । శ్రుత్కర్ణమ్ - శ్రుత్ - కర్ణమ్ । సప్రథస్తమమ్ - స - ప్రథస్తమమ్ । త్వా । గిరా । దైవ్యమ్ । మానుషా । యుగా ॥ ౬ ॥

పదార్థః- **ఋతావానమ్** సత్యవన్తమ్, **మహిషమ్** మహాన్తమ్, **విశ్వదర్శతమ్** సర్వైర్దర్శనీయమ్ **అగ్నిమ్** అగ్రనాయకం జగదీశ్వరమ్ త్వామ్ **సుమ్నాయ** సుఖాయ **జనాః** స్తోతారో మనుష్యాః **పురః** సమక్షమ్ **దధిరే** ధారయన్తి. **శ్రుత్కర్ణమ్** శ్రుతౌ శ్రవణకర్తారౌ కర్ణౌ శ్రోత్రే యస్య తాదృశమ్, **సప్రథస్తమమ్** ప్రథసా యశసా సహితః సప్రథాః, అతిశయేన సప్రథాః సప్రథస్తమః తాదృశమ్, **దైవ్యమ్** దేవానాం విదుషాముపాసకానాం హితకరమ్ **త్వా** త్వామ్ **మానుషా యుగా** మానుషాణి యుగలాని పతి - పత్నీరూపాణి **గిరా** స్తుతివాచా, **సుమ్నాయ** సుఖాయ **పురః** సమక్షమ్ **దధిరే** స్థాపయన్తి. ॥ ౬ ॥

భావార్థః- అత్ర నిరాకారోఽపి పరమేశ్వరః శ్రుత్కర్ణ ఉక్తస్తేన తస్య శ్రోతృవత్ స్తోతృకామపూరకత్వం ద్యోత్యతే. యథా కర్ణవాన్ కశ్చిజ్జనః కర్ణాభ్యాం స్తోతుర్నివేదనం శ్రుత్వా తస్య కామనాం పూరయతి తథైవ పరమేశ్వరః కర్ణరహితోఽపి కరోతీత్యభిప్రాయః. తథా చోక్తమ్ - 'పశ్యత్య చక్షుః స శృణోత్యకర్ణః (శ్వేతా. 3 । ౧౯.) ఇతి. స సత్యప్రియో మహాన్ యశస్వీ పరమేశ్వరః సర్వైర్హృది ధారణీయః. ॥ ౬ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జగదీశ్వరస్య జీవాత్మనశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౮౨౧. ఈ మంత్రములో మరల ఆ విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(ఋతావానమ్) సత్యశీలుడవు (మహిషమ్) మహనీయుడవు (విశ్వదర్శతమ్) ఎల్లరచే దర్శించబడు (అగ్నిమ్) అగ్రనాయకుడవు జగదీశ్వరుడవగు నీవు (సుమ్నాయ) సుఖములను పొందుటకొరకు (జనాః) స్తోతలు (పురః) మీ యెదుట (దధిరే) ధారణమొనర్చెదరు (శ్రుత్కర్ణమ్) వినునట్టి కర్ణములతోగూడ (సప్రథస్తమమ్) అత్యంతకీర్తిమంతులగు (దైవ్యమ్) విద్వాంసులగు ఉపాసకులకు హితముగలిగించునట్టి (త్వా) నిన్ను (మానుషా యుగా) పతీపత్నులవంటి మనుష్యదంపతులుకూడ (గిరా) స్తుతివాణులతో (సుమ్నాయ) సుఖములకొరకు (పురః) తమయెదుట (దధిరే) ధారణమొనర్తురు.॥ ౬ ॥

భావార్థము :- ఇచ్చట నిరాకారుడగు పరమేశ్వరుని వినునట్టి కర్ణములు గలవాడుగ వర్ణించబడినది. దీనివల్ల ఆయనను శ్రోతలవలె స్తోతల మనోరథములను పూర్ణపరచునట్టి గుణములు సూచితమగుచున్నది. 'కర్ణములు గల ఏదో ఒక మనుష్యుడు చెవులతోవిని స్తోతల కామితములను ఎటుల పూర్ణపరచునో, అటులనే పరమేశ్వరుడు కర్ణములు లేకున్నను పూర్ణమొనర్చివేయును'' అనునదే దీని అభిప్రాయము. ఆయన కన్నులులేకున్నను సకలమును చూడగలడు. చెవులులేకున్నను సర్వమును వినగలడని (శ్వేతాశ్వతరము 3-౧౯నందు) చెప్పబడినది. ఎల్లరును సత్యప్రేమి, మహా యశస్వియగు పరమేశ్వరుని స్తోతలెల్లరును తమ హృదయములందు ధారణమొనర్చవలెను.॥ ౬ ॥

ఈ ఖండములో జగదీశ్వరుని మరియు జీవాత్మ విషయము వర్ణన యుండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

ఇరువదవ అధ్యాయములో ఐదవఖండము ముగిసినది.

1821. Wise men keep the Lord Always before their mind The Greatest Leader, Giver of light Of the wisdom and delight. He listens to earnest prayer And is present far and near He is dear and source of cheer Worship Him husbands and wives if you seek peace from all strives. || 6 ||

౧౮౨౨. ఋషిః - సోభరిః కాణ్వః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః - కాకుభః ప్రగాథః (కకుబుష్ణిక్) । స్వరః-ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౦౮ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

పరమాత్మనః సఖ్యస్య మహత్త్వం వర్ణయతి.

౧౮౨౨. ప్ర సో అగ్నే తవోతిభిః సువీరాభిస్తరతి వాజకర్మభిః ।
యస్య త్వం సఖ్యమావిథ ॥ ౧ ॥

ప.విః- ప్ర । సః । అగ్నే । తవ । ఊతిభిః । సువీరాభిః - సు -వీరాభిః । తరతి । వాజకర్మభిః - వాజ - కర్మభిః । యస్య । త్వమ్ । సఖ్యమ్ - స - ఖ్యమ్ । ఆవిథ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** అగ్రనాయక జగదీశ్వర! **సః** అసౌ జనః **సువీరాభిః** శ్రేష్ఠాః వీరాః ప్రాప్యన్తే యాభిః తాభిః **వాజకర్మభిః** బలోత్సాహకారిణీభిః **తవ ఊతిభిః** త్వదీయాభిః రక్షాభిః **ప్ర తరతి** ప్రవర్ధతే, దుఃఖాని అత్యన్తం తరతి వా, **యస్య** జనస్య **త్వమ్** మహాబలః **సఖ్యమ్** మైత్రీమ్ **ఆవిథ** ప్రాప్నోషి, స్వీకరోషి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- కస్తం బాధితుం దుఃఖయితుం వా ప్రభవేద్యస్య ఖలు జగదీశః సఖా. ॥ ౧ ॥

౧౮౨౨. ఈ మొదటి ఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికలోని ౧౦౮వ మంత్రమున చేయబడినది. ఇప్పుడిచట పరమాత్మయొక్క మిత్రత్వ మహిమను గూర్చి వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అగ్నే) అగ్రనాయకుడవగు ఓ జగదీశ్వరా! (సః) అట్టి మనుష్యులు (సువీరాభిః) శ్రేష్ఠ వీరులను ప్రాప్తింపజేయునట్టి (వాజ కర్మభిః) బలము మరియు ఉత్సాహము నుత్పన్న మొనర్చునట్టి (తవ ఊతిభిః) నీయొక్క రక్షణలచే (ప్ర తిరతి) వృద్ధిని పొందుచుందురు. లేక దుఃఖములనుండి సదా తొలగియుందురు. (యస్య) ఎవరి (త్వమ్) మహాబలివగునీవు (సఖ్యమ్) మిత్రత్వమును (ఆవిథ) స్వీకరించెదవో.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరు డెవరికి మిత్రుడై యుండునో అట్టివారి నెవ్వరును బాధించజాలరు మరియు దుఃఖములను కలిగించజాలరు.॥ ౧ ॥

1822. O Supreme Leader, He who becomes Thy friend, prospers by Thy protection, Knowledge and love which make him a great hero and a wise man, able to do great deeds. || 1 ||

౧౮౨౩.ఋషిః - సోభరిః కాణ్వః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః - కాకుభః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మనో మహిమవర్ణనపూర్వకం తదానన్దవిషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౮౨౩. తవ ద్రప్సో నీలవాన్ వాశ ఋత్వియ ఇన్ధానః సిష్ణవా దదే ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
త్వం మహీనాముషసామసి ప్రియః క్షపో వస్తుషు రాజసి ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩౨ ౧౨ర ౩౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩
ప.వి:- తవ । ద్రప్సః । నీలవాన్ । వాశః । ఋత్వియః । ఇన్ధానః । సిష్ణో । ఆ । దదే ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩
త్వమ్ । మహీనామ్ । ఉషసామ్ । అసి । ప్రియః । క్షపః । వస్తుషు । రాజసి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **సిష్ణో** ప్రేమపాశబన్ధక అగ్నే జగదీశ! [షిఞ్ బన్ధనే, బాహులకాత్ క్స్నుః ప్రత్యయః.] **నీలవాన్** నీలః నీడః ఆశ్రయః తద్వాన్, అస్మదాశ్రయభూత ఇత్యర్థః, **వాశః** ప్రియః [వశ కాన్తౌ, ఉశ్యతే కామ్యతే ఇతి వాశః.] **ఋత్వియః** ఋతుః ఆదానకాలః ప్రాప్తోఽస్య తాదృశః. [ఛన్దసి 'ఘస్' అ. ౫ । ౧ । ౧౦౬ ఇతి ఋతుశబ్దాత్ తదస్య ప్రాప్తమిత్యర్థే ఘస్ ప్రత్యయః.] **ఇన్ధానః** దీప్తిం కుర్వాణః **తవ** త్వదీయః **ద్రప్సః** ఆనన్దరసః **ఆదదే** అస్మాభిః ఆదీయతే. **త్వమ్** జగదీశ్వరః **మహీనామ్** మహతీనామ్ **ఉషసామ్** ప్రభాతసన్ధ్యానామ్ **ప్రియః** సఖా **అసి** వర్తసే. త్వమ్ **క్షపః** క్షపాయాః రాత్రేః **వస్తుషు** ఆచ్ఛాదకేషు తమస్సు అపి **రాజసి** దీప్యసే. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యో జగదీశ్వరో రాత్రిషూషః సు సూర్యోదయేషు మధ్యాహ్నేషు సాయం సన్ధ్యాసు సర్వత్ర స్వమహిమ్నా విరాజతే తేన సహ సఖ్యం విధాయ తత్ప్రకాశాన్మధుర మధుర ఆనన్దరసః సర్వైః ప్రాప్తవ్యః. ॥ ౨ ॥

౧౮౨౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ వర్ణనతోగూడ ఆయనచే లభించు ఆనందవిషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (సిష్ణో) ప్రేమపాశములో బంధించివేయునట్టి ఓ జగదీశ్వరా! (నీలవాన్) ఆధారమువంటి (వాశః) ప్రియమైన (ఋత్వియః) ఎవరిని పొందదగిన సమయము వచ్చినదో, అట్టి (ఇన్ధానః) తేజమును ప్రదానమొనర్చునట్టి (తవ) నీయొక్క (ద్రప్సః) ఆనందరసము (ఆదదే) మాచే గ్రహింపబడుచున్నది. (త్వమ్) నీవు (మహీనామ్) గొప్పవగు (ఉషసామ్) ఉషలతో (ప్రియః) ప్రియుడవునై (అసి) ఉన్నావు (క్షపః) రాత్రిచే (వస్తుషుః) కప్పబడిన అంధకారమునందును (రాజసి) ప్రకాశించుచుందువు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఆ జగదీశ్వరుడు రాత్రులందు, సూర్యోదయకాలమునందు, మధ్యాహ్నకాలములో సాయంకాల సంధ్యలందు అంతటను నీ మహిమచే విరాజిల్లుచుందువు. అట్టి నీతో మైత్రినొనర్చుకొని వానినుండి అతిమధురానంద రసమును ఎల్లరును పొందవలసియుండును.॥ ౨ ॥

1823. (1) O devotee! God the Recipient of Divine Service, Whose home is this entire universe, Who is desired by all, is to be worshipped in all seasons, Resplendent, is placed before thee. Thou art beloved of the dawn, [as it is at the dawn that devotees sit for meditation] and thou shiniest forth from amidest the encircling gloom of night or through the noble deeds as prompted by God.

(2) O God the Showerer of happiness! The resplendent sun created by Thee is the cause of blue and other hues as well as of various seasons. It is this sun that takes all juices. Thou art to be worshipped through meditation at the dawn and art the Lord of all things that exist at night. || 2 ||

౧౮౨౪. ఋషిః - అరుణో వైతహవ్యః । దేవతా-అగ్నిః । ఛన్దః - జగతీ । స్వరః - నిషాదః.

అథ జగదీశ్వరస్య మహిమానమాహ.

౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౧
౧౮౨౪. తమోషధీర్దధిరే గర్భమృత్వియం తమాపో అగ్నిం
౨ ౩ ౧౨ ౧ ౨ర౩ ౨ ౩౧౨
జనయన్త మాతరః । తమిత్ సమానం వనినశ్చ
౩౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨
వీరుధో ఽన్తర్వతీశ్చ సువతే చ విశ్వహా ॥ ౧ ॥

౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప. వి:- తమ్ । ఓషధీః - ఓష - ధీః । దధిరే । గర్భమ్ । ఋత్వియమ్ । తమ్ ।
౧౨ర ౩౨ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ఆపః । అగ్నిమ్ । జనయన్త । మాతరః । తమ్ । ఇత్ । సమానమ్ - సమ్ - ఆనమ్ ।

3౧౨ 3 ౧ ౨ 3౧౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3౨ 3
వనినః । చ । వీరుధః । అన్తర్వతీః । చ । సువతే । చ । విశ్వహా - విశ్వ - హా ॥౧॥

పదార్థః- **తమ్** తమేవ అగ్నిం జగదీశ్వరమ్ **ఓషధీః** ఓషధయః **ఋత్వియం గర్భమ్** సార్వకాలికగర్భరూపేణ **దధిరే** ధారయన్తి. [ఋతౌ ఋతౌ భవమ్ ఋత్వియమ్ సార్వకాలికమ్. అత్ర భవార్థే యత్ ప్రత్యయః.] **తమ్** తమేవ అగ్నిం జగదీశ్వరమ్ **మాతరః ఆపః** మాతృభూతా నద్యః **జనయన్త** ప్రకటయన్తి. **తమ్ ఇత్** తమేవ అగ్నిం జగదీశ్వరమ్ **సమానమ్** సమానరూపేణ **వనినః చ** వనేషు విద్యమానాః వృక్షాః **అన్తర్వతీః వీరుధః చ** గర్భవత్యః లతాశ్చ **దధిరే** ధారయన్తి, **విశ్వహా** సర్వదా **సువతే చ** ఫలాని ఉత్పాదయన్తి చ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- **ఓషధీనాం గర్భేషు, సకలకలం ప్రవహన్తీనాం నదీనాముదకేషు, ఫలభారనతానాం ఘనానాం వనవిటపినాం ఫలేషు, పుష్యన్తీనాం వనవల్లరీణాం చిత్రవిచిత్రేషు పుష్పేషు చ స ఏవ జగద్రచయితా పరమేశ్వరః ప్రతిమూర్త్యా దృశ్యతే.** ॥ ౧ ॥

౧౮౨౪. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుని మహిమ వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (తమ్) ఆ జగదీశ్వరుని (ఓషధీః) ఓషధులు (ఋత్వియం గర్భమ్) సకలఋతువులందును ఉండునట్టి (గర్భమ్) గర్భరూపములో (దధిరే) ధారణమొనర్చబడియున్నవి. అనగా సకలఋతువులందును. ఆ జగదీశ్వరుడు. ఓషధులయందు నిహితమైయుండును. (తమ్) అట్టి జగదీశ్వరునే (మాతరః ఆపః) తల్లివంటి నదులు (జనయన్త) ప్రకటపరచుచున్నవి. (తమ్ ఇత్) ఆ జగదీశ్వరునే (సమానమ్) సమానరూపములో (వనినః చ) వనమునందలి వృక్షములవలె (అన్తర్వతీః వీరుధః చ) మరియు గర్భవతివంటి లతలు (దధిరే) తమయందు ధారణమొనర్చియున్నవి. మరియు (విశ్వహా) నిరంతరము ఆయన నియమముల ననుసరించియే (సువతే చ) ఫలములను కూడ ఉత్పన్నమొనర్చుచున్నవి.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఓషధుల గర్భములందు, కలకల ధ్వనులచే ప్రవహించు నదుల జలములందు, ఫలముల భారముతో వంగిపోయిన దట్టమైయున్న వనవృక్షములు ఫలములతో, పుష్పించుచుండు వనవల్లరుల, అనగా లేతచిగుళ్ల చిత్ర విచిత్ర పుష్పములందును ఆ జగద్రచయితయగు పరమేశ్వరుని రూపమే ఆవరించియున్నట్లు కనిపించుచుండును.॥ ౧ ॥

1824. The plants have Him with themselves Who is to be accepted and worshipped in all seasons (God) and whose glory is manifested by the oceans and the rivers. So in like manner the forest trees and plants bear Him within them and manifest His glory ever more. [Through the herbs, plants, oceans and rivers, the glory of God is brought to light]. || 1 ||

౧౮౨౫. ఋషిః - అగ్నిశ్చాక్షుషః ప్రజాపతిర్వా । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. తత్ర పరమేశ్వరస్య మహత్త్వం వర్ణ్యతే.

౧౮౨౫. అగ్నిరిన్ద్రాయ పవతే దివి శుక్రో విరాజతి ।
మహిషీవ వి జాయతే ॥ ౧ ॥

ప.వి:- అగ్నిః । ఇన్ద్రాయ । పవతే । దివి । శుక్రః । వి । రాజతి । మహిషీ । ఇవ । వి । జాయతే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **అగ్నిః** జగన్నాయకః సర్వాన్తర్యామీ పరమేశ్వరః **ఇన్ద్రాయ** జీవాత్మనే, జీవాత్మనో హితం కర్తుమిత్యర్థః **పవతే** తం ప్రాప్నోతి. **శుక్రః** పవిత్రః తేజస్వీ అసౌ **దివి** ద్యోతమానే ద్యులోకే సూర్యతారామణ్డలాదిషు **వి రాజతి** విశేషేణ దీప్యతే. **మహిషీ ఇవ** పూజనీయా మాతా ఇవ చ **వి జాయతే** ప్రసిద్ధో భవతి. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరోఽస్మాకం పితా మాతా చాపి విద్యతే. పితా సన్నసౌ మానవదేహస్య బ్రహ్మాణ్డస్య చ వ్యవస్థాం కరోతి, మాతృరూపేణ చ సర్వేషాం లాలనం పాలనం చ విదధాతి. ॥ ౧ ॥

౧౮౨౫. ఈ మంత్రములో ఈశ్వర మహిమ వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (అగ్నిః) విశ్వనాయకుడు, సర్వాంతర్యామియగు పరమేశ్వరుడు (ఇన్ద్రాయ) జీవాత్మకొరకు, అనగా జీవునకు హితమొనర్చుటకొరకు (పవతే) వారికి ప్రాప్తించును (శుక్రః) పవిత్రుడు మరియు తేజస్వియగు ఆయన (దివి) ప్రకాశవంతమగు ద్యులోకములో సూర్యుడు, తారామండలము మున్నగువానియందు (వి రాజతి) విశేషరూపమున ప్రకాశించుచున్నాడు. ఆయన (మహిషీ ఇవ) పూజ్యురాలగుతల్లివలె (వి జాయతే) ప్రసిద్ధిచెందుచుండును. ॥ ౧ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము కలదు. ॥ ౧ ॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు మనకు తల్లి మరియు తండ్రియునై యున్నాడు. తండ్రిగానుండి మానవ శరీరముల బ్రహ్మాండమువొక్క వ్యవస్థనొనర్చును. మరియు తల్లిరూపములో అన్నిటిని లాలన పాలన మొనర్చుచుండును. ॥ ౧ ॥

1825. God makes flow the streams of happiı ess and bliss for the soul. He Himself shines far Resplendent in the sky. Like a queen or great might, God's power manifests it self in various ways.

(2) As a buffalo produces milk butter etc., so God provides us with various articles for our enjoyment. || 1 ||

౧౮౨౬. ఋషిః - అవత్సారః కాశ్యపః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః. తత్ర జాగరణస్య మహత్త్వమాహ.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
౧౮౨౬. యో జాగారతమృచః కామయన్తే యో జాగారతము

౧ ౨ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩
సామాని యన్తి । యో జాగార తమయం సోమ ఆహ

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
తవాహమస్మి సఖ్యేన్యోకాః ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ప.వి:- యః । జాగార । తమ్ । ఋచః । కామయన్తే । యః । జాగార । తమ్ ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
ఉ । సామాని । యన్తి । యః । జాగార । తమ్ । అయమ్ । సోమః । ఆహ । తవ ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ ౩
అహమ్ । అస్మి । సఖ్యే - స - ఖ్యే । న్యోకాః ని - ఓకాః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- విశ్వేషు దేవేషు విద్వత్సు మధ్యే **యః** యోజనః **జాగార** జాగరూకో భవతి **తమ్ ఋచః** ఋఙ్మన్త్రాః **కామయన్తే** అభిలషన్తి, **యః** యోజనః **జాగార** జాగరూకో భవతి **తమ్ ఉ** తమేవ **సామాని** సామమన్త్రాః సామగానాని వా **యన్తి** సాహాయ్యాయ ప్రాప్నువన్తి. **యః** యోజనః **జాగార** జాగరూకో భవతి **తమ్ అయం సోమః** ఏష జగదీశ్వరః **ఆహ** బ్రూతే యత్ **అహమ్ తవ సఖ్యే** త్వదీయే సఖిత్వే **న్యోకాః** కృతగృహః **అస్మి** వర్తే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-జనేషు యోఽవిద్యాలస్యమోహాదినిద్రాం విహాయ జాగర్తి స ఏవ బాహ్యే జీవనేఽధ్యాత్మ జీవనే చ సఫలో జాయతే. ॥ ౧ ॥

౧౮౨౬. ఈ మంత్రములో జాగరణ మహత్త్వము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-విద్వాంసులందరి మధ్య (యః) ఏ మనుష్యులు (జాగార) జాగరూకుడై యుండునో (తమ్) వారినే (ఋచః) ఋచలు (కామయన్తే) కోరుచుండును (యః) ఏ మనుష్యుడు (జాగార) జాగరూకుడైయుండునో (తమ్ చ) ఆతనినే (సామాని) సామమంత్రములు, లేక సామగానము (యన్తి) సహాయముకొరకు ప్రాప్తించును (యః) ఏ మనుష్యుడు (జాగార) జాగరూకుడైయుండునో (తమ్) ఆతనికి (అయం సోమః) ఆ జగదీశ్వరుడు (ఆహ) ఇట్లుచెప్పుచున్నాడు. అనగా (అహమ్) నేను (తవ సఖ్యే) నీ మైత్రియందు (న్యోకాః) గృహము నిర్మించుకొని (అస్మి) ఉన్నానని యనును.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులందెవడు అజ్ఞానము, సోమరితనము మోహము మున్నగువాని నిద్రను వదలివేసి మేల్కొనునో ఆతడు మాత్రమే బాహ్యజీవితము మరియు ఆధ్యాత్మజీవితములందు సఫలీకృతుడు కాగలడు.॥ ౧ ॥

1826. The sacred hymns love him who wakes and watches. (Who is ever wakeful in discharging his duties properly) to him who is wakeful come the holy verses of the Sama Veda. This Soma (God the Creator of the world) faith to him who wakes and watches (who is ever dutiful) "I always dwell in thy friendship" [An idle person can not acquire the knowledge of the Vedas, nor can he become the friend of God Who is ever Active]. || 1 ||

౧౮౨౬. ఋషిః - అవత్సారః కాశ్యపః । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అస్మిన్ సూక్తే పునర్జాగరణ మహత్త్వ విషయమాహ.

3౧ ౨ 3౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3
౧౮౨౬. అగ్నిర్జాగార తమృచః కామయన్తే ఽగ్నిర్జాగార
౨ 3 ౧ ౨ 3౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧
తము సామాని యన్తి । అగ్నిర్జాగార తమయం
౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3౧ ౨
సోమ ఆహ తవా హమస్మి సఖ్యే న్యోకాః ॥ ౧ ॥

3౨ 3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨
ప.వి:- అగ్నిః । జాగార । తమ్ । ఋచః । కామయన్తే । అగ్నిః । జాగార । తమ్ ।
3 ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨ర
ఉ । సామాని । యన్తి । అగ్నిః । జాగార । తమ్ । అయమ్ । సోమః । ఆహ । తవ ।
3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర 3
అహమ్ । అస్మి । సఖ్యే - స - ఖ్యే । న్యోకాః ని - ఓకాః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **అగ్నిః** అగ్నివత్ తేజస్వీ విద్వాన్ **జాగార** జాగరూకో భవతి, **తమ్ ఋచః** తమ్ ఋఙ్మన్త్రాః **కామయన్తే** అభిలషన్తి. **అగ్నిః** అగ్నివత్ పురుషార్థీ విద్వాన్ **జాగార** జాగరూకో భవతి, **తమ్ ఉ** తమేవ **సామాని** సామమన్త్రాః సామగానాని వా **యన్తి** సాహాయ్యాయ ప్రాప్నువన్తి. **అగ్నిః** అగ్నివత్ ఉన్నతిశీలో విద్వాన్ **జాగార** జాగరూకో భవతి, **తమ్** విద్వాంసమ్ **అయం సోమః** ఏష జగదీశ్వరః **ఆహ** బ్రూతే, యత్ **అహమ్ తవ సఖ్యే** త్వదీయే సఖిత్వే **న్యోకాః** కృతగృహః **అస్మి** వర్తే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యే విద్వాంసో నిరలసా నిర్భయాః పురుషార్థినోఽగ్రేగన్తారః స్ఫూర్తిమన్తో ధార్మికాః పరోపకారిణో భవన్తి త ఏవ లోకప్రియాః సఫలాశ్చ జాయన్తే. ॥ ౧ ॥

౧౮౨౭. ఈ సూక్తములో మరల జాగరణ మహత్త్వమే వర్ణించబడియున్నది.

పదార్థము :- (అగ్నిః) అగ్నివంటి తేజోవంతులగు విద్వాంసులు (జాగార) జాగరూకులైయుందురు. (తమ్) అట్టివారిని (ఋచః) మంత్రములు (కామయన్తే) కోరుకొనును (అగ్నిః) అగ్నివంటి పురుషార్థులగు విద్వాంసులు (జాగార) జాగ్రత్తగలిగియుందురు. (తమ్ ఉ) వారివద్దికి (సామాని) సామ మంత్రములు లేక సామ గానములు (యన్తి) సహాయముకొరకు చేరుచుండును. (అగ్నిః) అగ్నివంటి ఉన్నతిశీలురగు విద్వాంసులు (జాగార) జాగ్రత్తగనుందురు. (తమ్) వారికి (అయం సోమః) ఈ జగదీశ్వరుడు (ఆహ) ఇట్లు చెప్పును (అహమ్) నేను (తవ సఖ్యే) నీ మిత్రత్వములో (న్యోకాః) గృహము నిర్మించి (అస్మి) యున్నాను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఏ విద్వాంసులు సోమరితనము లేక నిర్భయులు, పురుషార్థపరులు, ముందుకు సాగువారు, స్ఫూర్తిమంతులు, ధార్మికులు, పరోపకారులుగ నుందురో, వారే లోకప్రియులు మరియు సఫలీకృతులై యుందురు.॥ ౧ ॥

1827. A true leader who is devoted to God is meant here by the word 'Agni' The rest as explained in the previous mantra. It is such an active leader that can acquire the knowledge of the Vedas and can become a true friend of God Who is Ever Active. || 1 ||

౧౮౨౮. ఋషిః - మృగః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదౌ నమస్కారమాహ.

౧౨ ౩౧౨ ౩౨౩ ౧౨ ౩౧౨
౧౮౨౮. నమః సఖిభ్యః పూర్వసద్భ్యో నమః సాకం నిషేభ్యః ।
౩ ౧ ౨ర ౩౧౨
యుఞ్జే వాచం శతపదీమ్ ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర
ప. వి:- నమః । సఖిభ్యః - స - ఖిభ్యః । పూర్వసద్భ్యః - పూర్వ - సద్భ్యః ।
౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
నమః । సాకంనిషేభ్యః - సాకమ్ - నిషేభ్యః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **పూర్వసద్భ్యః** పూర్వం సీదన్తి స్మ యే తే పూర్వసదః తేభ్యః **సఖిభ్యః** సమానఖ్యానేభ్యః సుహృద్భ్యః **నమః** నమస్కారోఽస్తు, **సాకంనిషేభ్యః** సాకం సహ నిషః స్థితిః యేషాం తేభ్యః సహవర్తిభ్యః సఖిభ్యః సుహృద్భ్యః **నమః** నమోఽస్తు. అగ్నిః అగ్నివత్ తేజస్వీ అహమ్ **శతపదీమ్** అనేకపాదయుక్తాం **వాచమ్** వేదవాచమ్. [ఋక్ శతపదీ శ. బ్రా. ౧ । ౪.] **యుఞ్జే** ప్రయుఞ్జే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యేఽస్మత్పూర్వజా వృద్ధాః సన్తి యే చ సహయోగినః సఖాయః సన్తి తేభ్యః సర్వేభ్యోఽపి యథాయోగ్యం సత్కారః ప్రదేయః. ధార్మికేషు కృత్యేషు పరమాత్మస్తుతౌ చ సదా వేదమన్త్రాః ప్రయోక్తవ్యాః. ॥ ౧ ॥

౧౮౨౮. ఈ మంత్రములో నమస్కారముగురించి తెలుపబడినది.

పదార్థము :-(పూర్వసద్భ్యః) ఎవరు మొదట యుండిరో, అట్టి (సఖిభ్యః) మిత్రులకు (నమః) నమస్కారములు (సాకం నిషేభ్యః) వెంటనుండు మిత్రులకు (నమః) నమస్కారములు. అగ్నివంటి తేజస్వినగు నేను (శతపదీమ్) అనేకపాదములుగల (వాచమ్) వేదవాణులను (యుఞ్జే) ప్రయోగమునకు తెచ్చెదను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- మాకన్న ముందుగ ఉత్పన్నమైన ఏ విద్వాంసులున్నారో వారికి మరియు మా సహయోగులగు మిత్రులందరకు యథాయోగ్యముగ సత్కారమునీయవలెను. ధార్మిక కార్యములు మరియు పరమాత్మస్తుతి మున్నగువానియందు నిరంతరము వేదమంత్రములనే ప్రయోగించుట ఉచితమైయుండును.॥ ౧ ॥

1828. Salutations to the friends who sit in front, to those seated together be my salutations. I use the Vedic speech which gives the knowledge of hundreds of articles. || 1 ||

౧౮౨౯. ఋషిః - భృగుః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ సామగాతా ప్రాహ.

3 ౧ ౨ర 3౧౨3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
౧౮౨౯. యుఞ్జే వాచం శతపదీం గాయే సహస్రవర్తని ।
3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨
గాయత్రం త్రైష్టుభం జగత్ ॥ ౨ ॥

3 ౨ ౧౨ర 3౧౨ 3౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨
ప.వి:- యుఞ్జే । వాచమ్ । శతపదీమ్ - శత - పదీమ్ । గాయే । సహస్రవర్తనీ -
3 ౧ ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨ర
సహస్ర - వర్తని । గాయత్రమ్ । త్రైష్టుభమ్ - త్రై - స్తుభమ్ । జగత్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- అహమ్ **శతపదీమ్** బహుపాదయుక్తామ్ **వాచమ్** వేదవాచమ్ **యుఞ్జే** (ప్రయుఞ్జే, కిఞ్చ) **గాయత్రమ్** గాయత్రీఛన్దస్కం సామ, **త్రైష్టుభమ్** త్రిష్టుప్ఛన్దస్కం సామ, **జగత్** జగతీఛన్దస్కం సామ చ **సహస్రవర్తని** సహస్రవర్త్మ యథా స్యాత్ తథా **గాయే** గాయామి. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఋచ్యధ్యూఢానాం సామ్నాం గానేన హృదయం సామాజికమ్ వాతావరణం చ పవిత్రం జాయతే ॥ ౨ ॥

౧౮౨౯. ఈ మంత్రములో సామగాన మొనర్చువా రిట్లనుచున్నారు.॥ ౨ ॥

పదార్థము :-నేను (శతపదీమ్) అనేక పాదములుగల (వాచమ్) వేదవాణులను (యుఞ్జే) ప్రయోగమునకు తెత్తును. తోడ్తో (గాయత్రమ్) గాయత్రీ ఛందస్సుగల సామములను (త్రైష్టుభమ్) త్రిష్టుప్ ఛందముగల సామములను మరియు (జగత్) జగతీఛందముగల సామములను (సహస్రవర్తని) వేలాది మార్గములుగ (గాయే) గానమొనర్చెదను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-ఋచలపై ఆశ్రయించియున్న సామముల గానమువల్ల హృదయము మరియు సామాజిక వాతావరణము పవిత్రమగును.॥ ౨ ॥

1829. I apply myself to the song which proceeds in a hundred ways and use the Vedic Speech which gives knowledge of a hundred articles. I sing the Sama Veda composed in the Gayatri, Triship and jagati metres, that gives a thousand instructions or takes in music a thousand directions. || 2 ||

౧౮౩౦.ఋషిః - మృగః । దేవతా - అగ్నిః । ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ సామగానస్య మహత్త్వమాహ.

3 ౧ ౨ర 3 ౨3 ౧౨ 3 ౨ 3 ౧౨
౧౮౩౦. గాయత్రం త్రైష్టుభం జగద్ విశ్వా రూపాణి సమ్భృతా ।
3౧ ౨ర 3౨
దేవా ఓకాంసి చక్రిరే ॥ ౩ ॥

3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧
ప.విః- గాయత్రమ్ । త్రైష్టుభమ్ - త్రై - స్తుభమ్ । జగత్ । విశ్వా । రూపా
౨ ౧౨ర 3 ౨ ౧౨ర 3 ౨
ణి । సమ్భృతా - సమ్ - భృతా । దేవాః । ఓకాంసి । చక్రిరే ॥ ౩ ॥

పదార్థః- **గాయత్రమ్** గాయత్రీఛన్దస్కం సామ, **త్రైష్టుభమ్** త్రిష్టుప్ఛన్దస్కం సామ, **జగత్** జగతీఛన్దస్కం సామ చ, ఏషు **విశ్వా రూపాణి** ఇతరేషామపి సామ్నాం సర్వాణి రూపాణి **సమ్భృతా** సమ్భృతాని సమావిష్టాని సన్తి. య ఏతాని సామాని గాయతి తస్మిన్ **దేవాః** దివ్యగుణాః **ఓకాంసి** గృహాణి **చక్రిరే** కుర్వన్తి. ॥ ౩ ॥

భావార్థః- అష్టాక్షరః పాదో గాయత్రః పాదః, ఏకాదశాక్షరః పాదస్త్రైష్టుభః పాదః, ద్వాదశాక్షరః పాదో జాగతః పాదః. ప్రాయః సర్వాణి వైదికచ్ఛన్దాంస్యేతైరేవ పాదైః స్థితిం లభన్తే. ఏతేషు కేనచిదేకేన ద్వాభ్యాం త్రిభిర్వా పాదైర్గ్రథితాస్వృక్షు సామగానేన గాతురన్తరాత్మమనేకే దివ్యగుణాః సమావిశన్తి. ॥ 3 ॥

౧౮౩౦. ఈ మంత్రములో సామగానముయొక్క మహత్త్వము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(గాయత్రమ్) గాయత్రీ ఛందముగల సామములు (త్రైష్టుభమ్) త్రిష్టుప్ ఛందములు గల సామములు (జగత్) మరియు జగతీఛందములుగల సామములు, వీనియందు (విశ్వా రూపాణి) ఇతరసామముల రూపములన్నియును (సమ్భృతా) సమావేశమైయున్నవి. అవి ఈ సామములను గానమొనర్చును. వానిలో (దేవాః) దివ్యగుణములు (ఓకాంసి) గృహముగ (చక్రిరే) చేసికొనును.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఎనిమిది అక్షరముల గాయత్రి పాదము, పదకొండక్షరముల త్రైష్టుభపాదము మరియు పంద్రెండక్షరముల జాగతపాదము లుండును. సుమారు వైదికఛందములన్నియును ఈ పాదములతోనే ఏర్పడును. వీనినుండి ఏదైన ఒకటి, రెండు, లేక మూడు పాదములతో కూర్చబడిన ఋచలపై సామగానమొనర్చుటవల్ల గాయకుల అంతరాత్మలపై అనేక దివ్యగుణములు సమకూరగలవు.॥ 3 ॥

1830. The Sama composed in the Gayatri, Trishtup and jagati metres, the singers hold up in all its parts and enlightened persons take delight in pondering over the mantras composed in the above metres. They get protection from fear thereby. || 3 ||

౧౮౩౧. ఋషిః - అవత్సారో వత్సప్రీర్వా । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ జ్యోతిషో మహత్త్వం వర్ణయతి.

౩ ౨ఉ ౩౧ ౨౩౨ఉ ౩ ౨ ౩౨ ౩౧౨
౧౮౩౧. అ గ్నిర్జ్యోతిర్జ్యోతిరగ్నిరిన్ద్రో జ్యోతిర్జ్యోతిరిన్ద్రః ।
౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨
సూర్యో జ్యోతిర్జ్యోతిః సూర్యః ॥ ౧ ॥

౩౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర
ప.వి:- అగ్నిః । జ్యోతిః । జ్యోతిః । అగ్నిః । ఇన్ద్రః । జ్యోతిః । జ్యోతిః । ఇన్ద్రః ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర
సూర్యః । జ్యోతిః । జ్యోతిః । సూర్యః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **అగ్నిః** పార్థివో వహ్నిః **జ్యోతిః** ఏకం జ్యోతిరస్తి, **జ్యోతిః** తజ్జ్యోతిః ఏవ **అగ్నిః** వస్తుతః అగ్నిరుచ్యతే. **ఇన్ద్రః** విద్యుత్ **జ్యోతిః** ఏకం జ్యోతిరస్తి, **జ్యోతిః** తజ్జ్యోతిః ఏవ **ఇన్ద్రః** వస్తుతో విద్యుదస్తి. **సూర్యః** ఆదిత్యః **జ్యోతిః** ఏకం జ్యోతిరస్తి, **జ్యోతిః** తజ్జ్యోతిః ఏవ **సూర్యః** వస్తుతః సూర్యోఽస్తి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యద్యపి వహ్నివిద్యుత్సూర్యాః పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశరూపపఞ్చతత్త్వాత్మకాః సన్తి తథాపి వహ్నేర్వహ్నిత్వం విద్యుతో విద్యుత్త్వం సూర్యస్య చ సూర్యత్వం జ్యోతిష్కారణాదేవ వర్తతే, జ్యోతిర్వినా తేషు కిమపి మహత్త్వం నావశిష్యేత. తథైవ మనుష్యస్యాపి మనుష్యత్వమధ్యాత్మ జ్యోతిషః కారణాదేవ అతః సర్వైర్మానవైరధ్యాత్మజ్యోతిషః సఞ్చయస్య ప్రయత్నో విధేయః. ॥ ౧ ॥

౧౮౩౧. ఈ మంత్రములో జ్యోతియొక్క మహత్త్వము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(అగ్నిః) పార్థివ అగ్ని (జ్యోతిః) ఒక జ్యోతియైయున్నది (జ్యోతిః) ఆ జ్యోతియే (వస్తుతః) వాస్తవమగు అగ్ని (ఇన్ద్రః) విద్యుత్తు (జ్యోతిః) ఒక జ్యోతియైయున్నది. (జ్యోతిః) ఆ జ్యోతియే (ఇన్ద్రః) వాస్తవమగు విద్యుత్తు (సూర్యః) సూర్యుడు (జ్యోతిః) ఒక జ్యోతియై యున్నాడు (జ్యోతిః) అట్టి జ్యోతియే (సూర్యః) వాస్తవమగు సూర్యుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఒకవేళ అగ్ని, విద్యుత్తు మరియు సూర్యుడు ఇవియన్నియును పృథివి, జలము, వాయువు, తేజము మరియు ఆకాశము అను నీ యైదుతత్త్వములు కలిసియేయైనను అగ్నియొక్క అగ్నిత్వము, విద్యుత్తుయొక్క విద్యుత్వము మరియు సూర్యుని సూర్యత్వము జ్యోతియొక్క కారణంతోనేయై యున్నవి. జ్యోతిలేనిచో వానియం దేమాత్రము మహత్త్వము మిగిలియుండదు. ఇదేవిధముగ మనుష్యుల మనుష్యత్వము ఆధ్యాత్మికజ్యోతి కారణముననే యైయున్నది. కావున మానవులెల్లరును ఆధ్యాత్మిక జ్యోతిని సంచయమొనర్చుకొనవలెను.॥ ౧ ॥

1831. (1) God is Light. He is the Illuminer of the fire. God known by the name of Indra is Light. He is the Light of all - possessing wealth of wisdom. Omnipresent God is Light. He is the Light of the sun and other luminaries.

(2) God is Supreme Light. The soul, fire, lightening and the sun are also full of light, but all these derive their light from God.

(3) God known by the name of Agni, Indra and Surya is the Source of all light. He is the very embodiment of Light, being beyond all darkness. || 1 ||

౧౮౩౨. ఋషిః - అవత్సారో వత్సప్రీర్వా । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౮౩౨. పునరూర్జా ని వర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయుషా ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
పునర్నః పాహ్యం హసః ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:- పునః । ఊర్జా । ని । వర్తస్వ । పునః । అగ్నే । ఇషా । ఆయుషా । పునః ।
౩ ౧ ౨ర
నః । పాహి । అంహసః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** ప్రకాశకానాం ప్రకాశక జగన్నాయక సర్వాన్తర్యామిన్ పరమేశ! త్వమ్ **పునః** భూయో భూయః **ఊర్జా** బలేన ప్రాణశక్త్యా చ, **పునః** భూయో భూయశ్చ **ఇషా** అభీష్టేన ఆనన్దేన **ఆయుషా** దీర్ఘాయుష్యేణ చ **ని వర్తస్వ** నిరన్తరమ్ అస్మాన్ ప్రాప్నుహి **పునః** భూయోభూయః **నః** అస్మాన్ **అంహసః** పాపాత్ **పాహి** త్రాయస్వ. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- మనుష్యో నిర్బలత్వాత్పునః పునర్నిరుత్సాహదైన్యదుఃఖాజ్ఞానపాపాదిభిర్లిప్యతే. స పరమాత్మోపాసనయా పునః పునర్బలప్రాణసుఖసద్విద్యాధర్మదీర్ఘాయుష్యాదికం ప్రాప్తుం శక్నోతి. ॥ ౨ ॥

౧౮౩౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మనుగూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(అగ్నే) ప్రకాశకముల ప్రకాశకుడవు, జగన్నాయకుడవు, సర్వాంతర్యామివి నగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (పునః) మరల మరల (ఊర్జా) బలము మరియు ప్రాణశక్తితో గూడ (పునః) మరలమరల (ఇషా) కోరిన ఆనందములతోగూడ (ఆయుషా) మరియు దీర్ఘాయుష్యముతోగూడ (ని వర్తస్వ)మాకు నిరంతరము ప్రాప్తించుచుండుము (పునః) మరలమరల (నః) మమ్ము (అంహసః) పాపముల నుండి (పాహి) కాపాడుచుండుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-మానవులు దుర్బలురగుటవల్ల పదేపదే నిరుత్సాహము, దైన్యము, దుఃఖము, అజ్ఞానము, పాపములు మున్నగువానిచే లిప్తులగుచుందురు. అట్టివారు పరమాత్మయొక్క ఉపాసనద్వార మరల మరల బలము, ప్రాణము, సుఖము, సద్విద్య, ధర్మము, దీర్ఘాయువు మున్నగువానిని పొందగలుగుదురు.॥ ౨ ॥

1832. O God, again and again supply us with strength and bliss with knowledge and with long life, again and again save us from sins. || 2 ||

౧౮౩౩. ఋషిః - అవత్సారో వత్సప్రీర్వా । దేవతా - అగ్నిః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మా ప్రార్థ్యతే.

౧౮౩౩. సహ రయ్యా ని వర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వ ధారయా ।
విశ్వప్స్న్యా విశ్వతస్పరి ॥ 3 ॥

ప.వి:- సహ। రయ్యా । ని । వర్తస్వ । అగ్నే । పిన్వస్వ । ధారయా । విశ్వప్స్న్యా - విశ్వ - ప్స్న్యా । విశ్వతః । పరి ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** జగన్నాయక సర్వప్రకాశక రసాగార పరమాత్మన్! త్వమ్ **రయ్యాసహ** దివ్యేన ఐశ్వర్యేణ సహ **నివర్తస్వ** అస్మాన్ నిరన్తరం ప్రాప్నుహి **విశ్వప్స్న్యా** విశ్వైః సర్వైర్యోగిభిఃప్సాయతే ఆస్వాద్యతే యా సా విశ్వప్స్నా తయా. [ప్సా భక్షణే, అదాదిః.] **ధారయా** ఆనన్ద ప్రవాహసన్తత్యా, అస్మాన్ **విశ్వతః** సర్వతః **పరిపిన్వస్వ** పరిషిఞ్చ. [పివి సేవనే సేచనే చ, భ్వాదిః. వ్యత్యయేనాత్మనేపదమ్.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- ఆనన్దరసపుఞ్జః పరమేశ్వరః స్వోపాసకానానన్దధారయా సిఞ్చతి, దివ్యైరైశ్వర్యైశ్చ సనాథాన్ కరోతి. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జగదీశ్వరస్య జాగరణస్య నమస్కారస్య సామగానస్య జ్యోతిషశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౮౩౩. ఈ మంత్రమునందును మరల పరమాత్మ ప్రార్థించబడినాడు.

పదార్థము :-(అగ్నే) జగన్నాయకుడవు, సర్వప్రకాశకుడవు, రసాగారము వగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (రయ్యాసహ) దివ్య ఐశ్వర్యములతోగూడ మాకు నిరంతరము ప్రాప్తించుచుండుము (విశ్వప్స్న్యా) సమస్త యోగులచే ఆస్వాదనమొనర్చదగినట్టి (ధారయా) ఆనందధారలచే మమ్ము (విశ్వతః) సకలదిశలనుండి (పరిపిన్వస్వ) సేచనమొనర్చుచుండుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఆనందరసపుంజమగు పరమేశ్వరుడు తన ఉపాసకులను ఆనందధారలచే సేచనమొనర్చుచు, దివ్యమగు ఐశ్వర్యములకు అధికారులనుగ నొనర్చును.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో జగదీశ్వరుడు, జాగరణ, నమస్కారము, సామగానము మరియు జ్యోతివిషయముల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

ఇరువదవ అధ్యాయమందలి ఆరవఖండము సమాప్తమైనది.

1833. O God! Fill us with wealth, sprinkle Thou us from every side with Thine own all - supporting stream of peace and bliss. Gratify us with Thy Vedic Speech that destroys all misery. || 3 ||

౧౮౩౪. ఋషిః - గోషూక్త్యశ్వ సూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౨౨ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

ధనపతిర్భూత్వాఽహం కిం కుర్యామిత్యాహ.

౧౮౩౪. యదిన్ద్రాహం యథా త్వమీశీయ వస్వ ఏక ఇత్ ।
స్తోతా మే గోసఖా స్యాత్ ॥ ౧ ॥

ప.వి:- యత్ । ఇన్ద్ర । అహమ్ । యథా । త్వమ్ । ఈశీయ । వస్వః । ఏకః । ఇత్ । స్తోతా । మే । గోసఖా - గో - సఖా । స్యాత్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర ఆచార్య రాజన్ వా! **యత్** యది **యథా త్వమ్** త్వమివ **అహమ్ వస్వః** దివ్యైశ్వర్యస్య విద్యాధనస్య భౌతికధనస్య వా **ఏకః ఇత్** అద్వితీయః ఏవ **ఈశీయ** ఈశ్వరో భవేయమ్, తర్హి **మే** మమ **స్తోతా** ప్రశంసకః **గోసఖా** గవామ్ దివ్యప్రకాశానామ్ నిఖిలవాఙ్మయానాం ధేనూనాం వా సఖా స్వామీ **స్యాత్** భవేత్. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యద్యహం జగదీశవద్ దివ్యధనానాం సత్యాహింసాయోగసిద్ధ్యాదీనాం స్వామీ భవేయం తర్హి సత్పాత్రేభ్యో దివ్యధనాని దద్యామ్, యద్యహమాచార్యవద్ విద్యాధనానాం స్వామీ భవేయం తర్హి శిష్యేభ్యో వివిధా విద్యా అధ్యాపయేయమ్, యద్యహం భూపతిరివ రజతసువర్ణగవాదిధనాధీశో భవేయం తర్హి నిర్ధనేభ్యో రజతసువర్ణగవాదిధనాని వితరేయమ్. ॥ ౧ ॥

౧౮౩౪. ఈ మొదటిఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౧౨౨వ మంత్రమున చేయబడియుండెను. ఇప్పుడిచట ధనపతినై నేనేమిచేయవలె ననుదాని వర్ణనకలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) జగదీశ్వర, ఆచార్యా, లేక ఓ రాజా! (యత్) ఒకవేళ (యథా త్వమ్) ఎటుల నీవు కలవో, *అటులనే (అహమ్) నేను (వస్వః) దివ్య ఐశ్వర్యము మరియు విద్యాధనముల, లేక భౌతిక ధనములకు (ఏకః ఇత్) అద్వితీయ (ఈశీయ) స్వామినైపోయినచో (మే) నా స్తోతలెల్లరును ప్రశంసనీయమగు (గోసఖా) దివ్య ప్రకాశముల, సమస్త వాఙ్మయముల, లేక ధేనువుల మిత్రులము (స్యాత్) ఐపోవుదుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- నే నొకవేళ జగదీశునివలె సత్యము, అహింస, యోగసిద్ధి మున్నగు దివ్యధనములకు అధికారినైనచో సత్పాత్రులకు దివ్యధనములను పంచియిచ్చెదను. ఒకవేళ నేను ఆచార్యులవలె విద్యాధనముల స్వామినైనచో శిష్యులకు వివిధ విద్యలను అధ్యాపనమొనర్చెదను. నే నొకవేళ రాజువలె వెండిబంగారములు, గోవులు మున్నగు ధనముల స్వామినైపోయినచో నిర్ధనులకు వెండిబంగారము, గోవులు మున్నగు ధనములను వితరణ మొనర్చివేయుదును.॥ ౧ ॥

1834. (1) If O Lord! were like Thee, the single ruler over wealth (of knowledge), my soul being the friend of the whole earth, would still praise Thee.

(2) Another meaning of the word గోసఖా used in the mantra is the friend of the kine - their protector and that of the Vedic Speech. || 1 ||

౧౮౩౫. ఋషిః - గోషూక్త్యశ్వ సూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧౮౩౫. శిక్షేయమస్మై దిత్సేయం శచీపతే మనీషిణే ।
యదహం గోపతిః స్యామ్ ॥ ౨ ॥

ప.విః- శిక్షేయమ్ । అస్మై । దిత్సేయమ్ । శచీపతే - శచీ - పతే । మనీషిణే। యత్ । అహమ్ । గోపతిః - గో - పతిః । స్యామ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే శచీపతే సర్వశక్తిమన్ జగదీశ! **యది అహమ్** అహం చేత్ **గోపతిః** గవాం భువాం ధేనూనాం వా పతిః స్వామీ **స్యామ్** భవేయమ్, తదా తాః భువో ధేనుర్వా **దిత్సేయమ్** దాతు మిచ్ఛేయమ్, **అస్మైమనీషిణే** ఏతస్మై మేధావినే విదుషే **శిక్షేయమ్** దద్యాం చ. [శిక్షతిర్దానకర్మా. నిఘం. 3 । ౨౦.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ధనపతీనామిదం కర్తవ్యం యత్తే యస్య ధనస్య స్వామినో భవేయుస్తస్య ధనస్య న్యూనాన్యూనం శతాంశం తత్పాత్రే భ్యోఽవశ్యం దద్యుః. ॥ ౨ ॥

౧౮౩౫. దీనియందును మరల పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము :- (శచీపతే) సర్వశక్తిశాలివగు ఓ పరమేశ్వరా! (యది అహమ్) ఒకవేళ నేను (గోపతిః) భూముల మరియు గోవుల అధికారివైపోయినచో అట్టి భూములను (దిత్సేయమ్) నేను దానమొనర్చు సంకల్పముగలవాడనగుదును. (అస్మై మనీషిణే) ఈ మేధావి విద్వాంసులకు (శిక్షేయమ్) వానిని దానమొనర్చెదను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ధనవంతుల కర్తవ్యమేమన వారు ఏ ధనములకు అధికారులైయున్నారో అట్టి ధనములను కనీసము వారు శతాంశమైనను సత్పాత్రులకు అవశ్యముగ దానమొనర్చవలెను.॥ ౨ ॥

1835. O Lord of intellect and actions! O Almighty God! If I should become ruler of the earth or the master of speech, I should wish to bestow the wealth (both material and spiritual) on a wise man who is also the singer of the sacred song. [Wealth should be given to wise and righteous persons, so that they may utilise it properly for the propagation of knowledge and Dharma]. || 2 ||

౧౮౩౬. ఋషిః - గోషూక్త్యశ్వ సూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ వేదవాగ్రూపధేను విషయమాహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౮౩౬. ధేనుష్ట ఇన్ద్ర సూనృతా యజమానాయ సున్వతే ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
గామశ్వం పిప్యుషీ దుహే ॥ 3 ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప.విః- ధేనుః । తే । ఇన్ద్ర । సూనృతా - సు - నృతా । యజమానాయ ।
౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
సున్వతే । గామ్ । అశ్వమ్ । పిప్యుషీ । దుహే ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర! **తే** తవ **సూనృతా** సత్యా మధురా చ **ధేనుః** ప్రీణయిత్రీ వేదవాక్ **సున్వతే** భక్తిరసం ప్రవాహయతే **యజమానాయ** ఉపాసకాయ **పిప్యుషీ** వర్ధయిత్రీ సతీ **గామ్** అన్తః ప్రకాశమ్ **అశ్వమ్** ప్రాణబలం చ **దుహే** దుగ్ధే. [లోపస్త ఆత్మనేపదేషు. అ ౭ । ౧ । ౪౧. ఇతి తలోపః.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- వేదాధ్యయనేన జనానాం పరమేశ్వరోపాసనాయాం ప్రవృత్తిర్జాయతే, తయా చాన్తః ప్రకాశః ప్రాణబలం పురుషార్థప్రేరణా చ ప్రాప్యతే. ॥ 3 ॥

౧౮౩౬. ఈ మంత్రములో వేదవాణిరూప ధేనువుల విషయము కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! (తే) నీయొక్క (సూనృతా) సత్యము మరియు మధురమగు (ధేనుః) తృప్తినిచ్చునట్టి వేదవాణుల (సుణ్వతే) భక్తిరసమును ప్రవహింపజేయు (యజమానాయ) ఉపాసకులకొరకు (పిప్యుషీ) వృద్ధిపరచునదిగ నగుచు (గామ్) అంతఃప్రకాశమును మరియు (అశ్వమ్) ప్రాణశక్తిని (దుహే) పితుకుచుండును.॥ 3 ॥

భావార్థము :-వేద పఠనమువల్ల మనుష్యుల బుద్ధి పరమేశ్వరోపాసనవైపునకు ప్రవృత్తమగును మరియు దానివల్ల అంతఃప్రకాశము, ప్రాణబలము మరియు పురుషార్థముకొరకు ప్రేరణ లభించును.॥ 3 ॥

1836. O God! Thy pleasant and truthful Speech (in the form of the Vedas) is like the nourishing milch cow which gives nourishment to the worshipper. That Speech increases the knowledge and the power of the devotee. ‖ 3 ‖

౧౮౩౭. ఋషిః – త్రిశిరాస్త్వాష్ట్రః సిన్ధుద్వీపో వామ్బరీషః । దేవతా – ఆపః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః–షడ్జః. తత్ర బ్రహ్మానన్దధారావిషయమాహ.

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౮౩౭. ఆపో హి ష్ఠా మయో భువస్తాన ఊర్జే దధాతన ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨
మహే రణాయ చక్షసే ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౨
ప.వి:– ఆపః । హి । స్థ । మయోభువః – మయః – భువః । తాః । నః । ఊర్జే।
౩ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర
దధాతన – దధాత – న । మహే। రణాయ । చక్షసే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఆపః** బ్రహ్మానన్దరసధారాః! యూయమ్ **హి** నిశ్చయేన **మయోభువః** శాన్తేః భావయిత్ర్యః **స్థ** భవథ. **తాః** తాః యూయమ్ **నః** అస్మాన్ **ఊర్జే** బ్రహ్మబలాయ, **మహే** మహత్త్వాయ, **రణాయ** దేవాసురసంగ్రామాయ, **చక్షసే** అన్తఃప్రకాశాయ చ **దధాతన** ధత్త. [దధాతేః 'తప్తనప్తనథనాశ్చ' అ. ౭ । ౧ । ౪౫ ఇతి తస్య తనబాదేశః. ఛన్దసి బాహులకాదత్ర 'శ్నాభ్యస్తయోరాతః' అ. ౬ । ౪ । ౧౧౨ ఇతి న ప్రవర్తతే]. ॥ ౧ ॥

యాస్కాచార్యో మన్త్రమిమమేవం వ్యాఖ్యాతవాన్ - [ఆపో హి ష్ఠ సుఖభువస్తానో ఽన్నాయ ధత్త, మహతే చ నో రణాయ రమణీయాయ దర్శనాయ (నిరు. ౯। ౨౭) ఇతి].

భావార్థః- ఉపాసకో యదా పరమాత్మ సకాశాదానన్దధారాః ప్రాప్నోతి తదా బ్రహ్మబల-మాత్మోత్కర్షో విజయాదయశ్చ స్వయమేవ సమాగచ్ఛన్తి ॥ ౧ ॥

౧౮౩౭. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానంద ధారల విషయము కలదు.

పదార్థము :- (ఆపః) ఓ బ్రహ్మానంద ధారలారా! మీరు (హి) నిశ్చయముగనే (మయోభువః) శాంతి నిచ్చునట్టివిగ (భవ) అగుదురుగాక (తాః) అట్టి మీరు (నః) మాకు (ఊర్జే) బ్రహ్మబలముకొరకు (మహే) మహత్వముకొరకు (రణాయ) దేవాసురసంగ్రామముకొరకు మరియు (చక్షసే) అంతఃప్రకాశముకొరకు (దధాతన) ధారణమొనర్చుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఉపాసకు డెపుడు పరమాత్మవద్దినుండి ఆనంద ధారలను పొందునో, అపుడు బ్రహ్మబలము-ఆత్మోత్కర్ష మరియు విజయము మున్నగునవి అతనివద్దికి స్వయముగనే వచ్చి చేరును.॥ ౧ ॥

1837. (1) O Omnipresent Divine Mother! Thou art source of happiness. So endow us with strength and pleasant great vision (realisation) of truth.

(2) Griffith's translation; - Yea waters, ye bring health and bliss; so help ye bring health and bliss; so help ye us to energy that we may look on great delight. || 1 ||

౧౮౩౮. ఋషిః – త్రిశిరాస్త్వాష్ట్రః సిన్ధుద్వీపో వామ్బరీషః । దేవతా – ఆపః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ । స్వరః–షడ్జః. అథ బ్రహ్మానన్దధారాణాం రసం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩౧౨ ౩ ౨౩౧౨ ౩ ౧ ౨
౧౮౩౮. యో వః శివతమో రసస్తస్య భాజయతేహ నః ।
౩ ౧౨ ౩ ౧౨
ఉశతీరివ మాతరః ॥ ౨ ॥

౩ ౧౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ప.విః- యః । వః । శివతమః । రసః । తస్య । భాజయత । ఇహ । నః । ఉశతీః ।
౩ ౧౨
ఇవ । మాతరః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే ఆపః బ్రహ్మానన్దధారాః! **యః వః** యుష్మాకమ్ **శివతమః** అతిశయేన శాన్తిదాయకః **రసః** సారతత్త్వమ్ అస్తి **తస్య ఇహ** జీవనే **నః** అస్మాన్ **భాజయత** భాగినః కురుత. కథమివ? **ఉశతీః** ఉశత్యః కామయమానాః స్నేహం కుర్వాణాః. [వశకాన్తౌ, శతరి స్త్రియాం పూర్వసవర్ణదీర్ఘః.] **మాతరః ఇవ** జనన్యో యథా స్వకీయం స్తనరసం సన్తానాన్ పాయయన్తి తద్వత్. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- మాతరః స్తన్యే యన్మాధుర్యం తదేవ బ్రహ్మణః సకాశాత్ ప్రాప్తాస్వానన్దధారాస్వితి విచక్షణా అనుభవన్తి. ॥ ౨ ॥

౧౮౩౮. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందరస ధారలను గురించిన ప్రార్థన కలదు.

పదార్థము :- ఓ బ్రహ్మానందరస ధారలారా! (యః) ఏ (వః) మీయొక్క (శివతమః) అత్యంత శాంతిదాయకముగు (రసః) రసముగలదో (తస్య) దానిని (ఇహ) ఈ జీవితములో (నః) మమ్ము (భాజయత) భాగస్థులనుగ నొనర్చుము, పానమొనర్పజేయుము (ఉశతీః) సంతానముతో ప్రేమనొనర్చునట్టి (మాతరః ఇవ) తల్లులవలె తమ స్తనముల క్షీరములను తమ సంతానములకు త్రాగించునటుల మాకు ప్రాప్తింపజేయుము.॥ ౨ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- తల్లియొక్క చనుపాలునందు ఏ మాధుర్యముండునో, అట్టిదే బ్రహ్మనుండి పొందునట్టి ఆనందధారలయందుండునని విద్వాంసులు అనుభూతి నొందుదురు.॥ ౨ ॥

1838. (1) External meaning relating to the waters :- O waters, let your most prospering juice be ministered to us in this world with the readiness that affectionate mothers supply their infants. (Rev. Stevenson's Translation) :-

(2) Spiritual interpretation regarding God as Mother :- O Divine Mother! May Thy most auspicious juice of bliss be ministered to us in this world with the readiness that affectionate mothers supply their infants. || 2 ||

౧౮౩౯.ఋషిః - త్రిశిరాస్త్వాష్ట్రః సిన్ధుద్వీపో వామ్బరీషః । దేవతా - ఆపః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ పునరపి బ్రహ్మానన్దధారావిషయ ఏవోచ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౮౩౯. తస్మా అరఙ్గమామ వో యస్య క్షయాయ జిన్వథ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఆపో జనయథా చ నః ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర
ప.వి:- తస్మై । అరమ్ । గమామ । వః । యస్య । క్షయాయ । జిన్వథ ।
౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
ఆపః । జనయథ । చ । నః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **ఆపః** బ్రహ్మానన్దధారాః **తస్మై** ప్రయోజనాయ, వయమ్ **వః** యుష్మాన్ **అరమ్** పర్యాప్తమ్ **గమామ** ప్రాప్నుయామ. [గచ్ఛతేర్విధ్యతే లుజి బహులం ఛన్దస్య మాఙ్యోగేఽపి అ. ౬।౪।౭౫ ఇత్యడాగమాభావః.] **యస్య** అభ్యుదయనిఃశ్రేయసరూపస్య ప్రయోజనస్య **క్షయాయ** అస్మాసు నివాసాయ. [క్షి నివాసగత్యోః 'క్షయో నివాసే' అ... ౬।౧।౨౦౧ ఇత్యాద్యుదాత్తః.] యూయమ్ **జిన్వథ** గతిం కురుథ. [జిన్వతిః గతికర్మా. నిఘం. ౨।౧౪.] యూయమ్ **నః** అస్మాన్ **జనయథ చ** నవజీవనేనానుప్రాణితాన్ కురుథ చ. ॥ 3 ॥

భావార్థః- పరమాత్మోపాసనేన యో దివ్యానన్దః ప్రాప్యతే తేన మనుష్యః స్వజీవనే పరమాభ్యుదయం నిఃశ్రేయసం చాపి ప్రాప్తుం ప్రభవతి. ॥ 3 ॥

౧౮౩౯. ఈ మంత్రమునందును బ్రహ్మానంద రసధారల వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(ఆపః) ఓ బ్రహ్మానందరసధారలారా! (తస్మై) అట్టి ప్రయోజనముకొరకు మేము (వః) నిన్ను (అరమ్) సంపూర్ణ రూపములో (గమామ్) పొందుచుందుము (యస్య) ఎట్టి అభ్యుదయము మరియు మోక్షరూప ప్రయోజనమును (క్షయాయ) మాయందు నివాసమొనర్చుటకొరకు నీవు (జిన్వథ) నడుచుచుందువు. అట్టి నీవు (నః) మమ్ము (జనయథ చ) నవజీవనముతో ఆనందానుభూతినికూడ ప్రాప్తింపజేయుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- పరమాత్మ ఉపాసనవల్ల ఏ దివ్యానందము ప్రాప్తించగలదో, దానితో మనుష్యులు తమ జీవితములో ఉత్కర్షము మరియు మోక్షమును కూడ పొందగలుగుదురు.॥ 3 ॥

1839. (1) External meaning relating to the waters :-

(1) We cast you on our bodies with celerity (swiftness in action), you who delight us by the destruction of our diseases. You give us procreant strength. [By the proper use of waters, one gets rid of many diseases and procures virility].

(2) Spiritual meaning :-

O Divine Omnipresent Mother, We approach Thee revertially as Thou destroyest our sins and makest us virtuous. || 3 ||

౧౮౪౦. ఋషిః - ఉలోవాతాయనః । దేవతా - వాయుః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౮౪ క్రమాఙ్కే వ్యాఖ్యాతపూర్వా.

అత్ర వాతశబ్దేన జీవాత్మ సహచరితః ప్రాణో గృహ్యతే.

2 3 1 2 3 2 3 1 2 3 1 2 3 2
౧౮౪౦. వాత ఆ వాతు భేషజం శమ్భు మయోభు నో హృదే ।

2 3 1 2
ప్ర న ఆయూఁషి తారిషత్ ॥ ౧ ॥

1 2 ర 3 2 3 2 3 2 3 2
ప.వి:- వాతః । ఆ । వాతు । భేషజమ్ । శమ్భు - శమ్ - భు । మయోభు -

3 2 3 2 3 1 2 ర 3
మయః - భు । నః । హృదే । ప్ర । నః । ఆయూఁషి । తారిషత్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **వాతః** జీవాత్మ సహచరితః ప్రాణః **భేషజమ్** ఔషధమ్ **ఆ వాతు** ఆ గమయతు, యత్ **నః** అస్మాకమ్ **హృదే** హృదయాయ **శమ్భు** రోగశాన్తికరమ్ **మయోభు** సుఖకరం చ భవేత్. **నః** అస్మాకమ్ **ఆయూఁషి** జీవనవర్షాణి **ప్ర తారిషత్** ప్రవర్ధయేత్. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- దేహస్థో జీవాత్మా యదా పూరకకుమ్భకరేచక విధినా శుద్ధే వాయుమణ్డలే ప్రాణాయామమభ్యస్యతి తదా రక్తశుద్ధిద్వారా రోగశాన్తిర్దీర్ఘాయుష్యం చ ప్రాప్యతే. ॥ ౧ ॥

౧౮౪౦. ఈ మొదటి మంత్రమునకు పూర్వార్చికయందలి ౧౮౪వ మంత్రముపై వ్యాఖ్యానమైనది. ఇప్పుడిచట 'వాత' అను శబ్దముచే జీవాత్మ సహితముగ ప్రాణము గ్రహించబడినది.

పదార్థము :-(వాతః) జీవాత్మ సహితముగ ప్రాణమును (భేషజమ్) ఔషధమును (ఆ వాతు) ప్రాప్తింపజేయుము. అది (నః) మా (హృదే) హృదయమునకు (శమ్భు) రోగములను శాంతింపజేయునది మరియు (మయోభు) సుఖకారకముగుగాక (నః) మాయొక్క (ఆయూంషి) ఆయువు సంవత్సరములను (ప్ర తారిషత్) పెంపొందించుగాక! ॥ ౧ ॥

భావార్థము :-శరీరమునందు స్థిరమైయున్న జీవాత్మ పూరక, కుంభక, రేచకముల పద్ధతిలో శుద్ధమగు వాయుమండలమునందు ప్రాణాయామము నభ్యసించినప్పుడు రక్తము శుద్ధియై రోగములు శాంతించి దీర్ఘాయువు ప్రాప్తించగలదు.॥ ౧ ॥

1840. May the Life of our life give us That which dispels all fears And acting as tonic to the heart Truly prolongs our years.

May the Almighty Mover of the world breathe His balm on us, healthful, delightful to our hearts; May He prolong our days of life. [It is also equally applicable to pure air which prolongs our life and is the souce of health and happiness.] || 1 ||

౧౮౪౧. ఋషిః - ఉలోవాతాయనః । దేవతా - వాయుః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

అథ ప్రాణస్య మహత్త్వం వర్ణయన్ తం ప్రార్థయతే.

౧౮౪౧. ఉత వాత పితాసి న ఉత భ్రాతోత నః స ఖా ।
స నో జీవాతవే కృధి ॥ ౨ ॥

ప.వి:- ఉత । వాత । పితా । అసి । నః । ఉత । భ్రాతా । ఉత । నః । సఖా- స - ఖా । సః । నః । జీవాతవే । కృధి ॥ ౨ ॥

పదార్థః-ఉత అపి చ, హే **వాత** జీవాత్మసహచరిత ప్రాణ! త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **పితా** పితృవత్ పాలకః **అసి** విద్యసే, **ఉత** అపి చ **నః** అస్మాకమ్ **భ్రాతా** భ్రాతృవద్ భర్తా, **ఉత** అపి చ **నః** అస్మాకమ్ **సఖా** మిత్రవత్ సహాయకః వర్తసే. **సః** అసౌ త్వమ్ **నః** అస్మాన్ **జీవాతవే** స్వస్థజీవనాయ **కృధి** సమర్థాన్ కురు. ॥ ౨ ॥

అత్ర వాతే పితృభ్రాతృసఖిత్వారోపాద్ రూపకాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-జీవాత్మ సహచరితేన ప్రాణేనైవ ప్రాణినాం జన్మవృద్ధిః క్షతిపూర్తిరారోగ్యం దీర్ఘాయుష్యాదికం చ జాయతే. ॥ ౨ ॥

౧౮౪౧. ఈ మంత్రములో ప్రాణముయొక్క మహత్వమును వర్ణించుచు దానిని గూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(ఉత) మరియు (వాత) జీవాత్మతో గూడ ఓ ప్రాణమా! నీవు (నః) మాయొక్క (పితా) తండ్రివలె పాలనకర్తవై (అసి) ఉన్నావు (ఉత) మరియు (నః) మాయొక్క (భ్రాతా) సోదరునివలె, భరణ పోషణకర్త (ఉత) మరియు (సఖా) మిత్రునివలె సహాయకుడవై యున్నావు. (సః) అట్టి నీవు (నః) మమ్మ (జీవాతవే) ఆరోగ్యవంతమగు జీవాత్మకొరకు (కృధి) సమర్థించుము.॥ ౨ ॥

ఇచ్చట వాయువునందు పితృత్వము, భ్రాతృత్వము మరియు మిత్రత్వముల ఆరోపణముండుట వల్ల రూపకాలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-జీవాత్మ సహితముగా ప్రాణముద్వారానే ప్రాణుల జన్మ, వృద్ధి, క్షయములు, ఆరోగ్యము మరియు దీర్ఘాయుష్యము మున్నగునవి కలుగును.॥ ౨ ॥

1841. Life of life, Thou art our Father Thou art Brother and our Friend Give us strength to lead pure life Enabling us to achieve our end. || 2 ||

౧౮౪౨. ఋషిః - ఉలోవాతాయనః । దేవతా - వాయుః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః. అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧౮౪౨. యదదో వాత తే గృహే౩ఽమృతం నిహితం గుహా ।
తస్య నో ధేహి జీవసే ॥ ౩ ॥

ప. విః- యత్ । అదః । వాత । తే । గృహే । అమృతమ్ - అ - మృతమ్ । నిహితమ్ - ని - హితమ్ । గుహా । తస్య । నః । ధేహి । జీవసే ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **వాత** జీవాత్మ సహచరితప్రాణ! **యత్ తే గృహే** యత్ తవ దేహరూపే సదనే **గుహా** హృదయగుహాయామ్. [అత్ర 'సుపాం సులుక్.' అ. ౭ । ౧ । ౩౯ ఇతి విభక్తేర్లుక్]. **అదః** ఏతత్ **అమృతమ్** అక్షయం పరమాత్మరూపం జ్యోతిః **నిహితమ్** స్థితమ్ అస్తి, **జీవసే** జీవనాయ **తస్య నః ధేహి** తత్ అస్మాన్ ప్రాపయ. ॥ ౩ ॥

భావార్థః- ప్రాణాయామేన ప్రకాశావరణక్షయే మనసి ధారణాసు యోగ్యతాప్రాప్త్యా ప్రత్యాహారధారణధ్యానసమాధిభిర్హృదయనిహితం పరమాత్మజ్యోతిః ప్రకాశతే. ॥ ౩ ॥

౧౮౪౨. ఈ మంత్రమునందు పై విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(వాత) జీవాత్మ సహితముగ ఓ ప్రాణమా! (యత్ తే గృహే) అట్టి నీ శరీరరూప గృహములో (గుహా) హృదయ మను గుహయందు (అదః) ఈ (అమృతమ్) అక్షయమగు పరమాత్మరూపజ్యోతి (నిహితమ్) ఉంచబడినది. (జీవసే) మా జీవితముకొరకు (తస్య నః ధేహి) మాకు దానిని ప్రాప్తింపజేయుము.॥ ౩ ॥

భావార్థము :- ప్రాణాయామముద్వార ప్రకాశక ఆవరణము క్షీణమైపోవుటవల్ల మనస్సులో ధారణలయోగ్యత ఉత్పన్నమగును. దానివల్ల ప్రత్యాహార, ధారణ, ధ్యాన, సమాధి సిద్ధులవల్ల హృదయములో నిహితమైయున్న పరమాత్మజ్యోతి ప్రకాశించగలదు.॥ ౩ ॥

1842. Whatever Nectar is in Thee O Giver of Light, that grant So that we may drink and live Nobly and Thy praises chant. || 3 ||

౧౮౪౩.ఋషిః - సుపర్ణః । దేవతా - సూర్యః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

తత్రాద్యే మన్త్రేఽగ్నినామ్నా జగదీశ్వరస్య గుణకర్మాణి వర్ణయతి.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩౨ ౩
౧౮౪౩. అభి వాజీ విశ్వరూపో జనిత్రం హిరణ్యయం

౨ ౩౧౨ ౩౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
బిభ్రదత్కం సుపర్ణః । సూర్యస్య భానుమృతుథా

౨ర౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨
వసానః పరి స్వయం మేధమృజ్రో జజాన ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప.వి:-అభి । వాజీ । విశ్వరూపః - విశ్వ -రూపః । జనిత్రమ్ । హిరణ్యయమ్ ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
బిభ్రత్ । అత్కమ్ । సుపర్ణః - సు - పర్ణః । సూర్యస్య । భానుమ్ । ఋతుథా ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩
వసానః । పరి । స్వయమ్ । మేధమ్ । ఋజ్రః । జజాన ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **వాజీ** బలవాన్ **విశ్వరూపః** విశ్వం రూపం యస్మాత్ సః, **సుపర్ణః** సుపాలకః, **ఋజ్రః** సర్వగతః సోఽగ్నిః పరమేశ్వరః. [అర్జతి గచ్ఛతీతి ఋజ్రః. ఋజ గత్యాదిషు, భ్వాదిః. 'ఋజ్రేన్ద్రాగ్ర'... ఉ. ౨ । ౨౮. ఇతి నిపాతః.] **జనిత్రమ్** వృష్ట్యుత్పాదకమ్, **హిరణ్యయమ్** హిరణ్మయమ్ **అత్కమ్** విద్యుద్వజ్రమ్. [అత్క ఇతి వజ్రనామ. నిఘం. ౨ । ౨౦.] **బిభ్రత్** ధారయన్, **ఋతుథా** ఋత్వనుకూలమ్ **సూర్యస్య** ఆదిత్యస్య **భానుమ్** తేజః **వసానః** నివాసయన్ **స్వయమ్** స్వాత్మనా **మేధమ్** సృష్టియజ్ఞమ్ **జజాన** సఞ్చాలయతి. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- **జగతి యత్కిఞ్చిదపి ప్రాకృతికం ఘటనాచక్రం ప్రవర్తతే తత్ స్వరం పరమేశ్వర కృతమేవ. ॥ ౧ ॥**

౧౮౪౩.ఈ మంత్రములో అగ్నినామముచే జగదీశ్వరుని గుణకర్మల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(వాజీ) శక్తిమంతుడు (విశ్వరూపః) సకలరూపములనిచ్చునట్టి (సుపర్ణః) శ్రేష్ఠమగు పాలనకర్త (ఋజ్రః) సర్వవ్యాపకుడగు ఆ అగ్నినామక పరమేశ్వరుడు (జనిత్రమ్) వృష్టియొక్క ఉత్పాదకుడు (హిరణ్యయమ్) సువర్ణమయ (అత్కమ్) విద్యుద్రూప వజ్రమును (బిభ్రత్) ధారణమొనర్చుచు (ఋతుయా) ఋతువుల కనుకూలముగ (సూర్యస్య) సూర్యుని (భానుమ్) తేజమును (వసానః) వసింపజేయుచు (స్వయమ్) స్వయముగ (మేధమ్) సృష్టియజ్ఞమును (జజాన) నడిపించుచున్నాడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ప్రపంచములో ఏ ప్రాకృతిక సంఘటనలు నడుచుచున్నవియో ఆ యన్నిటిని పరమేశ్వరుడే సంచాలన మొనర్చుచున్నాడు.॥ ౧ ॥

1843. A devotee of God full of knowledge and strength looking equally on all, engaged in doing noble deeds, bearing within his heart the Lord who is Omnipresent, Absolutely True, Benevolent Creator of the world, clothed in all seasons with the pure light of the Resplendent Divine Sun, being the destroyer of all evils, becomes adorned with virtue. || 1 ||

౧౮౪౪. ఋషిః – సుపర్ణః । దేవతా – సూర్యః । ఛన్దః – త్రిష్టుప్ । స్వరః – ధైవతః.

అథ పరమేశ్వరస్య మహిమా వర్ణ్యతే.

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩
౧౮౪౪. అప్సు రేతః శిశ్రియే విశ్వరూపం తేజః పృథివ్యామధి
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
యత్ సమ్బభూవ । అన్తరిక్షే స్వం మహిమానం
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మిమానః కనిక్రన్తి వృష్ణో అశ్వస్య రేత ః ॥౨॥

౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.విః– అప్సు । రేతః । శిశ్రియే । విశ్వరూపమ్ – విశ్వ –రూపమ్ । తేజః।
౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
పృథివ్యామ్ । అధి । యత్ । సంబభూవ – సమ్ – బభూవ । అన్తరిక్షే । స్వమ్।
౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర
మహిమానమ్ । మిమానః । కని క్రన్తి । వృష్ణః । అశ్వస్య । రేతః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **అప్సు** నదీషు యత్ **విశ్వరూపమ్** సర్వరూపమ్ **రేతః** జలమ్. [రేతః ఇత్యుదకనామ. నిఘం. ౧ । ౧౨.] **శిశ్రియే** ఆశ్రితమస్తి, యత్ యచ్చ **పృథివ్యామ్ అధి** భూమ్యామ్ **తేజః** ఔష్ణ్యమ్ **సం బభూవ** ఉత్పన్నమస్తి, తత్సర్వమ్ **ఋజ్రః** సర్వవ్యాపకః అగ్నిర్జగదీశ్వర ఏవ **జజాన** ఉత్పాదితవానస్తి ఇతి పూర్వమన్త్రాదాకృష్యతే. స ఏవ **అన్తరిక్షే** ఆకాశే **స్వమ్** స్వకీయమ్ **మహిమానమ్** మహత్త్వమ్ **మిమానః** ప్రకటయన్ అస్తి. తస్యైవ మహిమ్నా **వృష్ణః** వర్షకస్య **అశ్వస్య** పర్జన్యస్య **రేతః** బలమ్ **కనిక్రన్తి** భృశం గర్జతి. [క్రది ఆహ్వానే రోదనే చ, భ్వాదిః, యఙ్లుకి చాక్రన్తి ఇతి ప్రాప్తే అభ్యాసస్య నిగాగమః.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- సరిత్సు పృథివ్యామన్తరిక్షే దివి సూర్యే పర్జన్యే సర్వత్ర జగదీశ్వరస్యైవ మహిమా దృగ్గోచరీ భవతి. ॥ ౨ ॥

౧౮౪౪. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని మహిమ వర్ణించబడియున్నది.

పదార్థము :-(అప్సు) నదులలో ఎట్టి (విశ్వరూపమ్) సకలరూపముల (రేతః) జలము (శిశ్రియే) ఆశ్రయించి యున్నదియో (యత్) మరియు ఏవి (పృథివ్యామ్ అధి) భూమిలోపల (తేజః) తేజముచే (సంబభూవ) ఉత్పన్నమైనవియో, ఆ యన్నిటిని (ఋజ్ర) సర్వవ్యాపకుడగు అగ్నినామక జగదీశ్వరుడే (జజాన) ఉత్పన్నమొనర్చినాడు. [ఇచ్చట 'ఋజః, మరియు జజాన' అను రెండు పదములను పూర్వ మంత్రమునుండి తీసికొనబడినవి]. ఆ జగదీశ్వరుడే (అన్తరిక్షే) అంతరిక్షములో (త్వమ్) తన (మహిమానమ్) మహిమను (మిమానః) ప్రకటించుచున్నాడు. ఆయన మహిమచేతనే (వృష్ణః) వర్షములను కురిపించు (అశ్వస్య) వ్యాప్తమైయున్న (రేతః) జలము (కనిక్రన్తి) అత్యధికముగ గర్జించును.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-నదులయందు, భూమిపై, అంతరిక్షములో, ద్యులోకమున, సూర్యునిలో, మేఘములలో, సకల ప్రదేశములందును జగదీశ్వరుని మహిమయే దృగ్గోచరమగుచున్నది.॥ ౨ ॥

1844. Omnipresent God laid in waters multiform seed, lustre which gathered on the earth and there developed. In the middle regions also establishing His greatness, He the Showerer of all felicity cries aloud (so to speak) 'O men, always tread upon the path of righteousness'. He is the life of the sun, Giver of light to the sun and other luminaries. || 2 ||

౧౮౪౫. ఋషిః – సుపర్ణః । దేవతా – సూర్యః । ఛన్దః – త్రిష్టుప్ । స్వరః – ధైవతః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨
౧౮౪౫. అయం సహస్రా పరి యుక్తా వసానః సూర్యస్య
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
భానుం యజ్ఞో దాధార । సహస్రదాః
౨౩౧ ౨ ౩౧౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౧ ౨
శతదా భూరిదావా ధర్తా దివో భువనస్య విశ్పతిః ॥ ౩ ॥

ప.విః- అయమ్ । సహస్రా । పరి । యుక్తా । వసానః । సూర్యస్య । భానుమ్ । యజ్ఞః । దాధార । సహస్రదాః - సహ స్ర -దాః । శతదాః - శత - దాః । భూరిదావా - భూరి - దావా । ధర్తా । దివః । భువనస్య । విశ్పతిః. ॥ 3 ॥

పదార్థః- యజ్ఞః యజనీయః ఏషోఽగ్నిర్జగదీశ్వరః **యుక్తా** యుక్తాని ఆకర్షణబలేన పరస్పర సమ్బద్ధాని, **సహస్రా** సహస్రాణి నక్షత్రాణి **వసానః** నివాసయన్ **సూర్యస్య** ఆదిత్యస్య **భానుమ్** తేజః **దాధార** దధార, ధారయతి. [తుజాదీనాం దీర్ఘోఽభ్యాసస్య. అ. ౬।౧।౭. ఇత్యభ్యాసదీర్ఘః.] అయమ్ జగదీశ్వరః **సహస్రదాః** సహస్రపదార్థానాం దాతా, **శతదా** శతరత్నానాం దాతా, **భూరి దావా** భూరేః ప్రచురస్య దుగ్ధదధినవనీతాదేః విద్యాధర్మాదేశ్చ దాతా, **దివః ధర్తా** ద్యులోకస్య ధారయితా, **భువనస్య** బ్రహ్మాణ్డస్య చ **విశ్పతిః** ప్రజాపతి అస్తి. ॥ 3 ॥

భావార్థః- జగదీశ్వర ఏవాస్మాకం సౌరమణ్డలమసంఖ్యాని నక్షత్రాణి నిఖిలమేవ బ్రహ్మాణ్డం ధారయన్నస్మభ్యం సర్వాః సమ్పదః ప్రయచ్ఛతి. ॥ 3 ॥

౧౮౪౫. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(యజ్ఞః) పూజనీయుడగు ఈ అగ్నినామక జగదీశ్వరుడు (యుక్తః) తన ఆకర్షణశక్తిచే పరస్పరము కలిసియున్న (సహస్రా) వేలాది నక్షత్రములను (వసానః) వసింపజేయుచు (సూర్యస్య) సూర్యునియొక్క (భానుమ్) తేజమును (దాధార) ధారణమొనర్చుచున్నాడు. ఆ జగదీశ్వరుడు (సహస్రదాః) వేలాది వస్తువుల దాత (శతదా) నూరురత్నములదాత (భూరిదా వా) అనేకానేక పాలు, పెరుగు, వెన్న మున్నగువాని మరియు విద్య, ధనము, ధర్మము మున్నగువాని దాత (దివః ధర్తా) ద్యులోకధారణకర్త మరియు (భువనస్య) బ్రహ్మాండముయొక్క (విశ్పతిః) ప్రజాపతియై యున్నాడు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఆ జగదీశ్వరుడే మన సౌరమండలమును అగణితమగు తారలను, ఈ బ్రహ్మాండమంతటిని ధారణమొనర్చుచు మనకు సకల సంపదల నిచ్చుచున్నాడు.॥ 3 ॥

1845. God Who is to be worshipped by all, pervading thousands of objects that are useful, upholds the light of the sun. He is the Giver of ample gifts in hundreds, thousands, Sustainer of the heavens, Earth's Lord and Ruler of all people. || 3 ||

౧౮౪౬. ఋషిః - వేనః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౨౦ క్రమాఙ్కే

సూర్యదృష్టాన్తేన పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జీవాత్మవిషయ ఉచ్యతే.

౧౨ ౩౨ఉ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
౧౮౪౬. నాకే సుపర్ణముప యత్పతన్తం హృదా వేనన్తో

౩ ౧ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧౨
అభ్యచక్షత త్వా। హిరణ్యపక్షం వరుణస్య

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
దూతం యమస్య యోనౌ శకునం భురణ్యుమ్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౨ ౧౨ర ౩ ౨
ప. వి:- నాకే । సుపర్ణమ్ - సు - పర్ణమ్ । ఉప । యత్ । పతన్తమ్ । హృదా ।
౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
వేనన్తః । అభ్యచక్షత - అభి - అచక్షత । త్వా । హిరణ్యపక్షమ్ - హిరణ్య - పక్షమ్ ।
౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
వరుణస్య । దూతమ్ । యమస్య । యోనౌ । శకునమ్ । భురణ్యుమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే వేన! హే పరమేశకామనామయ జీవాత్మన్! **హిరణ్యపక్షమ్** జ్ఞానకర్మరూపస్వర్ణిమపక్షయుక్తమ్, **వరుణస్య దూతమ్** వరణీయస్య మనసః సన్మార్గే ప్రేరకమ్. [దు గతౌ, భ్వాదిః, 'దుతనిభ్యాం దీర్ఘశ్చ' ఉ.౩ । ౯౦ ఇతి క్తః ప్రత్యయో ధాతోర్దీర్ఘశ్చ.] **యమస్య** నియన్తుః ప్రాణస్య **యోనౌ** గృహే, దేహే ఇత్యర్థః **శకునమ్** శక్తిశాలినమ్. [శక్లృ శక్తౌ, స్వాదిః, 'శకేరునోన్తోన్త్యునయః' ఉ. ౩ । ౪౯. ఇతి ఉనప్రత్యయః.] **భురణ్యుమ్** దేహస్య ధారయితారం పోషకం చ. [భురణ ధారణపోషణయోః, కణ్డ్వాదిః, తతో బాహులకాదౌణాదికో యుచ్ ప్రత్యయః.] **సుపర్ణమ్** అష్టాఙ్గయోగరూపశుభపర్ణోపేతమ్, **నాకే** మోక్షనిమిత్తే **ఉప పతన్తమ్** ప్రయతమానమ్ **త్వా** త్వామ్ **యత్** యదా **అభ్యచక్షత** ప్రభుప్రేమిణః పశ్యన్తి, తదా తే **హృదా** హృదయేన **వేనన్తః** త్వాం కామయమానాః జాయన్తే. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-దేహాధిష్ఠాతా జీవాత్మాఽధ్యాత్మరుచిః సన్నష్టాఙ్గయోగాభ్యాసేన మోక్షమధిగన్తుం ప్రభవతి. ॥ ౧ ॥

౧౮౪౬. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి 3౨౦వ మంత్రము. దానికప్పుట సూర్యుని దృష్టాంతముతో పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానమైనది. ఇప్పుడిచట జీవాత్మ విషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ వేన! పరమేశ్వరుని కోరుచుండునట్టి ఓ జీవాత్మా! (హిరణ్య పక్షమ్) జ్ఞాన, కర్మ రూప సువర్ణమువంటి పక్షములు, అనగా రెక్కలుగల (వరుణస్య దూతమ్) వరించదగిన మనస్సును సన్మార్గమున ప్రేరితమొనర్చునట్టి (యమస్య) నియంతయగు ప్రాణముయొక్క (యోనౌ) శరీరరూప గృహమున (శకునమ్) శక్తిచే శోభించు (భురణ్యుమ్) శరీరములను ధారణ, పోషణముల (సుపర్ణమ్) అష్టాంగరూప శుభ పక్షములతోగూడిన మరియు (నాకే) మోక్షముకొరకు (ఉప పతన్తమ్) ప్రయత్నశీలుడవగు (త్వా) నిన్ను (యత్) ఎపుడు (అభ్యచక్షత) ఈశ్వరప్రేమగలవారు చూచెదరో, అపుడు వారు (హృదా) హృదయముచే (వేనన్తః) నిన్ను ప్రేమించసాగుదురు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :-శరీరముయొక్క అధిష్ఠాతయగు జీవాత్మకు ఆధ్యాత్మిక మార్గములో రుచి ఏర్పడినప్పుడు అది అష్టాంగయోగముయొక్క అభ్యాసముచే మోక్షమును పొందగలుగును.॥ ౧ ॥

1846. O God ! The devotees gaze on Thee who art full of un-alloyed bliss with longing in their hearts, as on a strong winged bird that mounteth sky-ward. They see Thee as One whose shelter is giver of Lustre, who is Almighty and Sustainer of all and leading to the source of the most desirable Brahma Charya (continence) and other rules of good conduct. **(వేనన్తః) అర్చన్తో భక్తాః వేనతిరర్చతికర్మా నిఘం.3 । ౧౪ । ౪౨ (హిరణ్యపక్షమ్) హిరణ్యయః కాన్తిప్రదః పక్షః - పరిగ్రహోఽయస్య తమ్ తేజో వై హిరణ్యమ్ తైత్తిం ౧ । ౮ । ౬ । ౧) (వరుణస్య యమస్య యోనౌ దూతమ్) వరణీయస్య యమస్య - నియమస్య బ్రహ్మచర్యాదేర్యోనౌ స్థానే దూతమ్ ప్రాపయితారమ్ దు-గతౌ (శకునమ్) శక్తిమన్తమ్ (భురణ్యుమ్) భరణకర్తారమ్.** || 1 ||

౧౮౪౭. ఋషిః - వేనః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ ముక్తావస్థాయాం జీవాత్మనః స్వరూపం వర్ణయతి.

౧౮౪౭. ఊర్ధ్వో గన్ధర్వో అధి నాకే అస్థాత్ ప్రత్యఙ్ చిత్రా
బిభ్రదస్యాయుధాని । వసానో అత్కం సురభిం
దృశే కం స్వా౩ర్ణ నామ జనత ప్రియాణి ॥ ౨ ॥

ప.వి:- ఊర్ధ్వః । గన్ధర్వః । అధి । నాకే । అస్థాత్ । ప్రత్యఙ్ - ప్రతి - అఙ్ । చిత్రా । బిభ్రత్ । అస్య । ఆయుధాని । వసానః । అత్కమ్ । సురభిమ్ - సు - రభిమ్ । దృశే । కమ్ । స్వః । న । నామ । జనత । ప్రియాణి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ఊర్ధ్వః** జాగరూకః ఉన్నతశ్చ, **గన్ధర్వః** గాః వాచః ఇన్ద్రియాణి వా ధరతీతి తాదృశో జీవాత్మా **నాకే అధి** మోక్షలోకే **అస్థాత్** తిష్ఠతి. వేనః కాన్తః పరమేశ్వరః అస్య ఏతస్య జీవాత్మనః **ప్రత్యఙ్** అభిముఖమ్ **చిత్రా** చిత్రాణి వివిధాని **ఆయుధా** ఆయుధాని రక్షాసాధనాని **బిభ్రత్** ధారయన్ భవతి. తదా మోక్షావస్థాయాం జీవాత్మా **దృశేకమ్** పరమాత్మదర్శనాయ కిల **సురభిమ్** సద్గుణైః సౌరభమయం **అత్కమ్** స్వరూపమ్ **వసానః** ధారయన్ **స్వః న** సూర్య ఇవ **ప్రియాణి నామ** ప్రియాణి నామాని తేజాంసి **జనత** ప్రకటయతి. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ముక్తావస్థాయాం జీవాత్మనో లౌకిక్య ఆకాఙ్క్షాః సమాప్యన్తే, తేజోమయః స పరమాత్మసాహచర్యేణ దివ్యమానన్దమనుభవతి. ॥ ౨ ॥

౧౮౪౭. ఇపుడు ముక్తావస్థలో జీవాత్మ స్వరూపము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఊర్ధ్వః) జాగరూకత మరియు ఉన్నతి (గన్ధర్వః) వాణులు, లేక ఇంద్రియములను ధారణమొనర్చునట్టి జీవాత్మ (నాకే అధి) మోక్షావస్థయందు (అస్థాత్) స్థిరమగును. వేన అనగా కమనీయమగు పరమేశ్వరుడు (అస్య) ఈ జీవాత్మయొక్క (ప్రత్యఙ్) అభిముఖముగనై (చిత్రా) వివిధమగు (ఆయుధా) రక్షణసాధనములను (బిభ్రత్) ధారణమొనర్చును. అపుడు మోక్షావస్థయందు జీవాత్మ (దృశేకమ్) పరమాత్మ దర్శనముకొరకు (సురభిమ్) సద్గుణములచే పరిమళింపజేయు (అత్కమ్) స్వరూపమును (వసానః) ధారణమొనర్చుచు (స్వః న) సూర్యునివలె (ప్రియాణి నామ) ప్రియతేజములను (జనత) ప్రకటమొనర్చును.॥ ౨ ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-ముక్తావస్థలో జీవాత్మయొక్క లౌకిక ఆకాంక్షలన్నియును సమాప్తమగును. తేజోమయమైన ఆ పరమేశ్వరుని సాహచర్యముతో దివ్యానందముయొక్క అనుభూతినొందును.॥ ౨ ॥

1847. God Who is the Upholder of the world is above all misery and ignorance. He is firmly established in the state of Perfect Bliss where there is not the least element of misery. He puts on wonderful evil - destroying weapons in the form of His sublime powers. Like the Sun, He gives birth to the adorable, beloved showers of happiness and peace. He Upholds the fragrant air that gives delight to all. || 2 ||

౧౮౪౮. ఋషిః - వేనః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ మోక్షావస్థాయాం జీవాత్మనః పరమాత్మదర్శన ముచ్యతే.

౩౧ ౨౩ ౨౩౧ ౨ర౩ ౨౩ ౧ ౨౩
౧౮౪౮. ద్రప్సః సముద్రమభి యజ్జిగాతి పశ్యన్ గృధ్రస్య
౧౨౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧౨
చక్షసా విధర్మన్ । భా నుః శుక్రేణ శోచిషా
౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
చకా నస్తృతీయే చక్రే రజసి ప్రియా ణి ॥ ౩ ॥

౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨ ౧౨ర
ప.విః- ద్రప్సః । సముద్రమ్ - సమ్ - ఉద్రమ్ । అభి । యత్ । జిగాతి ।
౧౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩౧౨ ౩౧౨
పశ్యన్ । గృధ్రస్య । చక్షసా । విధర్మన్ - వి -ధర్మన్ । భానుః । శుక్రేణ । శోచిషా।
౩ ౨ ౩౧౨ ౩ ౧౨ర ౩౧ ౨
చకానః । తృతీయే । చక్రే । రజసి । ప్రియాణి ॥ ౩ ॥

పదార్థః- **ద్రప్సః** జలబిన్దువద్ అణుపరిమాణో జీవాత్మా **యత్** యదా **సముద్రమ్ అభి** ఆనన్దరసాగారం పరమాత్మానం ప్రతి **జిగాతి** గచ్ఛతి. [జిగాతిః గతికర్మా. నిఘం. ౨ । ౧౪.] తదా **విధర్మన్** విధర్మణి విశేషేణ ధారకే మోక్షలోకే స జీవస్తం పరమాత్మానమ్ **గృధ్రస్య చక్షసా** గృధ్రస్య ఇవ తీవ్రదృష్ట్యా **పశ్యన్** అవలోకయన్ భవతి. **తృతీయే రజసి** తృతీయే ధామని మోక్షలోకే **శుక్రేణ**. పవిత్రేణ **శోచిషా** తేజసా **చకానః** దీప్యమానః [కనీ దీప్తికాన్తిగతిషు, భ్వాదిః.] **భానుః** పరమాత్మ సూర్యః, తస్య జీవాత్మనః **ప్రియాణి** ఆనన్దవృష్టిప్రదానాదీని అభీప్సితాని **చక్రే** సాధయతి. ॥ ౩ ॥

అస్మిన్ మన్త్రే పరమాత్మని భానుత్వారోపాద్ రూపకాలఙ్కారః ॥ ౩ ॥

భావార్థః- మోక్షాయ ప్రయతమానో జీవో రససేక్తారం తేజస్వినం జగదీశ్వరం ప్రాప్య రససిక్తస్తేజోమయశ్చ జాయతే ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే మనుష్యాకాఙ్క్షాయా వేదవాచో బ్రహ్మానన్దధారాయాః ప్రాణస్య జీవాత్మనో మోక్షప్రాప్తేశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౮౪౮. ఈ మంత్రములో మోక్షావస్థయందు జీవాత్మకు పరమాత్మ దర్శనమును గురించి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(ద్రప్సః) నీటిచుక్కవంటి అణువు పరిమాణముగల జీవాత్మ (యత్) ఎపుడు (సముద్రమ్ అభి) ఆనందముయొక్క సాగరమగు పరమాత్మవైపు (జిగాతి) వెళ్లునో అపుడు (విధర్మన్) విశేషరూపములో ధారణమొనర్చు మోక్షలోకములో ఆ జీవాత్మ పరమాత్మను (గృధ్నస్య చక్షసా) రాబందు, లేక గ్రద్దవంటి తీవ్రదృష్టిచే (పశ్యన్) చూచును. (తృతీయే, రజసి) మూడవ ధామమగు మోక్షలోకమున (శుక్రేణ) పవిత్రమగు (శోచిషా) తేజముతో (చకాన) ప్రదీప్తమగుచు (భాను) పరమాత్మరూప సూర్యుడు ఆ జీవాత్మయొక్క (ప్రియాణి) ఆనందవర్షముయొక్క ప్రదానము మున్నగు అభీష్టములను (చక్రే) సిద్ధింపజేయును.॥ 3 ॥

ఈ మంత్రములో పరమాత్మయందు 'భానత్వ'మను ఆరోపణ ముండుటవల్ల రూపకాలంకారము గలదు. ॥ 3 ॥

భావార్థము :-మోక్షముకొరకు ప్రయత్నమొనర్చుచు జీవరసమును సేచనమొనర్చునట్టి జీవాత్మ తేజోవంతుడగు జగదీశ్వరుని ప్రాప్తించుకొని రసముచే తడిసి, ఇంకను తేజోవంతుడైపోవును.॥ 3 ॥

ఈ ఖండములో మనుష్యుని ఆకాంక్ష, వేదవాణి, బ్రహ్మానందధార, ప్రాణము మరియు జీవాత్మ మోక్షప్రాప్తియొక్క వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదు.

ఇరువదవ అధ్యాయము ఏడవ ఖండము సమాప్తమైనది.

ఇరువదవ అధ్యాయముకూడ ముగిసినది.

తొమ్మిదవ ప్రపాఠకముయొక్క ద్వితీయార్ధము సమాప్తము.

1848. When a wise devotee who is illumined like the sun, goes near God the Ocean of mercy and bliss, being established in the Upholder of the Law, he looks on His lustre with the eyes of an aspirant after salvation, then enjoying in its own bright splendour like the sun, it fulfils his desire in the third highest state of emancipation which is above worldly pleasure and pain. || 3 ||

ఇరువదొకటవ అధ్యాయము

తొమ్మిదవ ప్రపాఠకము యొక్క మూడవ అర్ధము (సగము)

౧౮౪౯. ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

తత్రాదౌ సేనాపతిదృష్టాన్తేన జీవాత్మా వర్ణ్యతే.

౧౮౪౯. ఆశుః శిశానో వృషభో న భీమో ఘనాఘనః

క్షోభణశ్చర్షణీనామ్ । సఙ్క్రన్దనోఽనిమిష

ఏకవీరః శతం సేనా అజయత్ సాకమిన్ద్రః ॥ ౧ ॥

ప.వి:- ఆశుః । శిశానః । వృషభః । న । భీమః । ఘనాఘనః । క్షోభణః । చర్షణీనామ్ । సంక్రన్దనః - సమ్ - క్రన్దనః । అనిమిషః - అ - నిమిషః । ఏకవీరః - ఏక - వీరః । శతమ్ । సేనాః । అజయత్ । సాకమ్ । ఇన్ద్రః ॥ ౧॥

పదార్థః- **ఆశుః** శీఘ్రకారీ, **శిశానః వృషభః న** తీక్ష్ణశృఙ్గో వృష ఇవ **భీమః** విఘ్నకారిణాం భయజనకః, **ఘనాఘనః** ద్వేష్టౄణాం హన్తా, **చర్షణీనామ్** బాధకానాం మనుష్యాణామ్ **క్షోభణః** విక్షోభయితా, **సఙ్క్రన్దనః** శత్రురోదకః, **అనిమిషః** నిర్నిమేషః సన్ లక్ష్యే బద్ధదృష్టిః, **ఏకవీరః** అద్వితీయ శూరః **ఇన్ద్రః** సేనాపతిరివ జీవాత్మా **సాకమ్** యుగపత్ **శతం సేనాః** శతసంఖ్యాకాః ఆభ్యన్తర్యో బాహ్యశ్చ చమూః **అజయత్** జయతి. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారో వీరో రసశ్చ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా రాష్ట్రే వీరః సేనాపతిః స్వపరాక్రమేణ సర్వాః శత్రుసేనా జయతి తథైవ దేహే జీవాత్మాఽఽభ్యన్తరే బాహ్యే చ దేవాసురసంగ్రామే సర్వాన్ విఘ్నకారిణో విజిత్య స్వసామ్రాజ్యం స్థాపయేత్. ॥ ౧ ॥

౧౮౪౯. ఈ మంత్రములో సేనాపతి దృష్టాంతముచే జీవాత్మ వర్ణనగలదు.

పదార్థము :-(ఆశుః) శీఘ్రకారి (శిశానః వృషభః న) తీక్ష్ణమగు కొమ్ములుగల ఎద్దువలె (భీమః) విఘ్నముల నొనర్చునట్టి వారికి భయంకరుడు, (ఘనాఘనః) ద్వేషించువారిని (చర్షణీనామ్) బాధలను గలిగించునట్టి మనుష్యుల (క్షోభణః) మనః శాంతిని నష్టమొనర్చు (సఙ్క్రన్దనః) శత్రువుల నేడ్పించునట్టి (అనిమిషః) లక్ష్యముపై రెప్పవాల్చనట్టి (ఏకవీరః) అద్వితీయ వీరుడగు (ఇన్ద్రః) సేనాపతివంటి జీవాత్మ (సాకమ్) కలిసి (శతం సేనాః) నూర్లకొలది ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రుసైన్యములను (అజయత్) జయించగలడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఏవిధముగ రాష్ట్రమందలి వీరసేనాపతి తన పరాక్రమముచే శత్రువులందరను జయించివేయునో, అటులనే శరీరమునందలి జీవాత్మ అంతరిక మరియు బాహ్య దేవాసురసంగ్రామములందు సమస్త విఘ్నకారులను జయించి తన సామ్రాజ్యమును స్థిరపరచికొనవలెను.॥ ౧ ॥

1849. (1) External meaning about the commander of an army :-

An ideal commander of the army is he who is swift, who keeps his arms sharpened, is fearless, and terrific like a strong bull which sharpens his horns, a zealous killer of foes, who strikes terror in wicked men, makes the enemies weep bitterly, whose eyes close not or who works day and night, a sole hero, rends asunder the opponents and subdues at once a hundred armies.

(2) The Mantra is also applicable to the internal battle with evil propensities. Here Indra is the powerful soul. Knowledge and austerity are like the two horns of a bull. By the exercise of his soul force, a real spiritual hero should be able to conquer all evil propensities. Such a spiritual man should be invisible and terrifier of the wicked. He should be ever wakeful and should discharge his duties faithfully. || 1 ||

౧౮౫౦. ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

3 ౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨
౧౮౫౦. సఙ్క్రన్దనేనానిమిషేణ జిష్ణునా యుత్కారేణ

3౧౨ 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర 3
దుశ్చ్యవనేన ధృష్ణునా । తదిన్ద్రేణ జయత

౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౧ ౨
తత్సహధ్వం యుధో నర ఇషుహస్తేన వృష్ణా ॥ ౨ ॥

3 ౧ ౨ 3 ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
ప.విః:- సంక్రన్దనేన - సమ్ - క్రన్దనేన । అనిమిషేణ - అ - నిమిషేణ ।

3౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౧౨
జిష్ణునా । యుత్కారేణ - యుత్ - కారేణ । దుశ్చ్యవనేన - దుః - చ్యవనేన ।

3 ౧ ౨ ౧౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧౨ర
ధృష్ణునా । తత్ । ఇన్ద్రేణ । జయత । తత్ । సహధ్వమ్ । యుధః । నరః । ఇషుహస్తేన -

౧౨ర 3 ౧ ౨ర
ఇషు - హస్తేన । వృష్ణా ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **యుధః నరః** యోద్ధారః పురుషాః! యూయమ్ **సఙ్క్రన్దనేన** శత్రురోదకేన, **అనిమిషేణ** నిర్నిమేషం లక్ష్యే బద్ధదృష్టినా, **జిష్ణునా** జయశీలేన, **యుత్కారేణ** సఙ్గ్రామకారిణా, **దుశ్చ్యవనేన** విపక్షిభిః అవిచాల్యేన, **ధృష్ణునా** స్వయం విపక్షిణాం ధర్షకేణ, **ఇషుహస్తేన** ఆయుధపాణినా, **వృష్ణా** అస్త్రవర్షకేణ **ఇన్ద్రేణ** సేనాపతినా ఇవ వీరేణ జీవాత్మనా **తత్** యుద్ధమ్ **జయత** విజయధ్వమ్, **తత్** ఆభ్యన్తరం బాహ్యం చ శత్రుదలమ్ **సహధ్వమ్** పరాజయధ్వమ్. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా శస్త్రాస్త్రధరస్య వీరస్య సేనాపతేర్నేతృత్వే యోద్ధారః సంగ్రామం జయన్తి తథైవ స్వకీయం జీవాత్మానముద్బోధ్య తం నేతారం విధాయ సర్వాణ్యాభ్యన్తరాణి బాహ్యాని చ యుద్ధాని సర్వే జయన్తు. ॥ ౨ ॥

౧౮౫౦. ఈ మంత్రమునందును పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(యుధః నరః) యోధులగు ఓ మానవులారా! మీరు (సఙ్క్రన్దనేన) శత్రువుల నేడ్పించునట్టి (అనిమిషేణ) లక్ష్యముపై రెప్పవాల్చనంతటి దృష్టిగల (జిష్ణునా) విజయశీలురు (యుత్కారేణ) యుద్ధమునొనర్చు (దుశ్చ్యవనేన) శత్రువులతో విచలితమొనర్చజాలని (ధృష్ణునా) స్వయముగా విపక్షీయులను విచలితులనుగ జేసివేయునట్టి (ఇషుహస్తేన) హస్తములందు బాణములు మున్నగు శస్త్రాస్త్రములను ధరించినట్టి (వృష్ణా) అస్త్రముల వర్షమును కురిపించునట్టి (ఇన్ద్రేణ) సేనాపతివంటి వీరి జీవాత్మద్వార (తత్) అట్టి యుద్ధమును (జయత) జయించుకొనుము (తత్) అట్టి ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులను (సహధ్వమ్) పరాజయమొనర్చివేయుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఏవిధముగ శస్త్రాస్త్రధారులగు వీరసేనానాయకుని నేతృత్వములో యోధులు సంగ్రామములో విజయశీలురగుదురో, అటులనే తమ జీవాత్మకు ప్రేరణ నిచ్చి దానిని నాయకురాలిగ నొనర్చి సకల ఆంతరిక మరియు బాహ్యాయుద్ధములను ఎల్లరును జయించవలెను.॥ ౨ ॥

1850. (1) Ye heroes! Win the opposing forces and bear the brunt of their speed with the commander, who is loud - roarer, ever watchful, lord of victory, who arranges his soldiers in different divisions, hard to overthrow, steady, energetic and strong, arms in hand.

(2) By exercising the spiritual power, a man should win all opposing forces of the evil propensities. He should be ever wakeful, so that the internal enemies in the form of lust, anger, jealousy and pride etc. may never raise their heads. He should always have the weapon of detachment and knowledge to gain victory over the army of evils, as stated in Bhagavad Gita also 'అసఙ్గశస్త్రేణ దృఢేనఛిత్వా' (గీతా ౧౫ - 3) (౧౫ । 3) One cut down the worldly passions by the formidable weapon of should dispassion. || 2 ||

౧౮౫౧. ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ర 3 ౧ ౨3౧౨3 ౧ ౨ర3 ౨ఉ
౧౮౫౧. స ఇషుహస్తైః స నిషఙ్గిభిర్వశీ సం స్రష్టా స
3 ౧౨ 3౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧
యుధ ఇన్ద్రో గణేన । సం సృష్టజిత్ సోమపా
౨ 3౨ ౧౨3 ౧౨ 3౧౨
బాహుం శర్ధ్యా౨3 గ్రధన్వా ప్రతిహితాభిరస్తా ॥ 3 ॥

౧౨ర ౧౨ర 3 ౨ 3 ౧౨ 3 ౧౨
ప. వి:- సః । ఇషుహస్తైః - ఇషు - హస్తైః । సః । నిషఙ్గిభిః - ని - సఙ్గిభిః।
3౨ ౧ ౨ర 3 ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర 3 ౧౨ 3 ౨
వశీ । సంస్రష్టా - సమ్ - స్రష్టా । సః । యుధః । ఇన్ద్రః । గణేన । సంసృష్టజిత్ -
3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨
సంసృష్ట - జిత్ । సోమపాః - సోమ - పాః । బాహుశర్ధీ- బాహు - శర్ధీ ।
3 ౧౨ 3 ౨ ౨ ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧౨ర
ఉగ్రధన్వా - ఉగ్ర - ధన్వా । ప్రతిహితాభిః - ప్రతి - హితాభిః । అస్తా ॥ 3 ॥

పదార్థః- సః అసౌ దేహే గృహీతజన్మా జీవాత్మా **ఇషుహస్తైః** శరపాణిభిః యోద్ధృభిః, **సః** అసౌ జీవాత్మా **నిషఙ్గిభిః** తూణీరధారిభిః యోద్ధృభిః **వశీ** శత్రూణాం వశకరో జాయతే. **సః ఇన్ద్రః** అసౌ వీరో జీవాత్మా **యుధః** యుద్ధకర్తుః శత్రోః **గణేన** దలేన సహ **సంస్రష్టా** సంఘర్షకో జాయతే. **సంసృష్టజిత్** సంఘర్షకర్తౄణాం జేతా, **సోమపాః** వీరరసస్య పాతా, **బాహుశర్ధీ** బాహుబలయుక్తః **ఉగ్రధన్వా** ప్రచణ్డధనుష్కః **ప్రతిహితాభిః** ప్రేరితాభిః ఇషుభిః **అస్తా** శత్రూన్ భూమౌ ప్రక్షేప్తా చ భవతి. ॥ 3 ॥

భావార్థః- కుశలః సేనాధ్యక్షో యథా స్వకీయైః శస్త్రాస్త్రధరైర్యోద్ధృభిర్బలవతోఽపి శత్రూన్ ధరాశాయినః కరోతి తథైవ దేహధారీ వీరో జీవాత్మా స్వపక్షీయాన్ వీరానుద్బోధ్యాభ్యన్తరం బాహ్యం చ సంగ్రామం సద్యో జయేత్. ॥ 3 ॥

౧౮౫౧. ఈ మంత్రమునందును మరల పైవిషయమే వర్ణించబడియున్నది.

పదార్థము :- (సః) అట్టి శరీరమునందు జన్మించినట్టి జీవాత్మ (ఇషుహస్తైః) శస్త్రధారులగు యోధులద్వారా (సః) ఆ జీవాత్మ (నిషఙ్గిభిః) తూణీరధారులగు యోధులద్వారా (వశీ) శత్రువులను వశపరచుకొనునదిగ నగును. (స ఇన్ద్రః) అట్టి వీరజీవాత్మ (యుధః) యుద్ధకర్తలగు శత్రువుల (గణేన) సైనిక దళములతోగూడ (సంస్రష్టా) ఎదురుదెబ్బతీయునదగును. (సంసృష్టజిత్) ఢీకొనునట్టివారిని జయించునట్టి (సోమపాః) వీరరసపానమొనర్చినట్టి (బాహుశర్ధీ) బాహుబలముతోగూడ (ఉగ్రధన్వా) ప్రచండమగు ధనుస్సుగలిగి మరియు (ప్రతిహితాభిః) ప్రేరితమగు బాణములతో (అస్తా) శత్రువులను ధరాశాయిల నొనర్చువారగుదురు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- వీరుడగు కుశలసేనాధ్యక్షు డెటుల తన శస్త్రాస్త్రధారులగు యోధులద్వార బలశాలురగు శత్రువులను భూపతన మొనర్చివేయుదురో, అటులనే దేహధారియగు వీరజీవాత్మ తన పక్షపు వీరులను ఉద్బోధనమొనర్చి ఆంతరిక మరియు బాహ్య సంగ్రామములను శీఘ్రముగా జయించుకొనవలెను.॥ 3 ॥

1851. (1) The commander of the army, with arms in hand, with well - trained and armed soldiers, keeper in stock of arms and weapons, the master of passions, the conqueror of foes, the maintainer of peace in the country, strong in arms, with sharp shafts, fond of righteous fight, discharges his weapons, kills his enemies and with his disciplined army achieves victory over the opposing forces.

(2) As a commander gets victory over his opponents, with the help of his well - trained disciplined soldiers, so the soul gets victory over all internal enemies, with the help of the Prānas or vital powers. The practice of Prānāyāma gives a Yogi the power to over come all evil propensities or forces of darkness. **తతః క్షీయతే ప్రకాశావరణమ్** (Yoga Darshan) i.e. All obstruction to the Inner light is removed by the practice of Pranayama. A Yogi drinks the juice of devotion mingled with knowledge which is termed here as Soma. The two arms in internal battle are the Prāna and apana, by controlling which, a Yogi overcomes internal enemies. The arrow used by a Yogi is Om with which he destroys lust, anger, pride, jealousy etc. **ప్రణవో ధనుః శరో ఆత్మా** says the Mundaka Upanishad **౨ ।౨ ।౪.** || 3 ||

౧౮౫౨. ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - బృహస్పతిః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

తత్రాదౌ జీవాత్మానం దేవాసురసంగ్రామే విజయాయ ప్రోద్బోధయతి.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౮౫౨. బృహస్పతే పరి దీయా రథేన రక్షోహా మిత్రాఀ
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧
అపబాధమానః । ప్రభఞ్జన్త్సేనాః ప్రమృణో యుధా
౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
జయన్నస్మాకమేధ్యవితా రథానామ్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧
ప. వి:- బృహః । పతే । పరి । దీయ । రథేన । రక్షోహా - రక్షః - హా । అమిత్రాన్ - అ - మిత్రాన్ । అపబాధమానః - అప - బాధమానః । ప్రభఞ్జన్ - ప్ర - భఞ్జన్ । సేనాః । ప్రమృణః - ప్ర - మృణః । యుధా । జయన్ । అస్మాకమ్ । ఏధి । అవితా । రథానామ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **బృహః పతే** బృహత్యాః దివ్యగుణసేనాయాః పతే జీవాత్మన్! **రక్షోహా** రక్షాంసి పాపాని దుష్టాన్ వా హన్తి యః సః, త్వమ్ **అమిత్రాన్** విఘ్నాన్ శత్రూన్ వా **అపబాధమానః** తిరస్కుర్వన్ **రథేన** దేహరూపేణ శకటేన **పరి దీయ** సర్వతో గచ్ఛ. **సేనాః** కామక్రోధాదీనాం దుర్జనానాం వా పృతనాః **ప్రభఞ్జన్** ప్రరుజన్, **ప్రమృణః** యే మృణన్తి హింసన్తి తాన్ దుర్విచారాన్ హింసకజనాన్ వా **యుధా** ఆభ్యన్తరేణ బాహ్యేన చ దేవాసురసంగ్రామేణ **జయన్** పరాభవన్ **అస్మాకమ్** సదాచారిణాం ధార్మికాణాం న్యాయకారిణాం జనానామ్ **రథానామ్** యానానామ్ **అవితా** రక్షితా **ఏధి** భవ. [అమిత్రాన్, న విద్యన్తే మిత్రాణి యేషాం తాన్. బహువ్రీహౌ 'న ఞో జరమరమిత్రమృతాః' అ. ౬ । ౨ । ౧౧౬. ఇతి మిత్రశబ్దస్యాద్యుదాత్తత్వమ్. పరిదీయ, దీయతిః) గతికర్మాః. నిఘం. ౨ । ౧౪.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- జీవాత్మా సేనాపతిరివోత్సాహం సఞ్చిత్యాన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ రిపూన్ విద్రావయన్ సద్భావాన్ సజ్జనాంశ్చ ప్రరక్షేత్. ॥ ౧ ॥

౧౮౫౨. ఈ మంత్రములో దేవాసుర యుద్ధమునందు విజయముకొరకు ఉద్బోధించబడినది.

పదార్థము :- (బృహః పతే) దివ్యగుణముల విశాలసైన్యముల అధిపతివగు ఓ జీవాత్మా! (రక్షోహా) పాపముల, లేక దుర్జనరూప రాక్షసులను వధించునట్టి నీవు (అమిత్రాన్) విఘ్నముల

మరియు శత్రువులను (అపబాధమానః) తిరస్కృతమొనర్చుచు (రథేన) శరీరరథముచే (పరి దీయ) నలువైపులకు చేరుము. (సేనాః) కామక్రోధములు మున్నగు దుర్గుణుల సేనలను (ప్రభఞ్జన్) ఛిన్నాభిన్నమొనర్చుచు (ప్ర మృణః) హంతకములగు దుర్విచారముల, లేక హింసకులగు (యుధా) ఆంతరిక మరియు బాహ్య దేవాసుర సంగ్రామములచే (జయన్) జయించుచు (అస్మాకమ్) సదాచారులము, ధార్మికులము, న్యాయకారులమగు మాయొక్క (రథానామ్) రథములకు (అవితా) రక్షకుడవు (ఏధి) అగుము.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- జీవాత్మ సేనాపతివలె ఉత్సాహమును సమకూర్చుకొని ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువుల తరిమివేయుచు సద్భావముల మరియు సజ్జనులను రక్షణ చేయుచుండవలెను.॥ ౧ ॥

1852. O protector of the religious - minded and the aged, the slayer of the wicked, the remover of our foes and their killer, the breaker up of the enemy's forces, the slaughterer in war, victor in battle, be thou protector of our conveyances that are used on the earth, in the sea and the air. [Cars, Ships and Aeroplanes are all covered by the word Ratha which has been rendered into English as conveyances].

(2) Internal meaning :-

Here Brihaspati is the soul as the lord of great power **బృహతో బలస్య స్వామీ ఆత్మా** A Yogi should get over all difficulties by exercising his soul force. With the help of the spiritual power, he should destroy all diabolical ideas and the feelings of hatred or animosity. The army of dark forces is to be overcome by the soul. By rathānām (**రథానామ్**) are meant in this case bodies as stated in the Upanishad **ఆత్మానం రథినం విద్ధి, శరీరం రథమేవ తు ॥ (కఠోపనిషద్ ౧-3-3).** Know yourself to be master of the chariot and the chariot is body. || 1 ||

౧౮౫౩. ఋషిః – అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా – ఇన్ద్రః । ఛన్దః – త్రిష్టుప్ । స్వరః – ధైవతః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

3 ౧ ౨ర3 ౧౨3 ౧౨ 3౧
౧౮౫౩. బలవిజ్ఞాయః స్థవిరః ప్రవీరః సహస్వాన్ వాజీ
౨ర 3౨ 3౧౨ 3౧౨ 3౧
సహమాన ఉగ్రః । అభి వీరో అభిసత్వా సహోజా
౨ర 3 ౨3-౧ ౨ 3౨
జైత్రమిన్ద్ర రథమా తిష్ఠ గోవిత్ ॥ ౨ ॥

3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨ర
ప.పి:- బలవిజ్ఞాయః - బల - విజ్ఞాయః । స్థవిరః - స్థ -విరః । ప్రవీరః -
3 ౧౨ర 3 ౨ ౧౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3
ప్ర - వీరః । సహస్వాన్ । వాజీ । సహమానః । ఉగ్రః । అభివీరః - అభి - వీరః ।
౧౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨ర
అభిసత్వా - అభి - సత్వా । సహోజాః - సహః - జాః । జైత్రమ్ । ఇన్ద్ర । రథమ్ ।
3 ౨ 3 ౨
ఆ । తిష్ఠ । గోవిత్ - గో - విత్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్ర** జీవాత్మన్! **బలవిజ్ఞాయః** బ్రహ్మబలస్య విజ్ఞః, **స్థవిరః** అనుభవవృద్ధః, **ప్రవీరః** ప్రకృష్టో వీరః, **సహస్వాన్** ఉత్సాహవాన్, **వాజీ** విజ్ఞానవాన్, **సహమానః** సుఖదుఃఖాది ద్వన్ద్వానాం సోఢా, **ఉగ్రః** ప్రతాపవాన్, **అభివీరః** అభిగతా మనః ప్రాణాదయో వీరా యస్య సః, **అభిసత్వా** అభిగతపరాక్రమః, **సహోజాః** సహసా బలేన జాతః ప్రసిద్ధః, **గోవిత్** గాః వివేకరశ్మీన్ శ్రేష్ఠా వాచో వా విన్దతి ప్రాప్నోతి యః తాదృశః త్వమ్ **జైత్రమ్** జయశీలమ్ **రథమ్** యానమ్ **ఆతిష్ఠ** అధిరోహ. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా స్వయం వీరో వీరైర్యోద్ధృభిర్యుక్తశ్చ సేనాపతిర్జయశీలం రథమధిష్ఠాయ భీషణమపి సమరం జయతి తథైవ వేదవిద్ బ్రహ్మవిత్ సహనశీలో మనోబుద్ధిప్రాణాదిభిర్వీరై- ర్యుక్తః ప్రభావవాన్ ప్రతాపీ దేహరథస్యాధిష్ఠాతా జీవాత్మా ప్రౌఢేన మనోబలేన సర్వానపి బాహ్యానాన్తరాంశ్చ సంగ్రామాన్ జేతుమర్హతి. ॥ ౨ ॥

౧౮౫౩. దీనియందును మరల పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము:- (ఇన్ద్ర) ఓ జీవాత్మా! (బలవిజ్ఞాయః) బ్రహ్మబలము నెరిగిన (స్థవిరః) అనుభవమున వృద్ధులు (ప్రవీరః) మహావీరులు (సహస్వాన్) ఉత్సాహవంతులు (వాజీ) విజ్ఞానవంతులు (సహమానః) సుఖ దుఃఖములు మున్నగు ద్వంద్వములను సహనమొనర్చువారు (ఉగ్రః) ప్రతాపముగలవారు (అభివీరః) మనస్సు, ప్రాణము మున్నగు వీరత్వములుగలవారు (సహోజాః) శక్తిశాలురు (గోవిత్) వివేక కిరణములు మరియు వాణులను పొందిన నీవు (జైత్రమ్) విజయశీలమగు (రథమ్) రథముపై (అతిష్ఠ) కూర్చుండుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఎటుల స్వయముగ వీరుడైయుండి మరియు యోధులతోగూడిన సేనాపతి జయశీల రథముపై కూర్చుండి భయంకరమగు యుద్ధమునుకూడ జయించుకొనునో, అటులనే వేదజ్ఞులు, బ్రహ్మజ్ఞులు, సహనశీలురు మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము మున్నగు వీరులతో గూడ ప్రభావశాలి, ప్రతాపశాలి యగు శరీరరథముయొక్క అధిష్ఠాతయగు జీవాత్మ తన ప్రౌఢమగు మనోబలముతో సమస్త బాహ్యాభ్యంతరముల సంగ్రామములో విజయమును పొందవలెను.॥ ౨ ॥

1853. (1) O Commander of the army, well - equipped with military warfare, thou knowest how to strengthen thy army, art an experienced statesman, a foremost fighter, mighty, the master of the science of war, the endurer of pleasure and pain, the fierce slayer of the wicked, the possessor of mighty warriors and martial intelligent employees, famous for strength, conquering land, surrounded by victorious heroes, mount thy conquering conveyance.

(2) By Indra is meant the soul which should know its own power and should practise equality under all pairs of opposites. By **స్థవిర** is meant here experienced **వాజీ** in this case is wise **వజ-గతౌ అత్ర జ్ఞానార్థగ్రహణమ్ రథమ్** is chariot in the form of the body. || 2 ||

౧౮౫౪. ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ జీవాత్మనో నేతృత్వే విజయలాభాయ వీరాన్ ప్రోత్సాహయతి.

౧౮౫౪. గోత్రభిదం గోవిదం వజ్రబాహుం జయన్తమజ్మ
ప్రమృణన్త మోజసా । ఇమం సజాతా అను
వీరయధ్వమిన్ద్రం సఖాయో అను సంరభధ్వమ్ ॥ 3 ॥

ప.విః- గోత్రభిదమ్ - గోత్ర - భిదమ్ । గోవిదమ్ - గో - విదమ్ । వజ్ర బాహుమ్ - వజ్ర - బాహుమ్ । జయన్తమ్ । అజ్మ । ప్రమృణన్తమ్ - ప్ర - మృణన్తమ్ । ఓజసా । ఇమమ్ । సజాతాః - స - జాతాః । అను । వీరయధ్వమ్ । ఇన్ద్రమ్ । సఖాయః - స - ఖాయః । అను । సమ్ । రభధ్వమ్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- గోత్రభిదమ్ అవిద్యాఽస్మితాదిక్లేశరూపపర్వతానాం భేత్తారమ్, **గోవిదమ్** వివేకప్రకాశరశ్మీనాం లబ్ధారమ్, **వజ్రబాహుమ్** అశుద్ధిక్షయార్థం జ్ఞానదీప్త్యర్థం చ గృహీతయమనియమాసన ప్రాణాయామప్రత్యాహారధారణాధ్యానసమాధిరూపవజ్రమ్, **అజ్మ**

దేవాసురసంగ్రామమ్ **జయన్తం** విజయమానమ్, **ఓజసా** బలేన **ప్రమృణన్తమ్** ఆభ్యన్తరాన్ శత్రూన్ ప్రహింసన్తమ్ **ఇమమ్ అను** ఏతం జీవాత్మానమ్ అనుసృత్య, హే **సజాతాః** దేహే సహోత్పన్నా మనోబుద్ధిప్రాణాదయః! యూయమ్ **వీరయధ్వమ్** వీరతాం ప్రదర్శయత, హే **సఖాయః** సుహృదః యూయమ్ **ఇన్ద్రమ్ అను** జీవాత్మానమనుసృత్య **సంరభధ్వమ్** వీరకార్యాణి ప్రారభధ్వమ్. ॥ 3 ॥

భావార్థః- దేహాభ్యన్తరే జీవో నామ మహాపరాక్రమః సేనాపతిః సమ్పూర్ణరణసజ్జయా సహ సమవస్థితో౽స్తి యః సర్వాన్ విఘ్నాన్ పరాజిత్య దేవాసురసంగ్రామే విజయం లబ్ధుమర్హతి. ॥ 3 ॥

గలాశల. ఇపుడు జీవాత్మ నేతృత్వములో విజయలాభమును పొందుటకు వీరులను ప్రోత్సహించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(గోత్రభిదమ్) అవిద్య, అస్మితము మున్నగు క్లేశరూప పర్వతములను కూల్చివేయునట్టి (గోవిదమ్) వివేక ప్రకాశముయొక్క కిరణములను పొందునట్టి (వజ్రబాహుమ్) అశుద్ధిని తొలగించివేయు మరియు జ్ఞానదీప్తికొరకు యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, ధారణ, ధ్యాన, సమాధిరూప వజ్రమును గ్రహించునట్టి (అజ్మ) దేవాసుర సంగ్రామమును (జయన్తమ్) జయించునట్టి (ఓజసా) బలముతో (ప్రమృణన్తమ్) ఆంతరిక శత్రువులను నలిపివేయునట్టి (ఇమమ్ అను) ఈ జీవాత్మననుసరించి (సఖాయః) ఓ మిత్రులారా! మీరు (ఇంద్రమ్ అను) జీవాత్మ ననుసరించుచు (సంరభధ్వమ్) వీరత్వముతో నిండిన కార్యముల నారంభించుడు. ॥ 3 ॥

భావార్థము :-శరీరములో 'జీవాత్మ'యనుపేరుగల మహా పరాక్రమశాలియగు సేనాపతి సంపూర్ణ రణ సన్నాహములతో విద్యమానమైయున్నాడు. అతడు సమస్త విఘ్నములను పరాజయమొనర్చి దేవాసుర సంగ్రామములో విజయమును పొందుట యోగ్యమైయుండును. ॥ 3 ॥

1854. (1) O friends! encourage the commander of the army and begin the battle under him, who with his physical, mental and military strength, cleaves enemies, usurps their land, is armed with weapons, is victorious in war and destroys his foes by his might. Follow him friends! quit yourselves; like heroes and like the commander of the army, show your zeal and courage.

(2) In the case of the internal interpretation, the battle to be fought out with evils, the **సఖాయః** or companions are the senses. 'The thunderbolt in the hands of Indra or soul is the weapon of justice and knowledge, with which it destroys all evils. || 3 ||

౧౮౫౫. ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

తత్రాదౌ జీవాత్మరూపః సేనాపతిః రక్షణం ప్రార్థ్యతే.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౩ ౩ ౨
౧౮౫౫. అభి గో౽త్రాణి సహసా గాహమానో౽దయో వీరః

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
శతమన్యురిన్ద్రః । దుశ్చ్యవనః పృతనాషాడయుధ్యో౩ఽ

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
స్మాకం సేనా అవతు ప్రయుత్సు ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ప. వి:- అభి । గో౽త్రాణి । సహసా । గాహమానః । అదయః - అ-దయః ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
వీరః । శతమన్యుః - శత - మన్యుః । ఇన్ద్రః । దుశ్చ్యవనః - దుః - చ్యవనః ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
పృతనాషాట్ - పృతనా -షాట్ । అయుధ్యః - అ - యుధ్యః । అస్మాకమ్ । సేనాః ।
౩ ౨ ౩ ౨
అవతు । ప్ర । యుత్సు ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **సహసా** ఆత్మబలేన **గో౽త్రాణి** వ్యాధిస్త్యానసంశయాదీనాం యోగవిఘ్నానాం బాహ్యవిఘ్నానాం చ దుర్గాణి **అభిగాహమానః** ఆలోడయమానః, **అదయః** అన్తః శత్రుషు బాహ్యశత్రుషు చ నిర్దయః, **వీరః** పరాక్రమవాన్, **శతమన్యుః** అనన్తతేజాః, **దుశ్చ్యవనః** రిపుభిరచ్యావ్యః, **పృతనాషాట్** శత్రుసేనానాం పరాజేతా, **అయుధ్యః** శత్రుభిర్యోద్ధుమశక్యః **ఇన్ద్రః** జీవాత్మరూపః సేనాపతిః **యుత్సు** ఆన్తరేషు బాహ్యేషు చ దేవాసురసంగ్రామేషు **అస్మాకం సేనాః** అస్మత్పక్షీయాః యమనియమాదీనాం ధార్మికాణాం యోద్ధౄణాం వా పృతనాః **ప్ర అవతు** ప్రకర్షేణ రక్షతు. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా రాష్ట్రే కశ్చిద్ వీరః సేనానీః స్వపక్షీయాః సేనాః శత్రుభ్యో రక్షతి, దుష్టాన్ రిపూంశ్చ శస్త్రాస్త్రైర్హినస్తి తథైవ దేహాధిష్ఠితో జీవాత్మా ప్రబోధం ప్రాప్య స్వ సంకల్పబలేన బాహుబలేన చ సర్వానాభ్యన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ శత్రూన్ పరాజయేత. ॥ ౧ ॥

౧౮౫౫. ఈ మంత్రములో జీవాత్మరూపసేనాపతితో రక్షణకొరకు ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(సహసా) ఆత్మబలముతో (గో౽త్రాణి) వ్యాధి, స్త్యానము, సంశయము మున్నగు యోగ విఘ్నములతో గూడిన మరియు బాహ్య విఘ్నములతో కోటలను (అభి గాహమానః) అవగాహనమొనర్చుచు (అదయః) ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులపై దయను చూపునట్టి

(వీరః) వీరులు (శతమన్యుః) అనంతతేజముగల (దుశ్చ్యవనః) శత్రువులచే విచలింపజేయ సాధ్యముగాజాలనట్టి (పృతనాషాట్) శత్రుసైన్యములను పరాజయమొనర్చివేయునట్టి (అయుధ్యః) శత్రువులకొరకు అనగా ఎవరితో యుద్ధమొనర్చుట అసంభవమో అట్టి (ఇన్ద్రః) జీవాత్మరూప సేనాపతి (యుత్సు) ఆంతరిక మరియు బాహ్య దేవాసుర సంగ్రామములందు (అస్మాకం సేనాః) మాయొక్క యమనియమాదుల సైన్యములను మరియు ధార్మిక యోధుల సైన్యములను (ప్ర అవతు) ఉత్తమముగా రక్షణ చేయవలెను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- రాష్ట్రమునం దెటుల ఏ వీరసేనాపతి యైనను స్వపక్షసేన అను శత్రువులనుండి రక్షణచేయుచుండునో మరియు దుష్ట శత్రువులను వధించునో, అటులనే శరీరములో స్థితమైయున్న జీవాత్మ ప్రబోధమును పొంది తన సంకల్పబలముతో మరియు భుజబలముతో సమస్త ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులను పరాజయమొనర్చవలెను.॥ ౧ ॥

1855. (1) May the commander of the army, who with surpassing victor, pierces in the battles the bands of the enemies, the ruthless hero who is terrible in his wrath, victor in fight, unshaken and resistless, protect our armies in our battles.

(2) In the case of the internal battle, the soul should become full of wisdom and strength, should not pity or compromise with the evil propensities in any way, should not fall a victim to the temptations of the Siddhis (psychic achievements) and should attach and conquer the army of all evils. The battle here is with the forces of evil.|| 1 ||

౧౮౫౬. ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ జీవాత్మనః సేనాధ్యక్షత్వే విజయార్థం యుద్ధప్రయాణం వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧
౧౮౫౬. ఇన్ద్ర ఆసాం నేతా బృహస్పతిర్దక్షిణా యజ్ఞః పుర

౨౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
ఏతు సోమః । దేవసేనానా మభిభఞ్జతీనాం

౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
జయన్తీనాం మరుతో యన్త్వగ్రమ్ ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర 3 ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర 3 ౨ 3 ౨
ప. వి:- ఇన్ద్రః । ఆసామ్ । నేతా । బృహః । పతిః । దక్షిణా । యజ్ఞః । పురః ।
3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3
ఏతు । సోమః । దేవసేనానామ్ - దేవ - సేనానామ్ । అభిభఞ్జతీనామ్ - అభి -
౨ ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర
భఞ్జతీనామ్ । జయన్తీనామ్ । మరుతః । యన్తు । అగ్రమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-బృహః పతిః బృహతః శరీరరాష్ట్రస్య పాతా, **ఇన్ద్రః** వీరః జీవాత్మరూపః సేనాపతిః **ఆసామ్** దేవసేనానామ్ **నేతా** నాయకో భవతు. **దక్షిణా** త్యాగభావనా, **యజ్ఞః** పరమాత్మపూజనరూపో యజ్ఞః **సోమః** శాన్తివ్రతం చ **పురః ఏతు** అగ్రే గచ్ఛతు. **అభిభఞ్జతీనామ్** అదివ్యాన్ భావాన్ అధార్మికాన్ దుష్టజనాంశ్చ ఆమృద్నన్తీనామ్, **జయన్తీనామ్** విజయోత్కర్షం ప్రాప్నువతీనామ్ **దేవసేనానామ్** దివ్యభావచమూనాం సదాచారివిద్వచ్చమూనాం చ **అగ్రమ్** అగ్రగామిత్వేన **మరుతః** ప్రాణాః వాయువద్ బలిష్ఠాః శూరవీరాశ్చ **యన్తు** గచ్ఛన్తు. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- స్వజీవాత్మానం సేనాపతిం విధాయ, త్యాగం పరమాత్మోపాసనం విశ్వశాన్తిం చాదర్శం సమ్ముఖం కృత్వా, సత్యాహింసాదీనాం బలిష్ఠానాం యోద్ధృణాం చ సేనాం గృహీత్వా ప్రాణపణేన యుద్ధ్వా సర్వైర్దేవాసురసంగ్రామే విజయః ప్రాప్తవ్యః. ॥ ౨ ॥

౧౦౫౬. ఈ మంత్రములో జీవాత్మయొక్క సేనాధ్యక్షతలో విజయముకొరకు యుద్ధ ప్రయాణవిషయము కలదు.

పదార్థము :-(బృహః పతిః) మహా శరీరరూప రాష్ట్రముయొక్క రక్షకుడు (ఇన్ద్రః) వీరుడగు జీవాత్మరూప సేనాపతి (ఆసామ్) ఈ దేవసైన్యముల (నేత) నాయకుడు కావలెను (దక్షిణ) త్యాగముయొక్క (యజ్ఞ) పరమేశ్వరపూజవంటి యజ్ఞము (సోమః) మరియు శాంతివ్రతము (పురః ఏతు) ముందు ముందుగ నడవవలెను (అభిభఞ్జతీనామ్) ఆదిత్యభావముల మరియు అధార్మికులగు దుష్టులను హతమొనర్చుచు (జయన్తీనామ్) విజయమును సాధించుకొనుచు (దేవసేనానామ్) దివ్యభావములను మరియు సదాచారులగు విద్వాంసులసైన్యములను (అగ్రమ్) ముందు ముందు (మరుతః) ప్రాణము మరియు వాయువువంటి బలిష్ఠులు, శూరవీరులగువారు (యన్తు) నడవవలెను.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-తన ఆత్మను సేనాపతిగ నొనర్చి త్యాగము, పరమాత్మయొక్క ఉపాసన మరియు విశ్వశాంతిని ఆదర్శముగ నుంచుకొని సత్యము, అహింస మున్నగు దివ్యగుణములను మరియు బలిష్ఠమగు యోధుల సైన్యములను దీసికొని ప్రాణములను లక్ష్యపెట్టక ఎల్లరును దేవాసుర యుద్ధములో విజయవంతులుకావలెను.॥ ౨ ॥

1856. (1) In external battle, the commander the leader of these armies of the learned, the conqueror and demolisher of the enemies should guide. The organiser of the army should march in front. The leader of big bands should march on the right. The encourager of the army should march on the left. The heroic warriors swift like air should march in fore - front of the hosts that conquer and demolish.

(2) In internal battle with evil propensities, God is the Supreme Leader. A preceptor, knower of the Veda is the encourager. Yajna or the spirit of self sacrifice and service is that leads forward. Soma or devotion commingled with knowledge also helps in going forward or making a good progress. When the armies of noble ideas are marching forward, Maruts or the Pranas lead them. [The practice of Prānāyāma enables a Yogi to conquer evil tendencies] || 2 ||

౧౮౫౭. ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ వీరాణాం విజయఘోషో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3
౧౮౫౭. ఇన్ద్రస్య వృష్ణో వరుణస్య రాజ్ఞ ఆదిత్యానాం మరుతాం

౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
శర్ధ ఉగ్రమ్ । మహా మనసాం భువనచ్యవానాం ఘోషో

3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
దేవానాం జయతా ముదస్థాత్ ॥ 3 ॥

ప.విః- ఇన్ద్రస్య । వృష్ణః । వరుణస్య । రాజ్ఞః । ఆదిత్యానామ్ । ఆ - దిత్యానామ్ । మరుతామ్ । శర్ధః । ఉగ్రమ్ । మహామనసామ్ - మహా - మనసామ్ । భువనచ్యవానామ్ - భువన - చ్యవానామ్ । ఘోషః । దేవానామ్ । జయతామ్ । ఉత్ । అస్థాత్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- వృష్ణః మహాబలస్య **ఇన్ద్రస్య** విఘ్నవిదారస్య జీవాత్మనః, **రాజ్ఞః** సంకల్పబలేన రాజితస్య **వరుణస్య** శ్రేష్ఠస్య మనసః, **ఆదిత్యానామ్** దోషాపహారకాణామ్ **మరుతామ్** ప్రాణానాం చ [ఆదదతే శరీరస్థాన్ దోషాన్ యే తే ఆదిత్యాః.] **ఉగ్రమ్** తీక్ష్ణమ్ **శర్ధః** బలమ్ **ఉదస్థాత్** ఉత్తిష్ఠతం.

మహామనసామ్ మహోత్సాహానామ్, **భువనచ్యవానామ్** బ్రహ్మాణ్డచ్యావయితౄణామ్, **జయతాం** విజయం లభమానానామ్ **దేవానామ్** దివ్యభావానాం ధార్మికాణాం రణోద్భటానాం వా **ఘోషః** విజయఘోషః **ఉదస్థాత్** ఉత్తిష్ఠతు. [అత్ర లోడర్థే లుఙ్.] ॥ 3 ॥

అత్ర 'భువనచ్యవానామ్' ఇత్యత్రాసమ్బన్ధే సమ్బన్ధరూపాఽతిశయోక్తిరలఙ్కారః వీరోరసః.॥ 3 ॥

భావార్థః- ఉత్సాహవతామాత్మమనః - ప్రాణాదీనాం శరీరస్థానాం వీరప్రకాణ్డానాం రాష్ట్రస్య సేనాపత్యాది వీరోద్భటానాం చ దేవాసురసంగ్రామే విజయః సునిశ్చితః ఖలు. ॥ 3 ॥

౧౮౫౭. ఈ మంత్రములో వీరుల విజయఘోషణముయొక్క వర్ణన గలదు.

పదార్థము :- (వృష్ణః) మహాశక్తిశాలి (ఇన్ద్రస్య) విఘ్నవిదారకుడగు జీవాత్మయొక్క (రాజ్ఞః) సంకల్ప బలముతో విరాజిల్లుచుండు (వరుణస్య) శ్రేష్ఠమగు మనస్సుయొక్క (ఆదిత్యానామ్) దోషనివారకమగు (మరుతామ్) ప్రాణముల (ఉగ్రమ్) ఉగ్రము (శర్ధః) బలము (ఉదస్థాత్) పైకి లేవవలెను. (మహా మనసామ్) గొప్ప ధైర్యముగలవారు (భువనచ్యవానామ్) బ్రహ్మాండమును ఆశ్చర్యవంతులనుగ నొనర్చువాడు. (జయతామ్) విజయలాభమును గలిగించునట్టి (దేవానామ్) దివ్యభావముల మరియు రణము నొనర్చుచుండు వీరుల (ఘోషః) విజయఘోషణములు (ఉదస్యాత్) పైకి లేవవలెను.॥ 3 ॥

ఇచ్చట 'భువనచ్యవానామ్'లో అసంబంధముయొక్క సంబంధరూపము అతిశయోక్తి అలంకారము గలదు, వీరరసము కూడ కలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఉత్సాహవంతమగు ఆత్మ, మనస్సు, ప్రాణము మున్నగునవి శరీరస్థ యుద్ధవీరుల మరియు రాష్ట్రముయొక్క సేనాపతి మున్నగు వీరోద్భటుల దేవాసుర సంగ్రామమునందు విజయము నిశ్చితమై యుండును.॥ 3 ॥

1857. (1) Let the mighty strength of the powerful commander of the army, of the elected king, of the swift soldiers who are full of splendour like the sun be manifested. Uplifted is the shout of the soldiers who desire to conquer, high-minded heroes who cause the world to tremble.

(2) In the case of the internal fight against evils Vrishā Indra is the Soul engaged in the Sadhana of Dharma Megha Samādhi or the showerer of felicity. **వరుణరాజా** is God Himself Who is the most acceptable Supreme Being 12 Adityas are 12 months of the year. Maruts are Pranas or Vital breaths. Let the terrible power of all these be crowned with success. Devas are the Sadhakas with pure (Satvik) nature, who are getting victory over all evils. || 3 ||

౧౮౫౮. ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః । ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

తత్రాదావిన్ద్రో జీవాత్మా ప్రోద్బోధ్యతే.

౧ ౨ ३ ౧ ౨ ३ ౨ర ౨ర
౧౮౫౮. ఉద్ధర్షయ మఘ వన్నాయుధా న్యుత్సత్వనాం

३ ౨ ३ ౧ ౨ ౧ ౨ ३ ౨ ३
మామకానాం మనాꣳసి । ఉద్వృత్రహన్ వాజినాం

౧ ౨ ३ ౧ ౨ర ३ ౧ ౨ ३ ౧ ౨
వాజినాన్యుద్రథానాం జయతాం యన్తుఘోషాః ॥ ౧ ॥

ప.వి:- ఉత్ - హర్షయ । మఘవన్ । ఆయుధాని । ఉత్ । సత్వనామ్ । మామకానామ్ । మనాꣳసి । ఉత్ । వృత్రహన్ - వృత్ర - హన్ । వాజినామ్ । వాజినాని । ఉత్ । రథానామ్ । జయతామ్ । యన్తు । ఘోషాః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **మఘవన్** ఐశ్వర్యశాలిన్ దేహాధిష్ఠాతః జీవాత్మన్! **ఆయుధాని** శస్త్రాస్త్రాణి **ఉద్ధర్షయ** ఉత్స్ఫురయ, **మామకానామ్** మదీయానామ్ **సత్వనామ్** వీరాణామ్ **మనాꣳసి** హృదయాని **ఉత్** ఉద్ధర్షయ ఉత్స్ఫురయ, ఉత్సాహయ. హే **వృత్రహన్** పాపహన్తః విఘ్నహన్తః శత్రుహన్తః ఆత్మన్! **వాజినామ్** బలవతాం యోద్ధౄణామ్ **వాజినాని** యుద్ధక్రియాకౌశలాని **ఉద్యన్తు** ఉద్గచ్ఛన్తు, **జయతామ్** విజయం ప్రాప్నువతామ్ **రథానామ్** యానానామ్, లక్షణయా యానారోహిణామ్ **ఘోషాః** విజయఘోషాః **ఉద్యన్తు** ఉద్ గచ్ఛన్తు. ॥ ౧ ॥

అత్ర వీరో రసః. 'ఉద్' ఇత్యస్యావృత్తౌ లాటానుప్రాసః. 'వాజినాం, వాజినా' ఇత్యత్ర చ యమకమ్. యకారనకారమకారతకారానుప్రాసాః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యోఽయం కశ్చిద్ రాజా వా సేనాపతిర్వా శస్త్రాస్త్రాణి తేజయతి, స్వపక్షీయాణాం వీరాణాం మనాం స్యుత్సాహయతి, విజయదున్దుభిం వాదయతి, తత్సర్వం కృత్యం తద్దేహస్థస్య జీవాత్మన ఏవ. అతః స ఏవ సమ్బోధ్యతే ఆత్మోద్బోధనేనైవ బాహ్యవిజయవదాభ్యన్తరవిజయోఽపి ప్రాప్యతే. ॥ ౧ ॥

౧౮౫౮. ఈ మంత్రములో ఇంద్ర జీవాత్మ నుద్బోధించబడినది.

పదార్థము :-(మఘవన్) శరీరముయొక్క అధిష్ఠాత, ఐశ్వర్యశాలియగు ఓ జీవాత్మా! (ఆయుధాని) శస్త్రాస్త్రములను (ఉద్ధర్షయ) పైకి ఎత్తుము. (మామకానామ్) నాయొక్క (సత్వనామ్)

వీరుల (మనాంసి) మనస్సులను (ఉత్) పైకి ఎత్తుము, ఉత్సాహమొనర్చుము. (వృత్రహన్) పాపనాశకుడవు, విఘ్న నివారకుడవు, శత్రుహన్తవునగు ఓ జీవాత్మా! (వాజినామ్) శక్తిశాలురగు యోధుల (వాజినాని) రణకౌశల్యము (ఉద్ యన్తు) పైకిలేవవలెను. (జయతామ్) విజయలాభమొనర్చుచు (రథానామ్) రథారోహకుల (ఘోషః) విజయఘోషణములను (ఉద్యన్తు) పైకి ఎత్తవలెను.॥ ౧ ॥

ఇచ్చట వీరరసముగలదు. 'ఉత్' అనుదాని ఆవృత్తియందు లాటానుప్రాసము మరియు 'వాజినామ్, వాజినా'లలో యమక మరియు యకార, నకార, మకార, తకారముల అనుప్రాసము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము:- ఏ రాజుయైనను, లేక సేనాపతియైనను శస్త్రాస్త్రములను పదును పెట్టుకొని తన పక్షపు వీరుల మనస్సులను ఉత్సాహపరచునో, విజయదుందుభిని మ్రోగింపజేయునో, అట్టి కార్యములన్నియును వారి శరీరమునందు స్థితమైయున్న జీవాత్మయే యై యున్నవి. కావున దానినే సంబోధించబడినది. ఆత్మయొక్క ఉద్బోధనము వల్లనే బాహ్య విజయమువంటిదే ఆంతరిక విజయముకూడ ప్రాప్తించుచుండును.॥ ౧ ॥

1858. (1) O venerable commander, the slayer of foes like the sun of the clouds, make the weapons of our soldiers flourish, excite the spirits of our warring heroes, urge on the speed of our horses and let the din of the conquering cars go upward.

(2) In the case of the internal fight, the weapons are wisdom and dispassion etc. Let the pure minds of the devotees preponderate. Let the strength of the wise always increase and let the sounds of Vedic recitation of the noble devoted spirits, go up and be heard everywhere. ||1 ||

౧౮౫౯. ఋషిః – అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా – ఇన్ద్రః । ఛన్దః – త్రిష్టుప్ । స్వరః – ధైవతః.

అథ విజయః ప్రార్థ్యతే.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨౩ ౨ ౩ ౧
౧౮౫౯. అస్మాకమిన్ద్రః సమృతేషు ధ్వజేష్వస్మాకం యా

౨ర౩౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨ర
ఇషవస్తా జయన్తు । అస్మాకం వీరా ఉత్తరే

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
భవన్త్వస్మాꣳ ఉ దేవా అవతా హవేషు ॥ ౨ ॥

3 1 2 1 2ర 1 2ర 3 1 2 3 1 2
ప.వి:– అస్మాకమ్ । ఇన్ద్రః । సమృతేషు – సమ్ – ఋతేషు । ధ్వజేషు । అస్మాకమ్ ।
1 2ర 3 1 2 3 2 1 2ర 3 2
యాః । ఇషవః । తాః । జయన్తు । అస్మాకమ్ । వీరాః । ఉత్తరే । భవన్తు । అస్మాన్ ।
3 1 2ర
ఉ । దేవాః । అవత । హవేషు ॥ 2 ॥

పదార్థః- **అస్మాకమ్ ఇన్ద్రః** అస్మదీయః సేనాపతిరివ జీవాత్మా **ధ్వజేషు సమృతేషు** పతాకాసు శత్రుపతాకాభిః సహ సంగతాసు సతీషు **[జయతు]** విజయం లభతామ్. **అస్మాకమ్ యా ఇషవః** ఆస్మాకీనాః యాః బాణపఙ్క్తయః **తాః జయన్తు** తాః విజయం లభన్తామ్. **అస్మాకం వీరాః** అస్మదీయా రణకుశలాః శూరా యోద్ధారః **ఉత్తరే భవన్తు** విజయినః సన్తు. హే **దేవాః** విజిగీషవో మనోబుద్ధ్యాదయః! **అస్మాన్, ఉ** అస్మాన్ ఖలు **హవేషు** దేవాసురసఙ్గ్రామేషు **అవత** రక్షత. ॥ 2 ॥

భావార్థః- యథా సేనాపతేః సకాశాత్ ప్రోద్బోధనం ప్రాప్య రణోద్భటాః సైనికాః సత్వరం శత్రూన్ విజయన్తే, తథైవ స్వాన్తరాత్మనః ప్రోత్సాహనం వీరాణాం విజయహేతుర్జాయతే.॥ 2 ॥

గమనిక. ఈ మంత్రములో విజయమును గురించి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(అస్మాకమ్ ఇన్ద్ర) మన సేనాపతివంటి జీవాత్మ (ధ్వజేషు సమృతేషు) మన ధ్వజములు శత్రు ధ్వజములతో ఢీకొనినప్పుడు (జయతు) విజయలాభమును పొందవలెను (అస్మాకం యాః ఇషవః) మన వద్ద గల బాణములు (తాః జయన్తు) అవి జయమును కలిగించవలెను. (అస్మాకం వీరాః) మారణకుశలురగు వీరయోధులు (ఉత్తరే భవన్తు) విజయశీలురు గావలెను. (దేవాః) జయమును కాంక్షించునట్టి ఓ మనస్సు, బుద్ధి మున్నగువారలారా! (అస్మాన్ ఉ) మాయొక్క (హవేషు) దేవాసుర సంగ్రామములందు (అవత) రక్షణ నొనర్చవలెను.॥ 2 ॥

భావార్థము :- ఎటుల సేనాపతిద్వార ఉద్బోధనను పొందిన రణభేరీధ్వనులను వినిన సైనికులు శీఘ్రముగ శత్రువులను జయించివేయుదురో, అటులనే తమ అంతరాత్మలను ప్రోత్సాహమొనర్చుట వీరుల విజయములో హేతువుగకూడ నగును.॥ 2 ॥

1859. (1) May the commander of the army aid us when our flags are gathered, Victorious be the arrows of our army! May our brave men of war prevail in battles. May Ye O enlightened persons, protect us everywhere at the time of war.

(2) In the case of the internal fight with the enemies in the form of lust, anger, pride etc., may God be pleased with us in the true act of devotion. May our desires of treading the path of righteousness be always fulfilled. May our spiritual heroes, true devotees of God have upper hand in all matters. May enlightened truthful persons protect us when invited by us. || 2 ||

౧౮౬౦.ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

అథ శత్రుమోహనాయ ప్రేరయతి.

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨౩
౧౮౬౦. అసౌ యా సేనా మరుతః పరేషామభ్యేతి న ఓజసా
౧ ౨ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
స్పర్ధమానా । తాం గూహత తమసాపవ్రతేన
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౨
యథైతేషామన్యో అన్యం న జానాత్ ॥ ౩ ॥

౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
ప.వి:- అసౌ । యా । సేనా । మరుతః । పరేషామ్ । అభ్యేతి - అభి - ఏతి ।
౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర
నః । ఓజసా । స్పర్ధమానా । తామ్ । గూహత । తమసా । అపవ్రతేన - అప -
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
వ్రతేన । యథా । ఏతేషామ్ । అన్యః -అన్ - యః । అన్యమ్ । అన్ - యమ్ ।
౩ ౨
న । జానాత్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **మరుతః** ప్రాణాః వీరాః సైనికా వా! **అసౌ యా** ఏషా యా **ఓజసా** బలేన **స్పర్ధమానా** స్పర్ధాం కుర్వతీ **పరేషామ్** శత్రూణామ్ **సేనా** పృతనా **నః అభ్యేతి** అస్మాన్ ప్రత్యాగచ్ఛతి, **తామ్** సేనామ్ **అపవ్రతేన** అపగతాని వ్రతాని కర్మాణి యస్మింస్తేన **తమసా** అన్ధకారేణ **గూహత** ఆచ్ఛాదయత. [గుహూ సంవరణే, భ్వాదిః, గుణాభావశ్ఛాన్దసః.] **యథా** యేన ప్రకారేణ **ఏతేషామ్** ఏషాం శత్రూణాం మధ్యే **అన్యః** ఏకః **అన్యమ్** అపరమ్ **న జానాత్** న జానాతి [జ్ఞా అవబోధనే ధాతోర్లేటిరూపమ్.] ॥ ౩ ॥

భావార్థః-యథా యుద్ధే సంమోహనాస్త్ర ప్రయోగేణ ఘనే తమసి బాహ్యాః శత్రవోఽన్యోన్యమేవ న ద్రష్టుం ప్రభవన్తి తథైవ జీవాత్మనా ప్రాణాయామద్వారా ప్రయుక్తేన సంమోహనేనాభ్యన్తరాః సర్వేఽపి కామక్రోధాదయోఽవిద్యాఽస్మితాదయో వా శత్రవః సర్వథా ముహ్యేరన్. ॥ ౩ ॥

౧౮౬౦. ఈ మంత్రములో శత్రువులను మోహములో ముంచివేయు ప్రేరణగలదు.

పదార్థము :-(మరుతః) ఓ ప్రాణములారా! లేక వీరసైనికులారా! (అసౌ) లేక ఏ యీ (ఓజసా) మీయొక్క శక్తిద్వార (స్పర్ధమానాః) మనచే స్పర్ధనొనర్చుచు (పరేషామ్) శత్రువుల (సేనా) సైన్యములు (నః అభ్యేతి) మా వైపునకు వచ్చుచున్నవి. (తామ్) అట్టి సైన్యములను (అపవ్రతేన) వేనిచే

నిలిచిపోగలదో అట్టి (తమసా) అంధకారముతో (గూహత) కప్పివేయుడు (యథా) దానివల్ల (ఏతేషామ్) దీనిని (అన్యః) ఒక్కరైనను (అన్యమ్) ఇతరులు (న జానాత్) తెలిసికొనవలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- యుద్ధములందెటుల సమ్మోహనాస్త్రముల ప్రయోగముద్వార ఘోరమగు అంధకారము వ్యాప్తమైపోయినప్పుడు శత్రువులు ఒకరినొకరు చూచుకొనజాలకుందురో అటులనే జీవాత్మయొక్క ప్రాణాయామము ద్వారా ప్రయోగించబడిన సంమోహనముచే ఆంతరిక కామ, క్రోధములు మున్నగునవి లేక అవిద్య, అస్మిత మున్నగు శత్రువులు సంపూర్ణముగ మోహమునందు పడిపోగలరు.॥ 3 ॥

1860. (1) O heroes! envelope that hostile army of enemies, contending against us, in such activity - paralysing darkness (of the smoke arising out of the use of guns or vimohanastra etc.) that one man shall not know another.

(2) In the case of the internal fight, by Maruts are meant brilliant wise men who speak little but act more **మరుతః - అమితం రోచమానా జ్ఞానిమహాపురుషాః మరుతో మితరావిణో వామితఉరోచినో వా ౨ సేనా - కామ క్రోధాదీనామ్.** The army of lust, anger, jealousy etc., Let them cover one another, so that they may not be able to see one - another and be thus mutually destroyed. || 3 ||

౧౮౬౧. ఋషిః – అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా – అప్వా । ఛన్దః – త్రిష్టుప్ । స్వరః – ధైవతః.

తత్రాదౌ శత్రూన్ వ్యాధినా భయేన వా పీడితాన్ కర్తుమాహ.

౧౮౬౧. అమీషాం చిత్తం ప్రతిలోభయన్తీ గృహాణా
ఙ్గాన్యప్వే పరేహి । అభి ప్రేహి నిర్దహ హృత్సు
శోకై రన్ధేనా మిత్రా స్తమసా సచన్తామ్ ॥ ౧ ॥

ప.వి:- అమీషామ్ । చిత్తమ్ । ప్రతిలోభయన్తీ - ప్రతి - లోభయన్తీ । గృహాణ । అఙ్గాని । అప్వే । పరా । ఇహి । అభి । ప్ర । ఇహి । నిః । దహ । హృత్సు । శోకైః । అన్ధేన । అమిత్రాః - అ - మిత్రాః । తమసా । సచన్తామ్. ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **అప్వే** వ్యాధే భీతే వా! [అప్వా యదేన యా విద్ధోఽపవీయతే, వ్యాధిర్వా భయం వా. నిరు. ౬. ౧౨.] **పరేహి** శత్రుదలం గచ్ఛ. **అమీషామ్** ఏషాం శత్రూణామ్ **చిత్తమ్** సంజ్ఞానమ్ **ప్రతిలోభయన్తీ** మోహయన్తీ **అఙ్గాని** ఏషాం శరీరావయవాన్ **గృహాణ** బధాన. **అభిప్రేహి** శత్రూన్ ప్రతి గచ్ఛ, తాన్ **హృత్సు** హృదయేషు **శోకైః** పీడాభిః **నిర్దహ** దాహముత్పాదయ. **అమిత్రాః** శత్రవః **అన్ధేన** గాఢేన **తమసా** మోహాన్ధకారేణ **సచన్తామ్** సంయుజ్యన్తామ్. ॥ ౧ ॥

యాస్కాచార్యో మన్త్రమిమమేవం వ్యాఖ్యాతవాన్- [అమీషాం చిత్తాని ప్రజ్ఞానాని ప్రతిలోభయ- మానా గృహాణాఙ్గాని, అప్వే పరేహి. అభిప్రేహి, నిర్దహైషాం హృదయాని. శోకైరన్ధేనామిత్రాస్తమసా సంసేవ్యన్తామ్ (నిరు. ౯। ౩౨) ఇతి].

భావార్థః- యథా వ్యాధినా భయేన వా గ్రస్తాః శత్రవః కిం కర్తవ్యవిమూఢా దగ్ధహృద- యాశ్చ సన్తః పరాజీయన్తే తథైవాభ్యన్తరే దేవాసురసంగ్రామే కామక్రోధలోభమోహాదయో వ్యాధిస్త్యానసంశయప్రమాదాలస్యాదయో వా రిపవో వ్యాధిగ్రస్తా ఇవ భయోద్విగ్నా ఇవ ఝటితి వినశ్యన్తామ్. ॥ ౧ ॥

౧౮౬౧. ఈ మంత్రములో శత్రువులను వ్యాధి, లేక భయముచే పీడించుటను వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(అప్వే) ఓ భయము, లేక వ్యాధులారా! (పరేహి) శత్రుదళములకు వెళ్లుడు. (అమీషామ్) ఈ శత్రువులు (చిత్తమ్) చిత్తములను (మోహయన్తీ) మోహమున పడవేయుచు (అఙ్గాని) వీరి అంగములను (గృహాణ) బంధించివేయుడు (అభిప్రేహి) శత్రువులయెడ, వారి (హృత్సు) హృదయములలో (శోకైః) శోకములవంటి (నిర్దహ) దాహమునుత్పన్నపరచుడు (అమిత్రాః) శత్రువులు (అన్ధేన) ఘోర (తమసా) మోహాంధకారములో (సచన్తామ్) కలిసిపోవలెను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఎటుల వ్యాధి, లేక భయముచే పీడింపబడు శత్రువులు 'కింకర్తవ్యతా విమూఢులు మరియు దగ్ధ హృదయులుగనై పరాజయము పాలగుదురో, అటులనే ఆంతరిక దేవాసుర సంగ్రామములలో కామ, క్రోధ, లోభ, మోహములు మున్నగు, లేక వ్యాధి, స్త్యానము, సంశయము, ప్రమాదము, ఆలస్యము మున్నగు శత్రువులు వ్యాధిగ్రస్థులు, లేక భయభీతిగలవారుగనై శీఘ్రముగ నష్టమైపోవుదురు.॥ ౧ ॥

1861. (1) O Queen, the slayer of foes organise the bands of thy army, that bewilders the hearts of the forces of the enemy, remain aloof from sin, convey thy aim to thy soldiers, burn down the foes, whereby they may abide in utter dark- ness with hearts full of grief.

(2) In the case of the internal battles, **అప్వా** (Apvā) is the power of God which destroys all evils. **దురితానాం పాపానామపహారయిత్రి దేవి పరమేశ్వరీయ శక్తే** Catch hold of lust, jealousy, hatred and other enemies and destroy them. || 1 ||

౧౮౬౨. ఋషిః - అప్రతిరథ ఐన్ద్రః । దేవతా - ఇన్ద్రో మరుతోవా ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః-గాన్ధారః. అథ వీరానుద్బోధయతి.

౧౮౬౨. ప్రేతా జయతా నర ఇన్ద్రో వః శర్మ యచ్ఛతు ।
ఉగ్రా వః సన్తు బాహవోऽనా ధృష్యా యథాసథ ॥ ౨ ॥

ప.వి:- ప్ర । ఇత । జయత । నరః । ఇన్ద్రః । వః । శర్మ । యచ్ఛతు । ఉగ్రాః । వః । సన్తు । బాహవః । అనాధృష్యాః - అన్ - ఆధృష్యాః । యథా అసథ ॥౨॥

పదార్థః- హే **నరః** వీరా యోద్ధారః! **ప్రేత** అగ్రే గచ్ఛత, **జయత** విజయం ప్రాప్నుత. **ఇన్ద్రః** యుష్మాకం వీరః అన్తరాత్మా **వః** యుష్మభ్యమ్ **శర్మ** కల్యాణమ్ **యచ్ఛతు** దదాతు **వః** యుష్మాకమ్ **బాహవః** భుజాః **ఉగ్రాః** ఉద్గూర్ణబలాః, ప్రచణ్డాః **సన్తు** భవన్తు, **యథా** యేన యూయమ్ **అనాధృష్యాః** కేనాప్యపరాజేయాః **అసథ** భవత. [సంహితాయాం 'ప్రేతా' ఇత్యత్ర ద్వ్యచోऽతస్తిజః అ. ౬ । ౩ । ౧౩౫. ఇతి 'జయతా' ఇత్యత్ర చ 'అన్యేషామపి దృశ్యతే' అ. ౬ । ౩ । ౧౩౭ ఇతి దీర్ఘః. అసథ, అస్తేర్లేటి మధ్యమబహువచనమ్.] ॥ ౨ ॥

అత్ర వీరోరసః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-మనుష్యేషూద్బోధనం తదైవ సంభవతి యది తేషామాత్మా సబలో భవేత్. అతః స్వాత్మానం బలినం విధాయోర్బోధనం ప్రాప్య జీవనసంగ్రామే సర్వైర్విజయః ప్రాప్తవ్యః. ॥ ౨ ॥

౧౮౬౨. ఈ మంత్రములో వీరుల నుద్బోధించబడినది.

పదార్థము :-(నరః) వీరపుంగవులగు ఓ యోధులారా! (ప్రేత) ముందుకు సాగుడు (జయత) విజయమును పొందుడు (ఇన్ద్రః) మీయొక్క వీర అంతరాత్మ (వః) మిమ్ము (శర్మ) శుభకరులనుగ (యచ్ఛతు) ప్రదానమొనర్చవలెను (వః) మీయొక్క (బాహవః) భుజములు (ఉగ్రాః) ఉగ్రములై యుండవలెను (యథా) దానివల్ల నీవు (అనాధృష్యాః) అపరాజితుడవు (అసథ) కాగలవు.॥ ౨ ॥

ఈ మంత్రములో వీరరసముగలదు. ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులకు వారియాత్మ శక్తివంతముగ నున్నప్పుడే ఉద్బోధన లభించగలదు. కావున తమ ఆత్మను శక్తివంతముగ నొనర్చుకొని, ఉద్బోధనను పొంది జీవితసంగ్రామములో మానవులెల్లరును విజయమును పొందవలెను.॥ ౨ ॥

1862. Advance O heroes, win the day. May the commander of the army provide you with shelter, food and clothes. Mighty and awful be your arms that none may wound or injure you.

(2) In the case of the internal war, it is devotees that are addressed to conquer enemies in the form of lust, anger, pride etc., May Indra (God) give you abiding happiness May you have strong arms and be invincible by internal foes. || 2 ||

౧౮౬౩. ఋషిః - పాయుర్భారద్వాజః । దేవతా - ఇషవః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః. అథ స్వసేనాముద్బోధయతి.

౧౮౬౩. అవ సృష్టా పరా పత శరవ్యే బ్రహ్మసంశితే ।
గచ్ఛామిత్రాన్ ప్ర పద్యస్వ మా మీషాం కం చ నోచ్ఛిషః ॥౩॥

ప.వి:- అవ । సృష్టా । పరా । పత । శరవ్యే । బ్రహ్మసంశితే - బ్రహ్మ - సంశితే । గచ్ఛ । అమిత్రాన్ - అ - మిత్రాన్ । ప్ర । పద్యస్వ । మా । అమీషామ్ । కమ్ । చ । న । ఉత్ । శిషః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **బ్రహ్మసంశితే** బ్రహ్మణా ధనుర్వేదవిదా సేనాపతినా తీక్ష్ణీకృతే **శరవ్యే** శరేషు శస్త్రాస్త్ర చాలనేషు సాధ్వీసేనే! **అవసృష్టా** ప్రేరితా త్వమ్ **పరాపత** శత్రూణాముపరి ఆక్రామ. **గచ్ఛ** యాహి, **అమిత్రాన్** శత్రూన్ **ప్ర పద్యస్వ** ప్రాప్నుహి, **అమీషామ్** ఏషాం మధ్యే **కంచన** కమపి **న ఉచ్ఛిషః** న అవశిష్టం పరిత్యజ. ॥ ౩ ॥

భావార్థః- యథా సేనాపతినా ప్రేరితా వీరాణాం సేనా శత్రువిజయకరీ జాయతే తథైవ శరీరాధ్యక్షేణ జీవాత్మనా ప్రేషితా సాత్త్వికానాం వీరభావానాం సేనా తామసాన్ దుర్భావాన్ విజయతే. తామసభావానాంనిఃశేషకరణమేవ శ్రేయస్కరం యతో నామమాత్రమప్యవశిష్టాస్తే పునరపి వర్ధన్తే. ॥ 3 ॥

౧౮౬౩. ఈ మంత్రములో తమ సైన్యమును గూర్చి ఉపదేశించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (బ్రహ్మ సంశితే) ధనుర్వేదము నెరిగిన సేనాపతిద్వార తీక్ష్ణము, అనగా ఉత్సాహము నొనర్చబడిన (శరవ్యే) శస్త్రాస్త్రములను ప్రయోగించుటలో కుశలురగు ఓ సైనికుడా! (అవసృష్టే) ప్రేరణనొనర్చబడిన నీవు (పరాపత) శత్రువులపై విరుచుకుపడుము. (గచ్ఛ) వెళ్లుము (అమిత్రాన్) శత్రువులను (ప్రపద్యస్వ) చేరుము. (అమీషామ్) వీరిమధ్య (కంచన) ఎవ్వరినికూడ (న ఉచ్ఛిషః) మిగిలియుంచకుము.॥ 3 ॥

భావార్థము :- సేనాపతి ప్రేరణచే వీరసైన్యము లెటుల శత్రువులపై జయమునుపొందునో, అటులనే శరీరముయొక్క అధ్యక్షుడగు జీవాత్మచే ప్రేరణ పొందిన వీరభావములు గల సైన్యములు దుర్భావములపై విజయమును పొందును. తామసభావములను నిర్మూలనమొనర్చుటయే శ్రేయస్కరము. ఏలన, నామమాత్రముగనైనను వారు మిగిలిపోయినచో మరల వృద్ధిజెందుచుందురు.॥ 3 ॥

1863. (1) O wife of the commander in chief, expert in the art of archery, trained by a learned person knowing the vedas, on persuation, go afar, encounter the foe, achieve victory by slaying them. Let not even one of those distant foes escape.

(2) In the case of the internal struggle, the address is to the arrow in the form of contemplation (**ఉపాసనా**). She is asked to attack lust, anger, jealousy, pride etc., so that none of them may be left. ॥ 3 ॥

౧౮౬౪. ఋషిః - పాయుర్భారద్వాజః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః - ధైవతః.

తత్రాదౌ శత్రుసేనాయాః సమూలోచ్ఛేదవిషయం ప్రాహ.

3 ౧ 2 3 ౧ 2 ర 3 ౧ 2 3
౧౮౬౪. కఙ్కాః సుపర్ణా అనుయన్త్వేనాన్ గృధ్రాణా

౧ 2 3 ౧ 2 3 ౧ 2 ౧ 2 3 2 3
మన్నమసావస్తు సేనా । మైషాం మోచ్యఘహారశ్చ

2 3 ౧ 2 3 ౧ 2 3 ౧ 2
నేన్ద్ర వయాంస్యేనానను సంయన్తు సర్వాన్ ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- కఙ్కాః । సుపర్ణాః - సు - పర్ణాః । అను । యన్తు । ఏనాన్ । గృధ్రాణామ్ ।
౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩
అన్నమ్ । అసౌ । అస్తు । సేనా । మా । ఏషామ్ । మోచి । అఘహారః - అఘ -
౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
హారః । చ । న । ఇన్ద్ర । వయాంసి । ఏనాన్ । అనుసంయన్తు - అను - సంయన్తు ।
౧ ౨ర
సర్వాన్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- సుపర్ణాః దృఢపర్ణాః **కఙ్కాః** చిల్లపక్షిణః **ఏనాన్** ఇమాన్ శత్రూన్ **అను యన్తు** అనుగచ్ఛన్తు. **అసౌ సేనా** శత్రూణాం సా చమూః **గృధ్రాణామ్** ఏతన్నామ్నాం పక్షిణామ్ **అన్నమ్ అస్తు** భోజనం భవతు. హే **ఇన్ద్ర** సేనాపతిరివ వీర జీవాత్మన్! **ఏషామ్** శత్రూణామ్ **అఘహారః చ న** పాపహారకః కశ్చిదపి **మా మోచి** న ముచ్యతామ్. **ఏనాన్ సర్వాన్** ఇమాన్ నిఃశేషానపి **వయాంసి** క్రవ్యాదాః పక్షిణః **అనుసంయన్తు** అనుప్రాప్నువన్తు భక్షయన్త్విత్యర్థః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా బాహ్యే రణే మారితాః శత్రవో గృధ్రాదిభిర్మాంసభక్షకైః పక్షిభిః నిఃశేషాః క్రియన్తే తథైవాభ్యన్తరే దేవాసురసంగ్రామే జీవాత్మనా హతానాం కామక్రోధాదీనాం సపత్నానాం యథా నామాపి చ శిష్యేత తథా మనుష్యైః ప్రయతనీయమ్ ॥ ౧ ॥

౧౮౬౪. ఈ మంత్రములో శత్రుసైన్యముల నాశనమొనర్చువిషయము కలదు.

పదార్థము :-(సుపర్ణాః) దృఢముగు రెక్కలుగల (కఙ్కాః) గ్రద్దలవలె (ఏనాన్) ఈ శత్రువులవెంటబడి పీడను వదిలించుకొనవలెను (అసౌ సేనా) ఆ శత్రుసైన్యములు (గృధ్రాణామ్) గ్రద్దలకు (అన్నమ్ అస్తు) భోజనముగ గావలెను. (ఇన్ద్ర) సేనాపతివలె, జీవాత్మవలె (ఏషామ్) ఈ శత్రువులనుండి (అఘహారః చ న) పాపభాగులగువా రెవ్వరును వారినుండి (మామోచి) బ్రతికిపోవలదు. (ఏనాన్ సర్వాన్) వీరందరను (వయాంసి) మాంసభక్షకులగు పక్షులు (అను సంయన్తు) వారివెంట పడవలెను. వీరందరను చీల్చుకొని తినవలెను.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- ఏవిధముగ బాహ్యయుద్ధములో చంపబడిన శత్రువులను గ్రద్దలు, రాబందులు మున్నగు మాంసభక్షక పక్షులు సమాప్తమొనర్చివేయునో, అదేవిధముగ ఆంతరిక దేవాసుర సంగ్రామములో జీవాత్మచే చంపివేయబడిన కామ క్రోధములు మున్నగు శత్రువుల నామములుకూడ మిగిలిపోకుండునట్లు మనుష్యులు ప్రయత్నించవలెను.॥ ౧ ॥

1864. (1) Let ravens and strong pinioned birds pursue them. Ye let that army be the food of vultures! O commander of the army I Let none escape (not even the person who helps them in any way, let the birds gather around and prey on the whole band of them).

(2) In the case of the internal battle, the meaning is as follows :-

Let the devotees who enquire about God and who protect others well, follow these enemies in the form of the lust, anger, jealousy etc., in order to kill them. Let this army of lust, be the food of those people who run after the worldly objects. Let no one of this army of lust remain alive and let this lust be annihilated. Let all these be eaten up by the birds so to speak. || 1 ||

౧౮౬౫. ఋషిః - పాయుర్భారద్వాజః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
౧౮౬౫. అమిత్రసేనాం మఘవన్నస్మాఞ్ఛత్రుయతీ మభి ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఉభౌ తామిన్ద్ర వృత్రహన్నగ్నిశ్చ దహతం ప్రతి ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప. వి:- అమిత్రసేనామ్ - అమిత్ర - సేనామ్ । మఘవన్ । అస్మాన్ ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
శత్రుయతీమ్ । అభి । ఉభౌ । తామ్ । ఇన్ద్ర । వృత్రహన్ - వృత్ర - హన్ । అగ్నిః ।
౩ ౧ ౨ర
చ । దహతమ్ । ప్రతి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **మఘవన్** దివ్యైశ్వర్యవన్, **వృత్రహన్** శత్రుహన్తః **ఇన్ద్ర** వీర జీవాత్మన్! **అస్మాన్ అభి** అస్మాన్ ప్రతి **శత్రుయతీమ్** శత్రుత్వమాచరన్తీమ్, **తామ్** వికరాలామ్ **అమిత్రసేనామ్** రిపుసేనామ్, త్వమ్ **అగ్నిః చ** తైజసం మనశ్చ **ఉభౌ** ద్వావపి **ప్రతిదహతమ్** భస్మీకురుతమ్. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా నృపతేః సేనాపతేశ్చోద్యోగేన సర్వేబాహ్యాః శత్రవో నిఃశేషా జాయన్తే తథైవాభ్యన్తరే దేవాసురసంగ్రామే జీవాత్మా మనశ్చ సర్వాన్ విఘ్నాన్ రిపూంశ్చ ప్రతిదగ్ధుం ప్రభవతః. ॥ ౨ ॥

౧౮౬౫. ఈ మంత్రమునందును అదే విషయము చెప్పబడినది.

పదార్థము :-(మఘవన్) దివ్య ఐశ్వర్యములుగల (వృత్రహన్) శత్రుహంతకుడవగు (ఇన్ద్ర) వీరుడవగు ఓ జీవాత్మా! (అస్మాన్ అభి) మా యెడ (శత్రుయతీమ్) శత్రువులవలె ఆచరించు (తామ్) ఆ భయంకరమగు (అమిత్ర సేనామ్) శత్రుసైన్యములను నీవు (అగ్నిః చ) మరియు తేజస్సుగల మనస్సుగల (ఉభౌ) రెండింటిని (ప్రతిదహతమ్) భస్మమొనర్చుము.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- రాజు మరియు సేనాపతియొక్క ప్రయత్నముచే ఎటుల సమస్త బాహ్య శత్రువులు నిర్మూలనమగుదురో, అటులనే ఆంతరిక దేవాసుర సంగ్రామములో జీవాత్మ మరియు మనస్సుల ప్రయత్నముచే సమస్త విఘ్నములు మరియు శత్రువులను దగ్ధమొనర్చుటయందు సమర్థులగుదురు.॥ ౨ ॥

1865. (1) This host of foe men O Possessor of riches (King) that comes on in war - like show - meet it O slayer of the sinners, thou and the fire with your flames.

(2) In the case of the internal fight, the army of lust, anger, jealousy etc., which approaches to attack us should be annihilated with the help of God Who is the slayer of all sins and the wise leader who gives us proper instructions to overcome all internal enemies. || 2 ||

౧౮౬౬. ఋషిః - పాయుర్భారద్వాజః । దేవతా - సంగ్రామాశిషః ।

ఛన్దః - పఙ్క్తిః । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ యుద్ధే విజయః ప్రార్థ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨౩౧ ౨
౧౮౬౬. యత్ర బాణాః సమ్పతన్తి కుమారా విశిఖా ఇవ ।
౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౨ ౩౧౨౩ ౧౨
తత్ర నో బ్రహ్మణస్పతిరదితిః శర్మ యచ్ఛతు
౩ ౨ ౩ ౧౨
విశ్వాహా శర్మ యచ్ఛతు ॥౩॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ప.విః- యత్ర । బాణాః । సంపతన్తి - సమ్ - పతన్తి । కుమారాః । విశిఖాః -
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩
వి - శిఖాః । ఇవ । తత్ర । నః । బ్రహ్మణః । పతిః । అదితిః - అ - దితిః ।
౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩
శర్మ । యచ్ఛతు । విశ్వాహా । శర్మ । యచ్ఛతు ॥ ౩ ॥

పదార్థః- యత్ర యస్మిన్ సమరాఙ్గణే **బాణాః** శరాః, శరాదీన్యస్త్రాణి **సంపతన్తి** సంపాతం కుర్వన్తి, **విశిఖాః కుమారాః ఇవ** యథా కృతచూడాకర్మాణః శిఖారహితాః బాలాః పదనిక్షేపాభ్యాసం కుర్వన్తః పదే పదే పతన్తి, **తత్ర** తస్మిన్ సమరాఙ్గణే **బ్రహ్మణః పతిః** జ్ఞానస్య రక్షకో జీవాత్మా, బృహతో

రాష్ట్రస్య రక్షకః సేనాపతిర్వా, **అదితిః** కుతర్కైరఖణ్డనీయా బుద్ధిః రాష్ట్రభూమిర్వా **నః** అస్మభ్యమ్ **శర్మ** కల్యాణమ్ **యచ్ఛతు** దదాతు, **విశ్వాహా** సర్వదా **శర్మ** కల్యాణమ్ **యచ్ఛతు** దదాతు. [అభ్యాసే భూయాంసమర్థం మన్యన్తే, యథాహో దర్శనీయాహో దర్శనీయేతి (నిరు. ౧౦ । ౪౦) న్యాయేనాత్ర పునరుక్తౌ భూయానర్థః సమావిష్టః.] ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- బాహ్యే సంగ్రామే సేనాపతిః ప్రతిపక్షిణో భటాన్ తీక్ష్ణైః శరైశ్ఛిత్త్వా స్వపక్షీయేభ్యః సుఖం ప్రయచ్ఛేత్ తథైవాధ్యాత్మికే దేవాసురసంగ్రామే జీవాత్మా కామక్రోధాదిరిపూంశ్ఛిత్త్వాభిత్త్వా మనోభూమిం నిః సపత్నాం కుర్యాత్. ॥ 3 ॥

౧౮౬౬. ఈ మంత్రములో విజయమును గురించి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(యత్ర) ఏ సమరాంగణములో (బాణాః) బాణములు మున్నగు అస్త్రములను (సంపతంతి) ఎట్లు ప్రయోగించబడునో, (విశాఖాః కుమారాః ఇవ) ఎటుల చూడాకర్మ సంస్కారమొనర్చబడి పిలకలేనట్టి బాలకుడు నడుచుట కెటుల అభ్యాసమొనర్చుచు అడుగడుగున పడిపోవుచుండునో, (తత్ర) ఆ సమరాంగణములో (బ్రహ్మణః పతిః) జ్ఞానమును రక్షించునట్టి జీవాత్మ మరియు గొప్ప రాజ్యరక్షకుడగు సేనాపతి మరియు (అదితిః) కుతర్కములచే పీడింపబడని బుద్ధి మరియు రాష్ట్రభూమి (నః) మాకు (శర్మ) శుభములు (యచ్ఛతు) గలిగించవలెను. (విశ్వాహా) నిరంతరము (శర్మ) కల్యాణప్రదమై (యచ్ఛతు) యుండుగాక. [నిరుక్త. ౧౦-౪౦లో ఏ వాక్యమును పునరుచ్చరించుటవల్ల అనేక చమత్కారములగు అర్థములు ప్రకటమగునో, అనగా 'ఆహా దర్శనీయమైనది, ఆహా దర్శనీయమైనది' అను నీ వాక్యము ననుసరించి 'శర్మయచ్ఛతు' అను వాక్యము రెండుసార్లు వచ్చుటవల్ల అనేక అర్థములు సమావిష్టమైనవి.]॥ 3 ॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥ 3 ॥

భావార్థము :- బాహ్య సంగ్రామములో సేనాపతి శత్రుసైన్యములను తీవ్రమగు ఆయుధములతో వధించి వేసి తన పక్షమునకు ఎటుల విజయమును చేకూర్చునో, అటులనే ఆధ్యాత్మిక దేవాసుర సంగ్రామములో జీవాత్మ కామ, క్రోధములు మున్నగు శత్రువులను ఛేదన, భేదనములుగ నొనర్చి మనోక్షేత్రమును శత్రురహితముగ నొనర్చవలెను.॥ 3 ॥

1866. (1) There where the flights of arrows fall like boys whose locks are unshorn, may the commander, the protector of the big army grant us shelter. May the entire Assembly adorned with members, grant us a happy home through all our days.

(2) In the case of the internal battle with evils, the meaning is as follows :-

May the Immortal, Indestructible God Who is the lord of the world, give us happiness, where the Vedic words are uttered - the Vedas recited, which give us joy like small children. || 3 ||

౧౮౬౭. ఋషిః - శాసో భారద్వాజః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః-గాన్ధారః.

తత్రాదౌ జీవాత్మానం సేనాపతిం చోద్బోధయతి.

౨ఉ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨
౧౮౬౭. వి రక్షో వి మృధో జహి వి వృత్రస్య హనూ రుజ ।

౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
వి మన్యుమిన్ద్ర వృత్రహన్నమిత్రస్యాభి దాసతః ॥ ౧ ॥

౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩క౧ ౨ ౩
ప.వి:- వి । రక్షః । వి । మృధః । జహి । వి । వృత్రస్య । హనూ ఇతి । రుజ ।
౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
వి । మన్యుమ్ । ఇన్ద్ర । వృత్రహన్ - వృత్ర - హన్ । అమిత్రస్య - అ - మి
౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర
త్రస్య । అభిదాసతః - అభి - దాసతః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **వృత్రహన్ ఇన్ద్ర** పాపహన్తః జీవాత్మన్ శత్రుహన్తః సేనాపతే వా! త్వమ్ **రక్షః** రాక్షసం స్వభావం దుర్జనం వా **విజహి** వినాశయ, **మృధః** సంగ్రామకారిణః కామక్రోధాదీన్, హింసకాన్ మానవాన్ రిపూన్ వా **విజహి** వినాశయ, **వృత్రస్య** పుణ్యాచ్ఛాదకస్య పాపస్య పాపినో వా **హనూ** ఆక్రామకనిరోధకోపాయౌ జమ్భౌ వా **విరుజ** విభగ్ధి. **అభిదాసతః** దంశనం ఛేదనం భేదనం వా కుర్వతః **అమిత్రస్య** శత్రోః. [అభిదాసతః, దస దంశనదర్శనయోః చురాదిః, ణిగర్భః శత్రుప్రయోగః.] **మన్యుమ్** దీప్తం ప్రభావం క్రోధం వా **వి** విజహి విధ్వంసయ. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా రాష్ట్రే సేనాపతిః సంహారకారిణః శత్రూన్ వృద్నాతి తథైవ దేహే జీవాత్మా రాక్షసం స్వభావం, హింసకాన్ కామక్రోధాదీన్, ధర్మాచ్ఛాదకం పాపం, వృశ్చికవద్ దంశకం కౌటిల్యం చ విహన్యాత్. ॥ ౧ ॥

౧౮౬౭. ఈ మంత్రములో జీవాత్మ మరియు సేనాపతులను ఉద్బోధనమొనర్చవలెను.

పదార్థము :- (వృత్రహన్ ఇన్ద్ర) పాపములను నాశమొనర్చు ఓ జీవాత్మా! మరియు శత్రు

హంతకుడవునగు ఓ సేనాధ్యక్షా! మీరు (రక్షః) రాక్షస స్వభావములను, లేక రాక్షస స్వభావములుగల దుర్జనులను (విజహి) వినాశమొనర్చుడు (మృధః) యుద్ధ స్వభావములుగల కామ, క్రోధాదులను, లేక హింసకులగు మానవ శత్రువులను (విజహి) వినష్టమొనర్చివేయుడు. (వృత్రస్య) పుణ్యముపై పరదాను వేయునట్టి పాపములు, లేక పాపాత్ములను (హనూ) ఆక్రమణము మరియు తప్పించుకొను ఉపాయములను వారి దవడలను (విరుజ) చీల్చి ముక్కలుముక్కలుగ నొనర్చివేయుడు. (అభిదాసతః) దంశనము, ఛేదనము, భేదనముల నొనర్చు (అమిత్రస్య) శత్రువుల (మన్యుమ్) ప్రదీప్త, ప్రభావములను, లేక క్రోధములను (వి) విశేషముగ విధ్వంసమొనర్చివేయుడు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- రాష్ట్రమునందు సేనాపతి ఎటుల విధ్వంసకారులగు శత్రువుల మర్దనమొనర్చునో అటులనే శరీరమునందలి జీవాత్మ రాక్షసస్వభావములు, హింసకములగు కామక్రోధాదులను, ధర్మముపై తెర (పరదా)ను వేయు పాపాత్ములను మరియు 'తేలు'వలె కాటువేయునట్టి కుటిలత్వములను విధ్వంసమొనర్చివేయవలెను. ॥ ౧ ॥

1867. Drive Rakshasas (demons) and foes away, break in to pieces the sinner's jaws. O slayer of the wicked, quell wrath of the foe - man who desires to enslave us. || 1 ||

౧౮౬౮. ఋషిః – శాసో భారద్వాజః । దేవతా – ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః – అనుష్టుప్ । స్వరః – గాన్ధారః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨
౧౮౬౮. వి న ఇన్ద్ర మృధో జహి నీచా యచ్ఛ పృతన్యతః ।
౨ ౩౧ ౨౩౨౩౧ ౨ ౩ ౧౨
యో అస్మాఀ అభిదాసత్యధరం గమయా తమః ॥ ౨ ॥

ప.వి:- వి । నః । ఇన్ద్ర । మృధః । జహి । నీచా । యచ్ఛ । పృతన్యతః । యః । అస్మాన్ । అభిదాసతి - అభి - దాసతి । అధరమ్ । గమయ । తమః ॥౨॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** జీవాత్మన్ సేనాపతే వా! త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **మృధః** హింసకాన్ **విజహి** వినాశయ, **పృతన్యతః** సేనయా అభిగచ్ఛతః కామక్రోధాదీన్ బాహ్యాంశ్చ శత్రూన్ **నీచా యచ్ఛ** నీచీనం గమయ. **యః** అన్తరో బాహ్యో వా శత్రుః **అస్మాన్** ధార్మికాన్ **అభిదాసతి** సర్వతః ఉపక్షయతి [దసు

ఉపక్షయే, లేటి వర్ణవ్యత్యయేనా ఉకారస్య స్థానే ఆకారః.] తమ్ **అధరం తమః గమయ** ఘోరాం దుర్గతిమ్ అధరం కారాగారం వా ప్రాపయ. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా సేనాపతిర్దుష్టాన్ శత్రూన్ హన్తి కారాగారే వా ప్రక్షిపతి తథైవ దేహాధిష్ఠాతా జీవాత్మా సర్వానాన్తరాన్ సపత్నాన్ ఘోరాం దుర్గతిం నీత్వా వినాశ్య వా నిష్కణ్టకం స్వసామ్రాజ్యం స్థాపయేత్. ॥ ౨ ॥

౧౮౬౮. ఈ మంత్రములో మరల పైవిషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ జీవాత్మా, లేక సేనాపతులారా! మీరు (నః) మాయొక్క (మృధః) హింసకులను (వి జహి) వినాశమొనర్చివేయుడు. (పృతన్యతః) సైన్యములచే ఆక్రమణమొనర్చునట్టి కామక్రోధాదులను మరియు బయటి శత్రువులను (నీచా యచ్ఛ) క్రిందపడవేయుడు (యః) ఏ ఆంతరిక, లేక బాహ్య శత్రువులు (అస్మాన్) ధార్మికులమగు మనను (అభిదాసతి) ఎల్లప్పుడును క్షీణింపజేయదలచెదరో వారిని (అధరం తమః గమయ) ఘోరమగు దుర్గతిపాలొనర్చివేయుడు. లేక వారిని భూపతన మొనర్చివేయుడు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :-సేనాపతి దుష్టశత్రువుల నెటుల వధించివేయునో, లేక వారిని కారాగారములో పడవేయునో అటులనే శరీరముయొక్క అధిష్ఠాతయగు జీవాత్మ సమస్త ఆంతరిక శత్రువులకు ఘోరమగు దుర్గతిని గలిగించి, లేక వారిని నష్టమొనర్చి తమ నిష్కంటకమగు సామ్రాజ్యమును స్థిరపరచుకొనవలెను.॥ ౨ ॥

1868. O God! beat our foes away, humble the man who challenges us with army. Send down to nether darkness him who seeks to enslave us. || 2 ||

౧౮౬౯.ఋషిః - శాసో భారద్వాజః । దేవతా - ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - విరాడ్ జగతీ । స్వరః - నిషాదః.

అథేన్ద్రస్య జీవాత్మనో విజయసాధనాని వర్ణయతి.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
౧౮౬౯. ఇన్ద్రస్య బాహూ స్థవిరౌ యువానావనా ధృష్యా సుప్రతీ
౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩
కావసహ్యా । తౌ యుఞ్జీత ప్రథమౌ యోగ ఆగతే
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
యాభ్యాం జితమసు రాణాం సహో మహత్ ॥ ౩ ॥

ప.వి:- ఇన్ద్రస్య । బాహూ ఇతి । స్థవిరా - స్థ - విరా । యువానా । అనాధృష్యా - అన్ - ఆధృష్యా । సుప్రతీకా - సు - ప్రతీకా । అసహ్యా - అ - సహ్యా । తా । యుఞ్జీత । ప్రథమా । యోగే । ఆగతే - ఆ - గతే । యాభ్యామ్ । జితమ్ । అసురాణామ్ - అ- సురాణామ్ । సహః । మహత్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- **ఇన్ద్రస్య** సేనాపతేరివ జీవాత్మనః **బాహూ** ప్రాణాపానరూపౌ భుజౌ **స్థవిరా** స్థిరౌ. [స్థా ధాతోః 'అజిరశిశిర'... ఉ. ౧।౫౩. ఇతి కిరచ్ ప్రత్యయాన్తో నిపాతః ధాతోర్వుగ్ హ్రస్వత్వంచ.] **యువానా** తరుణౌ, **అనాధృష్యా** మానసైర్దైహికైశ్చ మల్లైః అప్రధృష్యౌ, **సుప్రతీకా** శత్రుం ప్రతి సుప్రత్యఞ్చనౌ, **అసహ్యా** రోగాదిభిః సోఢుమశక్యౌ స్తః **యోగే ఆగతే** అష్టాఙ్గయోగే ఉపస్థితే సతి, యోగసాధకః **తా** ప్రాణాపానరూపౌ భుజౌ **యుఞ్జీత** ప్రయోజయేత్, **యాభ్యామ్** ప్రాణాపానరూపాభ్యాం బాహుభ్యామ్ **అసురాణామ్** ఆధివ్యాధిరూపాణాం దైత్యానామ్ **మహత్ సహః** మహద్ బలమ్ **జితమ్** పరాస్తం భవతి. ॥ 3 ॥

అత్రోపమేయయోః ప్రాణాపానయోర్నిగరణపూర్వకముపమానభూతయోర్బాహ్వోర్వర్ణనా-దతిశయోక్తిరలఙ్కారః. 'స్థవిరా వృద్ధౌ అపి యువానా' ఇతి విరోధో ధ్వన్యతే, వ్యాఖ్యాతదిశా చ పరిహారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః- యోగాభ్యాసే పూరకకుమ్భకాదినా ప్రాణాయామేనేన్ద్రియాణాం సర్వే దోషా నశ్యన్తి, ప్రకాశావరణక్షయే చ ధారణాసు మనసో యోగ్యతా సఞ్జాయతే, అతః ప్రాణాపానౌ సేనాపతేర్బాహూ ఇవ సహాయకౌ భవతః. ॥ 3 ॥

౧౮౬౯. ఈ మంత్రములో ఇంద్రజీవాత్మయొక్క విషయ సాధనముల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రస్య) సేనాపతివంటి జీవాత్మయొక్క (బాహూ) ప్రాణ, అపానరూప బాహువులు, (స్థవిరా) స్థిరము, (యువానా) తరుణమగు (అనాధృష్యా) మనస్సు మరియు శరీరములను జయింపబడజాలని (సుప్రతీకా) శత్రువులయెడ ఉత్తమముగ ముందుకు సాగిపోవునట్టి మరియు (అసహ్యా) రోగములు మున్నగువానిచే అసహ్యమగు శత్రువులున్నారో వారిపై (యోగే ఆగతే) అష్టాంగయోగమునందు ఉపస్థితియైయున్నప్పుడు యోగసాధకులు (తా) ఆ ప్రాణాపానరూప భుజములను (యుఞ్జీత) ప్రయోగించబడును (యాభ్యామ్) వానివల్ల (అసురాణామ్) వ్యాధులు, బాధలవంటి దైత్యులయొక్క (మహత్ సహః) విశాలమగు బలము (జితమ్) జయించుకొనబడును. ॥ 3 ॥

ఇచ్చట ఉపమేయము, ప్రాణ, అపానములపూర్వక ఉపమానములవంటి బాహువుల వర్ణన యుండుటవల్ల అతిశయోక్తి అలంకారము గలదు. 'స్థవిర' అనగా వృద్ధులైపోయినను యువకులు, అను నీ విరోధవంగు అలంకారవము ధ్వనితవంగుచున్నది. పై వ్యాఖ్యానవమువల్ల అట్టి విరోధవము పరిహారమగుచున్నది.॥ 3 ॥

భావార్థము :- యోగాభ్యాసములో పూరకము, కుంభకము మున్నగు ప్రాణాయామములవల్ల ఇంద్రియముల సకల దోషములు నష్టమైపోవును. మరియు ప్రకాశముయొక్క ఆవరణము క్షయించిపోవుటవల్ల ధారణలయందు మనస్సుయోగ్యత ఏర్పడుచున్నది. కావున ప్రాణము, అపానములు సేనాపతికి బాహువులవలె సహాయకము లగుచున్నవి.॥ 3 ॥

1869. (1) Strong, ever youthful are the arms of the commander of an Army, fair, un-assailable, and unendurable. These first let him employ when need hath come on us, where with the asuras' (evil doers') great might is overthrown.

(2) In the case of the internal fight, Indra stands for God and His two charming invincible arrows are the power of protecting the noble with His Kindness and of punishing the wicked. Whenever the time of difficulty arises, one should think of these two powers of the Lord, by the help of which, evils are overcome. || 3 ||

౧౮౭౦.ఋషిః - శాసో భారద్వాజః । దేవతా - సంగ్రామాశిషః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

తత్రాదౌ విజయాభిలాషిణమాశిషాయోజయతి.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
౧౮౭౦. మర్మాణి తే వర్మణాచ్ఛాదయామి సోమస్త్వా
౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
రాజామృతేనాను వస్తామ్ । ఉరోర్వరీయో వరుణస్తే
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
కృణోతు జయన్తంత్వాను దేవా మదన్తు ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- మర్మాణి । తే । వర్మణా । ఛాదయామి । సోమః । త్వా । రాజా ।
౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర
అమృతేన - అ - మృతేన । అను । వస్తామ్ । ఉరోః । వరీయః । వరుణః ।

తే । కృణోతు । జయన్తమ్ । త్వా । అను । దేవాః । మదన్తు ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే అధ్యాత్మపథిక జీవాత్మన్! **తే** తవ **మర్మాణి** మర్మస్థానాని మనోబుద్ధి చక్షురాద్యాని **వర్మణా** బ్రహ్మరూపేణ కవచేన. [వక్ష్యతే చ - 'బ్రహ్మ వర్మ మమాన్తరమ్' ఇతి సామ. ౧౮౭౨.] **ఛాదయామి** సంవృణోమి. **రాజా** విశ్వసమ్రాట్ **సోమః** జగదీశ్వరః **త్వా** త్వామ్ **అమృతేన** ఆనన్దరసేన **అనువస్తామ్** అన్వాచ్ఛాదయతు. **వరుణః** దోషనివారకో వరణీయో విద్వాన్ ఆచార్యః **తే** తుభ్యమ్ **ఉరోః** విస్తీర్ణస్య అధ్యాత్మజ్ఞానస్య **వరీయః** అతిశయేన వరం తత్త్వమ్ **కృణోతు** కరోతు. **జయన్తం త్వా** అధ్యాత్మక్షేత్రే బాహ్యక్షేత్రే చ విజయం లభమానం త్వామ్ **అను** అనుసృత్య **దేవాః** మనః ప్రాణాదయోఽపి **మదన్తు** హృష్యన్తు. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యోగమార్గే పదం దధానో జనో బ్రహ్మకవచేన రక్షితో భూత్వా గురుజనానాం మార్గనిర్దేశం ప్రాప్య బ్రహ్మానన్దమనుభవన్ మనోబుద్ధిప్రాణాదిభిః సహ విజయతేతమామ్. ॥ ౧ ॥

౧౮౭౦. ఈ మంత్రములో విజయాభిలాషికి ఆశీర్వాద మీయబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఆధ్యాత్మమార్గబాటసారివగు ఓ జీవాత్మా! (తే) నీయొక్క (వర్మాణి) మనస్సు, బుద్ధి, నేత్రములు మున్నగు మర్మస్థలములను (వర్మణా) బ్రహ్మరూప కవచముచే (ఛాదయామి) కప్పివేయుదును. (రాజా) విశ్వసామ్రాట్టుయగు (సోమః) జగదీశ్వరుడు (త్వా) నిన్ను (అమృతేన) ఆనందరసముతో (అనువస్తామ్) ఆచ్ఛాదితమొనర్చవలెను. (వరుణః) దోషనివారకులు, వరణీయులగు విద్వాంసులగు ఆచార్యులు (తే) నీకొరకు (ఉరోః) విస్తృతమగు ఆధ్యాత్మజ్ఞానముయొక్క (వరీయః) అత్యంత ఉత్కృష్టమగు తత్త్వమును (కృణోతు) ప్రదానమొనర్చవలెను. (జయన్తం త్వా) అధ్యాత్మక్షేత్రములో మరియు బాహ్య క్షేత్రములలో విజయలాభమును పొందుచు నీ (అను) వెనుక వెనుక (దేవాః) మనస్సు, ప్రాణము మున్నగునవికూడ (మదన్తు) అమితానందమును పొందుచుండును.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- యోగమార్గములో పాదము మోపుచు మనుష్యుడు బ్రహ్మకవచముచే రక్షితుగానై గురువుల మార్గనిర్దేశమునుపొంది బ్రహ్మానంద అనుభూతిని పొందుచు, మనస్సు బుద్ధి, ప్రాణము మున్నగువానితోగూడ అత్యంత విజయవంతుడగును.॥ ౧ ॥

1870. (1) O valiant warrior, thy vital parts I cover with armour. May this calm considerate king protect thee with efficacious medicines. May the exalted king give thee what is more than ample. May the learned feel joyful in thy triumph over the wicked.

(2) O devotee ! I cover thy delicate limbs with the armour of protection. May god Who is the King of the world cover thee within immortality. || 1 ||

౧౮౭౧. ఋషిః - శాసో భారద్వాజః । దేవతా - సంగ్రామాశిషః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః- గాన్ధారః. అథ మిత్రాన్ భర్త్స్యతి.

౧౮౭౧. అన్ధా అమిత్రా భవతాశీర్షాణో౨ఽహయ ఇవ ।
తేషాం వో అగ్ని నున్నానామిన్ద్రో హన్తు వరంవరమ్ ॥ ౨॥

ప.విః- అన్ధాః । అమిత్రాః - అ - మిత్రాః । భవత । అశీర్షాణః - అ - శీర్షాణః । అహయః । ఇవ । తేషామ్ । వః । అగ్నినున్నానామ్ - అగ్ని - నున్నానామ్ । ఇన్ద్రః । హన్తు । వరంవరమ్ - వరమ్ - వరమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **అమిత్రాః** ఆన్తరా బాహ్యాశ్చ రిపవః! యూయమ్ **అన్ధాః** దర్శనాసమర్థాః **అశీర్షాణః అహయః ఇవ** ఛిన్న ఫణాః సర్పా ఇవ చ ప్రభావహీనాః **భవత** జాయధ్వమ్. **అగ్నినున్నానాం తేషాం వః** అగ్నివత్ ప్రోజ్జ్వలేన దృఢసంకల్పేన దూరం ప్రేరితానాం తేషాం యుష్మాకమ్ **వరం - వరమ్** ప్రధానం ప్రధానమ్ అవచిత్య **ఇన్ద్రః** అన్తరాత్మా **హన్తు** వినాశయతు. ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- భయఙ్కరం ఫటాటోపం దర్శయన్తో విషధరా అపి ఛిన్నశిరస్కాః సన్తో యథాఽకిఞ్చిత్కరా భవన్తి తథైవ ప్రబలసంకల్పేన హృతబలా ఆభ్యన్తరా బాహ్యాశ్చ సర్వే సపత్నా నిష్క్రియా వృతాశ్చ జాయన్తామ్. ॥ ౨ ॥

౧౮౭౧. ఈ మంత్రములో శత్రువులను దూషించు విషయము గలదు.

పదార్థము :- (అమిత్రాః) ఓ ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులారా! మీరు (అన్ధాః) గ్రుడ్డివారు మరియు (అశీర్షాణః అహయః ఇవ) పడగ, లేక దంతములు తీయబడిన సర్పములవలె ప్రభావరహితులుగ (భవత) యైపోవుడు (అగ్నినున్నానాం తేషాం వః) అగ్నివలె ప్రజ్వలమగు దృఢసంకల్పముచే దూరమొనర్చబడిన మీరు శత్రువులనుండి (వరం వరమ్) ముఖ్యులగువారిని ఏరుకొని (ఇన్ద్రః) వారి అంతరాత్మలను (హన్తు) నాశ మొనర్తురుగాక ! ॥ ౨ ॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥ ౨ ॥

భావార్థము :- భయంకరమగు ఆడంబరమును చూపునట్టి విషధారి సర్పముకూడ పడగ తెగినపిదప ఏదీచేయుటకును అసమర్థమైనటులనే గట్టిసంకల్పముచే ఎవని బలము అణచివేయబడునో, అటులనే ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులెల్లరును క్రియాహీనులై మృతులవలె నైపోవుదురు.॥ ౨ ॥

1871. (1) Blind O my foe men shall ye be, even as headless serpents are. May the, commander of the army slay even the best of you when the fire's flame has struck you down.

(2) In the case of the internal fight, the enemies in the form of lust, anger etc., are addressed. Let them become blind, so that they may not commit any mischief. They are to e burnt by the fire of knowledge. Not one of them is to be left out. || 2 ||

౧౮౭౨. ఋషిః - శాసో భారద్వాజః । దేవతా - సంగ్రామాశిషః ।

ఛన్దః - పఙ్క్తిః । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ జిఘాంసోర్వినాశోపాయం దర్శయతి.

౧౮౭౨. యో నః స్వో౽౨రణో యశ్చ నిష్ట్యో జిఘాంసతి ।
దేవాస్తం సర్వే ధూర్వన్తు బ్రహ్మ వర్మ మమాన్తరం
శర్మ వర్మ మమాన్తరమ్ ॥ ౩ ॥

ప.వి:- యః । నః । స్వః । అరణః । యః । చ । నిష్ట్యః । జిఘాంసతి । దేవాః । తమ్ । సర్వే । ధూర్వన్తు । బ్రహ్మ । వర్మ । మమ । అన్తరమ్ । శర్మ । వర్మ । మమ । అన్తరమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- యః నః అస్మాన్ **స్వః** స్వకీయో దుర్భావః, **అరణః** పరకీయో దుర్భావః [అరణః అపార్ణో భవతి. నిరు. ౩ । ౨.] **యః చ నిష్ట్యః** శత్రోః దుర్భావః **జిఘాంసతి** హన్తుమిచ్ఛతి, **తమ్** కామక్రోధాదికం దుర్భావమ్ **సర్వే** సమస్తాః **దేవాః** దివ్యగుణాః, సదాచారిణో విద్వాంసో జనా వా **ధూర్వన్తు** హింసన్తు. [ధుర్వీ హింసార్థః, భ్వాదిః.] **బ్రహ్మ** మహాన్ జగదీశ్వరః **మమ** మదీయమ్

అన్తరమ్ మధ్యే భవమ్ **వర్మ** కవచమ్ రక్షాసాధనమ్ అస్తు, **శర్మ** జగదీశ శరణమ్ **మమ** మదీయమ్ **అన్తరమ్** మధ్యే భవమ్ **వర్మ** కవచమ్ రక్షాసాధనమ్ అస్తు. ॥ 3 ॥

భావార్థః- కదాచిన్మనుష్యః స్వమనోభవే పాపే ప్రవర్తతే కదాచిచ్చ పరిచితజనప్రేరితే శత్రుప్రేరితే వా పాపే లిప్యతే. దివ్యవిచారైర్విద్వత్సఙ్గేన పరమేశ్వరానుధ్యానేన చ తాని పాపాని వినాశ్య స నిష్పాపః సచ్చరిత్రశ్చ భవితుం శక్నోతి. ॥ 3 ॥

౧౮౭౨. ఈ మంత్రములో దాడి సలుపువారి వినాశనమును దర్శింపజేయబడినది.

పదార్థము :- (యః) ఎవరు (నః) మమ్ము (స్వః) తమ దుర్భావములు (అరణః) ఇతరుల దుర్భావములను (యః చ) మరియు నెవరు (నిష్ట్యః) శత్రువుల దుర్భావములను (జిఘాంసతి) నష్టమొనర్చదలచెదరో (తమ్) అట్టి కామ, క్రోధములు మున్నగు దుర్భావములను (సర్వే) సకల (దేవాః) దివ్యగుణముల, లేక సదాచారులగు విద్వాంసులను (ధూర్వన్తు) వధించివేయవలెను (బ్రహ్మ) మహా జగదీశ్వరుడు (మమ) నా (అన్తరమ్) ఆంతరిక (వర్మ) కవచము అనగా రక్షాసాధనమగు గాక! (శర్మ) జగదీశ్వరుని శరణము (మమ) నా (అన్తరమ్) ఆంతరిక (వర్మ) కవచము, అనగా రక్షాసాధనమగుగాక! ॥ 3 ॥

భావార్థము :- మనుష్యులొకప్పుడు తన వాస్తవమగు మనస్సుచే ఉత్పన్నమగు పాపములందు ప్రవృత్తులగుచుందురు. మరొకప్పుడు పరిచయస్థులచే ప్రేరితులై లేక శత్రువులచే ప్రేరితులై వానియందు లిప్తులైపోవుదురు. దివ్యమగు ఆలోచనలచే, విద్వాంసుల సాంగత్యము మరియు పరమేశ్వరుని ధ్యానచింతనములచే ఆ పాపములను నష్టమొనర్చివేసి వారు పాపరహితులు మరియు సచ్చరిత్రులుగ కాగలుగుదురు.॥ 3 ॥

1872. Whomsoever would try to kill us whether he be a stranger or one of us, may all enlightened persons discomfit him My nearest and closest Mail is God, my closest Armour and Defence. || 3 ||

౧౮౭౩.ఋషిః – జయ ఐన్ద్రః । దేవతా – ఇన్ద్రః । ఛన్దః – త్రిష్టుప్ । స్వరః – ధైవతః.

తత్రాదౌ మానవ ముద్బోధయతి.

3 2ఉ 3 1 2 3 1 2 3 1 2 3 2 3
౧౮౭౩. మృగో న భీమః కుచరో గిరిష్ఠాః పరావత

1 2 3 1 2 3 2 3 1 2 3 1 2
ఆ జగన్థా పరస్యాః । సృకం సంశాయ పవిమిన్ద్ర

3 1 2ర 3 1 2ర
తిగ్మం వి శత్రూన్తాఢి వి మృధో నుదస్వ ॥ ౧ ॥

ప.వి:- మృగః । న । భీమః । కుచరః । గిరిష్ఠాః - గిరి - స్థాః । పరావతః । ఆ । జగన్థ । పరస్యాః । సృకమ్ । సంశాయ - సమ్ - శాయ । పవిమ్ । ఇన్ద్ర । తిగ్మమ్ । వి । శత్రూన్ । తాఢి । వి । మృధః । నుదస్వ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** వీర మానవ! త్వమ్ **భీమః** భయఙ్కరః, **కుచరః** భూచరః, **గిరిష్ఠాః** పర్వతగుహానివాసీ **మృగః న** సింహ ఇవ **భీమః** దుష్టానాం భయఙ్కరః, **కుచరః** భూవిహర్తా, **గిరిష్ఠాః** పర్వతవదున్నతే పదే స్థితిం లబ్ధ్వా, భవేతి శేషః. **పరావతః** పరాగతవతో దేశాత్ **పరస్యాః** పరవర్తిన్యా అపి దిశః **ఆ జగన్థ** శత్రుభిర్యోద్ధుమ్ ఆయాహి. **సృకమ్** సరణశీలమ్, **తిగ్మమ్** తీక్ష్ణమ్ **పవిమ్** వజ్రమ్, శస్త్రాస్త్ర సమూహమితి యావత్ **సంశాయ** భూయోఽపి తీక్ష్ణీకృత్య **శత్రూన్** రిపూన్ **వి తాఢి** వితాడయ, **మృధః** హింసకాన్ **వినుదస్వ** దూరం విద్రావయ. [పరావతః, 'ఉపసర్గాచ్ఛన్దసి ధాత్వర్థే' అ. ౫ । ౧ । ౧౧౮ ఇతి వతిః ప్రత్యయః. సంశాయ, సంపూర్వః శో తనూకరణే దివాదిః, క్త్వో ల్యప్.] ॥ ౧ ॥

యాస్కాచార్యేణ నిరుక్తే నైఘణ్టుకదేవతాప్రకరణే మన్త్రస్య ప్రథమశ్చరణ ఏవం వ్యాఖ్యాతః - [''మృగోన భీమః కుచరో గిరిష్ఠాః. మృగ ఇవ భీమః కుచరో గిరిష్ఠాః. మృగో మార్ష్టేర్గతికర్మణః, భీమో బిభ్యత్యస్మాద్, భీష్మోఽప్యేతస్మాదేవ. కుచర ఇతి చరతి కర్మ కుత్సితమ్, అథ చేద్ దేవతాభిధానం క్వాయం న చరతీతి. గిరిష్ఠా గిరిస్థాయీ. గిరిః పర్వతః సముద్ గీర్ణో భవతి'' ఇతి. నిరు. ౧ । ౨.]

అత్ర శ్లిష్టోపమాలఙ్కారః. ॥ ౧ ॥

భావార్థః- మనుష్యైః స్వాత్మని వీరతాం సఞ్చిత్య యథా బాహ్యాః శత్రవః పరాజేయాస్తథైవాభ్యన్తరా అపి నిర్మూలనీయాః. ॥ ౧ ॥

౧౮౭౩. ఈ మొదటి మంత్రములో మనుష్యులను ఉద్బోధించబడినది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్ర) ఓ వీరమానవా! నీవు (భీమః) భయంకర (కుచరః) భూమిపై విచరించునట్టి (గిరిష్ఠాః) పర్వత గుహలలో నివసించునట్టి (మృగః న) పులులవంటి (భీమః) దుష్టులకొరకు భయంకర (కుచరః) భూచరములు మరియు (గిరిష్ఠాః) పర్వతములవలె ఉన్నతపదవిపై ప్రతిష్ఠుడవగుము (పరావతః) అతి దూరదేశములనుండి (పరస్యాః) మరియు దూరదిశలనుండి (ఆ జగన్థ) శత్రువులచే యుద్ధమొనర్చుటకు రమ్ము (సృకమ్) గతిశీలమగు (తిగ్మమ్) తీక్ష్ణమగు (పవిమ్) వజ్రమును, శస్త్రాస్త్రసమూహమును (సంశాయ) మరియు అధిక తీక్షణముగ నొనర్చుకొని (శత్రూన్) శత్రువులను (వి తాఢి) విశేషముగ తాడనమొనర్చుము (మృధః) హింసకులను (వి నుదస్వ) దూరము తరిమివేయుము. ॥ ౧ ॥

ఈ మంత్రములో శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు.॥ ౧ ॥

భావార్థము :- మనుష్యులు వీరత్వమును సంచయమొనర్చుకొని బాహ్య శత్రువులను పరాజయమొనర్చునటులనే ఆంతరిక శత్రువులను కూడ నిర్మూలనమొనర్చివేయవలెను.॥ ౧ ॥

1873. (1) O commander of the army, like a dreadful wild tiger roaming in the mountains with a crooked pace, encircle the distant foes. Crush thou the enemies, whetting thy sharp bolt. Thou chastener of the wicked through punishment and win battles.

(2) In the case of the internal fight, Indra is God who is terrible for, the evil - doers and the wicked. Though He us All - pervading, yet so long as we do not feel His presence within our hearts, He appears to be distant. He is prayed to use. His thunderbolt of knowledge to put an end to all our internal enemies in the form of lust, anger and pride etc., May He put an end to all feelings of animosity within us. || 1 ||

౧౮౭౪. ఋషిః - గోతమో రాహూ గణః । దేవతా - విశ్వేదేవాః ।

ఛన్దః - త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః. అథ స్వాకాఙ్క్షాం ప్రకటయతి.

3 ౧ ౨ర 3 ౧
౧౮౭౪. భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ దేవా భద్రం

౨ 3 ౧౨ 3౧ ౨ర 3 ౧
పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః। స్థిరైరఙ్గై స్తుష్టువాం

౨ 3 ౨ 3క ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర
సస్తనూభిర్వ్యశే మహి దేవహితం యదాయుః ॥ ౨ ॥

౨ ౧౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨
ప.వి:- భద్రమ్ । కర్ణేభిః - శృణుయామ । దేవాః । భద్రమ్ । పశ్యేమ । అక్షభిః -

3 ౧ ౨ర 3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
అ- క్షభిః । యజత్రాః । స్థిరైః । అఙ్గైః । తుష్టువాంసః -తు - స్తువాంసః । తనూభిః ।

3 ౧౨ 3౨ 3 ౨ ౧ ౨ర
వి । అశేమహి । దేవహితమ్ - దేవ - హితమ్ ।యత్ । ఆయుః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **దేవాః** విద్వాంసః! వయమ్ **కర్ణేభిః** కర్ణైః శ్రోత్రైః **భద్రమ్** కల్యాణం వచనమ్ **శృణుయామ** ఆకర్ణయేమ. హే **యజత్రాః** యజనీయా మాతాపిత్రాచార్యవానప్రస్థసంన్యాసిప్రభృతయో జనాః! వయమ్ **అక్షభిః** నేత్రైః **భద్రమ్** కల్యాణం దృశ్యమ్ **పశ్యేమ** అవలోకయేమ. **తుష్టువాంసః** జగదీశ్వరం స్తుతవన్తః వయమ్ **స్థిరైః** దృఢైః **అఙ్గైః** శిర ఆదిభిః బ్రహ్మచర్యాదిభిశ్చ, **తనూభిః** అన్నమయప్రాణమయమనోమయాదిభిః శరీరైశ్చ **యత్ దేవహితమ్** దేవేభ్యః సజ్జనేభ్యో హితమ్ యద్వా దేవేన పరమాత్మనా నిహితం న్యూనాన్న్యూనం శతవార్షికమ్ **ఆయుః** ఆయుష్యమ్ అస్తి, తత్ **వ్యశేమహి** సమ్ప్రాప్నుయామ. ॥ ౨ ॥

భావార్థః-మనో బుద్ధిప్రాణచక్షుః శ్రోత్రాదీని యాన్యనుపమాని సాధనాని మనుష్యేభ్యః పరమాత్మనా ప్రదత్తాని తేషాం సదుపయోగేన భద్రజీవనయాపనపురస్సరం పురుషాయుషం ప్రాప్యాధ్యాత్మికీ భౌతికీ చోన్నతిః సతతం కార్యా. ॥ ౨ ॥

౧౮౭౪. ఈ మంత్రములో తన ఆకాంక్షలు ప్రకటించబడినవి.

పదార్థము :-(దేవాః) ఓ విద్వాంసులారా! మేము (కర్ణేభిః) చెవులచే (భద్రమ్) భద్రవచనములను (శృణుయామ) వినవలెను (యజత్రాః) పూజనీయులగు ఓ అమ్మా! నాన్నా, ఆచార్యా, వానప్రస్థ, సన్న్యాసమహనీయులారా! మేము (అక్షభిః) కన్నులచే (భద్రమ్) భద్రమగు దృశ్యములనే (పశ్యేమ) చూతుముగాక. జగదీశ్వరుని స్తుతించునట్టి మేము (స్థిరైః) దృఢమగు (అఙ్గైః) తల మున్నగు అంగములచే, లేక బ్రహ్మచర్యము మున్నగు అంగములచే మరియు (తనూభిః) అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ మున్నగు శరీరములచే (యత్) ఏ (దేవహితమ్) సజ్జనుల హితమొనర్చునట్టి లేక పరమేశ్వరునిచే నిహితమొనర్చబడిన కనీస ఆయువు అనగా నూరుసంవత్సరముల (ఆయుః) ఏ ఆయుష్యముగలదో అది (వ్యశేమహి) ప్రాప్తించుగాక! ॥ ౨ ॥

భావార్థము :-మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము, కనులు, చెవులు మున్నగు ఏ అనుపమ సాధనములను పరమాత్మ మనకు ఇచ్చియున్నాడో, వాని సదుపయోగముచే భద్రమగు జీవితమును వ్యతీతమొనర్చుచు పూర్ణాయువును పొంది ఆధ్యాత్మిక మరియు ఆధిభౌతిక ఉన్నతిని నిరంతరము చేయుచుండవలెను. ॥ ౨ ॥

1874. O ye enlightened persons! You are fit for our association; may we (in your company) ever hear with our ears such words as are beneficial (to all) and may we ever see with our eyes whatever is good. Ever praying with our firm limbs, may we attain such state of life through our bodies as will be helpful to the cause of the enlightened persons. || 2 ||

౧౮౭౫.ఋషిః - గోతమో రాహూ గణః । దేవతా - విశ్వేదేవాః ।

ఛన్దః - విరాట్స్థానాత్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః. అథాన్తే స్వస్తి ప్రార్థ్యతే.

3 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2 3 2 3 1 2
౧౮౭౫. స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః ।

3 2 3 2 3 1 2 3 2 3 2 3 1 2
స్వస్తి నస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు ॥3॥

ప.విః- స్వస్తి - సు - అస్తి । నః । ఇన్ద్రః । వృద్ధశ్రవాః - వృద్ధ - శ్రవాః । స్వస్తి - సు - అస్తి । నః । పూషా । విశ్వవేదాః - విశ్వ - వేదాః । స్వస్తి - సు - అస్తి । నః । తార్క్ష్యః । అరిష్టనేమిః - అరిష్ట - నేమిః । స్వస్తి - సు - అస్తి । నః । బృహః । పతిః । దధాతు ॥ 3 ॥

పదార్థః- వృద్ధశ్రవాః వృద్ధం శ్రవః కీర్తిర్యస్య సః **ఇన్ద్రః** జగత్పతిః పరమేశ్వరః **నః** అస్మభ్యమ్ **స్వస్తి** మఙ్గలమ్ **దధాతు** వితరతు. **విశ్వవేదాః** విశ్వం వేదో ధనం యస్య సః **పూషా** పుష్టిప్రదో జగదీశ్వరః **నః** అస్మభ్యమ్ **స్వస్తి** మఙ్గలం **దధాతు** వితరతు. **అరిష్టనేమిః** అరిష్టా అక్షతా నేమిః వ్యాప్తిపరిధిర్యస్య సః **తార్క్ష్యః** సర్వగతః సర్వాన్తర్యామీ పరమః పితా [గత్యర్థాత్ తృక్షధాతోర్ణ్యత్ తతః స్వార్థేఽణ.] **నః** అస్మభ్యమ్ **స్వస్తి** మఙ్గలం **దధాతు** వితరతు. **బృహస్పతిః** బృహః బృహత్యా వేదవాచః పతిరధీశ్వరః సర్వజ్ఞానమయః పూర్వేషామపి గురుః సర్వేషః **నః** అస్మభ్యమ్ **స్వస్తి** మఙ్గలమ్ **దధాతు** వితరతు. ॥ 3 ॥

భావార్థః- ఇన్ద్రాదివివిధనామభిః శ్రుతౌ వర్ణితస్య విశ్రుతకీర్తేః సుపోషకస్య సర్వాన్తర్యామినః సర్వజ్ఞస్య సలయైః సామభిర్గీతస్య జగదీశ్వరస్యానుధ్యానేన యథా శక్తి యథా సంభవం తద్గుణాన్ స్వాత్మని నిధాయ సర్వే మనుష్యా ఐహికం పారమార్థికం చ శోభనాస్తిత్వం సుమఙ్గలం సుపూజితత్వం చ సతతం విన్దన్తు. ॥ 3 ॥

౧౮౭౫. ఇపుడు చివరిలో స్వస్తిని గురించి ప్రార్థించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(వృద్ధశ్రవాః) మహాకీర్తిశాలియగు (ఇన్ద్రః) జగత్పతి పరమేశ్వరుడు (నః) మాకు (స్వస్తి) శుభములను (దధాతు) ప్రదానమొనర్చవలెను (విశ్వవేదాః) సకలధనముల స్వామి (పూషా)

పుష్టిప్రదాతయగు జగదీశ్వరుడు (నః) మాకు (స్వస్తి) మంగళములను (దధాతు) కలిగించవలెను. (అరిష్టనేమిః) ఎవని వ్యాపకము, రూపము, పరిధి ఎప్పుడును విచ్ఛిన్నముగాకుండ నుండునో, అట్టి (తార్క్ష్యః) సర్వవ్యాపకుడు, సర్వాంతర్యామియగు పరమపిత (నః) మాకు (స్వస్తి) శుభములను (దధాతు) ప్రదానమొనర్చవలెను (బృహస్పతిః) మహోగొప్పవగు వేదవాణుల అధీశ్వరుడు, సర్వజ్ఞానమయుడు, అతి ప్రాచీనులకు కూడ గురువగు సర్వేశ్వరుడు (నః) మాకు (స్వస్తి) శుభములను (దధాతు) ప్రసాదించుగాక! ॥ 3 ॥

భావార్థము :- ఇంద్రుడు మున్నగు వివిధ నామములచే వేదములలో వర్ణించబడిన ప్రసిద్ధ కీర్తివంతుడు, ఉత్తమ పుష్టిదాయకుడు, సర్వాంతర్యామి, సర్వజ్ఞుడు, లయ సహితముగ సామగానములద్వారా గానమొనర్చబడిన జగదీశ్వరుని ధ్యానముచే యథాశక్తి, సాధ్యమైనంతవరకు ఆయనగుణములను, మన ఆత్మలలో ధారణమొనర్చుకొను మానవులెల్లరును ఐహిక మరియు పారమార్థిక శ్రేష్ఠమగు అస్తిత్వము, శ్రేష్ఠమగు మంగళములు, అనగా శుభములు మరియు శ్రేష్ఠమగు పూజను నిరంతరము పొందుచుండవలెను. ॥ 3 ॥

ఈ అధ్యాయములో జీవాత్మకు ప్రోద్బోధనమిచ్చుచు, దేవాసురసంగ్రామములో విజయమునకు ప్రేరేపించబడుచు ఆశీర్వాదము నిచ్చుట మరియు స్వస్తిని గురించిన ప్రార్థన యుండుటవల్ల ఈ యధ్యాయమునకు పూర్వ అధ్యాయముతో సంబంధము గలదని ఎరుగవలెను.

ఇరువదొకటవ అధ్యాయము సమాప్తమైనది.

తొమ్మిదవ ప్రపాఠకమునందలి మూడవ అర్ధము ముగిసినది.

సామవేదభాష్యము కూడ సమాప్తమైనది.

1875. May the Master of vast knowledge, may Mighty God prosper us. May the Nourisher of all, the Omniscient Revealer of all the Vedas prosper us. May He always prosper us. May All - pervading God, leading us to salvation help us to prosper. || 3 ||

అస్మిన్నధ్యాయే జీవాత్మనః ప్రోద్బోధనపూర్వకం దేవాసురసంగ్రామే విజయార్థం ప్రేరణా దాశీర్యోజనాత్ స్వస్తిప్రార్థనాచ్చైతస్యాధ్యాయస్య పూర్వాధ్యాయేన సంగతిరస్తీతి వేద్యమ్.

శ్లో ॥ యస్య నిఃశ్వసితం వేదా యో వేదాఙ్గతేఽఖిలాన్ ।

నిర్మమే తమహం వన్దే పరమాత్మాన మవ్యయమ్ ॥ ౧ ॥

అగమప్రవణశ్చాహం నాఽపవాద్యః స్ఖలన్నపి ।

నహి సద్వర్తనా గచ్ఛన్స్ఖలితేష్వప్య పోద్యతే ॥ ౨ ॥

భావార్థము :- ఎవని నిశ్వాసము వేదములో, ఎవడు జగత్ హితార్థము అన్ని (నాలుగు) వేదములనిచ్చెనో అట్టి అవినాశియగు పరమాత్మకు ప్రణామములొనర్చుచున్నాను. ॥ ౧ ॥

మరియు నేను వేదము ఎదుట నత మస్తకుడనై పతనమైతినేని (ఏదేని ఈ భాష్యమున త్రుటి సంభవించినచో) నేను నిందనీయుడనుగాను. ఏలన ఉత్తమ మార్గమున నడచుచు మనుష్యుడు ఒకవేళ జారి పడినచో అతని నిందించుటగాని ఎగతాళి జేయుటగాని జరుగదు గదా! ॥ ౨ ॥

షష్ఠ సంపుటము సమాప్తము

ఇది బరేలీమండలాంతర్గత ఫరీదపుర వాస్తవ్యులగు శ్రీ గోపాలరామభగవతీదేవి తనయుడు
హరిద్వారీయ గురుకుల కాంగిడీ విశ్వవిద్యాలయమందు పఠనపాఠన మొనర్చిన
విద్యామార్తండ ఆచార్య రామనాథ వేదాలంకార్ గారిచే మహర్షిదయా
నందసరస్వతీస్వామికృత వేదభాష్యశైలిననుసరించి రచించబడిన
సంస్కృతార్యభాషలతో సమన్వితమైన, సుప్రమాణయుక్త
సామవేదభాష్యమునకు;

ఆర్యావర్తమునందలి ఆంధ్రప్రదేశస్థ పాలమూరు (మహబూబ్‌నగర్) జనపదమునందలి
కొందుర్గు మండలాంతర్గత వేదగిరి ప్రథమపీఠాధిపతి, వేదభాష్యానువాదభాస్కర
బిరుదాంకితులైన శ్రీ శ్రీ శ్రీ వేదానందసరస్వతీస్వామి
(పం.లోక మలహరి సిద్ధాంతాచార్యుల)వారిచే
యొనర్చబడిన ఆంధ్రానువాదము;

పాలమూరు (మహబూబ్‌నగర్) జనపదమునందలి కొందుర్గు మండలాంతర్గత
రావిర్యాల గ్రామవాస్తవ్యులు స్వ. శివనీలమ్మ-బుగ్గారెడ్డిగార్ల పుత్రుండు,
కళాప్రపూర్ణ-వేదతత్త్వవేత్త పండిత గోపదేవశాస్త్రి దర్శనాచార్యుల శిష్యుండు,
వేదగిరి సంస్థాపకులునైన సిద్ధాంతాలంకార-విద్యాభూషణ-ఆర్షవిద్యావినోదాది
బిరుదాంకితుండునునగు ఆచార్య మఱ్ఱికృష్ణారెడ్డి
సంపాదకత్వమున పరిష్కరింపబడి,
వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టువారిచే
ముద్రించబడినది.

సమాప్తం చేదం సామవేదభాష్యమ్

సామవేదభాష్యము సమాప్తము

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

-★- సమాప్తము -★-

సామవేదమంత్రానుక్రమణిక

		ఆ	ప్ర	అ	సూ	ఋ
౫౨౯	అక్రాన్త్సముద్రః ప్రథమే	పూ	౬	౧	౪	౭
౧౨౫౩	అక్రామన్త్సముద్రః ప్రథమే	ఉ	౫	౨	౧	౧
౪౧౫	అక్షన్న మీమదన్త	పూ	౫	౧	౩	౭
౧౩౦౪	అగన్మమహా నమసా	ఉ	౫	౨	౯	౧
౮౯	అగన్మవృత్ర హన్తమం	పూ	౧	౨	౯	౯
౧	అగ్న ఆ యాహి వీతయే	పూ	౧	౧	౧	౧
౬౬౦	అగ్న ఆ యాహి వీతయే	ఉ	౧	౧	౪	౧
౧౫౫౨	అగ్న ఆ యాహ్యగ్నిభి	ఉ	౭	౨	౭	౧
౬౨౭	అగ్న ఆయూంషి పవస	పూ			౫	౧
౧౪౬౪	అగ్న ఆయూంషి పవస	ఉ	౬	౩	౧౦	౩
౧౫౧౮	అగ్న ఆయూంషి పవస	ఉ	౭	౧	౧౨	౧
౮౧	అగ్న ఓజిష్ఠమా భర	పూ	౧	౨	౯	౧
౪౨౫	అగ్నిం తం మన్యే	పూ	౫	౧	౪	౭
౧౨౩౭	అగ్నిం తం మన్యే	ఉ	౮	౩	౧౦	౧
౩	అగ్నిం దూతం వృణీమహే	పూ	౧	౧	౧	౩
౭౯౦	అగ్నిం దూతం వృణీమహే	ఉ	౨	౧	౬	౧
౭౨	అగ్నిం నరో దీధి తిభి	పూ	౧	౨	౭	౧౦
౧౩౨౩	అగ్నిం నరో దీధి తిభి	ఉ	౬	౧	౧౦	౧
౧౨౧౯	అగ్నిం వో దేవమగ్నిభిః	ఉ	౫	౧	౯	౧
౨౧	అగ్నిం వో వృధన్త	పూ	౧	౧	౩	౧
౯౪౬	అగ్నిం వో వృధన్త	ఉ	౩	౧	౨౦	౧
౧౫౫౫	అగ్నిం సూనుం సహసో	ఉ	౭	౨	౮	౨
౧౫౨౭	అగ్నిం హిన్వన్తు నో ధియః	ఉ	౭	౧	౮	౧
౪౬౫	అగ్నిం హోతారం మన్యే	పూ	౫	౨	౮	౯
౧౮౧౩	అగ్నిం హోతారం మన్యే	ఉ	౯	౧	౧౮	౧
౧౨౩	అగ్నిః ప్రత్నేన జన్మనా	ఉ	౮	౩	౧	౧
౧౨౧౦	అగ్నిః ప్రియేషు ధామసు	ఉ	౮	౨	౧౯	౩
౮౪౪	అగ్నినాగ్నిః సమిధ్యతే	ఉ	౨	౨	౫	౧
౭౯౧	అగ్నిమగ్నిం హవీమభిః	ఉ	౨	౧	౬	౨
౧౯	అగ్ని మిన్ధానో మనసా	పూ	౧	౧	౨	౯
౪౯	అగ్ని మీడిష్వావసే	పూ	౧	౧	౫	౫
	అగ్ని మీడిష్వావసే	పూ	౨	౨	౩	౧
౧౦	అగ్నే వివస్వదా భరా	పూ	౧	౧	౧	౧౦
౪౦	అగ్నే వివస్వదుషసః	పూ	౧	౧	౪	౬
౧౨౮౦	అగ్నే వివస్వదుషస	ఉ	౯	౧	౬	౧
౬౦౫	అగ్నిమీడే పురోహితం	ఆరణ్యకాండం			౩	౪
౬౧౩	అగ్ని రస్మి జన్మనా	ఆరణ్యకాండం			౩	౧౨

౧౮౨౫	అగ్నిరింద్రాయ పవతే	ఉ	౯	౨	౪	౧
౪౮	అగ్నిరుక్థే పురోహితో	పూ	౧	౧	౫	౪
౧౫౧౯	అగ్నిరృషిః పవమానః	ఉ	౭	౧	౧౨	౨
౧౮౨౬	అగ్నిర్ధాగార తమ్పృవః	ఉ	౯	౨	౬	౧
౧౪౦౬	అగ్నిర్ఘృషతనో గిరో	ఉ	౬	౨	౧౦	౨
౧౮౩౧	అగ్నిర్జ్యోతిర్జ్యోతిరగ్ని	ఉ	౯	౨	౮	౧
౨౭	అగ్నిర్మూర్ధాదివఃకకుత్	పూ	౧	౧	౩	౭
౧౫౩౨	అగ్నిర్మూర్ధాదివఃకకుత్	ఉ	౭	౧	౧౬	౧
౪	అగ్నిర్వృత్రాణి జఙ్ఘనద్	పూ	౧	౧	౧	౪
౧౩౯౬	అగ్నిర్వృత్రాణి జఙ్ఘనద్	ఉ	౬	౨	౭	౧
౧౨౩౮	అగ్నిర్విపాజినం విశే	ఉ	౮	౩	౧౦	౨
౨౨	అగ్నిస్తిగ్మేన సోచిషా	పూ	౧	౧	౩	౨
౧౫౩౧	అగ్నేకేతుర్విశామసి	ఉ	౭	౧	౧౫	౫
౩౯	అగ్నేజరితర్విశ్పతి	పూ	౧	౧	౪	౫
౪౩౪	అగ్నేతమద్యాశ్వంన	పూ	౫	౧	౫	౮
౧౨౨౨	అగ్నేతమద్యాశ్వంన	ఉ	౯	౧	౫	౧
౧౧౯౬	అగ్నే తవశ్రవో వయో	ఉ	౯	౨	౧	౧
౪౪౮	అగ్నేత్వంనో అన్తమ	పూ	౫	౨	౭	౨
౧౧౦౭	అగ్నేత్వంనో అన్తమ	ఉ	౪	౧	౪	౧
౭౯౨	అగ్నేదేవా ఇహావహ	ఉ	౨	౧	౬	౩
౧౫౩౦	అగ్నే నక్షత్ర మజర	ఉ	౭	౧	౧౫	౪
౧౫౨౦	అగ్నేపవస్వస్వపా	ఉ	౭	౧	౧౨	౩
౧౫౨౧	అగ్నేపావక రోచిషా	ఉ	౭	౧	౧౩	౧
౨౩	అగ్నేమృడ మహాఀ	పూ	౧	౧	౩	౩
౧౦౦	అగ్నే యజిష్ఠో అధ్వరే	పూ	౨	౧	౧	౪
౨౫	అగ్నేయుక్ష్వాహి	పూ	౧	౧	౩	౫
౧౩౮౩	అగ్నేయుక్ష్వాహియేతవా	ఉ	౬	౨	౨	౧
౨౪	అగ్నే రక్షాణో అంహసః	పూ	౧	౧	౩	౪
౯౯	అగ్నే వాజస్య గోమత	పూ	౨	౧	౧	౩
౧౫౬౧	అగ్నే వాజస్య గోమత	ఉ	౭	౨	౩	
౧౬౩౧	అథక్షపా పరిష్కృతో	ఉ	౮	౧	౬	౧
౫౭	అథజ్మో అథవాదివో	పూ	౧	౧	౫	౮
౧౪౮౮	అథత్విషీమాం అభ్యోజసా	ఉ	౬	౩	౧౮	౩
౧౫౦౩	అగ్నేవిశ్వేభిరగ్నిభిర్	ఉ	౭	౧	౬	౧
౧౩౫౦	అగ్నే సుఖతమే రథే	ఉ	౬	౧	౧	౪
౧౪౦౫	అగ్నేస్తోమం మనామహే	ఉ	౬	౨	౧౦	౧
౧౬౧౬	అగ్రేగో రాజాప్యస్త విష్యతే	ఉ	౭	౩	౨౧	౩
౧౦౩౩	అగ్రేసింధూనాం పవమానో	ఉ	౪	౧	౧	౩

౪౭౯	అవిక్రదదవృషా హరిర్	పూ	౬	౧	౨	౧
౧౦౪౨	అవిక్రదదవృషా హరిర్	ఉ	౪	౧	౩	౬
౪౪౯	అచేత్యగ్నిశ్చికితిర్	పూ	౫	౨	౯	౧
౫౦౫	అచోదసోనోధన్వన్త్విన్దవః	పూ	౬	౨	౯	౨
౬౫౮	అచ్ఛాకోశం మధుశ్చుతః	ఉ	౧	౧	౩	౨
౧౫౧౪	అచ్ఛానః శిరశోచిషం	ఉ	౯	౨	౮	౧
౧౩౮౪	అచ్ఛానో యాహ్యావహాయా	ఉ	౬	౨	౨	౨
౩౯౫	అచ్ఛావ ఇన్ద్రం మతయః	పూ	౪	౨	౭	౬
౬౫౭	అచ్ఛా సముద్ర మిన్దవో	ఉ	౧	౧	౩	౩
౧౫౫౩	అచ్ఛాహి త్వాసహసః	ఉ	౯	౨	౯	౨
౧౫౦౮	అజీజనో అమృతమర్త్యాయ	ఉ	౯	౧	౯	౩
౧౩౬౫	అజీజనో హి పవమాన	ఉ	౬	౧	౯	౨
౫౬౪	అఞ్జతే వ్యఞ్జతే సమఞ్జతే	పూ	౬	౨	౯	౩
౧౬౧౪	అఞ్జతే వ్యఞ్జతే సమఞ్జతే	ఉ	౯	౩	౨౧	౧
౨౧౫	అతశ్చిదిన్ద్రన ఉపా	పూ	౩	౧	౩	౨
౮౩౮	అతస్త్వా రయి రభ్యయద్	ఉ	౨	౨	౩	౩
౨౨౩	అతీహిమన్యుషావిణం	పూ	౩	౧	౪	౧
౧౬౯౪	అతో దేవా అవన్తునో	ఉ	౮	౨	౫	౬
౧౯౪౪	అత్యాయాతమశ్వినా	ఉ	౮	౩	౧౨	౨
౧౧౭౧	అత్యాహియానానే హేతృభి	ఉ	౫	౧	౩	౫
౧౮౦౮	అత్రా వినేమిరేషా	ఉ	౭	౧	౧౬	౨
౧౪౯	అత్రాహ గోరమన్వత	పూ	౨	౨	౬	౩
౭౧౫	అత్రాహ గోరమన్వత	ఉ	౩	౧	౮	౩
౧౦౮౭	అథాతే అన్తమానాం	ఉ	౪	౧	౧౫	౩
౩౧౫	అదర్దరుత్సమస్పృజో	పూ	౪	౧	౩	౩
౪౯	అదర్శిగాతువిత్తమో	పూ	౧	౧	౫	౩
౧౫౧౫	అదర్శిగాతువిత్తమో	ఉ	౯	౧	౩	౧
౧౪౫౮	అద్యాద్యాశ్వఃశ్వ ఇన్ద్ర	ఉ	౬	౩	౯	౧
౧౫౫౬	అదాభ్యః పురఏతా	ఉ	౯	౨	౭	౧
౬౩౪	అదృశ్రన్నస్యకేతవో	ఆ			౫	౮
౧౪౧	అద్యానోదేవసవితః	పూ	౨	౧	౫	౯
౧౦౨౦	అధ ధారయా మధ్వా	ఉ	౩	౨	౨౦	౨
౧౪౭౬	అధ యదిమే పవమాన	ఉ	౯	౧	౩	౩
౧౫౫౧	అధా త్వం హి నస్కరో	ఉ	౯	౨	౬	౩
౮౩౭	అధా హిన్వాన ఇన్ద్రియం	ఉ	౨	౨	౩	౪
౪౦౬	అధా హీన్ద్ర గిర్వణ	పూ	౫	౧	౨	౮
౯౧౦	అధా హీన్ద్ర గిర్వణ	ఉ	౧	౧	౨౩	౧
౧౯౯౮	అధా హ్యగ్నే కతోర్భద్రస్య	ఉ	౭	౧	౫	౨
౫౩౭	అధి యదస్మిన్వాజినీవ	పూ	౬	౧	౫	౯
౧౦౩౭	అధుక్షత ప్రియం మధు	ఉ	౪	౧	౩	౩
౪౭౭	అధ్వర్యో అద్రిభిః సుతం	పూ	౬	౧	౨	౩
౧౨౨౫	అధ్వర్యో అద్రిభిః సుతం	ఉ	౫	౧	౩	౧
౩౦౮	అధ్వర్యోద్రావయాత్వం	పూ	౪	౧	౨	౬
౪౪౦	అనవస్తేరథ మశ్వాయ	పూ	౫	౨	౬	౪
౧౬౩౮	అను తే శుష్మం తురయన్త	ఉ	౮	౧	౮	౨
౭౮౭	అనుత్వా రోదసీ ఉభే	ఉ	౩	౨	౭	౨
౯౪౪	అను ప్రత్నస్యౌకసో	ఉ	౧	౨	౩	౨
౫౦౨	అను ప్రత్నాస ఆయవః	పూ	౬	౧	౨	౬
౪౩౨	అను హిత్వా సుతం	పూ	౫	౧	౫	౬
౧౩౬౬	అను హిత్వా సుతం	ఉ	౬	౧	౯	౩
౭౭౮	అనూపేగోమాన్గోభిరక్షాః	ఉ	౩	౨	౧౨	౨
౬౩౧	అన్తశ్చరతి రోచనా	ఆ			౫	౫
౧౩౯౯	అన్తశ్చరతి రోచనా	ఉ	౬	౧	౩	౨
౧౮౯౧	అన్వా అమిత్రా భవతా	ఉ	౭	౩	౮	౨
౧౧౭౫	అపఘ్నన్తో అర్ణావః	ఉ	౫	౧	౩	౭
౫౧౦	అపఘ్నన్పవతే మృధో	పూ	౬	౧	౨	౧౪
౧౨౧౩	అపఘ్నన్పవతే మృధో	ఉ	౫	౧	౯	౧
౪౭౨	అపఘ్నన్పవసే మృధః	పూ	౬	౧	౧	౬
౧౨౩౯	అపఘ్నన్పవసే మృధః	ఉ	౫	౧	౧౫	౩
౧౦౫	అపత్యం వృజినం రిపుం	పూ	౨	౧	౧	౭
౬౩౩	అపత్యే తాయవో యథా	ఆ			౫	౯
౧౧౨౪	అపద్వారా మతీనాం	ఉ	౪	౨	౧	౭
౧౪౧౪	అపాం నపాతం సుభగం	ఉ	౬	౨	౧౩	౨
౨౧౧	అపాం ఫేనేన నముచేః	పూ	౩	౧	౨	౮
౧౪౫	అపాదుశిప్ర్యన్ధసః	పూ	౨	౨	౬	౧
౫౪౪	అపామివేదూర్మయస్	పూ	౬	౧	౫	౧౨
౩౭౯	అపామీవామపస్రిధ	పూ	౫	౧	౧	౯
౧౩౧	అపిబత్కద్రువః సుత	పూ	౨	౧	౪	౯
౩౨౨	అపూర్వ్యాపురుతమాన్యస్మై	పూ	౪	౧	౩	౧౦
౭౭౫	అప్సా ఇంద్రాయ వాయవే	ఉ	౩	౨	౩	౨
౧౮౪౪	అప్సురేతః శిశ్రియే	ఉ	౭	౨	౧౨	౨
౧౯౪౯	అబోధిహోతాయజథాయ	ఉ	౮	౩	౧౩	౨
౯౩	అబోధ్యగ్నిః సమిధా	పూ	౧	౨	౮	౧
౧౯౪౬	అబోధ్యగ్నిః సమిధా	ఉ	౮	౩	౧౩	౧
౧౯౫౮	అబోధ్యగ్నిర్జ్మ ఉదేతి	ఉ	౮	౩	౧౯	౧
౧౦౩౨	అభిక్రందన్ కలశం	ఉ	౪	౧	౧	౨
౧౦౬౨	అభి గవ్యాని వీతయే	ఉ	౪	౧	౬	౨
౭౬౨	అభిగావో అధన్విషు	ఉ	౩	౨	౩	౨
౧౮౫౫	అభిగోత్రాణి సహసా	ఉ	౭	౩	౩	౧
౬౫౨	అభి తేమధునా పయో	ఉ	౧	౧	౧	౨
౪౬౪	అభి త్వం దేవం సవితార	పూ	౫	౨	౮	౮
౩౯౬	అభి త్వం మేషం	పూ	౪	౨	౭	౯

౫౨౮	అభి త్రిపృష్ఠం వృషణం	పూ	౬	౧	౪	౬
౧౪౦౮	అభి త్రిపృష్ఠం వృషణం	ఉ	౬	౨	౩	౧
౨౫౬	అభి త్వాపూర్వపీతయే	పూ	౩	౨	౭	౪
౧౫౭౩	అభి త్వాపూర్వపీతయ	ఉ	౭	౩	౧	౧
౧౬౧	అభి త్వా వృషభాసుతే	పూ	౨	౨	౭	౭
౭౩౧	అభి త్వా వృషభాసుతే	ఉ	౧	౨	౭	౧
౨౩౩	అభి త్వా శూరనోనుమో	పూ	౩	౧	౫	౧
౬౮౦	అభి త్వా శూరనోనుమో	ఉ	౧	౧	౩	౧
౫౭౯	అభి ద్యుమ్నం బృహద్యశః	పూ	౬	౨	౯	౨
౧౦౧౧	అభి ద్యుమ్నం బృహద్యశ	ఉ	౩	౨	౧౭	౧
౭౬౫	అభి ద్రోణాని బభ్రవః	ఉ	౧	౨	౧౯	౨
౧౭౭౫	అభి ద్విజన్మాత్రీ	ఉ	౯	౧	౪	౨
౧౬౮	అభి ప్రగోపతిం	పూ	౨	౨	౮	౪
౧౪౮౯	అభి ప్రగోపతిం	ఉ	౭	౧	౧	౧
౧౧౫౭	అభి ప్రయాంసి వాహసా	ఉ	౭	౨	౯	౨
౨౩౫	అభి ప్రవః సురాధస	పూ	౩	౧	౫	౩
౮౧౧	అభి ప్రవః సురాధస	ఉ	౨	౧	౧౩	౧
౧౧౨౭	అభి ప్రియం దివస్పద	ఉ	౪	౨	౧	౧౨
౧౭౬౨	అభి ప్రియాణికావ్యా	ఉ	౮	౩	౧౮	౨
౫౫౪	అభి ప్రియాణి పవతే	పూ	౬	౨	౭	౧
౭౦౦	అభి ప్రియాణి పవతే	ఉ	౧	౧	౧౯	౧
౧౨౦౪	అభి ప్రియాదివః కవి	ఉ	౫	౧	౪	౯
౮౭౦	అభి బ్రహ్మీరనూషత	ఉ	౨	౨	౧౪	౨
౧౪౨౭	అభి వస్త్రసువసనా	ఉ	౬	౨	౧౮	౨
౧౮౪౩	అభి వాజీ విశ్వరూపో	ఉ	౯	౨	౧౨	౨
౧౪౨౬	అభి వాయు వీత్యర్షా	ఉ	౬	౨	౧౮	౨
౧౧౯౭	అభి విప్రా అనూషత	ఉ	౫	౧	౪	౨
౨౬౫	అభి వో వీరమన్ధసో	పూ	౩	౨	౮	౩
౧౦౨౧	అభి వ్రతాని పవతే	ఉ	౩	౨	౨౦	౩
౫౧౮	అభి సోమాస ఆయవః	పూ	౬	౧	౩	౮
౮౫౬	అభి సోమాస ఆయవః	ఉ	౨	౨	౯	౧
౧౨౪౮	అభి హిసత్య సోమపా	ఉ	౫	౧	౧౯	౨
౫౫౦	అభి నమస్తే అద్రుహః	పూ	౬	౨	౬	౬
౧౪౨౮	అభీ నో అర్ష దివ్యా	ఉ	౬	౨	౧౮	౩
౫౪౯	అభీ నో వాజసాతమం	పూ	౬	౨	౬	౫
౧౨౩౮	అభీ నో వాజసాతమం	ఉ	౫	౧	౧౬	౧
౩౦౯	అభీషతస్తదా భర	పూ	౪	౧	౨	౭
౬౮౪	అభీషణః సఖీనా	ఉ	౧	౧	౧౨	౩
౧౫౦౭	అభ్యభి హి శ్రవసా	ఉ	౭	౧	౭	౨
౯౭౧	అభ్యర్ష బృహద్యశో	ఉ	౩	౨	౪	౪
౧౧౫౩	అభ్యర్షస్వాయుధ సోమ	ఉ	౪	౧	౪	౭
౧౬౦౩	అభ్యార మిదద్రయో	ఉ	౭	౩	౧౬	౨
౧౦౫౪	అభ్యాఽర్షాన పమ్యుతో	ఉ	౪	౨	౪	౮
౩౫౯	అభ్రాతృవ్యో అనాత్వ	పూ	౫	౧	౨	౧
౧౩౮౯	అభ్రాతృవ్యో అనా	ఉ	౬	౨	౪	౧
౧౮౬౫	అమిత్రసేనాం మఘవన్	ఉ	౯	౩	౬	౨
౧౪౪౭	అమిత్రహా విచర్షణిః	ఉ	౬	౩	౩	౪
౩౬౮	అమీ యే దేవా స్థన	పూ	౪	౨	౮	౯
౧౮౬౧	అమీషాం చిత్తం ప్రతి	ఉ	౯	౩	౫	౧
౧౫౯	అయం త ఇన్ద్ర సోమో	పూ	౨	౨	౭	౫
౭౨౫	అయం త ఇన్ద్ర సోమో	ఉ	౧	౨	౫	౧
౧౧౦౦	అయం దక్షాయ సాధనో	ఉ	౪	౧	౧౬	౩
౮౨౩	అయం పునాన ఉషసో	ఉ	౨	౧	౧౭	౩
౫౪౬	అయం పూషారయిర్భగః	పూ	౬	౨	౬	౨
౮౧౮	అయం పూషారయిర్భగః	ఉ	౨	౧	౧౬	౧
౬౯౫	అయం భరాయ సానసి	ఉ	౧	౧	౧౭	౨
౯౪౭	అయం యథా న ఆభువత్	ఉ	౩	౧	౨౦	౨
౩౦౬	అయం వాం మధుమత్తమః	పూ	౪	౧	౨	౪
౯౧౦	అయం వాం మిత్రవరుణా	ఉ	౩	౧	౭	౧
౫౦౮	అయం విచర్షణిర్హితః	పూ	౬	౧	౨	౧౨
౯౪౮	అయం విశ్వా అభిశ్రియో	ఉ	౩	౧	౨౦	౩
౭౫౭	అయం విశ్వాని తిష్ఠతి	ఉ	౧	౨	౧౬	౩
౯౦౦	అయం పయో దివస్పరి	ఉ	౩	౧	౪	౩
౪౫౮	అయం సహస్రమానవో	పూ	౫	౨	౮	౨
౧౬౦౮	అయం సహసా మృషిభిః	ఉ	౭	౩	౧౮	౨
౧౮౪౫	అయం సహస్రా పరి	ఉ	౯	౨	౧౨	౩
౧౭౭౬	అయం సహోతాయో	ఉ	౯	౧	౪	౩
౭౫౬	అయం సూర్య ఇవోపదృగయం	ఉ	౧	౨	౧౬	౨
౧౪౭౧	అయం సోమ ఇన్ద్ర తుభ్యం	ఉ	౬	౩	౧౩	౧
౬౦	అయమగ్నిః సువీర్యస్యేశే	పూ	౧	౨	౬	౬
౧౮౩	అయముతే సమతసి	పూ	౨	౨	౯	౯
౧౫౯౯	అయముతే సమతసి	ఉ	౭	౩	౧౫	౧
౮౦౫	అయా చిత్తో విపానయా	ఉ	౨	౧	౧౦	౩
౧౮౮	అయా ధి యాచగవ్యయా	పూ	౨	౨	౧౦	౪
౧౭౧౫	అయా నిజఘ్ని రోజసా	ఉ	౮	౩	౨	౨
౭౭౨	అయా పవస్వదేవయు	ఉ	౧	౨	౪	౧
౪౯౩	అయా పవస్వ ధారయా	పూ	౬	౧	౧	౭
౧౨౧౬	అయా పవస్వ ధారయా	ఉ	౫	౧	౮	౧
౫౪౧	అయా పవాపవస్వైనా	పూ	౬	౧	౫	౯
౧౧౦౪	అయా పవాపవస్వైనా	ఉ	౪	౧	౨౧	౧
౪౬౩	అయా రుచా హరిణ్యా	పూ	౫	౨	౮	౭
౧౫౯౦	అయా రుచా హరిణ్యా	ఉ	౭	౩	౧౦	౧

౪౫౪	అయా వాజం దేవహితం	పూ	౫	౨	౭	౮
౪౯౫	అయా వీతీపరిస్రవ	పూ	౬	౧	౧	౯
౧౨౧౦	అయా వీతీపరిస్రవ	ఉ	౫	౧	౬	౧
౫౦౭	అయా సోమ సుక్రుత్యయా	పూ	౬	౧	౨	౩
౬౩౯	అయుక్త సప్తశున్ధ్యువః	ఆ		౫		౧౩
౧౨౧౭	అయుక్త సూర ఏతశం	ఉ	౫	౧	౮	౨
౧౩౪౦	అయుద్ధ ఇద్యుధా వృతం	ఉ	౫	౨	౨౧	౩
౧౬౬౨	అరంత ఇన్ద్ర కుక్షయే	ఉ	౮	౨	౨	౩
౨౦౯	అరం త ఇన్ద్ర శ్రవసే	పూ	౩	౧	౨	౬
౭౯	అరన్యోర్ణి హితో జాతవేదా	పూ	౧	౨	౮	౭
౧౧౮	అరమశ్వాయగాయత	పూ	౨	౧	౩	౪
౫౯౬	అరూరుచదుషసః పృశ్ని	ఆ			౨	౨
౮౭౭	అరూరుచదుషసః పృశ్ని	ఉ	౨	౨	౧౬	౩
౩౬౨	అర్చతప్రార్చతానరః	పూ	౪	౨	౮	౩
౧౧౫౭	అర్చన్తినారీరపసో	ఉ	౮	౩	౧౬	౩
౪౪౫	అర్చన్త్యర్కం మరుతః	పూ	౫	౨	౬	౯
౧౧౧౪	అర్చన్త్యర్కం మరుతః	ఉ	౪	౧	౨౪	౨
౧౭౬౦	అర్వాఙ్త్రి చక్రో	ఉ	౮	౩	౧౭	౩
౧౩౩౭	అర్షానః సోమ శంగవే	ఉ	౫	౨	౨౦	౩
౫౦౩	అర్షాసోమ ద్యుమత్తమో	పూ	౬	౧	౨	౭
౯౯౪	అర్షాసోమ ద్యుమత్తమో	ఉ	౩	౨	౩	౧
౧౩౨౦	అలర్షిరాతిం వసుదా	ఉ	౫	౨	౧౪	౨
౧౩౬౧	అవక్రక్షిణం వృషభం	ఉ	౬	౧	౫	౨
౭౦౨	అవద్యుతానః కలశా	ఉ	౧	౧	౧౯	౩
౩౨౩	అవద్రప్సో అంశుమతీ	పూ	౪	౧	౪	౧
	అవసృష్టా పరాపత	పూ	౬	౩	౫	౩
౧౮౬౩	అవసృష్టా పరాపత	పూ	౬	౩	౫	౩
౧౦౯౨	అవస్మద్దుర్ఘృణాయతో	ఉ	౪	౧	౧౬	౩
౧౫౧౪	అవా నో అగ్న ఊతిభిః	ఉ	౭	౧	౧౪	౧
౧౧౩౩	అవ్యా వారే పరిప్రియో	ఉ	౫	౨	౨	౬
౧౨౦౭	అవ్యా వారైః పరిప్రియం	ఉ	౫	౧	౫	౩
౧౫౮౪	అశ్వం న గీర్భీ రథ్యం	ఉ	౭	౩	౫	౨
౧౭	అశ్వం నత్వా వారవన్తం	పూ	౧	౧	౨	౭
౧౬౩౪	అశ్వం నత్వా వారవన్తం	ఉ	౮	౧	౭	౧
౧౭౩౪	అశ్వినా వర్తిరస్మదా	ఉ	౮	౩	౯	౧
౨౭౭	అశ్వీరథీ సురూప ఇద్	పూ	౩	౨	౯	౫
౧౭౨౬	అశ్వేవ చిత్రారుషీ	ఉ	౮	౩	౬	౨
౭౮౩	అశ్వోన చక్రదో వృషా	ఉ	౨	౧	౩	౩
౧౧౫౬	అషాఢ ముగ్రం పృతనాసు	ఉ	౪	౨	౮	౨
౯౪౨	అసర్జి కలశాం అభి	ఉ	౩	౧	౧౮	౩
౪౯౦	అసర్జి రథ్యో యథా	పూ	౬	౧	౧	౪
౫౪౩	అసర్జి వక్వా రథ్యే	పూ	౬	౧	౫	౩
౩౧౩	అసావి దేవంగో ఋజీక	పూ	౪	౧	౩	౧
౩౪౭	అసావి సోమ ఇన్ద్రతే	పూ	౪	౨	౬	౬
౧౦౨౮	అసావి సోమ ఇన్ద్రతే	ఉ	౩	౨	౨౩	౧
౫౬౨	అసావి సోమో అరుషో	పూ	౬	౨	౭	౯
౧౩౧౬	అసావి సోమో అరుషో	ఉ	౫	౨	౧౩	౧
౪౭౩	అసావ్యం శుర్మదాయాప్సు	పూ	౫	౨	౯	౭
౧౦౦౮	అసావ్యం శుర్మదాయాప్సు	ఉ	౩	౧	౧౬	౧
౧౦౦౩	అసిహి వీర సేన్యో	ఉ	౩	౨	౧౪	౨
౪౮౨	అసృక్షతప్రవాజినో	పూ	౫	౨	౧౦	౬
౧౮౧౨	అసృగ్రం దేవవీతయే	ఉ	౯	౧	౧౭	౩
౧౧౨౮	అసృగ్ర మిన్దవః పథా	ఉ	౪	౨	౨	౧
౨౦౫	అసృగ్ర విన్ద్రతే గిరః	పూ	౩	౧	౨	౨
౧౮౬౦	అసౌ యా సేనా మరుతః	ఉ	౯	౩	౪	౩
౧౬౭౭	అస్తావి మన్మ పూర్వ్యం	ఉ	౮	౨	౭	౧
౧౭౪	అస్తి సోమో అయం సుతః	పూ	౨	౨	౮	౧౦
౧౭౮౫	అస్తి సోమో అయం సుతః	ఉ	౯	౧	౮	౧
౪౬౧	అస్తు శ్రౌషట్పురో	పూ	౫	౨	౮	౫
౫౭౫	అస్మభ్యం త్వా వసువిద	పూ	౬	౨	౮	౧౦
౧౧౩౬	అస్మభ్యం రోదసీ రయిం	ఉ	౪	౨	౨	౯
౧౦౪౬	అస్మభ్య మిన్ద్ర విన్ద్రియం	ఉ	౪	౧	౩	౧౦
౧౮౪౩	అస్మా అస్మా ఇదన్ధసో	ఉ	౯	౩	౨	౪
౧౮౫౯	అస్మాక మిన్ద్రః సమ్మృతేషు	ఉ	౯	౩	౪	౨
౭౦౫	అస్య ప్రత్నామను ద్యుతం	ఉ	౧	౨	౧౬	౧
౫౨౬	అస్య ప్రేషా హేమనా	పూ	౬	౧	౪	౪
౧౩౯౯	అస్య ప్రేషా హేమనా	ఉ	౬	౨	౮	౧
౧౭౧౬	అస్య వ్రతాని నాధృషే	ఉ	౮	౩	౨	౩
	అస్యేదిన్ద్రో మదేశ్వా	ఉ	౧	౧	౧౭	౩
౧౫౭౪	అస్యే దిన్ద్రో వావృధే	ఉ	౭	౩	౧	౨
౧౫౦౧	అహం ప్రత్నేన జన్మనా	ఉ	౭	౧	౫	౨
౫౯౪	అహమస్మి ప్రథమజా	ఆ			౧	౯
౧౫౨	అహమిద్ధి పితుష్పరి	పూ	౨	౨	౬	౮
౧౫౦౦	అహమిద్ధి పితుష్పరి 14	ఉ	౭	౧	౫	౧
౪౦౧	ఆగన్మా మా రిషణ్యత	పూ	౫	౧	౨	౩
౪౨౦	ఆగ్నిం న స్వవృక్తిభిర్	పూ	౫	౧	౪	౨
౧౫౨౯	ఆగ్నే స్థూరం రయిం భర	ఉ	౭	౧	౧౫	౩
౧౦౮౫	ఆఘ త్వావాన్త్మనా	ఉ	౪	౧	౧౪	౨
౭౪౫	ఆఘా గమద్యది శ్రవత్	ఉ	౧	౨	౩	౩
౧౩౩	ఆఘా యే అగ్నిమిన్ధతే	పూ	౨	౧	౪	౯
౧౩౩౮	ఆఘా యే అగ్నిమిన్ధతే	ఉ	౫	౨	౨౧	౧
౧౩౫౭	ఆ జాగృవిర్విప్ర ఋతం	ఉ	౬	౧	౪	౧

౧౩౮౭	ఆ జామిరత్కే అవ్యత	ఉ	౬	౨	౩	౨
౬౩	ఆ జుహోతా హవిషా	పూ	౧	౧	౭	౧
౧౦౨౯	ఆ తిష్ఠ వృత్ర హన్రథం	ఉ	౩	౨	౨౩	౨
౧౬౭	ఆ తూన ఇన్ద్రక్షుమన్తం	పూ	౨	౨	౮	౩
౭౨౮	ఆ తూన ఇన్ద్ర క్షుమన్తం	ఉ	౧	౨	౬	౧
౧౮౧	అతూన ఇన్ద్ర వృత్రహన్	పూ	౨	౨	౯	౭
౪౧౯	అతే అగ్న ఇధీమహి	పూ	౫	౧	౪	౧
౧౦౨౨	ఆతే అగ్న ఇధీమహి	ఉ	౩	౨	౨౧	౧
౧౦౨౩	ఆతే అగ్న ఋచా హవిః	ఉ	౩	౨	౨౧	౨
౪౯౮	ఆతే దక్షం మయో భువం	పూ	౬	౧	౨	౨
౧౦౩౭	ఆతే దక్షం మయో భువం	ఉ	౪	౨	౨	౧౦
౮	ఆతే వత్సో మనో	పూ	౧	౧	౧	౮
౧౦౬౬	ఆతే వత్సో మనో	ఉ	౪	౨	౧౨	౧
౩౪౯	ఆత్వా గిరో	పూ	౪	౨	౬	౮
౧౮౦౯	ఆత్వా గ్రావా వదన్నిహ	ఉ	౯	౧	౧౬	౩
౨౬౫	ఆత్వావ్యసబర్దుఘాం	పూ	౪	౧	౧	౩
౬౬౭	ఆత్వా బ్రహ్మయుజాహరీ	ఉ	౧	౧	౬	౨
౩౫౪	ఆత్వా రథం యథో తయే	పూ	౪	౨	౭	౩
౧౭౭౧	ఆత్వా రథం యథో తయే	ఉ	౯	౧	౩	౧
౩౫౪	ఆత్వా రథం యథో తయే	ఉ	౬	౨	౫	౨
౧౯౭	ఆ త్వా విశన్త్విన్దవః	పూ	౩	౧	౧	౪
	ఆ త్వా విశన్త్విన్దవః	ఉ	౮	౨	౨	౧
౩౪౦	ఆత్వా సఖాయః	పూ	౪	౧	౫	౯
౨౪౫	ఆత్వా సహస్రమా	పూ	౩	౨	౬	౩
౧౩౯౧	ఆత్వా సహస్రమా శతం	ఉ	౬	౨	౫	౧
౩౦౭	ఆత్వా సోమస్య	పూ	౪	౧	౨	౫
౧౬౪	ఆత్వేతా నిషీదతేన్ద్ర	పూ	౨	౨	౭	౧౦
౭౪౦	ఆత్వేతా నిషీదతేన్ద్ర	ఉ	౧	౨	౧౦	౧
౮౫౧	అదః స్వధామను	ఉ	౨	౨	౭	౨
౨౦	ఆదిత్ప్రత్నస్యరేతసో	పూ	౧	౧	౨	౧౦
౧౧౧౨	ఆదిత్త్యైరిన్ద్రః సగణో	ఉ	౪	౧	౨౩	౩
౧౪౯౫	ఆదింకే చిత్పశ్యమానాస	ఉ	౭	౧	౩	౨
౭౭౧	ఆదీం త్రితస్య యోషణో	ఉ	౧	౨	౨౧	౩
౭౭౦	ఆదీం హంసో యథాగణం	ఉ	౧	౨	౨౧	౨
౧౦౦౦	ఆదీ మశ్వంన హేతారం	ఉ	౩	౨	౧౬	౩
౧౩౨౮	ఆ నః సుతాస ఇన్దవః	ఉ	౫	౨	౧౭	౩
౧౧౫౪	ఆ నః సోమ సంయతం	ఉ	౪	౨	౭	౩
౮౩౪	ఆ నః సోమసహో జువో	ఉ	౨	౨	౨	౨
౮౩౫	ఆవ ఇన్ద్రో శాతగ్వినం	ఉ	౨	౨	౨	౩
౧౪౩౩	ఆవస్తేగస్తు మత్సరో	ఉ	౬	౨	౨౦	౨
౧౫౨౫	అనో అగ్నేరయింభర	ఉ	౭	౧	౧౪	౨

౪౩	అనో అగ్నేవయో వృధం	పూ	౧	౧	౪	౯
౧౫౨౬	అనో అగ్నే సుచేతునా	ఉ	౭	౧	౧౪	౩
౧౪౯౯	అనో భజ పరమేష్వా	ఉ	౭	౧	౪	౩
౨౨౦	అనో మిత్రా వరుణా	పూ	౩	౧	౩	౭
౬౬౩	అనో మిత్రా వరుణా	ఉ	౧	౧	౫	౧
౧౭౪౫	అనో రత్నాని బిభ్రతా	ఉ	౮	౩	౧౨	౩
౩౫౩	అనో వయోవయః శయం	పూ	౪	౨	౭	౨
౨౬౪	అనో విశ్వాసుహవ్య	పూ	౩	౨	౮	౭
౧౪౯౨	అనో విశ్వాసుహవ్య	ఉ	౭	౧	౨	౧
౮౬౩	ఆ పప్రాథ మహినా	ఉ	౨	౨	౩	౨
౧౨౦౩	ఆ పవమాన ధారయ	ఉ	౫	౧	౪	౮
౯౦౬	ఆ పవమాన సుష్టుతిం	ఉ	౩	౧	౫	౩
౧౨౦౮	ఆ పవస్వ మదిన్తమ	ఉ	౫	౧	౫	౪
౮౯౫	ఆ పవస్వ మహీమిషం	ఉ	౩	౧	౩	౪
౫౦౧	ఆ పవస్వ సహస్రిణం	పూ	౬	౧	౨	౫
౭౬౮	ఆ పవస్వ సువీర్యం	ఉ	౨	౧	౪	౩
౧౧౨౩	ఆపానాసో వివస్వతో	ఉ	౪	౨	౧	౮
౧౮౩౭	ఆపో హిష్ఠా మయోభువ	ఉ	౯	౨	౧౦	౧
౬౦౮	ఆ ప్రాగాద్భద్రా	ఆ			౩	౭
౨౧౬	ఆ బున్దం వృత్రహాదదే	పూ	౩	౧	౩	౩
౧౭౫౨	ఆ భాత్యగ్నిరుషసా	ఉ	౮	౩	౧౫	౧
౬౪౨	ఆభిష్ట్వ మభిష్టిభిః	మ				౨
౧౧౩౮	ఆ మన్ద్రమా వరేణ్య	ఉ	౪	౨	౨	౩
౨౪౬	ఆ మన్ద్రైరిన్ద్ర హరిభిర్	పూ	౩	౨	౬	౪
౧౭౧౮	ఆ మన్ద్రైరిన్ద్ర హరిభి	ఉ	౮	౩	౩	౧
౧౪౩౧	ఆమాసు పక్వమైరయ	ఉ	౬	౨	౧౯	౩
౧౧౩౫	ఆ మిత్రే వరుణే భగే	ఉ	౪	౨	౨	౮
౬౩౦	అయంగౌః పృశ్నిరక్రమీ	ఆ			౫	౪
౧౩౭౬	అయంగౌః పృశ్నిరక్రమీ	ఉ	౬	౧	౩	౧
౧౭౭౪	అయఃపురం నార్మిణీ	ఉ	౯	౧	౪	౧
౧౦౮౬	ఆ యద్దువః శతక్రతవా	ఉ	౪	౧	౧౪	౩
౧౦౬౦	ఆయయోష్ట్రిం శతం తనా	ఉ	౪	౧	౫	౪
౪౪౩	ఆ యాహి వనసా సహ	పూ	౫	౨	౬	౭
౧౯౧	ఆ యాహి సుషుమా హిత	పూ	౨	౨	౧౦	౭
౬౬౬	ఆ యాహి సుషుమా హిత	ఉ	౧	౧	౬	౧
౪౦౨	ఆ యాహ్యయ మిన్దవే	పూ	౫	౧	౨	౪
౨౨౭	ఆ యాహ్యుపనః సుతం	పూ	౩	౧	౪	౫
౯౨౫	ఆ యోని మరుణో రుహద్	ఉ	౩	౧	౧౨	౨
౧౧౩౯	ఆ రయిమా సుచేతున	ఉ	౪	౨	౨	౧౨
౮౭౯	ఆ వంసతే మఘవా	ఉ	౨	౨	౧౭	౨
౨౧౪	ఆ వ ఇన్ద్రం కృవిం యథా	పూ	౩	౧	౩	౧

౧౦౩౮	ఆ వచ్యస్వ మహిప్సరో	ఉ	౪	౧	౩	౨
౧౦౧౨	ఆ వచ్యస్వ సుదక్ష	ఉ	౩	౨	౧౭	౨
౪౩౫	అవిర్మర్యా అ వాజం	పూ	౫	౧	౫	౯
౯౦౨	ఆవివాసన్పరా వతో	ఉ	౩	౧	౪	౫
౪౮౯	ఆవిశన్కలశం సుతో	పూ	౬	౧	౧	౩
౬౯	ఆవో రాజాన మధ్వరస్య	పూ	౧	౨	౭	౭
౧౮౪౯	ఆశుః శిశానో వృషభో	ఉ	౯	౩	౧	౧
౮౯౮	ఆశుర్వఙ్బృహన్మతే	ఉ	౩	౧	౪	౧
౧౪౮౦	ఆ సుతే సిఞ్చత శ్రియం	ఉ	౬	౩	౧౬	౧
౫౮౦	ఆ సోతా పరిషిఞ్చతా	పూ	౬	౨	౯	౩
౧౩౯౪	ఆ సోతా పరిషిఞ్చతాశ్వం	ఉ	౬	౨	౬	౧
౫౧౩	ఆ సోమ స్వానో అద్రిభిస్	పూ	౬	౧	౩	౩
౧౬౮౯.	ఆ సోమ స్వానో అద్రిభి	ఉ	౮	౨	౧౨	౧
౧౪౯౦	ఆ హరయః ససృజ్రిరే	ఉ	౭	౧	౧	౨
౫౫౧	ఆ హర్యతాయ ధృష్ణవే	పూ	౬	౨	౬	౭
౭౬౮	ఆ హర్యతో అర్జునో	ఉ	౧	౨	౨౦	౨
౭౨౧	ఇచ్ఛన్తి దేవాః సున్వన్తం	ఉ	౧	౨	౩	౩
౯౧౪	ఇచ్ఛన్నశ్వస్య యచ్ఛిరః	ఉ	౩	౧	౮	౨
౭౬	ఇడామగ్నేపురుదంసంసనిం	పూ	౧	౨	౮	౪
౨౮౩	ఇత ఊతీ వో అజరం	పూ	౩	౨	౧౦	౧
౯౨	ఇత ఏత ఉదారుహన్దివః	పూ	౧	౨	౧౦	౨
౪౧౦	ఇత్థా హి సోమ ఇన్మదో	పూ	౫	౧	౩	౨
౬౫	ఇదం త ఏకం పర ఊ	పూ	౧	౨	౭	౩
౧౨౪	ఇదం వసో సుతమన్ధః	పూ	౨	౧	౩	౧౦
౭౩౪	ఇదం వసో సుతమన్ధః	ఉ	౧	౨	౮	౧
౧౦౭౫	ఇదం వాం మదిరం	ఉ	౪	౧	౧౦	౩
౨౨౨	ఇదం విష్ణుర్వి చక్రమే	పూ	౩	౧	౩	౯
౧౬౬౯	ఇదం విష్ణుర్వి చక్రమే	ఉ	౮	౨	౫	౧
౧౭౪౯	ఇదం శ్రేష్ఠం జ్యోతిషాం జ్యోతిరాగా	ఉ	౮	౩	౧౪	౧
౧౪౫౫	ఇదం శ్రేష్ఠం జ్యోతిషాం జ్యోతిరుత్తమం	ఉ	౬	౩	౫	౩
౧౬౫	ఇదం హ్యన్వోజసా సుతం	పూ	౨	౨	౮	౧
౭౩౭	ఇదం హ్యన్వోజసా సుతం	ఉ	౧	౨	౯	౧
౧౫౪౬	ఇనో రాజన్నరతిః సమిద్ధో	ఉ	౭	౨	౫	౧
౪౩౧	ఇన్దుః పవిష్టచారు	పూ	౫	౧	౫	౫
౪౮౧	ఇన్దుః పవిష్టచేతనః	పూ	౫	౨	౧౦	౫
౮౭౩	ఇన్దు రిన్ద్రాయ పవత	ఉ	౨	౨	౧౫	౨
౫౪౦	ఇన్దుర్వాజీ పవతే	పూ	౬	౧	౫	౮
౧౦౦౯	ఇన్దుర్వాజీ పవతే	ఉ	౩	౨	౨౦	౧
౯౭౬	ఇన్ద్రో యథా తవసస్తవో	ఉ	౩	౨	౫	౨
౯౬౪	ఇన్ద్రో యదద్రిభిః సుతః	ఉ	౩	౨	౩	౪
౯౩౪	ఇన్ద్రం తం శుంభపురుహన్	ఉ	౩	౧	౧౫	౨
౬౪౭	ఇన్ద్రం ధనస్య సాతయే	మ				౭
౩౧౮	ఇన్ద్రంనరోనేమధితా	పూ	౪	౧	౩	౬
౧౩౦	ఇన్ద్రం వయం మహాధన	పూ	౨	౧	౪	౬
౧౭౯౫	ఇన్ద్రం వాణీరనుత్తమన్యుమేవ	ఉ	౯	౧	౩	౩
౩౪౩	ఇన్ద్రం విశ్వా అవీవృధన్	పూ	౪	౨	౬	౨
౮౨౭	ఇన్ద్రం విశ్వా అవీవృధన్	ఉ	౨	౧	౧౯	౧
౧౬౨౦	ఇన్ద్రం వో విశ్వతస్పరి	ఉ	౮	౧	౨	౧
౧౨౨౩	ఇన్ద్రం స దామనే కృత	ఉ	౫	౧	౧౦	౨
౧౮౫౬	ఇన్ద్ర ఆసాం నేతా	ఉ	౯	౩	౩	౨
౫౯౭	ఇన్ద్ర ఇద్ధర్యోః సచా	అ			౨	౩
౭౯౭	ఇన్ద్ర ఇద్ధర్యోః సచా	ఉ	౨	౧	౮	౨
౭౧౫	ఇన్ద్ర ఇన్నో మహోనాం	ఉ	౧	౨	౧	౩
౧౯౯	ఇన్ద్ర ఇషే దదాతున	పూ	౩	౧	౧	౬
౨౫౬	ఇన్ద్ర ఉక్థేభి ర్మందిష్ఠో	పూ	౩	౧	౪	౪
౨౫౯	ఇన్ద్ర క్రతుం న ఆ భర	పూ	౩	౨	౭	౭
౧౪౫౬	ఇన్ద్ర క్రతుం న ఆ భర	ఉ	౬	౩	౬	౧
౯౫౩	ఇన్ద్ర జఠరం నవ్యం న	ఉ	౩	౧	౪	౨
౯౫౨	ఇన్ద్ర జుషస్వ ప్ర వహా	ఉ	౩	౧	౪	౧
౫౮౬	ఇన్ద్ర జ్యేష్ఠం న ఆ భర	అ			౧	౧
౪౧౨	ఇన్ద్ర తుభ్యమిదద్రివో	పూ	౫	౧	౩	౪
౨౬౬	ఇన్ద్ర త్రిధాతు శరణం	పూ	౩	౨	౮	౪
౨౮౨	ఇన్ద్రనే దీయ ఏదిహి	పూ	౩	౨	౯	౧౦
౬౭౧	ఇన్ద్రమగ్నిం కవిచ్ఛదా	ఉ	౧	౧	౭	౩
౫౬౬	ఇన్ద్రమచ్ఛ సుతా ఇమే	పూ	౬	౨	౮	౧
౬౯౪	ఇన్ద్రమచ్ఛ సుతా ఇమే	ఉ	౧	౧	౧౭	౧
౧౯౮	ఇన్ద్రమిద్గాథినో బృహదిన్ద్ర	పూ	౩	౧	౧	౫
౭౯౬	ఇన్ద్రమిద్గాథినో బృహత్	ఉ	౨	౧	౮	౧
౨౪౯	ఇన్ద్రమిద్దేవ తాతయ	పూ	౩	౨	౬	౨
౧౫౮౭	ఇన్ద్రమిద్దేవ తాతయ	ఉ	౭	౩	౮	౧
౧౦౩౦	ఇన్ద్రమిద్ధరీ వహతో	ఉ	౩	౨	౨౩	౩
౧౨౫౨	ఇన్ద్రమీశాన మోజసా	ఉ	౫	౧	౨౦	౩
౫౯౮	ఇన్ద్ర వాజేషు నోఽవ	అ			౨	౪
౭౯౮	ఇన్ద్ర వాజేషు నోవ	ఉ	౨	౧	౮	౩
౧౪౦౩	ఇన్ద్ర శుద్ధో న ఆ గహి	ఉ	౬	౨	౯	౨
౧౪౦౪	ఇన్ద్ర శుద్ధో హి నో	ఉ	౬	౨	౯	౩
౧౬౨౯	ఇన్ద్రశ్చ వాయవేషాం	ఉ	౮	౧	౫	౨
౩౮౧	ఇన్ద్ర సుతేషు సోమేషు	పూ	౪	౨	౧౦	౧
౭౪౬	ఇన్ద్ర సుతేషు సోమేషు	ఉ	౧	౨	౧౨	౧
౯౫౪	ఇన్ద్రస్తు రాషాణ్మిత్రో న	ఉ	౩	౧	౪	౩

౧౩౬౯	ఇన్ద్రస్తే సోమ సుతస్య	ఉ	౬	౧	౮	౩
౧౬౮౫	ఇన్ద్ర స్థాత్వర్హరీణాం	ఉ	౮	౨	౧౦	౨
౬౧౨	ఇన్ద్రస్యను వీర్యాణి	ఆ			౩	౩
౧౮౬౯	ఇన్ద్రస్య బాహూస్థవిరౌ	ఉ	౯	౩	౭	౩
౧౮౫౭	ఇన్ద్రస్య వృష్ణో వరుణస్య	ఉ	౯	౩	౩	౩
౧౨౩౦	ఇన్ద్రస్య సోమ పవమాన	ఉ	౫	౧	౧౨	౩
౧౧౮౦	ఇన్ద్రస్య సోమ రాధసే	ఉ	౫	౧	౨	౩
౧౫౭౭	ఇన్ద్రాగ్నీ అవసస్పరి	ఉ	౮	౨	౧౪	౨
౧౬౯౪	ఇన్ద్రాగ్నీ అవసస్పర్యుప	ఉ	౭	౩	౨	౩
౨౧౧	ఇన్ద్రాగ్నీ అపాదియం	పూ	౩	౨	౯	౯
౬౬౯	ఇన్ద్రాగ్నీ ఆ గతం సుతం	ఉ	౧	౧	౭	౧
౬౭౦	ఇన్ద్రాగ్నీ జరితుఃసచా	ఉ	౧	౧	౭	౨
౧౫౭౮	ఇన్ద్రాగ్నీ తవిషాణివాం	ఉ	౭	౩	౨	౪
౧౬౯౫	ఇన్ద్రాగ్నీ తవిషాణివాం	ఉ	౮	౨	౧౪	౩
౧౫౭౬	ఇన్ద్రాగ్నీ నవతిం పురో	ఉ	౮	౨	౧౭	౩
౧౭౦౪	ఇన్ద్రాగ్నీనవతిం పురో	ఉ	౭	౩	౨	౨
౯౬౧	ఇన్ద్రాగ్నీ యువామిమే	ఉ	౩	౨	౧౦	౧
౧౬౯౩	ఇన్ద్రాగ్నీ రోచనా దివః	ఉ	౮	౨	౧౪	౧
౨౦౨	ఇన్ద్రాను పూషణావయం	పూ	౩	౧	౧	౯
౩౩౮	ఇన్ద్రాపర్వతా బృహతా	పూ	౪	౧	౫	౭
౧౪౯౧	ఇన్ద్రాయగావ ఆశిరం	ఉ	౭	౧	౧	౩
౩౩౯	ఇన్ద్రాయగిరో అనిశిత	పూ	౪	౧	౫	౮
౯౫౧	ఇన్ద్రాయ నూనమర్చతో	ఉ	౩	౧	౨౧	౩
౫౨౦	ఇన్ద్రాయపవతే మదః	పూ	౬	౧	౩	౧౦
౧౫౮	ఇన్ద్రాయ మద్వనే సుతం	పూ	౨	౨	౭	౪
౭౨౨	ఇన్ద్రాయ మద్వనే సుతం	ఉ	౧	౨	౪	౧
౩౮౮	ఇన్ద్రాయ సామగాయత	పూ	౪	౨	౧౦	౮
౧౦౨౫	ఇన్ద్రాయ సామగాయత	ఉ	౩	౨	౪	౧
౧౪౪౮	ఇన్ద్రాయ సోమపాతవే మదాయ	ఉ	౬	౩	౩	౫
౧౩౩౧	ఇన్ద్రాయ సోమపాతవే వృత్రఘ్నే	ఉ	౫	౨	౧౮	౩
౧౬౭౯	ఇన్ద్రాయ సోమపాతవే వృత్రఘ్నే	ఉ	౮	౨	౮	౧
౫౬౧	ఇన్ద్రాయ సోమ సుషుతః	పూ	౬	౨	౭	౮
౧౧౪౬	ఇన్ద్రాయహి చిత్రభానో	ఉ	౪	౨	౫	౧
౧౧౪౮	ఇన్ద్రాయాహి తూతుజాన	ఉ	౪	౨	౫	౩
౧౧౪౭	ఇన్ద్రా యాహి ధి యేషితో	ఉ	౪	౨	౫	౨
౧౦౭౬	ఇన్ద్రా యేన్ద్రో మరుత్వతే	ఉ	౫	౨	౯	౬
౪౭౨	ఇన్ద్రా యేన్ద్రో మరుత్వతే	ఉ	౪	౧	౩	౧
౮౦౦	ఇన్ద్రే అగ్నానమో బృహత్	ఉ	౨	౧	౯	౧
౮౫౦	ఇన్ద్రేణ సం హి దృక్షసే	ఉ	౨	౨	౭	౧
౧౮౦	ఇన్ద్రేహి మత్స్యంధసో	పూ	౨	౨	౯	౬
౨౦౦	ఇన్ద్రో అఙ్గమహద్భయ	పూ	౩	౧	౧	౨

౧౭౯	ఇన్ద్రో దధీ చో అస్థభిర్	పూ	౨	౨	౯	౫
౯౧౩	ఇన్ద్రో దధీ చో అస్థభిర్	ఉ	౩	౧	౮	౧
౭౯౯	ఇన్ద్రో దీర్ఘాయ చక్షస	ఉ	౨	౧	౮	౪
౪౧౧	ఇన్ద్రో మదాయ వావృధే	పూ	౫	౧	౩	౩
౧౦౦౨	ఇన్ద్రో మదాయ వావృధే	ఉ	౩	౨	౧౪	౧
౧౫౮౮	ఇన్ద్రో మహ్నారోదసీ	ఉ	౭	౩	౮	౨
౫౮౭	ఇన్ద్రో రాజా జగతశ్	ఆ			౧	౨
౪౫౬	ఇన్ద్రో విశ్వస్య రాజతి	పూ	౫	౨	౭	౧౦
౭౦	ఇన్ద్రో రాజా సమర్యో	పూ	౧	౨	౭	౮
౧౫౮౫	ఇమ మే వరుణశ్రుధీ	ఉ	౭	౩	౬	౧
౫౯౧	ఇమ వృషణం కృణుతైక మిన్మామ్	ఆ			౧	౬
౬౬	ఇమం స్తోమమర్హతే	పూ	౧	౨	౭	౪
౧౦౬౪	ఇమం స్తోమమర్హతే	ఉ	౪	౧	౭	౧
౨౯౪	ఇమ ఇన్ద్ర మదాయతే	పూ	౪	౧	౧	౨
౨౯౩	ఇమ ఇన్ద్రాయ సున్విరే	పూ	౪	౧	౧	౧
౧౩౬	ఇమ ఉత్వావి చక్షతే	పూ	౨	౧	౫	౨
౩౪౪	ఇమమింద్ర సుతం పిబ	పూ	౪	౨	౬	౩
౯౪౯	ఇమమింద్ర సుతం పిబ	ఉ	౩	౧	౨౧	౧
౨౮	ఇమమూ షుత్వమస్మాకం	పూ	౧	౧	౩	౮
౧౪౯౭	ఇమమూ షుత్వమస్మాకం	ఉ	౭	౧	౪	౧
౨౫౧	ఇమా ఉత్వాపురూవసో	పూ	౩	౨	౬	౮
౧౬౦౭	ఇమా ఉత్వాపురూవసోగిరో	ఉ	౭	౩	౧౮	౧
౨౧౧	ఇమా ఉత్వాసుతే సుతే	పూ	౩	౧	౧	౮
౩౦౪	ఇమా ఉ వాం దివిష్టయ	పూ	౪	౧	౨	౨
౭౫౩	ఇమా ఉ వాం దివిష్టయ	ఉ	౧	౨	౧౫	౧
౪౫౨	ఇమా నుకం భువనా	ఉ	౫	౨	౭	౬
౧౧౧౦	ఇమా నుకం భువనా	ఉ	౪	౧	౨౩	౧
౧౮౭	ఇమాస్త ఇంద్ర పృశ్నయో	పూ	౨	౨	౧౦	౩
౩౭౩	ఇమే త ఇంద్రతే వయం	పూ	౪	౨	౯	౪
౨౧౨	ఇమే త ఇంద్ర సోమాః	పూ	౩	౧	౨	౯
౧౬౭౬	ఇమే హితే బ్రహ్మకృతః	ఉ	౮	౨	౬	౨
౯౧౬	ఇయం వామస్య మన్మన	ఉ	౩	౧	౯	౧
౧౮౧౯	ఇరజ్యన్నగ్నే ప్రథయస్వ	ఉ	౯	౨	౧	౪
౯౯౬	ఇషం తోకాయ నో దధ	ఉ	౩	౨	౩	౩
౫౦౫	ఇషే పవస్వ ధారయా	పూ	౬	౧	౨	౯
౮౪౧	ఇషే పవస్వ ధారయా	ఉ	౨	౨	౪	౧
౧౮౨౦	ఇష్కర్తార మధ్వరస్య	ఉ	౯	౨	౧	౫
౧౫౧	ఇష్టాహోత్రా అసృక్షత	పూ	౨	౨	౬	౭
౭౩౩	ఇహాత్వాగోపరీణసం	ఉ	౧	౨	౭	౩
౧౩౫	ఇహేవ శృణ్వ ఏషాం	పూ	౨	౧	౫	౧

౧౦౩	ఈడిష్వాహి ప్రతీవ్యాం	పూ	౨	౧	౧	౯
౧౫౩౮	ఈడేన్యోనమస్యస్తిరస్	ఉ	౯	౨	౨	౧
౭౫౯	ఈశాన ఇమా భువనాని	ఉ	౩	౨	౧	౩
౧౫౩౩	ఈశిషే వార్యస్య హి	ఉ	౯	౧	౧౬	౨
౬౪౬	ఈశేహి శక్రస్	మ				౬
౨౨౫	ఉక్థం చ న శస్యమానం	పూ	౩	౧	౪	౩
౧౮౦౫	ఉక్థం చ న శస్యమానం	ఉ	౭	౧	౧౫	౨
౩౬౩	ఉక్థమిన్ద్రాయ శంస్యం	పూ	౪	౨	౮	౪
౧౩౯౨	ఉక్షా మిమేతి ప్రతి	పూ	౬	౧	౭	౩
౮౫౪	ఉగ్రా విఘనినా మృధ	ఉ	౨	౨	౮	౨
౪౬౯	ఉచ్చాతే జాతమన్ధసో	పూ	౫	౨	౭	౧
౬౯౨	ఉచ్చాతే జాతమన్ధసో	ఉ	౧	౧	౮	౧
౧౨౧౮	ఉతత్యా హరితోరథే	ఉ	౫	౧	౮	౩
౧౪౬౧	ఉతవః ప్రియా ప్రియాసు	ఉ	౬	౩	౭	౧
౧౧౦౫	ఉతన ఏనా పవయా	ఉ	౪	౧	౨౧	౨
౧౦౬౩	ఉతనో గోమతీరిషో	ఉ	౪	౧	౬	౩
౭౯౯	ఉతనో గోవిదశ్వవిత్	ఉ	౩	౨	౫	౩
౧౫౭౩	ఉతనో గోషణిం ధియ	ఉ	౯	౩	౩	౧
౧౧౭౦	ఉతనో వాజసాతయే	ఉ	౫	౧	౩	౪
౧౪౨౦	ఉత ప్రపిప్య ఊధ	ఉ	౬	౨	౧౫	౩
౧౩౮౨	ఉతబ్రువంతు జన్తవః	ఉ	౬	౨	౧	౪
౧౮౪౧	ఉతవాత పితాసిన	ఉ	౭	౨	౩	౨
౧౯౨౯	ఉతసఖాస్యశ్వినోరుత	ఉ	౮	౩	౬	౩
౧౦౨	ఉతస్యానో దివా	పూ	౨	౧	౧	౬
౧౩౫౩	ఉతస్వరాజో అదితి	ఉ	౬	౧	౨	౩
౧౯౫౪	ఉతా యాతం సంగవే	ఉ	౮	౩	౧౫	౩
౧౯౮౯	ఉతోన్వస్య జోషమా	ఉ	౭	౧	౮	౩
౭౮౮	ఉత్తిష్ఠన్నోజసా సహ	ఉ	౩	౨	౭	౧
౧౫౪౧	ఉత్తే బృహన్తో అర్చయః	ఉ	౯	౨	౩	౧
౧౨౦౫	ఉత్తే శుష్మాస ఈరతే	ఉ	౫	౧	౫	౧
౧౯౧౪	ఉత్తే శుష్మాసో అస్థు	ఉ	౮	౩	౨	౧
౧౬౪	ఉచ్ఛ్వమందంతు సోమాః	పూ	౩	౧	౧	౧
౧౩౫౪	ఉచ్ఛ్వమందంతు సోమాః	ఉ	౬	౧	౩	౧
౧౩౮౫	ఉదగ్నే భారతద్యుమ	ఉ	౬	౨	౨	౩
౧౫౩౪	ఉదగ్నే సువయస్తవ	ఉ	౯	౧	౧౬	౩
౧౯౫౬	ఉదపప్తన్నరుణ భానవో	ఉ	౮	౩	౧౬	౨
౫౦౭	ఉదుత్తమం వరుణపాశ	ఆ			౧	౪
౩౧	ఉదుత్యం జాతవేదసం	పూ	౧	౧	౩	౩
౨౫౧	ఉదుత్యే మధుమత్తమా	పూ	౩	౨	౬	౭
౧౩౬౨	ఉదుత్యే మధుమత్తమా	ఉ	౬	౧	౬	౧
౨౨౧	ఉదుత్యే సూనవో గిరః	పూ	౩	౧	౩	౮

౩౩౦	ఉదుబ్రహ్మాణ్యైరత	పూ	౪	౧	౪	౮
౯౫౨	ఉదు ప్రియాః సృజతే	ఉ	౧	౨	౧౪	౨
౧౬౪౧	ఉద్గా ఆజదంగిరోభ్య	ఉ	౮	౧	౭	౩
౧౨౫	ఉద్వేదభి శ్రుతామఘం	పూ	౨	౧	౪	౨
౧౪౫౦	ఉద్వేదభి శ్రుతామఘం	ఉ	౬	౩	౪	౧
౬౩౮	ఉద్ద్యామేషి రజస్	ఆ			౫	౧౨
౧౮౫౮	ఉద్ధర్షయ మఘవన్నాయుధా	ఉ	౭	౩	౪	౧
౧౪౧	ఉద్యస్యతే నవజాతస్య	ఉ	౫	౧	౭	౩
౧౯౦౬	ఉప వ్యాయామివఘృణే	ఉ	౮	౨	౧౮	౨
౧౦౧౪	ఉప త్రితస్య పాష్యో	ఉ	౩	౨	౧౮	౨
౯౦౭	ఉప త్వా కర్మన్నూతయే	ఉ	౧	౧	౪	౨
౧౪	ఉప త్వాగ్నే దివేదివే	పూ	౧	౧	౨	౪
౧౩	ఉప త్వా జామయో గిరో	పూ	౧	౧	౨	౩
౧౫౯౦	ఉప త్వా జామయో గిరో	ఉ	౯	౨	౧౪	౧
౧౫౪౨	ఉప త్వా జుహ్వో మమ	ఉ	౯	౨	౩	౨
౧౯౦౫	ఉప త్వా రణ్వ సందృశం	ఉ	౮	౨	౧౮	౧
౧౦౮౮	ఉప నః సవనా గహి	ఉ	౪	౧	౧౫	౨
౧౫౭౫	ఉప నః సూనవో గిరః	ఉ	౯	౩	౧౩	౧
౧౫౦	ఉప నో హరిభిః సుతం	పూ	౨	౨	౬	౬
౧౯౭౦	ఉప నో హరిభిః సుతం	ఉ	౭	౧	౧౦	౧
౪౪౪	ఉపప్రక్షే మధుమతి	పూ	౫	౨	౬	౮
౧౧౧౫	ఉపప్రక్షే మధుమతి	ఉ	౪	౧	౨౪	౩
౧౩౯౭	ఉపప్రయన్తో అధ్వరం	ఉ	౬	౨	౧	౧
౯౬౧	ఉపశిక్షాపతస్థుషో	ఉ	౧	౨	౧౮	౧
౧౪౮౨	ఉపస్రక్వేషు బప్సతః	ఉ	౬	౩	౧౬	౩
౧౪౩	ఉపహ్వరే గిరీణాం	పూ	౨	౧	౫	౭
౬౫౧	ఉపాస్మైగాయతా నరః	ఉ	౧	౧	౧	౧
౯౬౩	ఉపాస్మైగాయతా నరః	ఉ	౧	౨	౧౮	౩
౧౩౯౧	అపోమతిః పృచ్యతే అ	ఉ	౬	౧	౭	౨
౪౮౯	ఉపోషు జాతమప్తురం	పూ	౬	౧	౧	౧
౯౬౨, ౧౩౩౫	ఉపోషు జాతమప్తురం	ఉ	౫	౨	౨౦	౧
౪౮౯	ఉపోషు జాతమప్తురమ్	పూ	౧	౨	౧౮	౨
౪౧౬	ఉపోషూ శ్రుణుహీగిరో	పూ	౫	౧	౩	౮
౧౫౧౦	ఉపో హరీణాం పతిం	ఉ	౯	౧	౮	౨
౨౭౦	ఉభయం శృణవచ్చన	పూ	౩	౨	౧౦	౮
౧౨౩౩	ఉభయం శృణవచ్చన	ఉ	౫	౧	౧౪	౧
౮౮౯	ఉభయతః పవమానస్య	ఉ	౩	౧	౧	౨
౩౯౭	ఉభేయదింద్రరోదసీ	పూ	౪	౨	౭	౧౦
౧౦౭౦	ఉభేయదింద్రరోదసీ	ఉ	౪	౧	౧౬	౧
౧౪౧౦	ఉరుగవ్యూతి రథయాని	ఉ	౬	౨	౩.	౩
౧౯౭౪	ఉరువ్యచసే మహినే	ఉ	౭	౧	౩	౨

౬౬౪	ఉరుశంసా మనోవృధా	ఉ	౧	౧	౫	౨
౧౭౩౧	ఉపస్తచ్చిత్రమా భరా	ఉ	౮	౩	౮	౧
౪౫౦	ఉషా అప స్వసుస్తమః	పూ	౫	౨	౭	౫
౧౭౩౨	ఉషో అద్యేహాగోమత్య	ఉ	౮	౩	౮	౨
౧౦౫౮	ఉస్రావేద వసూనాం	ఉ	౪	౧	౫	౨
౪౫౫	ఊర్జా మిత్రో వరుణః	పూ	౫	౨	౭	౯
౧౮౧౮	ఊర్జో నపాజ్జాతవేదః	ఉ	౯	౨	౧	౩
౭౦౪	ఊర్జోనపాతం స హినాయ	ఉ	౧	౧	౨౦	౨
౧౭౧౨	ఊర్జోనపాతమాహువే	ఉ	౮	౩	౧	౨
౫౭	ఊర్ధ్వఊషుణ ఊతయే	పూ	౧	౨	౬	౩
౧౬౦౧	ఊర్ధ్వస్తిష్ఠాన ఊతయే	ఉ	౭	౩	౧౫	౩
౧౮౪౭	ఊర్ధ్వోగంధర్వో అధి	ఉ	౯	౨	౧౩	౨
౩౬౯	ఋచం సామ యజామహే	పూ	౪	౨	౮	౧౦
౨౧౮	ఋజునీతీ నో వరుణో	పూ	౩	౧	౩	౫
౧౪౬౬	ఋతమృతేన సపన్తేషిరం	ఉ	౬	౩	౩	౨
౭౦౧	ఋతస్య జిహ్వా పవతే	ఉ	౧	౧	౧౯	౨
౧౮౨౧	ఋతావానం మహిషం	ఉ	౯	౨	౧	౬
౧౭౦౮	ఋతావానం వైశ్వానర	ఉ	౮	౨	౧౯	౧
౮౪౮	ఋతేన మిత్రావరుణా	ఉ	౨	౨	౬	౨
౭౯౪	ఋతేన యావృతావృధా	ఉ	౨	౧	౭	౨
౬౫౬	ఋధక్సోమ స్వస్తయే	ఉ	౧	౧	౨	౩
౧౧౭౬	ఋషిమనా య ఋషికృత్	ఉ	౫	౧	౧	౨
౬౭౯	ఋషిర్విప్రః పురఏతా	ఉ	౧	౧	౧౦	౩
౧౨౭౯	ఏతం త్యం హరితో దశ	ఉ	౫	౨	౪	౬
౧౨౭౫	ఏతం త్రితస్య యోషణో	ఉ	౫	౨	౪	౨
౧౨౬౮	ఏతం మృజన్తి మర్జ్య	ఉ	౫	౨	౩	౩
	ఏత అప్సుగ్రమిన్వవ	ఉ	౨	౨	౧	౧
౧౧౮౧	ఏతముత్యం దశ క్షిపో మృజన్తి	ఉ	౪	౧	౧౩	౧
౧౨౭౩	ఏతముత్యం దశక్షిపో హరిం	ఉ	౫	౨	౩	౮
౫౮౧	ఏతముత్యం మదచ్యుతం	పూ	౬	౨	౯	౪
౧౭౫౫	ఏతా ఉత్యా ఉషసః	ఉ	౮	౩	౧౬	౧
౧౧౭౮	ఏతే సోమా అభిప్రియ	ఉ	౫	౧	౨	౧
౧౦౬౧	ఏతే సోమా అసృక్షత	ఉ	౪	౧	౬	౧
౩౫౦	ఏతో న్విన్ద్రం స్తవామ శుద్ధం	పూ	౪	౨	౬	౯
౧౪౦౨	ఏతో న్విన్ద్రం స్తవామ శుద్ధం	ఉ	౬	౨	౯	౧
౩౦౭	ఏతో న్విన్ద్రం స్తవామ సఖాయ	పూ	౪	౨	౧౦	౭
౩౦౫	ఏదు మధోర్మదిన్తరం	పూ	౪	౨	౧౦	౫
౧౬౮౪	ఏదు మధోర్మదిన్తరం	ఉ	౮	౨	౧౦	౧
౫౯౩	ఏనా విశ్వాన్యర్య ఆ	ఆ			౧	౮
౬౭౪	ఏనా విశ్వాన్యర్య ఆ	ఉ	౧	౧	౮	౩
౪౫	ఏనా వో అగ్నిం నమసో	పూ	౧	౧	౫	౧
౭౪౯	ఏనా వో అగ్నిం నమసో	ఉ	౧	౨	౧౩	౧
౩౦౬	ఏన్దు మిన్ద్రాయ సించత	పూ	౪	౨	౧౦	౬
౧౫౦౯	ఏన్దు మిన్ద్రాయ సించత	ఉ	౭	౧	౮	౧
౩౯౩	ఏన్ద్రనో గధి ప్రియ	పూ	౫	౧	౧	౩
౧౨౪౭	ఏన్ద్రనో గధి ప్రియ	ఉ	౫	౧	౧౯	౧
౨౩౧	ఏన్ద్ర పృక్షు కాసు చిత్	పూ	౩	౧	౪	౯
౩౪౮	ఏన్ద్ర యాహి హరిభి	పూ	౪	౨	౬	౭
౧౮౦౭	ఏన్ద్ర యాహి హరిభి	ఉ	౯	౧	౧౬	౧
౪౫౯	ఏన్ద్ర యాహ్యుపనః	పూ	౫	౨	౮	౩
౧౨౯	ఏన్ద్ర సానసిం రయిం	పూ	౨	౧	౪	౫
౧౭౭౯	ఏభిర్నో అర్కైర్భవా	ఉ	౯	౧	౫	౩
౧౪౪౧	ఏమేనం ప్రత్యేతన	ఉ	౬	౩	౨	౨
౮౬౧	ఏవానః సోమ పరి	ఉ	౨	౨	౧౦	౩
౮౦౮	ఏవా పవస్వ మదిరో	ఉ	౨	౧	౩	౩
౧౩౬౮	ఏవా మృతాయ మహే	ఉ	౬	౧	౮	౨
౮౨౫	ఏవా రాతిస్తువీమఘ	ఉ	౨	౧	౧౮	౨
౬౪౩	ఏవాహి శక్రో రాయే	మ				౩
౨౩౨	ఏవా హ్యసి వీరయుర్	పూ	౩	౧	౪	౧౦
౮౨౪	ఏవా హ్యసి వీరయు	ఉ	౨	౧	౧౮	౧
౬౫౦	ఏవాహ్యేఽ౩వ	మ				౧౦
౧౨౧౭	ఏష ఇన్ద్రాయ వాయవే	ఉ	౫	౨	౬	౨
౧౨౬౫	ఏష ఉస్య పురువ్రతో	ఉ	౫	౨	౨	౧౦
౧౨౭౪	ఏష ఉస్య వృషా	ఉ	౫	౨	౪	౧
౧౨౦౬	ఏష కవిరభిష్టుతః	ఉ	౫	౨	౬	౧
౧౨౦౯	ఏషగవ్యురచిక్రదత్	ఉ	౫	౨	౬	౪
౧౨౬౨	ఏష దివం విధావతి	ఉ	౫	౨	౨	౭
౧౨౬౩	ఏష దివం వ్యాసరత్తిరో	ఉ	౫	౨	౨	౮
౧౨౧౨	ఏషదేవః శుభాయతే	ఉ	౫	౨	౫	౩
౧౨౫౬	ఏషదేవో అమర్త్యః	ఉ	౫	౨	౨	౧
౧౨౫౯	ఏషదేవో రథర్యతి	ఉ	౫	౨	౨	౪
౧౨౬౦	ఏషదేవో విపన్యుభిః	ఉ	౫	౨	౨	౫
౧౨౬౧	ఏష దేవో విపాకృతో	ఉ	౫	౨	౨	౬
౧౨౬౬	ఏష ధియా యాత్యణ్వ్యా	ఉ	౫	౨	౩	౧
౧౨౧౮	ఏష వృథి ర్వనీయతే	ఉ	౫	౨	౬	౩
౧౨౧౧	ఏష పవిత్రే అక్షరత్	ఉ	౫	౨	౫	౨
౧౨౬౭	ఏష పురూధి యాయతే	ఉ	౫	౨	౩	౨
౫౫౬	ఏష ప్రకోశే మధుమా	పూ	౬	౨	౭	౩
౧౨౬౪	ఏషప్రత్నేన జన్మనా	ఉ	౧	౨	౧౭	౧
౭౫౮	ఏషప్రత్నేన జన్మనా	ఉ	౫	౨	౨	౯
౭౫౯	ఏష ప్రత్నేన మన్మనా	ఉ	౧	౨	౧౭	౨
౪౩౮	ఏష బ్రహ్మాయ ఋత్వియ	పూ	౫	౨	౬	౨

౧౭౬౮	ఏష బ్రహ్మాయ ఋత్వియ	ఉ	౯	౧	౨	౧
౧౨౭౦	ఏష రుక్మిభి రీయతే	ఉ	౫	౨	౩	౫
౧౨౭౨	ఏష వసూని పిబ్దనః	ఉ	౫	౨	౩	౭
౧౨౮౦	ఏష వాజీహితో నృభి	ఉ	౫	౨	౫	౧
౧౨౫౭	ఏష విప్రైరభిష్టుతో	ఉ	౫	౨	౨	౨
౧౨౫౮	ఏష విశ్వాని వార్యా	ఉ	౫	౨	౨	౩
౧౨౮౩	ఏష వృషా కనిక్రదత్	ఉ	౫	౨	౫	౪
౧౨౯౧	ఏష శుష్మ్యదాభ్యః సోమః	ఉ	౫	౨	౬	౬
౧౨౯౦	ఏష శుష్మీ సిష్యదత్	ఉ	౫	౨	౬	౫
౧౨౭౧	ఏష శృంగాణి దోధువత్	ఉ	౫	౨	౩	౬
౧౨౮౪	ఏష సూర్యమ రోచయత్	ఉ	౫	౨	౫	౫
౧౨౮౫	ఏష సూర్యేణ హాసతే	ఉ	౫	౨	౫	౬
౫౩౧	ఏషస్యతే మధుమా	పూ	౬	౧	౪	౯
౫౮౪	ఏషస్య ధారయా	పూ	౬	౨	౯	౭
౧౨౭౮	ఏషస్య పీతయే సుతో	ఉ	౫	౨	౪	౫
౧౨౭౭	ఏషస్య మద్యో రసో	ఉ	౫	౨	౪	౪
౧౨౭౬	ఏషస్య మానుషీష్వా	ఉ	౫	౨	౪	౩
౧౨౬౯	ఏష హితో వినీయతే	ఉ	౫	౨	౩	౪
౧౭౮	ఏషో ఉషా అపూర్వ్యా	పూ	౨	౨	౯	౪
౧౭౨౮	ఏషో ఉషా అపూర్వ్యా	ఉ	౮	౩	౭	౧
౧౭౩౫	ఏహ దేవా మయోభువా	ఉ	౮	౩	౯	౨
౧౬౫౮	ఏహ హరీ బ్రహ్మయుజా	ఉ	౮	౨	౧	౨
౧౮౨	ఏహ్యూషుబ్రవాణితే	పూ	౧	౧	౧	౭
౭౦౫	ఏహూషుబ్రవాణితే	ఉ	౧	౧	౨౧	౧
౧౭౮౪	ఐభిర్దదే వృష్ణ్యా	ఉ	౯	౧	౭	౩
౧౮౨	ఓజస్తదస్య తిత్విష	పూ	౨	౨	౯	౮
౧౬౫౩	ఓజస్తదస్య తిత్విష	ఉ	౮	౧	౧౩	౩
౧౦౨౪	ఓభేశుశ్చ్రత్ర విశ్రుతే	ఉ	౩	౨	౨౧	౩
౧౮	ఔర్వ భృగువచ్ఛుచి	పూ	౧	౧	౨	౮
౧౬౦	కఇమం నాహుషీష్వా	పూ	౨	౨	౧౦	౬
౨౯౨	కఈం వేదసుతే సచా	పూ	౪	౧	౧	౫
౧౬౯౬	కఈం వేదసుతే సచా	ఉ	౮	౨	౧౫	౧
౪౩౩	కఈం వ్యక్తా నరః	పూ	౫	౧	౫	౭
౧౦౬౪	కంకాః సువర్ణా అను	ఉ	౯	౩	౬	౧
౧౩౦౮	కణ్వా ఇన్ద్రం యదక్రత	ఉ	౫	౨	౧౦	౨
౧౩౬౩	కణ్వా ఇవ భృగవః	ఉ	౬	౧	౬	౨
౮౬౬	కణ్వేభిర్ధృష్ణవాధృషద్	ఉ	౨	౨	౧౨	౩
౩౦౦	కదాచనస్తరీరసి	పూ	౪	౧	౧	౮
౧౩౪౩	కదా మర్తమరాధసం	ఉ	౫	౨	౪	౩
౨౨౮	కదా వసో స్తోత్రం హర్యత్	పూ	౩	౧	౪	౬
౨౨౪	కదు ప్రచేతసే మహే	పూ	౩	౧	౪	౨
౫౩౦	కనిక్రన్తి హరిరా	పూ	౬	౧	౪	౮
౧౫౪౯	కయాతే అగ్నే అంగిర	ఉ	౭	౨	౬	౧
౧౫౦౬	కయాత్వం న ఊత్యాభి	ఉ	౭	౩	౭	౧
౧౬౯	కయానశ్చిత్ర ఆ	పూ	౨	౨	౮	౫
౬౮౨	కయానశ్చిత్ర ఆ	ఉ	౧	౧	౧౨	౧
౩౨	కవిమగ్నిముపస్తుహి	పూ	౧	౧	౩	౧౨
౧౨౬౮	కవిమివ ప్రశంసస్యం	పూ	౫	౧	౧౮	౨
౧౩౧౮	కవిర్వేధస్యాపర్యేషి	ఉ	౫	౨	౧౩	౩
౮౪౯	కవీనో మిత్రావరుణా	ఉ	౨	౨	౬	౩
౩౬౧	కశ్యపస్య స్వర్విదో	పూ	౪	౨	౮	౨
౨౮౦	కస్తమిన్ద్ర త్వా వసవా	పూ	౩	౨	౯	౮
౧౬౮౨	కస్తమిన్ద్రత్వా వసవా	ఉ	౮	౨	౯	౧
౧౫౩౫	కస్తే జామిర్జనానా	ఉ	౭	౨	౧	౧
౬౮౩	కస్త్వాసత్యోమదానాం	ఉ	౧	౧	౧౨	౨
౩౪	కస్యనూనం పరిణసి	పూ	౧	౧	౩	౧౪
౫౩	కాయమానో వనాత్వం	పూ	౧	౧	౫	౯
౧౬౨౫	కిమిత్తే విష్ణో పరిచక్షి	ఉ	౮	౧	౪	౧
౧౬౬౮	కువిత్సస్య ప్రహిప్రజం	ఉ	౮	౨	౪	౩
౧౬౪౯	కువిత్సువో గవిష్టయే	ఉ	౮	౧	౧౨	౨
౩౦౫	కుష్ఠ కో వా మశ్వినా	పూ	౪	౧	౨	౩
౮౩౨	కృణ్వన్తో వరివో గవే	ఉ	౨	౨	౧	౩
౧౫౪౭	కృష్ణాం యదేనీమభి	ఉ	౭	౨	౫	౨
౯౭౫	కేతుం కృణ్వం దివస్పరి	ఉ	౩	౨	౨	౨
౧౪౨౦	కేతుం కృణ్వన్నకేతవే	ఉ	౬	౩	౧౨	౩
౩౪౧	కో అద్య యుంక్తేధురి	పూ	౪	౧	౫	౧౦
౪౨౩	క్రత్వా మహా అనుష్వధం	పూ	౫	౧	౪	౫
౯౨౪	క్రీడుర్మఖో న మంహయుః	ఉ	౩	౨	౪	౭
౧౪౨	క్వస్య వృషభో యువా	పూ	౨	౧	౫	౮
౨౨౧	క్వేయథక్వేదసి	పూ	౩	౨	౮	౯
౧౫౬౩	క్షపో రాజన్నుతత్మనా	ఉ	౭	౨	౩	౩
౧౭౨౦	గంభీరా ఉదధీ రివ	ఉ	౮	౩	౩	౩
౧౩౯౭	గర్భేమాతుః పితుష్పితా	ఉ	౬	౨	౭	౨
౧౮౬	గవ్యోషుణో యథాపురా	పూ	౨	౨	౧౦	౨
౧౮౩౦	గాయత్రం త్రైష్టుభం జగత	ఉ	౯	౨	౭	౩
౩౪౨	గాయన్తి త్వాగాయత్రిణో	పూ	౪	౨	౬	౧
౧౩౪౪	గాయన్తి త్వాగాయత్రిణో	ఉ	౫	౨	౨౩	౧
౧౧౭	గావ ఉప వదావటే	పూ	౨	౧	౩	౩
౧౬౦౨	గావ ఉప వదావటే	ఉ	౭	౩	౧౬	౧
౪౦౪	గావశ్చిన్ఘా సమన్యవ	పూ	౫	౧	౨	౬
౧౦౪౩	గిరస్త ఇన్ద్ర ఓజసా	ఉ	౪	౧	౩	౭
౧౨౨౪	గిరా వజ్రో న సంభృతః	ఉ	౫	౧	౧౦	౩

౧౯౫	గిర్వణః పాహినః సుతం	పూ	౩	౧	౧	౨
౬౬౫	గృణానా జమదగ్నినా	ఉ	౧	౧	౫	౩
౩౯౧	గృణేతదింద్రతే శవ	పూ	౫	౧	౧	౧
౧౮౫౪	గోత్రభిదం గోవిదం	ఉ	౯	౩	౨	౩
౫౭౪	గోమన్న ఇన్ద్రో అశ్వవత్	పూ	౬	౨	౮	౯
౧౬౧౧	గోమన్న ఇన్ద్రో అశ్వవత్	ఉ	౭	౩	౨౦	౧
౯౨౫	గోవిత్పవస్వ వసువిద్	ఉ	౩	౨	౧	౧
౧౦౪౫	గోషా ఇందో నృషా	ఉ	౪	౧	౩	౯
౧౪౯	గౌర్ధయతి మరుతాం	పూ	౨	౨	౬	౫
౧౪౩౭	ఘృతం పవస్వ ధారయా	ఉ	౬	౩	౧	౩
౩౭౮	ఘృతవతీ భువనానా	పూ	౪	౨	౯	౯
౩౩౧	చక్రం యదస్యాప్స్వా	పూ	౪	౧	౪	౯
౪౧౭	చష్టమా అప్స్వన్తరా	పూ	౫	౧	౩	౯
౩౭౭	చమూషచ్ఛ్యేనః శకునో	ఉ	౫	౧	౧	౩
౩౭౪	చర్షణీధృతం మఘవాన	పూ	౪	౨	౯	౫
౬౨౯	చిత్రం దేవానాముదగాదనీకం	ఆ			౫	౩
౬౪	చిత్ర ఇచ్ఛిశోస్తరుణస్య	పూ	౧	౨	౭	౨
౩౦౭	జగృహ్మాతే దక్షిణమిన్ద్ర	పూ	౪	౧	౩	౫
౮౧౬	జఘ్నిర్వృత్ర మమిత్రియం	ఉ	౨	౧	౧౫	౨
౧౦౧	జజ్ఞానః సప్తమాతృభిర్	పూ	౨	౧	౧	౫
౯౬౦	జజ్ఞానో వాచమిష్యసి	ఉ	౩	౨	౨	౩
౯౦౭	జనస్యగోపా అజనిష్ట	ఉ	౩	౧	౬	౧
౧౪౬౦	జనీయన్తోన్వగ్రవః	ఉ	౬	౩	౮	౧
౧౫	జరాబోధతద్వివిడ్ఢి	పూ	౧	౧	౨	౫
౧౬౬౩	జరాబోధతద్వివిడ్ఢి	ఉ	౮	౨	౩	౧
౯౦	జాతః పరేణ ధర్మణా	పూ	౧	౨	౯	౧౦
౧౧౯౪	జుష్ట ఇన్ద్రాయ మత్సరః	ఉ	౫	౧	౩	౮
౧౨౮౧	జుష్టోహి దూతో అసి	ఉ	౯	౧	౬	౨
౧౦౩౧	జ్యోతి ర్యజ్ఞస్య పవతే	ఉ	౪	౧	౧	౧
౧౬౩౩	తంగాథయా పురాణ్యా	ఉ	౮	౧	౬	౩
౧౦౯	తం గూర్ధయా స్వర్ణరం	పూ	౨	౧	౨	౩
౧౬౮౭	తం గూర్ధయా స్వర్ణరం	ఉ	౮	౨	౩	౧
౩౮౩	తం తే మదం గృణీమసి	పూ	౪	౨	౧౦	౩
౮౮౦	తం తే మదం గృణీమసి	ఉ	౨	౨	౧౮	౧
౭౩౬	తం తే యవం యథా గోభిః	ఉ	౧	౨	౮	౩
౨౯	తం త్వా గోపవనో గిరా	పూ	౧	౧	౩	౯
౧౫౨౨	తం త్వా ఘృతస్నవీమహే	ఉ	౭	౧	౧౩	౨
౮౦౪	తం త్వా ధర్తారమోణ్యోః	ఉ	౨	౧	౧౦	౨
౮౩౬	తం త్వా నృమ్ణాని బిభ్రతం	ఉ	౨	౨	౩	౧
౧౦౪౪	తం త్వా మదాయ ఘృష్వయ	ఉ	౪	౧	౩	౮
౧౦౭౭	తం త్వా విప్రా వచోవిదః	ఉ	౪	౧	౩	౨
౧౧౦౯	తం త్వా శోచిష్ఠ దీదివః	ఉ	౪	౧	౪	౩
౬౬౧	తం త్వా సమిద్భిరంగిరో	ఉ	౧	౧	౪	౨
౬౯౬	తం దురోషమభీనరః	ఉ	౧	౧	౧౮	౩
౫౬౯	తం వః సఖాయో మదాయ	పూ	౬	౨	౮	౪
౧౦౯౮	తం వః సఖాయో మదాయ	ఉ	౪	౧	౧౯	౧
౨౩౬	తం వో దస్మమృతీషహం	పూ	౩	౧	౫	౪
౬౮౫	తం వో దస్మమృతీషహం	ఉ	౧	౧	౧౩	౧
౧౬౮౬	తం వో వాజానాం పతి	ఉ	౮	౨	౧౦	౩
౧౬౮౦	తం సఖాయః పురూరుచం	ఉ	౮	౨	౮	౨
౧౨౧౭	తం హిన్వన్తి మదచ్యుత	ఉ	౮	౩	౨	౪
౧౨౩౪	తం హి స్వరాజం వృషభం	ఉ	౫	౧	౧౪	౨
౧౫౧౪	తం హోతార మధ్వరస్య	ఉ	౭	౧	౧౦	౨
౫౩౭	తక్షద్యదీ మనసో	పూ	౬	౧	౫	౫
౬౨౧	తతో విరాడ జాయత	ఆ			౪	౨
౧౪౩౦	తత్తే యజ్ఞో అజాయత	ఉ	౬	౨	౧౯	౨
౧౪౬౨	తత్సవితుర్వరేణ్యం	ఉ	౬	౩	౧౦	౧
౧౧౩	తదగ్నే ద్యుమ్నమా భర	పూ	౨	౧	౨	౭
౮౮౨	తదద్యా చిత్త ఉక్థినో	ఉ	౨	౨	౧౮	౩
౧౪౮౩	తదిదాస భువనేషు	ఉ	౬	౩	౧౭	౧
౧౬౭౩	తద్విప్రాసో విపన్యవో	ఉ	౮	౨	౫	౫
౧౬౭౨	తద్విష్ణోః పరమం పదం	ఉ	౮	౨	౫	౪
౧౧౫	తద్వోగాయ సుతే సచా	పూ	౨	౧	౩	౧
౧౬౬౬	తద్వోగాయ సుతే సచా	ఉ	౮	౨	౪	౧
౮౭౬	తపోష్పవిత్రం వితతం	ఉ	౨	౨	౧౬	౨
౧౩౭౪	తమగ్నిమస్తే వసవో	ఉ	౬	౧	౧౦	౨
౧౬౩౨	తమస్య మర్జయామసి	ఉ	౮	౧	౬	౨
౧౩౩౬	తమిద్వర్ధన్తునో గిరః	ఉ	౫	౨	౨౦	౨
౪౬౦	తమింద్రం జోహవీమి	పూ	౫	౨	౮	౪
౧౧౯	తమింద్రం వాజయామసి	పూ	౨	౧	౩	౫
౧౨౨౨	తమింద్రం వాజయామసి	ఉ	౫	౧	౧౦	౧
౧౧౪౯	తమీడిష్వయో అర్చిషా	ఉ	౪	౨	౬	౧
౩౮౨	తము అభి ప్రగాయత	ఉ	౪	౨	౧౦	౨
౧౪౧౨	తముత్వా నూనమసుర	ఉ	౬	౨	౧౨	౨
౮౮౫	తముష్టవామ యంగిర	ఉ	౨	౨	౧౯	౩
౭౪౮	తముహువే వాజసాతయ	ఉ	౧	౨	౧౨	౩
౧౮౨౪	తమోషధీర్దధిరే	ఉ	౯	౨	౩	౧
౧౪౩౬	తయా పవస్వధారయా	ఉ	౬	౩	౧	౨
౨౦౪	తరణిం వో జనానాం	పూ	౩	౧	౨	౧
౨౩౮	తరణిరిత్సిషాసతి	పూ	౩	౧	౫	౬
౮౬౭	తరణిరిత్సిషాసతి	ఉ	౨	౨	౧౩	౧
౬౩౫	తరణిర్విశ్వదర్శతో	ఆ			౫	౯

౫౦౦	తరత్స మన్దీ ధావతి	పూ	౬	౧	౨	౪
౧౦౫౭	తరత్స మన్దీ ధావతి	ఉ	౪	౧	౫	౧
౮౫౭	తరత్సముద్రం పవమాగ	ఉ	౨	౨	౯	౨
౨౩౭	తరోభిర్వో విదద్వసు	పూ	౩	౧	౫	౫
౬౮౭	తరోభిర్వో విదద్వసు	ఉ	౧	౧	౧౪	౧
౧౦౫౨	తవక్రత్వా తవో తిభి	ఉ	౪	౧	౪	౬
౧౨౨౬	తవత్య ఇన్ద్రో అంధసో	ఉ	౫	౧	౩	౨
౧౬౪౫	తవత్య దిష్ట్రియం బృహత్	ఉ	౮	౧	౩	౧
౪౬౬	తవత్యన్నర్యం నృతోవ	పూ	౫	౨	౮	౧౦
౧౬౪౬	తవ ద్యౌరిన్ద్రపౌంస్యం	ఉ	౮	౧	౩	౨
౧౩౨౭	తవద్రప్సో ఉదప్రుత	ఉ	౫	౨	౧౭	౨
౧౮౨౩	తవ ద్రప్సో నీలవాన్	ఉ	౯	౨	౨	౨
౯౮౨	తవ శ్రియో వర్ష్యస్యేవ	ఉ	౩	౨	౭	౧
౯౨౩	తవాహం నక్తముతసోమ	ఉ	౩	౧	౩	౨
౫౦౬	తవాహం సోమ రారణ	పూ	౬	౧	౩	౬
౯౨౨	తవాహం సోమ రారణ	ఉ	౩	౧	౩	౧
౨౭౦	తవేదిన్ద్రావమం వసు	పూ	౩	౨	౮	౮
౧౮౩౯	తస్మా అరంగమామవో	ఉ	౯	౨	౧౦	౩
౧౦౦౭	తా అస్య నమసా సహః	ఉ	౩	౨	౧౫	౩
౧౦౦౬	తా అస్య పృశనా యువః	ఉ	౩	౨	౧౫	౨
౧౧౪౫	తా నః శక్తం పార్థివస్య	ఉ	౪	౨	౪	౩
౧౪౬౫	తా నః శక్తం పార్థివస్య	ఉ	౬	౩	౩	౧
౧౧౫౧	తా నో వాజవతీరిష	ఉ	౪	౨	౬	౩
౯౯౩	తాభిరాగచ్ఛతం నరా	ఉ	౩	౨	౧౦	౩
౮౦౨	తావాం గీర్భి ర్వ్యపస్యువః	ఉ	౨	౧	౯	౩
౯౮౬	తావాం సమ్యగద్రుహ్వాణే	ఉ	౩	౨	౮	౨
౬౭౦	తావానస్య మహిమా	ఆ			౪	౬
౯౧౨	తా సమ్రాజా ఘృతాసుతీ	ఉ	౩	౧	౭	౩
౮౦౧	తాహిశశ్వన్త ఈడత	ఉ	౨	౧	౯	౨
౮౫౩	తాహువే యయోరిదం	ఉ	౨	౨	౮	౧
౫౨౫	తిస్రో వాచ ఈరయతి	పూ	౬	౧	౪	౩
౮౫౯	తిస్రో వాచ ఈరయతి	ఉ	౨	౨	౧౦	౧
౪౭౧	తిస్రోవాచ ఉదీరతే	పూ	౫	౨	౯	౫
౮౬౯	తిస్రోవాచ ఉదీరతే	ఉ	౨	౨	౧౪	౧
౩౯౫	తుచే తునాయ తత్సునో	పూ	౫	౧	౧	౫
౨౦౩	తుభ్యం సుతాసః సోమా	పూ	౩	౧	౨	౧౦
౭౭౭	తుభ్యేమా భువనా కవే	ఉ	౨	౧	౧	౩
౧౬౧౦	తురణ్యవో మధుమన్తం	ఉ	౭	౩	౧౯	౨
౧౭౭౨	తువిశుష్మ తువిక్రతో	ఉ	౯	౧	౩	౨
౧౪౨౫	తే అస్య సన్తు కేతవో	ఉ	౬	౨	౧౭	౩
౧౪౮౮	తే జానత స్వమోక్యాం౩	ఉ	౬	౩	౧౬	౨
౧౧౯౨	తే నః సహస్రిణం రయిం	ఉ	౫	౧	౩	౬
౧౧౬౪	తే నో వృష్టిం దివస్పరి	ఉ	౪	౨	౩	౩
౧౧౦౨	తే పూతాసో విపశ్చితః	ఉ	౪	౧	౨౦	౨
౬౦౬	తే మన్వత ప్రథమం నామ	ఆ			౩	౫
౧౦౩౬	తే విశ్వా దాశుషే వసు	ఉ	౪	౧	౨	౩
౧౦౧౧	తే సుతాసో విపశ్చితః	ఉ	౪	౧	౧౭	౨
౧౦౬౯	తే స్యామ దేవ వరుణ	ఉ	౪	౧	౮	౩
౧౭౦౨	తోశావృత్రహణా హువే	ఉ	౮	౨	౧౭	౧
౧౦౭౪	తోషాసా రథయావానా	ఉ	౪	౧	౧౦	౨
౩౭౭	త్యం సుమేషం మహయా	పూ	౪	౨	౯	౮
౧౭౦	త్యమువః సత్రాసాహం	పూ	౨	౨	౮	౬
౧౬౪౨	త్యమువః సత్రాసాహం	ఉ	౮	౧	౧౦	౧
౩౫౭	త్యము వో అప్రహణం	పూ	౪	౨	౭	౬
౩౩౨	త్యమూషు వాజినం	పూ	౪	౧	౫	౧
౩౩౩	త్రాతారమిన్ద్ర మవితార	పూ	౪	౧	౫	౨
౬౩౨	త్రిం శద్ధామ విరాజతి	ఆ			౫	౬
౧౩౭౮	త్రిం శద్ధామ విరాజతి	ఉ	౬	౧	౩	౩
౭౨౪	త్రికద్రుకేషు చేతనం	ఉ	౧	౨	౪	౩
౪౫౭	త్రికద్రుకేషు మహిషో	పూ	౫	౨	౮	౧
౧౪౮౬	త్రికద్రుకేషు మహిషో	ఉ	౬	౩	౧౮	౧
౬౧౮	త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః	ఆ			౪	౪
౫౬౧	త్రిరస్మైసప్తధేనవో	పూ	౬	౨	౭	౭
౧౪౨౩	త్రిరస్మైసప్తధేనవో	ఉ	౬	౨	౧౭	౧
౧౦౧౫	త్రీణి త్రితస్య ధారయా	ఉ	౩	౨	౧౮	౩
౧౬౭౦	త్రీణి పదా విచక్రమే	ఉ	౮	౨	౫	౨
౧౫౩౬	త్వం జామిర్జనానామగ్నే	ఉ	౭	౨	౧	౨
౧౪౯౩	త్వం దాతా ప్రథమో	ఉ	౭	౧	౨	౨
౧౦౧౮	త్వం ద్యాం చ మహివ్రత	ఉ	౩	౨	౧౯	౩
౭౦౮	త్వం న ఇన్ద్ర వాజయుస్	ఉ	౧	౨	౨	౩
౪౦౫	త్వం న ఇన్ద్రా భర	పూ	౫	౧	౨	౭
౧౦౬౯	త్వం న ఇన్ద్రా భర	ఉ	౪	౨	౧౩	౧
౪౧	త్వం న శ్చిత్ర ఊత్యా	పూ	౧	౧	౪	౭
౧౬౨౩	త్వం న శ్చిత్ర ఊత్యా	ఉ	౮	౧	౩	౧
౯౫౬	త్వం నృచక్షా అసిసోమ	ఉ	౩	౨	౧	౨
౧౫౦౫	త్వం నో అగ్నే అగ్నిభి	ఉ	౭	౧	౬	౩
౬	త్వం నో అగ్నే మహోభిః	పూ	౧	౧	౧	౬
౧౫౮౨	త్వం పురూ సహస్రాణి	ఉ	౭	౩	౪	౨
౧౨౫౧	త్వం బలస్య గోమతో	ఉ	౫	౧	౨౦	౨
౧౨౪౬	త్వం యవిష్ఠ దాశుషో	ఉ	౫	౧	౧౮	౩
౯౭౨	త్వం రాజేవ సువ్రతో	ఉ	౩	౨	౪	౫
౧౩౦౬	త్వం వరుణ ఉతమిత్రో	ఉ	౫	౨	౯	౩

౧౦౯౪	త్వం విప్రస్త్వం కవిర్మధు	ఉ	౪	౧	౧౭	౨
౭౭౬	త్వం సముద్రియా అపో	ఉ	౨	౧	౧	౨
౧౮౦౨	త్వం సింధూ రవాసృజో	ఉ	౯	౧	౧౪	౨
౧౩౨౪	త్వం సుతో మదింతమో	ఉ	౫	౨	౧౬	౨
౧౩౨౫	త్వం సుష్వాణో అద్రిభి	ఉ	౫	౨	౧౬	౩
౧౦౫౧	త్వం సూర్యేన ఆ భజ	ఉ	౪	౧	౪	౫
౯౬౫	త్వం సోమ నృమాదనః	ఉ	౩	౨	౩	౫
౯౮౧	త్వం సోమ పరిస్రవ	ఉ	౩	౨	౬	౩
౧౩౨౩	త్వం సోమాసిధారయు	ఉ	౫	౨	౧౬	౧
౧౫౯౨	త్వం హత్యత్పణీనాం	ఉ	౭	౩	౧౦	౩
౩౭౬	త్వం హత్యత్సప్తభ్యో	పూ	౪	౧	౪	౪
౮౪	త్వం హిక్షై తవద్యశో	పూ	౧	౨	౯	౪
౩౭౦	త్వం హి నః పితావసో	ఉ	౪	౨	౧౩	౨
౧౩౨౨	త్వం హి రాధసస్పతే	ఉ	౫	౨	౧౫	౨
౧౭౯౨	త్వం హి వృత్రహన్నేషాం	ఉ	౯	౧	౧౦	౩
౧౨౪౯	త్వం హి శశ్వతీనామిన్ద్ర	ఉ	౫	౧	౧౯	౩
౧౪౩౪	త్వం హి శూరః సనితా	ఉ	౬	౨	౨౦	౩
౫౮౩	త్వం హ్యంగదైవ్య పవమాన	పూ	౬	౨	౯	౬
౯౩౮	త్వం హ్యంగదైవ్య పవమాన	ఉ	౩	౧	౧౭	౧
౨౪౦	త్వం హ్యేహిచేరవే	పూ	౩	౧	౫	౮
౧౫౮౧	త్వం హ్యేహిచేరవే	ఉ	౭	౩	౪	౧
౬౧	త్వమగ్నే గృహపతిస్త్వం	పూ	౧	౨	౬	౭
౨	త్వమగ్నేన యజ్ఞానాం హోతా	పూ	౧	౧	౧	౨
౧౪౭౪	త్వమగ్నేన యజ్ఞానాం హోతా	ఉ	౬	౩	౧౪	౧
౯౬	త్వమగ్నే వసూ రిహ	పూ	౧	౨	౧౦	౬
౧౪౦౭	త్వమగ్నే సప్రథా అసి	ఉ	౬	౨	౧౦	౩
౨౪౭	త్వమంగ ప్రశంసిషో	పూ	౩	౨	౬	౫
౧౭౨౩	త్వమంగ ప్రశంసిషో	ఉ	౮	౩	౫	౧
౪౨	త్వమిత్సప్రథా అస్యగ్నే	పూ	౧	౧	౪	౮
౩౧౧	త్వమిన్ద్ర ప్రతూర్తిష్వభి	పూ	౪	౧	౨	౯
౧౬౩౨	త్వమిన్ద్ర ప్రతూర్తిష్వభి	ఉ	౮	౧	౮	౧
౧౨౦	త్వమిన్ద్ర బలాదధి	పూ	౨	౧	౩	౬
౨౪౮	త్వమిన్ద్ర యశా అస్యృజీషీ	పూ	౩	౨	౬	౬
౧౪౧౧	త్వమిన్ద్ర యశా అస్యృజీషీ	ఉ	౬	౨	౧౨	౨
౧౦౭౬	త్వమిన్ద్రాభి భూరసి	ఉ	౩	౨	౪	౨
౬౦౪	త్వమి మా ఓషధీః సోమ	ఆ			౩	౩
౧౩౫౬	త్వమీశిషే సుతానా మిన్ద్ర	ఉ	౬	౧	౩	౩
౫౯౫	త్వమేతదధారయః కృష్ణాసు	ఆ			౨	౧
౫౯౦	త్వయా వయం పవమానేన	ఆ			౧	౫
౪౦౩	త్వయా హ స్విద్యుజా	పూ	౫	౧	౨	౫
౨౯౯	త్వష్టానో దైవ్యం వచః	పూ	౪	౧	౧	౭
౨౯౮	త్వాందూతమగ్నే అమృతం	ఉ	౪	౨	౩	౨
౧౦౫౫	త్వాం యజ్ఞై రవీవృధన్	ఉ	౪	౧	౪	౯
౧౦౦౨	త్వాం రిహన్తి ధీతయో	ఉ	౩	౨	౧౯	౨
౧౧౪౧	త్వాం విశ్వే అమృత జాయమాన	ఉ	౭	౨	౧౩	౨
౧౬౪౭	త్వాం విష్ణుర్బృహన్క్షయః	ఉ	౮	౧	౩	౩
౧౧౭౧	త్వాం శుష్మిన్ పురుహూత	ఉ	౪	౨	౧౩	౩
౯౧౮	త్వామగ్నే అంగిరసో గుహా	ఉ	౩	౧	౬	౨
౯	త్వామగ్నే పుష్కరాదధ్యథర్వా	పూ	౧	౧	౧	౯
౧౭౬౯	త్వామిచ్ఛవసస్పతే	ఉ	౯	౧	౨	౨
౩౦౨	త్వామిదాహ్యోనరో౽పీప్యన్	పూ	౪	౧	౧	౧౦
౮౧౩	త్వామిదాహ్యోనరో౽పీప్యన్	ఉ	౨	౧	౧౪	౧
౨౩౪	త్వామిద్ధి హవామహే	పూ	౩	౧	౫	౨
౮౦౯	త్వామిద్ధి హవామహే	ఉ	౨	౧	౧౨	౧
౧౯౩	త్వావతః పురూవసో	పూ	౨	౨	౧౦	౯
౩౮	త్వే అగ్నే స్వాహుత	పూ	౧	౧	౪	౪
౧౪౮౫	త్వే క్రతుమపి వృంజంతి	ఉ	౬	౩	౧౭	౩
౧౧౯౫	త్వే విశ్వే సజోషసో	ఉ	౪	౧	౧౭	౩
౮౩	త్వే విశ్వే ధూమఋణ్వతి	పూ	౧	౨	౯	౩
౧౫౧౬	త్వే సోమ ప్రథమా	ఉ	౭	౧	౭	౧
౯౪	దర్తాన్వేవా యదీమను	పూ	౧	౨	౧౦	౪
౩౫౮	దధిక్రావ్ణో అకారిషం	పూ	౪	౨	౭	౭
౬౫౪	దవిద్యుతత్యారుచా	ఉ	౧	౧	౨	౧
౧౬౯౭	దానా మృగోనవారణః	ఉ	౮	౨	౧౫	౨
౧౫౫౦	దాశేమకస్య మనసా	ఉ	౭	౨	౬	౨
౧౨౨౨	దివః పీయూష ముత్తమం	ఉ	౫	౧	౩	౩
౧౨౪౩	దివో ధర్తాసిశుక్రః	ఉ	౫	౧	౧౭	౩
౧౦౯౯	దివో నాభా విచక్షణో	ఉ	౫	౧	౪	౪
౧౦౯౧	దీర్ఘం హ్యంకుశం యథా	ఉ	౪	౧	౧౬	౨
౭౬౦	దుహానః ప్రత్నమిత్పయః	ఉ	౧	౨	౧౭	౩
౬౭౬	దుహాన ఊధర్దివ్యం	ఉ	౧	౧	౯	౨
౧౨	దూతం వో విశ్వవేదసం	పూ	౧	౧	౨	౨
౨౧౯	దూరాదిహేవ యత్సతో	పూ	౩	౧	౩	౬
౧౩౮	దేవానామిదవో మహత్	పూ	౨	౧	౫	౪
౧౧౮౨	దేవేభ్యస్త్వామదాయకం	ఉ	౫	౧	౨	౫
౫౫౫	దేవో ద్రవిణోదాః	పూ	౨	౧	౬	౧
౧౫౫౩	దేవో ద్రవిణోదాః	ఉ	౭	౧	౧౦	౧
౧౭౭	దోషో ఆగాద్బృహద్గాయ	పూ	౨	౨	౯	౩
౬౧౬	ద్యుక్షం సుదానుం తవిషీభి	ఉ	౧	౧	౧౩	౨
౧౮౪౮	ద్రప్సః సముద్ర మభియత్	ఉ	౯	౨	౧౩	౩
౧౭౯౧	ద్విత్రా యో వృత్రహన్తమో	ఉ	౯	౧	౧౦	౨
౧౩౩౦	ద్విర్యం పంచ స్వయశసం	ఉ	౫	౨	౧౮	౨

౫౫౮	ధర్తా దివః పవతే	పూ	౬	౨	౭	౫
౧౨౫౮	ధర్తా దివః పవతే	ఉ	౫	౧	౧౨	౧
౨౧౦	ధానావన్తం కరంభిణ	పూ	౩	౧	౨	౭
౧౪౭౯	ధియాచక్రే వరేణ్యో	ఉ	౬	౩	౧౫	౩
౯౪౧	ధీ భిర్మృజన్తి వాజినం	ఉ	౩	౧	౧౮	౨
౧౮౩౬	ధేనుష్ట ఇన్ద్ర సూనృతా	ఉ	౯	౨	౯	౩
౧౦౫౯	ధ్వస్రయోః పురుషన్త్యోరా	ఉ	౪	౧	౫	౩
౨౦౩	న కి ఇన్ద్ర త్వదుత్తరం	పూ	౩	౧	౧	౧౦
౧౭౬	న కి దేవా ఇనీమసి	పూ	౨	౨	౯	౨
౧౪౧౬	న కిరస్య సహస్త్య	ఉ	౬	౨	౧౪	౨
౨౪౩	న కిష్టం కర్మణా నశద్	పూ	౩	౨	౬	౧
౧౧౫౫	న కిష్టం కర్మణా నశద్	ఉ	౪	౨	౮	౧
౯౫౦	న కిష్ట్వ ద్రధీ తరో	ఉ	౩	౧	౨౧	౨
౧౩౯౦	న కీరేవన్తం సఖ్యాయ	ఉ	౬	౨	౪	౨
౧౬౬౭	నఘా వసుర్ని యమతే	ఉ	౮	౨	౪	౨
౭౨౦	న ఘే మన్యదా పపన	ఉ	౧	౨	౩	౨
౪౨౬	న తమంహో న దురితం	పూ	౫	౧	౪	౮
౧౦౪	న తస్య మాయయాచన	పూ	౨	౧	౧	౮
౧౭౯౯	న తే గిరో అపి మృష్యే	ఉ	౯	౧	౧౩	౨
౨౯౬	న త్వా బృహన్తో అద్రయో	పూ	౪	౧	౧	౪
౬౮౧	న త్వా వాఁ అన్యోదివ్యో	ఉ	౧	౧	౩	౨
౧౨౧౫	న త్వాశతం చనహ్రుతో	ఉ	౫	౧	౭	౩
౧౫౧౨	నదం వ ఓదతీనాం	ఉ	౭	౧	౯	౧
౮౬౮	న దుష్టుతిర్ద్రవిణోదేషు	ఉ	౨	౨	౧౩	౨
౧౮౨౮	నమః సఖిభ్యః పూర్వసద్భ్యః	ఉ	౯	౨	౭	౧
౧౪౪౬	నమసే దుపసీదత	ఉ	౬	౩	౩	౩
౧౧	నమస్తే అగ్న ఓజసే	పూ	౧	౧	౨	౧
౧౬౪౮	నమస్తే అగ్న ఓజసే	ఉ	౮	౧	౧౨	౧
౬౮౮	న యం దుధ్రా వరన్తే	ఉ	౧	౧	౧౪	౨
౧౩౪౯	న రాశం సమిహప్రియ	ఉ	౬	౧	౦	౩
౧౪౫౧	నవయో నవతిం పురో	ఉ	౬	౩	౪	౨
౧౭౫౩	న సంస్కృతం ప్రమిమీతో	ఉ	౮	౩	౧౫	౨
౨౬౮	న సీమదేవ ఆప	పూ	౩	౨	౮	౬
౭౦౭	న హి తే పూర్తమక్షిపద్	ఉ	౧	౧	౨౧	౩
౭౩౦	నహి త్వా శూరదేవా	ఉ	౧	౨	౬	౩
౨౪౧	నహి వశ్చరమంచన	పూ	౩	౧	౫	౯
౧౫౧౧	నహ్యో౩ఙ్గపురాచన	ఉ	౭	౧	౮	౩
౩౨౦	నాకే సువర్ణముప	పూ	౪	౧	౩	౮
౧౮౪౬	నాకే సువర్ణముప	ఉ	౯	౨	౧౩	౧
౧౧౨౬	నాభానాభిం న ఆ దదే	ఉ	౪	౨	౧	౩
౧౧౪౨	నాభిం యజ్ఞానాం సదనం	ఉ	౪	౨	౩	౩
౧౨౦౨	నిత్యస్తోత్రో వనస్పతి	ఉ	౫	౧	౪	౭
౨౬	నిత్వా న క్ష్య విశ్పతే	పూ	౧	౧	౩	౬
౫౪	ని త్వా మగ్నే మనుర్దధే	పూ	౧	౧	౫	౧౦
౬౦౦	నియుత్వాన్వాయవాగహ్యాయం	ఆ			౨	౬
౧౬౫౬	నీవ శీర్షాణి మృధ్వం	ఉ	౮	౧	౧౪	౩
౧౩౧౪	నూనం పునానోఽ విభిః	ఉ	౫	౨	౧౨	౨
౯౨౬	నూనో రయిం మహామిన్దో	ఉ	౩	౧	౧౨	౩
౧౧౮౫	నృచక్షసం త్వా వయమిన్ద్ర	ఉ	౫	౧	౨	౮
౭౩౫	నృభిర్ధౌతః సుతో అశ్నై	ఉ	౧	౨	౮	౨
౮౫౮	నృభిర్యే మాణో హర్యతో	ఉ	౨	౨	౯	౩
౯౩౧	నేమిం నమన్తి చక్షసా	ఉ	౩	౧	౧౪	౨
౧౫౭౨	పదం దేవస్య మీఢుషో	ఉ	౭	౨	౧౪	౩
౧౩౫౫	పదా పణీనరాధసో	ఉ	౬	౧	౩	౨
౧౨౩	పన్యం పన్య మిత్సోతార	పూ	౨	౧	౩	౯
౧౬౫౭	పన్యం పన్య మిత్సోతార	ఉ	౮	౨	౧	౧
౧౫౬౬	పన్యాంసం జాతవేదసం	ఉ	౭	౨	౧౨	౩
౫౭౭	పరి కోశం మధుశ్చుతం	పూ	౬	౨	౮	౧౨
౫౫౨	పరి త్యం హర్యతం	పూ	౬	౨	౬	౮
౧౩౨౯	పరి త్యం హర్యతం హరిం	ఉ	౫	౨	౧౮	౧
౧౬౮౧	పరి త్యం హర్యతం హరిం	ఉ	౮	౨	౮	౩
౪౯౬	పరిద్యుక్షం సనద్రయిం	పూ	౬	౧	౧	౧౦
౮౯౭	పరి ణః శర్మయన్త్యా	ఉ	౩	౧	౩	౬
౧౨౧౨	పరిణో అశ్వమశ్వవిద్	ఉ	౫	౧	౬	౩
౪౨౭	పరి ప్ర ధన్వేన్ద్రాయ	పూ	౫	౧	౫	౧
౧౩౬౭	పరి ప్ర ధన్వేన్ద్రాయ	ఉ	౬	౧	౮	౧
౪౮౬	పరి ప్రాసిష్యదత్కవిః	పూ	౫	౨	౧౦	౧౦
౪౭౬	పరిప్రియా దివః కవిర్	పూ	౫	౨	౯	౧౦
౯౩౫	పరిప్రియా దివః కవిర్	ఉ	౩	౧	౧౬	౧
౧౧౩౧	పరి యత్కావ్యాకవిర్	ఉ	౪	౨	౨	౪
౩౦	పరి వాజపతిః కవి	పూ	౧	౧	౩	౧౦
౯౭౦	పరి విశ్వాని చేతసా	ఉ	౩	౨	౪	౩
౮౯౯	పరిష్కృణ్వన్ననిష్కృతం	ఉ	౩	౧	౪	౨
౧౨౪౦	పరిస్య స్వానో అక్షరద్	ఉ	౫	౧	౧౬	౩
౧౩౧౫	పరి స్వానశ్చక్షసే	ఉ	౫	౨	౧౨	౩
౪౮౫	పరి స్వానాస ఇన్దవో	పూ	౫	౨	౧౦	౯
౧౧౨౨	పరి స్వానాస ఇన్దవో	ఉ	౪	౨	౧	౭
౪౫౭	పరి స్వానో గిరిష్ఠాః	పూ	౫	౨	౯	౯
౧౦౯౩	పరి స్వానో గిరిష్ఠాః	ఉ	౪	౧	౧౭	౧
౫౧౨	పరీతో షించతా సుతం	పూ	౬	౧	౩	౨
౧౩౦౩	పరీతో షించతా సుతం	ఉ	౫	౨	౧౨	౧
౧౩౦౭	పర్జన్యః పితా మహిషస్య	ఉ	౫	౨	౧౩	౨

౪౨౮	పర్యూషు ప్రధన్వ	పూ	౫	౧	౫	౨
౧౩౬౪	పర్యూషు ప్రధన్వ	ఉ	౬	౧	౭	౧
౧౬౨౪	పర్షితోకం తనయం	ఉ	౮	౧	౩	౨
౭౭౩	పవతే హర్యతో హరిః	ఉ	౧	౨	౪	౨
౫౭౬	పవతే హర్యతో హరిరతి	పూ	౬	౨	౮	౩
౧౧౮౯	పవస్తే వాజసాతయే	ఉ	౫	౧	౩	౩
౯౨౧	పవమానధి యా హితో	ఉ	౩	౧	౧౦	౩
౧౨౩౬	పవమాననితోశసే	ఉ	౫	౧	౧౫	౨
౧౧౮౮	పవమాన మవస్యవో	ఉ	౫	౧	౩	౨
౮౯౦	పవమాన రసస్తవ	ఉ	౩	౧	౨	౨
౯౦౫	పవమాన రుచారుచా	ఉ	౩	౧	౫	౨
౧౩౧౨	పవమాన వ్యశ్నుహి	ఉ	౫	౨	౩	౩
౧౪౪౯	పవమాన సువీర్యం రయిం	ఉ	౬	౩	౩	౬
౧౩౧౦	పవమానస్య జిఘ్నతో	ఉ	౫	౨	౩	౧
౬౫౭	పవమానస్యతే కవే	ఉ	౧	౧	౩	౧
౮౯౧	పవమానస్యతే రసో	ఉ	౩	౧	౨	౩
౭౮౭	పవమానస్యతే వయం	ఉ	౨	౧	౫	౧
౯౫౮	పవమానస్య విశ్వవిత్	ఉ	౩	౨	౨	౧
౫౨౨	పవమానా అసృక్షత	పూ	౬	౧	౩	౧౨
౧౬౯౯	పవమానా అసృక్షత సోమాః	ఉ	౮	౨	౧౬	౧
౧౭౦౦	పవమానా దివస్పర్యన్త	ఉ	౮	౨	౧౬	౨
౧౭౦౧	పవమానావాస అశవః	ఉ	౮	౨	౧౬	౩
౪౮౪	పవమానో అజీజనద్	పూ	౫	౨	౧౦	౮
౮౧౯	పవమానో అజీజనద్	ఉ	౩	౧	౨	౧
౧౧౩౨	పవమానో అభిస్పృధో	ఉ	౪	౨	౨	౫
౧౪౩౯	పవమానో అశిష్యదత్	ఉ	౬	౩	౧	౫
౧౩౧౧	పవమానో రథీ తమః	ఉ	౫	౨	౩	౨
౪౭౪	పవస్వ దక్షసాధనో	పూ	౫	౨	౯	౮
౯౧౯	పవస్వ దక్షసాధనో	ఉ	౩	౧	౧౦	౧
౪౮౩	పవస్వదేవఆయుషగిష్టం	పూ	౫	౨	౧౦	౭
౧౨౩౫	పవస్వదేవఆయుషగిష్టం	ఉ	౫	౧	౧౫	౧
౫౭౧	పవస్వదేవ వీతయ	పూ	౬	౨	౮	౬
౧౩౨౬	పవస్వదేవ వీతయ	ఉ	౫	౨	౧౭	౧
౧౦౩౭	పవస్వదేవ వీరతి	ఉ	౪	౧	౩	౧
౫౭౮	పవస్వ మధుమత్తమ	పూ	౬	౨	౯	౧
౬౯౨	పవస్వ మధుమత్తమ	ఉ	౧	౧	౧౬	౧
౭౭౫	పవస్వవాచో అగ్రియః	ఉ	౨	౧	౧	౧
౫౨౧	పవస్వ వాజసాతమో	పూ	౬	౧	౩	౩
౧౦౧౬	పవస్వ వాజసాతయే	ఉ	౩	౨	౧౯	౧
౮౯౬	పవస్వ విశ్వచర్షణ	ఉ	౩	౧	౩	౫
౯౬౬	పవస్వ వృత్రహన్తమ	ఉ	౩	౨	౩	౬
౧౪౩౫	పవస్వ వృష్టిమాసునో	ఉ	౬	౩	౧	౧
౪౩౬	పవస్వ సోమద్యుమ్నీ	పూ	౫	౧	౫	౧౦
౫౩౨	పవస్వ సోమమధుమా	పూ	౬	౧	౪	౧౦
౧౮౧౦	పవస్వ సోమ మందయన్	ఉ	౯	౧	౧౭	౧
౪౨౯	పవస్వ సోమ మహాన్	పూ	౫	౧	౫	౩
౧౨౪౧	పవస్వ సోమ మహాన్	ఉ	౫	౧	౧౭	౧
౪౩౦	పవస్వ సోమ మహే	పూ	౫	౧	౫	౪
౧౩౩౨	పవస్వ సోమ మహే	ఉ	౫	౨	౧౯	౧
౪౭౯	పవస్వేన్దో వృషాసుతః	పూ	౫	౨	౧౦	౩
౭౭౮	పవస్వేన్దో వృషాసుతః	ఉ	౨	౧	౨	౧
౫౬౫	పవిత్రం తే వితతం	పూ	౬	౨	౭	౧౨
౮౭౫	పవిత్రం తే వితతం	ఉ	౨	౨	౧౬	౧
౧౦౫౦	పవీతారః పునీతన	ఉ	౪	౧	౪	౪
౯౮౭	పాతం నో మిత్రా పాయుభి	ఉ	౩	౨	౮	౩
౧౬౫౯	పాతా వృత్రహా సుతమా	ఉ	౮	౨	౧	౩
౬౧౪	పాత్యగ్నిర్విపో అగ్రం	అ			౩	౧౩
౧౫౫	పాంతమావో అంధస	పూ	౨	౨	౭	౧
౭౧౩	పాంతమావో అంధస	ఉ	౧	౨	౧	౧
౧౮౧౭	పావకవర్ణాః శుక్రవర్ణా	ఉ	౯	౨	౧	౨
౧౮౯	పావకానః సరస్వతీ	పూ	౨	౨	౧౦	౫
౧౩౦౦	పావమానీః స్వస్త్యయనీః	ఉ	౫	౨	౮	౩
౧౩౦౩	పావమానీః స్వస్త్యయనీస్తాభిర్	ఉ	౫	౨	౮	౬
౧౩౦౧	పావమానీర్దధన్తున	ఉ	౫	౨	౮	౪
౧౨౯౯	పావమానీర్యో అధ్యేత్యృషిభిః	ఉ	౫	౨	౮	౨
౨౦౯	పాహిగా అంధసో మద	పూ	౩	౨	౧౦	౭
౩౬	పాహి నో అగ్న ఏకయా	పూ	౧	౧	౪	౨
౧౫౪౪	పాహి నో అగ్న ఏకయా	ఉ	౭	౨	౪	౧
౧౫౪౫	పాహి విశ్వస్మాద్రక్షసో	ఉ	౭	౨	౪	౨
౧౭౮౬	పిబన్తి మిత్రో అర్యమా	ఉ	౯	౧	౮	౨
౧౩౯౩	పిబాత్వాస్య గిర్వణః	ఉ	౬	౨	౫	౩
౨౩౯	పిబాసుతస్య రసినో	పూ	౩	౧	౫	౭
౧౪౨౧	పిబాసుతస్య రసినో	ఉ	౬	౨	౧౬	౧
౩౯౮	పిబా సోమమిన్ద్ర	పూ	౫	౧	౧	౮
౯౨౭	పిబా సోమమిన్ద్ర	ఉ	౩	౧	౧౩	౧
౧౮౩౨	పునరూర్జ్జాన వర్తస్వ	ఉ	౯	౨	౮	౨
౧౦౫౯	పునాతా దక్షసాధనం	ఉ	౪	౨	౯	౩
౧౧౮౩	పునానః కలశేష్వా	ఉ	౫	౧	౨	౬
౫౧౯	పునానః సోమ జాగృవి	పూ	౬	౧	౩	౯
౫౧౧	పునానః సోమధారయా	పూ	౬	౧	౩	౧
౬౭౫	పునానః సోమధారయా	ఉ	౧	౧	౯	౧
౧౧౭౯	పునానాసశ్చమూషదో	ఉ	౫	౧	౨	౨

౧౫౯౭	పునానే తన్వామిథః	ఉ	౭	౩	౧౪	౨
౪౮౮	పునానో అక్రమీ దభి	పూ	౬	౧	౧	౨
౯౨౪	పునానో అక్రమీ దభి	ఉ	౩	౧	౧౨	౧
౮౪౩	పునానో దేవవీతయ	ఉ	౨	౨	౪	౩
౮౪౨	పునానో వరివస్కృధ్యూర్జం	ఉ	౨	౨	౪	౨
౧౦౮౦	పునానో వారే పవమానో	ఉ	౪	౧	౧౨	౨
౧౨౧౧	పురః సద్య ఇత్థాధి యో	ఉ	౫	౧	౬	౨
౩౫౯	పురాం భిన్దుర్యువా కవి	పూ	౪	౨	౭	౮
౧౨౫౦	పురాం భిన్దుర్యువా కవి	ఉ	౫	౧	౨౦	౧
౧౦౬౭	పురుత్రాహి సదృఙ్జసి	ఉ	౪	౨	౧౨	౨
౯౭	పురుత్వా దాశివాన్వోచే	పూ	౨	౧	౧	౧
౬౧౯	పురుష ఏ వేదం సర్వం	ఆ			౪	౫
౭౧౪	పురుహూతం పురుష్టుతం	ఉ	౧	౨	౧	౨
౭౪౧	పురూతమం రురూణామశానం	ఉ	౧	౨	౧౦	౨
౯౮౫	పురూరుణా చిద్ధ్యస్త్యవో	ఉ	౩	౨	౮	౧
౫౪౫	పురోజితీవో అన్ధసః	పూ	౬	౨	౬	౧
౬౯౭	పురోజితీవో అన్ధసః	ఉ	౧	౧	౧౮	౧
౬౪౮	పూర్వస్య యత్తే అద్రివో	మ	౮			
౮౨౯	పూర్వీరిద్ధస్య రాతయో	ఉ	౨	౧	౧౯	౩
౧౫౮౦	పౌరో అశ్వస్య పురుకృద్	ఉ	౭	౩	౩	౨
౯౬౮	ప్రకవిర్దేవ వీతయే	ఉ	౩	౨	౪	౧
౫౨౪	ప్రకావ్యముశనేవ	పూ	౬	౧	౪	౨
౧౧౦౬	ప్రకావ్యముశనేవ	ఉ	౪	౨	౧	౧
౭౧	ప్రకేతునా బృహతా	పూ	౧	౨	౭	౯
౬౦౯	ప్రక్షస్య వృష్ణో అరుషస్య	ఆ			౩	౮
౫౩౫	ప్రగాయతాభ్యర్చామ	పూ	౬	౧	౫	౩
౧౩౦౯	ప్రజా మృతస్య పిప్రతః	ఉ	౫	౨	౧౦	౩
౮౦౬	ప్రత అశ్వినీః పవమాన	ఉ	౩	౧	౧	౧
౧౬౨౬	ప్రతత్తే అద్య శిపివిష్ట	ఉ	౮	౧	౪	౨
౧౬	ప్రతిత్యం చారు మధ్వరం	పూ	౧	౧	౨	౬
౪౧౮	ప్రతి ప్రియతమం రథం	పూ	౫	౧	౩	౧౦
౧౭౪౩	ప్రతి ప్రియతమం రథం	ఉ	౮	౩	౧౨	౧
౧౦౬౭	ప్రతి వాం సూర ఉదితే	ఉ	౪	౧	౮	౧
౧౭౨౫	ప్రతీష్యా సూనరీ జనీ	ఉ	౮	౩	౬	౧
౫౨౩	ప్రతు ద్రవ పరికోశం	పూ	౬	౧	౪	౧
౬౭౭	ప్రతు ద్రవ పరికోశం	ఉ	౧	౧	౧౦	౧
౭౩౯	ప్రతే అశ్నోతు కుక్ష్యోః	ఉ	౧	౨	౯	౩
౧౭౬౧	ప్రతే ధారా అసశ్చతో	ఉ	౮	౩	౧౮	౧
౫౩౪	ప్రతే ధారా మధుమతీ	పూ	౬	౧	౫	౨
౧౩౩౩	ప్రతే సోతారో రసం	ఉ	౫	౨	౧౯	౨
౧౪౯౪	ప్రత్నం పీయూషం పూర్వ్యం	ఉ	౭	౧	౩	౧
౯౫	ప్రత్యగ్నే హరసా హరః	పూ	౧	౨	౧౦	౫
౬౩౬	ప్రత్యఙ్ దేవానాం విశః	ఆ			౫	౧౦
౩౫౨	ప్రత్యస్మైపిపీషతే	పూ	౪	౨	౭	౧
౧౪౪౦	ప్రత్యస్మైపిపీషతే	ఉ	౬	౩	౨	౧
౩౦౩	ప్రత్యు అదర్శ్యాయత్యూ౩చ్ఛన్తీ	పూ	౪	౧	౨	౧
౫౯౯	ప్రథశ్చ యస్య సప్రథశ్చ	ఆ			౨	౫
౫౬౩	ప్రదేవమచ్ఛా మధుమన్త	పూ	౬	౨	౭	౧౦
౧౫౧౭	ప్రదైవో దాసో అగ్నిః	ఉ	౭	౧	౩	౩
౫౧	ప్రదైవో దాసో అగ్నిర్దేవ	పూ	౧	౧	౫	౭
౫౬౭	ప్ర ధన్వా సోమ జాగృవి	పూ	౬	౨	౮	౨
౧౦౨౯	ప్ర ధారా మధ్వో అగ్రియో	ఉ	౪	౨	౨	౨
౫౦౯	ప్ర న ఇన్దో మహేతున	పూ	౬	౧	౨	౧౩
౯౬౩	ప్ర పవమాన ధన్వసి	ఉ	౩	౨	౩	౩
౫౭౩	ప్ర పునానాయ వేధసే	పూ	౬	౨	౮	౮
౯౩౭	ప్ర ప్ర క్షయాయ పన్యసే	ఉ	౩	౧	౧౬	౩
౩౬౦	ప్ర ప్ర వస్త్రిష్టుభమిషం	పూ	౪	౨	౮	౧
౧౪౫౯	ప్రభఙ్గీ శూరో మఘవా	ఉ	౬	౩	౭	౨
౭౪	ప్ర భూర్జయన్తం మహాం	పూ	౧	౨	౮	౨
౬౪౯	ప్రభో జనస్య వృత్రహన్	మ				౯
౧౦౭	ప్ర మంహిష్ఠాయగాయత	పూ	౨	౧	౨	౧
౮౭౮	ప్ర మంహిష్ఠాయగాయత	ఉ	౨	౨	౧౭	౧
౩౮౦	ప్ర మన్దినే పితుమదర్చతా	పూ	౪	౨	౯	౩
౨౫౫	ప్ర మిత్రాయ ప్రార్యమ్ణే	పూ	౩	౨	౭	౩
౪౯౧	ప్ర యద్గావో న భూర్ణయస్	పూ	౬	౧	౧	౫
౮౯౨	ప్ర యద్గావో న భూర్ణయ	ఉ	౩	౧	౩	౧
౧౧౩౦	ప్ర యుజా వాచో అగ్నియో	ఉ	౪	౨	౨	౩
౫౮	ప్ర యో రాయే నినీషతి	పూ	౧	౨	౬	౪
౩౧౨	ప్ర యో రిరిక్ష ఓజసా	పూ	౪	౧	౨	౧౦
౨౫౭	ప్ర వ ఇన్ద్రాయ బృహతే	పూ	౩	౨	౭	౫
౧౫౬	ప్ర వ ఇన్ద్రాయ మాదనం	పూ	౨	౨	౭	౨
౭౦౬	ప్ర వ ఇన్ద్రాయ మాదనం	ఉ	౧	౨	౨	౧
౪౪౬	ప్ర వ ఇన్ద్రాయ వృత్రహన్తమాయ	పూ	౫	౨	౬	౧౦
౧౧౧౩	ప్ర వ ఇన్ద్రాయ వృత్రహన్తమాయ	ఉ	౪	౧	౨౪	౧
౧౫౯౬	ప్ర వాం మహి ద్యవీ	ఉ	౭	౩	౧౪	౧
౧౨౦౧	ప్ర వాచమిన్దురిష్యతి	ఉ	౫	౧	౪	౬
౧౦౬౦	ప్ర వాజ్యక్షాః సహస్రధార	ఉ	౪	౨	౧౦	౧
౧౫౭౫	ప్ర వా మర్చన్త్యుక్థినో	ఉ	౮	౨	౧౭	౨
౧౭౦౩	ప్ర వా మర్చన్త్యుక్థినో	ఉ	౭	౩	౨	౧
౧౧౫౩	ప్ర వో ధియో మన్ద్రయువో	ఉ	౪	౨	౭	౨
౪౬౨	ప్ర వో మహే మతయో	పూ	౫	౨	౮	౬
౩౨౮	ప్ర వో మహే మహేవృధే	పూ	౪	౧	౪	౬

౧౭౯౩	ప్ర వో మహే మహేవృధే	ఉ	౯	౧	౩	౧
౧౧౪౩	ప్ర వో మిత్రాయగాయత	ఉ	౪	౨	౪	౧
౫౯	ప్ర వో యహ్వం పురూణాం	పూ	౧	౨	౬	౫
౧౪౪	ప్ర సమ్రాజం చర్షణీనాం	పూ	౨	౧	౫	౧౦
౭౮	ప్ర సమ్రాజమసురస్య	పూ	౧	౨	౮	౬
౧౫౦౪	ప్ర స విశ్వే భిరగ్నిభి	ఉ	౭	౧	౬	౨
౧౨౦౬	ప్ర సవేత ఉదీరతే	ఉ	౫	౧	౫	౨
౭౭౪, ౧౩౮౬	ప్ర సున్వానాయాన్ధసో	ఉ	౧	౨	౪	౩
౫౫౩	ప్ర సున్వానాయాన్ధసో	పూ	౬	౨	౬	౬
౧౩౮౬	ప్ర సున్వానాయాన్ధసో	ఉ	౬	౨	౩	౧
౫౩౩	ప్ర సేనానీః శూరో అగ్రే	పూ	౬	౧	౫	౧
౧౦౮	ప్ర సో అగ్నే తవో తిభిఃర్	పూ	౨	౧	౨	౨
౧౮౨౨	ప్ర సో అగ్నే తవో తిభిఃర్	ఉ	౯	౨	౨	౧
౫౧౪	ప్ర సోమ దేవవీతయే	పూ	౬	౧	౩	౪
౭౬౭	ప్ర సోమ దేవవీతయే	ఉ	౧	౨	౨౦	౧
౧౧౬౨	ప్ర సోమ యాహీన్ద్రస్య	ఉ	౪	౨	౧౦	౩
౯౬౧	ప్ర సోమాసో అధన్విషుః	ఉ	౩	౨	౩	౧
౪౭౭	ప్ర సోమాసో మదచ్యుతః	పూ	౫	౨	౧౦	౧
౭౬౯	ప్ర సోమాసో మదచ్యుతః	ఉ	౧	౨	౨౧	౧
౪౭౮	ప్ర సోమాసో విపశ్చితో	పూ	౫	౨	౧౦	౨
౭౬౪	ప్ర సోమాసో విపశ్చితో	ఉ	౧	౨	౧౯	౧
౧౧౧౯	ప్ర స్వానాసో రథాఇవ	ఉ	౪	౨	౧	౪
౧౧౧౭	ప్ర హంసాసస్తృపలా	ఉ	౪	౨	౧	౨
౫౩౬	ప్ర హిన్వానో జనితా	పూ	౬	౧	౫	౪
౭౭	ప్ర హోతా జాతో మహాన్	పూ	౧	౨	౮	౫
౯౮	ప్ర హోత్రే పూర్వ్యంవచో	పూ	౨	౧	౧	౨
౧౫౯౧	ప్రాచీమను ప్రదిశం యాతి	ఉ	౭	౩	౧౦	౨
౫౭౦	ప్రాణా శిశుర్మహీనాం	పూ	౬	౨	౮	౫
౧౦౧౩	ప్రాణా శిశుర్మహీనాం	ఉ	౩	౨	౧౮	౧
౮౫	ప్రాతరగ్నిః పురుప్రియో	పూ	౧	౨	౯	౫
౯౪౫	ప్రావీవి పద్యావ ఊర్మిం	ఉ	౩	౧	౧౯	౩
౧౭౬౫	ప్రాస్యధారా అక్షరన్	ఉ	౯	౧	౧	౧
౧౬౧౯	ప్రియో నో అస్తు విశ్పతి	ఉ	౮	౧	౧	౩
౧౮౬౨	ప్రేతా జయతా నర ఇన్ద్రో	ఉ	౯	౩	౫	౨
౧౩౭౫	ప్రేద్ధో అగ్నే దీదిహి	ఉ	౬	౧	౧౦	౩
౫	ప్రేష్ఠం వో అతిథిం	పూ	౧	౧	౧	౫
౧౨౪౪	ప్రేష్ఠం వో అతిథిం	ఉ	౫	౧	౧౮	౧
౪౧౩	ప్రేహ్యభీహి ధృష్ణుహి	పూ	౫	౧	౩	౫
౫౬	ప్రైతు బ్రహ్మణస్పతిః	పూ	౧	౨	౬	౨
౫౫౭	ప్రో అయాసీదిన్దురిన్ద్రస్య	పూ	౬	౨	౭	౪
౧౧౫౨	ప్రో అయాసీదిన్దురిన్ద్రస్య	ఉ	౪	౨	౭	౧
౧౨౨౦	ప్రోథదశ్వోనయవసే	ఉ	౫	౧	౯	౨
౧౮౦౧	ప్రోష్వస్మై పురోరథ	ఉ	౯	౧	౧౪	౧
౧౭౮౯	బట్సూర్యశ్రవసామహాఁ	ఉ	౯	౧	౯	౨
౨౭౬	బణ్మహాఁ అసి సూర్య	పూ	౩	౨	౯	౪
౧౭౮౮	బణ్మహాఁ అసి సూర్య	ఉ	౯	౧	౯	౧
౧౪౪౪	బభ్రవే ను స్వతవసే	ఉ	౬	౩	౩	౧
౧౮౫౩	బలవిజ్ఞాయః స్థవిరః	ఉ	౯	౩	౨	౨
౨౧౭	బృబదుక్థం హవామహే	పూ	౩	౧	౩	౪
౨౫౮	బృహదిన్ద్రాయగాయత	పూ	౩	౨	౭	౬
౩౭	బృహద్భిరగ్నే అర్చిభిః	పూ	౧	౧	౪	౩
౮౮	బృహద్వయో హి భానవే	పూ	౧	౨	౯	౮
౧౩౩౯	బృహన్నిదిధ్మ ఏషాం	ఉ	౫	౨	౨౧	౨
౧౮౫౨	బృహస్పతే పరి దీయా	ఉ	౯	౩	౨	౧
౧౪౦	బోధన్మనా ఇదస్తునో	పూ	౨	౧	౫	౬
౯౨౯	బోధా సుమే మఘవన్	ఉ	౩	౧	౧౩	౩
౩౨౧	బ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రథమం	పూ	౪	౧	౩	౯
౧౩౯౮	బ్రహ్మ ప్రజావదా భర	ఉ	౬	౨	౭	౩
౪౩౯	బ్రహ్మనా ఇంద్రం మహయన్తో	పూ	౫	౨	౬	౩
౬౬౮	బ్రహ్మణస్త్వాయుజా వయం	ఉ	౧	౧	౬	౩
౯౪౪	బ్రహ్మదేవానాం పదవీః	ఉ	౩	౧	౧౯	౨
౨౨౯	బ్రాహ్మణాదిన్ద్రరాధసః	పూ	౩	౧	౪	౭
౪౪౯	భగో న చిత్రో అగ్నిర్	పూ	౫	౨	౭	౩
౧౮౭౪	భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ	ఉ	౯	౩	౯	౨
౪౨౨	భద్రం నో అపివాతయ	పూ	౫	౧	౪	౪
౧౭౩	భద్రం భద్రం న ఆ భరే	పూ	౨	౨	౮	౯
౧౫౬౦	భద్రం మనఃకృణుష్వ	ఉ	౭	౨	౧౦	౨
౧౪౦౦	భద్రా వస్త్రా సమన్యా ఉ	(పూ)	౬	౨	౮	౨
౧౧౧	భద్రో నో అగ్నిరాహుతో	పూ	౨	౧	౨	౫
౧౫౫౯	భద్రో నో అగ్నిరాహుతో	ఉ	౭	౨	౧౦	౧
౧౫౪౮	భద్రో భద్రయా సచమాన	ఉ	౭	౨	౫	౩
౧౦౬౫	భరామేధ్మం కృణవామా	ఉ	౪	౧	౭	౨
౧౩౪	భిన్ధి విశ్వా అపద్విషః	పూ	౨	౧	౪	౧౦
౧౦౭౦	భిన్ధి విశ్వా అపద్విషః	పూ	౪	౧	౯	౧
౧౪౨౨	భూయామతే సుమతౌ	ఉ	౬	౨	౧౬	౨
౧౮౦౦	భూరి హి తే సవనా	ఉ	౯	౧	౧౩	౨
౬౧౫	భ్రాజన్త్యగ్నే సమిధాన	ఆ			౪	౧
౧౬౮౩	మఘోనః స్మ వృత్రహత్యేషు	ఉ	౮	౨	౯	౨
౧౧౮౪	మఘోన ఆ పవస్వనో	ఉ	౫	౧	౨	౭
౧౨౫౪	మత్సి వాయుమిష్టయే	ఉ	౫	౨	౧	౨
౧౪౩౨	మత్స్యపాయితే మహా	ఉ	౬	౨	౨౦	౧
౮౧౪	మత్స్యాసుశిప్రిన్హరివ	ఉ	౨	౧	౧౪	౨

౩౯౮	మదచ్యుత్షే సాదనే	ఉ	౫	౧	౪	౩
౧౩౪౮	మధుమన్తం తనూనపాద్యజ్ఞం	ఉ	౬	౧	౧	౨
౮౪	మనీషిభిః పవతే	ఉ	౨	౧	౧౭	౨
౧౭౨౨	మన్దన్తు త్వా మఘవన్	ఉ	౮	౩	౪	౨
౧౫౪౩	మన్ద్రం హోతారమృత్విజం	ఉ	౭	౨	౩	౩
౫౦౬	మన్ద్రయా సోమధారయా	పూ	౬	౧	౨	౧౦
౬౨౨	మన్యే వాం ద్యావాపృథివీ	ఆ			౪	౮
౬౦౨	మయి వర్చో అథో యశో	ఆ			౩	౧
౧౮౭౦	మర్మాణితే వర్మణా	ఉ	౯	౩	౮	౧
౫౪౨	మహత్తత్సోమో మహిషశ్	పూ	౬	౧	౫	౧౦
౧౨౫౫	మహత్తత్సోమో మహిషశ్	ఉ	౫	౨	౧	౩
౧౬౬	మహాఁ ఇన్ద్రః పురశ్చనో	పూ	౨	౨	౮	౨
౧౩౦౭	మహాఁ ఇన్ద్రోయ ఓజసా	ఉ	౫	౨	౧౦	౧
౧౦౪౦	మహాన్తం త్వా మహీరన్వాపో	ఉ	౪	౧	౩	౪
౧౯౨	మహి త్రీణామవరస్తు	పూ	౨	౨	౧౦	౮
౧౫౯౮	మహీ మిత్రస్య సాధయ	ఉ	౭	౩	౧౪	౩
౧౧౦౬	మహిమే అస్య వృషనామ	ఉ	౪	౧	౨౧	౩
౨౯౧	మహే చ న త్వాద్రివః	పూ	౩	౨	౧౦	౯
౪౨౧	మహేనో అద్యబోధయోషో	పూ	౫	౧	౪	౩
౧౭౪౦	మహేనో అద్యబోధయోషో	ఉ	౮	౩	౩	౧
౧౨౧౪	మహోనో రాయ ఆ భర	ఉ	౫	౧	౭	౨
౨౪౨	మా చిదన్యద్వి శంసత	పూ	౩	౧	౫	౧౦
౧౩౬౦	మా చిదన్యద్వి శంసత	ఉ	౬	౧	౫	౧
౧౭౨౪	మాతే రాధాంసిమాత	ఉ	౮	౩	౫	౨
౭౩౨	మాత్వా మూరా అవిష్యవో	ఉ	౧	౨	౭	౨
౨౬౦	మా న ఇన్ద్ర పరా వృణగ్	పూ	౩	౨	౭	౮
౧౮౦౬	మా న ఇన్ద్ర పీయత్నవే	ఉ	౯	౧	౧౫	౩
౧౨౮	మా న ఇన్ద్రాభ్యా ౩దిశః	పూ	౨	౧	౪	౪
౧౬౫౦	మా నో అగ్నే మహాధనే	ఉ	౮	౧	౧౨	౩
౧౪౫౭	మా నో అజ్ఞాతా వృజనా	ఉ	౬	౩	౬	౨
౧౧౦	మా నో హృణీథాఅతిథిం	పూ	౨	౧	౨	౪
౯౧౮	మాపాపత్వాయనో నరే	ఉ	౩	౧	౯	౩
౧౬౦౫	మా భేమ మాశ్రమిష్మ	ఉ	౭	౩	౧౭	౧
౭౯౩	మిత్రం వయం హవామహే	ఉ	౨	౧	౭	౧
౮౪౭	మిత్రం హువే పూతదక్షం	ఉ	౨	౨	౬	౧
౬౭	మూర్ధానం దివో అరతిం	పూ	౧	౨	౭	౫
౧౧౪౦	మూర్ధానం దివో అరతిం	ఉ	౪	౨	౩	౧
౧౮౭౩	మృగోన భీమః కువరో	ఉ	౯	౩	౯	౧
౧౧౮౧	మృజన్తి త్వా దశక్షిపో	ఉ	౫	౧	౨	౪
౫౧౭	మృజ్యమానః సుహస్త్యా	పూ	౬	౧	౩	౭
౧౦౭౯	మృజ్యమానః సుహస్త్యా	ఉ	౪	౧	౧౨	౧

౩౨౭	మేడిం న త్వా వజ్రిణం	పూ	౪	౧	౪	౫
౯౮౪	మేధాకారం విదథస్య	ఉ	౩	౨	౭	౩
౨౮౪	మోషుత్వా వాఘతశ్చ	పూ	౩	౨	౧౦	౨
౧౬౭౫	మోషుత్వా వాఘతశ్చ	ఉ	౮	౨	౬	౧
౮౨౬	మోషుబ్రహ్మేవ తన్ద్రయు	ఉ	౨	౧	౧౮	౩
౧౫౬౫	యం జనాసో హవిష్మన్తో	ఉ	౭	౨	౧౨	౨
౧౮౫	యం రక్షన్తి ప్రచేతసో	పూ	౨	౨	౧౦	౧
౩౩౭	యం వృత్రేషు క్షితయః	పూ	౪	౧	౫	౬
౧౨౯౮	యః పావమానీరధ్యేత్యృషిభి	ఉ	౫	౨	౮	౧
౨౮౬	యః సత్రాహా విచర్షణి	పూ	౩	౨	౧౦	౪
౧౨౦౦	యః సోమః కలశేష్వా	ఉ	౫	౧	౪	౫
౧౩౦౦	యః స్నీహితీషు పూర్వ్యః	ఉ	౬	౨	౧	౨
౧౨౭	య అనయత్పరావతః	పూ	౨	౧	౪	౩
౧౧౬౪	య ఆర్జీకేషు కృత్వసు	ఉ	౪	౨	౩	౨
౧౭౦౯	య ఇదం ప్రతిపప్రథే	ఉ	౮	౨	౧౯	౨
౧౧౫౦	య ఇద్ధ ఆవివాసతి	ఉ	౪	౨	౧౯	౨
౧౬౨	య ఇన్ద్రమమసేష్వా	పూ	౨	౨	౭	౮
౩౯౪	య ఇన్ద్ర సోమపాతమో	పూ	౫	౧	౧	౪
౧౬౯౮	య ఉగ్రః సన్ననిష్టృతః	ఉ	౮	౨	౧౫	౩
౧౭౦౭	య ఉగ్ర ఇవ శర్యహా	ఉ	౮	౨	౧౮	౩
౫౮౫	య ఉస్రియా అపియా	పూ	౬	౨	౯	౮
౨౪౪	య ఋతే చిదభిశ్రిషః	పూ	౩	౨	౬	౨
౩౦౯	య ఏక ఇద్విదయతే	పూ	౪	౨	౧౦	౯
౧౩౪౧	య ఏక ఇద్విదయతే	ఉ	౫	౨	౪	౧
౮౨౦	య ఓజిష్ఠస్తమాభర	ఉ	౨	౧	౧౬	౩
౧౬౧౮	య చ్ఛిద్ధి శశ్వతా తనా	ఉ	౮	౧	౧	౨
౨౬౪	య చ్చక్రాసి పరావతి	పూ	౩	౨	౮	౨
౧౫౩౭	యజానో మిత్రావరుణా	ఉ	౭	౨	౧	౩
౩౩౪	యజామహ ఇన్ద్రం వజ్ర	పూ	౪	౧	౫	౩
౧౮౧౪	యజిష్ఠం త్వా యజమానా	ఉ	౯	౧	౧౮	౨
౧౧౨	యజిష్ఠం త్వా వవృమహే	పూ	౨	౧	౨	౬
౧౪౧౩	యజిష్ఠం త్వా వవృమహే	ఉ	౬	౨	౧౩	౧
౬౦౧	యజ్ఞాయథా అపూర్వ్య	ఆ			౨	౭
౧౪౨౯	యజ్ఞాయథా అపూర్వ్య	ఉ	౬	౨	౧౯	౧
౧౧౧౧	యజ్ఞం చ నస్తన్వం చ	ఉ	౪	౧	౨౩	౨
౧౨౧	యజ్ఞ ఇన్ద్రమవర్ధయద్	పూ	౨	౧	౩	౭
౧౬౩౯	యజ్ఞ ఇన్ద్రమవర్ధయద్	ఉ	౮	౧	౯	౧
౯౦౯	యజ్ఞస్యకేతుం ప్రథమం	ఉ	౩	౧	౬	౩
౧౦౭౩	యజ్ఞస్య హి స్థ ఋత్విజా	ఉ	౪	౧	౧౦	౧
౩౫	యజ్ఞాయజ్ఞావో అగ్నయే	పూ	౧	౧	౪	౧
౭౦౩	యజ్ఞాయజ్ఞావో అగ్నయే	ఉ	౧	౧	౨౦	౧

౨౭౪	యత ఇన్ద్ర భయామహే	పూ	౩	౨	౯	౨
౧౩౨౧	యత ఇన్ద్ర భయామహే	ఉ	౫	౨	౧౫	౧
౧౧౭౪	యత్తే దిక్షు ప్రరాధ్యం	ఉ	౪	౨	౧౪	౩
౭౦౪	యత్ర క్వ చ తేమనో	ఉ	౧	౧	౨౧	౨
౧౮౬౬	యత్ర బాణాః సమ్పతన్తి	ఉ	౯	౩	౬	౩
౧౩౪౫	యత్సానోః సాన్వారుహో	ఉ	౫	౨	౨౩	౨
౯౯౯	యత్సోమ చిత్రముక్థ్యం	ఉ	౩	౨	౧౩	౧
౩౮౪	యత్సోమమిన్ద్ర విష్ణవి	పూ	౪	౨	౧౦	౪
౨౫౨	యథా గౌరో అపాకృతం	పూ	౩	౨	౬	౧౦
౧౭౨౧	యథా గౌరో అపాకృతం	ఉ	౮	౩	౪	౧
౧౮౪౨	యదదో వాతతేగృహే	ఉ	౯	౨	౩	౩
౭౮౫	యదద్భిః పరిషిచ్యసే	ఉ	౨	౧	౪	౨
౧౨౬	యదద్భిః కప్పు వృత్రహాన్	పూ	౨	౧	౪	౨
౧౩౫౧	యదద్యసూర ఉదితేనాగా	ఉ	౬	౧	౨	౧
౨౮౮	యదా కదా చ మీఢుషే	పూ	౩	౨	౧౦	౬
౩౪౫	యదిన్ద్ర చిత్ర మ ఇహ	పూ	౪	౨	౬	౪
౧౧౭౨	యదిన్ద్ర చిత్ర మ ఇహ	ఉ	౪	౨	౧౪	౧
౨౬౨	యదిన్ద్రనాహుషీష్వా	పూ	౩	౨	౭	౧౦
౨౭౯	యదిన్ద్ర ప్రాగపాగుదక్	పూ	౩	౨	౯	౭
౧౨౩౧	యదిన్ద్ర ప్రాగపాగుదక్	ఉ	౫	౧	౧౩	౧
౩౦౦	యదిన్ద్రయావతస్త్వ	పూ	౪	౧	౨	౮
౧౭౯౬	యదిన్ద్రయావతస్త్వ	ఉ	౯	౧	౧౨	౧
౨౯౮	యదిన్ద్ర శాసో ఉవ్రతం	పూ	౪	౧	౧	౬
౧౨౨	యదిన్ద్రాహం యథా త్వం	పూ	౨	౧	౩	౮
౧౮౩౪	యదిన్ద్రాహం యథా త్వం	ఉ	౯	౨	౯	౧
౧౪౮	యదిన్ద్రో అనయద్రితో	పూ	౨	౨	౬	౪
౮౨	యది వీరో అను ష్యాద్	పూ	౧	౨	౯	౨
౫౦౦	యది వీరో అనుష్యాద్	పూ				
౧౭౪౮	యదీం గణస్య రశనా	ఉ	౮	౩	౧౩	౩
౩౫౬	యదీ వహన్త్యాశవో	పూ	౪	౨	౭	౫
౧౪౪౨	యదీ సుతేభి రిన్దుభిః	ఉ	౬	౩	౨	౩
౧౦౦౪	యదుదీరత ఆజయో	ఉ	౩	౨	౧౪	౩
౪౧౪	యదుదీరత ఆజయో	పూ	౫	౧	౩	౬
౨౭౮	యద్ద్యావ ఇన్ద్రతే శతం	పూ	౩	౨	౯	౬
౮౬౨	యద్ద్యావ ఇన్ద్రతే శతం	ఉ	౨	౨	౩	౧
౧౭౫౯	యద్యుఞ్జాథే వృషణమశ్వినా	ఉ	౮	౩	౧౭	౨
౬౨౪	యద్వర్చో హిరణ్యస్య	ఆ			౪	౧౦
౧౧౪	యద్వా ఉ విశ్పతిః	పూ	౨	౧	౨	౮
౧౨౩౨	యద్వా రుమే రుశమే	ఉ	౫	౧	౧౩	౨
౮౬	యద్వాహిష్ఠం తదగ్నయే	పూ	౧	౨	౯	౬
౨౦౭	యద్వీడావిన్ద్ర యత్స్థిరే	పూ	౩	౧	౨	౪
౧౦౭౨	యద్వీడావిన్ద్ర యత్స్థిరే	ఉ	౪	౧	౯	౩
౧౧౭౩	యన్మన్యసే వరేణ్యమిన్ద్ర	ఉ	౪	౨	౧౪	౨
౧౪౧౫	యమగ్నే పృత్సు మర్త్య	ఉ	౬	౨	౧౪	౨
౧౫౨౮	యథాగా అకరామహై	ఉ	౭	౧	౧౫	౨
౯౭౫	యవంయవం నో అన్ధసా	ఉ	౩	౨	౫	౧
౬౧౧	యశో మా ద్యావాపృథివీ	ఆ			౩	౧౦
౧౩౪౨	యశ్చిద్ధి త్వా బహుభ్య ఆ	ఉ	౫	౨	౪	౨
౮౮౪	యస్త ఇన్ద్ర నవీయసీం	ఉ	౨	౨	౧౯	౨
౭౩౮	యస్తే అను స్వధామసత్	ఉ	౧	౨	౯	౨
౧౦౬	యస్తే నూనం శతక్రత	పూ	౨	౧	౩	౨
౯౨౮	యస్తే మదో యుజ్యశ్చారు	ఉ	౩	౧	౧౩	౨
౪౭౦	యస్తే మదో వరేణ్యః	పూ	౫	౨	౯	౪
౮౧౫	యస్తే మదో వరేణ్యస్	ఉ	౨	౧	౧౫	౧
౭౨౭	యస్తేశృఙ్గవృషోణపాత్	ఉ	౧	౨	౫	౩
౮౪౫	యస్త్వామగ్నే హవిష్పతి	ఉ	౨	౨	౫	౨
౧౫౧౬	యస్మాద్రేజన్త కృష్టయ	ఉ	౭	౧	౩	౨
౭౨౩	యస్మిన్విశ్వా అధి	ఉ	౧	౨	౪	౨
౧౦౯౭	యస్య త ఇన్ద్రః పిబాద్	ఉ	౪	౧	౧౮	౨
౬౯౩	యస్యతే పీత్వా వృషభో	ఉ	౧	౧	౧౬	౨
౧౭౭౩	యస్యతే మహినా మహః	ఉ	౯	౧	౩	౩
౧౦౭౧	యస్యతే విశ్వమానుషగ్	ఉ	౪	౧	౯	౨
౭౭౯	యస్యతే సఖ్యే వయం	ఉ	౨	౧	౨	౨
౩౯౨	యస్యత్యచ్ఛమ్బరం	పూ	౫	౧	౧	౨
౧౫౭౧	యస్యత్రిధాత్వవృతం	ఉ	౭	౨	౧౪	౨
౧౬౦౯	యస్యాయం విశ్వ ఆర్యో	ఉ	౭	౩	౧౯	౧
౫౮౮	యస్యేదమా రజో యుజస్	ఆ			౨	౩
౨౫౪	యా ఇన్ద్ర భుజ ఆభరః	పూ	౩	౨	౭	౨
౭౮౦	యా తే భీమాన్యాయుధా	ఉ	౨	౧	౨	౩
౧౭౨౯	యా దస్రా సిన్ధుమాతరా	ఉ	౮	౩	౭	౨
౯౯౨	యా వాం సన్తి పురుస్పృహో	ఉ	౩	౨	౧౦	౨
౧౭౩౬	యా విష్ఠా శ్లోక మా దివో	ఉ	౮	౩	౯	౩
౧౭౪౧	యా సునీథే శౌచద్రథే	ఉ	౮	౩	౩	౨
౯౭౯	యాస్తే ధారా మధుశ్చుతో	ఉ	౩	౨	౬	౧
౧౩౪౬	యుఙ్క్ష్వాహి కేశి నా	ఉ	౫	౨	౨౩	౩
౧౭౩౩	యుఙ్క్ష్వాహి వాజినీవతీ	ఉ	౮	౩	౮	౩
౩౦౧	యుఙ్క్ష్వాహి వృత్రహన్తమ	పూ	౪	౧	౧	౯
౧౪౬౮	యుఞ్జన్తి బ్రధ్నమరుషం	ఉ	౬	౩	౧౨	౧
౭౧౨	యుఞ్జన్తి హరీ ఇషిరస్య	ఉ	౧	౧	౨౩	౩
౧౪౬౯	యుఞ్జన్త్యస్యకామ్యా	ఉ	౬	౩	౧౨	౨
౧౮౨౯	యుఞ్జేవాచం శతపదీం	ఉ	౯	౨	౭	౨
౧౬౪౩	యుధ్మం సన్తమనర్వాణం	ఉ	౮	౧	౧౦	౨

౭౫౪	యువం చిత్రం దదయుర్భోజనం	ఉ	౧	౨	౧౫	౨
౧౦౦౧	యువం హి స్థః స్వః పతీ	ఉ	౩	౨	౧౩	౩
౧౭౨	యే తే పన్థా అధో దివో	పూ	౨	౨	౮	౮
౭౮౮	యే తే పవిత్రమూర్మయో	ఉ	౨	౧	౫	౨
౧౫౦౨	యే త్వా మిన్ద్ర న తుష్టువు	ఉ	౭	౧	౫	౩
౮౮౧	యేన జ్యోతీంష్యాయవే	ఉ	౨	౨	౧౮	౨
౧౩౦౨	యేన దేవాః పవిత్రేణా	ఉ	౫	౨	౮	౫
౯౩౯	యేన నవగ్వా దధ్యజ్	ఉ	౩	౧	౧౭	౨
౬౩౭	యేనా పావక చక్షసా	ఆ			౫	౩
౧౧౬౩	యే సోమాసః పరావతి	ఉ	౪	౨	౩	౧
౮౪౬	యో అగ్నిం దేవవీతయే	ఉ	౨	౨	౫	౩
౧౬౩	యోగే యోగేతవస్తరం	పూ	౨	౨	౭	౯
౭౪౩	యోగే యోగేతవస్తరం	ఉ	౧	౨	౩	౧
౧౮౨౬	యో జాగార తమృచః	ఉ	౯	౨	౫	౧
౯౭౮	యో జినాతి న జీయతే	ఉ	౩	౧	౫	౪
౬౯౮	యో ధారయా పావకయా	ఉ	౧	౧	౧౮	౨
౧౮౭౨	యో నః స్వోఽరణో యశ్చ	ఉ	౯	౩	౮	౩
౪౦౦	యోన ఇదమిదం పురా	పూ	౫	౧	౨	౨
౩౧౪	యోనిష్ట ఇన్ద్ర సదనే	పూ	౪	౧	౩	౨
౩౩౬	యోనో వనుష్యన్	పూ	౪	౧	౫	౫
౬౪౫	యో మంహిష్ఠో మఘోనాం	మ				౫
౩౫౧	యోరయిం వో రయిన్తమో	పూ	౪	౨	౬	౧౦
౨౭౩	యో రాజా చర్షణీనాం	పూ	౩	౨	౯	౧
౯౩౩	యో రాజా చర్షణీనాం	ఉ	౩	౧	౧౫	౧
౧౮౩౮	యో వః శివతమో రసం	ఉ	౯	౨	౧౦	౨
౪౪	యో విశ్వా దయతే వసు	పూ	౧	౧	౪	౧౦
౧౫౮౩	యో విశ్వా దయతే వసు	ఉ	౭	౩	౫	౧
౬౯౦	రక్షోహా విశ్వచర్షణి	ఉ	౧	౧	౧౫	౨
౧౦౫౬	రయిం నశ్చిత్రమశ్విన	ఉ	౪	౧	౪	౩
౧౦౭౮	రసం తే మిత్రో అర్యమా	ఉ	౪	౧	౩	౩
౮౦౭	రసాయ్యః పయసా పిన్వమాన	ఉ	౨	౧	౩	౨
౯౧౧	రాజానావనభిద్రుహా	ఉ	౩	౧	౭	౨
౧౧౨౧	రాజానో న ప్రశస్తిభిర్	ఉ	౪	౨	౧	౬
౮౩౩	రాజామేధాభిరీయతే	ఉ	౨	౨	౨	౧
౮౭౧	రాయః సముద్రా శ్చతురో	ఉ	౨	౨	౧౪	౩
౧౦౬౮	రాయా హిరణ్యయా మతి	ఉ	౪	౧	౮	౨
౯౩	రాయే అగ్నే మహే త్వా	పూ	౧	౨	౧౦	౩
౧౭౫౦	రుశదుత్సారుశతీ	ఉ	౮	౩	౧౪	౨
౧౫౩	రేవతీర్నః సధమాద	పూ	౨	౨	౬	౯
౧౦౮౪	రేవతీర్నః సధమాద	ఉ	౪	౧	౧౪	౧
౧౮౦౪	రేవా ఇద్రేవతస్తోతా	ఉ	౯	౧	౧౫	౧
౧౭౩౦	వవ్నన్తే వాం కకుహాసో	ఉ	౮	౩	౭	౩
౨౬౧	వయం ఘ త్వా సుతావన్త	పూ	౩	౨	౭	౯
౮౬౪	వయం ఘ త్వా సుతావన్త	ఉ	౨	౨	౧౨	౧
౨౩౦	వయం ఘా తే అపి స్మసి	ఉ	౩	౧	౪	౮
౧౨౩౯	వయం తే అస్య రాధసో	ఉ	౫	౧	౧౬	౨
౩౧౯	వయః సుపర్ణా ఉపసేదు	పూ	౪	౧	౩	౭
౧౩౨	వయం మిన్ద్ర త్వాయవో	పూ	౨	౧	౪	౮
౧౫౭	వయముత్వా తదిదర్థా	పూ	౨	౨	౭	౩
౭౧౯	వయముత్వా తదిదర్థా	ఉ	౧	౨	౩	౧
౪౦౮	వయముత్వామ పూర్వ్య	పూ	౫	౧	౨	౧౦
౭౦౮	వయముత్వామ పూర్వ్య	ఉ	౧	౧	౪	౧
౨౭౨	వయమేన మిదాహ్యో	పూ	౩	౨	౮	౧౦
౧౬౯౧	వయమేనమిదాహ్యో	ఉ	౮	౨	౧౩	౧
౩౬౭	వయశ్చిత్తేపతత్రిణో	పూ	౪	౨	౮	౮
౬౯౧	వరివోధాతమో భువో	ఉ	౧	౧	౧౫	౩
౭౯౫	వరణః ప్రావితా భువన్	ఉ	౨	౧	౭	౩
౧౬౨౭	వషట్తే విష్ణవాస ఆ	ఉ	౮	౧	౪	౩
౬౧౬	వసన్త ఇన్ను రన్త్యో	ఆ			౪	౨
౧౧౦౮	వసురగ్నిర్వసుశ్రవా	ఉ	౪	౧	౪	౨
౨౯౨	వస్యాం ఇన్ద్రాసి మే పితు	పూ	౩	౨	౧౦	౧౦
౯౯౦	వాచమష్టాపదీమహం	ఉ	౩	౨	౯	౩
౧౪౭౮	వాజీ వాజేషు ధీయతే	ఉ	౬	౩	౧౫	౨
౧౮౪	వాత ఆ వాతు భేషజం	పూ	౨	౨	౯	౧౦
౧౮౪౦	వాత ఆ వాతు భేషజం	ఉ	౯	౨	౩	౧
౯౮౩	వాతో పజూత ఇషితో	ఉ	౩	౨	౭	౨
౧౬౩౦	వాయవిన్ద్రశ్చ శుష్మిణా	ఉ	౮	౧	౫	౩
౧౬౨౮	వాయో శుక్రో అయామితే	ఉ	౮	౧	౫	౧
౭౧౧	వార్ణత్వా యవ్యాభి	ఉ	౧	౧	౨౩	౨
౧౪౮౪	వావృధానః శవసా	ఉ	౬	౩	౧౭	౨
౧౧౯౩	వాశ్రా అర్షన్తీన్దవో	ఉ	౫	౧	౩	౭
౨౭౫	వాస్తోష్పతే ధ్రువా	పూ	౩	౨	౯	౩
౮౩౧	విఘ్నన్తో దురితా పురు	ఉ	౨	౨	౧	౨
౧౬౭౨	వివిద్వ్రత్రస్య దోధతః	ఉ	౮	౧	౧౩	౨
౬౮	విత్వదాపోన పర్వతస్య	పూ	౧	౨	౭	౬
౬౪౧	విదామఘవన్ విదా	మ				౧
౬౪౪	విదారాయే సువీర్యం	మ				౪
౭౨౯	విద్మాహి త్వా తువికూర్మిం	ఉ	౧	౨	౬	౨
౩౨౫	విధుం దద్రాణం సమనే	పూ	౪	౧	౪	౩
౧౭౮౨	విధుం దద్రాణం సమనే	ఉ	౯	౧	౭	౧
౧౮౬౮	విన ఇన్ద్ర మృధో జహి	ఉ	౯	౩	౭	౨
౧౬౧౫	విపశ్చితే పవమానాయ	ఉ	౭	౩	౨౧	౨

౧౪౯౮	విభక్తాసిచిత్రభానో	ఉ	౭	౧	౪	౨
౧౬౮౮	విభూతరాతిం విప్ర	ఉ	౮	౨	౩	౨
౧౫౬౯	విబూషన్నగ్ని ఉభయా	ఉ	౭	౨	౧౩	౩
౩౬౬	విభోష్ట ఇన్ద్ర రాధసో	పూ	౪	౨	౮	౭
౧౦౨౭	విభ్రాజం జ్యోతిషా	ఉ	౩	౨	౪	౩
౧౪౫౩	విభ్రాడ్బృ హాతిపబతు					
౬౨౮	విభాడ్బృహాత్పిబతు	ఆ			౫	౨
	విభ్రాజ ఇ్యోతిషా					
౧౦౨౭	విభ్రాజ ఇ్యోతిషా	ఉ	౬	౩	౫	౧
౧౪౫౪	విభ్రాడ్బృహాత్సుభూతం	ఉ	౬	౩	౫	౨
౧౨౬౭	వి రక్షో వి మృధో జహి	ఉ	౯	౩	౭	౧
౧౬౬౧	వివ్యక్ష మహినావృషన్	ఉ	౮	౨	౨	౨
౮౭	వశోవిశో వో అతిథిం	పూ	౧	౨	౯	౭
౧౫౬౪	వశోవిశో వో అతిథిం	ఉ	౭	౨	౧౨	౧
౧౫౮౯	విశ్వకర్మన్హవిషా వావృధానః	ఉ	౭	౨	౯	౧
౪౩౭	విశ్వతో దావన్విశ్వతో	పూ	౫	౨	౬	౧
౮౪౦	విశ్వస్మా ఇత్స్వర్దృశే	ఉ	౨	౨	౩	౫
౪౫౦	విశ్వస్య ప్రస్తోభ పురో	పూ	౫	౨	౭	౪
౩౭౦	విశ్వాః పృతనా అభి భూతరం	పూ	౪	౨	౯	౧
౯౩౦	విశ్వాః పృతనా అభి భూతరం	ఉ	౩	౧	౧౪	౧
౮౮౮	విశ్వాధామాని విశ్వచక్ష	ఉ	౩	౧	౧	౩
౩౬౪	విశ్వానరస్య వస్పతి	పూ	౪	౨	౮	౫
౬౧౦	విశ్వేదేవామమశృణ్వంతు	ఆ			౩	౯
౧౬౧౭	విశ్వేభిరగ్నే అగ్నిభి	ఉ	౮	౧	౧	౧
౧౮౦౩	విషు విశ్వా అరాతయో	ఉ	౯	౧	౧౪	౩
౧౬౭౧	విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత	ఉ	౮	౨	౫	౩
౧౭౭౦	విశ్రుతయో యథా పథ	ఉ	౯	౧	౨	౩
౪౫౩	విశ్రుతయో యథా పథో	పూ	౫	౨	౭	౭
౮౫౨	వీడు చిదారుజత్నుభిర్	ఉ	౨	౨	౭	౩
౧౫౨౩	వీతిహోత్రం త్వా కవే	ఉ	౭	౧	౧౩	౩
౧౬౯౨	వృకశ్చిదస్య వారణ	ఉ	౮	౨	౧౩	౨
౧౭౨౯	వృత్ర ఖాదో వలంరుజః	ఉ	౮	౩	౩	౨
౩౨౪	వృత్రస్యత్వాశ్వసథా	పూ	౪	౧	౪	౨
౧౨౪౦	వృషణంత్వా వయం వృషన్	ఉ	౭	౨	౨	౩
౪౬౯	వృషాపవస్వధారయా	పూ	౫	౨	౯	౩
౮౦౩	వృషాపవస్వధారయా	ఉ	౨	౧	౧౦	౧
౧౦౦౦	వృషాపునాన ఆయూంషి	ఉ	౩	౨	౧౩	౨
౫౫౯	వృషామతీనాం పవతే	పూ	౬	౨	౭	౬
౮౨౧	వృషామతీనాం పవతే	ఉ	౨	౧	౧౭	౧
౧౬౨౨	వృషాయూథేవ వంసగః	ఉ	౮	౧	౨	౩
౮౦౬	వృషాశోణో అభి	ఉ	౨	౧	౩	౧
౫౦౪	వృషాసోమ ద్యుమా అసి	పూ	౬	౧	౨	౮
౭౮౧	వృషాసోమ ద్యుమా అసి	ఉ	౨	౧	౩	౧
౪౮౦	వృషాహ్యాసి భానునా	పూ	౫	౨	౧౦	౪
౭౮౪	వృషాహ్యాసి భానునా	ఉ	౨	౧	౪	౧
౧౫౩౯	వృషాఅగ్నిఃసమిధ్యతే	ఉ	౭	౨	౨	౨
౧౧౦౬	వృష్ణిం దివః పరిశ్రవ	ఉ	౫	౧	౨	౯
౧౪౬౭	వృష్టిద్యావా రీత్యాపేష్పుతీ	ఉ	౬	౩	౩	౩
౭౮౨	వృషస్త్రేవృష్ణ్యం శవో	ఉ	౨	౧	౩	౨
౩౯౬	వేత్థాహి నిర్పతీనాం	పూ	౫	౧	౧	౬
౧౪౭౬	వేత్థాహివేధో అధ్వనః	ఉ	౬	౩	౧౪	౩
౧౬౪౦	వ్యాన్తరిక్షమతిరన్మదే	ఉ	౮	౧	౯	౨
౩౩	శంనో దేవీరభిష్టయే	పూ	౧	౧	౩	౧౩
౪౪౧	శం పదం మఘం రయీషిణే	పూ	౫	౨	౬	౫
౭౧౭	శంసేదుక్థం సుదానవ	ఉ	౧	౨	౨	౨
౧౦౬౬	శకేమత్వా సమిధం	ఉ	౪	౧	౭	౩
౨౫౩	శగ్ధ్యూషుశచీపత	పూ	౭	౩	౩	౧
౧౫౭౯	శగ్ధ్యూషుశచీపత	ఉ	౭	౩	౩	౧
౨౧౭	శచీభిర్నః శచీవసూ	పూ	౩	౨	౧౦	౫
౮౧౨	శతానీకేవ ప్ర జిగాతి	ఉ	౨	౧	౧౩	౨
౧౫౯౪	శశమానస్య వా నరః	ఉ	౭	౩	౧౨	౧
౧౭౮౩	శాక్మనా శాకో అరుణః	ఉ	౯	౧	౭	౨
౭౨౬	శాచిగో శాచి పూజనాయం	ఉ	౧	౨	౫	౨
౧౬౪౪	శిక్షాణ ఇన్ద్రరాయ ఆ	ఉ	౮	౧	౧౦	౩
౧౮౩౫	శిక్షేయమస్మైదిత్సేయం	ఉ	౯	౨	౯	౨
౧౭౯౭	శిక్షేయమిన్మహయతే	ఉ	౯	౧	౧౨	౨
౧౩౩౪	శిశుం జజ్ఞాన హరిం	ఉ	౫	౨	౧౯	౩
౧౧౭౫	శిశుం జజ్ఞానం హర్యతం	ఉ	౫	౧	౧	౧
౭౫	శుక్రం తే అన్యద్యజతం	పూ	౧	౨	౮	౩
౧౨౪౨	శుక్రః పవస్వ దేవేభ్యః	ఉ	౫	౧	౧౭	౨
౯౬౭	శుచిః పావక ఉచ్యతే	ఉ	౩	౨	౩	౭
౩౨౯	శునం హువేమ మఘవాన	పూ	౪	౧	౪	౭
౧౦౦౯	శుభ్రమన్థో దేవవాతమప్సు	ఉ	౩	౨	౧౬	౨
౧౦౩౫	శుంభమానాఋతాయుభిః	ఉ	౪	౧	౨	౨
౧౪౭౩	శుష్మీశర్ధోన మారుతం	ఉ	౬	౩	౧౩	౩
౧౪౦౯	శూరగ్రామః సర్వవీరః	ఉ	౬	౨	౩	౨
౧౨౫౯	శూరోనధత్త ఆయుధా	ఉ	౫	౧	౧౨	౨
౯౧౭	శృణుతం జరిత్సుర్హవ	ఉ	౩	౧	౯	౨
౮౯౪	శృణ్వే వృష్టే రివస్వనః	ఉ	౩	౧	౩	౩
౪౬	శేషే వనేషు మాతృషు	పూ	౧	౧	౫	౨
౩౭౧	శ్రత్తే దధామి ప్రథమాయ	పూ	౪	౨	౯	౨
౨౬౭	శ్రాయన్త ఇవ సూర్యం	పూ	౩	౨	౮	౫

౧౩౧౯	శ్రాయన్త ఇవ సూర్యం	ఉ	౫	౨	౧౪	౧
౨౦౭	శ్రుతం వో వృత్రహన్తమం	పూ	౩	౧	౨	౫
౫౦	శ్రుధీ శ్రుత్కర్ణవహ్నిభిర్	పూ	౧	౧	౫	౬
౩౪౬	శ్రుధీ హవం తిరశ్చ్యా	పూ	౪	౨	౬	౫
౭౦౩	శ్రుధీ హవం తిరశ్చ్యా	ఉ	౨	౨	౧౯	౧
౧౮౯౭	శ్రుధీ హవం విపిపానస్య	ఉ	౯	౧	౧౩	౧
౧౦౬	శ్రుష్ట్యగ్నే నవస్యమే	పూ	౨	౧	౧	౧౦
౬౦౩	సం తే పయాంసి సముయన్తు	ఆ			౩	౨
౯౨౦	సం దేవైః శోభతే వృషా	ఉ	౩	౧	౧౦	౨
౧౪౧౯	సం మాతృభిర్న శిశుర్	ఉ	౬	౨	౧౫	౨
౧౦౯౯	సం వత్స ఇవ మాతృభి	ఉ	౪	౧	౧౯	౨
౭౩౮	సం వృక్త ధృష్ణుముక్థ్యం	ఉ	౨	౨	౩	౨
౧౫౬౨	స ఇధానో వసుష్కవి	ఉ	౮	౨	౩	౨
౧౭౫౧	స ఇషుహస్తైః స నిషంగిభి	ఉ	౯	౩	౧	౩
౧౪౮౨	స ఈం రథో న భురిషా	ఉ	౬	౩	౧౩	౨
౫౬౭	సఖాయ ఆ నిషీదత	పూ	౬	౨	౭	౩
౧౧౫౮	సఖాయ ఆ నిషీదత	ఉ	౪	౨	౯	౧
౩౯౦	సఖాయ ఆ శిషామహే	పూ	౪	౨	౧౦	౧౦
౬౨	సఖాయస్త్వా వవృమహే	పూ	౧	౨	౬	౭
౭౨౭	సఖ్యేత ఇన్ద్ర వాజినో	ఉ	౨	౧	౧౯	౨
౪౨౪	సఘాతం వృషణం రథ	పూ	౫	౧	౪	౬
౧౬౩౫	సఘావః సూనుః శవసా	ఉ	౭	౧	౮	౨
౮౪౨	సఘానో యోగ ఆ	ఉ	౧	౨	౧౦	౩
౩౬౫	సఘా యస్తే దివో	పూ	౪	౨	౭	౬
౧౭౫౦	సంక్రన్దనేమాని నిమిషేణ	ఉ	౯	౩	౧	౨
౨౬౩	సత్యమిత్థా వృషేదసి	పూ	౩	౨	౭	౧
౩౩౫	సత్రాహణం దాధృషిం	పూ	౪	౧	౫	౪
౧౨౬౫	సత్రితస్యాధిసానవి	ఉ	౫	౨	౮	౪
౭౧౦	సత్వం నశ్చిత్ర వజ్రహస్త	ఉ	౨	౧	౧౨	౨
౧౮౧	సదసస్పతి మద్భుతం	పూ	౨	౨	౭	౮
౪౪౨	సదాగావః శుచయో	పూ	౫	౨	౬	౬
౧౯౬	సదా వ ఇన్ద్రశ్చర్కృషదా	పూ	౩	౧	౧	౩
౧౨౯౮	సదేవః కవినేషితో	ఉ	౫	౨	౮	౬
౬౫౩	స నః పవస్వ శం గవే	ఉ	౧	౧	౧	౩
౮౭౯	సనః పునాన ఆ భర	ఉ	౨	౧	౫	౩
౬౬౨	సనః శ్ఛ శ్రావాయ్య	ఉ	౧	౧	౪	౩
౧౪౫౨	స న ఇన్ద్రః శివః సఖా	ఉ	౬	౩	౪	౩
౫౯౨	స న ఇన్ద్రాయ యజ్యవే	ఆ			౧	౮
౬౮౩	స న ఇన్ద్రాయ యజ్యవే	ఉ	౧	౧	౭	౨
౧౪౩౭	స న ఊర్జే వ్యావ్యయం	ఉ	౬	౩	౧	౪
౧౦౪౮	స నా చ సోమ జేషిచ	ఉ	౪	౧	౪	౧
౧౦౪౭	సనా జ్యోతిః సనాస్వః	ఉ	౪	౧	౪	౨
౧౦౪౯	సనా దక్షముత క్రతు	ఉ	౪	౧	౪	౩
౭౦	సనా దగ్నే మృణసి	పూ	౧	౨	౭	౭
౧౬౧౩	సనేమి త్వమస్మదా	ఉ	౮	౩	౨౦	౩
౧౬౩౬	సనో దూరాచ్చాసాచ్చ	ఉ	౭	౧	౮	౩
౧౦౭౩	సనో భగాయ వాయవే	ఉ	౪	౧	౧౩	౩
౧౪౮౫	సనో మన్ద్రాభిరధ్వరే	ఉ	౬	౩	౧౪	౨
౧౬౬౪	స నో మహా అనిమానో	ఉ	౭	౨	౩	౨
౧౮౧౩	సనో మిత్ర మహస్త్వ	ఉ	౭	౩	౧	౩
౧౮౬౪	సనో విశ్వా దివో	ఉ	౭	౩	౧౭	౪
౧౬౨౧	సనో వృషన్నముం చరుం	ఉ	౭	౧	౨	౨
౧౩౭౧	స నో వేదో అమాత్యమగ్నీ	ఉ	౬	౨	౧	౩
౧౬౧౨	సనో హరీణాం పత	ఉ	౮	౩	౨౦	౨
౧౨౦౯	స పవస్వ మదిన్తమ	ఉ	౫	౧	౫	౫
౪౯౪	స పవస్వయ అవిథేష్టం	పూ	౬	౧	౧	౭
౧౨౯౩	సపవిత్రే విచక్షణో	ఉ	౫	౨	౮	౨
౧౩౫౭	స పునాన ఉపసూరే	ఉ	౬	౧	౪	౨
౮౪౮	స ప్రథమే వ్యోమని	ఉ	౧	౨	౧౨	౨
౧౪౨౪	స భక్షమాణో అమృతస్య	ఉ	౬	౨	౧౮	౨
౧౧౬౭	సమస్త్వగ్ని మహాసే	ఉ	౪	౨	౧౨	౩
౬౦౮	సమన్యాయన్త్యుపయన్త్యన్యాః	ఆ			౩	౬
౧౮౬౩	సమర్మృజాన ఆయుభి	ఉ	౭	౩	౧౭	౩
౧౩౮	సమస్యమన్యవే విశో	పూ	౨	౧	౧౩	౧
౧౬౫౧	సమస్యమన్యవే విశో	ఉ	౭	౧	౫	౩
౧౩౦౫	స మహ్నా విశ్వాదురితాని	ఉ	౫	౨	౯	౨
౧౮౫౧	సమానో అధ్వాస్వస్రో	ఉ	౭	౩	౧౪	౩
౧౬౯౦	సమామృజే తిరో అణ్వాని	ఉ	౭	౨	౧౨	౨
౧౫౬౮	సమిద్ధమగ్నిం సమిధా	ఉ	౮	౨	౧౩	౧
౧౦౭౨	సమిద్ధేశోత వాయునా	ఉ	౪	౧	౧౩	౨
౧౬౮౭	సమిన్ద్రోరాయో బృహతీ	ఉ	౭	౨	౮	౨
౯౦౩	సమీచీనా అనూషత	ఉ	౩	౧	౪	౬
౧౧౨౫	సమీచీనాస ఆశత	ఉ	౪	౨	౧	౧౦
౧౧౫౭	సమీ వత్సం నమాతృభిః	ఉ	౪	౨	౯	౨
౧౦౪౧	సముద్రో అప్సు మామృజే	ఉ	౪	౧	౩	౫
౭౧౯	సముప్రియా అనూషత	ఉ	౨	౧	౧౬	౨
౧౪౦౧	సముప్రియో మృజ్యతే	ఉ	౬	౨	౭	౩
౯౩౨	సమురేభాసో అస్వరన్	ఉ	౩	౧	౧౪	౩
౩౮౨	సమేత విశ్వా ఓజసా	పూ	౪	౨	౯	౩
౭౧౮	సమ్మిశ్లో అరుషో భువః	ఉ	౨	౧	౧౫	౩
౧౧౪౪	సమ్రాజా యా ఘృతయోనీ	ఉ	౪	౨	౪	౨
౧౧౧౭	స యోజత ఉరుగాయస్య	ఉ	౪	౨	౧	౩
౮౫౦	స యోజతే అరుషా	ఉ	౧	౨	౧౩	౨
౧౬౫౫	స రూప వృషన్నాగహీమౌ	ఉ	౭	౧	౧౪	౨

౧౬౬౫	సరేవా ఇవ విశ్పతి	ఉ	౮	౨	౩	౩
౧౩౫౯	సవర్ద్ధితా వర్ధనః	ఉ	౬	౧	౪	౩
౯౭౩	స వహ్నిరప్సు దుష్టరో	ఉ	౩	౨	౪	౬
౧౪౧౭	స వాజం విశ్వచర్షణి	ఉ	౬	౨	౧౪	౩
౧౨౯౪	స వాజీ రోచనం దివః	ఉ	౫	౨	౭	౩
౧౧౬౧	స వాజ్యక్షాః సహస్రరేతా	ఉ	౪	౨	౧౦	౨
౧౧౩౪	స వాయుమిన్ద్ర మశ్వినా	ఉ	౪	౨	౨	౭
౧౩౮౮	సవీరో దక్షసాధనో	ఉ	౬	౨	౩	౩
౧౨౯౬	స వృత్రహా వృషా సుతో	ఉ	౫	౨	౭	౫
౩౫౫	స పూర్వ్యో మహోనాం	పూ	౪	౨	౭	౪
౬౪౦	సప్త త్వా హరితో రథే	అ			౫	౧౪
౧౭౬౬	సప్తిం మృజన్తి వేధసో	ఉ	౯	౧	౧	౨
౯౩౬	సమూనుర్మాతరా శుచి	ఉ	౩	౧	౧౬	౨
౧౮౩౩	సహరయ్యా నివర్త్తస్వ	ఉ	౯	౨	౮	౩
౬౨౬	సహర్షభాః సహవత్సా	అ			౪	౧౨
౬౨౫	సహస్తన్న ఇంద్ర దద్ధ్యోజ	అ			౪	౩
౧౩౯౫	సహస్రధారం వృషభం	ఉ	౬	౨	౬	౨
౮౭౪	సహస్రధారం పవతే	ఉ	౨	౨	౧౫	౩
౬౧౭	సహస్రశీర్షాః పురుషః	అ			౪	౩
౧౮౧౫	సహి పురూ చిదోజసా	ఉ	౯	౧	౧౮	౩
౯౬౯	సహిష్మా జరితృభ్య	ఉ	౩	౨	౪	౨
౧౪౮౭	సాకం జాతః క్రతునా	ఉ	౩	౬	౧౮	౨
౫౩౮	సాకముక్షో మర్జయన్త	పూ	౬	౧	౫	౬
౧౪౧౮	సాకముక్షో మర్జయన్త	ఉ	౬	౨	౧౫	౧
౧౭౪౨	సా నో అద్యాభరద్వసుః	ఉ	౮	౩	౩	౩
౧౫౫౮	సాహ్వాన్విశ్వా అభియుజః	ఉ	౭	౨	౯	౩
౧౬౦౪	సించన్తి నమసావట	ఉ	౭	౩	౧౬	౩
౪౦౭	సీదన్తస్తే వయో యథా	పూ	౫	౧	౨	౯
౯౦౧	సుత ఏతి పవిత్ర ఆ	ఉ	౩	౧	౪	౪
౭౬౬	సుతా ఇన్ద్రాయ వాయవే	ఉ	౧	౨	౧౯	౩
౫౪౭	సుతాసో మధుమత్తమాః	పూ	౬	౨	౬	౩
౮౭౨	సుతాసో మధుమత్తమాః	ఉ	౨	౨	౧౫	౧
౨౦౬	సునీథో ఘాస మర్త్యో	పూ	౩	౧	౨	౩
౨౦౫	సునోత సోమపావ్నె	పూ	౩	౨	౧౦	౩
౧౩౫౨	సుప్రావీరస్తుసక్షయః	ఉ	౬	౧	౨	౨
౧౬౫౪	సుమన్మావస్వీ రన్తీ	ఉ	౮	౧	౧౪	౧
౧౬౦	సురూపకృత్ను మూతయే	పూ	౨	౨	౭	౬
౧౦౮౭	సురూపకృత్ను మూతయే	ఉ	౪	౧	౧౫	౧
౮౯౩	సువితస్య వనామహే	ఉ	౩	౧	౩	౨
౧౩౪౭	సుషమిద్ధోన ఆ వహ	ఉ	౬	౧	౧	౧
౧౭౬౭	సుషహా సోమ తానితే	ఉ	౯	౧	౧	౩
౩౧౬	సుష్వాణాస ఇన్ద్రస్తుమసి	పూ	౪	౧	౩	౪
౧౧౦౩	సుష్వాణాసో వ్యద్రిభి	ఉ	౪	౧	౨౦	౩
౧౬౦౬	సవ్యామను స్ఫిగ్యం వావసే	ఉ	౭	౩	౧౭	౨
౧౨౯౨	స సుతః పీతయే వృషా	ఉ	౫	౨	౭	౧
౧౦౯౬	స సున్వే యో వసూనాం(ఉ)	పూ	౬	౨	౯	౫
౧౩౭౦	సూర్యస్యేవ రశ్మయో	ఉ	౬	౧	౯	౧
౧౭౩౯	సో అగ్నిర్యోవసుర్గృణే	ఉ	౮	౩	౧౦	౩
౯౮౦	సో అర్షేన్ద్రాయ పీతయే	ఉ	౩	౨	౬	౨
౮౬౦	సోమంగావో ధేనవో	ఉ	౨	౨	౧౦	౨
౯౧	సోమం రాజానం వరుణ	పూ	౧	౨	౧౦	౧
౫౨౭	సోమః పవతే జనితా	పూ	౬	౧	౪	౫
౯౪౩	సోమః పవతే జనితా	ఉ	౩	౧	౧౯	౧
౫౭౨	సోమః పునాన ఊర్మిణా	పూ	౬	౨	౮	౭
౯౪౦	సోమః పునాన ఊర్మిణా	ఉ	౩	౧	౧౮	౧
౧౧౮౭	సోమః పునానో అర్షతి	ఉ	౫	౧	౩	౧
౧౫౪	సోమః పూషా చ చేతతుర్	పూ	౨	౨	౬	౧౦
౫౧౫	సోమ ఉష్వాణః సోతృభి	పూ	౬	౧	౩	౫
౯౯౭	సోమ ఉష్వాణః సోతృభి	ఉ	౩	౨	౧౨	౧
౫౪౮	సోమాః పవన్త ఇన్దవో	పూ	౬	౨	౬	౪
౧౧౦౧	సోమాః పవన్త ఇన్దవో	ఉ	౪	౧	౨౦	౧
౧౧౯౬	సోమా అసృగ్రమిన్దవః	ఉ	౫	౧	౪	౧
౧౩౯	సోమానాం స్వరణం కృణుహి	పూ	౨	౧	౫	౫
౧౪౬౩	సోమానాం స్వరణం కృణుహి	ఉ	౬	౩	౧౦	౨
౧౬౦౦	స్తోత్రం రాధానాం పతే	ఉ	౭	౩	౧౫	౨
౮౬౫	స్వరన్తి త్వాసుతేన ర	ఉ	౨	౨	౧౨	౨
౧౮౭౫	స్వస్తిన ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః	ఉ	౯	౩	౯	౩
౪౬౮	స్వాదిష్ఠయా మదిష్ఠయా	పూ	౫	౨	౯	౨
౬౮౯	స్వాదిష్ఠయా మదిష్ఠయా	ఉ	౧	౧	౧౫	౧
౧౦౦౫	స్వాదోరిత్థా విషూవతో	ఉ	౩	౨	౧౫	౧
౪౦౯	స్వాదోరిత్థా విషూవతో	పూ	౫	౧	౩	౧
౬౭౮	స్వాయుధః పవతే దేవ	ఉ	౧	౧	౧౦	౨
౮౫౫	హతో వృత్రాణ్యార్యా	ఉ	౨	౨	౮	౩
౬౨౩	హరీత ఇన్ద్ర శ్మశ్రూణ్యుతో	అ			౪	౯
౧౪౭౫	హస్తచ్యుతేభిరద్రిభిః	ఉ	౬	౩	౩	౨
౯౦౪	హిన్వన్తిసూరముస్రయః	ఉ	౩	౧	౫	౧
౧౧౨౦	హిన్వానా సోరథాఇవ	ఉ	౪	౨	౧	౫
౬౫౫	హిన్వానో హేతుభిర్హిత	ఉ	౧	౧	౨	౨
౧౪౭౭	హోతాదేవో అమర్త్యః	ఉ	౬	౩	౧౫	౧

-0-

పూర్వార్చికః - ఋష్యనుక్రమణికా

అంహోముగ్ (వామదేవ్యః)- ౪౨౬ ।

అగ్నిః (చాక్షుషః) - ౫౬౬, ౫౭౨, ౫౭౬ ।

అగ్నిః (తాపసః) - ౯౧ ।

అగ్నయః (ధిష్ణ్యాః ఏశ్వరయః) - ౪౨౭, ౪౨౯-౪౩౧, ౪౩౬ ।

అత్రిః (భౌమః) - ౩౪౫, ౩౬౬, ౫౬౪ ।

అనానతః (పారుచ్ఛేపిః) - ౪౬౩ ।

అన్ధీగుః (శ్యావాశ్విః) - ౫౪౫ ।

అమహీయుః (ఆఙ్గిరసః) - ౪౬౭, ౪౭౦, ౪౭౯, ౪౮౪, ౪౮౭, ౪౯౪, ౪౯౫, ౫౧౦, ౫౯౨, ౫౯౩ ।

అయాస్యః (ఆఙ్గిరసః) - ౫౦౯ ।

అరిష్టనేమిః (తార్క్ష్యః) - ౩౩౨ ।

అవత్సారః (కాశ్యపః) - ౫౦౦ ।

అవస్యుః (ఆత్రేయః) - ౪౧౮, ౪౩౯, ౪౪౦ । (౪౩౯, ౪౪౦ త్రసదస్యుః ఇతి కేచిత్)

అసితః (కాశ్యపః) - ౪౭౫, ౪౭౬, ౪౮౫, ౪౮౬, ౫౦౨, ౫౦౬ । (అసితః కాశ్యపః దేవలోవా ఇతికేచిత్)

ఆత్మా - ౫౯౪ ।

ఆముజ్ క్ష్వాహిః - ౧౧ ।

ఇన్ద్ర ప్రమతిః (వాసిష్ఠః) - ౫౩౫ ।

ఇన్ద్ర మాతరః (దేవజామయః) - ౧౨౦, ౧౭౫ ।

ఇరిమ్బిఠిః (కాణ్వః) - ౧౦౨, ౧౪౪, ౧౫౯, ౧౯౧, ౨౭౫, ౩౯౫, ౩౯౭ ।

ఉచథ్యః (ఆఙ్గిరసః) - ౪౯౬, ౪౯౯ ।

ఉత్కీలః (కాత్యః) - ౬౦ ।

ఉపస్తుతః (వారిష్టిహవ్యః) - ౬౪ ।

ఉరుః (ఆఙ్గిరసః) - ౫౮౪ ।

ఉలః (వాతాయనః) - ౧౮౪ ।

ఉశనాః (కావ్యః) - ౫౨౩, ౫౩౧ ।

ఊర్ధ్వ సద్మా (ఆఙ్గిరసః) - ౫౭౯ ।

ఋజిశ్వా (భారద్వాజః) - ౧౦౫, ౫౮౦, ౫౮౫ ।

ఋజిష్వామ్బిరీసౌ - (ఋజిష్వా భారద్వాజః, అమ్బిరీషో వార్షాగిరః) - ౫౪౯, ౫౫౨ ।

ఋణఞ్చయః (రాజర్షిః) - ౫౮౨ ।

ఋషిగణః - ౫౫౭, ౫౫౯ । (సిక్తా నివావరీ ఇతి కేచిత్)

ఏవయా మరుత్ (ఆత్రేయః) - ౪౬౨ ।

కణ్వః (గౌరః) - ౫౪, ౫౬, ౫౭, ౫౯, ౧౩౫, ౧౮౫, ౫౩౯ ।

కలిః (ప్రాగాథః) - ౨౩౭, ౨౭౨ ।

కవిః (భార్గవః) - ౫౦౭, ౫౫౪-౫౫౬. ౫౫౮ ।

కశ్యపః (మారీచః) - ౪౭౨, ౪౮౧, ౪౮౨, ౫౦౪, ౫౦౫, ౫౪౩ ।

కాణ్వః (నీపాతిథిః) - ౩౪౮ ।

కుత్సః (ఆఙ్గిరసః) - ౬౬, ౩౮౦, ౫౪౧, ౬౨౯ ।

కుసూదీ (కాణ్వః) - ౧౩౮, ౧౬౨, ౧౬౭ ।

కృతయశాః (ఆఙ్గిరసః) - ౫౮౧ ।

కృష్ణః (ఆఙ్గిరసః) - ౩౭౫ ।

గయః (ఆత్రేయః) - ౮౧ ।

గాతుః (ఆత్రేయః) - ౩౧౫ ।

గృత్సమదః (శౌనకః) - ౨౦౦, ౪౫౭, ౪౬౬, ౫౯౦, ౬౦౦, ౬౦౭ । (గృత్సమిదః ఆఙ్గిరసః శౌనహోత్రః ఇత్యన్యే)

గోతమః (రాహూగణః) - ౯౯, ౧౪౭, ౧౭౯, ౨౧౮, ౨౪౭, ౩౪౧, ౩౪౪, ౩౪౭, ౩౮౯, ౪౦౯-౪౧౬, ౪౨౩, ౪౨౪, ౬౦౩, ౬౦౪ ।

గోధా - ౧౭౬ ।

గోపవనః (ఆత్రేయః) - ౨౯, ౮౭, ౮౯ ।

గోషూక్తియశ్వసూక్తినౌ (కాణ్వాయనౌ) - ౧౨౧, ౧౨౨, ౨౧౧, ౩౮౨, ౩౮౩ ।

గౌరవీతిః (శాక్త్యః) - ౩౧౯, ౩౩౧, ౫౭౮ ।

ఘోరః (ఆఙ్గిరసః) - ౪౫౮ । (గౌరాఙ్గిరసః, గోర ఆఙ్గిరసో వా ఇత్యన్యే)

చక్షుః (మానవః) - ౫౬౭ ।

జమదగ్నిః (భార్గవః) - ౨౫౫, ౨౭౬, ౪౭౩, ౪౮౯, ౫౦౮ ।

జేతా (మాధుచ్ఛన్దసః) - ౩౪౩, ౩౫౯ ।

తిరశ్చీః (ఆఙ్గిరసః) - ౩౪౬, ౩౪౯, ౩౫౦, । (౩౫౦ విశ్వామిత్రో గాథినః ఇతి కేచిత్)

తృణపాణిః - ౪౧ ।

త్రితః (ఆప్త్యః) - ౧౦౧, ౩౬౮, ౪౧౭, ౪౭౧, ౪౭౮, ౫౭౦ ।

త్రిశిరాః (త్వాష్ట్రః) - ౭౧ ।

త్రిశోకః (కాణ్వః) - ౧౩౧, ౧౩౩, ౧౩౪, ౧౩౬, ౧౬౧, ౨౦౪, ౨౦౭ ।

త్ర్యరుణ -త్రసదస్యూ (త్రైవృష్ణ - పౌరుకుత్సౌ) - ౪౨౮, ౪౩౨ ।

దధ్యఙ్ (ఆథర్వణః) - ౧౭౭ ।

దుర్మిత్రః సుమిత్రో వా (కౌత్సః) - ౨౨౮ ।
దృఢచ్యుతః (ఆగస్త్యః) - ౪౭౪ ।
దేవాతిథిః (కాణ్వః) - ౨౭౭, ౨౭౯, ౩౦౮ ।
ద్యుతానః (మారుతః) - ౩౨౩, ౩౨౪, ౩౨౬ ।
ద్వితః (ఆప్త్యః) - ౫౭౩, ౫౭౭ ।
నకులః - ౪౬౪ ।
నహుషః (మానవః) - ౫౪౬ ।
నారదః (కాణ్వ) - ౩౮౧ ।
నారాయణః - ౬౧౭-౬౨౧ ।
నిధ్రువిః (కాశ్యపః) - ౪౮౩, ౪౯౨, ౪౯౩, ౫౦౧ ।
నృమేధః (ఆఙ్గిరసః) - ౨౬౭, ౨౮౩, ౩౧౧, ౩౮౮, ౩౯౩, ౪౦౫, ౪౦౬ ।
నృమేధపుసుమేధౌ (ఆఙ్గిరసౌ) - ౨౪౮, ౨౫౭, ౨౫౮, ౨౬౯, ౬౦౧ ।
నోధాః (గౌతమః) - ౨౩౬, ౨౯౬, ౩౧౨, ౫౩౮ ।
పరాశరః (శాక్త్యః) - ౫౨౫, ౫౨౯, ౫౩౪, ౫౪౨ ।
పరుచ్ఛేపః (దైవోదాసిః) - ౨౮౭, ౪౫౯, ౪౬౧, ౪౬౫ ।
పర్వతః (కాణ్వః) - ౩౮౪, ౩౯౪ ।
పర్వతనారదౌ (కాణ్వౌ) - ౫౬౮, ౫౬౯, ౫౭౪, ౫౭౫ ।
పవిత్రః (ఆఙ్గిరసః) - ౫౬౫, ౫౯౬ పాయుః (భారద్వాజః) - ౮౦, ౯౫ ।
పురుహన్మా (ఆఙ్గిరసః) - ౨౪౩, ౨౬౮, ౨౭౩, ౨౭౮ ।
పూరుః (ఆత్రేయః) - ౮౮ ।
పృథుః (వైన్యః) - ౩౧౬ ।
పౌరః (ఆత్రేయః) - ౩౦౫ । (అశ్వినౌ వైవస్వతౌ ఇతి కేచిత్)
ప్రగాథః (కాణ్వః) - ౧౪౨, ౨౪౨, ౩౫౫, ౩౯౧ ।
ప్రజాపతిః (వైశ్వామిత్రః) వాచ్యోవా - ౫౫౩ ।
ప్రతర్దనః (దైవోదాసిః) - ౫౨౭, ౫౩౨, ౫౩౩ ।
ప్రథః (వాసిష్ఠః) - ౫౯౯ ।
ప్రభూవసుః (ఆఙ్గిరసః)౪౯౦ ।
ప్రయోగః (భార్గవః) - ౧౩, ౧౮, ౧౯, ౨౧, ౧౦౭ ।
ప్రయోగః (భార్గవః), సౌభరిః (కాణ్వో) వా - ౧౧౦ ।
ప్రస్కణ్వః (కాణ్వః) - ౩౧, ౪౦, ౫౦, ౯౬, ౧౭౮, ౨౨౧, ౩౦౬, ౩౬౭, ౫౩౦, ౫౪౪, ౩౩ - ౬౪౦ ।

ప్రియమేధః (ఆఙ్గిరసః) - ౧౬౮, ౩౫౪, ౩౬౦, ౩౬౨, ౩౬౪ ।

బన్ధుః (గౌపాయనః లౌపాయనో వా) - ౪౪౮ । (వన్ధుః సుబన్ధుః శ్రుతబన్ధుర్విప్రబన్ధుశ్చ గౌపాయనా లౌపాయనా వా ఇతి కేచిత్)

బాలఖిల్యాః - ౨౩౫, ౨౮౨, ౩౦౦ । (౨౮౨ మేధ్యః కాణ్వః, ౩౦౦ శ్రుష్టిగుః కాణ్వః ఇతి కేచిత్)

బిన్దుః పూతదక్షో వా (ఆఙ్గిరసః) - ౧౪౯, ౧౭౪ ।   బుధగవిష్ఠిరౌ (ఆత్రేయౌ) - ౭౩ ।

బృహదుక్థః (వామదేవ్యః) - ౬౫, ౩౨౫ ।

బృహన్మతిః (ఆఙ్గిరసః) - ౪౮౮ ।

బృహస్పతిర్నకులో వా - ౩౨౧ ।

బ్రహ్మాతిథిః (కాణ్వః) - ౨౧౯ ।

భరద్వాజః (బార్హస్పత్యః) - ౧, ౨, ౪, ౭, ౯, ౨౨, ౨౫, ౩౯, ౬౭, ౬౮, ౭౫, ౮౩, ౮౪, ౧౨, ౧౪౮, ౨౦౧, ౨౦౨, ౨౩౪, ౨౬౨, ౨౬౬, ౨౮౧, ౨౮౬, ౩౩౩, ౩౫౨, ౩౬౫, ౩౭౮, ౩౯౨, ౪౫౪, ౫౮౬, ౬౦౯, ౬౧౦ । (౩౬ భర్గః ప్రాగాథ ఇతి కేచిత్)

భువనః (ఆప్త్యః) - ౪౫౨ । (సాధనో వా భౌవనః ఇతి కేచిత్)

భర్గః (ప్రాగాథః) - ౩౬, ౪౬, ౨౪౦, ౨౫౩, ౨౭౪, ౨౯౦ ।

భృగుః (వారుణిః) - ౪౬౯, ౪౮౦, ౪౯౮, ౫౦౩ (జమదగ్నిర్భార్గవో వా ఇతి కేచిత్)

మధుచ్ఛన్దాః (వైశ్వామిత్రః) - ౧౪, ౧౨౯, ౧౩౦, ౧౬౦, ౧౬౪, ౧౬౬, ౧౮౯, ౧౯౮, ౨౦౫, ౩౪౨, ౩౬౩, ౪౬౮, ౫౯౭, ౫౯౮, ౬౦౫ ।

మనుః (ఆప్సవః) - ౫౭౧ ।

మనుః (వైవస్వతః) - ౪౮ ।

మనుః (సాంవరణః) - ౫౪౮ ।

మన్యుః (వాసిష్ఠః) - ౫౪౦ ।

మృక్తవాహా ద్వితః (ఆత్రేయః) - ౮౫ ॥

మృడీకః (వాసిష్ఠః) - ౫౩౭ । (కర్ణశ్రుద్ వాసిష్ఠః ఇతి కేచిత్)

మేధాతిథిః (కాణ్వః) - ౩, ౧౬, ౩౨, ౧౩౯, ౧౪౬, ౧౭౧, ౨౨౨, ౨౨౩, ౨౨౯, ౨౩౦, ౨౩౯, ౨౫, ౨౬౧, ౨౯౭, ౪౯౭ ।

మేధాతిథిః (కాణ్వః) ప్రియమేధశ్చ (ఆఙ్గిరసః) - ౧౨౩, ౧౨౪, ౧౫౭, ౨౨౫, ౨౨౭ ।

మేధాతిథిర్మే ధ్యాతిథశ్చ (కాణ్వౌ) - ౫౨, ౨౪౪, ౨౪౫, ౨౭౧, ౨౯౧, ౨౯౨, ౨౯౫, ౩౦౭ । (౨౯౫, ౩౦౭, విశ్వామిత్ర ఇత్య కే)

మేధ్యాతిథి (కాణ్వ) - ౨౪౯, ౨౫౦, ౨౫౧, ౨౬౩, ౨౮౯, ౩౭౯, ౪౯౧ । (౨౪౯ మేధాతిథిర్మేధ్యాతిథి ర్వా కాణ్వః ఇతి కేచిత్)

యయాతిః (నాహుషః) - ౫౪౭ ।

రేణుః (వైశ్వామిత్రః) - ౩౩౯, ౫౬౦ ।

రేభః (కాశ్యపః) - ౨౫౪, ౨౬౦, ౨౬౪, ౩౭౦, ౪౬౦ ।

రేభసునూ (కాశ్యపౌ) - ౫౫౦, ౫౫౧ ।

వత్సః (కాణ్వః) - ౮, ౨౦, ౧౩౭, ౧౪౩, ౧౫౨, ౧౮౨, ౧౮౬, ౧౮౭, ౧౯౩, ౨౦౬, ౨౬౫ ।

వత్సప్రిః (భాలన్దనః) - ౭౪, ౭౭, ౫౬౩ ।

వసిష్ఠః (మైత్రావరుణిః) - ౨౪, ౨౬, ౩౮, ౪౫, ౫౫, ౬౧, ౭౦, ౭౨, ౭౮, ౧౩౨, ౧౫౬, ౨౩౩, ౨౩౮, ౨౪౧, ౨౫౯, ౨౭౦, ౨౮౦, ౨౮౪, ౨౮౫, ౨౯౩, ౩౦౩, ౩౦౪, ౩౦౯, ౩౧౦, ౩౧౩, ౩౧౪, ౩౧౮, ౩౨౮, ౩౩౦, ౩౯౮, ౪౩౩, ౫౨౬, ౫౨౮, ౫౩౬, ౫౮౭ ।

వసుః (భారద్వాజః) - ౫౬౨ ।

వసుకృద్ (వాసుక్రః) - విమదో వా (ఏన్ద్రః) - ౩౩౪ ।

వసుశ్రుతః (ఆత్రేయః) - ౪౧౯, ౪౨౫ ।

వసూయవః (ఆత్రేయాః) - ౮౬ ।

వాతాయనః (ఉలః) - ౧౩ ।

వామదేవః (గౌతమః) - ౧౦, ౧౨, ౨౩, ౩౦, ౬౯, ౮౨, ౯౨, ౧౬౯, ౧౭౨, ౧౮౧, ౧౯౦, ౧౯౬, ౨౦౩, ౨౦౯, ౨౦౨, ౨౨౪, ౨౮౮, ౨౯౪, ౨౯౮, ౨౯౯, ౩౨౭, ౩౩౫-౩౩౭, ౩౪౦, ౩౫౮, ౩౬౧, ౩౬౯, ౩౭౨, ౪౩౪, ౪౩౫, ౪౩౭, ౪౩౮, ౪౪౧, ౪౪౨, ౪౪౪-౪౪౭, ౪౪౯, ౪౫౦, ౪౫౩, ౪౫౫, ౪౫౬, ౫౯౧, ౬౦౨, ౬౦౬, ౬౦౮, ౬౧౧, ౬౧౫, ౬౧౬, ౬౨౨-౬౨౬ । - (వామదేవః కశ్యపోఽసితో దేవలో వా ఇతికేచిత్ । ౪౪౭ పృషధ్రః కాణ్వః, ౪౪౯, ౪౫౦, బన్ధుః సుబన్ధుః శ్రుతబన్ధుర్వి ప్రవన్ధుశ్చ గౌపాయనా లౌపాయనా వా, ౪౫౩, కవష ఇలూషః, ౪౫౫ ఆత్రేయః, ౪౫౬ వసిష్ఠో మైత్రావరుణిః - ఇతి కేచిత్.)

వామదేవః (గౌతమః), - కశ్యపో వా (మారీచః), మనుర్వా (వైవస్వతః), ఉభౌవా-౯౦ ।

వామదేవః (గౌతమః), - కశ్యపో వా (మారీచః), అసితో దేవలో వా - ౯౩ ।

వామదేవః (గౌతమః) శాకపూతో వా - ౩౫౩ ।

విభ్రాట్ (సౌర్యః) - ౬౨౮ ।

విమదః (ఏన్ద్రః) - ౪౨౦, ౪౨౨ ।

విరుపః (ఆఙ్గిరసః) - ౨౭, ౪౨ । (౪౨ భర్గః ప్రాగాథః ఇతి కేచిత్)

విశ్వమనాః (వైయశ్వః) - ౧౦౩,౧౦౪, ౧౦౬, ౧౧౪, ౩౦౫-౩౦౭, ౩౯౦, ౩౯౬ ।

విశ్వామిత్రః (గాథినః) - ౫౩, ౬౨, ౭౬, ౭౯, ౯౮, ౧౦౦, ౧౬౫, ౧౯౫, ౨౧౦, ౨౨౬, ౨౪౬, ౩౨౯, ౩౩౮, ౩౭౪, ౬౧౩, ౬౧౪ ।

విశ్వామిత్రః (గాథినః), జమదగ్నిః (భరద్వాజః) వా - ౨౨౦ ।

వృషగణః (వాసిష్ఠః) - ౫౨౪ ।

వేనః (భార్గవః) - ३೨೦, ೫೬೧ ।
శంయుః (బార్హస్పత్యః) - ३೫, ३೭, ೧೧೫, ३೫೧, ३೫೭ । (३೫೧ తిరశ్చీరాఙ్గిరసః శంయుర్బార్హస్పత్యో వా - ఇతి కేచిత్)
శక్తిః (వాసిష్ఠః) - ೫೮३ ।
శతం వైఖానసాః - ೬೨೭ ।
శునః శేపః (ఆజీగర్తిః) - ೧೫, ೧೭, ೨೮, ४३, ೧೫३, ೧೬३, ೧೮३, ೨೧४, ೫೮೯ । (४३ భర్గః ప్రాగాథః ఇతి కేచిత్)
శునః శేపో వామదేవో వా - ೧೫४ ।
శ్యావాశ్వః (అత్రేయః) - ೧४೦, ३೫೬, ४೭೭ ।
శ్యావాశ్వవామదేవౌ - ೬३ ।
శ్రుతకక్షః సుకక్షో వా (ఆఙ్గిరసః) - ೧೧೬, ೧೧೮, ೧೧೯, ೧೨೮, ೧४೦, ೧४೫, ೧೫೦, ೧೫೧, ೧೫೫, ೧೫೮, ೧೭೦, ೧೭३, ೧೮೮, ೧೯೭, ೧೯೯, ೨೦३, ೨೦೫, ೨३೨, ೫೬೫ ।
సంవర్తః (ఆఙ్గిరసః) - ४४३, ४೫೧ ।
సత్యధృతిః (వారుణిః) - ೧೯೨ ।
సత్యశ్రవాః (అత్రేయః) - ४೨೧ ।
సప్తగుః (ఆఙ్గిరసః) - ३೧೭ ।
సప్త ఋషయః భరద్వాజో బార్హస్పత్యః, కశ్యపో మారీచః, గోతమో రాహుగణః, అత్రిభౌమః, విశ్వామిత్రో గాథినః, జమదగ్నిర్భార్గవః, వసిష్ఠో మైత్రావరుణిః)- ೫೧೧ - ೫೨೨ ।
సవ్యః (ఆఙ్గిరసః) - ३೭३, ३೭೬, ३೭೭
సర్పరాజ్ఞీ- ೬३೦ - ೬३೨ ।
సిన్ధు ద్వీపః (అమ్బరీషః), త్రితః (అప్త్యః) వా - ३३ ।
సుకక్షః (ఆఙ్గిరసః) - ೨೦೮ ।
సుకక్ష శ్రుత కక్షౌ (ఆఙ్గిరసౌ) - ೧೨೫, ೧೨೬ ।
సుదీతిపురుమీఢౌ (ఆఙ్గిరసౌ) తయోర్వాన్యతరః - ೬, ४೯
సువేదాః (శైలూషిః) - ३೭೧ ।
సుహోత్రః (భారద్వాజః) - ३೨೨
సోమాహుతిః (భార్గవః) - ೯४ ।
సౌభరిః (కాణ్వః) - ४४, ४೭, ೫೧, ೫೮, ೧೦೮, ೧೦೯, ೧೧೧-೧೧३, ३೯೯-४೦४, ४೦೭, ४೦೮ ।
హర్యతః (ప్రాగాథః) - ೧೧೭ ।
హిరణ్యస్తూపః (ఆఙ్గిరసః) - ೬೧೨ ।

-0-

ఉత్తరార్చికః - ఋష్యనుక్రమణికా

అకృష్టాః మాషాః - ౮౮౬-౮౮, ౧౦౩౯-౩౩ ।

అకృష్టాః మాషాః, సికతా నివావరీ, పృశ్నయః, అజాః, త్రయః ఋషిగణాః - ౯౫౫-౫౭ ।

అగస్త్యః (మైత్రావరుణః) - ౧౩౪౨-౪౪ ।

అగ్నయో (ధిష్ణ్యాః ఇశ్వరాః) - ౧౦౬౦-౬౨, ౧౨౪౧-౪౩, ౧౩౩౨-౩౪, ౧౩౬౭-౬౯ ।

అగ్నిః (చాక్షుషః) - ౬౯౪-౯౬, ౭౭౨-౭౩, ౯౪౦-౪౨ ।

అగ్నిః (చాక్షుషః) - ప్రజాపతిర్వా - ౧౮౨౫ ।

అగ్నిః (తాపసః) - ౧౫౦౩-౫ ।

అగ్నిః (పావకః) - ౧౮౧౬-౨౧ ।

అత్రిః (భౌమః) - ౧౧౭౨-౭౪, ౧౬౧౪-౧౬, ౧౭౫౨-౫౪ ।

అనానతః పారుచ్ఛేపిః - ౧౫౯౦-౯౨ ।

అన్ధీగుః (శ్యావాశ్విః) - ౬౯౭-౯౯ ।

అప్రతిరథః (ఇన్ద్రః) - ౧౮౪౯-౬౨, ౧౮౬౪-౬౫, ౧౮౬౯ ।

అప్రతిరథః (ఏన్ద్రః) పాయుః (భారద్వాజో) వా - ౧౮౭౧ ।

అమ్బరీషః (వార్షాగిరః) - ఋజశ్వా (భారద్వాజః) చ - ౧౨౩౮-౪౦, ౧౩౨౯-౩౧, ౧౬౭౯-౮౧ ।

అమహీయుః (ఆఙ్గిరసః) - ౬౭౨-౭౪, ౭౬౨, ౭౭౮-౮౦, ౭౮౭-౮౯, ౮౧౫-౧౮, ౮౮౯-౯౧, ౧౦౮౧-౮౩, ౧౨౧౦-౧౫, ౧౩౩౫-౩౭ ।

అరుణః (వైతహవ్యః) - ౯౮౨-౮౪, ౧౮౨౪ ।

అవత్సారః కాశ్యపః - ౭౫౫ - ౫౭, ౯౭౫-౭౮, ౧౦౫౬-౬౦, ౧౭౧౪-౧౭, ౧౭౬౧-౬౪, ౧౮౨౬- ౨౭, ౧౮౩౧-౩౩ ।

అవస్యుః ఆత్రేయః - ౧౭౪౩-౪౫ ।

అసితః కాశ్యపః దేవలోవా - ౭౬౧, ౭౬౩, ౯౩౫-౩౭, ౯౬౧-౭౪, ౯౯౯-౧౦౦౧, ౧౦౯౩-౯౫, ౧౧౧౯-౩౬, ౧౧౭౮-౧౨౦౪, ౧౨౬౬-౭౩, ౧౪౪౪-౪౯ ।

ఆయుః కాణ్వః - ౧౬౭౭-౭౮ ।

దూరిమ్మిటిః కాణ్వ - ౬౬౬-౬౮, ౭౨౫-౨౭ ।

ఉచథ్యః (అఙ్గిరసః) - ౧౨౦౫-౯, ౧౨౨౫-౨౭ ।

ఉపమన్యుః (వాసిష్ఠః) - ౮౦౬-౮ ।

ఉరుః (అఙ్గిరసః) - ౯౩౯ ।

ఉరుచక్రిః (ఆత్రేయః) - ౯౮౫-౮౭ ।

ఉలః (వాతాయనః) - ౧౮౪౦-౪౨ ।

ఉశనా (కావ్యః) - ౬౭౭-౭౯, ౧౨౪౪-౪౬, ౧౪౭౧-౭౩, ౧౫౪౯-౫౧ ।

ఊర్ధ్వ సద్మా (ఆఙ్గిరసః) - ౧౦౧౧, ౧౩౯౫ ।

ఋజిశ్వా (భారద్వాజః) - ౧౩౯౪-౯౫ ।
ఋణఞ్చయః (రాజర్షిః) - ౧౦౯౬ ।
కలిః (ప్రాగాథః) - ౧౬౯౧-౯౨ ।
కవిః (భార్గవః) - ౬౦౦-౬౦౨, ౮౩౬-౪౦, ౧౨౨౮-౩౦, ౧౪౩౫-౩౯ ।
కశ్యపః (మారీచః) - ౬౫౪-౫౬, ౭౮౧-౮౩, ౮౪౧-౪౩, ౯౫౮-౬౦, ౧౦౩౪-౩౬, ౧౦౭౬-౭౮ ।
కుత్సః (ఆఙ్గిరసః) - ౧౦౬౪-౬౬, ౧౧౦౪-౬, ౧౪౨౬-౨౮, ౧౭౪౯-౫౧ ।
కురుసుతిః (కాణ్వః) - ౯౮౮-౯౦ ।
కుసీదీ (కణ్వః) - ౭౨౮-౩౦ ।
కృతయశాః (ఆఙ్గిరసః) - ౧౦౧౨ ।
కేతుః (ఆగ్నేయః) - ౧౫౨౭-౩౧ ।
గృత్సమదః (శైనకః) - ౯౧౦-౧౨, ౧౪౮౬-౮౮ ।
గోతమః (రాహూగణః) - ౯౧౩-౧౫, ౯౪౯-౫౧, ౧౦౦౨-౭, ౧౦౨౮-౩౦, ౧౩౪౧-౪౩, ౧౩౭౯-౮౦, ౧౩౮౨, ౧౫౨౪-౨౬, ౧౫౩౫-౩౭, ౧౫౬౧-౬౩, ౧౫౯౪, ౧౭౨౩-౨౪, ౧౭౩౧-౩౬, ౧౭౫౫-౫౭, ౧౮౭౪-౭౫ ।
గోధా - ౧౦౯౧ ఉత్తరార్ద్ధ ।
గోపవనః (ఆత్రేయః) - ౧౫౬౪-౬౬ ।
గోషూక్త్యశ్వసూక్తినౌ (కాణ్వాయనౌ) - ౮౮౦-౮౨, ౧౬౩౯-౪౧, ౧౬౪౫-౪౭, ౧౮౩౪-౩౬ ।
గౌరవీతిః (శక్త్యః) - ౬౯౨-౯౩ ।
జమదగ్నిః (భార్గవః) - ౭౫౫-౭౭, ౯౮౯-౮౧, ౮౩౦-౩౨, ౧౦౦౮-౧౦, ౧౦౬౧-౬౩, ౧౭౮౮-౮౯, ౧౮౧౦-౧౨ ।
జేతా (మాధుచ్ఛన్దసః) - ౮౨౭-౨౯, ౧౨౫౦-౫౨ ।
తిరశ్చీః (ఆఙ్గిరసః) - ౮౮౩-౮౫, ౧౪౦౨-౪ ।
త్రితః (ఆప్త్యః) - ౭౬౪-౬౬, ౮౬౯-౭౧, ౧౦౧౩-౧౫, ౧౫౪౬-౪౮ ।
త్రిశిరాః త్వాష్ట్రః సిన్ధుద్వీపో వా అమ్బరీషః - ౧౮౩౭-౩౯ ।
త్రిశోకః (కాణ్వః) - ౭౩౧-౩౩, ౧౦౭౦-౭౨, ౧౩౩౮-౪౦ ।
త్ర్యరుణత్రసదస్యూ (త్రైవృష్ణ పౌరుకుత్స్యౌ) - ౧౩౬౪-౬౬, ౧౪౯౪-౯౬-౮ ।
దీర్ఘతమాః (ఔచిథ్యః) - ౧౭౪౮-౬౦, ౧౭౭౪-౭౬ ।
దృఢచ్యుతః (అఙ్గిరసః) - ౯౧౯-౨౧ ।
దేవాతిథిః (కాణ్వః) - ౧౬౦౫-౬, ౧౭౨౧-౨౨ ।
నహుషః (మానవః) - ౮౧౮-౨౦ ।
నారదః (కాణ్వః) - ౭౪౬-౪౮ ।
నిధ్రువిః (కాష్యపః) - ౧౨౧౬-౧౮, ౧౨౩౫-౩౭, ౧౬౯౯-౧౭౦౧ ।
నీపాతిథిః (కాణ్వః) - ౧౮౦౭-౯ ।

భర్గః (ప్రాగాథః) - ౧౨౩౩-౩౪, ౧౩౨౧-౨౨, ౧౪౫౮-౫౯, ౧౫౪౪-౪౫, ౧౫౫౨-౫౩, ౧౫౭౯-౮౨ ।

భువనః ఆప్త్యః సాధనో వా భౌమనః - ౧౧౧౦-౧౨ ।

భృగుః (ఆథర్వణ) - ౯౫౨-౫౪ ।

భృగుః వారుణిః జమదగ్ని భార్గవో వా -౭౮౪-౮౬, ౮౦౩-౪, ౮౩౩-౩౫, ౯౦౪-౬, ౯౯౪-౯౬, ౧౧౩౭-౩౯, ౧౧౬౩-౬౫ ।

మధుచ్ఛన్దాః (వైశ్వామిత్రః) - ౬౮౯-౯౧, ౭౪౦-౪౨, ౭౯౯-౯౯, ౮౪౭-౫౨, ౧౦౮౭-౮౯, ౧౧౪౬-౪౮, ౧౩౪౪-౪౬, ౧౪౬౮-౭౦, ౧౬౨౦-౨౨ ।

మనుః (ఆప్సవః) - ౧౩౨౬-౨౮ ।

మనుః (సాంవరణః) - ౧౧౦౧-౩ ।

మన్యుః (వాసిష్ఠః) - ౧౦౧౯-౨౧ ।

మాన్ధాతా (యౌవనాశ్వః) - ౧౦౯౦-౧౦౯౧ పూర్వార్ధ - ౧౦౯౨ ।

మృగః - ౧౮౨౮-౩౦ ।

మేధాతిథిః (కాణ్వః) - ౭౯౦-౯౫, ౮౪౪-౪౬, ౧౦౩౭-౪౬, ౧౨౩౧-౩౨, ౧౩౪౭-౫౦, ౧౩౬౨-౬౩, ౧౪౬౩, ౧౫౨౩-౭౪, ౧౫౮౭-౮౮, ౧౬౦౭-౮, ౧౬౬౯-౭౪ ।

మేధాతిథి -మేధ్యాతిథీ (కాణ్వౌ) - ౧౩౯౧-౯౩ ।

మేధ్యాతిథిః కాణ్వః - ౮౬౪-౬౬, ౮౯౨-౯౭, ౧౪౨౧-౨౨, ౧౬౯౬-౯౮ ।

యజతః (ఆత్రేయః) - ౧౧౪౩-౪౫, ౧౪౬౫-౬౭ ।

యయాతిః (నాహుషః) - ౮౭౨-౭౪ ।

రాహుగణః (ఆఙ్గిరసః) - ౧౨౭౪-౭౯, ౧౨౯౨-౯౭ ।

రేణుః (వైశ్వామిత్రః) - ౧౪౨౩-౨౫ ।

రేభః (కాశ్యపః) - ౯౩౦-౩౨ ।

రేభసూనూ (కాశ్యపౌ) - ౧౦౧౬-౧౮, ౧౬౩౧-౩౩ ।

వత్సః (కాణ్వః) - ౧౧౬౬-౬౮, ౧౩౦౭-౯, ౧౫౦౦-౦౨, ౧౫౫౧-౫౩ ।

వసిష్ఠః (మైత్రావరుణిః) - ౬౮౦-౮౧, ౭౧౬-౧౮, ౭౪౯-౫౪, ౮౦౦-౮౦౨, ౮౬౭-౬౮, ౯౧౬-౧౮, ౯౨౭-౨౯, ౧౦౬౭-౬౯, ౧౨౧౯-౨౧, ౧౩౦౪-౦౬, ౧౩౫౧-౫౩, ౧౩౭౩-౭౫, ౧౩౮౧, ౧౩౯౯-౧౪౦౧, ౧౪౦౮-౧౦, ౧౪౫౬-౫౭, ౧౪౬౦, ౧౫౧౩, ౧౬౨౫-౨౭, ౧౬౭౫-౭౬; ౧౬౮౧-౮౩, ౧౭౯౩-౧౮౦౦ ।

వసుః (భారద్వాజః) - ౧౩౧౬-౧౮ ।

వసుశ్రుతః (ఆత్రేయః) - ౧౦౨౨-౨౪, ౧౭౩౭-౩౯ ।

వసూయవః (ఆత్రేయః) - ౧౫౨౧-౨౩ ।

వామదేవః (గౌతమః) ౬౮౨-౮౪, ౧౧౧౩-౧౫, ౧౫౯౬-౯౮, ౧౬౨౮-౩౦, ౧౭౨౫-౨౭, ౧౭౬౮-౮౦, ౧౭౭౭-౭౯ ।

భర్గః (ప్రాగాథః) - ౧౨౩౩-౩౪, ౧౩౨౧-౨౨, ౧౪౫౧-౫౯, ౧౫౪౪-౪౫, ౧౫౫౨-౫౩, ౧౫౭౯-౮౨ ।

భువనః ఆప్త్యః సాధనో వా భౌవనః - ౧౧౧౦-౧౨ ।

భృగుః (ఆథర్వణః) - ౯౫౨-౫౪ ।

భృగుః వారుణిః జమదగ్నిః భార్గవో వా - ౭౦౪-౦౬, ౮౦౩-౪, ౮౩౩-౩౫, ౯౦౪-౬, ౯౯౪-౯౬, ౧౦౩౭-౩౯, ౧౧౬౩-౬౫ ।

మధుచ్ఛన్దాః (వైశ్వామిత్రః) - ౬౦౯-౧౦, ౭౪౦-౪౨, ౭౯౯-౯౯, ౮౪౭-౫౨, ౧౧౮౭-౧౯, ౧౧౪౬-౪౮, ౧౩౪౪-౪౬, ౧౪౬౦-౭౦, ౧౬౨౧-౨౨ ।

మనుః (ఆప్సవః) - ౧౩౨౬-౨౮ ।

మనుః (సాంవరణః) - ౧౧౧౧-౩ ।

మన్యుః (వాసిష్ఠః) - ౧౧౧౯-౨౧ ।

మాన్ధాతా (యౌవనాశ్వః) - ౧౧౯౧-౧౧౯౧ పూర్వార్ధః - ౧౧౯౨ ।

మృగః - ౧౮౨౮-౩౦ ।

మేధాతిథిః (కాణ్వః) - ౭౯౧-౯౫, ౮౪౪-౪౬, ౧౧౩౭-౪౬, ౧౨౩౧-౩౨, ౧౩౪౭-౫౧, ౧౩౬౨-౬౩, ౧౪౬౩, ౧౫౨౩-౨౪, ౧౫౦౭-౦౮, ౧౬౦౭-౮, ౧౬౬౯-౭౪ ।

మేధాతిథి -మేధ్యాతిథీ (కాణ్వౌ) - ౧౩౯౧-౯౩ ।

మేధ్యాతిథిః కాణ్వః - ౮౬౪-౬౬, ౮౯౨-౯౭, ౧౪౨౧-౨౨, ౧౬౯౬-౯౮ ।

యజతః (ఆత్రేయః) - ౧౧౪౩-౪౫, ౧౪౬౫-౬౭ ।

యయాతిః (నాహుషః) - ౮౭౨-౭౪ ।

రాహూగణః (ఆఙ్గిరసః) - ౧౨౭౪-౭౬, ౧౨౯౨-౯౭ ।

రేణుః (వైశ్వామిత్రః) - ౧౪౨౩-౨౫ ।

రేభః (కాశ్యపః) - ౯౩౦-౩౨ ।

రేభసూనూ (కాశ్యపౌ) - ౧౧౧౬-౧౮, ౧౬౩౧-౩౩ ।

వత్సః (కాణ్వః) - ౧౧౬౬-౬౮, ౧౩౧౭-౯, ౧౫౧౧-౧౨, ౧౫౫౧-౫౩ ।

వసిష్ఠః (మైత్రావరుణిః) - ౬౦౦-౦౧, ౭౦౬-౦౮, ౭౪౯-౫౪, ౮౦౦-౮౦౨, ౮౬౭-౬౮, ౯౦౬-౦౮, ౯౨౭-౨౯, ౧౦౬౭-౬౯, ౧౨౧౯-౨౧, ౧౩౦౪-౦౬, ౧౩౫౧-౫౩, ౧౩౭౩-౭౫, ౧౩౦౦, ౧౩౯౯-౧౪౦౦, ౧౪౦౦-౧౦, ౧౪౫౬-౫౭, ౧౪౬౦, ౧౫౦౩, ౧౬౨౫-౨౭, ౧౬౭౫-౭౬, ౧౬౧౧-౧౩, ౧౭౯౩-౧౮౦౦ ।

వసుః (భారద్వాజః) - ౧౩౦౬-౦౮ ।

వసుశ్రుతః (ఆత్రేయః) - ౧౧౨౨-౨౪, ౧౭౩౭-౩౯ ।

వసూయవః (ఆత్రేయాః) - ౧౫౨౧-౨౩ ।

వామదేవః (గౌతమః) ౬౦౨-౦౪, ౧౧౧౩-౧౫, ౧౫౯౬-౯౮, ౧౬౨౮-౩౦, ౧౭౨౫-౨౭, ౧౭౬౮-౭౦, ౧౭౭౭-౭౯ ।

విభ్రాట్ (సౌర్యః) - ౧౪౫౩-౫౫ ।
విరుపః (ఆఙ్గిరసః) - ౧౫౩౨-౩౪, ౧౬౪౮-౫౦, ౧౭౧౧-౧౩ ।
విశ్వకర్మా (భౌవనః) - ౧౫౮౯ ।
విశ్వమనాః (వైయశ్వః) - ౧౫౦౯-౧౧, ౧౬౮౪-౮౬ ।
విశ్వామిత్రః (గాథినః) - ౭౩౭-౩౯, ౧౪౬౨, ౧౪౭౭-౭౯, ౧౫౩౮-౪౦, ౧౫౫౬-౫౮, ౧౫౭౫-౭౮, ౧౬౯౩-౯౫, ౧౭౦౨-౪, ౧౭౧౮-౨౦ ।
విశ్వామిత్రః గాథినః జమదగ్నిర్వా భార్గవః - ౬౬౩-౬౫ ।
వృషగణః (వాసిష్ఠః) - ౧౧౧౬-౧౮ ।
వేనః (భార్గవః) - ౧౮౪౬-౪౮ ।
శంయుః (బార్హస్పత్యః) - ౮౦౯-౧౦, ౧౬౨౩-౨౪, ౧౬౬౬-౬౮ ।
శంయుః (భార్గవః) - ౭౦౩-౦౪ ।
శక్తిః (వాసిష్ఠః) - ౯౩౮, ౧౦౯౭ ।
శతం వైరవానసాః - ౬౫౭-౫౯, ౧౩౧౦-౧౨, ౧౪౬౪, ౧౫౧౮-౨౦ ।
శునఃశేపః (అజీగర్తిః) - ౭౪౩-౪౫, ౭౫౮-౬౦, ౧౦౮౪-౮౬, ౧౨౫౬-౬౫, ౧౪౧౫-౧౭, ౧౪౫౭-౯౯, ౧౫౮౫, ౧౫౯౯-౧౬౦౧, ౧౬౧౭-౧౯, ౧౬౩౪-౩౬, ౧౬౫౪-౫౬, ౧౬౬౩-౬౫ ।
శ్యావాశ్వః (ఆత్రేయః) - ౭౬౯-౭౧, ౧౦౭౩-౭౫ ।
శ్రుతకక్షః (ఆఙ్గిరసః) - ౭౧౩-౧౫, ౭౨౨-౨౪ ।
శ్రుతకక్షః సుకక్షో వా ఆఙ్గిరసః - ౮౨౪-౨౬, ౧౬౪౨-౪౪, ౧౬౬౦-౬౨ ।
శ్రుష్టిగుః (కాణ్వః) - ౧౬౦౯-౧౧ ।
సప్తర్షయః (౧భరద్వాజో బార్హస్పత్యః, ౨ కశ్యపో మారీచః, ౩ గోతమో రాహూగణః, ౪అత్రిః భౌమః, ౫ విశ్వామిత్రో గాథినః, ౬ జమదగ్నిః, భార్గవః, ౭ వసిష్ఠో మైత్రావరుణిః) - ౬౭౫-౭౬, ౭౬౭-౬౮, ౮౫౬-౫౮, ౯౨౨-౨౩, ౯౯౭-౯౮, ౧౦౭౯-౮౦, ౧౩౧౩-౧౫, ౧౬౮౯-౯౦ ।
సార్పరాజ్ఞీ - ౧౩౭౬-౭౮ ।
సికతా నివావరీ - ౮౨౧-౨౨, ౧౧౫౨-౫౪ ।
సుకక్షః (ఆఙ్గిరసః) - ౧౨౨౨-౨౪, ౧౪౫౦-౫౨, ౧౫౮౬, ౧౭౬౦-౬౨ ।
సుతంభరః (ఆత్రేయః) - ౯౦౭-౯, ౧౪౦౫-౭ ।
సుదాః (పైజవనః) - ౧౮౦౧-౩ ।
సుపర్ణః (కాణ్వః) - ౧౮౪౩-౪౫ ।
సోభరిః (కాణ్వః) - ౭౦౮-౯, ౮౭౮-౭౯, ౧౩౮౯-౯౦, ౧౪౧౩-౧౪, ౧౪౧౫-౧౭, ౧౫౫౯-౬౦, ౧౫౮౩-౮౪, ౧౬౮౭-౮౮, ౧౮౨౨-౨౩ ।
హిరణ్యస్తూపః ఆఙ్గిరసః - ౧౦౪౭-౫౬, ౨౩౭౦-౭౨ ।

పూర్వార్చికః - దేవతానుక్రమణికా

అగ్నిః - ౧-౫౧, ౫౩, ౫౪, ౫౫, ౫౮,-౭౪, ౭౬-౯౦, ౯౩-౧౦౦, ౧౦౩-౧౦౪, ౪౧౯, ౪౨౦, ౪౨౫, ౪౩౪, ౪౪౭, ౪౪౯, ౪౬౫, ౬౦౫-౬౦౭, ౬౧౪, ౬౧౫ ।

అగ్నిః దధిక్రావా - ౩౫౮ । అగ్నిః పవమానః - ౬౨౭ । అఙ్గిరాః - ౯౨ । అదితిః - ౧౦౨ ।

అన్నమ్ - ౫౯౪ । అశ్వినౌ - ౨౮౭, ౩౦౪, ౩౦౫, ౪౧౮ ।

ఆత్మా - ౬౧౩, ౬౨౪ । ఆదిత్యాః - ౨౫౫, ౩౬౫, ౩౯౭ ।

ఇన్ద్రః - ౫౨, ౧౧౫-౨౪౦, ౨౪౨,-౨౫౪, ౨౫౬-౨౭౫, ౨౭౭-౨౮౦, ౨౮౨-౨౮౬, ౨౮౯-౨౯౮, ౩౦౦-౩౦౨, ౩౦౬-౩౩౧, ౩౩౩-౩౩౭, ౩౩౯-౩౫౫, ౩౫౭, ౩౫౯-౩౬౬, ౩౭౦-౩౭౭, ౩౭౯-౩౯౪, ౩౯౬, ౩౯౮-౪౦౦, ౪౦౨, ౪౦౩, ౪౦౫,-౪౧౬, ౪౨౩, ౪౨౪, ౪౩౭-౪౪౧, ౪౪౪-౪౪౬, ౪౫౦, ౪౫౪, ౪౫౬, ౪౫౭, ౪౫౯, ౪౬౦, ౪౬౬, ౫౮౬-౫౮౮, ౫౯౫, ౫౯, ౫౯౮, ౬౦౧, ౬౧౨, ౬౨౩, ౬౨౫, (౬౪౧-౬౫౦ మహానామ్ని ఆర్చిక) ।

ఇన్ద్రాగ్నీ - ౨౮౧ । ఇన్ద్రాపర్వతౌ - ౩౩౮ । ఉషాః - ౩౦౩, ౩౬౭, ౪౨౧, ౪౪౩, ౪౫౧ ।

ఋక్సామే - ౩౬౯ । ఋతుః - ౬౧౬ గౌః - ౬౨౬ । తార్క్ష్యః - ౩౩౨ ।

ద్యావాపృథివీ - ౩౭౮, ౬౨౨ ।

పవమానః సోమః - ౧౦౧, ౪౨౭-౪౨౩, ౪౩౬, ౪౬౩, ౪౬౭-౫౮౫, ౫౯౦, ౫౯౨, ౫౯౩, ౫౯౬, ౬౦౩, ౬౦౪ ।

పురుషః - ౬౧౭-౬౨౧ । పూషా - ౭౫ । ప్రజాపతిః - **౬౦౨** । బహవః - ౨౯౯ ।

బ్రహ్మణస్పతిః - ౫౬ । మరుతః - ౨౪౧, ౩౫౬, ౪౦౧, ౪౦౪, ౪౩౩, ౪౬౨ ।

యూపః - ౫౭ । రాత్రిః - ౬౦౮ । లిఙ్గోక్తాః - ౬౧౧ । వరుణః - ౨౮౮, ౫౮౯ ।

వాజినః - ౪౩౫ । వాయుః - ౬౦౦ ।

విశ్వే దేవాః - ౯౧, ౩౬౮, ౪౧౭, ౪౨౬, ౪౪౨, ౪౫౨, ౪౫౩, ౪౫౫, ౪౬౧, ౫౯౯, ౬౧౦ ।

వైశ్వానరః - ౬౦౯ । సవితా - ౪౬౪ । సూర్యః - ౨౭౬, ౪౫౮, ౬౨౮-౬౪౦ ।

సోమః - ౪౨౨ ।

ఉత్తరార్చికః - దేవతానుక్రమణికా

అగ్నిః - ౬౬౦-౬౨, ౭౦౩-౭, ౭౪౯-౫౦, ౭౯౦-౯౨, ౮౩౦-౪౩, ౮౪౪-౪౬, ౮౭౮-౭౯, ౯౦౭-౯, ౯౪౬-౪౮, ౯౮౨-౮౪, ౧౦౨౨-౨౪, ౧౦౬౪-౬౬, ౧౧౦౭-౦౯, ౧౧౬౬-౬౮, ౧౨౧౯-౨౧, ౧౨౪౪-౪౬, ౧౩౦౪-౦౬, ౧౩౨౩-౭౫, ౧౩౭౯-౮౫, ౧౩౯౬-౯౮, ౧౪౦౫-౦౭, ౧౪౧౩-౧౭, ౧౪౬౪, ౧౪౭౪-౮౨, ౧౪౯౭-౯౯, ౧౫౦౩-౦౫, ౧౫౧౩-౧౭, ౧౫౨౧-౭౨, ౧౫౮౩-౮౪, ౧౬౧౭-౧౯, ౧౬౨౩-౨౪, ౧౬౩౪-౩౬, ౧౪౪౮-౫౦, ౧౬౬౩-౬౫, ౧౬౮౭-౮౮, ౧౭౦౫-౧౩, ౧౭౩౭-౩౯, ౧౭౪౬-౪౮, ౧౭౭౪-౮౧, ౧౮౦౩-౨౬, ౧౮౩౧-౩౩, ౧౮౪౩-౪౫ ।

అగ్నిః పవమానః - ౧౫౧౮-౨౦ । అగ్నిః హవీషి వా - ౧౬౦౨-౦౪ । అప్వా -౧౮౬౧ ।

అశ్వినౌ - ౭౫౩-౫౪, ౧౭౨౮-౩౦, ౧౭౩౪-౩౬, ౧౭౪౩-౪౫, ౧౭౫౨-౫౪, ౧౭౫౮-౬౦ ।

ఆదిత్యః - ౧౩౫౧-౫౩ । ఆదిత్యాః - ౧౦౬౭-౬౯ । ఆపః - ౧౮౩౭-౩౯ । ఇడః - ౧౩౫౦ ।

ఇష్మః సుమీద్ధో వాఽగ్నిః - ౨౩౪౭ ।

ఇన్ద్రః - ౬౬౬-౬౮, ౬౮౦-౮౮, ౭౦౮-౪౮, ౭౯౬-౯౯, ౮౧౧-౧౪, ౮౨౪-౨౯, [illegible]౪-౬౮, ౮౮౦-౮౫, ౯౧౩-౧౫, ౯౨౭-౩౪, ౯౪౯-౫౪, ౯౮౮-౯౦, ౧౦౦౨-౭, ౧౦౨౫-౩౦, ౧౦౭౦-౭౨, ౧౦౮౪-౮౨, ౧౧౧౩-౧౫, ౧౧౪౬-౪౮, ౧౧౫౫-౫౬, ౧౧౬౯-౭౪, ౧౨౨౨-౨౪, ౧౨౩౦-౩౪, ౧౨౪౭ -౫౨, ౧౩౦౭-౯, ౧౩౦౯-౨౨, ౧౩౩౮-౪౬, ౧౩౫౪-౫౬, ౧౩౬౦-౬౩, ౧౩౮౯-౯౩, ౧౪౦౨-౪, ౧౪౧౧-౧౨, ౧౪౨౧-౨౨, ౧౪౨౯-౩౪, ౧౪౪౦-౪౩, ౧౪౪౦-౫౨, ౧౪౫౬-౫౯, ౧౪౬౮-౭౦, ౧౪౮౩-౯౩, ౧౫౦౦-౦౨, ౧౫౦౯-౧౨, ౧౫౭౩-౭౪, ౧౫౭౯-౮౨, ౧౫౮౬-౮౮, ౧౫౯౯-౧౬౦౦, ౧౬ ౦౫-౧౧, ౧౬౨౧-౨౨, ౧౬౩౭-౪౭, ౧౬౫౧-౬౨, ౧౬౬౬-౬౮, ౧౬౭౫-౭౮, ౧౬౮౨-౮౬, ౧౬ ౯౧-౯౨, ౧౬౯౬-౯౮, ౧౭౧౮-౨౪, ౧౭౬౮-౭౩, ౧౭౮౨-౮౪, ౧౭౯౦-౧౮౦౯, ౧౮౩౪-౩౬, ౧౮౪౯-౫౧, ౧౮౫౩-౬౦, ౧౮౬౪-౬౫, ౧౮౬౭-౬౯, ౧౮౭౩ ।

ఇన్ద్రవాయూ - ౧౬౨౯-౩౦ ।

ఇన్ద్రాగ్నీ - ౬౬౯-౭౧, ౮౦౦-౦౨, ౮౫౩-౫౫, ౯౧౬-౧౮, ౯౯౧-౯౩, ౧౦౭౩-౭౫, ౧౧౪౯-౫౧, ౧౫౭౫-౭౮, ౧౬౯౩-౯౫, ౧౭౦౨-౦౪ ।

ఇన్ద్రోమరుతో వా - ౧౮౬౨ । ఇషవః - ౧౮౬౩ ।

ఉషాః - ౭౫౧-౫౨, ౧౭౨౫-౨౭, ౧౭౩౧-౩౩, ౧౭౪౦-౪౨, ౧౭౪౯-౫౧, ౧౭౫౫-౫౭ ।

తనూనపాత్ - ౧౩౪౮ । ద్యావాపృథివీ - ౧౫౯౬-౯౮ । నరాశంసః - ౧౩౪౯ ।

పవమానః సోమః - ౬౫౧-౫౯, ౬౭౨-౭౯, ౬౮౯-౭౦౨, ౭౫౫-౮౯, ౮౦౩-౮, ౮౧౫-౨౩, ౮౫౬-౬౧, ౮౬౯-౭౭, ౮౮౬-౯౦౬, ౯౧౯-౨౬, ౯౩౫-౪౫, ౯౫౫-౮౧, ౯౯౪-౧౦౦౧, ౧౦౦౮-౨౧, ౧౦౩౧-౬౩, ౧౦౭౬ -౮౩, ౧౦౯౩-౧౧౦౬, ౧౧౧౬-౩౯, ౧౧౫౨-౫౪, ౧౧౫౭-౬౫, ౧౧౭౫-౧౨౧౮, ౧౨౨౫-౩౦, ౧౨౩౫-౪౩, ౧౨౫౩-౯౭, ౧౩౧౦-౧౮, ౧౩౨౩-౩౭, ౧౩౫౭-౫౯, ౧౩౬౪-౭౨, ౧౩౮౬-౮౮, ౧౩౯౪-౯౫, ౧౩౯౯-౧౪౧౧, ౧౪౦౮-౧౦, ౧౪౧౮-౨౦, ౧౪౨౩-౨౮, ౧౪౩౫-౩౯, ౧౪౪౪-౪౯, ౧౪౭౧-౭౩, ౧౪౯౪-౯౬, ౧౫౦౬-౦౮, ౧౫౯౦-౯౨, ౧౬౧౧-౧౬, ౧౬౩౧-౩౩, ౧౬౭౯-౮౧, ౧౬౮౯-౯౦, ౧౬౯౯-౧౭౦౧, ౧౭౧౪-౧౭, ౧౬౬౧-౬౭, ౧౮౧౦-౧౨ ।

పవమానాధ్యేతుస్తుతిః - ౧౨౮౮-౧౩౦౩ । పూషా - ౧౫౯౩-౬౫ । బృహస్పతిః - ౧౮౫౨ ।

బ్రహ్మణస్పతిః - ౧౪౩౩ । మరుతః ఇన్ద్రశ్చ - ౮౫౦-౫౨ ।

మిత్రావరుణౌ - ౬౬౩-౬౫, ౭౯౩-౬౫, ౮౪౭-౪౯, ౯౧౦-౧౨, ౯౮౫-౮౭, ౧౧౪౩-౪౫, ౧౪౬ ౫-౬౭ ।

వరుణః - ౧౫౮౫ । వాయుః - ౧౬౨౮, ౧౮౪౦-౪౨ । విశ్వకర్మా - ౧౫౮౯ ।

విశ్వేదేవాః - ౧౧౧౦-౧౨, ౧౮౨౭-౩౦, ౧౮౭౪-౭౫ ।

విష్ణుః - ౧౬౨౫-౨౭, ౧౬౬౯-౭౪ ।

వైశ్వానరః - ౧౧౪౦-౪౨ । సంగ్రామాశిషః - ౧౮౬౬, ౧౮౭౦-౭౨ ।

సరస్వతీ - ౧౪౬౧ । సరస్వాన్ - ౧౪౦౮ । సవితా - ౧౪౬౨ ।

సూర్యః - ౧౪౫౩-౫౫, ౧౭౮౮-౮౯ । సూర్యః ఆత్మా వా - ౧౩౭౬-౭౮ ।

సోమః - ౧౭౮౫-౮౭ ।

-0-

వేదధర్మ ప్రచారార్థం 'వేదనిధి' యోజన

భారతీయసంస్కృతీ సభ్యతలకు మూలాధారములైన వేదవాఙ్మయాన్ని సంరక్షించి-పరిరక్షించి, ప్రచారం-ప్రసారములతో మరల వేదధర్మాన్ని విశ్వవ్యాప్తం చేయవలసిన అవసరం నేడు ఎంతో ఉన్నది. ఈ పరమ పవిత్రమైన వేదధర్మప్రచారానికి కంకణబద్ధులమై మేము గత 15సంవత్సరాలనుండి అహోరాత్రములు పరిశ్రమిస్తూ శ్రీశ్రీశ్రీ వేదానందసరస్వతీస్వామి (పండిత లోక మలహరి సిద్ధాంతాచార్యుల)వారి సహకారంతో తెలుగులో నాలుగు వేదముల భాష్యములను ముద్రించు కార్యంలో 70శాతం సఫలీకృతులమైనాము. నేటికి యజుస్సామాథర్వవేదభాష్యముల నిర్మాణం-ముద్రణపూర్తయిది. 12వేల పుటలలో 25సంపుటములుగా ఋగ్వేదభాష్యం కంప్యూటరీకరణపూర్తికాగా 5సంపుటములు ముద్రణకు సిద్ధముగా నున్నవి. 1-2రెండు సంవత్సరములలో ఈ వేదముద్రణకార్యం పూర్తి కాగలదు.

వేదసాహిత్యనిర్మాణముతో పాటుగా ఆంధ్రదేశములో విస్తృతముగా వేదధర్మాప్రచారం-ప్రసారం చేయసంకల్పించి "వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టు"ను స్థాపంచినాము. దీనికి కేంద్రస్థానముగా 10సంవత్సరాల క్రితమే (11-11-2000నాడు) మహబూబ్‌నగర్ జిల్లా కొందుర్గు మండలంలో ఎర్రగట్టుకు 'వేదగిరి' అని పేరుపెట్టి 'వేదపీఠము' ను స్థాపించినాము. ఆ పవిత్ర ప్రదేశములో వేదమంత్రములనన్నింటిని శిలలపై చెక్కించి 'వేదమందిరము'ను నిర్మించుటకు శంకుస్థాపనయు చేసినాము. అచ్చట అనేక యజ్ఞయాగములు నిర్వహించి ఆంధ్రదేశములో 'వేదగిరి'గా ప్రసిద్ధిగావించినాము.

'ధనాత్ ధర్మం - తతః సుఖమ్' ధనము వలన ధర్మము, దానివలన సుఖము కలుగుతుందని శాస్త్రవచనము. నేటి ఆధునిక యుగములో, భౌతికవ్యామోహ వాతావరణములో వేదధర్మప్రచారం చేయుట అంతసులభమైన పనికాదు. దీనికెంతో వ్యయ ప్రయాసలవసరము. వేదాభిమానులు, వేదధర్మ ప్రచారాభిలాషులగు దాతలు సహృదయంతో స్పందించి ముందుకువచ్చి భూరి విరాళాల నిచ్చినప్పుడే ఈ వేదప్రచారం సాధ్యపడగలదు. మరియు దాతలు తాము స్వయముగా ఇవ్వడమేగాక తమ బంధుమిత్రులను కూడా ప్రోత్సహించి వారికి వేదాలపట్ల ప్రేరణకలిగించి ఇందులో సభ్యులుగా చేర్పించి ఈ వేదోద్యమానికి జేయూతనందించి వేదమాత కృపకు పాత్రులై తరించగలరని కోరుచున్నాము.

ఈ వేదధర్మ ప్రచారార్థం శాశ్వత 'వేదనిధి' యోజనను ఏర్పాటు చేసినాము. ధార్మికులైన దాతలచే దానము చేయబడిన ధనము జాతీయ బ్యాంకులో 'వేదధర్మప్రచారట్రస్టు వేదనిధి' పేరున ఖాతాను తెరచి అందులో 'స్థిరనిధి' (ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్)గా జమ చేయబడును. దీనిపై వచ్చు వడ్డీ మాత్రమే ఇందులకై ఉపయోగించబడును.

✦ **శాశ్వత పోషకులు**	**: 1లక్ష మరియు ఆపైన**	✦ **శాశ్వత పోషకులు**	**: 10వేలు మరియు ఆపైన**
✦ **శాశ్వత మహారాజపోషకులు**	**: 50వేలు మరియు ఆపైన**	✦ **శాశ్వత సంరక్షకులు**	**: 5వేలు మరియు ఆపైన**
✦ **శాశ్వత రాజపోషకులు**	**: 25వేలు మరియు ఆపైన**	✦ **శాశ్వత సభ్యత్వము**	**: 1116/- మరియు ఆపైన**

యథాశక్తి తనుమనోధనములతో సహకరించు సహృదయులగు ధార్మిక దాతలకు ఆ వేదేశ్వరుడు పూర్ణాయురారోగ్యములనిచ్చి సదా కాపాడుగాక!

గమనిక:- దాతలు తమ ధనమును 'వేదధర్మ ప్రచారట్రస్టు వేదనిధి' పేర చెక్కు / డి.డి లేదా నగదుగాగాని చెల్లించవచ్చును. వారికి సభ్యత్వపత్రము-రసీదు ఇవ్వబడును.

'వైదిక సాహిత్య ప్రచార సమితి' ఆధ్వర్యంలో ముద్రించబడిన వేద సాహిత్యము

చతుర్వేద సంహిత
ఋగ్యజుస్సామాథర్వవేదముల మూలమంత్రములు. ఋషి, దేవత, ఛందస్సు, స్వరములతో విస్తృతభూమికాసహితము. పుటలు: 4000 వెల: రూ.1600/-

వేదముల యథార్థ స్వరూపం
వేదాలపై కలుగు అనేక సందేహాలకు సంపూర్ణ సమాధానం తెలిపే అపూర్వ గ్రంథం పుటలు:470 వెల: రూ.400/-

యజుర్వేదభాష్యమ్
మూలం, సంస్కృత భాష్యం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితంగా
పుటలు: 3000 సంపుటములు: 6 వెల:రూ.1200

అథర్వవేదభాష్యమ్
మూలం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితంగా
పుటలు: 4000 సంపుటములు: 8 వెల: రూ.1600

సామవేదభాష్యమ్
మూలం, సంస్కృత భాష్యం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితంగా
పుటలు : 3000 సంపుటములు : 6 వెల:రూ.1200

శ్రీమద్దయానంద ప్రకాశం
కావ్యశైలిలో మహర్షి దయానందుని బృహత్ జీవిత చరిత్ర
పుటలు: 550 వెల: రూ. 200

ముద్రణలో ఉన్న బృహద్గ్రంథములు

ఋగ్వేదభాష్యమ్
సంస్కృత భాష్యం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితంగా
పుటలు: 12,500 సంపుటములు:25 వెల:రూ.7500/-

వైదిక సంపత్తి
విశ్వవేదవిజ్ఞాన సమాహార సంపత్తి
పుటలు: 1000 వెల : 600/-

వైదిక సంపద
వేదస్థ సమస్తవిద్యల ప్రకాశక గ్రంథం
పుటలు:600 రూ:400/-

ఒకేసారి రూ.10,000/- లు చెల్లించినవారి పేరు వేదములో దాతగా ముద్రించబడును. మరియు రూ. 15,000ల విలువగల నాలుగువేదముల భాష్యములతోపాటు ఇతర వేద సాహిత్యము బహూకరించబడును.

కార్యాలయము : వేద ధర్మ ప్రచార ట్రస్టు (రిజిస్టర్డు) - (లేదా) - వైదిక సాహిత్య ప్రచార సమితి (రిజిస్టర్డు)
2-127, ఆర్యసమాజ మందిరం, బాదం కాంప్లెక్స్, చైతన్యపురి క్రాస్ రోడ్డు, దిల్‌సుఖ్‌నగర్, హైదరాబాద్ -60.
ఫోను: 9441200322, 9849583929

అగ్ని మహర్షి

వాయు మహర్షి

ఆదిత్య మహర్షి

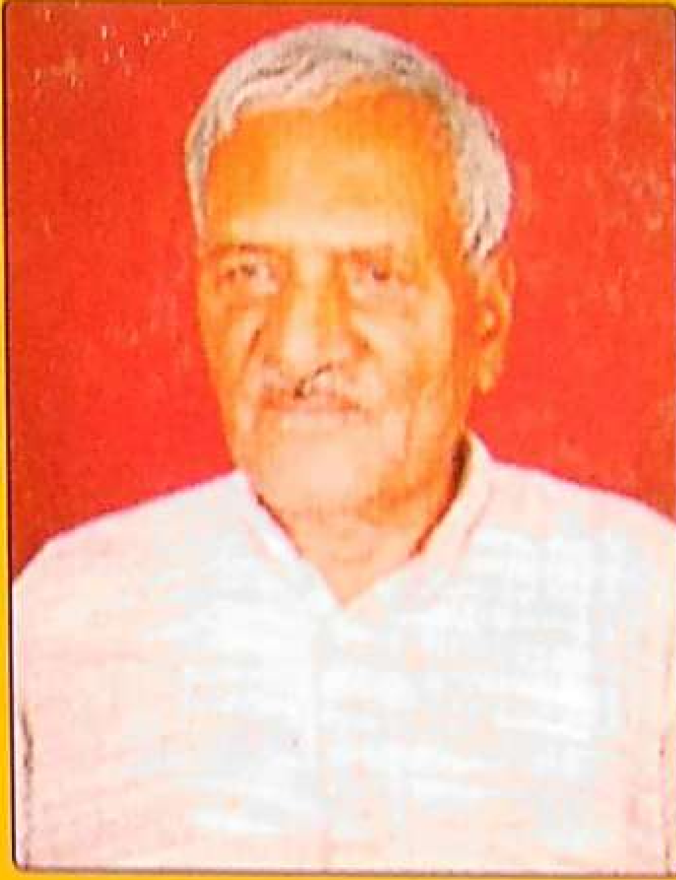

అంగిరస మహర్షి

Scanned with CamScanner

సామవేద భాష్యకర్త

విద్యామార్తాండ రామనాథవేదాలంకార్

వేదమనే క్షీరమునుండి వెలువడిన మీగడ భారతీయ సంస్కృతి

అనువాదకర్త
వేదభాష్యానువాదభాస్కర, శతాధిక గ్రంథకర్త
శ్రీ వేదానంద సరస్వతీ స్వామి
(పండిత లోక మలహరి సిద్ధాంతాచార్యులు)

వేదభాష్యముల పరిష్కరణ-సంపాదక-ముద్రణకర్త
సిద్ధాంతాలంకార, విద్యాభూషణ, ఆర్షవిద్యావినోద,
వేదగిరి సంస్థాపకాచార్య **డా॥ మల్లి కృష్ణారెడ్డి** M.A, M.Ed, Ph.D

వేదాలవైపు మరలండి - Back to the Vedas